IOANNIS VVIERI

DE PRAESTIGIIS DAEMONum, & incantationibus ac ueneficiis Libri sex, postrema editione sexta aucti & recogniti.

ACCESSIT
LIBER APOLOGETICVS,
ET
PSEVDOMONARCHIA DAEMONVM.

Cum Rerum ac uerborum copioso INDICE.

Cum Cæs. Maiest. Regisq; Galliarum gratia & priuilegio.

BASILEAE, EX OFFICINA Oporiniana. 1583.

Εἰς Ιωάννην τὸν Βιῆρον ἰατρὸν
Γ. Φαλκεπυργείτ.

Ἦ ῥα βίᾳ ὁ Βιῆρ ἔφυ μέγας. ἦ ῥα γὰρ αὐτὸς
Ἰητὴρ νοσεροῖς κ' ἀρτιμέεσι φέρῃ,
Φάρμακα δ' ἐς νοσεροῖς βιοτήσια τῆς ὑγιείης,
Ἦ πια θυμοφθόρα φάρμακα πᾶσι χόλυ.

Εἰς τὴν αὐτόν.

Σώματ' ἀιδρομέων μὲν μόνον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι,
Ἀλλὰ σὺ καὶ ψυχῆς οἶδας ἀκεσσορίην.
Τέκνα καὶ τελέθεις τόσον ἐσθλέρτερος ἄλλων,
Ὅσσον τὶς ψυχῆς σῶμ' ἀμοιρότερον.

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. Gulielmo Cliuiæ, Iuliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Rauesburgi, Domino in Raueſtein, &c. ſuo Domino Clementiſsimo, perpetuam in Chriſto IESV felicitatem precatur

IOANNES VVIERVS
MEDICVS.

INtam pernicioſa uarietate fanaticarum & peſtilentium opinionũ, quibus hoc æuo miſerè orbem concutit Chriſtianum Satan, non minimi eam momenti eſſe ſentio, Princeps illuſtriſsime: quam idem ille uelut perditiſsimum ſeminariũ, mentibus hominum inſeuit incantamentorum nomine. Etſi enim multifariam in religionis noſtræ controuerſijs, uel ob diuerſos ceremoniarum ritus, uel non æquè intellecta Scripturæ loca, animi diſtrahantur, ſententiæq́ uarient, faces ſubdente antiquo ſerpente: non tamen inde tam deploranda ſubſequitur calamitas, quàm ex ſemel imbibita, ipſius inſtinctu, perſuaſione de eo mali genere, quod hominibus & beſtijs citra ueneni uel propinationem uel applicationẽ, inferre creduntur quædam dementatæ anus, quas Lamias uel Sagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem diſceptationes hinc inde oriantur diuerſæ uel pro hominũ affectu, uel prout cuilibet ſua ſatisfacere mens uidetur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ ſæpius non habebunt, ut aut animæ ſalutẽ aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, uel diſſuant. At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm coniunctam cum dæmone neceſsitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixoſas uicinarum factiones, quas ruſticorum ſimultates, quæ urbium diſſidia, quàm frequentes inſontium cædes, parente tragœdo diabolo, gignat fœcundiſsima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficij (non inquam ueneficij) prodigioſa poteſtate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci ſint morbi, quorum cauſas ad Lamiarum opus non referat, peruersè in religione Chriſtiana inſtitutum uulgus: uix alius hominum ordo comperitur, cui uniuerſum hoc impietatis negotium penitius ſit notum, & iuſtior de hoc actionem inſtituendi occaſio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures raduntur, ut nihil in ijs æquè concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falſaq́ innocentium mulierculariarum de inflicto eiuſcemodi malo criminatio. Quam Camarinam aliquandiu non tam uirulentum expirantem fœtorem, cum paulatim ſana ex Dei uerbo inſtitutione prorſum interituram ſpes eſſet, eam denuò grauiter moueri, ut contagionis uirus iam multò longius latiusq́

Controuerſiæ de religione.

Rom. 14.

Opinio de Lamijs.

Cauſa ſcribendi.

cum plurimorum pernicie, procellarum ſpiritu horribiliter afflante, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis ſentio. Tanta uigilantia quamcunq; obſeruat occaſionē ueterator ille, ſomnolenter huius artes permittentibus ijs, quorum intererat die noctuq; doctrinæ Euangelicæ machinis, ipſius propugnacula concutere, funditusq; euertere. Dum itaque ad grauem hanc impietatem ſilentio conniuent Theologi pleriq; omnes: dum opinionum falſitatem in morborū cauſis, eorumq; impijs curationibus tolerant Medici: dum ſententias ex perſuaſione, longa annorum ſerie & præſcriptione non tam ratione diſcuſſa, quàm præiudicio quodam citra contradictionem uſurpata, hic pronunciant Iuriſconſulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium miſertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut ſaltem exitiali medendo uulneri manum admouerit: operæ mihi precium facturus uidebar, ſi ego uelut πολοιὸς ἐν τοῖς μύσταις, garritu ſaltem alijs ueternum excuterem: & arduam hanc rem, qua noſtræ religioni Chriſtianæ ſumma fit contumelia, altius perſcrutandi, diſcutiendiq́ue, qualemcunq; anſam fuſiori oratione & quantulacunq; demonſtratione ſubminiſtrarem. Etſi non eram neſcius, prauæ opinionis ſine ratione pertinaciam, inexpiabilem eſſe tincturam, & quæ elui nequeat, ut ſcitè à Galeno noſtro ſcribitur, his uerbis: ἐςὶ δὲ ἔνδειγμα βαφὴ δύσποιος οὕτως, ὡς τὸ τῷ αὐθ λογισμῷ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· ἐ γάρ ἐςι μεταπεῖσαι τοὺς αὐτοῖς ἐντραφέντας. Sic enim educatos, ad reſipiſcentiam aut ueritatis frugem non poſſe reduci arbitratur. Tam non facile eſt, nouam rem ad communem hominum mentem & aſſenſum accommodare.

Prauæ opinionis, inexpiabilis tinctura.

Nec tamen hoc meum inſtitutum quiſquam calumniabitur, quaſi nimis Suffenus, minusq; tenuitatis meæ conſcius, quicquam præ alijs intelligere, aut poſſe, mihi temerè præſumam. Quàm ſi mihi curta ſupellex, probè noui, & me certius nemo: atque hoc ſcio, quod neſcio. Nemini hîc præiudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones aſſiduæ, quæ certè ferias eiuſmodi lucubrationibus ſedulò donandas, mihi præripiunt: ut hoc nomine ſuperioribus uenationibus Hambachi inſtitutis, dum tuæ Celſ. atq; eiuſdem illuſtri generoſæq; ſoboli ex officio inſeruirem, huic potiſſimùm ſtudio uacauerim.

Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam ſuperare potuiſſe & poſſe etiamnum penitiore ueritatis inquiſitione, oratione luculentiore, & demonſtratione euidentiore, magisq; neruoſa, cum ob ingenij acumen, ac doctrinæ excellentiam, tum uerò maximè propter amplioris ocij acceſſionem, non modò libenter & ingenuè agnoſco, ſed quoq; palàm liberè profiteor. At interea ieiuno meo ſcripto felicia illa ingenia prouocatum iri ſperare uolo, ut uel dicendo, me rectius erudiant, qui eiuſmodi collationum ſolet eſſe fructus: uel, tacendo meam hanc ſententiam ab inolita religioſo illo ſeculo opinione δὶς λεγὸ πασῶν diſſonātem, comprobent. Hac ratione reportaſſe me ex laboribus uſuram ſatis uberem confidam: nec me præſtitæ pœnitebit operæ, ſi ſaniore doctrina in ueritatis cognitionem reuocer, aut ſaltem in rara paucisq; audita opinione confirmer. Etenim ut naturam in profundo ueritatem penitùs abſtruſiſſe, rectiſſimè docuit Democritus: ita eam uigilantius

Veritas in profundo abſtruſa.

inquirere,

inquirere, inuestigare & rimari decet. Id siquidem cum maiori aquitate coniunctum est: quàm sententiã, quam temerè quis amplexus sit, pertinaciter defendere.

Argumentum autem huius commentationis nostræ partim est Theologicum, quo diaboli artes & studia, Sacrarum literarum testimonijs produntur: & quo ijs modo tutissimè obuiam iri possit, docetur. partim etiam Philosophicum, dum naturalibus conuincuntur rationibus uana satanæ ludibria, & corrupta sagarum imaginatio: partim item Medicum, ubi secundum naturæ legem, morbos, eorum causas & symptomata Lamijs perperàm hactenus imputata, oriri demonstratur. Partim id etiam Iurisprudentiæ placita spectat, quum de magorum infamium, lamiarum & ueneficorum pœnis, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quàm hactenus usurpatum est modo, disseratur. Argumentum operis. Theologicum. Philosophicum. Medicum. Iuridicum.

Historias autem inserui passim uarias, eo potissimùm fine, quòd quum tam diuersa tamq; multifaria sæpenumerò in hoc satanæ negotio à multis referantur: ex nostrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ & qualicunq; explicatione, citius in actionum prastigiarumq; damoniacarum, & rerum muliebrium cognitionem ac iudicium perueniri posse arbitratus sim. Cur uariæ inserantur historiæ.

Ne autem hîc mei ingenij metas & professionis limites temerè præfractaq; opinione, nimis proprio fisus cerebro, transilijsse censerer, hæc mea παράδοξα plerisque doctissimis, etiam ex tua Celsi. familia uiris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentissimis, eo animo legenda excutiendaq; proposui, ut horum censura uel starent, si ratione niterentur: uel caderent, si conuincerentur erroris: uel mutarentur, si qua aut additione aut castigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore simul inchoatum ac absolutum fuit.

Iam uerò si maleficarum Malleum hoc absoluisse pensum quis obijciat, is ubi illius libri congestas à Theologis, Henrico Institoris & Iacobo Sprenger ineptias absurdas, sæpe etiam impias, legerit: & cum hoc nostro scripto, affectu omni seiuncto, contulerit: sententiam profectò aliam omnino, imò contrariam me sustinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumq; agere, sanè lubet minimè. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigismundi Bohemiæ regis consiliarius, in Dialogis de Lamijs & Pithonicis: nonnihil quoq; de strigibus scripsit Ioannes Franciscus Picus: Abbas item Spanheimensis Ioannes Tritemius quæstiones quinq; Maximiliano Cæsari proposuit: nostra quoq; lingua argumentũ hoc attigerunt quidam Germani: quo autem iudicio, operis nostri collatione innotescet. Malleus maleficarum.

Caterùm præter multas grauesq; causas, quæ ut tua Celsitud. has meas qualescunque cogitationes consecrarem, me impulerunt, hæc quoq; induxit potissimùm: quòd quum iã in uicesimum sextum annum tua Celsitud. à medicinis fuerim, ac diuersas sæpenumerò in tuæ Celsi. aula audierim de Lamiarum iam denuò in amplissimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis sententias: nix à nemine tamen certiorem, meæ consonam magis, & è ueritatis fontibus erutam penitius, me unquam hîc cognouisse, atq; illam quam aliquoties à tua Celsitud. ore his

Sententia ducis Cliuen. de Lamijs.

hauſerim auribus, uellim nolim fateri cogor: nimirum Lamias nemini ulla uoluntate maligna, quacunq; dira imprecatione, aut intuitu malicioſo nocere poſſe: ſed uitiata per occultos dæmonis cuniculos phantaſia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem ſibi inducere, quæcunq; mala ab ipſo ſatana illata, uel naturali occaſione ex abſtruſo Dei conſilio prognata, abs ſe perpetrari. Vbi enim actionum modus ad trutinam uocatur, & earum organa indagine circumſpectiore obſeruantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei ἀδυνατία & falſitas.

Veneficiũ.

Veneficium ſolummodò à Φαρμακοτεχίας uel ueneficis, ueneno uel propinato uel illito, noxiè fieri in hominum & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celſitudo. Hinc fit, quòd non multorum more, pœnam deluſis aniculis ſtatim ſeuerè infligi iubeat: ſed matura deliberatione prius de ueneno dato exactè inquiri, pòſt ſi de ea indubitanter conſtet, legum præſcripto ſatisfieri, à Deo ad hoc conſtituta tua Celſitud. uelit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclariſſimas & innumeras animi ingeniiq; dotes, quibus ita quotidie quam nactus es Spartam (κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα à tua Celſ. celebrari ſolitum) adornas, illuſtrasq;, ut & tuorum & uicinorum omnium oculos in te conuertas. Nihil hîc præter inſtitutum dicam, de non uulgari tuæ pietatis ſtudio: cuius ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione dignißima poſſem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm fauorem, uererer. Sit autem hoc unum, quòd neq; ſolem exorientem unquam uideas, neq; ueſperi te lecto componas, quin ardenter prius fuſis ad Deum precibus, à ſacra lectione te totum, & omnes tuæ Celſ. ſubiectos, ipſius patrocinio fideliter commiſeris.

Mores principum plus legibus ualent.

Esther 1.

Nihil addam de temperantia in potu, quo unico nomine non modò tuis ſubditis omnibus numeroſiſſimis exemplar exiſtis admirabile: ſed et tui ordinis illuſtriſſimis, eiſdemq; potentiſſimis heroibus optimo præluces iure: ut ebriam tuam Celſ. uidiſſe neminem, non minima laus ſit: imò ratam eſſe uelis Aſſueri regis legem, qua ne quis poculorum certamen urgeat, ſeuerè cauetur.

Claud.

Sed tamen non ſic inflectere ſenſus Humanos edicta ualent, quàm uita regentis. Quo fit etiam, ut nemo te præſentẽ non ſolùm deierare, uerumetiam iurare audeat. Conſcius eſt enim unuſquiſq;, quàm Celſitud. tua odio pluſquã Vatiniano proſequatur omnes, qui aſſiduis ſuis deierationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubeſcunt: qua blaſphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, eſt quòd Chriſtiana religionis homines meritò doleant, lugeantq;, plagis hinc enatis palàm uiſis. Taceo continuos in quorumcunq; libellorum ſupplicum, & aliorum ſcriptorum quotidie affluentium lectione, maturaq; reſponſione labores: quo uel unico incomparabili exemplo, uerè paternum affectum erga commiſſum tuæ tutelæ ſubditorum gregem, quis non exoſculetur? quibus ut nec contemptum hic Karlorum nomen, in aliorum ore innatans aſſiduè, unquam à tua Celſitud. obiectum fuiſſe, quis audiuit, ita ſæpenumerò eos blandiſſimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam uſqueadcò tuæ Celſitud. ſtudio curæq; eſſe norunt omnes, quàm tuam rempublicam in ſumma tranquillitate perpetuò conſeruare: id quod cùm rara, imò diuina prudentia proximis aliquot annis turbulentiſſimis, undequaq; bellico ſtrepitu

Karll.

circum

circum maximas tuæ Celſ. ditiones ſæuiente, nec tamen eas concutiente, teſtatus es. Nec poſtremam meretur laudem, quinimò apud omnem poſteritatem propagandam, quòd uelut doctorum Mecœnas, ſingularem facias interdum ingeniorũ delectum in ijs, quos ad exteras regiones & præclaras in quacunq; facultate Academias tuis impenſis ablegari, ali, ſtudiorumq; curriculum feliciter perficere uoluiſti, quò aliquando tuæ Celſ. & reipublicæ decori uſuiq; eſſe queant: ut ea ratione inſignibus doctrina, prudentia, exiſtimatione, & rerum cognitione uſuq; uiris, illuſtrem illum tuæ Celſ. comitatum eſſe ornatum, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, non immeritò referri debeat. Minus tamen id mirum uideri debet, quòd ipſe doctus, eruditos ſemper eo proſequutus ſis ſtudio, ut quibuſcunq; honorarijs & ſtipendijs eos in tuam ampliſſimam pellicere accireq; familiam, iam inde à quo princeps es, non intermiſeris. Sic prouidentia non uulgari factum eſt, quòd hic in uenerando ordinis Senatorij conſeſſu, primo ſit dignata loco tua Celſ. uirum doctrina multijuga, nec uulgari prudentia, rerumq; uariarum uſu & eximijs animi corporisq; dotibus clariſſimum, D. Henricum Barzium cognomine Oliſlegerum, Ll. Doctorem & Cancellarium Cliuenſem uigilantiſſimum, patriæq; amantiſſimum. At prorſus calamo hîc imperaſſe præſtat, quàm leuiter oratione ieiuna uerè heroicas tuæ Celſ. uirtutes omnem omnium laudem poſt ſe relinquentes attigiſſe: quas non aliorum relatu cognoui, ſed hiſce oculis in tua Celſ. uelut in lucidiſſimo ſpeculo quotidie contueor. Tali itaq; ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces uitilitigatorum inſoleſcentium dentes haud difficulter uicturum me confido: præſertim cùm à meis partibus in procinctu ſtare inuictam ueritatem non dubitem. Precor Deum opt. max. patrem Domini noſtri IESV CHRISTI, ut quod pro ſua bonitate immenſa in tua Celſitud. feliciter cœpit, maiore ſui Spiritus acceſſione uberius augeat, ad nominis ſui gloriam, Celſitud. tuæ ſalutem, & florentiſſimarum ditionum tuarum felicitatem.

PRAEFATIO DE TOTIVS OPERIS argumento.

REM profectò arduam, & omnino tenuitatis meæ uires exuperantem aggressum me esse fateor, qui cum fraudulentis spiritibus, laruis & mundi dominis in theatrum prodire, luctariq́ue audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incomprehensibiles, & cuniculos, occultosq́; elabendi recessus, quibus ob essentiæ subtilitatem, motus celeritatem, uitæ longissimæ usum, & uoluntatis peruersitatem, longè lateq́; crassitiem nostram terream eludant, ut quibuscunq; eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palàm uideas. Quanquam uera hæc esse nõ inficiar: in alia tamẽ enutritus schola, atq; ab alijs institutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud superstitiosos suos Aegyptios & uates Memphiticos, uel Proclus apud suum Marcum, dæmonum clientem: ex D. Pauli, uasis electi, & pugilis aduersus spirituales astutias in cœlestibus inuicti consilio, manibus indubitatæ fidei firmissimis arripui doctrinam Conditoris cœli & terræ, omniumq́ue quæ in eis sunt, & uerbum Christi (in cuius nomine horum spirituum genua flectuntur, ipsiq́; dicto citius fugantur) gladium quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cum diuini luminis radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum seculi huius potero, in eo potissimùm fraudium genere, quo illi hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas, ut quò se conuertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpitantes, ignorarint quamplurimi. Id autem est ille incantamentorum labyrinthus: cuius ut, inuento qualicunq; filo, explicandi commonstrarem uiam multò aliam, quàm hactenus obseruatam uidere licuit, hoc institui Opus. Ne uerò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in sex illud distribui libros: ut eius ordo tamen, quasi rectè instituta rerum œconomia, suis conuenienter cohæreret partibus.

Alter. 9. *Philip. 2.* *Ephes. 6.* *Occasio operis.*

ARGVM. *libri Primi.* Cæterùm quum uniuersum id negocium sit dæmonum præstigijs ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiam sterneretur uia, in Primo libro, diabolus quid sit, quæ eius origo, qui primi dolosi eius conatus, perniciosiq́; progressus ab Eua in rerum primordijs, ad hæc usque tempora, quæ item ipsius potentia, quid etiam prorsus non possit: quodq́ue limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, describitur.

SECVNDI. *Magi infames.* Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostensurus: ad magos infames, dæmonum operà quascunq; pręstigias oculis nostris destinato studio multifariam obijcientes, diuinationumq́ue uarijs laruis alios deludentes, & medicinæ sacra suis impostur is satanicis fœdè conspurcantes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamijs segrego, ut quæ sexu inconstantes, fideiq́; lubricæ, & ætate non satis mentis compotes, diaboli ludibrijs magis sint obnoxiæ: qui in illarum uim imaginatiuam siue uigilantibus siue dormientibus se insinuans, quascunq; formas ipsis inducit, ea dexteritate concitatis in hunc dolum humoribus & spiritibus, ut nihil aliud illæ sciant, aut queant fateri, quàm rerum à dæmone ex Dei abstrusa uoluntate uel consensu peractarum, aut plagarum hominibus bestijsue inuectarum, siue designatorum flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, se effectrices esse: quemadmodum mentem quoq; lædi, multifarijsq́; imbui imaginibus, sæpe in ijs quorum cerebrum atra bilis uel eius uapor uitiarit, spectamus.

TERTII. *Lamiæ.*

ſpectamus. Nullos quoq; libros eas habere, nullos exorciſmos, characteres, aut ſimilia monſtra, uelut magi infames: nullos etiam præceptores alios, præter læſam à dæmone mẽtem, aut corruptam imaginationem: unde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perſpicuum. Hi namq; uiri ſunt ſæpe docti & cordati, ſed curioſi, longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant dęmoniacam, qua ſaltem præſtigias & rerum ludibria, præter naturalem morem oſtentant: illæ uerò utplurimùm fœminæ, eædemq; uetulæ, & mente titubantes, domiq; latentes: in quarum, uti organorum conuenientiũ, phantaſiam propè torpidã, uelut ſedem ſuis ſtudijs accommodatã, in melancholiæ morbo, mœrore, uel extrema deſperatione, ut ſpiritus eſt, illabitur: nec tam præſtigijs deludens, quàm quæcunq; hominum infortunia, calamitates & interitus tanta uehementia imprimens, ut qualia quantaq; ea ſint, ſe perpetraſſe, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ fuêre alieniſsimæ & prorſus inſontes. Has itidem à uene ficis, quos φαρμακόυας Græci dicunt, ſeparo: qui ueneno uel propinato uel illito, uel eo loco ubi halitu feriat collocato, homines uel beſtias lædũt. Sic plurimùm intereſſe inter prophanos magos, lamias & ueneficos intelligetur: de quibus tamen, uelut ijſdem hactenus confusè actum, diſputatum, & pronunciatum eſt. *Venefici.* *φαρμακόυας*

Vt autem hæc innoteſcerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum malefi- QVARTI.
cio affici putantur, propono, demonſtrans eos à dæmonibus exerceri, uel obſeſſos eſſe, ex occulta Dei permiſsione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem.

Hinc iuſto ordine, libro Quinto, ad eorum qui eiuſmodi maleficio colliſi creduntur, curationẽ, infinitis partibus aliam quàm hucuſq; obſeruata ſit, me confero: ubi, quæcunq; curationes illicitæ à dæmonijs in ſui regni confirmationem effictæ, per uetitas cõiurationes, characteres, ligaturas, periapta uel appenſa, annulos, ſigilla, imagines, & ſimiles umbrarum furias, ſacroſanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere conuincuntur, explodunturq;: ut ab ijs fæcibus, uelut expurgato Augiæ ſtabulo, liberatæ mentes, in quacunq; afflictioñe ad ordinata à Deo remedia poſthac cõfugiant, puris manibus in cœlum ſublatis, ac medicinæ ſacra in hoc negocio incorruptius conſcientia ſynceriore tractentur: qui præcipuus fuit huius inſtituti mei laboris ſcopus. QVINTI.

In hac tamen graui meditatione aliquandiu ſuprà quàm dici poteſt occupatus, tantumq; nõ (nouit ille quem nihil latet) excruciatus, quòd uetulas illas dementatas, à dęmone illuſas, Lamias uulgò dictas, quæ nihil flagitij ſingularis cõmiſiſſent (non enim loquor de ueneficis) tam atrociter, ſine ulla commiſeratione multis in locis in caliginoſos ſqualidosq; carceres, horrida umbrarum hoſpitia & dæmoniorum domicilia inconſideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis deuorandas temerè obijci uiderem: propriæq; amentium anicularum confeſsioni ſtari, nec ſatis inter Lamias & ueneficas diſcerni: & Magos ſacrilegos, in lege ueteri mulctatos grauiter, iam impunius, imò cum laude apud pleroſque uerſari: non potui non inquam argumenti ratione, conſcientiæ impulſu actus, meam hac de re ſententiam qualemcunque, quinque ijs libris adiungere: Sextoq; libro uelut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, ſentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI ueritate rempubl. cum Simone & Elima anertentium, eamq; ſedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo ſeductas, uelut melan SEXTI. *Actor. 13.*

Hæretici. cholia agitatas, uix autem hæreticas (eæ enim mente illæsa, sed præfracta constant:) postremò etiam, quid de ueneficorum supplicio statuendum existimem, subiunxi: ubi locum habere uidetur promulgatum ex Dei uoluntate Mosis edictum, Græcè à Septuaginta senioribus redditum, & uelut explicatū in uaria illa Hebraicarum uocum significatione, φαρμάκους ὐ περιβιώσετε, Veneficos (uel ut Hebræi habent, ueneficas) non sinetis superuiuere. Ad uenena usurpantes legem hanc quoq; refert Iosephus Iudæus.

Contra ueneficas edictum Mosis. Exodi 22. Lib. 4. cap. 8. antiq. Iudæ.

Nec sibi hîc leges à me arrogantius præscribi criminentur Magistratus, aut legum periti. hoc enim meum fuisse institutum minimè, testor Deum: sed ex commiseratione meditationem meam solummodò alijs cordatioribus & pijs uiris, necnon ueritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbibitæ affectu defendendæ studiosis, excutiendam sereno mentis oculo, summissè offero. Qui operæprecium me præstitisse agnoscent, ingenuam hanc libertatem bene interpretentur: qui secus censebunt, ignoscant bene uolenti. Interim mea qualiacùnq; argumenta, quibus toto hoc Opere nitor, αὖσι παθῶν conferri cupio, dum in consilium uocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegijs: aut Summistæ, Hostiens. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegijs: Canon in c. 1 & 2. ubi Alb. post Iohan. And. de sortil. in antiquis: Alb. cons. 55. 1. uolum. incip. Casus talis, per Oldrad. consilio illo 210. incip. Regularis: uel etiam recentiores post gl. in c. accusatus. §. de hæretic. initijs: Alber. de Rosatis in Dictionario, super uerbo Sortilegium: siue Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegijs, in tractatu Criminalium: aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxijs medicamentis, parte tertia: item auditor eius Grillandus, aut etiam 2. Lib. Syluestri Prieratis de Strigomagis: seu Bonauent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifestius intelliget æquus Lector.

Porrò de re ipsa & materia, quoniã ad ueritatis doctrinam, & Ecclesiæ CHRISTI quietem, ac proximi utilitatem spectat, non est quòd multis agam: quum ea sit huiusmodi, ut quantumlibet inelegantem sit sortita artificem, satis tamẽ ipsa per se, omnium oculis sese queat & debeat commendare: præsertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus uel ut incognitæ, uel ut obscuræ latuêre. Solitum uerò esse apud Græcos olim prouerbij loco, hominibus parum scitè in re præclara uersantibus obijci, Proba quidem materia, si probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere statuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius uel nasuti Momi, aut perspicacis Aristarchi reprehensionem, siue seueri Catonis censuram deprecor, si merear: ita nec auram popularem, aliámue laudem magnopere uenor, bona fretus conscientia, qua hanc aggressus sum telam. Dies erit, quando unicuiq; à Domino laus sua accedet: dummodò illius accrescat gloria, & satanæ tyrannis imminuatur, abundè satis erit factum meis uotis.

AD

AD AVGVSTISSIMVM TOTIVS ORBIS CHRISTIAni Cæsarem, Reges sereniſsimos, Principes & Duces illuſtriſsimos, Comites generoſos, & quoſcunque ullum magiſtratum gerentes, tam ſeculares quàm eccleſiaſticos, Libellus ſupplex.

NVICTISSIME Imperator, Reges & uiri principes, quibus ordine legitimo, rationibus grauiſsimis gladium ad coercendam merito ſupplicio maleficorum effrenem inobedientiam: ad eos uerò qui ſe rectis politiæ legibus inculpatè ſubmittunt, uigilanter defendendos, eoq; nomine tranquillitatem reipublicæ ritè conſtitutæ ſedulò conſeruandam, commendauit Rex regum, & Dominus dominantium: uobis demiſſa oratione hunc ſupplicem libellum cum omni ſubiectione reuerenter offero, ex cordis penetralibus orans, obſecrans & obteſtans quàm humillimè, ut concedere non dedigneminī in illis dæmonum præſtigijs, quibus à rerum primordijs tam denſas hominum oculis offudit tenebras ille primus uniuerſi mali architectus: & in ijs quas ſeneſcente mundo demum idem ille ueterator mille artifex in deliris ſtupidisq; quibuſdam mulierculis fabricatus eſt in Chriſtianæ Europæ ſœdiſsimam labem, hominum errorem craſſiſsimum, cædem inſontium frequentiſsimam, & uulnus conſcientiarum magiſtratus haud profectò leue: concedere inquam clementer, mihi minimo obſequentiſsimoq; ueſtro clienti, tempus apud uos proponendi his ſex libris meam qualemcunq; ſententiam. Quæ ſi ſupremi ordinis ueſtri punctum non tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamq;, ut quàm ocyſsimè, ita & libentiſsimè palmodia ſupprimere non grauabor, rationibus argumentisq; neruoſioribus conuictus. Sin uerò authoritatis ueſtræ calculo ea confirmabitur, operæprecium me feciſſe, in animum inducam: non minori denuò ſupplicans ſtudio, ut huic ſententiæ tum locus detur, ſemota uetuſtatis religione, & opinionis tot ſeculis imbibitæ affectu poſito: ſi quando in ueſtri Imperij regnis, prouincijs & ditionibus ſe offerat occaſio deliberandi, iudicandi & pronunciandi de cauſis illis diabolicis; & potiſsimùm de Lamiarum negocio hactenus tam multifarijs tricis imuoluto. Hoc modo ſereniore mentis oculo huiuſmodi dæmonum ludibria diſcretum iri, omnesq; uerè Chriſtianos non tantam eorum eſſe potentiã cognituros, ut dubitò minimè: ſic quoq; minus innoxij ſanguinis, quem auidiſsimè ſitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipſe tragœdiarum author inuidet ſummopere, compages luxabuntur: & conſcientiæ rariore pungentur aculeo: ſatanæ item imperium indies magis ac magis collabaſcet, atq; Chriſti regnum longius latiusq; propagabitur.

IOANNES EVVICH DOCTOR Medicinæ.

Dæmonis exortum, ſtudium, uiresq́; dolosq́;,
Qui uelut in media luce uidere cupis:
Qui quæ carminibus ſit uis, & quanta nocendi,
Si deſint ſacris philtra parata modis:
Qui miſerè uarijs homines cruciatibus actos
Noſſe cupis, quaq́; hos arte leuare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legitima ſectæ,
Inſonti ut parcas, conſtituenda ſiet:
Hunc lege, quem Ianus Vuierus condidit arte,
Iudicio, & magna ſedulitate, librum.
Viue opus eximium, meritumq́; attolle trophæum,
Victa eſt Circeæ turba prophana ſcholæ:
Viue etiam æternos, Author, fœliciter annos,
Non erit ingenij fama ſepulta tui.

IOANNES BRACHELIVS LL. Licentiatus ad Lectorem.

Cùm Deus immenſi ſpacioſa uolumina cœli
Conderet, & medio ſuſpenderet æthere terras,
Ornaretq́; polum ſtellis, atq; æthera nimbis:
Ille ſibi pariter famulos, diuina creauit
Corpora, qui tenues ferrent ſua iuſſa per auras,
Quiq́; procul curis agerent terreſtribus æuum.
Horum de numero genitor iuſtiſſimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detruſit ad undas:
Illic & manicis & dura compede uinctus,
Ad ſcelerum pœnas ſedet, æternumq́; ſedebit,
Triſtia commiſſæ perſoluens crimina culpæ.
Quas tamen interea fraudes, quasq́; improbus artes
Nocte dieq́; ſtruat miſeris, quæ retia tendat,
Quidúe potis, ſi fortè tibi cognoſcere curæ eſt,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta VVIERI:
Hinc optata feres, hinc te tua uota docebis.
Inſuper & magicis quæ ſit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca deſint:
Quaúe ueneficijs preſſo medicaberis arte,
Quamúe ſatis dignam pendent ſub iudice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande VVIERE labores
Sumpſeris, haud equidem ſat adhuc diſcernere poſſum.
Publica me, dicis, mouerunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraq́; pectora uulgò
Suſpicit, & meritos rebus perſoluit honores?
Tu tamen hoc feſſam nimium ſolabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura eſt tempore fama.

EIVS-

EIVSDEM ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΥ ΒΙΗΡΟΥ περὶ μαγείας ὀκτάστιχον.

Δαίμονα τὸν φυγερὸν τὸν ἀτάθαλα μηχανάοντα,
Τῷ θέλγος ἠδὲ βίλν μιγάλλν, ἢ ἐπιπλοπον ἦθος,
Στρίγγα τε νυκτιφοιτὰν, ἢ ψόνδεα πολλὰ γοήτων,
Οὐ μόνον ἐν τούτων ἐλάχις περιλημοῖ βίβλων.
Ἀλλὰ ἢ ὡς μέλλεις τὸ γοητικὸν ἄλγος ἀλάλκειν
Ἀνέρι, τὸν φίλτροις χθὼς φαρμακόεσσα λάμποσεν.
Τίς δὲ τελευταῖον τίσις ἐστιτυ. ὦ λιὰ πολλὸν
Ἔλλαχον σὺχος εὐὶ ξυμπάσι βροτοῖσι βιῶσι.

IN IOHAN. VVIERVM ILLVSTRISS. CLIVORVM DVcis Archiatrum.

Ε CAR. VTENHOVII F. ALlusionum Lib. 1.

EPIGRAMMA.

Ille VIA tota totoq; ERRARE uidetur
Erro uagus cœlo, docte VVIERE mihi,
Qui Paracelsistæ latitans sub nomine sectæ
Nomen ab ERRANDO credidit esse tibi.
Ni quòd ABERRANTES recto de tramite, rectam
(Ceu Paracelsistas) cogis inire uiam.
Nam neq; cognomen tibi DEVIVS indidit ERROR,
Quem neq; transuersum DEVIVS ERROR agit.
Non VIA tartarei quæ fert Acherontis ad undas
LATIOR: Angustum dat tibi nomen ITER.
Fit VIA VI quæ nos supera ad conuexa polorum
Ducit, & acclini surgit in astra VIA.
Tu modò qua ducit VITAE VIA, perge, beatæ,
VIQVE tibi cœlo sterne VVIERE VIAM.
Sic fueris Latiæ VITAEQVE VIAEQVE CVPIDO,
Argolicaq; BIOY uoce VVIERVS ΕΓΩΣ.

ΟΥΘΕΝ, ἄτορ μυσίων λαὶ χαρίτων, ὁ-ΒΙΟΣ.

AVTHORES IN HOC Opere citati.

A.

Abdias Bab. epiſc.
Abenezra.
Accurſius.
Aelianus.
Aelius Spartanus.
Aetius.
Aeneas Syluius.
Henr. Corn. Agrippa.
Aias.
Albertus de Roſat.
Albertus Mag. Teutonicus.
Alchindus Arabs.
Alciatus.
Alcimus.
Alexander I.
Alexander ab Alexan.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Almanſor.
Aloyſius Cadamuſtus.
Amatus Luſitanus.
Ambroſius.
Andreas Maſius.
Andreas Theuet Angoul. hiſt.
Andreas Veſalius.
Angelonius.
Angelus Politianus.
Anſelmus Parmenſis.
Antiphon.
Antonius Beniuenius.
Apollonides.
Apollonius Molon.
Apollonius Tyaneus.
Appion Grammaticus.
Apuleius.
Archelaus.
Ariſtophanes.
Ariſtoteles.
Arnoldus de Villa noua.
Artemon.
Artephius.
Athanaſius.
Athenæus.
Athenagoras.
Auerrhoes.
Augerius Ferrerius.
Auguſtinus.
Auguſtinus Steuchus Eugub. epiſc. Kiſam.
Auicenna.
Azarauius.

B.

Baldus.
Bartolus.
Bartholomæus Anglicus.
Bartholomæus Piſanus.
Baſilius Magnus.
Baßianus Landus.
Benno Cardinalis.
Bernardus.
Berno.
Beroſus.
Boccatius.
Boetius.
Bonauentura.
Bonefacius de Vital.

C.

Cæſar Conſtantinus.
Iul. Cæſar Scaliger.
Hier. Cardanus.
Carolus Bouillus.
Carpocrates.
Caſpar Peucerus.
Caßianus.
Caßiodorus.
M. Cato.
Celſus.
Chryſippus.
Chryſoſtomus.
Cicchus Aſculus Florent.
Cicero.
Cyprianus.
Cyrillus.
Claudianus.
Clemens author libr. Recogn.
Beat. Clemens de Conſtant. Apoſtol.
Cleopatra.
Cœlius.
Columella.
Conſtant. Imperat.
Cornelius Nepos.
Coſtaben Luca Hebr.

D.

Damaſcenus.
Damon.
Dauid Kimhi.
Decretalia.
Democritus Abderites.
Diodorus Siculus.
Dion Nicæus.
Dionyſius.
Dioſcorides.
Durin.

E.

Eduardus.
Empedocles.
Epiphanius.
Eraſmus.
Eucherius.
Eurycles.
Euripides.
Euſebius.
Euſtachius.

F.

Gabr. Fallopius.
Ferdinandus Cortheſius.
Ioan. Fernellius.
S. Fontanus.
Franciſcus Morand.
Fulgentius Placiades.
Fulgoſus.
C. Furius Creſinus.

G.

Galenus.
Garcias ab Horto.
Gaudentius Merula.
Gaufridus Antiſiod.
Gellius.
Georgius Agricola.
Georgius Pictorius.

Ceor-

Georgius Sabinus.
Gerſon.
Geſnerus.
Gyraldus.
Giſelbertus.
Gordonius.
Gotfridus Reinerius.
Gratianus.
Gregorius.
Gregorius Nazianzenus.
Grillandus.
Grugna Stryac.
Guilielmus Brabantinus hiſt.
Guilielmus Malmes hiſt.
Guilielmus Turnerus Angl.

H.

Harpocration.
Haymo.
Hector Boethius hiſt.
Helmandus.
Heliodorus.
Heinricus Inſtit.
Helmoldus.
Hermes.
Hermogenes.
Herodotus.
Heſiodus.
Hieronymus.
Hilarius.
Hildebertus.
Hildegardis.
Hippocrates.
Hippol. Marſil.
Homerus.
Honorius.
Horatius.
Hugo Cluniacenſis.
Hugo de S. Victore.
Hugo Eterianus.

I.

Iacobus de Chuſa.
Iacobus D. in Leichtenburch.
Iacobus Meyerus.
Iacobus Ruffus.
Iacobus Sprengen.
Iamblichus.
Iaſon Pratenſis.
Idiota.
Igmarus Remenſis archiepiſc.
Ioan. And.
Ioan. Anglicus.
Ioan. Baptiſta Porta.
Ioan. Franciſ. Picus.
Ioan. Franc. Ponziuibius Placentinus.
Ioann. Genadius.
Ioann. Guinterius Ander.
Ioann. Herold.
Ioann. Kentmannus.
Ioann. Langius.
Ioann. Leo African.
Ioann. Nider.
Ioann. Salisberienſis.
Ioann. Sleidanus.
Ioann. Vaſſeus.
Iodocus Dambouderius Brug.
Ioſephus.
Irenæus.
Iſodorus.
Iſogonus.
Iſychius.
Iulianus Apoſtata.
Iulianus philoſophus.
Iulius Cæſar.
Iulius Obſequens.
Iuſtinus.
Iuuenalis.

L.

Labeo.
Lactantius.
Lælius.
Laertius.
Leo.
Leui Gerſonis filius.
Lilius Gregorius Gyrald.
Lyſimachus.
Liuius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.
Ludouicus Cœlius Rhod.
Ludouichus Milichius.
Ludouic. Roman. Patrit. hiſt.

M.

C. Manilius.
Marcellus.
Marcus heremita.
Marcus Marius Fryſchius.
Martianus.
Marſilius Ficinus.
Martinus de Arles.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Triſmegiſtus.
Meſue.
Methodius.
Moſes Aegyptius.
Moſes Bar-cepha Syrus epiſc.

N.

Nauclerus.
Nicolaus.
Nicolaus Monardis.
Nonius.

O.

Octauianus.
Oenomaus.
Olaus Magnus.
Oldralus.
Olympiodorus.
Origenes.
Ouidius.

P.

Pamphilus.
Paulinus.
Paulus Aegineta.
Paulus Venetus.
Pauſanias.
Petrus Aponenſis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Alphonſus.
Petrus Bellonius.
Petrus Bleſenſ.

Petrus Cantor.
Petrus Cluniacenſis.
Petrus Damianus.
Petrus Lombardus.
Petrus Pomponatius.
Petrus Præmonſtratenſis.
Pherecydes.
Philarchus.
Philaſtrius.
Philo.
Philochorus.
Philoſtratus.
Picatrix Hiſpanus.
Pythagoras.
Platina.
Plato.
Plinius.
Plinius Iunior.
Plotinus.
Plutarchus.
Pontanus.
Porphyrius.
Poſsidonius.
Primaſius.
Priſcianus Philoſ.
Proclus.
Propertius.
Proſper.
Pſellus.

Q.

Quintilianus.

R.

Rabanus.
Rabi Iſmael.
Rabi Moſes.
Rabi Simon.
Radulphus.
Raymundus.
Remigius.
Reuchlinus.
Rhaſes.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.
Rondeletius.
Ruffinus.
Ruffus Epheſius.
Rupertus.

S.

Saadias.
Sabellicus.
Salonius.
Saxo Grammaticus.
Saxoniæ Chronicon.
Sedulius.
Seneca.
Serapion Aſcalonites.
Q. Serenus.
Seuerus Sulpitius.
Sigebertus.
Iac. Syluius.
Syluester Prioras.
Syneſius.
Smaragdus.
Socrates.
Solinus.
Sophronius.
Speculator.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

Tacitus.
Tatianus Aſſyrius.
Tertullianus.
Thebit.
Themiſon.
Theocritus.
Theodoretus.
Theodorus Byzant.
Theophraſtus.
Theophraſt. Paracelſ.
Theophylactus.
Thomas Aquinas.
Tibullus.
Ioan. Tritemius.

V.

Valerius Maximus.
Varignana.
Varro.
Vegetius.
Vincentius.
Virgilius.
Vlpianus.
Vlricus Molitor.
Volaterranus.
Vopiſcus.

X.

Xanthus.
Xenocrates.
Xiphilinus.

Z.

Zonaras hiſt.
Zoroaſter.
Zozimus.

DE

DE DIABOLO, EIVS ORIGINE, STVDIÒ ET POTENTIA, Liber I.

DE DIABOLI ORIGINE, *quando sit creatus, quæ eius essentia, & de illius lapsu.* Cap. I.

AEMONVM præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorũ authore diabolo, huius artibus, studijs & potestate exordiar: ut eo cognito, illiusq; authoritate ac existimatione perspecta, euidentius cunctas eius actiones unusquisq; dilucido mẽtis oculo introspicere, & posthac minus impeditè penitiusq; dijudicare queat.

Religionis autem Christianæ sacrã amplexus doctrinam, fideiq; indubitatæ confessionem, quemadmodum Aristotelis & Peripateticorũ, adeoque Sadducęorum, non esse dæmones in rerum natura contendentium, placita prorsus reijcio: sic & Platonis cõmenticiam distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrij, Pselli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus subscribere nequeo, qui copiosè quidẽ de dæmonibus, uerùm multa quæ non uidêre aut cognouêre, tanquam rei notæ historiam conscripserunt.

Omnipotentem itaque uniuersi architectum Deum, ante aspectabilis huius mundi opificium, incorpoream illam cœli machinam admirandis spirituum ordinibus in ministerium pulchrè ornatam condidisse, ex historia sancta Mosis, diuinæ Maiestatis legati, atque fidelissimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico loquutum esse Deum, perhibet Sacrarum literarũ ueritas) firmiter credendum est.

Boni uerò hi spiritus erant omnes, quemadmodum omnia à summo bono creata: naturæ nimirum intelligẽtes, ἀσώματοι: essentia sua diuinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita: à quibus agnosceretur & coleretur Deus eo, quo ipse uellet & præscriberet modo: quibus & suam uicissim bonitatem in omni æternitate cõmunicaret. quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspicaciam, notionesq; æternæ & immotæ iusticiæ suæ illustres, tanquãm radios de æterna sapientiæ suæ luce accensos indidit. Ac de angelorum quidem natura, præter alios, Nazianzenus scribit in Oratione εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα: unde uerò ἀγγελικαὶ δυνάμεις, idem etiam εἰς τὰ γενέθλια.

Sed ubi quidam, ob dotes quibus condecorati erant, præstantissimas, proprio efferrentur arbitrio, & adeò insolescerent, ut sese tandem Deo cõferrent, non seruãtes suam originem, relinquentes suum domicilium, ac peccantes: eos honoribus nudatos, ministrorum suorum numero exclusit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, uinculisq; perpetuis sub caligine ad magni illius diei iudicium seruauit. Huc illud Esaiæ uaticinium de superbissimi Babyloniæ regis (quem Luciferum uates nuncupat) fastu & altissimo lapsu contorquent quamplurimi. Hic draco ille magnus, in terram proiectus

Angeli quid. Dionys. de Diuin. nomin.

Dæmonum origo. 2. Pet. 2. Iud. epist. Iob. 4. Luc. 10. Esaiæ 14.

iectus cum ſuis angelis, ſerpens antiquus, qui uocatur Diabolus & Satanas, ut Ioannes ait, tortuoſus ſerpens Eſaiæ. Hunc caſum non ſolùm noſtri & Hebræorum Theologi docent: uerùm etiam Aſſyrij, Arabes, Ægyptij & Græci ſuis dogmatibus confirmant. Homerus ſub Ates deæ nomine eum obſcuraſſe uidetur. Alij per γιγαντομαχίαν eundem tacitè ſignificaſſe, & graphicè huius angeli ſupercilium depinxiſſe uolunt:

Apoc.12.
Eſaiæ 27.

Qui auſus ſimilem regi componere ſedem,
Non ueritus ſummi regis, nec fulminis ictus,
Paulatim carpens ſublimia tecta tonantis,
Cum ſuperimpoſitum Pyndo ſubuertit Olympũ
Ira Iouis, tetramq; dedit ſub Tartara peſtem.

Pherecydes item dæmonũ lapſum deſcribit: & Ophin, hoc eſt, ſerpẽtem dæmoniacum, rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus caput & anteſignanum fuiſſe tradit. Eandem ruinã & Triſmegiſtus in Pimandro depingit: & uetuſtiſsimum Empedoclem, dęmones ἑραυοπετεῖς cœlo ruentes uocantem, eorũ caſum nouiſſe, ſignificat Plutarchus in ſermone de Fœnore.

Ophis.

Tract. in Ioan. 42.

Eleganter hîc Auguſtinus: Quæris unde diabolus? Inde utique, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in ſua obedientia perſtiterunt, ille inobediendo & ſuperbiendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus. Item de Vera religione, cap. 13. Diabolus inquantum angelus eſt, non eſt malus: ſed inquantum peruerſus, propria uoluntate. Magis enim ſeipſum quàm Deũ diligendo, ſubditus ei eſſe noluit, & intumuit per ſuperbiam, & à ſumma eſſentia defecit.

Item lib. 8. de ciuit. Dei, cap. 22. Dæmones eſſe credendum eſt ſpiritus nocendi cupidiſsimos, à iuſticia penitus alienos, ſuperbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aëre habitant, quia de cœli ſuperioris ſublimitate deiecti, meritò irremiſsibilis tranſgreſsionis in hoc ſibi congruo uelut carcere prædamnati ſunt. Nec tamen quia ſupra terram & aquas aëri locus eſt, ideo & ipſi ſunt meritis ſuperiores hominibus, qui eos non terreno corpore, ſed electo in auxilium Deo uero, pia mente facilimè ſuperant. Sed multis planè participatione ueræ religionis indignis, tanquã captis ſubditisq; dominãtur, quorum maximæ parti mirabilibus & fallacib. ſignis ſiue factorum ſiue prędictorum deos ſe eſſe perſuaſerunt. Vide eũdem lib. 6. cõtra Iulianum, cap. 9. & de Natura boni aduerſus Manich. cap. 33. & lib. 1. Hypognoſt. contra Pelag.

Hi ergo ſpiritus antea diuini, cœleſtes, puri, lucidi, nullius maliciæ conſcij, Dei ſolius nutum obſeruantes, in miniſterium emittẽdi propter eos qui hæredes futuri eſſent ſalutis, angelicã eſſentiam non omnino perdiderunt: ſed perditiſsimè, originali iuſticia & lumine gratiæ priuati, uitiarunt, denigraruntq;, ut iam aërei, mundani, obſcuri, tenebricoſi, & (uno uerbo) immundi maliq; dicãtur & ſint: ac licet lumẽ intellectus naturalis etiamnum obtineant, lapſus tamen pœnam infinitis partibus durioré, obſcurata obfuſcataq; diuinæ ſapientiæ luce ſuſtinẽt: & grauioré expectant, quàm ex tranſgreſsione genus humanum. Quanquam ſi hoc quoque ſupremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum animis de ſuo æterno lumine Deus incenderat, retinuiſſet, plurima acumine mentis perſpicaciſsimo intueretur clarius, penitius intelligeret, certiusq; dijudicaret: quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu ſolis faciem, per denſas nubes aut atras in aëre nebulas conſpicit.

Heb. 1.
Pſal. 103. & 104.
Spiritus in mundi et mali.
Epheſ. 2. & 1. Corinth.
Zach. 13.
Matth. 8.
Marc. 1. 5.
Luc. 8. 9. 11.
Act. 19.
Iudic. 9.
Genus humanum.
Geneſ. 8.
Geneſ. 8.

QVI

QVI THEOLOGI QVIBVS IN *locis de dæmonum lapsu, causa lapsus, & natura scripserint.* Cap. II.

De causa lapsus angelorum scribit in hęc uerba Fulgentius: Superbia tunc initium sumpsit, quum angelus aduersus Deũ elatus, & ipsa elatione prostratus, per concupiscentiam (quæ est radix omnium malorum) uolens usurpare quod illi datum à Deo non fuit, à Deo discessit & cecidit: in quo si stetisset, non cecidisset. Sed per concupiscentiam malam, qua concupiuit plus extra se, minus factus est in se: quam cõcupiscentiam licet explere nequiuerit, opere tamen retinuit uolũtatem. Sic ipse sibi iam factus est pœna, ut supplicium esset semper uoluntas mala, tanquam cæco ipsa cæcitas sua.

Et Alcimus in lib. de Peccato Originali:

Angelus hic dudum fuerat: sed crimine postquã
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se semet fecisse putans, suus ipse creator
Quòd fuerit, rabido concepit corde furorem,
Autoremq; negãs: Diuinum consequar, inquit,
Nomen, & æternã ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec uiribus impar.
Talia iactantem præcelsa potentia cœlo
Iecit, & iectum prisco spoliauit honore:
Quiq; creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas uenturo pendet sub iudice pœnas.

Quoniam aũt à ueteribus Theologis cum de lapsu dæmonum, tum de causa lapsus illorumq; natura tam eleganter & copiosè scriptum est, ut actũ agere uidear, si ea omnia hîc congererem, indicabo ueluti digito autores & loca, quæ haud difficulter consulet lector studiosus. Id eo libentius & necessariò magis facio, quòd instituti sit mei, aliena nõ meis, sed cuiusq; authoris uerbis in omni nostra scriptione repræsentare. Sic enim nullius aut laudem interuerti, aut sensum detorqueri, lectoris studio ac iudicio cõsuli, mihi autem & ueró ipsi ueritati optimè caueri existimo. Scribunt igitur de tribus illis Epiphanius lib. 2. tomo 1. hæresi 64.

Athanas. in lib. de Virginitate: & in Quæstionibus sacræ Scripturæ, quæstione 6.

Gregor. Nazianzenus, oratione prima de reconciliatione monachorum. τῶν ἀγγελῶν ἁλώσεις idem describit ἐν τῷ περὶ θεολογίας.

Gregorius Nyssenus libro de uita Mosæ.

Basilius Magnus, in sermon. Quòd Deus non sit author malorum.

Chrysost. hom. 15. in cap. 1. Ioan. In homil. de Adam & Eua.

Cyril. in Dial. de ador. in spirit.

Ambrosius lib. 10. Epistolarum, epistol. 84.

Eusebius lib. 3. de Demonstrat. Euã gelica, cap. 5.

Lactantius lib. 2. cap. 9.

Damascenus lib. 1. cap. 18.

Isychius lib. 4. in 13. cap. Leuitici.

Hieronymus in epistola ad Antoniũ, & aduersus errores Ioannis Hierosolym.

Antonius epistola 2.

Prudentius in Hamartigonia.

Gregorius lib. 2. Moralium, cap. 17. & in cap. 9. Iob, lib. 9. cap. 2. & lib. 2. in cap. 2. primi Reg. & lib. 3. in caput 7. primi Reg. item libro 4. Moral. in Iob, cap. 13.

Leo ad Turbium Asturicensem episcop. & sermon. 4. de coll. eleemosyn.

Prosper libro 3. de uita contempl. cap. 2. 3.

Primas. in cap. 1. ad Rom.

Io. Cassianus coll. 8. cap. 10.

Paulinus epist. 4.

Sedul. in cap. 1. ad Rom.

Theodoretus quæstion.19. & 24. in Genes.

Eucherius lib.1.in libros Regum.

Vnde sit diabolus, annotat & Rabanus lib.4.de Sermon.propriet.cap.10. Idem libro de Modo pœnitentiæ capite 18. Lib.3. in Ecclesiasticum,cap.3. & in epist.Rabani & Fuldensium monach. ad Otgarum archiepisc.

Haymo in 18.81.143.Psal. libro.1. in Apocal.cap.2.& super Euãgel.feriæ 3. post Inuocauit,& super 3.cap.Oseæ.

Hincmarus ad Hincmarum Laudunensem cap.44.

Idiota cap.2.de Vera pœnitentia.

Giselbertus in lib.Altercat.cap.3.

Radulphus lib.8.cap.1. in Leuitic.

Anshelmus libro 1. Cur Deus homo,cap.7. Idem in 12.cap.Matth. In 10.cap.prioris ad Corinth. In cap.1. ad Ephes. In 3.cap.prior.ad Timoth. Ibidem cap.6. In Dialogo de casu diab. cap.3.

Petrus Damianus in epist.cuius initium,Prodigium.

Rupertus libro 7. in Ioan.cap.7. & libro 8. in eundem. Libro 7. ac lib.8. in Apocalyp.cap.13.18. Libro 10. cap. 17. in Apocalyp. Libro 11. in eandem: & libro 12. cap.21.in Apocalyp. & lib. 5.in Matth.cap.5. Lib.13. in eundem, cap.26. Libro 3. in Exod.cap.10. Lib.1. de Victoria uerbi Dei, cap.8.21. Lib.3. de glorif.cap.8.

Petrus Alphonsus Tit.10.

Honorius in Psal.18.

Hugo de S.Victore in eulogio de sponsa.

Bernardus serm.5. de uerbis Esaiæ, & serm.27.inter paruos,& serm.17.super Cant.

Lombardus lib.2.distinct.6.

Petrus Blesensis epist,34.

Petrus Cantor cap.13.de Inuidia, & cap.15.de Humilitate.

Hildebertus epist.31.

Hildegardis lib.1.Visione 2.

Hugo Eterianus lib.de regressu animarum ab inferis,cap.9.

Bartholomæus Anglicus libro 2. de proprietatibus rerum,cap.19.

QVARE ET QVOMODO *Euam deceperit diabolus,& primùm corruperit mundum.* Cap. III.

POrrò ex illa sui exclusione, repulsa, ac ignominiosa ex patrijs sedibus deturbatione, tam ingens, ἀκαταλλαγ & immedicabile erga Deum odium cõceperunt hi spiritus, ut quæ eum offendere,uel eius gloriam labefactare, aut quod admiranda prouidentia fabricatus fuerat mundi opificium,deformare,uitiare & corrumpere posse uiderentur, acerrima indagine inuestigare,& studio indefesso conari cœperint. Ac primùm nobilissimam inter creaturas, clarissimo sapientiæ cœlestis lumine illustratã, absq; labe Deo fœdere consociatã, primam parentem nostram Euam adoriuntur: quã partim amissi status dolore, partim alienæ felicitatis inuidia à Deo alienare, suiq; exitij sociam reddere satagunt, deludunt que astu quàm blandissimo: ubi nullus uidebatur subesse fucus,submota comminationis certissimæ mortis opinione,his scilicet uerbis: Nequaquam moriemini. Deinde fraudulenter elusis & abiectis præceptionibus à Deo datis, Euam erigunt falsis pollicitationibus in spem longè maiorum ornamentorum,excellentiorisq; potentiæ,hoc modo: Deus nouit, quòd ipso die quando comederitis ex ipsa arbore,aperientur oculi uestri,eritisque sicut dij,scientes bonum & malum. Idem profectò laqueus, quo semetipsos statim à creatione sua & allectos & irretitos fuisse, sentiebant. Sic perfecerunt tandem,ut misera à mandato desciscere, sequere-

Diaboli ga Deum dium im dicabile.

Genes.3.

turq;

turq; consilia in suam internecionem contra Deum instituta atq; ordinata.

Nam satan iam malus, malũ transgressione edoctus, & causæ sui lapsus probè cõscius, quòd nimirum præscriptas sui ministerij metas fastu transilire cogitasset, in idem studiũ Euã pertrahere conatus est gratæ persuasionis illecebris, quòd ab esu uetito oculis Euæ & Adæ reseratis, dijs adæquarentur, sciẽtes bonum antea solummodò cognitum, & malum nõdum notum. Nec illi, subsequuturæ ex inobedientia calamitatis præscio, labor fuit inanis: licet illa se à serpente falsam, serò agnosceret, cõfitereturq;. Violata siquidem obedientia, factus est hostis Dei homo, in pœnas illapsus transgressioni diuinitùs constitutas, condemnationem nempe, diaboli tyrannidem, ac mortem tum hanc, tum ęternam: deniq; & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quibus maxima cũ authoritate ipsum ornarat Deus.

Hostis Dei factus homo per inobedientiã.

Proinde Tatianus Assyrius contra Græcos: Verbum, inquit, ante creatos homines produxit angelos: utraq; uerò creatura, arbitrij sui libertati permissa est, &c. & paulo pòst: Postquã uerò homines callidiorẽ quendam, utpote prouectiorem ętate, sequuti sunt, & diuinæ legi se opponentem pro Deo habuerunt, tũ uerbi potẽtia & huius dementiæ authorẽ, & obsequutos ei homines, cõmercio suo priuauit: & qui ad imaginẽ Dei factus erat homo, potentiore spiritu iam exutus, mortalis fit: angelus autẽ ille primogenitus in dęmonem mutatur: & alij phãtasmata eius sequuti dæmonũ exercitui deputantur, & propter arbitrij libertatem stulticiæ suæ permittuntur. Scitè admodum quoq; Augustinus hic scribit ad Iulianum comitem: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in ueritate non stetit: & doctor mendacij, quia ab ipso primùm inuentũ est mendacium. alibi interserit: A' semetipso deceptus, alterũ decipere cõcupiuit. Ipse est aduersarius effectus generis nostri, inuentor mortis, superbiæ institutor, radix maliciæ, scelerum caput, princeps omnium uitiorum, persuasor turpium uoluptatum. Hinc ergo, cùm illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium nostrũm intueretur, uideretq; hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate uestitum: æmulus atq; inuidus tantam beatitudinem hominẽ accepisse, quã ipse dum angelus esset, per superbiam agnoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida, primumq; parentem nostrum tantis & talibus bonis expoliauit, & nos interemit.

Quando creati angeli, & quales.

Contra Iudæos, Paganos & Arrianos cap. 2.

Diabolus quid.

Hominũ ante lapsum status.

Hoc auspicato primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimùm recepto à Deo rursus in gratiam homine, multa imposita, ac promissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis contrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, aduersus eorum uiolentiam: deinceps porrò furere, uarijsq; modis ferocius insidiari occipiunt, & machinari omni arte doloque ea quæ ad promissionis huius deprauationem, abolitionemq; in Dei cõtumeliam, & hominum perniciem facerent. Sic Cainum, tertium hominem, inuidiæ facibus mox inflãmãt in Abelis iusti, numero quarti, crudelem cædem, homicidæ ab initio: sic deinde Caini sobolem, & uniuersum generis humani figmentum paulatim ea maliciæ scelerumq; tum magnitudine tum multitudine deprauarunt, ut Deũ fecisse hominem pœnituerit: eumque prorsus, exceptis octo in arca

Cain Abelem occidit. Genes. 4. Ioan. 8.

Genes. 6. Genes. 7.

cõseruatis, aquarum inundatione absorpserit.

QVID IN ALTERIVS MVNDI initio machinatus sit diabolus, & quando Magia infamis cœperit. Cap. IIII.

Diluuio mũdus interijt.

HIc deleto propemodum hominum genere, ob prosperas suas machinationes, exoptatosque successus triumphũ se acturos hi spiritus sperabant. Quapropter siccata aquarum diluuie, statim in alterius huius mũdi renascentis quasi infantia, in Nohæ patris inebriati irrisionem pudendis eius denudatis, Chamum filiũ minorem, ut inde patris execrationẽ audierit, extimulãt: cuius filium Misraim, ab his spiritibus haud dubiè institutum, magię infamis blasphemam impietatem primùm comperisse, atq; hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Persarum duci originem, postea docebitur. Ad Nohæ item sobolem, Iouis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aspiratione paulò duriore pronunciant) refertur alicubi: quemadmodũ Dodonæum ad Dodanim, Nohæ nepotem, qui Epirum, Dodonam prius uocatã, occupauit, excoluit, suoque insigniuit nomine: ut sanctas patrũ Ecclesiæ sedes in prostibula dæmonũ, impendiò flagitiosa, degenerasse sit uerisimile. Horrendas uerò idololatrias cõfestim à diluuio, Noha adhuc superstite, indefesso dæmonũ studio in Ecclesiam Dei irrupisse, quas in sua posteritate non sine ingenti animi dolore miserũ senem contueri & tolerare oportuit, cum prohibere non posset, testatur sacra Historia. Inde tam inauditis turpissimæ libidinis furijs, populosissimas Sodomorum & Gomorræ ciuitates exagitat ille spirituum cœtus; ut ne decem quidem in tanto numero inuenti sint iusti: & missis à Domino de cœlis sulphure & igne, subuersæ sint urbes illæ, & in cinerem redactæ, cum tota planicie, omnibus habitatoribus, simulq; germine terræ. Hinc euestigiò Loth egressum, ebrietate & incestu cũ filiabus nefario grauiter uulnerat. Nónne & Esau de innocentis fratris Iacobi nece inferenda, strenuè sollicitat? Pòst & in iustum Iosephum æmulatione fratres excitauit, propemodũ fratricidas factos: illum etiam, obiecta adulterij occasione captiosa, tandem perdere uoluit. Nónne etiã, quò Israelem numeraret, Dauidem excitauit satanas? ut pestilentia inde cecíderint uirorum septuaginta millia.

Execratio Chami. Gen. 9.

Magiæ infamis inuẽtor. Clem. lib. 4. Recog.

Iouis Hammonis oraculum.

Dodonæum.

Epirus Dodona.

Sodomæ & Gomorræ exitium. Gen. 19. Esaiæ 13. 2. Petr. 2. Epist. Iud. b.

Loth ebrietate incestu. Gen. 27.

Gen. 37.

Gen. 39.

2. Reg. 24. 1. Paralip.

QVOMODO PRO DIIS HABERI uoluerint dæmones, & præsidere regionibus: eorumq; in hoc officio nomenclaturæ. Cap. V.

EIusmodi denuò felicibus auspicijs audaciores redditi dæmones, in huius mũdi principatum exules proteruius grassati sunt: cultúsque simul multifarios & oracula inde diuersa diuinis contraria effinxerunt: ac ad ea inuitarunt pellexeruntq; animas uacillantes, ita ut uniuersum propè orbem pedetentim quasi obsidione quadam subiugarint: obstreperũque diuinæ legi, contumacem, idololatriarum, & contemptus eorum quibus morem gerere decuit, ac cuiuscũque uitiositatis plenum reddiderint. Eò demum audaciæ & petulantis fastus excreuit horum insolentia & ars, ut pro dijs haberi apud peritos imperitosq; uoluerint, & præsidere regionibus, populis, insulis, montibus, fontibus, locis, urbibus, uicis, familijs, tanquam dij proprij, tutelares & patrij: quorum nomenclaturas partim Historia sacra, partim Origenes, Tertullianus, Apuleius, Diodorus Siculus, partim alij recensent historiographi & scriptores haud ignobiles. Eorum uerò nominum explicatione, utplurimum

Dæmones dij habiti.

Tertullia. Apolog. uers. gen. cap. 23. De dijs gentium Lact. Gregor. Girald.

num ſtudia dæmonum prodi nō dubium eſt: ſic Bel, uetuſtum, nihil, confuſum ſonans, Babyloniorum habebatur deus: Eſaiæ 46. Daniel. 14.

Beelzebub, dominus muſcæ: qui omnibus retia tendens, muſcam ſaltē, id eſt, infirmum capit. Spurciſsimum Accaronitarum idolum, qui ſunt quidem in regione Iudææ, ſed impij. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dæmoniorū Beelzebub nuncuparūt Hebręi: Matt. 10. 12. Mar. 3. Luc. 11. Plutonem Græci, ut Triſmegiſtus, Δαιμονάρχην dixerunt: pleriq; Latini Sumanum, quaſi ſummum deorum manium: à gētibus Priapus appellabatur. Serapin & Proſerpinam, malignorum dæmonum primarios uocat Porphyrius,

Baal, idolum aut dominās uel ſubijciens, aut poſsidens, nomen idoli à Sidonijs ad Iudæos profecti, Samariæ & Moabitarū numinis: Martem Græci putant. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon deſtruxit, Iud. 6.

Beelphegor, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus ſiue nuditatis, Moabitarum deus: Oſeæ 9. 11. Num. 25. Deuteron. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deuter. 3. 4. Ioſue 22. Sunt qui Archeum Priapum fuiſſe ſentiant, qui in carnis ocio celebratur.

Adramelech, pallium regis, ſiue magnitudo uel potentia regis uel conſilij, idolum Sepharuaim: quæ fuit Aſſyriorum urbs: 4. Reg. 17.

Anamelech, afflictio ſiue reſponſio regis, deus Sepharuaim. Succot Benoth, tabernacula filiarum, Babyloniorum numen.

Nergal, explorās, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Perſide erant ac Media oriundi: Ioſeph. lib. 11. cap. 2.

Aſima, delictum, idolum uirorum Emath.

Nibhas, prophetans, aut potius loquens uiſionem, aut fructus uiſionis, deus Heueorum.

Tartac, concatenatus, Heueorū numen: 4. Reg. 17.

Niſroch, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib rege Aſſyriorum: 4. Reg. 19.

Chamos, quaſi palpās, aut quaſi recedens, uel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11.

Melchom, rex uel conſiliator eorū, idolum quod colebant filij Ammon: 4. Reg. 23. 1. Paral. 20. Ierem. 49.

Dagon, frumentum, aut dolor, uel deniq; piſcis eorum, Philiſtinorū idolum: Iudic. 16. 1. Machabæor. 10.

Aſtarte, quod à caula ſiue grege dici uidetur, nomen deæ Sidoniorum, à Solomone cultæ: 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Venerem Sidoniam fuiſſe pleriq; arbitrantur.

Sumpſiſſe præterea quandoque nomina hos ſpiritus à peſsimis hominibus, aut peſsimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. ſicut Aſtaroth, Paleſtinorum fuit deus, Ioſepho teſte: quem ſuſtulerunt Iudæi Solomonis iuſſu, 1. Reg. 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Reg. 23. Et quanquam ſignificet greges, aut etiam diuitias, faciens explorationem ſiue tineam legis: fuit tamen olim nomen ciuitatis Og regis Baſan, in qua habitarūt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Aſtaroth. Lib. 6. cap. 14. antiquit. Iudaic.

Leguntur & aliæ in Bibliis, horum numinum nomenclaturæ: ut Baalim, plurali numero: 1. Reg. 7. 2. Paralip. 28. Ieremiæ 2.

Baalberith, dominus fœderis: Iud. 9.

Rempha: Actor. 7.

Remmon, id eſt altitudo: 4. Reg. 5.

Adonis, in Hebręo Thamuz, hoc eſt cōſumptus, ſeu incendiū, Syrum eſt: Ezech. 8.

Narrat Philo, fuisse Amorrhæis septem simulachra aurea, quas uocabãt Nymphas sanctas: quæ inuocatæ ostẽderunt Amorrhæis per singulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quæ fuerunt uxores septem uirorum peccatorũ, qui eas consecrauerunt post diluuium, uidelicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elat, Desuat.

Deus Vualdat: Abd. episcop. Babyl. lib. 8. Hist. Apostol.

Adorabantur & uituli aurei: 3. Reg. 12. Militia cœli: 4. Reg. 17. Regina cœli: Hieremiæ 44. quam cœli machinam intelliges. Sic olim Pomerani grandẽ nucem diuino honore sunt prosequuti: & à certo equo generoso nigri coloris Stetinenses belli omen capiebant.

Chron. Sax. in uita Ottonis lib. 3. cap. 21. & libro 2. cap. 21. 22.

DE PROVINCIARVM DIIS, *Græcorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & sacrificiorum numero, item quòd in Dei populum peruaserit idololatria.* Cap. VI.

Prouinciarum dij.

COluerunt & reliquæ prouinciæ suos deos: Ægyptij, Osirim & Isidem: quorũ filius Anubis, quòd canibus gauderet, in specie canis etiã ab ijsdem cultus est. unde Virgilius inquit:

Omnigenũq; deũm monstra & latrator Anubis.

Nam quædam, ait Strabo, animalia sunt, quæ Ægyptij uniuersi colunt: quemadmodum ex animalibus terrestribus tria, bouem, canem, felem: ex uolatilibus accipitrem atque ibim, ex aquatilibus duo, lepidotũ piscem, & oxyrinchũ. Sunt alia quæ quisq; seorsim colit: ut Saitæ & Thebani ouẽ, Latum piscem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalũ Hermopolitani, cepum Babylonij qui sunt iuxta Memphim, aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, caprã & hircum Mendesij, murem araneum Athribitę. Item alij aliud. Persæ ignem Orimasda ab ipsis nuncupatum: Æthiopes, Meroen incolentes, Iouem & Bacchum: Arabes, cum Baccho Venerem, & Diasaren: Bœoti Amphiaraũ, Aphri Mopsum, Scythæ Mineruam, Naucratitæ Serapim, Syri Astartem, Norici Tibilænum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Lampsaceni in Hellespõto Priapum, in Diomedea insula, Diomedem. Sic Delphi colunt Apollinem: & quemadmodum canit Ouidius in Fastis,

Strabo li. 16. & lib. 17.

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mænalus ora caput.

August. lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 18.

Vide lib. 4. cap. 12.

Mythræ simulachrum tale quoque fuit apud Persas, ut leonis effigiẽ præ se ferret, tiaramq; gestaret. Quæ quidem effigies utrisq; manibus cornua bubula comprimebat: ad cuius sacra in antrum sacerdotes, ut olim Hiberni quoq; in Patricij antrum, cõueniebant, & Apollinem clara uoce Mythrã uocabant, ac bouem cornibus ex antro educebant, & Mythrę immolabãt.

Vt muscæ insuper facescerent, litatum est Cyrenaico Achori: quemadmodum Herculi Canopio, ut culices minus infestarent. sic & numen inuocabatur Apollinis Parnopæi, ut à muribus nõ arroderentur casei uel aliud simile: Bœotiorum enim lingua Parnopion mus est.

Græci adhæc, quorum post Ægyptios uanitas, præcipua & superstitio celebratur, cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & recessibus Plutonem præfecerunt, ac horum singulis alios infinito numero adiunxerunt: Saturnum & Cybelem Ioui: item Mercuriũ, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam Ephesiorum deam, Actorum decimonono:

Græci idololatræ.

cimonono: Neptuno Nereum, quem ἁλμυρὸν & πόντον nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharũ. Imò singulis in natura corporibus adesse peculiare numen, ut crederetur, persuasit diabolus: eamq; opinionem, numinũ illorum sese specie ostentans, auxit & confirmauit.

Nec ferè pauciores deos Romani habuerunt: inter quos numerãtur ab antiquioribus pro euocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: deinde dij maiorum gentium, Iuno, Vesta Troianorũ dea, quã profugus Æneas in Italiam transtulit: item Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrantur, & Consentes dicuntur, cũ Ioue de rebus omnib. cõsultãtes: quib. octo adiungebãtur, ut coadiutores, selecti dij nũcupati, Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus. Penates, Iuno & Minerua: dij communes, Mars Latio uenerandus erat, quia prę fidet armis: item Bellona, Victoria: dij geniales, Terra, aqua, aër, ignis, sol & luna, quibus natali die quisq; sacrum faciebat, quòd rerum gignendarum & producendarum uim obtinere existimarentur. Genij duo, Lares, quos priuatarum rerum, triuiorum uiarúmque & urbis curam agere opinio erat. Vnde appellabantur inferiores ac minorum gentium dij, & Præstites Ouidio 5. Fastorum dicti,

Quòd præstent oculis omnia tuta suis:

id est, quòd res omnes conseruent & tueantur in ædibus: pacato enim & quieto numine domum possidere putabantur.

Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominib. ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erant relati. His accedebãt dij patrij & tutelares, & reliqua familia Faunorũ, Syluanorũ, Satyrorum, Lemurum. Rabi Abraham, autor libri Zeror Hammor, scribit in illum locum Genes. 2. Quod creauit ut faceret, significari dęmones illos familiares, ut sunt Fauni, Satyri, incubi, penates & similes, qui quidem sint creaturæ, sed imperfectæ, quòd Deus uespera sabbathi præuentus, illos non perfecit. Et hinc est, quòd fugiunt sabbathi sanctitatem, quærentes mõtes & tenebrarum latibula, in quibus delitescũt usq; ad finem sabbathi, & tunc reuertentes infestãt homines, quibus & damnum dare conantur. At meræ sunt nugæ.

Potentissimũ suũ numen Thor appellarũt Gothi, alterum Odhen, tertiũ Frigga. Varro, qui Ethnica numina singulari conquisiuit diligentia, supra triginta millia comméticiorum deorum reperisse se, literarum monumẽtis tradidit. Hinc etiam rituũ & sacrificiorũ excreuit numerus, quorum sexcenta sexagintasex genera Ægyptijs in usu fuerunt: Gręcis & Romanis non multò pauciora. Et quanquam hi ab illis deorum numero & sacrificijs olim superati putantur, factam tamen temporis successu multam uicissitudinẽ, Romanosq; superstitionis uictoris potitos esse, dolens uereor.

Olaus Mag. l. 3. ca. 3. hist. Septent.

Idem Oenomaus & Hesiodus.

Deorum numerus.

Sacrificiorũ numerus apud Aegyptios.

Infinitum esset hic enumerare reliquarum gentium barbararum numina, cuiusmodi sunt Viti, Rugieuithi, Poreuithi, Porenutij & Stanitiæ (alijs Stuatiræ) apud Rugianos, de quibus amplè Saxo Grammat. libro 14. Danicæ histor. & Crantzius de Vandal. rebus libro 5. capite 12. 13. Zuanteuith apud eosdem meminit Helmoldus lib. 2. cap. 12. & cap. 53. de rebus Sclauorum, apud quos & Proue idolum in syluis & lucis degens, apud Polabos Suma muliebre numen, apud Obotritos Rodigast deus cultus, item Podaga, Siuua, Flins apud Vandalos

Idem ca. 70.

14.

In Chron. Saxon.

Lusatiam incolētes, Triglas triceps apud Stetinenses: similiter Heronitus, qui lingua Latina Mars dicitur, Vuolgasti deus fuit. At horum memoriam perdat unicus ille omnipotens Deus. quemadmodū & quæ Turci sunt numina sortiti, quibus honorem diuinum, uti & Romanensibus moris est, deferunt. Est enim apud hos Hattscipetteſch cognominatum, hoc est, peregrinationis adiutor, quem implorāt peregrini.

In uita Ottonis lib. 2. cap. 21. 22. & lib. 3. cap 5. Ioā. Cuſpinianus de Turcorum religione.

Aſcikpassa amoris patronus habetur, imploraturq; in matrimonio prolis impetrandæ causa, uel in partus discrimine, uel maritatis litigantibus.

Vairpassa dissidentibus patrociniū unionis conferre creditur, nunc se iuuenem, nunc senem hominibus ostendens.

Schleychpassa conturbatis & afflictis solatium præbere dicitur.

Chiridirelles uiatoribus in necessitate constitutis auxilio esse solet: quē in uiatoris forma equo insidentem apparere inuocantibus ferunt.

Colūtur & quidam dij, qui pecorū & cęterorum animaliū curam gerunt, & qui pro pluuia eliciēda aut serenitate inducenda inuocantur, quorum alter Goiuelmirschin, alter Batscumbassa nuncupatur: his butyro litant, & calido pane, quem passama uocant.

Prolixior uerò in recitando gentiliciorum deorum catalogo fui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbararum & ignotarum uocum pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant liberius. Deos gentium dæmonia esse, affirmat regius ille uates Dauid: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dij gentium, terrarum, & dij populorum terræ, 2. Paralip. 32. dij populorum, 1. Paral. 16. dij terræ, Iud. 3. idolationum, Sapient. 15. dij montium, 3. Reg. 20. dij filiorum Seir, 2. Paralip. 25.

Dij gentium dæmonia. Ipſal 95.

dij Damasci, 2. Paral. 28. Dij autem alieni frequenter nuncupantur, quales ex æde Domini abstulit Manasses, 2. Paral. 33. item Iosias, 4. Reg. 23.

Nec solùm abominanda hæc idolo latriæ portenta inualuerunt, peruagataq; sunt omnes gentes: uerùm etiam in populū Dei molimine diaboli peruaserunt, uirusq; seminarium sparserunt. Nam deos Laban patris sui, & soceri Iacobi, furabatur Rachel fugiens. At Iacobus tandem domui suæ, & omnibus qui secum erant, prȩcipit inquiens: Abijcite deos alienos, qui sunt inter uos, mundamini, & immutate uestimenta uestra. Itaq; eos illi cum inauribus quæ in illorum auribus erant, dederunt Iacobo, quos subter quercum, quæ erat iuxta Sichem, ille defodit. Vituli item simulachrum adorat, eiq́ue sacrificat populus Israel in deserto, dicens: Isti sunt dij tui, ô Israel, qui fecerunt te ascendere de terra Ægypti. ac tria millia uirorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Leuitis uno die. Et Iudic. 10. filij Israel rursus fecerunt malum in oculis Domini, colueruntq́; Baalim & Astaroth, & deos Aram & Syriæ, deos Sydon & deos Moabitarum, & deos filiorum Ammon, deos deniq; Palæstinorum: deseruerunteq́; Dominum, & non seruierūt ei. Item, particeps idolorum Effraim, Oseæ 4. & Ezechielis 8. 18. & multis alijs locis.

Idololatria in pop. Dei.

Genes. 31.

Gen. 35.

Exod. 32. Vituli adorantur.

DE HVMANI SANGVINIS uictima, à diabolo inuenta, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos, & alios: item de diuinatione ex mactatorū hominum uiscerib⁹.

Cap. VII.

SVb hoc quoque fraudulento blasphemiarum, sacrificiorum & uaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus est mille-

artifex

artifex ille, in cœtu Israelis sancto: ut is abiectis cõtumaciſsimè legibus cœleſtibus & oraculis, ſanguine humano litauerit, filiosque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in ualle Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa ſint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorum ſacrorum Romani à Græcis ſint mutuati: eò demum inſaniæ & inhumanitatis utroſque redegit diabolus, ut ad ſua ipſius iuſſa humano quoq; ſacrificarent ſanguine. Hoc enim authore, uaticinia Tireſiæ & Calchantis iubebant macta re humanas uictimas: ſanciebantque præſentem εἰδωλομανίαν, atque prodigioſam illam de plurium deorum numero opinionem. Tireſias pollicetur Thebanis uictoriam: ſed ea lege, ut Creontis filius mactatus ſit uictima pro patria. Calchas uaticinatur de Troiæ excidio, & ſucceſſus ſpondet: at ſimul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari iubet. Ionibus remedium deſideran tibus ab oraculo Delphico, aduerſus ſæuiſsimam luem in tota uicinia horribiliter graſſantem: reſpondet Delphicum numen, Non remittendam peſtem, niſi offeratur Dianæ Triclariæ Menalippus cũ Comethone, quam in Dianæ templo ipſe ſtuprauerat: & niſi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantiſsimus iuuenis, pro Comethone puella uenuſtiſsima ad Dianæ aram mactetur. Idem Meſſenijs in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedęmonijs geſſerunt, conſulentibus de exitu, prædicit uictoriam: uerùm ea conditione, ſi uirginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo ſacrificarent. Ibi quum Ariſtodemus, unus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, deſtinaſſet immolationi: alius quiſpiam amore puellæ adactus, quò miſeram ſeruaret, ex ſe grauidam eſſe, & idcirco Deo litari non poſſe, fingit. Quo audito, pater effreni exardeſcens iracundia, eueſtigiò interemptam filiam diſſecat: paulo pòſt noctu ſecundùm quietem fœda ſpecie ſauciatæ & conciſæ filiæ à ſathana repræſentata, grauiter animo deiectus, ad tumulum eius ſemetipſum iugulat. Androgei etiam cædes expiari ſcilicet non poterat, niſi Athenienſes quotannis ſeptem adoleſcentes & totidem puellas in Cretam Minotauro deuorandas mitterent.

Ariſtodemus filiam et ſeipſum iugulat.

Nationem eſſe omnium Gallorum admodum deditam religionibus, ſcribit Cæſar: atque ob eam cauſam, qui ſunt affecti grauioribus morbis, quiq; in prælijs periculisque uerſantur, aut pro uictimis homines immolant, aut ſe immolaturos uouent, adminiſtrisq; ad ea ſacrificia Druidibus utuntur: quòd pro uita hominis, niſi uita hominis reddatur, non poſſe deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicaq; eiuſdem generis habent inſtituta ſacrificia. Alij immani magnitudine ſimulachra habent, quorum contexta uiminibus membra uiuis hominibus complent: quibus ſuccenſis, circumuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia ſint comprehenſi, gratiora dijs immortalibus eſſe arbitrãtur. Sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentium ſupplicia deſcendunt. Non igitur immeritò tantæ immanitatis adminiſtros & uates tam Barbaros, quos Cæſar Druidas uocatos dicit, Bardos Lucanus appellat:

Lib. 6. de bello Gall.

Druidæ Bardi.

Vos quoq; qui fortes animas belloq; peremptas,

Laudibus in longum uates demittitis æuum:
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

Tertullianus iu Apologet. refert, in Aphrica infantes palàm Saturno fuiſſe oblatos uſque ad proconſulatum Tyberij, qui ſacerdotes eius religionis in patibulis ſuſpendebat. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodem authore, à Gallis ſeniores Mercurio offerebantur: eiuſmodi oblatio ludus erat lætus Tauricis. In ciuitate Enchadarum, quidam Iupiter in ludis ſanguine humano perfundebatur. Cum Bellona, belli dea, paciſcuntur ſanguine ex lumbis effuſo. In officio diuino nobiles pueri cæduntur omnes, aſtantibus parentibus, qui ut perdurent hortantur. Temixtitæ in America, idola ſanguine hominum oblatorum conſperſa fuiſſe, author eſt Ferdinandus Corthesius.

Olaus Mag. de gentibus Sept. libro 3. cap 3.4.

Gothi quoq; ſuum maiorem deum Odhen, id eſt fortiorem, armis præſidentem, ſemper crudeliſsimo placauêre cultu, morte ſcilicet captiuorum: arbitrati, bellorum præſidem conuenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi induſtriam tam abſolutè didiciſſent, ut deuictis Europæ & Aſiæ potentiſsimis imperijs, ſummum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Vpſalenſis deorum ſatrapa, deus ſanguinis poſtea habitus, humanorum corporum hoſtias mactauit. Teutates & Heſus idola quondam fuêre Gallorum, quibus etiam non niſi ſanguine humano ſacrificabant, teſte Lucani uerſu:

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates.——

Helmold. capite 53 de ritibus Sclauor.

Inter multiformia Sclauorum numina prælucet Suuantenith, deus terræ Rugianorum, utpote efficacior in reſponſis, cuius intuitu cæteros quaſi ſemideos æſtimabant. Vnde etiam in peculium honoris quotannis hominẽ Chriſtianum, quem ſors dederat, eidẽ litare conſueuerunt.

Talia certè non ab illa æterna mente, iuſta, caſta, miſericorde, rerum tam cõſeruatrice quàm eõditrice: ſed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui ueri Dei odio, inde uſque à rerum primordijs, in conſcientias & corpora hominũ quauis occaſione immaniſsimè ſęuierunt, & multiplici eorum cęde plurimùm delectati ſunt, adeò etiam, ut uoluptatẽ hanc, quam ex ſucceſſu talium latrociniorũ capiunt, riſu nonnunquam inter dira ſacra prodiderint. quis enim alius eius riſus auctor fuiſſet, qui ex iugulo uirginis ac puellæ illius ortus traditur, quam Mithridates aruſpicũ iuſſu Furijs immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Pompeio Coſſ. atteſtante Iulio Obſequente. Hinc philoſophi tradũt, dęmones nidoribus ſacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque ſanguine fuſo, ſuffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuiſſe. At ô miſeræ deceptionis errorẽ, tale numẽ colere, quod colentium ſupplicio magis placatur, quàm pietate & officio.

Caſſiodor. Epiſt.

Diuin. ex uiſcer. mactator. homin.

Atqui ἀνθρωποσπαστέας, id eſt, diuinatione ex mactatorum hominum uiſceribus, primùm ſolũq; diaboli inſtigatione uſum Heliogabalum imperatorem, turpiſsimum & flagitioſiſsimum mõſtrum, accepimus: qui paulo pòſt huius immanitatis pluſquam beluinæ pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abiectus, inter excrementa computruit.

DE DIABOLI VATIBVS, Enthuſiaſtis, Pythijs mulieribus, & pleriſq; Sibyllis. Cap. VIII.

Enthuſiaſta.

VT porrò ſuam in hoc mũdi theatro tragœdiam idoneis dein cohoneſtaret organis, & ſuis undiquaque communiret membris, enthuſiaſtas & uatidicos miniſtros quoque finxit

finxit dæmon, æmulatione ueri Dei, qui per prophetas ſanctos cum patribus locutus eſt, ne cedere Deo uideretur ſcilicet, & in grauiorem hominum ruinam.

Adhibuit inſuper eiuſdem artis fœminas, uates Pythias, quæ penè apud ſingulas fuêre gentes, atque adeò Dei populum etiam cõſpurcarunt: ut Moſes lege lata ſtrictiſsimè cauerit, ne cõſulerentur, easq; lapidibus obrui iuſſerit. Eiuſmodi conſultationis diras luit pœnas Saul rex.

Huc pertinent pleræq; famoſæ Sibyllæ, à dæmone uelut conductæ, ad ipſius regni, quod in genere humano inſtaurarat, conſeruationem & confirmationem. ex quarũ libris ad uarias inſanias compellebãtur Romani: ut apud alios pleroſq;, tum apud Zozimũ uidere eſt, à quo multa eiiciantur carmina Gentilium ſuperſtitione plena. licet Sibyllæ uel Erythreæ, Babyloniæ uel Cumanæ opus heroico ſcriptũ carmine, Chriſti præconia declararit. Ex prophetarum tamen uaticinijs, potiſsimùm Eſaiæ & Dauidis, nõ obſcurè ea quoq; colligere potuit diabolus. Manſit tamen eiuſmodi uatũ præcipua authoritas & obſeruantia uſq; ad Chriſtum, æterni Dei filium: quo nato, prodeunteq; ut legationis ſuæ miniſterio ex Patris cœleſtis uoluntate perfungeretur, ceſſarunt paſsim in orbe terrarũ oracula, & quæcunq; impiarum diuinationum genera: teſtibus Athanaſio, Iuſtino, Auguſtino, Euſebio, Lactãtio, Plutarcho, Plinio: conticueruntq; dæmones ubique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt: ac deſertis quibuſcunque enormis ſuæ nequitiæ latebris, ceſſerunt, nõ quidem ultrò, uerùm compulſi, partim quidem horrendo metu omnipotẽtiæ uindicis CHRISTI: partim uerò cõdemnationis ſui, quam præ foribus iam eſſe cernebãt.

Quandoquidem eò CHRISTVM miſſum probè norãt, ut ſatanæ opera peſſundaret demoliretur q;, & genus humanum in integrum reſtitutum uindicaret aduerſus diaboli technas rabiemq;, ex his Zachariæ uaticinijs diuina uoce longè antea traditis: Eritq; die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultrà eorũ fiat mentio: & pſeudoprophetam & immũdum ſpiritum de terra auferam. Si poſtea tamen adhuc fuiſſe audita reſponſa quis obijciat, ea certè tam fuerunt rara, læſa, manca, & omnino inutilia, ut nullo haberi loco debeant. Pulchrè igitur & uerè Athanaſius inquit: Olim dæmonia inani ſpecie ludibrijsq; rerum intricabant homines, inſeſsis alibi fontibus, alibi fluuijs, lapidibus aut lignis, atque ita præſtigijs fatuos in furorem agebant: nunc uerò quum apparuit Dei uerbũ, ſpectra huiuſmodi & ludibria imaginum ceſſauerunt.

Ioãnem lib. 10. cap. 12.
Plutarch. de abol. orac.
Plin. lib 30. cap. 2.
Zach. 13.
De humanit. uerbi.

DE VNO EODEMQVE *diaboli cultu in diſſitiſsimis regionibus, & quàm uariè in Chriſtiana Europa illudat. Cap. IX.*

TAndem & hoc non ſine ſingulari ſtudio & ratione machinatus eſt diabolus (quanquam peculiares quaſdam cæremonias coluiſſe pleroſque non diffitear) ut non ſolùm in longiſsimè diſsitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorum Druidas, & remotiſsimos Indorum Gymnoſophiſtas, unus idemq; eius cultus obſeruaretur: ſed & (quod multò magis mirandum, uel potius dolendum) in Chriſtiana noſtra Europa apud diuerſiſsimas regiones, in cuiuſcunque materiæ uel nominis idolis, non diſſimili ritu honor ſibi haberetur. Hanc cæcitatem apud commoda ſuis præſtigijs organa auxit, uoce, cantu, capitis nutu, auerſione, inflexione ad late-

In cuiuſcũq; materiæ uel nominis ſcholis colitur diabolus.

ra, manuũ gesticulationibus, aut alijs motibus: eoq; modo indicia propitię uel auersantis atque abhorrentis uoluntatis edidit ex statuis: prophanauitq; loca, quæ certè erant domicilia & sedes doctrinæ cœlestis, sanctissimę scholæ patrum, & ναοὶ ἅγιοι, καὶ λατρευτήρια τῦ θεῦ, in quæ uelut conuersa suæ impietatis & superstitionis latibula, suas blasphemias in Deum contumelioſas, & hominum generi exitiales eructare atque euomere conatus est. Imò in hac mundi senecta nutantibus technis illis manifestis, se in uero Dei templo collocat & hominum mentibus dominatur, in lucis angelũ transformatus. Hac ratione, se grauiori diuinæ maiestatis contemptu, atque hominum exitio magis ulciscitur.

Sap. 14. 15.

In uero Dei templo se collocat diabolus.

1. Corint. 3. 6.

2. Corint. 11.

Campanarũ baptismus et exorcism.

Huc pertinent ludibria, quibus nostros homines etiam adegit, ut nisi sacro baptismo regenerationis lauacro ad Christi solum modò membra pertinente, & exorcismis tãtùm ubi è sua sede deturbandus est dæmon, ab illis qui eius pellendi singulare donum habent applicandis, campanæ & tintinnabula expientur, sanctificenturq; sponsoribus & testibus in sacrilegam uberioris auri expilationem undique conuocatis, res illas inanimatas mortuasq; è turrib. à diabolo ablatum iri, simplicibus persuasum sit. Quinimò foueæ & stagna ostendũtur, quæ etiã uidi, si dignus sum, quò eiusmodi non baptizatas consecratasq; campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas esse, asseueranter dicunt: audiriq; earum sonum nocturna hora duodecima in Natiuitatis Christi solennibus, uel etiam singulis quatuor anni temporibus, quæ uocant: & eum commoriri, qui audierit. Sic fit, ut à sono caueãt imprudẽtes, nec inueniatur qui audierit: & si aliquem audire cõtingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatẽ illuderetur: interim tamen hisce religionis nostræ præstigijs illi detinẽtur. nec ita pridẽ eò loci prope Abbatiam Knechtestein ductus sum, ubi firmiter adhuc credi hoc sacrilegiũ coràm audiui: monstratur fouea, turrisq; ostenditur. Propterea perquàm prudenter & piè Cæsar Maximilianus inter grauamina sedis Romanæ à Germanis non toleranda, campanarum cõsecrationem recensuit in hęc uerba: Suffraganei excogitauerunt, ut solùm ipsi, & nullus alius sacerdos, laicis campanas baptizarent. Credunt deinde simpliciores, ita affirmantibus suffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tẽpestates pellere. Quapropter innumeri plerunq; adhibentur compatres, præcipuè uerò qui fortuna pollent: exorãtur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata est, tangunt, ac suffraganeo præcinente (quemadmodũ in paruulorũ baptizatione fieri solet) omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminãt, uestęq; noua (quemadmodũ & Christianis fieri solet) cãpana induitur. Inde ad sumptuosa properatur cõuiuia, quibus pręcipuè compatres, ut eo largius munera offerant, adhibẽtur: necnon suffraganei, & eorum capellani cum multis alijs ministris regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & suffraganeo mercedem persoluere necesse est, quam illi munusculum uocare solent. Inde euenit, ut aliquando etiã in paruis uillis centũ floreni in tali absumantur & expẽdantur baptizatione. Quæ res non solùm superstitiosa, sed etiam Christianæ religioni contraria, ac simpliciorum seductio & mera est exactio. Verumetiam episcopi, ut suffraganeo uel uilissima obærare possint mercede, talia & adhuc absurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita meritò aboleri debet.

Scribit

Scribit itaq; in hæc uerba, ſcitè admodũ Lactantius: Ita hominũ credulitatem mẽtita diuinitate deludũt dæmones, quòd illis uerum aperire non expedit. Hi ſunt, qui imagines & ſimulachra fingere docuerũt: qui ut & hominũ mentes à cultu ueri Dei auerterent, & fictos mortuorũ regum uultus & ornatus exquiſita pulchritudine ſtatui conſecrariq; fecerunt, & illorum ſibi nomina quaſi perſonas aliquas induerunt. Sed eos magi, & ij quos uerè maleficos uulgus appellat, quum artes ſuas execrabiles exercẽt, ueris ſuis nominibus cient, illis cœleſtibus quæ in Sacris literis leguntur. Hi porrò inceſti ac uagi ſpiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundant, ſerunt ac miſcent falſa cum ueris. Ipſi enim cœleſtes multos finxerunt eſſe, ſed ueritatẽ mentitis nominibus inuolutã ex oculis abſtulerunt. Et paulo pòſt: Illi autẽ qui deſciuerũt à Dei miniſterio, quia ſunt ueritatis inimici & præuaricatores, Dei nomen ſibi, & cultum deorum uendicare conantur: non quòd ullum honorem deſiderent (quis enim honor perditis eſt?) nec ut Deo noceant, cui noceri non poteſt, ſed ut hominibus, quos nituntur à cultu & noticia ueræ maieſtatis auertere, ne immortalitatem adipiſci poſſint, quam ipſi ſua nequitia perdiderunt. Offundunt itaque tenebras, & ueritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem ſuum norint: & ut illiciant facilè, in templis ſe occulunt, & ſacrificijs omnibus præſtò adſunt. Eduntq; ſæpe prodigia, quibus obſtupefacti homines, fidem commodent ſimulachris diuinitatis ac numinis. Et pòſt: Itaque ſibi apud homines, qui eos neſciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac uerſutia, & his artibus, noticiam ueri & ſingularis Dei apud omnes gentes inueterauerunt. Suis enim uitijs perditi ſæuiunt, & graſſantur ut perdant. Idcirco etiam humanas hoſtias excogitauerũt, ipſi hoſtes humani generis, ut quàm multas deuorarent animas. Plura ibidẽ. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, ſi illorum numinum potentiam formidabant, à quibus ſtupra ſua ſæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in cõcubitum accitis, canum exemplo cohærere ſolebant: nec ab ipſis morãdo diuelli poterant. Interdum utrique perticis ediuerſò appenſi, inuſitato nexu ridiculũ populo ſpectaculum prębuêre. Ea miraculi fœditate ſolennis ignobilibus ſtatuis cultus acceſsit: creditumq; eſt, earum uiribus effectum, quod dæmonum erat præſtigijs adumbratum: qui ſtatuis demolitis, Rugianorum templa & urbes deſtituerunt.

Obſcœnũ diabols ludibrium. lib. 14. de reg. Dania.

Sed artificioſè nimis maligni huius conatus uarios deſcribẽtem audi Auguſtinum in Sermonibus communibus: Quid prauius, quid malignius, quidúe aduerſario noſtro nequius? qui poſuit in cœlo bellum, in paradiſo fraudem, odium inter primos fratres, & in omni noſtro opere zizania ſeminauit. Nam in comeſtione poſuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiam, in conuerſatione inuidiam, in gubernatione auariciam, in correctione iram, in præſulatu ſiue dominatione ſuperbiam. In corde poſuit cogitationes malas, in ore poſuit loquutiones falſas, in membris operationes iniquas: in uigilando mouet ad praua opera, in dormiendo ad ſomnia turpia. Lętos mouet ad diſſolutionem, triſtes autem ad deſperationem. Sed, ut breuius loquar, omnia mundi mala ſunt ipſius prauitate commiſſa.

Sermon. 4.

Simile quiddam apud Gregoriũ legitur lib. 29. Moraliũ, ſuper illud Iob: Diuiditur æſtus ſuper terram. Item apud Leonem põt. Ser. 8. Natiuitat.

VNDE TAM ADMIRANDAS RES, & potißimùm uaticinari poßunt dæmones.

Cap. X.

Vnde tam ad miranda poßunt dæmones.

NEc mirum eſt, uaria & infinita eius generis hos ſpiritus conari. quum etenim tenuis ſint ſubſtantiæ, ſua tenuitate, ſubtilitate, celeritate incredibili, ſenſuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & ſenſuum tarditatem longè lateq; præcellunt, multa Dei permiſſu, partim uerè, partim præſtigioſè intelligunt, & poſſunt. Quibus acceſſit, teſte Auguſtino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum uita à primo æuo protenditur, comparata inſignis rerum longè maiorum experientia, quàm hominibus ob breuitatem uitæ momentaneam poteſt euenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quędam, potiſsimùm ob Scripturæ ſanctæ & uaticiniorum cognitionem, prędicunt, uel etiam probabili coniectura conſequuntur: nonnunquam etiam quæ ipſi facturi ſunt, prænũciant, quibus homines alliciunt, ineſcant, ſeducunt & defraudãt: quo nomine illis mirabilem prudẽtiam, acutum ingenium & tenacem memoriam tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, iſtos, quum ſint dæmoniaci ſpiritus, & multò citius ſcire aliqua, & multò perfectius: non enim tarditate corporis degrauantur. Hinc addit: Et ideo quæ medici longo tempore & labore plurimo aſſequuntur, hæc illi, tanquam ſpiritus, abſque mora ulla, & ſine difficultate cognoſcunt. Non ergo mirum eſt, ſi plus etiam aliquid quàm homines, ſciunt: ſed hoc metuendum eſt, quòd ea quæ ſciunt, non ad ſalutem, uerùm ad deceptionem proferũt animarum, ut per hæc eas cultum falſæ religionis edoceant. Hîc Tertullianus ſic diſſerit: Omnis ſpiritus ales eſt, hoc angeli & dæmones, igitur momento ubique ſunt. Totus orbis illis locus unus eſt: quid ubiq; geratur, tam facilè ſciunt, quàm enunciant. uelocitas diuinitas creditur, quia ſubſtantia ignoratur. Sic & authores interdum uideri uolunt eorum quæ annũciant, & ſunt planè malorum nonnunquam, bonorum tamen nunquam. Diſpoſitiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, diuinitatem æmulantur, dum furantur diuinationem. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in euentus, ſciunt Crœſi, ſciunt Pyrrhi. Sic pręſciuit diabolus ex Eſaiæ & Dã ielis oraculis (quorum uterq; adoleſcentem Alexandrum expreſsè delineat) eum ipſum Alexandrum ſuperato Dario, potiturum Aſia uniuerſa, translaturum Imperium à Babylonijs ad Græcos. Propterea Delphicam uatem conſulenti, & ab inuita reſpõſum extorquenti, tãdem ipſa in hæc uerba prorumpens, reſpondit: Inuictus eris Alexander. Poſtea ad Perſas exercitũ traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Aſiæ, ſimulachrum Orphei ſudore maduit. Hinc Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è ſublimi ſupra eius uerticẽ ſeſe librare, & in aduerſos hoſtes traijcere uiſa eſt. Ludibria haud dubiè dæmonij hæc erant, adornata ad prodigiorum & auguriorum, quibus tũc fidebatur, obſeruationes cõfirmandas. Dariũ ediuerſo, ancipitibus ſomnijs in falſam uictoriæ ſpẽ erexit. Prænouit ex Eſaiæ prophetijs, fore ut Tyrus deſtruatur à Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naues maris, quia uaſtata eſt domus, unde uenire conſueuerant. De terra Cethim

De ſpiritu et ani. cap. 28.

Lib. 4. Recog.

In Apol. aduerſus gentes, cap. 22. Diuinationes dæmonũ unde.

Daniel. 8.

Eſaiæ 23.

Cethim reuelatum est eis. Terram ue
rò Cethim Macedoniam esse, asserunt
pleriq;, & ab Homero λαοτέυς Macedo
nes uocatos. Quidam tamen per ter-
ram Cethim, Cyprios intelligunt. In-
de quum fuso fugatoq; Dario, copias
ad Tyrum admouisset Alexãder, præ-
monuit quendam qui ciuibus prænũ-
ciaret, Apollinem ciuitatem deserturũ
esse: ut quum euentus responderet, i-
dolorum existimationẽ stabiliret. Ex
ijsdem Esaię & Danielis uaticinijs prę
sciuit, fore ut Assyriorum monarchia
pessum iret, & in potestatem redigere
tur Medorum ac Persarum: & quidem
à Cyro, cuius nominatim Esaias me-
minit. Vnde coniectatus est, Crœsum
etiam de regno Lydiæ periclitaturum
esse. Quare & aliquanto ante τὸν πεμ-
πτὸν ἀπόγονον Gygis, quòd in Cyri tem-
pora incidere eum prospiciebat, amis-
surum regnum Lydiæ prædixit, cõsul-
tus ex oraculi Delphici sede: & postea
cum regnum adeptus esset Crœsus, ut
opum suarum fiducia insolescentem,
superbiẽtem, & regnum Persicum af-
fectãtem everteret, χρησμῷ λιβδήλῳ ui-
ctoriam in speciem ipsi annuente, ad
bellũ Cyro inferendũ perduxit: quo
modo uictus, captus & regno exutus,
uitam in Persia finiuit. Prædictionis
uerò dæmoniacæ finem luculentè o-
stendit Imperatoris Valentis facinus,
de quo literarum monumentis tradi-
tur, quòd noua correptus insania, dæ-
monem interrogarit, quis post ipsum
Imperio esset potiturus. Dæmon obli-
què respondet, & literas Græcas ostẽ-
tat, θεοδ. significans hoc fore initiũ no-
minis eius qui sibi successurus erat. I-
ta interimi omnes iubet Valens, quot-
quot in suæ nomenclaturæ principijs
easdem sortirentur literas, Theodori
nimirum, Theodoti, parentes Theo-
dosij, eius scilicet qui Imperium ade-
ptus est postea, Theoduli: interq; eos
numeratur Theodosiolus, uir nobilis
Hispanus. Cæteri metu noui periculi
nomina sibi indunt alia. Socrates lib.
4. cap. 19. Sozomenus libro 6. cap. 35.
Paulus Diaconus lib. 12. Ioann. Zona-
ras tomo 3. Infinita eiusce modi in hi-
storijs obseruantur exempla: sed ad
posteriora, nec obscura, conuertamur:
ubi prius singulare recensq; sathanici
uaticinij exemplũ subdidero, scriptũ à
Magistro nostro Ioanne Henrici Co-
len Buscoducensi ad Magistrum no-
strum Hunęum Louanien sem, 3. Mar-
tij, anno 1574. Gueforum Belgicorum
nefandi & tyrannici consilij finem no
stræ quidem ciuitatis iuuenis nouem
annorum, Spiritu sancto afflatus, ut fer
tur, prædicit. Metuimus tamen frau-
dem esse maligni spiritus, quod tamẽ
nemo doctorum uirorum deprehen-
dere potuit. Clamat puer iste, & po-
stulat feruẽtes & assiduas preces: qui
& ipse tribus horis diei, extensis orat
brachijs. Prædixit mira huius tempo-
ris, quæ omnia euenere, & ne minimo
quidem hallucinatus est. Ait quoque,
se audiuisse ab angelo Gabriele finem
harum tragœdiarum, ante dimidium
æstatis futurum: Regem quoque no-
strum in has inferiores patrias uentu-
rum, & compositurum omnia felicis-
simis medijs. Prædixit quoque pun-
ctum temporis, quo Middelburgum
fuit captum, & huiusmodi alia infini-
ta, quæ dictis eius cõsonant. Fui & e-
go indignus uocatus ad examinandũ
iuuenem, & in stuporem & admiratio
nem summam raptus fui, quãdo puer
tam simplex & literarũ imperitus tam
expeditè ad omnia interrogata, etiam
abditissima, respondere potuerit. Et
quia angelus sathanæ transfigurat se,
&c. petiui ab eo uaria & multa: ue-
rùm non solùm non ueretur & timet
crucem Domini aut nomen Iesu an-
gelus: sed & preces iuuenem docuit,

Ioseph. li. 1. antiqu. cap. 6.

Esaiæ 44.

quæ nihil aliud ſonant, quàm, IESV Nazarene pro nobis crucifixe, miſerere nobis: ſubueni miſeris peccatorib. ut reuertamur ad fidē. Hactenus ille.

Puer dæmoniacus.

Puerum hunc à dæmone actum fuiſſe, qui in eo loqueretur, & ſua ederet uaticinia, contrarius docuit euentus. Nullus etenim inteſtinarum diſſenſionum Belgicarum exitus uel ea ſequenti æſtate, uel tertio pòſt anno quo hæc ſcriberem, quum nihil etiam rumoris adhuc de regis aduentu ſpargeretur: quinimò ne quidem adhuc anno 1581. quo hæc recuderentur. Spiritus aũt Dei ne in re minima quidem aberrare aut hallucinari poteſt. Hîc facilè innoteſcit ille Gabriel, qui & punctũ temporis quo Zelandiæ Middelburgum in deditionem ueniret, an nunciare per iuuenis os potuit ob celeritatem incomprehenſibilem, quia ſpiritus eſt. Idem quoque ad illiuſmodi modum orandi puerum incitauit, ut ſuis uaticinijs falſis & impoſturis cautius fidem conciliaret. Hac ratione ueritatem mendacio commiſcere perpetuò ſolet. Addam hoc, ne angelum quidem Dei futura ſcire, ut de ſe teſtatur 4. Eſdræ 4. Quid præterierit, ſcio: quid autem futurum ſit, ignoro.

CHRISTVM, ET AD QVID miſſus eſſet, prius norunt dæmones, quàm Apoſtoli: & quare illum tentarit diabolus. Cap. XI.

PErhibet ſacræ Scripturæ authoritas, diabolum prius CHRISTVM penitius nouiſſe, quàm ipſi quibuſcum ille loqueretur, & familiariter degeret, Apoſtoli: ut etiam ante CHRISTI mortem reſurrectionemque ſciuerit, teſtatusque fuerit inuitus, ad quid ueniſſet CHRISTVS: nimirum, quò cognitum faceret ſathanam, eiusq; fraudes: illius actiones demoliretur, atque regnum euerteret. Quapropter metu iudicij diuini æternarumq; pœnarum contremiſcens, & tantùm non deficiens, in obſeſſo ante CHRISTVM procidente, magna exclamauit uoce: Ah, quid rei nobis tecum eſt, IESV Nazarene? ueniſti ad perdendum nos. Noui te qui ſis, nempe ſanctus ille Dei. Et increpauit illum IESVS, dicens: Obmuteſce, & exi ab homine. & cùm proiecciſſet illum dæmon in medium, exijt ab illo, nihilq; illi nocuit. Et pòſt: Exibant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius Dei. Et increpans, nõ ſinebat ea loqui, quòd ſciebãt ipſum eſſe CHRISTVM. Hic Athanaſius: Dæmonis, inquit, ſermonem compeſcebat CHRISTVS, ne ſimul cum ueritate, etiam ſuam iniquitatẽ promulgaret: ut nos etiam aſſuefaciat, ne talia curemus, etiamſi uera loqui uideatur. Illud aliàs etiam pios poſtea latuiſſe, Sacrarum literarum teſtimonio docetur: ut alij eum Heliam, alij Ioannem baptiſtam, alij Hieremiam, alij unum de prophetarum numero eſſe dicerent. Petro autem pronuncianti, Tu es CHRISTVS ille filius Dei uiuẽtis: reſpõdit CHRISTVS, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. Id quod Petro à patre cœleſti hîc reuelatum aſſerit CHRISTVS, hoc ipſum & ſathan nouit, & palàm teſtatus eſt, non rogatus. Hinc ipſius ingenij acumen liquet, cuius ope res etiam abſtruſiſſimas, noſtrisq; ſenſibus apprimè alienas, nouiſſe poteſt.

Marc. 1.
Luc. 4.
Matth. 16.
Marc. 8.
Luca 9.
Ioan. 6.

Huc facit illud puellæ Pythiæ, de Paulo & Barnaba clamitãtis teſtimonium: Iſti homines ſerui Dei excelſiſſimi ſunt, qui annunciant uobis uiã ſalutis. Atq; id genus teſtimonia ab Aſtaroth & Berith idolis, & à dæmonio obſeſſis, de Bartholomæo apoſtolo, Thoma & alijs data legimus. Veritatẽ

Actor. 16.

uerò

uerò hîc confitentur dæmones, nõ ut populũ ad audiendã amplectẽdamq; eorum doctrinã permouerẽt: sed exhorrescentes & reformidãtes ministe rij Euangelici uirtutẽ,& sui cõdemnationem ac expulsionẽ ex obsessis: quę hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata pòst opprimere, nouis rumoribus disseminatis per Pythiã uatẽ,obsessos & idola,quæ apud stultũ uulgus magno habebãtur loco. Addatur & illud mali spiritus responsum: Iesum noui,& Paulum scio, uos aũt qui estis? Item: Quid rei nobis tecum est, IESV fili Dei altissimi? Veniśti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obsecro ne nos torqueas.

Act.19. Matth.8.

Marci 6. Luc.3. Genes.3. Michea 5. Matt.1.2. Luc 1.2. Esaiæ 7.

Enimuerò semen mulieris cõtriturum caput serpentis, prophetarum de CHRISTO nascituro etiã in Bethlehẽ Iudææ uaticinia: præfinitũ hinc tempus, IESVM in diuæ uirginis utero,superueniente Spiritu sancto, & uirtute Altissimi obumbrante cõceptum, ex angeli Gabrielis annũciatione,admirandam eius natiuitatem,lõginquum magorum ex Oriente iter,ut eum adorarent, sciuerat dæmon. Quapropter inter spem & metum,Herodis animũ diris contra IESVM inflammauit facibus,ut inter infantium Bethleemitico rum bimulorum ætateque iuniorum deplorandam cladem, IESVS simul internecione absumeretur. atqui salutifero magis Dei consilio suos collabescere conatus,infringiq;, reipsa experitur diabolus.

Ne quid tamen incredibili eius audaciæ & fastui incomparabili decederet, atq; ut adoratione, peculiari Dei prętogatiua honoraretur, uel Christũ certius tunc cognosceret, ipsum in solitudine tentat: illiq; in prealtũ montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam ostensam se daturum, si se prostratus adorauerit, ausu plusquam sacrilego pollicetur: quũ diuinam maiestatẽ in hominũ regnis atq; imperijs solam dominari, eaq; cui libet tradere constet. Porrò Christum iam certò cognitum,uoluit etiam perditum: quare ut eum proderet,in cor Iudæ Simonis Iscariotæ immisit, in quem post offulam à Christo porrectam ingressus est. Tantum enim huius solertissimi artificis contra Deum & genus humanum est odium,ut quic quid machinetur, sit in Dei contemptum,& hominum detrimentum perniciemq;,fraude & extremo dolo cautè tectum.

A Christo uult adorari diabolus. Matt.4. Marc.1. Luc.4. Daniel.4.

Ioan.13.

MVLTA STVDIA DIABOli, & opera breuiter comprehensa.

Caput XII.

CÆterùm ut instituti mei ratio certius citiusq; innotescat, paucis, ueluti falciculo uno, quædam ex dæmonis actionib. & potẽtia colligam. Quũ angelica eius essentia non interierit, sed malè propriæ uoluntatis affectu degenerarit, accreueritq; tam diutino tẽpore eximia rerũ obseruatio & usus insignis: magnæ illum esse constat uirtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quàm humanæ, perspicacitatis acutissimæ, uigilantiæ summæ, artificij technas struendi pernicioſisimas fuco speciosissimo incomparabilis, maliciæ infinitæ, odij erga genus humanum ἀκοίνητος καὶ ἀνιμέτρητος: atq; hoc nomine eum sępenumero (permittente, uel saltem conniuente Deo) admirandas facere res, & se in bestias, statuas, specus, latebras, cauernas ingerere, in quercus Dodonæ Molossidis in Epiro, unde Dodonæum oraculum frequẽtatum est, insinuare: apud Aegyptum ex Hercule, Apolline, Minerua, Diana, Marte,Ioue, Api boue,Latona in urbe Buti,furiosis sacerdotibus Apollinis in Colo-

Diaboli studia & potentia.

Strabo Geog. lib.16.

phone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex uacca Memphi, ex boue Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsinoe, ex Amphiarao uate in Attica, respõsa dare, humana uoce, nutu, alióue gestu, afflictis subinde gestibus furentium, nonnunquam ebriorum, aliàs trementiũ, aut ridiculè gesticulantium: quandoq; somnijs, amphibolijs interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat diabolus quousq; toleraturus sit Deus, aut permissurus, quæ intendit & struit.

Et sanè Deũ quibusdã sagacioribus hominibus has eius technas iam olim sæpe detexisse, testis est Valerius Maximus, hisce uerbis: Nec me præterit
Lib. 1. cap. 8.
» de motu & uoce deorum immortaliũ
» humanis oculis auribusq; percepta,
» quàm ancipiti opinione æstimatio uer
» setur: sicut de transitu Iunonis in urbem. Captis enim Veijs à Furio Camillo, unus militum simulachrum Iunonis Monetæ fertur interrogasse, an Romam migrare uellet? Deamq; respondisse, uelle se. Quamuis unus uocem audiuerat, omnes tamen sibi persuadebant, eandem se percepisse. Tradunt alij simulacrũ annuisse tantùm: alij unum hoc inter milites & uulgum
Liuius.
sparsisse. Quo factum est, ut non simulacrum, sed ipsam cœlo Iunonem peti tam portare se credẽtes, læti in ea parte Auentini montis, in qua nunc templũ eius cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic uidemus & qua arte, & quam ob causam ludat in idolis illa Dei simia.

Cæterùm alia religionis opinione legitur in diuæ Irmgardis comitissæ uita, quomodo tertiò Romæ peregrinata, D. Pauli templum fuerit ingressa, inueneritq; crucifixi imaginem prorsus conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro sacro Coloniæ ante sacrarium uisitur. Hic prostrata orationiq; intenta audit uocem ex ore imaginis cruci affixæ, hunc in modũ: Chara & electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in D. Petri templo crucifixum in altari ante sacrarium, mihi admodum simile, salutes. Hæc posito peregrinæ pileo, gratijsq; actis, se facturam recepit, si modò digna haberetur: simulq; hoc simulacrũ uidit à cruce detraxisse brachium dextrum, quo electæ suæ spõsæ Irmgardi benedixit. Inde rursus gratijs Deo dictis propter longum illud iter nec frustra nec temerè factum, Coloniam reuersa est, & præfato loco prouoluta ante crucem, sic infit: Mihi singulare, idq; haud leue mandatum Romæ à cruce & imagine in æde D. Paulo sacra, tibi mirè conformi datum est, quæ scilicet salutari te plurimum uoluit. Ad hæc eueſtigiò Colonienſis crux caput inclinans, inquit: Gratias ago electa mea filia. Ex hoc rumore episcopus cum solenni pompa uenerabile sacramentum in huius simulacri capite incluſit, quod repentè etiam seipsum rursus eo modo contraxit occluſitq;, ut non fuisse diuulsum uideretur. Hìc multa contigisse miracula, & perpetuum ea ratione in lampade foueri lumen narratur. Hæc eadem comitissa insignem pagum Suchtelen in Iuliacensi ducatu legauit D. Pantaleonis hęredibus Coloniæ, quare huic etiam in uicina sylua erectum fuit sacellũ, quò religionis ergò Martis die post Paschæ solennia confluere solet ingens eorum multitudo, qui uel morbo uel alia calamitate premerentur. At quũ eiusmodi prodigia nostro non uideantur seculo, nec iudiciũ arti medicæ permittatur, hìc Theologis non illibenter cedo: quemadmodũ & in similibus quæ in hanc rem nimis religioſè traduntur in Chronici Casinensis lib. 4. cap. 68. item in Schedelij æta-

te quarta: in Vincentij lib.26. cap.12: lib.27.cap.23.84.98.99.100.101: lib.29. cap.6.7.8.9.10. multisq; locis alijs: uti & in cõtinuatore Sigeberti,& ab Helmoldo in Chronici Sclauorum cap.8. 43.70: in Chronic.Saxoniæ: item lib. 1. uitæ Bernhardi, cap.10: in Othonis Frisingẽsis lib.7.cap.32: in Austria Cuspiniani.

Potuit adhęc diabolus ad Iouis Hãmonis oraculum inquirendum in extimo sinu Libyæ, apud Garamãtes, ultra Cyrenem, in solitudinibus uastis, torridis ac siccitate sterilibus, Cambysen Cyri & Alexandrum instigare: ité Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donarijs celebratius reddere. Nouit & uaticinari ex certis indicijs uel coniecturis, siue rerum retroactarum obseruatione, ut hinc etiã cogitatus & sensa peruidisse quandoq; credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, ueritatem caligine obscuret, atq; etiã mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teste, etiam quæ nõ nouit, constanter affirmat: & quæ nouit, si semel uerè, decies illa falsò refert.

Diabolus modo uatic.

Potest quoq; plerisq; locis in simulachris sua exercere ludibria, ut ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes, ea uenerentur incauti, adorent, eorum opem implorẽt in rerum angustijs, in ualetudine aduersa, & quacũq; afflictione: quò à ueri Dei cultu & eiusdem filij inuocatione ad suas imposturas in interitum eos auocet. Sic Gallorum rusticis hanc fuisse consuetudinem scribit Seuerus Sulpitius, dæmonum simulachra candido tecta uelamine, misera per agros suos circumferre demẽtia. Nec sathanæ difficile est, animarũ corporis mole exutarum figurã mentiri, circa monumenta uersari, in cœmeterijs oberrare, spectris perterrefacere hęredes aut alios, ut ad illicitos cultus, uetitam religionis ergò peregrinationem, iustorũ & parentalium præscripta forma persolutionem damnosam, imperitos, minusq; Deo fidentes cogat. Visum est & spectrum, quod à presbytero flagitaret absolutionem, quia citra confessionem decesserat. Conatur itidem imbecilles fide præcipites agere, fortes uerò diuersis modis semper impugnare, si qua ratione eos agere transuersos posset: item desperantes, credulos, maleq; sanos pollicitationibus & gloria ditare, in spem felicium successuũ illectos perimere, aut tristium euentuum metu iniecto cruciare.

Eras. lib. 22. epist. penult.

Mich. Psell.

In uita Martini.

Nouit adhæc uarias ostentare formas, inania idola arte mira conformare, uisus organum turbare, oculos perstringere, falsa pro ueris singulari dexteritate ne agnoscantur proponere: quæ uerè sunt, ut non appareant, uelare: & quæ reuera non existunt, ut esse appareant exhibere: se in mille species transformare, Proteumq; agere: & ut canit Poeta,

Tum uariæ illudunt species atq; ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atraq; tygris,
Squammosusq; draco, & fulua ceruice leæna,
Aut acrem flammis sonitum dabit:
Omnia transformans sese in miracula rerum,
Ignemq;, horribilemq; feram, fluuiũq; liquẽtem.

Virg. 4. Georg.

Consueuit & hominũ mentes multifarijs phantasmatum ludibrijs uitiare, uigilãtes perturbare, dormientes insomnijs terrere, peregrinantes à recto itinere seducere, errantes atq; etiã alios quãdoq; ridere, aliàs terrore cõcutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, tetriora mala plerunq; boni specie serere, & ueritatis cõfessione in suam illicere nassam, grauiusq; fallere.

Solet quoq; lac uaccarum cohibere, & ne in butyrum coalescat impedire; uinum aliunde adferre, claustra re-

ſerare: præterea ocyſsimè res uarias, uelut panni lacinias, oſſa, ferramenta, clauos, acus, aciculas, fila, eorumq; globulos, intortum capillitiũ, ligna, idque genus portenta in uiuorum extremas fauces, nec penitius, quò ore reijciantur, ingerere: in mortuorum uentriculum & partes alias præſtigijs aptas, & poſt mortem ſectas ligna, cultros, & quæcunq; uis alia, fallaciter arte dolo ſa inter ſecandum inſerere: nec ſolùm talia oſtentare, ſed etiam partes uitales prius ex aſtantium oculis in eiuſmodi anatome auferre ac ſummouere, quàm animaduertatur. Neq; uerò per alium, neq; alia ratione in extorũ nefanda obſeruatione apud ueteres olim ea procurata fuêre miracula, ut Cęſari Dictatori exta ſine corde ſint in uẽta: Poſthumio uerò cõſuli, Catoni, Decẽuiris, Herẽnio, Lucilio Lupo immolãtibus in plurimis uictimis modò iecur, modò caput iecinoris defuerit.

Iulius Obſequens de Prodigijs.

Similiter ex parte poſtica & uteri collo nouit implicatos crines, arenæ copiam, clauos ferreos, ligna, uitra cõfracta, ſtupam, lapides, oſſa, & ſimilia præſtigijs mouere, offuſcata interim oculorũ acie: inſecta auribus furtiuè immittere, quę poſtea uel prodeãt, uel euolent. Hæc à me uiſa ſunt alata, ex auribus cuiuſdã uirginis Henricæ nomine, miſerè à dæmonio exagitatæ, deſumpta. Procliue illi quoq; eſt, ulcere corpus defœdare, pudenda meliceride uel ulcere ſanioſo inficere, euirationis perſuaſionẽ falsò inducere, corpora tota obſidere, eaq; ſurſum ac deorſum diſtrahere, quando & quamdiu à Deo permittitur. Huiuſmodi uiolentam uirginis prædictæ ſublationẽ in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo iuuante, aliàs intrepidè reluctando impedire ualui: à morſus tamẽ interim inflictu, quo manus meas mirè impetebat, in horribili illa ſubuectione, anxiè cauẽdum erat. Cur enim nõ tam meos promouere conatus in iuuando, quàm dæmoni permittere ſua ſtudia in lædendo, potuit Deus?

Aſſueuit pręterea uariè corpora trãſferre, eorumq; humores commouere, originem neruorum in cerebro turbare, quò atrociſsimis rariſsimisq; conuulſionis ſpeciebus, iactu tractuq; incredibili, & quaſi crepantibus ſonitu horrifico iuncturarũ cõpagibus, in admirationem, diffidẽtiam, ſiniſtram de alijs opinionem, ad mendacia, uetita auxilia & cædes, homines compellat. Ad hunc modum neruos & muſculos præter uoluntatem inordinatè crudeliterq; conuellere poteſt: plerunque τέτανον ciere, ut ceruix unà cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatur partem, ſed iuxtà in utranque partem intendatur: ſubinde ἐμπροσθότονον uel tenſionem ad anteriora excitare ualet, ut caput, ceruix, reliquumq; corpus, iugularibus uenis mirum in modum circum collum diſtentis, contrahatur: quãdoque ὀπισθότονον uel tẽſionem ad poſteriora citare tam uehemẽtem ſolet, ut caput in dorſum & ſcapulas grauiter conuellatur, cruribus interim contractis: item diuerſas horribilium cõuulſionum facies, multifariam & inęqualiter in mẽbris producere: nonnullis totum corpus, ceu articulis tormẽto luxatis diuulſisque eneruare, aut palpitantium, trepidantiúmue muſculorum ſpeciem inferre: quibuſdam os & oculos truculenter intorquere, ſeptum tranſuerſum in homine ita conſtringere, ut ſpiratio uix difficulter duci queat, arterijs interim pulſantibus leuiculum inferens impedimentum, ſed uentriculum ſingultibus frequentibus cõuellens. Interim hic præſtantiſsimos ſæpe medicos ludificat, qui eiuſcemodi morborũ dira contuiti ſymptomata, imò laruas, ad

naturę

naturales ea referentes cauſas, fruſtra curationem medicamentis tentant.

At aquam etiam cõiurationibus ſacratam ſe formidare impẽſe, geſtibus & uoce in corporibus quæ obſidione coercet regitq;, ſimulat: quemadmodum ſe naribus extrahi, uirtute radicis incluſæ annulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. Deinde multa obſeruare aſſolet, artificioſeque imitari, ſeu uerè ſeu falsò: plurima eorum quæ acta aut prodita ſunt, incredibili ſolertia ratiocinari & colligere: uaria ex notis naturalibus argutiſsimè elicere, penitiſsimeq; eruere: diuerſa in imperiorum & hominũ priuatorũ negocijs moliri, mira aſtutia cõtexere telam longã, uariã nobisq; inextricabilem, qua inopinatò inſperatoq; implicantur & irretiuntur certè plurimi: tãdem homines, beſtias, aërem cõturbare, prodigia meteoris ſimilia in cœlo effingere, figuras confligentiũ exercituum exprimere, clãgores tubarum, armorum ſtrepitus, ferientium ſe mutuò & ex ictibus collabentiũ ſonitus, uoces eiulantium aut exultantiũ imitari, ſceleratè abuti natura rerũ ad generis humani perniciem, callidè exitioſas prẽſtigias phyſicis effectibus conformare, & multa in ordine cauſarum ſuo tenore progreſſuq; agentium confundere, mala quanta poteſt calliditate attrahere & urgere, in ceruices noſtras cogere & contorquere, bona abigere atq; excludere: quinimò ea interdũ ſuadere, ſed propter mala: ſuadere quoq; mala ſub ſpecie bonorũ: diſſuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiã cœlũ terræ miſcere & inuoluere.

Proinde in Apologetico ſcitè teſtatũ reliquit Tertullianus, inquiens: Dẽmonũ operatio, eſt hominis euerſio. Sic ſpiritalis malicia à primordio auſpicata eſt in hominis exitiũ. Itaq; corporibus quidẽ & ualetudines infligũt, & aliquos caſus acerbos: animæ uerò repẽtinos & extraordinarios per uim exceſſus. Suppetit illis ad utrãq; ſubſtantiam hominis lædendam ſubtilitas & tenuitas ſua multũ ſpiritualibus uiribus, licet & inuiſibiles & inſenſibiles in effectu potius quàm in actu appareãt: ſi poma, ſi fruges neſcio quod auræ latens uitium in flore prẽcipitat, in germine exanimat, in pubertate cõ uulnerat: ſi cẽca ratione tentatus aër, peſtilentes hauſtus ſuos effundit. eadem igitur obſcuritate cõtagionis, aſpiratio dẽmonum & angelorum mẽtis quoque corruptelas agit furoribus & amentijs, fœdis ac ſẽuis libidinibus, cum erroribus uarijs: quorum iſte potiſsimus, quòd eos ipſos captis & circumſcriptis hominũ mentibus comedat, ut & ſibi pabula propria nidoris & ſanguinis procuret, ſimulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior paſcua eſt, qua hominem è cogitatu ueræ diuinitatis auertat falſis præſtigijs: quas & ipſas quomodo operetur, expediam. Omnis ſpiritus ales eſt. Reliqua Tertulliani uerba ſuprà recitantur Cap. 10.

MENTIENDO DEFVNCTORUM *ſpiritus, quibus præſtigijs religioſos ludificare ſolet diabolus, oſtenditur præſcripta eorundem ſpirituum inquirendorum formula.* Cap. XIII.

VT euidentius omniũ oculis pateat, dæmonem quandoq; etiã ordinis Eccleſiaſtici uiris illudere, atq; mortuorum ſæpe animas imitari, ex Tractatu Iacobi de Chuſa ordĩnis Carth. Theologiæ profeſſoris, de Apparitionibus quorundam ſpirituũ, & quomodo inquiri & agnoſci debeant, ſi uerè aut fictè appareant, ipſius uerba fideliter hic adiungam, maximè quòd myſterij loco præſcriptum hoc conſeruari apud eiuſmodi profeſſionis homines non ignorem.

Primò uidetur expediens fieri ieiunium trium dierũ cum aliquibus missarum celebrationibus, & deuotis orationibus, scilicet septem Psalmis pœnitentialibus sępe repetitis. Quibus peractis, accersendi ac uocandi sunt quatuor aut quinque sacerdotes deuoti. Crederem hoc aptius fieri per deuotos religiosos à secularibus actionibus exoccupatos, & mẽte in Deum eleuatos, propter horrorem & terroré propellendum: qui ad locum accedant, in quo spiritus se ostẽdere consueuit, cum humilitate cordis, & recta intentione, cessante omni superstitiosa inquisitione: nõ tamen sine certis ceremonijs, cum in collatione omnium sacramentorum & in missis ecclesia utatur ceremonijs. Assumatur igitur candela in die Purificationis benedicta, accensa, aqua benedicta & signum crucis, & si placet, thuribulum cum thure: in accedendo orent septem Psalmos ac Euangelium sancti Ioannis. Ingressi autem, locum aspergant & thurificent. Non tamen dico de necessitate omnia fieri siue requiri, sed ęstimo ita expedire: quia non habeo de his fundamentum necessitatis ex Scriptura, sed aliqua exempla sanctorum super his legi. Stola etiam sancta non uidetur esse inutilis. Ingressi igitur locum, flectentes genua, ut uidetur, hanc humiliter per unum eorum dicant orationem sequẽtem: Domine IESV Christe, omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & paruulis reuelare salubria & utilia consueuisti, quique in hoc loco spiritum quendam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignissimam tuam misericordiam per passionem tuam, & pretiosissimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionem, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore & læsione nostra & omnium hominum, se releuet, significans famulis tuis, nobis uel alijs peccatoribus, quis sit, & cur uenerit, & quid desiderium suum existat, ut tum exinde honorari ualeas: & ipse, si possibile est, consolari, & fideles tui iam subleuari, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. Post hæc ad interrogatoria ueniendum est, ut puto, sic dicendum: Obsecramus per IESVM Christum, tu spiritus ut dicas, quis sis: & si est aliquis inter nos cui uelis respõdere, & ut nomines eũ, aut per signum eum significes. Est ne ille N. aut iste N. & sic de singulis, quotquot sunt præsentes, nominando specialiter: quia expertum est, quòd non respondet cuilibet. Si autem aliquam uocem aut pulsum fecerit ad alicuius nominationem, illi committãtur alia interrogatoria, scilicet, cuius hominis anima fuerit, & propter quid uenerit, & quid desideret? Si suffragia pro se fieri desiderat: an in missis, an in eleemosynis: aut quot missas, tres, sex, x. xx. xxx. &c. & per quos sacerdotes, religiosos uel seculares? & si ieiunia, quæ, quãta, & quot, & per quas personas? Si eleemosynas, quas & quot & quibus personis? aut in hospitalibus, aut leprosorijs, aut alijs mendicantib. & pauperibus? & quod erit signum suæ perfectæ liberationis, & propter quas causas sit deputatus pœnis purgatorij? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exempla, in quibus animæ defunctorum per se expresserũt uiua uoce causas purgationis. Nulla tamen superflua, curiosa, inutilia, aut superstitiosa sunt ab eo inuestiganda, nisi ea per se proprio motu uoluerit reuelare. Et in diebus festiuis & tempore sobrio, puto ante prandium, conuenientius hanc fieri inquisitionem: aut fortè si tempore noctis magis Deo placuerit, ut fieri solet. Sed si fortè nullum signũ appareret illa hora, extunc differendum

rendum est ad aliud tempus, donec iterum se spiritus manifestet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto iudicio certis horis & personis, non omnibus se reuelant. Nec timendum est, quòd spiritus ille personam talem in corpore lędat, si est bonus spiritus: hoc non est expertum, ut credo, aliquando. nam iam expectat statum merendi aut demerendi: nec peccare amplius potest, sed est in medio statu inter bonos & malos, certus de sua prę destinatione: sed adhuc in satisfactionis statu, scilicet in pœnis ad tempus, &c. Quòd si talis spiritus aliquem offenderet in corpore, iam suspectus esset, quòd non esset unus de bonis, sed de reprobis, saluo iudicio diuino.

Notandum secundum eundem doctorem: Non omnibus hominibus forte expedit indifferenter prædictis reuelationibus & apparitionibus interesse, nisi ualde fortiter complexionatis, qui nō de facili terrentur: quia per experientiam puto scire, quòd aliqui uisis istis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatē. Oportet ergo dispositos esse tam in corporis complexione, quàm in animæ purgatione, qui de his inuestigare uolūt. Quia enim nō est proportio inter animam uiuētem in corpore, & animam exutam à corpore: ideo semper terrore apparent hominibus uiuētibus: nec mirum, quia etiam sancti angeli nō nisi cum terrore magno etiam uiris sanctis apparuerunt, sicut patet in plerisq; locis sacrarum Scripturarum.

Secundò notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum reuelationem, credo quòd hoc pendeat ex diuina uolūtate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem sensuum exteriorum, & curarum secularium cessationem, quando homo est magis capax ipsarum, ac magis dispositus. Reperiuntur etiam tempore diei se animæ reuelasse ac ostendisse. Quantum autem est ad se, ipsæ semper paratæ essent se ostendere propter celeriorem liberationem. *quæ audiunt & nō uident, uel quæ uidere uidentur.*

Tertiò notandum, quòd diuersis apparent modis: nō quidem semper apparent in corpore, aut in effigie corporali, sicut dęmones leguntur in assumptis corporibus apparuisse, ut in uita S. Martini legitur. sed inuisibiliter, ut solùm sonus, uox aut strepitus percipiatur à uiuentibus, scilicet percussio, sibilatio aut sternutatio: gemitus aut luctus aut planctus: aut plausio manuū, ut attentos reddāt homines ad inquirendum & respondendum: unde creditur, quòd in locis separatis ab hominibus se nō ostendant, saltem ista causa liberationis scilicet, qua cessante causa, cessat & effectus, licet in locis seorsum possunt puniri. *Quia ibi nullus fallendus locus.*

QVOMODO ET QVA SVBstantiæ commoditate tam uaria machinetur diabolus, ex Pscllo: interiecta historia de bestiola ex militis dormientis ore egressa, & rursus ingressa. Cap. XIIII.

ATqui fusiorem, ea quæ diximus, aliaq; similia agendi modum & rationem, Michaeli Psello explicauit quidam Marcus, dęmonij cultor eximius, in Chersoneso Græciæ contermina uitā solitariam degens: Dæmones (ait) licet sexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aēreū sibi concessum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, contrahuntq; atque extendunt, quemadmodū lumbricis uidetur accidere ob substantiam molliorem, ductuq; facilimam: neque solùm magnitudine diuersitas in eis accidit, uerùm etiam figuras coloresq; uariant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunque est natura paratum. qua e- *Psellus de dæmonibus. Marcus dæmonis cultor.*

nim ratione est natura facilè cedens, sic in uarias figurarum species transformatur: qua uerò aëreum est, diuersos aëris instar colores subit. Sed aër quidem extrinsecus coloratur, corpus uero dęmonis iuxta animi sui affectus species colorum mutat, uelut & hominis: sed longè melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uasisq; formam se aliquando transfert.

Lubet non inelegantem hoc loco historiã aptè interponere. Refert Helinandus monachus, se audiuisse ab Ebaudo patruo suo, qui à cubiculis erat Henrico Remensi archiepiscopo, Ludouici Gallorum regis fratri: quòd Henrico archiepiscopo æstate quadam in itinere somnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore post prandium dormiret, è cuius ore uisa est ab alijs uigilantibus quædã alba bestiola mustelæ similis exijsse, atque ad uicinum ibi riuulum procurrisse. Cumq; sursum deorsum in ripa riuuli anxia cucurrisset, nec transeundi uiam inueniret, quidam ex astantibus accedens, euaginatum gladium riuulo angusto ueluti pontem faciens, imponit. Bestiola ilicò riuulum super gladiũ trãsgrediens, lõgius procurrit, & sese subduxit. Paulo pòst redire uisa, cùm iterum notum pontem quęreret, atq; eo iam sublato discurrens transire nõ ualeret, idem ille qui antea, rursum riuuli ripas imposito gladio coniungit, atque abscedit. Tum transit bestiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, uidentibus omnibus ingreditur: acilicò qui dormierat expergiscitur, rogatusq;, num quid in somno passus esset? respõdit, se fessum esse, & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere: in quo bis super pontem ferreum, flumen transiuisset. Vnde socij collegerunt, eum, quæ ipsi uiderãt, uerè somniasse. Mihi uerò diaboli ludibrium esse uidetur, qui ut uigilantes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoque interituram cum corpore, ipsis ostenderet persuaderetq;, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis obiecit. Reperimus, inquit etiam Plinius, inter exempla Hermotimi Clazomeni, animam relicto corpore errare solitam, uagamq; è longinquo multa annunciare, quæ nisi à præsenti nosci nõ possent: corpore interim semianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridę uocabantur, remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Aristei etiam uisam euolantem ex ore in Proconneso corui effigie, magna quæ sequitur fabulositate, &c. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neque id mirum est. nam præter supradicta idem etiam Marcus loco paulo antè citato deinde refert: Spiritui qui nobis inest phantastico propinquant dæmones, utpote qui & ipsi spiritus sint: uerba perturbationum & uoluptatum nobis insinuant, non emittentes quidem uocem pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos absq; sonitu immittentes. At quónam pacto inquam (respondet Psellus) sine uoce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirum (ait Marcus) si modò illud animaduertas, quemadmodum uidelicet qui loquitur, si procul loquatur, uehementiore clamore eget: factus uerò propinquior, in audientis aurem susurrando subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret: sed sermo eius uoluntate conceptus, nullo penitus sono audiẽti illa-

Lib. Chronicorum 13.

Mustelæ similis bestiola uidetur ex militis dormientis ore egredi, rursusq; ingredi

Lib. 7. ca.

ti illaberetur. Et paulo pòſt: Sicut aër preſente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa quæ naturaliter accipere poſſunt, ſicut apparet in ſpeculis, rebusq; quaſi ſpecularibus: ſic & dęmoniaca corpora, ſuſcipientia ab ea quæ intus eſt eſſentia phantaſtica, figuras atq; colores, & quaſcunq; ipſi uoluerũt formas, in ipſum animalem noſtrumq; ſpiritum trãſmittunt, multa nobis negocia præbent, uoluntates & conſilia ſuggerentes, formas ſubindicantes, ſuſcitantes memorias uoluptatum, ſimulachra paſsionum frequenter concitantes uigilantibus atq; dormientibus: nonnunquam uęrò femina nobis & inguina titillantibus incitãtes, inſanos & iniquos amores ſubijciunt & ſubacuunt: pręcipuè aũt, ſi humores calidos humidosque ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeã ſubinducentes, perturbant animas arte quadam, & ſophiſtica fraude. Hactenus Marcus, quem magum Irenæus & Epiphanius magicæ impoſturę expertiſsimum uocant. Ille & de quodam genere eius faſcini, quo in diſtributione doni ſuæ gratiæ uſus eſt, ita refert, quòd ſolitus ſit ſpectatorum & auditorum ſuorum oculos perſtringere calice uino repleto, quod rubrum & purpureũ ſubitò apparere fecit, ut putaretur ſupernarum poteſtatum ſanguis in calicem deſtillaſſe, &c. Plures eius illuſiones apud Irenæum lib. 1. cap. 9. & reliquis.

Trithemius adhæc nullam figuram magis quàm hominis, dæmones ſibi coaptare docet. Cæterùm quando ad hanc non inuenerint conuenientem aëris materiam, apparentem formam ſibi eos inducere ait, prout contrarius uel humor uel uapor effingat, & ſic in forma conſpiciantur plerunq; leonis, lupi, ſuis, aſini, hipocentauri, hominis cornuti, etiam caprinis pedibus, quales uarijs in locis quandoque apparuêre: ſicut de Morpheo filio Somni fabulantur poetæ. Cui enim melius illud Ouidij conueniat?

Excitat artificẽ ſimulatorẽq; figuræ Morphea.

Docebitur hoc capitibus ſequẽtib. per exẽpla cùm uetera tum recẽtia.

EXEMPLA VARIAE FORMAE *laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.* Cap. XV.

MEmorabilia uariæ formę larua rum & actionum dæmoniacarum exempla deſcribit C. Plinius iunior, in hæc uerba, primùm de Curtio Rufo: Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hęſerat. Inclinato die ſpaciabatur in porticũ: offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorq;: perterrito, Africam ſe futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam, honoresq; geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurum, ibiq; moraturum. Facta ſunt omnia. Prętera accedenti Carthaginem, egredientiq; nauem, eadem figura in littore occurriſſe narratur. Ipſe certè implicitus morbo, futura præteritis, aduerſa ſecũdis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperante, proiecit. Iam illud nónne & magis terribile, & non minus mirum eſt, quod exponã ut accepi? Erat Athenis ſpacioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens: per ſilentium noctis ſonus ferri, & ſi attenderes acrius, ſtrepitus uinculorũ lõgius primò, deinde proximè reddebatur. mox apparebat ſenex idolon, macie & ſqualore confectus, promiſſa barba, horrenti capillo: cruribus cõpedes, manib. catenas gerebat, quatiebatq;, inde inhabitãtibus triſtes diræq; noctes per metũ uigilabãtur: uigiliam morbus, & creſcẽte formidine mors ſequebatur. Nã interdiu quoq;, quanquã abſceſſerat imago, memoria

Lib. 8. epiſt. ad Suram.

Dæmon mulieris formã Curtio Rufo apparet.

Sabellic. lib. 10. Exempl. cap. 3.

Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

imaginis oculis inhærebat, lõgioris q; causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaq; illi mõstro relicta: prę scribebatur tamen, seu quis emere, seu quis cõducere ignarus tãti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulũ, auditoq; precio, quia suspecta uilitas, percunctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imò tanto magis, cõducit. Vbi cœpit adueſperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stylum, lumen, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne uacua mens audita simulachra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique, silentium noctis, deinde concuti ferrum, uincula moueri. Ille non tollere oculos, non remittere stylum: sed obfirmare animum, auribusq; prætendere. tum crebrescere fragor, aduẽtare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: respicit, uidet agnoscitq; narratam sibi effigiem. stabat, innuebatq; digito, similis uocanti. hic contrà, ut paululũ expectaret, manu significat: rursusq; ceris & stylo incumbit. illa scribentis capiti catenis insonabat, respicit rursus idem quod prius innuẽtem: nec moratus, tollit lumen, & sequitur. ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquam deflexit in aream domus, repentè dilapsa deserit comitem: desertus, herbas & folia concerpta signũ loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniũtur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus ęuo terraq; putrefactũ, nuda & exesa reliquerat uinculis: collecta publicè sepeliũtur, domus postea recõditis manibus caruit.

Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

Valer. Max. lib. 1. cap. 8. ἀκηνοδώρου ὄφρα εἰ Cæs.

Item, apud Actium M. Antonij fractis copijs, Cassius Parmensis, qui partes eius secutus fuerat, Athenas cõfugit. Vbi concubia nocte, cùm solicitudinibus & curis mente sopita, in lectulo iaceret, existimauit ad se uenire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squallidũ barba, & capillitio demisso: interrogatumq; quisnam esset, respondisse, *Ἀκηνόδωρος*. Perterritus deinde tam tetro uisu, & nomine horrendo, seruo inclamauit: sciscitatusq; est, si quem talis habitus aut intrantem cubiculum aut exeuntem uidissent? quibus affirmantibus, neminẽ illuc accessisse: iterũ quieti & somno se dedit: atq; eadẽ animo eius obuersata est species. Itaq; fugato somno, lumen intrò ferri iussit, puerosq; à se discedere uetuit. Inter hanc noctẽ & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, paruulum admodum tempus accessit. Facilè huius mortem poterat diabolus prænouisse, ex Cęsaris in hác rem apparatu & uerbis. Describit quo que Valerius, Iulij simulachrum, quo post mortem C. Cassio suo interfectori apparuerit.

Sio Parm si.

Liu. li.

Dionysius Syracusanus breui antea quàm interimeretur, cõsedit in sua domo, cogitationib. molestis grauatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus sathanici, scopis domum uerrens & expurgãs. unde ille usq; adeò extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdã amicos rogarit, qui cum ipso pernoctarent.

Dionysius Syracusanus terruit [illegible] strum.

M. Brutus, quum ex Asia contra Octauianum & Antonium aliquid graue moliretur, contigit ut in suo cubiculo apud lumen cõsideret, ardua meditatus & animo uolutans: interim animaduertit aliquem ad se cubiculũ ingredi. Apertis oculis circumspiciebat, num aliquis ex familia uel ministris aliquid uellet: inopinatò uidet imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberior-

Plutarch. uita Cæsaris paulo a

que

que Dionysio, sciscitabatur, Num spiritus esset, uel aliquis deorum, & quid uellet? Cui occulto murmure respondet spiritus: Diabolus sum, & spiritus malus: in Philippis denuò me uidebis. Inquit Brutus ingenuè, ut uir Romanus, & magnanimus: Imò sine metu te iterum uidebo. Quum aũt ex famulis studiosè inquireret, num ingredi aut egredi aliquem obseruassent? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infelicem instituti sui prælij successum uerebatur: quemadmodũ euenit.

Quum bellum inter se Romani Albaniq́; gererent, & utraq; in procinctu iam staret acies, extitit repentè quidã monstrosa specie, pelle amictus furua, uociferans: Iubere Ditem patrem, deamq́; Proserpinam, fieri sacrum sibi, priusquam committeretur prælium. Quo perterrefacti uiso Romani, protinus aram sub terra ędificarũt: & statim sacrificio facto, pedum uiginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus præterquam Romanis ignoraretur.

M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coss. Romæ multis locis species togarũ uisæ fuerunt, & appropinquantium oculos eludebant. Vnde respondebant aruspices, magistratuum & sacerdotũ interitum fore Caio Lælio, Lucio Domitio Cos. Festulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie interdiu gregatim ambulare uisa fuit, cum nil niſi spectra essent, Caio Pansa & Hircio Cos. Cæsari unam hostiã immolanti, duplicia exta apparuerunt. Tagen extispicinæ & aruspicinæ auctorem Cicero tradit ex Hetruscorum libris, cùm terra araretur, & sulcus altius actus esset, repentè ex sulco apparuisse pueri specie, sed senili prudentia: & eum qui arabat, allocutum fuisse: & cùm eius aspectu obstupefactus bubulcus exclamasset, populum in eum Hetruriæ locum cõcurrisse: puerum multa locutum, sed nil niſi de ne fandæ aruspicinæ doctrina: quod omen populus excepit, & literis mãdauit. Si uerũ hoc sit, quis dubitet, ipsum Tagen dęmonem fuisse in forma pueri declamantem? aut ut cum Lucano loquar: ——*Conditor artis*
Finxerit ista Tages. ——

Quũ magna esset Romæ existimatio duorum senatorum Symmachi & Boëtij, qui gener Symmachi fuit, eos Ticinum euocauit Theodoricus Gothorũ rex, & diu captiuos tenuit: quia aliquibus eius decretis fuerãt aduersati, & fortè quia impedierant, ne Arrianis ecclesiæ traderentur: & bona eorum publicauit, & tandem eos interfici iussit. Hanc iniustam crudelitatem hæc secuta est pœna. Non multò post eorum necem, cum cœnanti propositum fuisset in mẽsa grande caput piscis, uisus est sibi cernere caput Symmachi horribili rictu & flammeis oculis minitantibus ipsi. Repentè itaque consternatus & tremens iussit se in lectum collocari, & accito medico Elpidio, narrauit amicis terribilem illam Symmachi speciem conspectam, & in deploratione sceleris sui paulo pòst extinctus est.

In grauissimo prælio Atheniẽsium & Persarum aiunt ante aciem terribiles sonitus esse auditos, & uisa spectra, quæ Athenienses postea dixerũt fuisse speciem Panos, qui terrorẽ tantum Persis incusserit, ut fugerent. Inde Panici terrores postea dicti sunt, subitæ consternationes. *Panici terrores.*

Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclauis, horrenda forma, tanquam bono & optato omine, supernè in uertice montis uiso dæmone, fuisse interemptos: quia eo monstro ueluti diuinitùs dati ducis aduẽtu firmati, sum- *Lib. 4 Hist.*

ptis uictoriæ auſpicijs, ex improuiſo Saxones eoſdem prorſus occiderunt.

Li. 1. Genial. dierum, ca. 9. Alexander ab Alexandro ſcribit, quendam ſuum familiarem, non ambiguæ fidei hominem, amici funus curaſſe: & cum inde Romam reuerteretur, nocte aduenientе in hoſpitiũ uiæ proximum diuertiſſe, & ibi ſe animo & corpore fatigatum quieti dediſſe. Cumq; ſolus degeret, & adhuc uigilaret, ait repentè amici nuper defuncti imaginẽ ſummo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illum cum ægrotaret dimiſerat, ad ſe acceſsiſſe: quem quum fuiſſet intuitus, & præ timore nec animo nec mente ſatis conſtaret, quiſnám eſſet interrogauit. Ille aũt cum nihil reſpõdiſſet, exutis ut uidebatur ueſtibus, in eodẽ cui ipſe incumbebat lectulo ſe collocauit, ac propè acceſsit quaſi eum amplexurus. Alter uerò cùm ferè iam metu exanimis uideretur, ad lectuli ſpondã ſeceſsit, illumq; propius accedentẽ abegit: qui ſe repulſam pati uidẽs, alterum toruo & minus familiari uultu aſpectat: reſumptisq; mox ueſtib. è lectulo ſurrexit, & cinctus calceatusq; inde abiẽs, nunquam poſtea apparuit. Quo timore familiaris ille perculſus, graui corripitur morbo, ut propemodũ interierit. Addebat his, dum in lectulo cũ illo luctaretur, ſe nudũ illius pedem uſq; adeò gelidũ contrectaſſe, ut nulla glacies huic frigori potuerit cõparari. Ad hæc, Gordianus amicus meus, ſpectatæ fidei homo, mihi retulit, quum Aretium cum familiari ſuo proficiſceretur, & ab itinere, ut fit, longè aberraſſent per difficilia & deuia loca, ubi nihil uiderent culti, ſed ſaltem nemora, ſaltus niuei & inacceſsi obijcerentur oculis, & ipſa terreret ſolitudo: uergenteque ad occaſum ſole, labore feſſi conſediſſent: tandem hominis uocem procul audiri uiſum eſt, quam ſequuti, in proximo faſtigio trium hominum conſpiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & demiſsis tunicis, in ueſte lugubri funeſtaque, barba capilloque ſummiſſo, horribili facie. qui quum uoce geſtuq; ad ſe ipſos aduocarent, ac iam propè illexiſſent, ingente interim corporis mole, longè humana maiores apparuerunt: atque alius ſpecie nõ abſimili nudus, mirificos edidit ſaltus, geſtusq; indecoros. Quo ſpectaculo conſternati fugam hi cepêre: uiamq; arduam & præcipitem emenſi, uix ruſtici demum uile hoſpitium, ubi diuerterent, inuenêre.

Spectrum mirum. *Tres uiſi manes.*

Idem Alexander eiuſdem argumẽti hiſtorias deſcribit lib. 4. in hæc uerba: Nuper amicus meus ſummus, ingenio & fide ſingulari, rem dictu admirabilem ſibi eueniſſe narrauit, eius ueritatem multorum comprobans teſtimonio: ſe uidelicet, cum apud ſibi familiarem & cõiunctiſsimum Neapoli diuerteret, & nocte intempeſta hominis in uia clamantis, opemq; implorãtis uocem audiſſet, accenſo lumine ac curriſſe, quid rei eſſet inquiſitum. ibíque dæmonem & dirum quoddã numen tetra & horribili ſpecie conſpexiſſe, quod iuuenem uociferantem & reluctantem in uia infeſtis manib. inuadere nitebatur. Ad hunc propè accedẽtem miſer ille accurrit, ueſtemque & manum quàm potuit tenaciſsimè apprehendit: multumq; & diu fruſtra reluctatus, inuocato numinis diuini auxilio, uix tandem à dæmone ſe uindicat. Quũ uerò iuuenem animo turbatum in domũ recepiſſet, ut ab ipſo dimitteretur, aut palliũ relinqueretur, nunq; potuit effici: tantus enim illum inuaſerat horror, ut mẽte euicta ſui nõ eſſet cõpos, quũ illi perpetuò ob oculos uerſari uideretur illa ſpecies. Vbi tandem ad ſe redijſſet, rem omnẽ quo

Genial. lib. cap. 19.

De iuu parentib. morient. ab illis c grato, ſi exempl.

pacto

pacto habuerat, expoſuit. Fuerat autẽ ſceleratæ uitæ, cõtemptor Dei, & parẽtib. immorigerus: quos tũc obiurgarat, cõtumelias q; & intoleráda probra in eos cõgeſſerat, ut ab illis cõſecratus diris execrationibus abierit. At ne cui hæc uana fictaq; appareant, Thomas monachus, homo minimè malus, cuius fidẽ probitatẽq; in reb. non paucis expertus ſum, ſeriò mihi retulit, quum in monaſterio & ſacris ædibus, ſitis in Lucanis mõtibus, cum pluribus altercatus fuiſſet, & poſt multa conuicia rixas q; animo perturbato ſolus ſeceſſiſ
Diabolus Thomæ monacho apparet. ſet per nemora, ſe ſpeciẽ hominis uultu tetro, aſpectu deformi ſęuoq;, nigra barba, promiſsis tunicis, obuiã habuiſſe. qui rogatus, quid ſolus p deuia oberraret loca? reſpõdit, Se equũ, quo uehi ſolet, amiſiſſe, & ſua opinione in proximos excurriſſe cãpos. cũq; per ſinus inuios equũ unà quæſitũ pergerẽt, ad riuulũ, in cuius alueo gurgites latebãt formidabiles, deuenerunt. Quare monachum calceos exuẽtem in faciliorẽ trãſitum, magnoperè urgebat alter, ut in ipſius cõſcenderet humeros, trãsferẽdus ab eo q maior erat corpore. ille acquieſcẽs, collũq; amplexus alterius uada inquirẽtis, pedes ipſius nõ humana, ſed tetra & deformi ſpecie cõtuetur. Qua re animaduerſa, terrore perculſus, diuinã implorat opẽ: atq; eueſtigiò dęmonẽ & ſimulachrũ illud dirũ, audita inuocatione diuina, murmure querulo & turbine uſqueadeò ualido profugiſſe aſſeuerat, ut imminentẽ quercũ ingẽti colliſerit impetu, & infractis ramis radicitùs euerterit: ſe aũt cõſternatum & uelut exanimẽ diu iacuiſſe: & niſi pręuidiſſet, diabolum in uortices & uoragines fluuioli prærupti ipſum præcipitaturum fuiſſe, atq; interempturum, perſuaſum habet.

Sed præ omnib. quæ audiuerim aut uiderim, res eſt admiratione digna, quã recenti memoria eueniſſe Romæ cõperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ ſortis & obſcuris natalibus adoleſcẽs, furioſus, corruptorum morum & facinoroſæ uitæ, parentem obiurgaſſet, conuicijsq; proſcidiſſet, ijs agitatus furijs dæmonem inuocat, cui ſe deuouerat: Romamq; meditatur, ut grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, ſordida barba & capillo, ueſteq; obſoleta & ſqualida obuiam habuit: qui comitatus, triſticiæ & anxietatis cauſam ex iuuene percũctatur. Hic, ſibi quid altercationis fuiſſe cum patre, & ſcelus aliquod iam animo conſtituiſſe, reſpondit. Cui dęmon, ſibi eandem obueniſſe ſortem ait, pergẽdumq; ut ſuas ſimul ulciſcãtur iniurias. Cumque nocte appetente ad urbem peruenirent, in proximo diuerterunt hoſpitio, unaq; incubuerunt. Iuuenis uerò ſomno oppreſsi iugulo manus injcit peſtilens ille comes: quod iam infregiſſet, niſi alter expergefactus Deo ſupplicaſſet. Vnde furiam illam teterrimã tanta uiſtridula & impetu cubiculũ dicitur exeũdo colliſiſſe, ut tigna & tectũ diruerit, tegulasque penitùs perfregerit. Hoc ſpectaculo perterritum, & ferè mortuum adoleſcentem uitioſitatis & anteactæ uitæ pœnituit: qui alio afflatus ſpiritu peroſus ſcelera, boni exempli uitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

A dæmonio exagitatus iuuenis parentibus immorigerus, reſipiſcit.

Mercurius Alexandriæ Abbas nocte præuentus, ethnicum fortè ſepulchrum ſubijt cippo ſubmoto, ut in eo ſomnum caperet: ubi uocem audire imaginatus eſt ex ijs oſsibus redditã, quibus dormiens incumbebat: Venirem, ſi poſſem: ſed premor pondere ſuper me cubantis. Tum ille: Exi, inquit, & abi, ſi potes: ego hic, te uel nolente, pernoctabo.

ALIAE LARVAE DAEmoniacæ. Cap. XVI.

FActam olim Hectoris & Achillis fuisse mentionem in aula Imper. Maximiliani primi narratur: qui ubi à quodam consiliario uehementius laudarentur tanquam uiri robore & fortitudine præstantes, se optare eorum effigies & magnitudinem contueri, ait Imperator. Erat ijsdem fortè diebus in aula magus infamis, se id tutò præstare posse iactans. Quo cognito, ab Imperatore accitur, suæq; artis specimẽ edere iubetur. Se id quidem facturum citra lęsionem respondit, si modò tantisper, dum hi uiri apparerent, sileretur. Fide taciturnitatis & præmij accepta, in circulo ingenti cum solio regio collocat Imperatorẽ magus, inde quædam ex libello submurmurat: protinusq; ostium eo modo pulsat Hector, ut uniuersa contremisceret domus: eoq; aperto, ingreditur sua panoplia instructus, longè splendentem in manu hastam gestans ferream, oculisq; flammeis terribilis. Statura superabat quoscunque grandes nostri seculi uiros. Postea simili corporis maiestate apparuit Achilles, uultu toruo Hectorem intuitus, crebroque hastam ferream quasi Hectorem inuasurus, uibrans. Et quum delato Cæsari honore, ter hunc eundo & redeundo præterijssent, mox euanuêre. Hos insequutus est laruatus uates Dauid, corona & magnificẽtia regia insignitus, cytharamq; portans, atque erat huius quàm priorũ duorum plausibilior uultus. Hic quoq; suo incessu ter Maximilianum in regia cathedra sedentem citra ullius honoris delationem præterijt, indeque disparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorem denegasset Dauid? respõdit, cuncta regna à Dauidis regno uinci, & Christum æterni Dei filium ex Dauidis stemmate ortum esse.

Tibicen quidam Hammelæ Brunswicorum ad eliciendos glires conductus, sequẽti rependit facinore ingratitudinem, cum illi ex pacto non satisfieret. Anno siquidem millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, die ui cesimosexto Iunij, hunc tibicinem Omnicolorem nuncupatum ob uestis uarietatem, centum & triginta pueri per plateam inde nomen, ut audies, sortitam, non procul extra ciuitatem usq; ad Caluariæ locum sub Koppen nũcupatum, ad uiam communem Boream uersus sitũ, sequuti periere, nec unquam postea apparuere. Hæc ita in annalibus cõscripta, Hammelæ in archiuis religiosè custodiuntur: leguntur & in libris templi sacris, atque in eiusdem uitris picta conspiciũtur: cuius rei oculatus equidem testis sum. Vetustior præterea Magistratus in historiæ huius confirmationem suis codicillis publicis inscribere solet coniunctim, Anno Christi, &c. & exitus puerorum anno, &c. Obseruatur uerò in hunc usque diem ad perpetuam rei gestæ memoriã, quòd tympani sonitus nunquam in eadem admittatur platea, per quam egressi pueri, si fortè isthinc aliqua educitur sponsa, donec ex illa exierit: nec etiã choreæ in eadem ducuntur. Hinc & nomen consequuta est platea, Burgelosestrass. Mane post septimã horam contigisse hoc fertur, & fuisse in puerorum numero consulis filiam iam plenis nubilem annis, quæ simul euanuit. Puer uerò quidam nonnihil sequutus, necdum uestitus, uolens suas adferre uestes, redijt domum: interea autem euanuere omnes in exigua fouea colliculi, quæ mihi ostensa est. En diabolum tibicinem sanguinarium.

Omnicolor dæmon cum Hammela.

Sunt item qui referunt, episcopum quẽdam die in solitudine uidisse Benedi-

Platina in uitis Pon

nedictum octauũ pontificem 151. post mortem equo nigro insidẽtem: eúmque interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro ueheretur? tum Benedictum hominem rogasse, ut pecunias quas occultauerat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus: & statim episcopatu se abdicat, monasticã amplexus uitã.

Legitur etiam, pontificem Benedictum nonum, anno 1056. à diabolo in sylua iugulatum fuisse, uisumque postea ab heremita horribilem hirsutũq; uelut ursum capite asinino. Rogatus metamorphoseos huius causam, respondit: se talem apparere, qualis uixisset.

In Vitis patrum quoq;, ut D. Martini, Antonij, Eulogij, atq; aliorum, exẽpla extant non pauca. Inter alia legitur, monachum quendam ἀναχωρήτην, habuisse patrem non procul degentẽ: qui filium inuisurus, securim comportabat, qua in reditu ligna domum cõferẽda cęderet: quare dæmõ in angeli specie huic apparuit monacho, diabolum in patris forma cum securi aduentare, ut eum iugulet, nuncians, affirmansq; se ea causa pręuenire admonitum eremitam, ut is sathanæ conatus pręuerteret, prius illum occidens, quàm ab eo interficeretur. Itaq; ratus patrem accedentem salutantemq; esse diabolũ, confestim illum interemit, & uicissim monachum dæmon euestigiò strangulat. Fabula esse uidetur: si tamen uera sit historia, diabolũ spiritum non alio cõuinci oportuisse gladio, quàm spirituali, ignorauit monachus. Eadem fide scribitur D. Bernardo occurrisse dæmonem, qui iactabat se uersiculos septem in Psalmis Dauidicis scire, quos qui recitasset quotidie, non posset nõ in cœlum peruenire. Instabat Bernardus, ut indicaret quinam essent. Quumq; ille recusaret, Nihil agis, inquit Bernardus, quandoquidem singulis diebus totum euoluam Psalterium, in quo tui quoq; septem uersus insint, necesse est. At dæmon ueritus ne tanti boni dedisset occasionem, maluit suos uersiculos indicare. Atq; hoc tantum bonum, cui simile in Euangelio non legitur, cacodæmoni acceptum ferunt plerique.

Addam non iniucundum laruatarũ animarum spectaculum. Quidam parochus sub diem Parasceues clàm immisit in cœmiterium uiuos cancros, affixis ad latus cereolis ardentibus. Qui cùm reperent inter sepulchra, uisum est noctu terribile spectaculũ, nec quisquã ausus est accedere propius. Hinc rumor atrox. Consternatis omnibus, parochus è suggestu docet populum, has esse defunctorũ animas, quæ Missis & eleemosynis flagitarent à cruciatu liberari. Fucus ita proditus est, reperti sunt tãdem unus & alter cancer inter rudera facem extinctam gestantes, quos parochus non recollegerat. Id genus similia, & alia tum uetera tũ recentia terriculamentorum ludibriorumq; diabolicorum testimonia, possem recensere multa: at quum ea infinita multifariaq; sint, & cuiuis obuia, cognitaq;, ijs longiori enarratione immorari, superuacaneum existimo: potissimùm, quoniam multiplicem eius argumenti historiam, commodiori occasione sequẽtes suppeditabũt libri. *Eraſ. lib. 22. epiſt. penult.*

Non tamen erat prætereũdum, huc obiter apparitionum & figmentorum sathanicorum ingentia posse conuehi plaustra ex libro Conformitatum, ob conformitatem B. Francisci cum uita Domini nostri IESV Christi, sic inscripto à fratre Bartholomæo Pisano, approbatoque à fratre Heinrico ordinis *Conformitatum liber.*

fratrum Minorum generali ministro, anno 1389. 2. Augusti, ac impresso Mediolani apud templũ sancti Satyri anno 1510. finitoq; die 10 April. Hic Alcoranus Franciscanorum alicubi nuncupatur. In eo legitur, dęmonem per mulierem Rauennatem nomine Zantesem, confessum fuisse cuidam Iacobo presbytero Bononiensi, Franciscũ occupare Luciferi cathedram: eundem quoq; Iesu Christi esse uexilliferum, atque ea ratione Regi proximum, nec ullum ecclesiasticũ ordinem esse Christo uiciniorem cœtu Franciscanorum, & Franciscum glorioſè latus Regis regum claudere: ſedere item supra omnes cœli sanctos, excepta Dei matre, S. Ioanne baptista, & Ioanne Euangelista, & Apostolis. Mirum est cognouisse sathanam, Franciscum in eius sucesisse locum, & illum in cœlis seruari ordinem, quum à lapsu reuocare eò gradum nequiuerit. At id ipsum uisione obseruasse Rudolphum episcopũ Erfurtensem, factum eo nomine monachũ gregis Franciscani: duos item ciues Venetos hoc uidisse scilicet, uelut & fratrem Pacificũ extasi in cœlos raptũ, alibi in eodẽ ueritatis opere narratur. Legẽda item antiqua asseuerat, monachũ expulisse dęmonem, qui de Francisci sanctitate rogatus, respõdit: nato Francisco, mox metu tanto fuisse perculsum uniuersum illud dæmonũ collegiũ, tamq; graues turbas motas, ut extremũ adesse diem fuerint ueriti. Quũ uerò hic se falsos uiderent, inter ſeſe dicebãt, puerũ certè natũ esse, qui auerno grauiter turbato, horrenda ipsos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps euestigiò in omnem terram suos ablegat inuestigatum, ubinam locorũ hic puer mũdo apparuisset. Tandem intellexêre, Frãciscum esse hunc, quem nimis coarctaturũ Tartara, habuerunt persuasissimum, quocirca ut è medio tolleretur, infanti insidiabantur: sed frustra. Angelus enim Domini in peregrini forma uenit ad Francisci matrem, domusq; famulam, præmonitum ut ob diaboli insidias singularis haberetur pueri ratio. Quare dęmones indignãter dixêre: Esto, si Frãciscus tolli nequit, eius tamen ordinẽ persequemur, uexabimus & affligemus. Alibi adhæc in dicto uolumine scribitur, sathanam ex obsessa fœmina fassum esse, cum Christus Deum patrem festinare uideret ob populi peccata ad extremam mũdi punitionem finemq;, eum rogasse patrem, ut Franciscum sibi adiungeret, in portãda cruce manus auxiliatrices subministraturum. Inde in Francisco apparuêre quinq; uulnerum stigmata, à Christo illi, ut suo coadiutori & in omnibus ipsi simili, impressa. Sed ne ultra clepsydram in hac narratione morer, manũ de tabula.

Frãciscus Luciferi successor, et Christi uexillifer.

2. Pet. 2.

Visionis author manifestus.

Rudolphus epiſc. Erfurtensis.

MONACHOS MENTITI DAEmones à Georgio Sabino carmine depicti, Eleg. 3. similes item à Melanchthone eiusdẽ socero detecti. Cap. XVII.

VRbs antiqua iacet celebri contermina Rheno,
Vangionum longè non ea distat humo:
Nescio qui Nemetes hanc incoluisse feruntur,
Sunt ubi Francorũ busta quaterna Ducum.
Cæsareis sedes fuit illa cohortibus olim,
Nomen ob id Graium Spira uocata tenet.
Hic humili modicis à stirpe cohortibus olim
Exiguæ quidam nauita puppis erat:
Qui calamo pisces limoq; madente solebat
Fallere, iam radios sole tegente suos.
Is dum fortè leues hamos ac retia tractat,
Non procul à ripa lubrice Rhene tua:
Ecce per obscuræ tenebrosa crepuscula noctis
Obtulit ignoti se noua forma uiri.
Atro tectus erat monachum simulante cucullo,
Vtq; solent raso uertice tonsus erat:
Nauta propinquanti, consueto more salutans,
Ecquid agis seræ tempore noctis? ait.

Ille sub

Ille ſub hæc: Adſum longinquis miſſus ab oris
Nuncius, ipſe tua me rogo lintre uehas:
Vt citò tranſmiſſo contingam flumine ripam,
Dixerat. aſſumptum nauita lintre tulit.
Iamq; ferè medios curſus nox atra tenebat,
Flexaq; lenta pigri plauſtra Bootis erant:
Cum procul in uiridi uenientes margine ripæ,
Quinq; cuculligeros rurſus adeſſe uidet.
Exoptatq; illis piſcator, ut antè, ſalutem,
Quoq; uelint media pergere nocte rogat.
E quibus unus ait: Nos magna pericula cogũt,
Obſcura tutas carpere nocte uias.
Omnibus inuiſi ſumus, intentatq; nefandam
Sacrificis nobis turba profana necem.
At te ſi quis amor tangit, ſi cura piorum,
Tranſuehe nauigio corpora noſtra tuo:
Vt tumidas lati ſuperemus fluminis undas,
Ne ue moraturis impediamur aquis:
Sic optata tuis fortuna laboribus adſit,
In tua ſic multus retia piſcis eat.
Annuit, & remo propellens nauita cymbam,
Mox iubet adducta ſcandere puppe ratem.
Sed mihi quis, dixit, ſoluet mercede laborem?
Alter adhæc: Nullas ſcis quòd habemus opes:
Raraq; percipimus diſcordi munera uulgo:
Non tamen ingratos nos habiturus eris:
Si nos in ſolido rurſus fortuna locabit,
Præmia pro tali digna labore feres.
Soluerat extremo piſcator margine nauem,
Iamq; ferè medias illa ſecabat aquas:
Sidereas remouent ſubeuntia nubila ſtellas,
Præcipiti fertur puppis & icta noto:
Incipiunt nigris horreſcere fluctibus undæ,
Sæuaq; tempeſtas imbribus orta furit.
Ipſe repentino faſſus pallore timorem
Nauta, Quid hæc, inqt, uult noua cauſa mali?
Nulla tamen pluuiæ uenturæ ſigna notabam,
Sol ubi flagrantes æquore merſit equos:
Nulla lacus uſquam circumuolitabat hirundo,
Vlla nec eſt oculis ardea uiſa meis:
Tum nec Luna nigro ſurgebat pallida uultu,
Clarus & occiduo lumine phœbus erat.
Talia iactanti, diſturbant uerba procellæ,
Impediuntq; graues ora loquentis aquæ:
Penè procelloſi ſubuerſaq; turbinis ictu
Nauis, & inſanis fluctibus hauſta fuit:
Ardua ſublatas tendens ad ſidera palmas,
A ſuperis orans nauita poſcit opem.
Quid facis? è monachis ait unus, et improbè di-
Deſine uoce tua ſollicitare Deum. (xit,
Mox graui tollens immanem pondere contum,
Nauta parum felix quo prius uſus erat:
Illius hoc humeros pulſat aq; terga fatigat,
Cæſus ad extremam dum fuit uſq; necem.
Proditus eſt tandem peruerſi dæmonis aſtus,
Detectuſq; fuit fraude patente dolus:
Vana receſſerunt in inanes corpora uentos,
Manſit & ingratus naue relictus odor.
Mox quoq; purgato fugerunt nubila cœlo,
Et rediit pulſis aura ſerena notis. (pus
Territus hoc monſtro gelidũ ſine ſanguine cor-
Tollit, & ad ripam nauita puppe redit.
Iſthic in uiridi procumbit languidus herba,
Donec ab Eois ſol fuit ortus aquis.
Manè ſub Oceanum pulſis Hyperione ſtellis
Ducitur à puero prætereunte domum:
Omnia commemorans præſentibus æger amicis,
Clauſit adhuc illo fata ſuprema die.
Poſtera quum croceis fulgens aurora quadrigis
Protulerat roſeas ore nitente genas,
Accidit & ſimilis diuerſo tempore caſus,
Acta ſed euentu res meliore fuit.
Summa procul radijs feriente cacumina phœbo,
Carpebat ſolus manè uiator iter.
Qui Nemetum poſtquam digreſſus finibus eſſet,
Primus ubi poſitus diſtat ab urbe lapis:
Aduentare nigro tectum uelamine currum
Conſpicit, hic monachis currus onuſtus erat:
Ordine quem iuncti ſeptem traxêre iugales,
Quarta ſed ablato deſuit axe rota:
Qui manu flexas aurigatenebat habenas,
Terribili naſo conſpiciendus erat.
Attonitus curru ſtat prætereunte uiator,
Nec monachos illos, ſpectra ſed eſſe uidet.
Euolat extemplò ſublatus ad æthera currus,
Miſtaq; cum fumo flamma ſequuta fuit.
Triſtis & infauſtum belli mortalibus omen
Horrida per nubes arma dedêre ſonum.
Ille ſtatim rediens, quæ uiderat indicat urbi:
Eſt ea res certa cognita uera fide.
Hæc igitur uobis, alius quos ſuſtinet orbis,
Carminibus duxi ſignificanda meis.

Expositurus eram, si res interprete egeret,
Spectra quid infesti dæmonis ista uelint:
Effera Germanos agitat discordia reges,
Proq; cuculligeris impia bella parant.
Hæc ea tempestas, hic impar ordo rotarum,
Hæc & cum fumo lucida flamma fuit.
Sed Deus est nobis orandus ut arma quiescant,
Ille precaturis mitia fata dabit.

Narrauit itē aliàs doctissimus Melanchthon, se habuisse amitam: quæ ubi mortuo marito assideret foco tristior, en domum ingrediuntur duo: quorum hic in mariti specie, se maritum esse mulieris defunctum dicebat: alter longus Franciscani monachi formam induerat. Hic maritus ad focum accedens, mœstam salutat uxorem, eamq; sine metu esse iubet, asseritq; se uenisse, ut quędam ei mandaret: hinc longum monachum tantisper in hypocaustum secedere uult: inde sermonē exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missas recitent, maximoperè orat, obsecrat & obtestatur impensè: atque discessurus sibi dexteram porrigi cupit: perterrefactæ autem, exhorrescētique, quum se nihil damni facturum promitteret, dexteram illa dat: quæ etiamsi non læderetur, tamen usque adeò uri uidebatur, ut semper manserit nigra. Postea euocat Franciscanum, & simul egressi, incunctanter euanescunt.

Eiusdem præterea relatu auditum est, Lutheri ædes accessisse monachū, fores uehemēter pulsitātem: cui quū famulus aperiret, ac sciscitaretur quid uellet: num domi esset Lutherus, quęrit monachus. Re cognita, Lutherus eum ingredi iubet, quòd nullum multo tempore uidisset monachum. Ingressus hic, habere se quosdam errores Papisticos ait, quorum nomine libenter cum ipso conferret: proposuitq; syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit explicatu minus faciles. Vnde offensus nonnihil Lutherus, in hæc prorupit uerba: Multum mihi facessis negocij: aliud etenim quod iam agerem, erat. simulq; surgens, loci à monacho proposiți explicationem ostēdit: atq; in eiusmodi collatione, manus monachi non esse auium unguibus dissimiles animaduertens, inquit: Túne is es? ausculta, sententia hæc aduersus te pronunciata est. & mox locum in Genesi commonstrat, Semen mulieris conteret caput serpentis: inde subiūgit, Nec cunctos tu degluties. Hoc dicto uictus dæmon, indignabundus secumq; murmurans abijt eliso crepitu nō exiguo, cuius suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum.

RES NATVRALES ET ARTIficiales quandoq; iudicari dæmoniacas.

Cap. XVIII.

PLeraq; oculis nostris subinde obuersantur, quæ prēter naturæ legem dæmonum ludibria & actiones censentur, licet ea certis de causis & rationibus haud obscuris ipsa rerum parens natura produxerit: huiusmodi est ignis ille fatuus, quem cādelam ardentem etiam uocant, qui exhalatio est ad infimam aëris regionem eleuata, & ibi per antiperistasin incēsa. dum enim ascendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quasi saliens apparet, loca decliuiora petens: unde etiam ad aquas noctu ducere sequentē uidetur: imò quandoq; non sine horrore uel ambulātes uel equitantes siue nauigantes aut prēcedere aut insequi apparet, diutius in aëre perdurās: tale meteoron Plinius Castorē & Pollucem nominat.

Res naturales in mundo.

Ignis fatuus.

Eiusmodi etiam existit ignis lambens animantium crines & pilos, hominum item uestes: tali nimirum exhalatione per aërem dispersa, collisa ac inflammata dictis partibus adhærente.

Ignis lambens.

rente. Atq; eiuſmodi ignes non urentes & innoxij frequentius uiſuntur in locis humidis, uiſcoſis, putridis, paluſtribus & fumoſis, ut in coquinis, conuallibus, cœmiterijs, ſub patibulis, & ubicunque multa computruêre cadauera, unde exurgũt fumi pingues, craſſi & uiſcoſi, ſed minus calidi, quàm ut in ſupremam aëris regionem ferãtur: qui ita continuè exeuntes incendũtur per colliſionẽ, ut dixi, ſicut ex duobus colliſis ſilicibus elicitur ignis.

Lunaria. Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ uulgò Lunaria dicitur, & folliculo rotundo ſemina includit: is noctu apertus, uſqueadeò lunæ radios admittit, ut lucens uideatur ſtella. Loci incolæ id uidentes, tanquam ſpectrum maleficum fugiũt. Hac ueneficia quidam parant, hac dæmones irritant, hac ſuum Mercurium fixum ſtabilemque reddunt Chymici. Lunariam Græcam nominat doctiſsimus Geſnerus.

Soſigenes Alexãdri præceptor, tertio uolumine de Viſu, rationem afferre conatus eſt, quamobrẽ aliqua collucere in tenebris uideãtur: Flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturam ætheris & quinti elementi participant. ea cognatione fieri, ut admotum ſibi aërem, aut perſpicuum aliud corpus illuminent. Quòd autẽ id maximè noctibus faciant, rationem eſſe, quia tum maius lumen abſit: alioqui euenire interdiu, ut exiguum eorũ lumen quaſi exoleſcat & offundatur in magno. Noctu ergo cum refulgent, aerem proximum & circumfuſum leuiter ſubluſtrant, non ita ut alia item poſſent uideri, ſed ut ſola ſe uendicẽt à tenebris. Atq; hoc facit exilitas portionis eius, è qua proficiſcitur manatque lumen. nam & ipſe quoque ignis, quamuis ſplendorem ſuum latius & diffuſius mittat, adeò ut aſſerat etiam alia: tamen ſi remotior ſit, caligant oculi in cætera, ipſe ad conſpectum ſui uix ſufficit.

Sic multa ſæpe pro miraculis habẽtur, & præter naturam rerum accidere putãtur in hominibus, quæ tamen & naturalia ſunt, & ſæpe fiunt: ut quòd Seruio Flacco, Q. Calphurnio Coſs. Romæ infans genitus fuerit poſteriore naturæ parte ſolidus: & alius Sergio Galba, M. Scauro Coſs. Nurſiæ, qui uoce tamen miſſa, expirauit: & Feſulis C. Perpenna, M. Perpenna Coſs. ex ancilla. Nos enim in medicis noſtris obſeruationibus raris neque nouum hoc eſſe docuimus, ut puer naſcatur ſine foramine naturæ, quod excrementum aut humorem aut aliud tranſmittat, neque ratione naturali, neque remedio carere: ut nec illud quòd fœmina mutetur in marem, quod infrà 4. lib. cap. 24. pluribus explicabo: licet dæmoniacum eſſe fortè putent plerique. Huc quoque facit Cap. 16. lib. 4. *Res naturales μιμησικῶς.*

Quamplurima in ſuperimperitioribus uiſa miracula, manuum expedita agilitate & induſtria quotidie ab hiſtrionibus & ioculatoribus fieri uidemus, miramurq;. Narrat Põponatius, ſe Mantuæ & Patauij quendam eius generis hominem Reatium nuncupatum uidiſſe, qui incredibilia operabatur, eaq; dæmonum arte perfici, uulgò credebantur: quare ab hæreticæ prauitatis inquiſitoribus ſubditus quæſtionibus, bona fide occultò oſtẽdit fraudulentas eſſe ſuas actiones, merasque manuum agilitates, & multis ſecreta intelligentia colludentib. peragi. Proinde dimiſſus, interimitur tandem à quodam, quem deceperat. *Li. de Incãt.* *Miracula manuũ dexteritate à circulatoribus edi uidentur.*

Turca quidam paſsim per Italiæ urbes oberrans, inter cætera miranda, quæ uidenda populo exhibebat, manuum dexteritate peracta opera, piſtillum ferreum pręgrandem pugni illiſio- *Turca circulator.*

lisione,item sola manuum contorsione infringere uidebatur.

Quidam circulatoriæ artis non imperitus,mihi aliàs fassus est,in eiusmodi miraculorum exhibitione fucũ ab his ioculatoribus foueri, quòd prius idonea ad eiusmodi spectaculum apparārint organa: quæ manuum celeritate, dum spectatorũ oculos sermone uario in se defixos seuocãt deludũtq;, multipliciter uariant. Insignem huius factionis hominum impostură ioculatorem recẽset Iulius Scaliger,uti & Matthiolus.In uinũ radicis cuiusdã pulueris,cuius gustatu fauces cõuelluntur, immiscent:& cui fucum facere uolũt, iubent ut in hoc uino intinctum digitum,quasi pręgustãdi causa sugat:tum ilicò digitum in uino madidum in os inditũ,sibi mordicùs nõ sine dolore & clamore premit inuitus. Interea perinde atq; blanditijs mœrentẽ cõsolatur circulator,temporũ carpiq; arterias alio quopiã oblinit medicamẽto: deinde nummũ in terrã proiectũ ut tollat, hortatur. Ibi ille pronus,primùm sese nequit attollere, mox unguinis ui amens factus,cõcidit: statimq; eius more qui metuit ne mergatur in aqua,natat, ac uociferatur simul se fluctib.obrui. Ergo à circulatore erigitur: deinde quasi se uindicaturus,primùm maleficiũ obliquo & toruo uultu exprobrare, mox hominẽ aggredi uidetur: postremò fugiẽtem circulatorem persequi, donec absterso tãdem illiti medicamẽti ueneno,ad sese redeat. Mẽti aũt restitutus,quasi qui euaserit è mari naufragus,capillũ uestimentaq; ueluti uela torquere exprimereq;, brachia tergere, & nares emungere conspicitur.Hæc non sunt fabulæ.Non enim multorum desunt testimonia,qui uiderunt,quiq; impostura suspicantes, suis & amicorum famulis (quod Pragæ contigit) hæc fieri iusserunt.

Insignis impostura circulatorum.

Funambulorum prẽterea siue schœnobaton gressus ęquilibres uel ęquati ad libram,aut ponderibus utrinq; librati, naturæ miracula augere solent. Fuit talis superiorib. annis per omnẽ Italiã satis notus,Venetianello cognominatus,eo quòd & Venetus natus,& paruæ staturæ esset,nõ solùm in eo negocio tantæ dexteritatis & peritiæ,ut modò sacco insutus,liberis tamen manibus,quibus æquilibrium dirigebat, modò unicuiq; pedi pelue rotundissima supposita, modò pilis magnitudinis oui durissimis ac rotũdissimis plãtæ pedum subligatis,funi à palatij Bononiẽsis turri per mediũ forum ad cacumẽ domus alligato liberrimè ingrederetur: sed eius etiã roboris ac firmitatis,ut posset ossa crassissima cruráue boũ in genu illisa cõfringere: tres clauos ferreos crassos,ut digitus auricularis,manib.sudario inuolutis cõtorquere simul uelut igne maceratos:trabem longũ uiginti pedes & amplius,crassũ uerò pedẽ unũ, humeris impositũ aliquãdiu erectũ sine manuum ope gestare,ex unaq; scapula in alterã traijcere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus iurecõsultus,omniũ prædictorum oculatus cum alijs compluribus testis.

IN ANIMALIBVS QVAEDAM *artificialia quandoq; uideri dæmoniaca.* Cap. XIX.

QVid? in ipsis animalibus brutis quæ nõ miracula tum arte tum exercitatione sagacitas humana excitat ac edit reuera? In suburbio Memphis apud Ægyptios Beb Elloch nominato, cùm eiusmodi multa quotidie uulgò repræsententur, tum plerunq; histrionũ quispiam,ubi nõnihil pręsul tauerit, ad asinum cõuersus alta uoce Sultanum magni operis ędificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi(sic enim nũc Memphis uocatur)

catur) asinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferẽda. Tum asinus repẽtè in solum prolapsus, pedes in aërem attollit, uentrẽ turgefacit, atq; oculos nõ secus claudit, quàm si exanimis esset. Interim astãtib. histrio asini casum cõqueritur, obnixè rogãs ut ad alium emendũ sibi subsidiũ impertiant. Coacta uiritim qua potest pecunia: Ne existimetis, inquit, asinũ mortuũ. Helluo enim paupertatis domini sui conscius, hoc de industria cõfingit, ut munusculis illi collatis, pabulũ sibi emere queat. Deinde ad asinum cõuersus, ut euestigiò resurgat, monet. At ille dũ se nõ dimouet loco, frequenti fustuario cæditur. Quo nec excitato, fabulã repetit histrio, & iterũ ad plebem inquit: Scitote Sultanum edictũ tulisse, ut cras populus omnis spectandi triũphi causa ciuitatẽ exeat, ac omnes fœminę uenustę & nobiles pulcherrimis asinis inequitent, ijsq; uicissim auenã & pręstãtem aquã Nili prębeant. Vix hęc uerba absoluit histrio, quin asinus in pedes erectus, prosiliat fremens, ac ut lętabundus exiliens. Tum fabulam prosequens histrio: Vici, inquit, nostri Præfectus à me commodatò petijt elegantem hunc meum asinum pro deformi & uetula sua uxore. Ad hęc uerba asinus ueluti dolẽs, auriculas complicat, & altero pede claudicans luxatum se fingit. Tum histrio: Tibi itaq; arrident iuuẽculæ? Asinus caput inclinans, annuere uidetur. Age igitur, hic plurimæ sunt iuuenculæ, indica quæ tibi præ cęteris placeat. Asinus spectatorũ coronam cõspiciens, fœminã honestiorẽ seligit, ad eã procedit, & capite cõtingit. Spectatores multo risu & clamore: Heus, inquiũt, asini mulier.

Sunt & qui camelos ad certos modos saltare docent. Camelum iuuenculum per semihorã in loco instar hypocausti prępparato, cuius pauimẽtum igne calefactum sit, constituunt: tum pulsante quodam foris tympano, camelus non ad sonum, sed ob ignẽ subiectum, quo pedib. offenditur, modò crus unũ, modò alterum, ueluti saltatores, erigit: cui exercitio per annũ uel mẽses decẽ assuetus, in publicum deductus, audito tympano, tẽporis quo caloré sub pedib. sentijt reminiscẽs, cõfestim saltat: ac supra idẽ pauimẽtum cõsistere se existimãs, pedibus alternatim reductis saltare uidetur: atq; ex usu naturã formãs, id ppetuò obseruat.

Colũba Mahometi.

Mahometus ex disciplina pręcepto ris sui Sergij monachi colũbam assuefecerat, ut in aure sua pasceretur, quã Spiritũ sanctũ impostor simulabat, & eã sibi secreta Dei cõsilia nũciare iactabat, quoties ób pabulũ ad aures aduolaret. Hoc impia plebs nõ animaduertebat, delusa scilicet à dæmone, cuius intererat his fundamentis exędificari sectã infandã. Colũbã autẽ illã, quæ S. Athanasij per urbẽ euntis aures prętervolabat, statim hęretici & Arriani schismatici sic accipiebãt, ac si magus esset sanctissimus Athanasius, instinctu, pfectò eiusdẽ artificis, quò suspectã eius doctrinã redderet. Cęterũ ut gentẽ suam uentri somnoq; deditã homo subdolus Mahometus porrò magis falleret, taurũ quendam nutriuit, qui pabulum ex solius Mahometi manibus capere consueuit. Huic intra cornua librum impijssimum à se conscriptum, Alcorani titulo, colligauit, & astante simplici plebe altiori uoce in abdito quodã loco latentẽ euocauit. Cumq; multa de legib. declamasset, erumpẽs subitò taurus, multis ab eo prostratis uolumen per mediam plebem in manus Mahometi deponit, ueluti cœlitùs missum munus. Quod nebulo reuerenter accipiens, quędam ex ijs populo mox explanauit. Hoc commento se regem, Sergium prophetam fecit.

Taurus Mahometicus.

Columba enim literis aureis schedã sic inscriptam attulit in collo suo: Quicunq; tauro iugum imponet, rex esto. Sergio iugum adferente, Mahometus id tauro facilè imposuit: & ut rex à plebe diuino munere datus salutatur, ita Alcoranus sacrũ uolumen esse creditur. Adeò hæc omnia diuina putabantur.

DE DIABOLI MACHINATIONIBVS

nibus & earum fine paucæ patrum sententiæ, & quarundam index: ac quare dæmones hominibus aduersarios constituerit Deus. Cap. XX.

VT porrò latius dęmonum innotescant studia, citiusque finiam, adhuc paucas huc spectãtes, nec ad nostrã institutionem inidoneas Patrum sententias obiter annectere placuit. Amare, docet D. Clemens, immũdos spiritus inhærere corporibus hominum, ut ipsorum ministerio cupiditates suas expleant: & ad ea quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus, suis eos parêre libidinibus cogant, ut efficiãtur ex integro uasa dæmonum. Et lib. 4. Dęmones habere desiderium immergendi se corporib. hominum, hæc causa est: Spiritus sunt, habentes propositum conuersum ad maliciam: per cibos ergo & potus immoderatos ac libidinem, perurgent homines ad peccatũ, eos tamen qui peccandi propositum gerunt: qui dum uidẽtur naturæ necessaria uelle complere, non tenentes modum per luxum, ingrediendi in semetipsos dęmonib. faciũt locum. donec autem naturæ mensura seruatur, & modus legitimus custoditur, Dei clementia ingrediendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi uerò aut mens ad impietatem declinauerit, aut corpus immoderatis cibis & potibus adimplebitur, tanquam uolũtate & proposito eorum qui se ita negligunt inuitati, quasi aduersum eos qui à Deo positam legem soluerint, accipiunt potestatem. Et pòst: Dæmones quantum uiderint fidem in homine crescere, tantum ab eo refugiunt. Si tamen in aliqua infidelitatis parte resederint, cùm tempus inuenient, cogitationes subijciunt cordib. hominum: & illi nescientes unde hęc ueniãt, suggestionibus dæmonum quasi animæ suæ sensibus credunt. Suggerunt ergo alijs, occasione corporeæ necessitatis delicias sequi: aliorum iracũdiam excusant per abundantiam fellis, aliorũ insaniam nigri fellis uehementia colorant, sed & stulticiam quorundam ob phlegmatis multitudinem extenuãt. Quod etsi ita esset, tamen hæc singula molesta esse corpori non possent, nisi ex ciborum potuumque redundantia: qui cùm iusto amplius sumuntur, abundantia eorum, quam decoquere naturalis non sufficit calor, crudescit in uenenum quoddam: idq; in uiscerib us uenisq; omnibus sentinæ in modum redundans, motus corporis insanos reddit, & turpes. Cyprianus in serm. 2. de Zelo & liuore: Circuit ille nos singulos, & tanquam hostis clausos obsidens muros explorat & tentat, an sit aliqua pars membrorum minus stabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles uoluptates, ut uisu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentat, ut sonus dulciori auditu soluat & molliat Christiani uigorem. Linguã ad cõuicium prouocat, manus iniurijs lacessentibus ad petulantiam cędis instigat. Vt fraudatorem faciat, lucra opponit iniusta: ut animam pecunia capiat, ingerit pernicioſa compendia: honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat: ostendit falsa, ut uera subripiat. Et quum latenter non potest fallere, exertè & apertè minatur, terrorem turbidæ persecu-

Li. 2. Recog. Cur hominũ corporibus se immergere cupiant dæmones.

Quomodo in corpora ingrediendi locus detur dæmonibus. Auguſt. super homil. 3.

secutionis intentans, ad debellandos Dei seruos inquietus semper, & semper infestus, in pace subdolus, in persecutione uiolẽtus. Idem epist.8.l.1. Vitate linguam diaboli uenenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax, mentitur ut fallat, blãditur ut noceat: bona promittit, ut malũ tribuat: uitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoq; uerba eius, & uenena manifesta sunt: pacem pollicetur, ne perueniri possit ad pacem: salutem promittit, ne, cui promittit, ueniat ad salutem: Ecclesiam spondet, quum id agat, ut qui illi credit, in totũ ab Ecclesia pereat. In tract. de Idolorum uanitate, ubi de Romanorum dijs & de dęmone Socratis quoq; agitur, hęc legũtur: Spiritus insinceri & uagi, qui posteaquã terrenis uitijs immersi sunt, & à uigore cœlesti terreno cõtagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & deprauati errorem prauitatis infundere. Docet Augustinus, illos spiritus qui decipere uolunt, talia procurare cuique, qualibus irretitum eum per suspiciones & consensiones eius uideant. Rectè itaque Lactantius: Illicita, inquit, desideria immittit dæmon, ut aliena contaminent, quibus habere propria sine delicto licet. Objicit quippe oculis irritabiles formas, suggeritq; fomenta, & uitijs pabulum subministrat: tum intimis uisceribus stimulos omnes cõturbat ac commouet, & naturalem illum incitat atq; inflammat ardorem, donec irretitũ hominem implicatumq; decipiat. Eadẽ sensit & prodidit Athenagoras philosophus Christianus: *ὅταν ὁ ἀλάμων αἰεὶ προσαίνῃ λαβεῖν, τὸν νῦν ἐθέλοντα πρῶτον*: Si quãdo dęmon cuipiam comparet mala, mentem labefactat prius. Tatianus scriptum reliquit ad Gentes in Apologetico: *ἀλάμονες εἰς πολλὴν λαχόντες ἐξουσίαν, τὰς μεμνημένων παρ' ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπάτησαν*. Dæmones, ait, in multum scelus prolapsi, animas apud nos initiatorum per inscitias & apparentias deceperũt. Proinde uoluit Deus (authore Lactantio) qui homines ad hãc militiam genuit, expeditos in acie stare: & intentis acriter animis, ad inuisibilis hostis insidias uel apertos impetus uigilare: qui nos, sicut periti & exercitati duces solent, uarijs captat artibus, pro cuiusq; natura & moribus sęquiens. Alijs enim cupiditatem insatiabilem immittit, ut opibus suis tanquam compedibus illigatos à uia ueritatis excutiat. Alios inflammat iræ stimulis, ut ad nocendum potius intẽtos à Dei contemplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut uoluptati & corpori seruientes, ad uirtutem respicere nõ possint. Alijs uerò inspirat inuidiam, ut suis ipsi tormentis occupati, nihil aliud cogitẽt, nisi eorum quos oderint felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Ii sunt, qui ad gerẽdos magistratus omnem uitæ suę operam curamq; conuertunt, ut fastos signẽt, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, nõ ut prouincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate domi nos se dici uelint uniuersi generis humani. Quos autem pios uidet, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis uerò qui sapientiam quærunt, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat ueritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes uias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsumq; authorem malorũ uincere, illuminauit nos Deus, & armauit uera cœlestiq; uirtute. Et in proœmio de Opificio Dei: Ille colluctator & aduersarius noster, scis quàm sit astutus,

Li.6 de Vero cultu, cap.4.

de doct. c.ca.24.

ſtutus,& idem ſępe uiolētus. Is hęc omnia quę illicere poſſunt,pro laqueis habet: & quidem tam ſubtilibus, ut oculos mentis effugiāt,ne poſsint hominis prouiſione uitari. Eius cibus eſt ebrietas,inquit Hieronymus,luxuria, fornicatio,& uniuerſa uitia. Hæc blāda ſunt,& laſciua, & ſenſus uoluptate demulcēt, ſtatimq; ut apparuerint,ad uſum ſui prouocant. Et apud Syneſium: Mortalium calamitates epulæ ſunt malorum dæmonum.

In epiſt. ad Damaſum. Cibus diaboli.

Lib.1.de prouidentia.

Lib 2.cap.15. de Orig. err.

Eleganter iterum Lactātius:Hi ſpiritus,inquit, cōtaminati ac perditi per omnem terram uagantur,& ſolatium perditionis ſuæ perdendis hominibus operantur.Itaq; omnia inſidijs,fraudibus,terroribus complent.Adhęrent enim ſingulis hominibus, & omnes oſtiatim domos occupant,ac ſibi Geniorum nomen aſſumūt. Sic enim Latino ſermone dęmonas interpretantur. Hos in ſuis penetralibus conſecrant, hos quaſi terreſtres deos uenerantur, & quaſi depulſores malorū, quæ ipſi faciunt & irrogant. Qui quoniam ſpiritus ſunt tenues & incomprehenſibiles, inſinuāt ſe corporibus hominum, & occultè in uiſceribus operti ualetudinem uitiant,morbos citant,ſomnijs animos terrent,mentes furoribus quatiunt,ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere. Idem lib.2. cap.17. & lib.3.cap.29.

Genij.

Dæmones.

Diaboli opera ſic explicat Alcimus in lib.de Peccato originali:

Sed quòd uiuaces portendit in abdita ſenſus,
Quodq; futura uidet, rerumq; arcana reſignat,
Angelici feruens ſupereſt natura uigoris.
Horrendum dictu, ſignuq; notabile monſtrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe,
Iſte docet, ſcelerumq; manus ac tela gubernat.

Cæterùm ne prolixiori ſententiarum catalogo in explicandis dæmonum conatibus mirè uarijs monſtroſisq;, delicatulo lectori nauſeam concitem,nec defuiſſe uidear quibus confirmatior uentriculus multiplicia eiuſmodi condimenta appetit & amplectitur,loca ſolummodo præcipua, ubi cumprimis eorum eſſentia, affectus, potentia,ſtudiorum peruerſitas, fraudulentæ artes & inexplicabiles furiæ apud ſcriptores antiquos deteguntur, commonſtrabo, ut eorum quæſita lectione ſatiari queant,quibus fuerit lubitum. Erunt autem alia quàm huius libri cap.2.recenſentur.

Epiphanius lib.2. tomo 2. & libro 3. tomo 1.

Fauſtinus libro 1.de Fide contra Arrianos.

Dionyſius de Diuin.nomin.cap.4.

Athanaſius de Beatitudin. filij hominis.

Ambroſ. libro 10. Epiſtolarum, epiſt.80. & 84.

Auguſtinus de Ciuit. Dei lib.5. cap. 9: libro 8. capite 22: libro 9.cap.18.20: libro 10.capite 21. Quæſtionum ueteris & noui Teſtamenti quæſt.11.27.98. In Ioann. tract.49. In Apocalypſ. homil.10. Item libro 11.Geneſ. capite 16. De conſenſ.Euangeliſt. libro 3. capite 3. De ſpiritu & anima capite 17.26.28. libro 2.de ſymbolo ad Catechum.capite 1.

Chromatius in cap.5.Matth.

Theophilactus in Matth. cap.12. in Marc.capite 1. in Ioann.cap.10. in Luc. capite 10.13.14. in epiſt.ad Coloſſ.capite 2.Idem ad Philpp.capite 2.ad Theſſal.cap.3. item ſuper Abacuc capite 1.2. in Nahum capite 2.

Baſilius epiſtol.141. & in ſerm.in aliquot ſcripturæ locos,& in ſerm.de exhortatione ad baptiſmum.

Gregorius Nyſſenus oratione ſecūda de pauperibus amandis.

Leo ſerm.6. in natiuit.Dom.

Theodoretus in dial.tertio Impatibili, & in 11.cap.ad Corinth.epiſt.2.

Euche-

Eucherius lib.4.in libros Regum.

Isychius libro 5. in 16.18.capita Leuitic.

Chrysostomus homil.53. in 28. cap. Genes. Item de Lazaro: in secundum cap.ad Ephes.

Cyrillus in Leuit.lib.3. & lib.4.contra Iulianum.

Olympiodorus in Ecclesiasten capite 4.7.9.

Cassiodorus in cap.3.Cantic.

Philastrius in Catal.hæreticorum.

Maximus in homil.hyemali.

Marcus heremita.

Salonius in Ecclesiasten.

Synesius lib.1. de Prouidentia.

Gregorius in 1.cap.Iob.libro 2.capite 4: in 5.cap.Iob,libro 6.capite 16: in 10.cap.Iob, libro 9.capite 25: in 19. cap. Iob.libro 14.capite 18:in 30.cap.Iob,libro 20. capite 22: in 37.cap.Iob,lib.27. capite 17.in 39.cap.Iob,libro 30.capite 13.item libro 31.capite 17:& in 40.cap. Iob,libro 32.capite 11. & libro 33.capite 8. Idem libro 2. in 3.caput 1.Reg. & libro 4. in caput 10. primi Reg. Item libro 5. in 11.caput 1.Reg. libro 5.in 13. caput 1.Reg. & libro 5. in 14. caput 1. Reg. item in Cantica Canticor. in Ezechiel.lib.1.homil.2.3.12. item in Euágelia homilia 11.14.23.27.39: in Psalmos pœnitential. & libro 2. indict.10. epistol.22. lib.4.indict.13.epist. 38. & libro 2.Moral.in Iob,capite 26.40.41.

Rabanus in admonit. ad populum, quá Reghinario chorepiscopo misit, & lib.3.in Eccesiasticum,capite 1. & libro 5. capite 1. & libro 6. in eundem, capite 3.9: libro 8. in eundem,capite 7. & lib.9. capite 1: libro 4. de serm.propriet. capite 10.

Haymo super 7.cap.Oseæ: item super cap.3. Cantici Cantic. idem super 17.Psal.

Idiota capite 2. contemplation. de morte.

Angelomus in 4.caput lib.1.Reg.

Remigius in Psal.30.de duobus diaboli laqueis,quibus insidiæ fiunt fidelibus,nimirum terrore & errore: & in Psal.71.

Smaragd. in Euangel.Luc.cap.8. in Ioann.cap.14: in epist.Pauli ad Ephes. cap.4.

Radulphus lib.6.in Leuit. & lib.20. cap.2.in eundem.

Berno libro de contemn. diuinat. dæm.

Anshelmus in Euangel. enarrat. & in 11.cap.2.ad Corinth.

Rupertus libro 1. in Ioann.capite 1: libro 6.in eundem,capite 6.item libro 9.& libro 11.capite 14.& libro 12.capite 16.in eundem: libro 2.in Matth.capite 2.libro 7.capite 8. & libro 13.capite 26. in eundem. item libro 5.in Apocalyps. capite 9: libro 7. capite 12. & libro 11. capite 20. in eandem. item libro 2. in Zachar. capite 5. & libro 1. in Abacuc, capite 1.

Hildegardis lib.2.uisione 1.6.

Bernard.serm.17.& 32.super Cantic. serm.de diuersis affect.animæ.

Petrus Blesensis epist.49.

Lombardus lib.2.dist.3.8.

Petrus Cluniacensis libro 1. de Miraculis, capite 14. 17. & libro 3. epistol.24.

Bartholom. Anglicus lib. 2. de proprietatib.rer.cap.20.

Miraculorum uerò, machinationũ, & apparitionum diaboli quis finis unquá, & uelut ex professo alius, quàm erroris furorisúe manifestè impij,blasphemi,& in Deum contumelioſi, aut sceleris alicuius confirmatio præceptioúe,aut approbatio uel porrectio? *Machinationum diaboli finis.*

Hunc autem,Lactantio teste,constituit homini Deus aduersariũ, nequissimum & fallacissimũ spiritum, cum quo in hac terrestri uita sine ulla securitatis requie dimicaret.Nam ut uicto- *Lib. de opif. Dei,c.19.20. Quare dæmonem hominibus aduersarium constituerit Deus*

ria constare sine certamine nō potest: sic nec uirtus quidem ipsa sine hoste. Ita quoniam uirtutem dedit homini, statuit ei econtrariò inimicum, ne uirtus torpens naturam suam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire.

In Marc. capite 5. Sic & Theophilactus: Quia certamen est uita nostra, noluit Deus extra hanc uitam dæmones esse, ut certātes nobiscum nos probatiores monstrarent. Nam si non essent aduersarij, neque coronæ essent, uti subijcit in Luc. cap. 8. Similiter & Berno de diuination. dæmon. contem. Neq; diabolum remouit à principatu mundi huius: quia adhuc opus est opera eius ad exercitia certaminum & uictoriarū beatorum. Si enim dęmonibus auferatur libertas arbitrij, nullus ultrà oppugnabit athletas Christi. Nullo enim oppugnante, nec certamen aliquod erit: & sublato certamine, nullum erit præmium, nulla uictoria.

NOMINA DIABOLI, IPSIVS *studium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis.* Cap. XXI.

SVa uerò nomina aptè ipsius studium & fabricam prodentia, sortitur diabolus tum alibi, tum maximè in sacrosancta Scriptura: quæ hic recensere lubet, ut præter nomenclaturas suprà recitatas copiosius, quibus Deum mentiebatur sathan, eius q; sibi honorem assumebat, denominationibus nunc his, qualis est affectu & opere, cognoscatur plenius. ipsa siquidem nominum diuersitas, diuersa illius uitia commōstrat, cui nomina mille, mille nocendi artes. ne quis pręter ordinem, nouum hic dæmoniacorum nominū catalogum cōtexi arbitretur.

Behemoth. Iob. 40. Elephas ubi in Iobo describitur, Behemoth uocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter *θῆρα*. Et quidem plurali numero, designatur eius uastitas. Sub allegoria uerò elephantis, sathanæ potentia docetur. Behemoth (respondens Dominus è turbine, ipsi Iobo inquit) fœnum comedat ritu bouis: hoc est, paleas igne comburēdas. Ecce uirtus eius existit in lūbis eius, & robur illius in umbilico uentris sui. Illecebris enim uenereæ uoluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipuè sentitur, frequenter impugnat. Ossa eius uelut fistulæ æris, & cartilago eius quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur, quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoueri, ære & ferro obduratior. Quem arbusta teguntumbra sua. Hoc illud est quod in Psal. legitur de impio: Sedet in insidijs in occultis, ut interficiat pauperem, dū attrahit eum. *Psal.*

De Leuiathan idem ferè alijs uerbis prędicatur, quod de Behemoth: & uis naturæ dæmoniacæ exprimitur, supra modū potens atq; uersuta: quæ utiq; cuncta humana subuerteret, nisi diuini arbitrij habenis coerceretur. Vide integrum Iobi caput 40. & 41. Sonat autem Leuiathan, sibi traditus, uel appositio: qui uerbo Dei & reb. quibuscunq; addit. Esaiæ 27. Iob. 3. *Leuiath.*

Asmodæus, spiritus uel deus cæcitatis, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, uel peccatum abundans, siue ignem mensurans. Tob. 3. *Asmo.*

Mammona, uoce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut diuitiæ: Matth. 6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo seruire queant, cùm mammonæ cœperint famulari. *Mam.*

Diabolus Græcis, calūniator. Matt. 4. Ioan. 8. Apocal. 12. & alibi sæpius. *Diabo.*

Dæmon & Dæmonium, sciens, callidus, & multarū rerum peritus. Matt. 4. 7. 8. 9. 12. 15. 17. Marc. 16. Iac. 2. *ἀπὸ τῆ δαίειν*, scio. Plato quoque in Cratylo arbitra- *Dæmo. mina, ipsi studia pru tia.*

bitratur ex Heſiodi ſententia, dæmones quaſi δαίμονας dici, hoc eſt, prudentes & ſcientes. Sic autem eos dici ob terrorem, uult Euſeb. Philo de mundo: ἀγγέλους uocat Moſes appoſito nomine, quos ὥρας καὶ δαίμονας Græci appellant.

Dæmon. Cacodęmon, peruerſe ſciens. Quoſcunque uetuſtas deorum cultu uenerata eſt, omnes κακοδαίμονας fuiſſe, author eſt Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dęmon βλαβερώτατος, id eſt nocentiſsimus, in Sympoſio ſeptem ſapientum.

Satan. Satan, Hebræis à שטן aduerſarius, qui obſiſtit atq; obturbat. Iob.1.2. Zachar.3. itē Satanas. Matt.4.12.16. Marc. 1.3.4.8. Luc.10.11.13.22. Ioan.13. Apocal. 12. Baſil. in concione, Quòd Deus non eſt autor malorum. Licet Moſes Barcepha Syrus à שט Sat, quod Syris & Chaldæis ſignificat recedere, deducat in lib. de Paradiſo parte 1. cap. 28.

Abaddon. Abaddon Hebraicè, perditor, aut perdens: Græcè ἀπολλύων, Apoc.9.

Deus huius ſeculi, ſenſus incredulorum excæcans: 2. Corinthior. 4. Vti in Pſalmo: Dij gentium dæmonia. ſic & Epheſ. 6. κοσμοκράτορας Paulus uocat impios hos ſpiritus. Deus dicitur: ut, Quorum deus uenter eſt: quemadmodū Auguſtinus annotat lib. 21. aduerſus Fauſtinum, cap. 2. nō enim ſimpliciter deus eſt, ſed illis deus exiſtit, qui Chriſto illum anteponunt, ut ait Cyrillus. Ethæc, ne duos cum Manichæis deos faciamus.

Principatus, poteſtates, mundi domini, rectores tenebrarum huius ſeculi, ſpirituales aſtutiæ in cœleſtibus, à Paulo inſcribuntur hi ſpiritus: Eph. 6.

Legio, qa multi ſunt: Mar. 5. Luc. 8.

Princeps cui poteſtas eſt aëris, qui eſt ſpiritus nunc agens in filijs contumacibus: Epheſ. 2.

Princeps huius mundi: Ioann, 8.12. 14.16. Habens mortis imperium. Heb. 2. Qui ſeducit totū terrarum orbem: Apoc. 12.

Rex ſuper uniuerſos filios ſuperbiæ. Iob. 41.

Celſitudo quæ tollitur aduerſus cognitionem Dei. 2. Corinth. 10.

Aduerſarius noſter diabolus, qui ut leo rugiens obambulat, quem deuoret inquirens. 1. Pet. 5.

Homicida ab initio, qui in ueritate non permanſit: mendax, & pater mēdacij. Ioan. 8.

Author peccati. 1. Ioan. 3.

Spiritus, Act. 16.

Spiritus Dei, propter miniſterium dicitur tanquam Dei carnifex: ſpiritus Dei malus, 1. Reg. 16.

Spiritus nequam, malus, 1. Reg. 16. Act. 19. Peſsimus, Iud. 9.

Spiritus mundi, 1. Corinth. 2.

Spiritus ad uindictam creati, qui in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua, & in tempore cōſummationis effundent uirtutem: & furorē eius qui fecit illos, confundent, Eccleſ. 39.

Spiritus qui non confitetur Chriſtum in carne ueniſſe, ſpiritus Antichriſti. 1. Ioan. 4.

Spiritus Ægypti, & uertiginis, qui fecit errare Ægyptū in omni opere ſuo, ſicut errat ebrius & uomens. Eſaiæ 19.

Spiritus fornicationis, Oſeæ 4.

Spiritus Pythius, uel diuinationis. Leuit. 20. Act. 15.

Spiritus mendax. 3. Reg. 22.

Spiritus immundus. Zach. 13. Matt. 10.12. Marc. 3.9. Luc. 6.9.11. Act. 5. Apocalyp. 16.

Spiritus impoſtor. 1. Timoth. 4.

Spiritus dæmoniorum. Apoc. 16.

Spiritus mutus & ſurdus. Matth. 9. 12. Marc. 7.

Spiritus iræ uel furoris, Iob. 4. Pſalmo 17.

Spiritus ſoporis. Eſaiæ 29.

Spiritus timoris.2.Timoth.1.

Angelus, nũcius & miniſter. Iob.4. 1.Corinth.6.Roman.8. 2.Pet.2.epiſtol. Iud.

Angelus Domini. Pſal.34. Ita uult Hieronymus. 1.Paral.21.

Angelus uel nuncius ſatanæ. 2.Corinth.12.

Angelus crudelis.Prouerb.17.

Angelus abyſsi.Apoc.9. Habens irã magnam.Apoc.12.

Accuſator ſanctorum fratrum,Apocalyp.12.

Loliorũ ſeminator.Matth.13.Marc. 4.Luc.8.

Tentator, ὁ πειράζων, Matth.4.13.25. Luc.4.8.Ioann.6.8.13. 1.Theſſal.3.

Vltor,Pſal.8.

Fortis,armatus,atriũ tenens.Matth. 12. Marc.3 Luc.11.

Hoſtis,Pſal.8.

Malus.Epheſ.6. 1.Iohan.2. Malus ille.Matth.13.

Quoniam omnium ſcelerum princeps eſt & inuentor,per excellentiam uocatur ὁ πονηρὸς.

Inimicus.Luc.10.

Inuidus.Sapient.2.

Meretrix Babylonica, beſtia habẽs ſeptem capita, &c. Apoc.13.14.16.17.18.

Abominatio deſolationis.Matt.24. Dan.9.

Venator: illius aſtus, laqueus: timor nocturnus, ſagitta uolans in die, peſtis in tenebris graſſans, exterminium meridianum.Pſal.90.

Volucres cœli.Matth.13.quia ſemen uerbi Dei, quod in duro ſolo & nullo compunctionis uomere proſciſſo cecidit, rapiunt protinus,& abſumunt.

Aquila.Oſeæ cap.8.Si exaltatus fueris ut aquila.Haymo.

Aſpis & baſiliſcus illis dicitur,quos primo congreſſu ſuperat: aſpis quippe morſu,baſiliſcus aſpectu ſtatim perimit.Pſal.90.

Leo, quia aperto marte nos inuadit ut dilaniet. Draco,quia occultè nobis inſidietur, uiroſo afflatu perdens. Eſaiæ 13.34. Pſal.90. Apoc.16.20. Viro autem iuſto promittitur: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

Draco magnus,Apoc.12.propter inſidiarum multitudinem.

Draco rufus,Iob 41. propter homicidium.

Serpens, ſcorpio: Geneſ.3. Luc.10. Mera enim uenena ſunt quicquid diabolus ſuadet. Vnde tamen ſuos liberat Saluator,dicens: Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones. Luc.

Serpens antiquus, Apoc 12. propter occultas inſidias & ſeductionis diuturnitatem.

Serpens tortuoſus,Eſaiæ 27.

Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, coruus, ſtruthio, onocentaurus, ſatyrus,lamia,miluus, ululæ uel zijm Hebraicè. Eſaiæ 13.34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epiſtola ad Damaſum.

Locuſtæ ſimiles equis in prælium paratis,quia feroces dæmones: & ſuper capita earum tanquam coronæ ſimiles auro,quia ſuperbi: facies earum uelut facies hominum, & capilli ſicut capilli mulierum,quia utriq; ſexui inſidiantur: & dentes quaſi leonũ, quia quos uicerint, perimunt: loricas ſicut loricas ferreas habent,quia in malicia obduruerunt: alis perſtrepũt,quia uelociter omnia permeant: caudas ſcorpionum aculeatas gerunt, quia unus eorum finis eſt nocendi hominibus. Et habent ſuper ſe regem,angelum Abyſsi, cui nomen Hebraicè Abaddon. Apocal.9.

Eodem modo & apud Eccleſiaſticos ſcriptores uaria diabolo imponũtur nomina.

Beſti-

Beſtiam intelligibilem appellat diabolum Iſychius, quæ capit homines cautelam & cuſtodiam ſuam negligentes: probatque teſtimonio Petri, Aduerſarius ueſter,&c. lib.2. in 7.cap. Leuit. Et libro 7.in cap.26.Leuit. Dæmones ſunt beſtiæ ex ſimili malicia, primùm ſicut latentes, deinde ut uenenum importabile & mortiferũ habentes.

Beſtia terræ, Gregor.lib.6.cap.16.in cap.5.Iob.

Serpens Aſſyrius ille draco,omnem humanã libertatem ſeruituti ſuæ ſubiecit: Andreas Hieroſolymit.

Coluber antiquus, Rabanus lib.5. in Eccleſiaſtic.cap.1.

Pardus,Rabanus libro 6.in Eccleſiaſtic. cap.9.

Vrſus, ob crudelitatem, Giſelbertus in lib.Altercat.cap.19.

Lupus ſpiritualis inimicus, Theophil.in Ioan.cap.10.

Serpentem Luciferi, ueneni productorem, ferocem belluam,leonem humanis carnibus uiuentem,ac baſiliſcũ appellari in ſcriptura, ſcribit Euſeb.libro 3.de Demonſt.Euang.cap.5.

Coruus,Beda lib.3.cap.8.

Apoſtata angelus, Rabanus lib.1.de Sermonum propriet.cap.5. lib.6.in Eccleſiaſtic.cap.3.

Fur, adulter, Beda lib.2.in Iob.ca.7.

Lapis caliginis, idem lib 2.cap.1.

Hypocrita & ſimulatus,idem lib.3. cap.3.

Vmbra mortis, idem lib.1.cap.12.

Mors, Conciliũ Toletanũ 12.cap.11.

Deſertrices potentiæ, Gregor.Nazianzenus.

Sophiſta,maleficus, idem orat.1.de Reconcil.monach.

Senex, ſtultus rex, Salonius in Eccleſiaſten.

Peccatum, Theodoretus in cap.7. ad Rom.

Iumentum ijs quos luxuria inflammat, auis ijs quos ſuperbia euehit. Greg.lib.14.Moral.

Pleriſque tamen hiſce nominibus ſatanæ quoq; membra nũcupari poſſent: uelut Ioannis ſexto, Iudas diabolus à Chriſto nominatur. Sunt & eius figuræ imagines q; expreſſæ, Pharao,Antiochus rex Babylonis,Aſſur & omnes impij. *Diaboli membra et expreſſa imagines.*

NOMINA DAEMONVM EX *actionis uarietate apud Ethnicos: diſtincta quoque ex officijs apud Latinos: dæmones familiares, uirunculi terrei & montani, Sibyllæ albæ, atq; quorũdam gentilitiorum et poeticorum dæmonum nomenclaturæ.*

Cap. XXII.

DIuerſè adhæc pro actionis uarietate frequenter Ethnici dæmonio commutarunt nomina: ut quòd uarijs formis aut ſpectris ſub meridiem, quando inferis parẽtatur, calamitoſis iubente Hecate obuerſatur, ἔμπουσαν nominant: quemadmodum Ariſtophanis interpres docet.nominis ratio eſt: quia uno incedat pede, ut Euſtathio placet: uel (ut alijs) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamenta dicũtur quoque à Græcis Hecatæa, quòd ab Hecate immittantur. *De ſpiritibus quoque alijs Suidas in dictione ἔμπουσα.* *Hecatæa.*

Δείπλον etiam uocant, quòd terrorem incutiat repręſentatione uel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionyſiaci, aſperi & immites: ſunt quos λοβάλους nuncuparunt, quaſi dicas ludificatores. Qui uerò dæmon interuertere & elidere res bonas ac ſalutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum ſi impenderent, maturare, atque in capita noſtra cogere, & uelut per præceps agere, omninoque ad ſcelera & flagitia propellere, indeque in diſcrimina uitæ adducere, uel in ſubitum præcipitare exitium putabatur, ἀλιτήριον, *Δείπλον.* *λοβάλους.*

ριον, προστροπαῖον, παλαμναῖον, & λοίμονα ἐνεχθέντα τοῖς ἄνεμοις appellarunt antiqui. Qui ad uitæ tædium & dispendium urgent dæmones, παρέδρους, assessores illis uocantur. Diabolicam uirtutem, cuiusmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotauit Eusebius: & sic deinceps.

παρέδρους.

Terniſtratores dicuntur etiam dæmones, quòd triplici calle ad animarũ properent interitum: uerbo nempe, cogitatione, & opere.

Terniſtratores.

Ex officijs quoq; dæmones distinxêre Latini: ut hi qui regionum administrationi præsidere censentur, antè recitati Penates dicãtur: qui pacatius ædes possident, Lares: aut si quando exterreant, domosque incursionibus infestent, Laruæ. Qui autem nobis singulis designati sunt, genij mali: item manes, quos Græci Heroas indigitarunt: & iracundos occursantibusque infestos fuisse, Menander signat. Hos Lemures Latini ueteres appellare solent, Italis Folleti dicuntur, & Empeduſæ.

Penates. Lares. Laruæ. Genij mali. Manes. Lemures. Folleti. Empeduſæ.

Sunt & ex Larum & Laruarum familia, qui uulgo noſtrati dicuntur terrei uirunculi, iam detectis nõnihil manifestis dæmonum imposturis infrequentiores quàm olim. Horum duplex genus. Sunt enim aliqui mites, meritò Lares familiares nuncupandi, qui in domibus cõcubia potissimùm nocte uersantur, atq; ministrorum munia peragere, auditui apparẽt, descendere scilicet è gradibus, ostia aperire, struere ignem, haurire aquam, cibum & quæcunque alia cuique domui cõsueta apparare, quum prorsus nihil faciant. Horum plerique rerum quoq; futurarum ex occultis indicijs pręscij, ea quæ paulo pòst comperimus perfici, antea administrare audiuntur: ut etiam breui adfore mercatores signis prænuncient, qui merces uenales sint ablaturi. Id quod aliquoties in ædibus parentum Theodori & Agnetis (quorum Deus pro ineffabili sua misericordia meminerit in resurrectione iustorum) obseruaui puer, admodum territus, unà cum fratribus Arnoldo & Matthia: ubi quum in tabulato ingens lupuli asseruaretur copia, si quãdo uenturi essent emptores, præcedẽti nocte per gradus deijci eo modo audiebantur sacci, quo ueritatem subsequens ostendebat dies. Omen id ut faustum, plausu semper excipiebatur. Quũ enim de rebus suis statuunt mercatores, aliquò mercium causa profecturi, de ijs antea loquũtur, ingrediq; se earũ nomine iter fatẽtur. Quod intelligens diabolus, sua his ad quos cõrendunt mercatores antè ostẽdit ludibria, quàm illi adueniant. Tempus siquidem suppeditat locorũ distantia. Ita & prænouisse & prænunciare uidetur dæmon, quæ iam fieri cœpta sunt.

Terrei uirunculi.

Alij tetrici sunt, familiam quocunque modo uel turbãtes, uel exterrentes. Hos dæmones etiam in subterraneorum, ut Theologis placet, substantiarum numero habitos, in quibusdã uersari fodinis, tradit uir eruditissimus, ac metallicarum rerum inuestigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aspectu terribiles, plerunque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in specu, qui Corona rosacea appellatur: eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. Flatum uerò emittebat ex rictu. equi enim specie habentis procerum collum, & truces oculos, dicitur uisus. Eiusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo uestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiori loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argenti collo-

Tetrici familiares dæmones.

In lib. de mant. subterran.

Annebergius dæmon.

Snebergius dæmon.

Gutoli

ti collocauit,non ſine corporis attritu. Quęſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudęus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparẽte. Pſellus certè, cùm ſex genera dęmonum definiat numero, hoc cæteris peius eſſe dicit, quòd ipſi amictui ſit craſsior materia. Quidam philoſophi hos & ſimiles dęmones, qui nocentes ſunt,& natura improbi,nominãt brutos, & rationis expertes. At ſedatos illos Germanorum alij,ut etiam Græci, Cobalos uocant: quòd hominum ſunt imitatores. Nam quaſi lęticia geſtientes rident,& multa uidentur facere, interim nihil planè efficientes. Alij uirunculos montanos nominant,ſtaturam ſignificantes, qua plerunque apparent: nempe nani,tres dodrantes longi. Videntur aũt eſſe ſeneciones,& ueſtiti more metallicorum: id eſt,uitteto induſio, & corio circum lumbos dependente induti. Hi damnum non ſolent dare metallicis, ſed in puteis & cuniculis oberrant: & quum nihil agãt, ſe tamen in omni laborum genere uidentur exercere, quaſi modò fodiant uenas, modò id quod effoſſum eſt in uaſa infundant,modò machinam uerſent tractoriam. Quanquam uerò interdum glareis operarios laceſſunt, rariſsimè tamen eos lędunt. Nec lędunt unquam, niſi prius ipſi cachinno aut maledicto fuerint laceſsiti. Itaq; non admodum ſunt abſimiles dæmonibus, tum his qui rarò hominibus apparent, quum quotidie partem laboris domi perficiant, & curent iumẽta: quibus quòd noſtri cauſa benignè faciant, generique hominum ſint, aut ſaltem uidentur eſſe amici, nomen impoſuerunt Germani (Gutelos ſiquidem appellant:) tum Trullis uocatis, quos ſexu tam mulieris quàm uiri ementi-

Cobali.

Virunculi montani.

Gutoli.

to, cum apud alias nationes,tum maximè apud Suionas in famulatu fuiſſe ferunt. Sed dæmones montani potiſsimùm laborant in his ſpecubus, è quibus metalla iam effodiuntur, uel ea effodi poſſe ſpes eſt. Quocirca à laboribus nõ deterrentur metallici: ſed omen inde capientes,alacriori ſunt animo, & uehementius laborant, eósque exoptant.

Dæmones montani.

Narrat Trithemius de quodam dęmone, qui familiaritate ſingulari hominum uſus egerit in diœceſi Hildeſiana, potiſsimùm in epiſcopi aula, ubi culinæ miniſteria obibat. Ipſius uerba referam, fides rei ſit penes lectorem. His temporibus ſpiritus qui dam malignus in diœceſi Hildeſsheimenſi multo tempore multis uiſibiliter apparuit in habitu ruſtico, pileo caput opertus, unde & uulgò Pileatum eum appellabant rurales,hoc eſt, ein Hedeckin, lingua Saxonica. Iſte ſpiritus Hutgin multa mirabilia fecit, & delectabatur eſſe cum hominibus, loquens, interrogans & reſpondens familiariter omnibus,aliquando uiſibiliter, aliquando inuiſibiliter apparens. Neminem lęſit, non prius lęſus: ſed iniuriarum ſeu irriſionũ memor, uicem irrogantibus ſibi contumeliam impendit. Cum Burcardus comes de Luca per comitem Hermannum de Vuinſenburg fuiſſet interfectus,& comitatus ipſe Vuinſenburgẽſis in direptionem uideretur expoſitus, præfatus ſpiritus dormientem in lecto ſuo Bernhardum epiſcopum Hildesheimenſem accedens, eum excitauit, dicens: Conſurge ô calue,exercitũ conuoca,quia comitatus de Vuinſenburg propter homicidium uacuus & deſolatus, tuo facilè parebit imperio. Qui ſurgens,milites ſuos commonuit, comitatum inuaſit & obtinuit,quem Eccleſiæ Hildesheimenſi de Imperato-

Spiritus familiaris.

Hedeckin.

Hutgin.

ris consensu in perpetuum coniunxit. Eundem quoq; pontificem non rogatus idem spiritus sæpe de multis periculis auisare consueuit. In curia eiusdem præsulis frequens apparens, coquis ministrare plerunq; satis diligenter consueuit, crebrosq; in culina cum ipsis miscere sermones. Vnde cũ iam ex consuetudine familiariter factus, à nemine timeretur, puerulus quidam in coquina seruiens eũ despicere, subsannare, & cõtumelijs afficere cœpit, & quoties potuisset, immunditias coquinæ in eum effudit. Qui cum sæpe magistrum coquinæ rogasset, ut puerum ab iniurijs suis compesceret, minitatus se tandem iniurias ulturum, irridetur ab eo dicente: Tu spiritus es, & puerum times? Cui dæmonium respondit: Quia puerum tuum ad petitionem meam emendare contemnis, ego quantum illum timeam, post dies paucos tibi ostendam. His dictis, spiritus abscessit iratus. Non multo pòst, cùm die quodam post uesperam puer solus in coquina fatigatus dormiret, uenit spiritus, & suffocatum in frusta cõscidit, ollæq; impositum ad ignem coquere cœpit. Quod magister coquinæ cum percepisset, spiritui maledicere cœpit: qui exacerbatus, assaturam postero die pro episcopo & curialibus ad ignem in uerubus positam, compressis desuper bufonibus horrendis, ueneno & sanguine eorundem aspersit: rursusq; contumelijs affectus, per pontem in foueam de alto illum præcipitauit. Supra muros ciuitatis & castelli uigilias nocturno tempore diligẽtissimè peragens, omnes custodes uigilare coegit. Vir quidam lõgè profecturus, cum uxorem haberet impudicam, quasi per iocum dixit ad spiritum Hutgin: Bone socie, tibi commẽdo uxorem meam donec reuertar, nide custodias eam. Cumq; uiro absente cũ adulterio mulier portionẽ suam poneret, & amatores multos successiuè tentaret, ita se spiritus iste inuisibiliter medium semper interposuit, proiectisq; in terram de lectulo uiris, nullum peruenire uel ad tactum ipsius fœminæ, taceo de commixtione illicita, permisit. Sic mulier singulis noctib. & ferè singulis toto tẽpore horis nouos semper introduxit amatores: quos tamen spiritus, mox ut eam contingere tentassent, procul in terram proiecit. Tandem reuertenti marito, & adhuc longè à domo existenti, spiritus commissarius lætus occurrit, dicens: Gratus est mihi ualde tuus aduentus, quo liberer à tam inquieto labore, quem mihi imposuisti. Cui maritus: Quis ergo tu es? Ego sum, inquit, Hutgin, cui pridem abiturus, uxorem commisisti tuendam. Ecce custodiui eam tibi, licet cum maximo & continuo labore, ab adulterio saluam. Sed oro te, ne illam mihi deinceps custodiẽdam tradere uelis. Malo enim totius Saxoniæ porcos, quàm unam ipsam uxorẽ custodire tuam, tantis me dolis circumuenire, tantis uijs totq; modis abuti suo corpore tentauit. Innumera quoque alia tam seria quàm ridicula spiritus iste miracula fecit, quę omnia nec facilè scribi possunt, nec si scriberentur, multorum credulitatem inuenirent. Idiotam quendam & simplicem hominem clericum ad synodum citatum, per annulum factum ex folijs lauri, alijs quibusdam additis, aliquanto tempore doctissimum reddidisse ferũt. Tandem à præfato episcopo Bernhardo per censuras Ecclesiasticas eliminatus, de prouincia recedere compulsus est.

Sic redi fas est.

Familiares quoq; referuntur dęmones, priuatorũ hominum se nutum obseruare simulantes. Tali cõsiliario fretus legitur Socrates, quẽ Deum appellauit

Dæmones mirabiles.

lauit Apuleius: de quo peculiarem huius uide librũ, & Sermonem 26. & 27. Maximi Tyrij philosophi Platonici: unde hoc cõsequutus est, ut nihil suo iuuante deo uitæ finem ueneno coactus sit facere: quemadmodũ Q. Sertorius, qui ceruam Dianæ, ut prędicabat, numine afflatam, cõsultricem habuit, nullo suæ deæ monitu edoctus, domestica fraude perijt. Eâdem ratione Numam quoque Romanorum regem, nympham Ægeriam coluisse, cõsuluisseque, memoriæ proditum est.

Pueri quoque incorrupti & uiolenter necati animam, adiuramentis ineffabilibus à se euocatam assistere sibi, & per eam omne quod iuberet fieri, iactabat Simon Samaræus. Erat aũt familiaris illi diabolus: quem pueri animam esse prædicabat, ut diuinitatẽ suam mentiretur cautius.

lib. 2. Recogn.

Benedicti tertij pontificis Romani tempore, in urbe Mogũtinensi dęmonium quoddam, sub cuiusdam sacrificii pallio, dum aquam lustralem spargeret, quasi familiare esset, latitans, illum accusabat, quòd ea nocte cũ procuratoris filia concubuisset: ut Sigebertus atq; Vincentius tradunt.

Huic numero accensendi dæmones, qui hominibus plerisq; peculiaribus tanquã familiares, morituri alicuius notas uel gemitu uel strepitu uel pulsatione in claudenda clauis theca futuri cadaueris, siue etiam in commonstrando pullato funeris adhuc ignoti, subsequuturi tamen comitatu, sub ipsa meridie uel aliàs ostentant.

Ludibria insuper quædã diaboli ad nostræ ætatis crepundia, ante doctrinã Euangelij, è superstitionũ tenebris minus euolutam repurgatáq;, in Germaniæ nostræ locis plurimis obseruabantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres, & Sibyllas albas uernaculo sermone appellabamus) choreæ hoc uel illo loco celebratæ narrarentur. Eratq; hoc laruarũ genus apprimè infestũ puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. Quod etsi olim erat frequentissimum, cùm satanæ præstigijs nimiũ tribueretur, Christoq; eius supplantatori ac nostro patrono unico ignauius adhęrerent animi, diabolo ludente, ridẽte, uarijsq; artibus, quibus ad se imperitã multitudinẽ illexerat, impiũ cultum stabiliente: tamen post purioré feruẽtioremq; Euãgelij prędicationem mentib. hominũ insonantẽ, id usque adeò euanuisse, est quòd Deo gratias agamus summas, ut ne leuia quidẽ eius uestigia uideantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexisse apparet Hieronymum, ad Paulam super obitu Blesillæ in epistola sic scribentem: Quid causæ est, ut sæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

lemures.

albas.

Deumus.

Deumum nuncupatum cacodęmonem ueneratur rex emporij Indiæ celeberrimi Calechut, confisus illi factã à Deo potestatem iudicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuiq; pro benefactis uidelicet & malefactis meritam. Eius imaginem ut mõstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito diademate, Romanorum pontificum modo, scribit Ludouicus Romanus patricius regem habere in sacello suo. Hoc autem illi accedit, quòd diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum uerè maximũ Tamerani appellant incolæ.

Lib. 5. Nauigat. cap. 2.

Tamerani.

Agnan.

Agnan uocatũ dęmonem nunc hac, nunc alia forma uidere Americos, ab eoq; multũ infestari, tradit frater Andreas Theuet Angoulesme, in obseruationibus suis in America cap. 35. & 36.

Grigri.

Grigri dictũ dæmonium apud eosdem in Canada & Guinea, maximè uerò in eorum syluis conspicitur.

Habent etiam suos dæmoniorũ sacerdotes aut uates, Pages uel Charoibes uocatos: horum aliquis postquã dies nouem ab uxoribus abstinuit, in nouo quodam tuguriolo, importatis aduictum, ut regio fert, necessarijs, mundo lecto à uirgine annorum duodecim strato, totus decumbit solus, semoto populo, inuocans dæmonem quem Houioulsira nũcupant, per horæ & amplius spacium, adhibitis suis ceremonijs. Facta deinde inuocatione, dæmon tandem accedit, inspirans quæ scire desiderabat uates. Exauditur etiam aliquoties aduenientis strepitus & rugitus ab astãte populo, qui tum acclamat: Precamur ut uera proferas, & denuncies prophetæ nostro intus operienti. Paulo pòst rebus intus peractis prodit uates, ac à dæmone intellecta, longè explicat.

Houioulsira.

Vide lib. 4. cap. 11.

Nomina adhæc ridicula admodũ, frequenter sibi dant dæmones rogati. Sic cum in obsessis nomen alter alterius haud ita pridem Hammonę coram pastore inquireret, unus plumarum fascem, uel plumifascem se nuncupari, alter planipedis sibi nomen esse, tertius roseam arborem se appellari respondit: ita qui scelestus & uafer eas in Kentorpio cœnobio tragœdias tum mouebat, Elsæ familiaris, Hornuar se uocari dixit.

Plumifascis. *Planipes.* *Rosearbor.* *Hornuar.*

Dæmones fictitij & poetici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Iupiter, Iuno, memorantur à Platone in Timæo, à Marco in libro De uniuersitate.

Dæmones poetici.

Commenticiorum horum & futilium nominum, quorum nullus est finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus sedulò & ardẽter Deus per filium, ut nostros animos, natiuũ suum templum, ab illius maligni conspurcatione & sordibus expiare, clementerq; conseruare dignetur.

2. Cor. 5.

DISTINCTIO DAEMONVM SECUNDUM *Theologos & philosophos: item bonorum & malorum dæmonum differentia. Caput* XXIII.

SVnt etiam ex Theologorum schola, qui malos dęmones in nouem distribuunt gradus, ueluti ipsis nouem angelorum ordinibus aduersantes: quorum primi, ψευδόθεοι, hoc est, falsi dij dicuntur, qui assumpto diuinæ maiestatis nomine, pro dijs coli uolunt, sacrificijsq; & adoratione honorari: sicut satan ille Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Hos suprà latius recensui. Secundo habentur loco spiritus mendaciorum: cuiusmodi fuit ille, qui egressus est spiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus sese oraculis immiscet, & Pythiorum uatum diuinationibus ac prædictionib. homines ludificat. Tertio ordine cẽsentur iniquitatis uasa, qui spiritus sunt inuẽtores malorum, omniumq; artium prauarum: qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, Esaiæ 13. uasa iræ, Ieremiæ 50. uasa mortis, Dauid Psal. 7. Quarto loco, ultores scelerum. Quinto præstigiatores, qui miracula imitantur, & Magis infamibus maleficisq; inseruiunt, atque ita populũ seducunt. Sextæ classi assignantur aëreæ potestates, se tonitruis, fulminibus & fulgurib. miscẽtes, corrumpentes aërem, pestilentias & alia inducentes mala. Septimam mansionem tenẽt furiæ, seminatrices malorum, discordiarum, bellorum, & uastationum. Octauam, criminatores & exploratores. Postremam, tentatores & insidiatores, qui singulis adesse hominibus creduntur, mali Genij idcirco nuncupati.

1. Reg. 22.

Ecclesiast.

Apoc. 8.

Apoc. 9.

Apoc. 9.

Mali genij.

Nolo hic dæmones in igneos, aëreos, aqueos, terreos, subterraneos & luci-

Dæmonia apud

os distin-

lucifugos,in Iouiales,Saturnios,in orientales, occidentales, meridionales, septẽtrionales,in diurnos,nocturnos, meridianos, in sylueſtres, montanos, campeſtres,domeſticos,cum Pſello & reliquis Magis ſecernere: nec eorum itidem numerum & officia ſecũdum duodecim ſigna zodiaci, iuxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorum, bonos interim dæmones prætexentium, commenticiam ſcenam recenſere: aut Marci cuiuſdã imbibitas ex dęmonum inſtitutione opiniones, à Pſello recitatas & creditas, enarrare inquam nolo, hic doctrinæ ſacroſanctæ & religionis noſtræ(ut in exordio faſſus ſum) limitibus contentus.

monũ diſ tua ſecũ- m philoſo-

Philoſophi, qui dæmones eſſe crediderunt,trifariam eos diuiſerũt. Alij immortales, & omnes malos eſſe putant,ac imbecilles,ut Pſellus:qui cum eſſet Chriſtianus,Chriſtianorum ſententiæ ſubſcripſit. Alij mortales,aliósque bonos,alios malos, potentes,ſed qui metu mortis ſibi proſpicerẽt. Tertia Platonicorum eſt diſcretio,qui eos immortales, potentesq; ac nobis familiares, partimq; bonos, partim malos eſſe affirmãt. Omnium adhæc philoſophorum is eſt conſenſus, naturales eſſe dæmones, quos Plato ueneficijs,incantationibus, magicæ, γοητείᾳ, ſacerdotumq; artibus & oraculis præficit.

orum & orum dæ um di- ſtio.

Porrò clarè, & Proclo apertius,bonos à malis dæmonib.diſtinguit Iamblichus de myſterijs: Dij (inquiens) angeli, dæmones boni non apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus, & uero: at ſpiritus mali, phantaſtico, fallaciq;,ſimulant deorum præſentiam,dæmonumq; bonorum: idcirco cultorem ſuum iubent eſſe iuſtũ, ut ipſi uideãtur boni,ſicut & dij. Quoniã uerò natura ſunt mali, rogati mala inferre, libẽter inferunt,atq; nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dij autem boniq; dęmones neque fallunt unquam, neque cõferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis,ſecumque diſſidens,aliàs alia ſuadens. Superiorum uerò natura ſibi conſtat aſſiduè,eundemque ſeruat ſemper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus eſt bonos Plato interdum,& Porphyrius, & multi alij Platonicorum. nam Plato ſuam eam philoſophiam ab Ægyptijs, cæterisq; barbaris,Plutarcho iudice,hauſerat. *Clem.lib.4. Recog.*

Amuſsis autem qua interſtinguuntur ſpiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem lib.3.Recog. Ille qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa uerò quæ facit bonus,hominibus proſunt.Nam dic quęſo,quæ utilitas eſt,oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, ſalire montes,uolare per aërem,& alia his ſimilia, quæ dicitis feciſſe Simonem? Sed quæ à bono ſunt,ad hominum ſalutem deferuntur: ut ſunt illa quæ fecit Dominus noſter, qui fecit cæcos uidere, fecit ſurdos audire, debiles claudos erexit,languores & dæmones fugauit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia, quæ etiã per me fieri uidetis.Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt,malignus facere nequit.

A' diuo Antonio, quemadmodum perhibere D.Athanaſium ſcribitur,hac ratione diſcernuntur: Sancti ſpiritus plauſibili & ſedato uultu apparent. Non enim contendunt,neq; clamant, nec uox eorum auditur, quum occulto inſtinctu gaudium & fiduciam peccatoribus infundant: Dominus ſi qui-

dem fons & origo læticiæ cum ijs est. Quare tum animus noster minimè turbidus, sed lenis placidusq;, lucis angelorum radijs illustratur: tum idem cœlestiũ munerũ studio flagrans, cupit ab hoc corporis hospitio & mortali domicilio exonerari, festinatque cum ijs quos uidet, ad ęternũ illud tabernaculum. Licet adhęc quis pro humanę fragilitatis sorte, primi intuitus fulgore nõnihil terreatur: tamẽ tanta eorũ est gratia, ut omnẽ repentè tollant metũ. Ita Gabriel quum Zacharię in templo loqueretur, & angeli quãdo diuinum uirginis partũ pastoribus nunciarent, ut & ij qui circa Dominicũ corpus excubias agerẽt, securis uidentiũ se mentibus ostendẽtes, ne metuerent, imperabant. Malorũ uerò spirituum uultus truces, sonitus horrendi, cogitatus sordidi, plausus gestusq; dissolutorũ iuuenum uel latronum, unde confestim animæ timor, & sensibus torpor incutitur: accedit & odium Christianorũ, monachorũ mœror, tædium suorũ, recordatio & metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo uirtutis, cordis hebetatio. Si igitur post timorẽ horrore cõcepto successerit gaudiũ, & ad Deũ fiducia, atq; ineffabilis charitas, auxiliũ præstò esse memineritis, quòd animæ securitas, prẽsentis diuinæ maiestatis indiciũ sit. Sic nanq; & patriarcha Abraham Deũ uidẽs, gauisus est: & Ioannes prẽsentiam Mariæ sentiẽs, quæ in sacri uẽtris hospitio uniuersitatis gestaret parentẽ, exultauit prę gaudio in utero matris. Sin uerò iniectus timor durauerit, hostis est qui apparet, q nõ modò reficere nequit, quemadmodũ Gabriel pauentẽ uirginẽ securã esse iubet: sed & pauorẽ duplicat, & usq; ad profundã impietatis foueã, ut nimirũ ipsi genua flectant, mortales impellit. Proinde misera gẽtilitas edicti diuini ignara, falsò dęmões deos opinata est.

Ioan.8.
Luc.1.

Luc.1.

Subiungam & hanc distinctionem, quòd angeli nos ament ac tueantur, diabolus uerò & nos & Deum odit: gaudent illi de nostro bono, de quo contristantur dęmones: cauent illi ne offendamur, hi offendunt, ut in Apocalyp. in Tobiæ filio, & Iobo apparet: nuncij item angeli inter Deum & homines, precesq; offerunt, diabolus autem hominum accusator.

Luc.15.
Psal.90.
Tob.12.

Cæterùm qui angelorum atq; dæmonum distincta nomina, officia, loca & tempora penitius curiosiusq; intelligere uolet, ea in Rabi Simonis Templorum uolumine requirat, ac in eiusdem libro Luminum, & in tractatu de Magnitudine staturæ, in tractatu item Templorum Rabi Ismaelis, tum etiam in omnibus ferè commentarijs libri Formationis, &c.

QV'OD DIABOLVS NON *omnia, & nihil sine Dei cõsensu potest: & quare Deus illi multa permittit, constitutis limitibus. Cap.* XXIIII.

QVanquã Deũ omnipotẽtem & misericordẽ, suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidẽ in cuiuscũq; ordinis homines exerceat, quãdoq; permittere, ex prẽcedentib. sit palàm: nõ tamẽ indulget ei, conniuetq; ad omnia: nec infinitam, nullisue astrictã limitibus licẽtiam cõcedit: alioqui uno momẽto à diabolo enecti interiremus omnes: sed metas cõstituit, quousq; illius actiones tolerare uelit (interea tamẽ nos clemẽtissimè alarum suarum umbraculo complexos custodit, fouet & patrocinatur) quib. tam anguste satanã coërcuit, ut citra eius assensum, ne in bestias quidẽ aliquid possit, multo minus in homines. Exemplũ habes Matthęi 8. ubi porcos ingredi nequiuit, nisi singulari CHRISTI permissione. Nec unquã illi Deus in homines uel tantillũ cõcedit, nisi ut uel probẽtur, si boni sunt:

Agendi mites dat constituit.

Citra Dei sensum nihil quic potest sat

Quare ille aliquos homines mittitur.

sunt: uel castigẽtur puniãturq́, si peccatores, præfixis terminis, ultra quos ferri non sinitur. Vt infideles (ait Clemens) à fidelibus, & pij discernãtur ab impijs, permissum est maligno uti his artibus, quibus singulorũ erga uerum parentem probẽtur affectus. Sic Deut. cap. 13. permissæ tẽtationis explicatur causa: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somniũ se uidisse dicat, & prædixerit signũ aut portentũ, & euenerit quod loquutus est, & dixerit tibi, Eamus, sequamurq́; deos alienos quos ignoras, & seruiemus eis: nõ audias uerba Prophetę illius, aut somniatoris: quia tentat uos Dominus Deus, ut palàm fiat an diligatis eũ, an non. Pulchra Gregorij est sententia: Satanę uoluntas semper iniqua est, sed nunq́ potestas iniusta: quia à semetipso uolũtatem habet, sed à Domino potestatẽ. Quod enim ipse facere, iniquè appetit, hoc Deus fieri non nisi iustè permittit. Formidari ergo nõ debet satan, qui nihil nisi permissus ualet. Similiter ferè idem in 19. ca. Iob. li. 14. cap. 18. & li. 2. Moral. in Iob, cap. 16. & in 23. ca. Iob, li. 16. ca. 18. & in 40. cap. Iob, lib. 32. cap. 11. & dialog. lib. 3. Item Cassianus asserit, potestatem nocẽdi nõ esse positam in arbitrio dæmonum, Collat. 7. cap. 21. Terminũ uerò hunc statutũ esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dęmonũ uoluntatem, dę mones in eo nõ habeãt potestatem.

Permittit Deus, ut pręstigijs miracula quędam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Ægyptij, uirgasque in dracones uideantur uertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus euocare: at cyniphes ex terræ pulue re productos, uel muscas domus Ægyptiorum solas infestantes, uel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mẽtiri, minimè cõceditur, ut à solo Deo ea prosi ciſci cogerentur fateri. Annuebatur satanæ, ut regem Babyloniorũ Nebucadnezar in furorem actum, & ab hominũ usu in solitudinem propulsum, forma miserè defœdata, durissimè affligeret & exagitaret totũ septenniũ: ne autem animæ uim faceret, prohibebatur. Interea nec penitus illum reijcit Deus, nec pœnis obrutum deserit: sed exacto septennio liberatum à furijs, regno restituit. Itidem illi Deus assensit, ut in fortunas & corpus Iobi sęuiret: ne tamen animã illius læderet, mãdato cauit. Cõcedit ut septẽ uiros Saræ uirginis uita priuaret dęmõ, propter effrenẽ in illã affectũ, cuius illi erãt indigni matrimonio: at in castũ iuuenẽ Tobiã, nihil illi licuit. Quũ Iosue princeps sacerdotum (per quẽ IESVS significatur) coram Dei angelo consisteret, permissũ est satanæ ad dextrã stare, ut ei aduersaretur. Christum ad hęc tẽtare pmittitur, sed usq; ad aras. Petrũ expetiuit satanas, ut cribraret sicut triticum: nec illi cõcessum est. Nec ullo modo admittẽdũ sentio, uel leuissimũ quiddã illũ posse, cui ex sacrosanctis literis uel probæ monetæ libris exemplũ uel ἀναλογία nõ atteſtẽtur: quũ huc maximè ueteris & noui Testamẽti monumẽta, prophetarũ cõcio, Christi aduẽtus spectẽt, ut diabolus, eius artes, conatus & potẽtia innotescãt, neruus illius infringatur, opera dissoluantur, regnũq́; pessũ eat. Quapropter si quid pręter omnẽ fidẽ ad diaboli potentiã relatũ audiatur, nõ cõfestim cõfugiendũ est ad illud imperitorũ axioma, diabolũ uidelicet Deo permittẽte hęc & illa indiscriminatim posse. Cõsiderandũ siquidẽ, quis ea in re maiestatis diuinæ à rerũ primordijs fuerit ordo & modus, num hunc cõtraueniat quod accidisse narratur, quũ nihil promiscuè aut citra ordinem cõdiderit uniuersi ordinis causa, imò ipsus ordo.

Daniel. 4.

Iob. 2.

Tobiæ 3.
Zach. 3.

Matt. 4.
Luc. 22.

1. Ioan. 3.

Quid in diaboli permissa potentia considerandum.

Vnicuique enim rei ſuam eſſentiam, formam, proprietatem, uires & munus indidit, ut quodcunq; conditum uel agere uel nō agere debeat queatq; ex inſito naturæ (quæ nihil aliud eſt, quàm ordinaria Dei poteſtas, cunctis rebus pro ſua cuique conditione indita) motu, & extra hanc inditam à principio potētiam, nihil id ipſum poſsit: neque aliud huic quàm quod ea ratione poteſt, à Deo conceditur: alioqui ſibijpſi Deus aduerſaretur, quod ab eo eſt perquàm alienum. Huiuſmodi ordinis conſtantiam iactis primùm uniuerſitatis fundamentis animaduertimus in ſpiritibus, quomodo nimirū angeli puriores in locis & miniſterijs cœleſtibus uerſarentur, Deum glorificantes, & quæ illis maximè uſui ſunt, qui ipſis puritatis ſynceritatisq; ἀναλογίᾳ proximiores ſunt uel eſſe poſſunt, tum & alijs annunciantes adminiſtrātesq;, quemadmodū huius libri cap. 1. plenius explicui: ita & dæmones illis puritate ob arbitrij captiuitatem & ſuæ ſynceritatis primò inditæ depraua-tionem inferiores, ſpiritusq; craſsiores inferiora ſortiti loca, puta aërem & eo demiſsiorem regionem, in ijs uagantur, Dei nutum obſeruantes, cuius ſunt miniſtri uel in probandis uel caſtigandis uel puniendis ex Dei uoluntate hominibus, nec aliter. Hac ratione quicquid agit, ut Dei miniſter operatur. Cæterùm quando eoſdem falſis perſuaſionibus ad cuiuſcunq; mali perpetrationē excitare conatur, non ut Dei ſpiritus uel miniſter agit, ſed uti deprauatus ſui arbitrij ſpiritus, quo ſuæ corruptionis cōſortes efficere ſtudet, quos ex indicijs externis in hoc uel illud uitium pronos, induci facilius poſſe colligit. Vt itaque ſpiritus eſt impurus & tenebricoſus, ita ſe ſui ſimilibus adiungit inſinuatq;. Tale ex abſtruſa Dei ordinatione & permiſsione opus eſt diaboli. Nec aliud unquam à mundi creatione ipſum potuiſſe, ex ſacris Biblijs & hiſtorijs ueris intelligetur. Eodem modo & de hominis inſita primitùs potentia ſentio. Vt autē clarius intelligatur, exemplo quid uelim, oſtendam. Si à diuina maieſtate mihi permittatur, ut per aëra cum auibus uolem, aut per terræ uiſcera cum lumbricis ſerpam, uel in aquis cum piſcibus degam: id certè nequirem, quia Dei ordinem ab origine conſtitutum, & inſitam mihi à Deo naturalem potētiam contraueniret, quū me hominem de limo terræ, & ex oſſibus, neruis, ligamentis, carne, uenis, arterijs, ſanguine & ſpiritu compaginatum crearit, huiusq; compoſitionis uirtute in terra degerem, eamq; excolerem, & quicquid hanc ſpectaret, ſedulò curarem, ex eaq; uiuerem: ſpiritu uerò diuinitùs indito, cœleſtia mihi curæ & ſtudio eſſent.

Natura quid.

Ita ab initio uolucribus leuioribus, ut in aëre uolent altius mandatum: ſucco autem terreſtri ſaburratis, in terram demiſsius inclinēt: aquarum hoſpitium piſcibus commiſſum, arboribus & plantis terræ ſuperficies præfixa eſt, lumbricis & uermibus eam altius perſulcandi facta eſt poteſtas:

Non uerò ut celeres paſcantur in æthere cerui,
Aut freta deſtituant nudos in littore piſces,
Siue pererratis amborum finibus exul, (grim.
Aut Ararim Parthus bibat, aut Germania Ti-

Non minus ſpiritibus ſuæ potentiæ leges & limites præſcripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queunt, etiamſi Deus conniueret, cūctaq; permitteret. Nihil autem permittit, quod in ſuo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentiæ nihil derogatur, ſed dæmonis impotentia oſtenditur. Ex omnipotentia porrò diuina non quicquid concludendum. In ſcholis dicunt, à poſſe ad eſſe non ualere conſequutio-

quutionem. Deus non agit cõtra uerbum ſuum & ſeipſum. Probãdum eſſet hoc uel ipſum Deum uelle. Ita ſancti Patres etiam de omnipotentia loquũtur. Tertullianus dicit contra Praxeam: Planè nihil Deo difficile ſenſi: quidnis de Deo cõfirmare poterimus, quaſi fecerit, quia facere potuerit. Nõ autem quia omnia poteſt facere, ideo credendum eſt illum feciſſe: ſed an fecerit, inquirendum, &c. D. Ambroſius ſcribit ad Chromatium epiſtolarũ libro 6. epiſt. 37. Quid ergo ei impoſsibile? nõ quod uirtuti arduum, ſed quod naturæ eius contrarium. Impoſsibile, inquit, eſt ei mẽtiri. Impoſsibile illud non infirmitatis eſt, ſed uirtutis & maieſtatis, quia ueritas non recipit mendacium, nec Dei uirtus leuitatis errorem. D. Hieronymus ad Euſtochium De cuſtodia uirginitatis, inquit: Audẽter loquar, quum omnia poſsit Deus, ſuſcitare uirginem non poteſt poſt tui nam. Auguſtin. De ciuitate Dei lib. 5. cap. 10. Deus dicitur omnipotens faciendo quod uult, non, faciendo quod non uult. Item: Poteſtas Dei non minuitur, cum dicitur mori falliq́ue non poſſe. Mox: Propterea quædam non poteſt, quia omnipotẽs eſt, &c. Theodoretus quoque dicit, non indefinitè pronunciandum eſſe, Deo omnia eſſe poſsibilia. Nam qui hoc abſolutè dixit, omnia & quæ bona ſunt, & quæ contraria, ſimul dixit. Non oportet Dei potentiam eſſe errorum latibulũ. Diabolus ſibi multa aſſumit, quæ non poteſt. Creare ne muſcam quidem hic poteſt (hoc ſiquidem ſolius Dei munus eſt, qui cuiuſcunq; ueræ eſſentiæ unicus fons eſt & origo) nec id officij ulla ſibi tribuere poteſt creatura, ſit uel angelus uel homo. Concubitum item exercere, eoq́; generare nequit dæmõ: deſunt etenim ei organa & materia, illis animalibus ſolùm ab initio mandata, quæ carnem, ſanguinem, ſpiritũ & oſſa, quibus carẽt dæmones, habẽt. Vides quantam hic ruinam facit falliſſima illa cũctipotentiæ diabolicæ perſuaſio. Imò à me aſſeritur, illum nihil omnino poſſe extra inditam ei à rerũ origine uim, quæ ipſius eſſentiæ conſona eſt, & ei naturalis dicitur. Ex huius potentia quicquid operari poteſt, Deo annuente, concedendum ei eſt: uerùm in eo exequendo ſæpius etiam freno coercetur, ut quod uelit & poſſit, non efficiat. Ad uindictam quidem Dei miniſter eſt, exequutor iuſticiæ eius & tortor, in eo genere quod naturali uirtute ualet, neq; amplius. *Haymo in cap. 1. Habacuc.*

Eadem ratione citra negocium cõuulſeris, uulgarem de Lamiarum uiribus obiectionem, has nimirum rerum miracula humanas uires ſuperantia, diaboli adminiculo præſtare. Imò nec hæ extra connatam naturæ humanæ uirtutem quicquã ualent, etiamſi millies cooperetur dæmonium: at potius ob ſexum & ætatem ex corporis inido nei cõſtitutione frigida, humida, craſſa & torpida, tenuis ſubſtantiæ dæmoniacæ opus impediunt, ut ſi ille harum cooperationem requirat, in ſui operis exequutione turbetur inhibeaturq́;. Multa ſiquidem huic ut ſpiritui ſunt naturæ ductu poſsibilia uel naturalia, quæ ob humanæ eſſentiæ craſsitiem & tarditatem, noſtræ naturæ metas longè lateq́; uincant.

Si reluctẽris, urgeasq́; ex ſpirituum communione miracula edi: & quemadmodum ſe pijs clariſq́; hominum ſpiritibus adiungunt angeli boni, tenues & puri, ut eorum preces in cœleſtibus apud Deum exequãtur, eodem modo dæmones ut craſsiores ſpiritus impuris maleuoliſq́; hominum ſpiritibus ſe coniungere, ut eorum uota & uoluntatem perficiant: reſpõdeo; Vt quidem hæc quadantenus permitto,

non tamen sequitur inde, naturalem hominis potentiam ita augeri, ut amplius uel aliter extra insitam ab initio uim quid ualeat: at solùm à spiritu uitioso spiritus & uoluntas deprauatur, ut quod naturæ impetu queat, malè & peruersè uelit & exequatur: nec propterea quocunq; plagarum & afflictionum genere quoslibet ex illius precibus affici posse concedendum. Quod aũt huiusmodi homines maleferiati desiderant, hoc pręstigijs uel in eorundem phantasia uel in aëre exhibet pręstigiator, ut decipiantur, qui ex naturæ corruptela simili afficiuntur sympathia: sic utriusq; fieri potest uoluntas, quatenus naturæ ordo permittit. Nec Deus summè bonus & iustus aliter concedit, quàm ut prauorum sit communio tũ in uoto tũ in actu, at limitatè, ne pro arbitrio lædere queãt: bonorum uerò libera est & uoluntas & actio, qui nihil uolũt nisi in summo bono, hoc est Deo, qui infinitus est, nec ullis circumscribitur limitibus.

Proinde non quiduis concedere iustissimum Deum asserendum est, sed ea solùm quæ naturalis ordo diuinitùs constitutus postulat: in cuius notionem si ex ordinatis rerum principijs & ratione peruenire nequiueris, in ueritatis libros mentis oculos conuerte, lucidoq; radio contẽplare quid hactenus diabolo concessum sit: in ijs enim uelut in terssissimo speculo, totius harmoniæ & diuinæ ordinationis idæam, euidentissimè cernis: ad quam ἀναλογίαν quadam facilè referri poterit, quicquid in huiusmodi meditatione tibi remoram obijcit.

QVAE DIABOLO SVNT *impossibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falsò attributa recensentur.* Cap. XXV.

POrrò quemadmodum mirificas satanæ uires actionesq; prælstigiosas confessus sum: ita quoq; machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quamcunque iactet, oculos præstringat: plurima tamen illi ἀμίμητα atq; impossibilia proponam, constãter negans, illum aut illius angelos uel minimum corpus posse creare, siue res ex nihilo cõdere, aut uerè pro suo nutu transmutare, aut ijs aliam induere formam, uirtutem, uel proprietatem. Nequit corpus in salis petram reuera immutare, quod uxori Loth contigit. Nec potuit uirgas in dracones uerè conuertere, nec aquam in sanguinem, nec gignere ranas, nec cyniphes uel pediculos ex puluere producere, nec mare seiungere ut nudis transiretur pedibus, nec aquam amarã reddere simpliciter dulcem, neq; eam ictu è petra elicere, quę cuncta Moses præstitit. Non item res exiguas reddit ampliores, quod in seminibus & quibuscunq; creatis à Deo quotidie fieri uidemus. oleum quoq; in uasibus uiduæ uacuis auxit Helisæus: & panibus quinq; hordeaceis piscibusq; duobus tot hominum millia cibauit Christus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec sua uirtute potest aquam in uinum transformare, elephantiacos mundare, cæcis uisum, surdis auditum, claudis gressus firmitatem restituere, aut ullum morbum uerè sanare, uel steriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiam diabolus cum suis membris, alicui uitam dare, aut extinctos ad uitam reuocare: aut eorum animas in manu Dei existentes, & in Domino obdormientes, è sua quiete turbare: uel institutum diuinitùs naturæ cursum impedire (quemadmodum Iosue Amorrhæos expugnante, & postea Ezechia conualescente, ac Domino nostro IESV in cruce pendente, reuera factum

Diabolus impossibilia

Gen. 19. Exod. 7. 9. 10. Vide lib. cap. 8. Exod. 15. 17.

4. Reg.

Ioan. 6.

Sapient. 1. Thess.

Iosue Esaiæ Eccl. Dionys. Polyc.

ctum legimus) deſtruere aut mutare.

Nec quoq; penitùs deſtructa redintegrare poteſt: non cœlo deducere lunam: nec quæ adhuc in herba ſunt, aut ſatas aliò traducere meſſes: non honeſtos bonosq; homines diligere, non improbos odiſſe: non introſpicere, ac integrè pernoſcere ſenſus & cogitata hominum contra Platonem in Epinomide: nõ duras, aſperas & acutas materies, per ſolidas corporis partes illęſè, aut per ſtrictiores meatus magnitudini materierũ certa proportione aut dimenſione ſecundum naturæ legem neutiquam reſpondentes, in ipſa corpora immittere: nõ ad ullum malum (in quod nocte diuq́ue ipſe totus malus, malignaq́; uolũtate quoſcunque peſsimos mortales uincens, ſpontè propẽdet, nec uitiata natura aliter poteſt) ullius hominis imperio uel arte, uel ex fœdere compelli: non ſe in hominum corpora pro ſua uolũtate, aut ad alicuius malicioſæ & maleferiatæ anus arbitrium imprecationemũe inſinuare, nec eiuſdem edicto è corporibus egredi: non denique præuidere prius, quomodo fata mundi, imperiorum aut priuatarum rerum diſpenſaturus ſit Deus, quàm illa uoce diuina promulgantur declaranturq́;.

In Decretis legitur: Quiſquis credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe immutari, aut in aliam ſpeciem uel ſimilitudinem trãſformari, quàm ab ipſo omnium Creatore, pagano & infideli deterior eſt. Omnibus itaq; publicè annunciandũ eſt, quòd qui talia credit, & his ſimilia, fidem perdidit: & qui rectam fidẽ non habet, hic nõ eſt eius, ſed illius in quẽ credit, id eſt diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt: Omnia per ipſum facta ſunt. Scribit Pſellus Platonicus & Chriſtianus, dæmonia ſæpe hominibus diuitias polliceri, item & gloriam, uictoriam, amorẽ, cum tamẽ tradere ex ſe non poſsint: quippe q, nullum imperium habeant. ſed uiſu tandem quędam inania ſuis cultorib. afferũt, uaria prorſus & inſtabilia, quæ tamen impij diuina eſſe ſpectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam uerè geſta, hactenus diabolo & illius mancipijs attributa ſunt, ut fraudulẽta aut præſtigioſa, uel non eo quo apparuêre modo, reuera exiſtentia, collabaſcere oportet: quemadmodum luculentis porrò demonſtrationibus, fuſius in ſequentibus docebitur libris.

DIABOLVM IGNORARE *hominum cogitationes, ſententijs patrum oſtenditur.* Cap. XXVI.

QVum mirè cõtrouerſum hactenus apud eximiæ etiã prudentiæ uiros fuerit, num ſenſus hominum noſcat diabolus, licet hîc ſacroſanctæ Scripturæ teſtimonia ſatis ſuperq́; meam ſtabiliant ſententiã, ubi Deus ſolus καρδιογνώστης, cordis cognitor & inſpector agnoſcitur, Act. cap. 1. 15. & Sapientiæ cap. 1. ſcrutans corda & renes, Apoc. cap. 2. tamen ut præfractioribus nimis in ſatanicarum uiriũ prærogatiuam inclinantibus ſatisfiat, corollarij uice, patrũ quorundam ſcripta huc facientia adijcere uolui, ut & huius ſtationis præſidia in poſterum deſerant aduerſarij. Auguſt. de Eccleſia ſt. dogmat. cap. 81. Internas animæ cogitationes diabolum non uidere, certi ſumus: ſed motibus eas corporis ab illo & affectionum indicijs colligi, experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus ille nouit, ad quem dicitur: Tu ſolus noſti corda filiorum hominum. Anshelmùs in caput 6. Matth. Dęmones non poſſunt cogitationes intelligere, niſi aliquibus ſignis indicantur. Ibidem in 15. cap. Sunt arguendi hac ſententia, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non

Idem Rabanus lib. 4. de ſermo. proprẽ et. cap. 10.

ex propria uoluntate naſci. Diabolus eſt adiutor, & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, non author: quia nec interiora, niſi per quoſdam habitus & geſtus exteriores, nouit. Verbi gratia, ſi pulchram mulierẽ uos crebrò inſpicere uiderit, cor amoris iaculo uulneratum intelligit. Haymo ſuper Euãgel. feriæ 4. poſt Oculi: Diabolus non eſt author malitiarum, ſed incentor potius. Incentor enim poteſt eſſe, non author. Non enim poteſt interiora cordis noſtri rimari, ſed ex geſtibus corporis intelligere quid cogitemus. Ioannes Caſsianus Collat. 7. cap. 15. Nulli dubium eſt, quin poſsint ſpiritus immundi cogitationum noſtrarum attingere qualitates, ſed indicijs eas ſenſibilibus forinſecus colligẽtes, id eſt, aut ex noſtris diſpoſitionib. aut uerbis & ſtudijs, in quæ propẽſius cõſpexerint nos inclinari. Cęterùm illas quæ necdũ de internis animæ prodierunt, adire omnino non poſſunt.

DE MAGIS INFAMIBVS, LIBER SECVNDVS.

QVIBVS NOMINIBVS MAgi infames & uenefici, in ueteri Teſtamento ſignificentur. Cap. I.

QVANQVAM mota interdum quæſtione, uel diſputatione inſtituta de Lamiarum actionibus, ſacræ mox obijciantur Scripturæ teſtimonia, in quibus magi uel malefici, ſiue incantatoris aut uenefici, uel etiam præſtigiatoris, ut alij interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupatas uulgò Lamias uel ſagas, mox indiſtinctius aſſeratur: comperio tamen, prodigioſos hos homines cum ſuis artibus, pręſtigijs, illicitisq; diuinationibus, uariè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diuerſis etiam nominib. reddi à noſtris Latinis: nec Hebraiſmo exactè, uel Latinæ translationi conſonare Gręcam. Manifeſtum id erit, ſi contextum Hebraicum cum quacunq; uerſione non oſcitanter contuleris, Rabinorumque & interpretum iudicia attentius obſeruaueris omnibus his locis, ubicũq; ulla horum portentorum fit mentio: uelut Exod. cap. 7. 8. 9. 22. Leuit. 19. 20. Deuter. 18. Hierẽ. 27. Daniel. 2. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33. & reliquis. Ob eiuſmodi diuerſitatem interpretum, & diſsidia, prędictis in locis uirum undequaque doctiſsimum, & linguarum peritiſsimum D. ANDREAM MASIVM conſului, qui uoces Hebraicas, rem magicam ſpectantes, atq; hic uſurpatas numero ſeptem, his explicuit uerbis.

Primam, uidelicet כשף Chaſaph, uideo conſtanter in uulgaribus Latinis Biblijs ita redditam, quaſi id maleficium ſignificet, quo à dæmone demẽtati homines, per malas artes pecudibus, ſegetibus, imò etiam ipſis hominibus nocent, aut ſaltem nocere ſe exiſtimant: à quibus facinoribus malefici uocantur, quos lex Moſi è uita ſublatos uoluit, Exodi 22. hoc decreto, מכשפה לא תחיה: hoc eſt, Maleficam nõ patieris uiuere. Nomen enim מכשפה Mechaſſepha, quo lex hic utitur, à כשף Chaſaph deflectitur: poſitumq; eſt in Fœminino genere, ut aiunt interpretes: non quòd uiros impunes lex eſſe uelit, ſed quia ille ſexus ob genuinam ſimplicitatem dæmonis inſidijs frequen-

Chaſaph.

Mechaſſepha. Vide in epiſt. ad

quentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta senioribus asscribimus, decretum illud liberius reddidit, φαρμακοὺς ὐ πορθιώσετε: hoc est, Venefi- cos (ut Masculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in uita. Animaduerto autem prędictum uocabulum משף Chasaph, & quæ ab ipso deducuntur: uix usquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quàm ut ueneficium significét: hoc est, hisce Græcis uocabulis, φαρμακὸς, φαρμακοῦς, φάρμακα, & quę huius sunt inflexionis. Nam & uulgò etiã credũtur illi, quos uocamus maleficos, nefarias suas artes non sine medicatis quibusdam rebus excrcere atq; efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos. Abenezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit uocem משף Chasaph propriè ad præstigias spectare: hoc est, eas delusiones, quibus res aliter atq; se habent, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tametsi mihi sanè non uideatur facilè ex sacra Scriptura id euinci posse: tamen Danielis secundo capite, ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios somnij sui interpretes adhibuisse etiã מכשפים Mechassephim: si præstigiatores uertas, nõ uideo quid illi ad explicandum somnium adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est. Quare eius loci interpres, Leui Gersonis filius, summus in illa gente philosophus, ait, Mechassephim esse eos qui artem profitétur astrorum, genios cœlo deducendi, atq; in characteres quosdam certis horis siderumque cursibus fabrefactos cõcinnatosq; pelliciendi, & illectos in eorum hominũ quos uelint, aut commodũ aut incommodum incitandi, uel ad quæuis etiã alia officia adigendi, ueluti ad præsagia significationesq; rerum abditarũ. Malachiæ cap. 3. uers. 5. mechassephim & memaphim, id est, malefici & adulteri, coniunguntur. Ego uerò, si meum iudiciũ etiam requiris, putarim illud uocabulum latè patêre, atq; ad quamuis magicam artem spectare: & in hac sententia uideo etiam esse uulgus Hebræorum. Video tamen Syros illa uoce uti pro λειτουργεῖν, hoc est, rem diuinã facere, aut sacris operari, item precari suppliciter & magno studio. Et quia Syri sic illo themate utuntur, probabile est, olim Hebræos quoq; illos pristinos sic usurpasse. Sæpe enim fit, ut uocabulum aliquod in uicina conseruatum lingua inueniatur, quod è sua perijt. Sicut Ligures hodie lotum arborem aut fructum fabam Græcam uocant, Latini aũt quid sit faba Græca, nunc ignorant.

Secunda uox erat קסם Kasam. ea uidetur, etiã Hebræis authoribus, peculiariter ad futurarum rerum præsagia pertinere. Quare & in Græcis Biblijs ubiq;, quod sciam, significatione uerbi μαντεύεσθαι, quod uaticinari significat, redditur: ueluti Deut. 18. Hierem. 27. & alibi: in Latinis uerò Biblijs (loquor autem semper de uulgari tralatione) interdum uertitur hariolandi, interdum diuinandi uerbo: ut in ijs locis quos iam citaui. Est autẽ etiam ubi in bonam partem accipitur, pro eo qui subtilioris ingenij sui perspicacitate futura præuidere aut conijcere potest, & quod facto opus est, perspicere. Sic enim utitur Isaias cap. 3. uers. 2. cum inter alios qui rempublicam conseruare apud Hierosolymitanos possent, istos etiam enumerat.

Tertia עונן Onen, in Latinis Biblijs aliquando obseruare somnia, ut Deut. 18, & 2. Paralip. 33. aliquando augurari, ut Hier. 27. interdum etiam diuinare, ut Micheæ 5. uertitur. In Græcis uerò, nõnunquam οἰωνίζεσθαι, id est augurari, ut Hier. 27. plerunq; etiã ἀποφθέγγεσθαι, &c.

Kasam.

μαντεύεσθαι.

Onen.

οἰωνίζεσθαι.

ἀποφθέγγεσθαι.

μεθαι, oracula edere, Micheæ 5. Veteres Hebræorum dicunt id uerbum ad eos propriè pertinere, qui temporum momenta superstitioſè obſeruant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt.

Nahas. Quarta נחש Nahas, Deut. 18. & 2. Paralip. 33. Latinè uertitur, obſeruare auguria: Græcè uerò, ut ea quæ proximè præcesſit, οἰωνίζεσθαι, uox est in Biblijs frequens. Hebræi dicunt, ad eas coniecturas accõmodari propriè, quibus rerum præsentium futurarumq; statũ nimis curioſa & sanè delira religione cõijcimus ex fortuito quopiam euentu: uelut ex dextro aut siniſtro auium uolatu, aut animalis cuiuspiam occurſu, uel membri nutu, tinnituue aut lapſu, sternutatione item, singultu, cantu, cribri motu: & quæ sunt aliæ huius generis mille superstitiones apud mulierculas in uaniſsimo usu.

Habar. ἐπᾴδειν. ἐπῳδοὶ incantatores. Quinta חבר Habar, Latinè incantare, Græcè ἐπᾴδειν traducitur. Vtũtur Hebræi ea, quando arcana quædam uerba à Magis mussantur, quibus efficacia ineſse mira putatur. Quale illud est Virgilij noſtri:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Et ego uidi qui uerbis siſterent feras, teliq; iactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domeſticũ animal quod Rattum dicimus, simulatq; conſpexiſſent, quouis loco quasi attonitum aut stupidum subsiſtere, nec se loco mouere cõpellerent (siue id uiſu ſolo, siue incantatione effecerint) donec non ex inſidijs, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & Dauid eiuscemodi miracula fieri per incãtationes, satis uidetur de aſpide surda significare, cuius mentionem facit Pſal. 57. aut iuxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur uerbo iſto חבר Habar: & simul etiam uerbo לחש

Lahas. Lahas, quod idem significat.

Sexta uox אוב Ob, plerunq; redditur in Latina trãslatione Python, aut Pythonicus ſpiritus: ut Deut. 18. Eſa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebrò. interdum etiam, ſed ut mihi uidetur, minus propriè, magus: ut 2. Paral. 33. in Græca autẽ ferè ſemper ἐγγαστρίμυθος: niſi quòd 4. Reg. 21 & 23. interpretetur θελητὴς, & neſcio an uſquã alibi. Significat uerò uox אוב Ob, Hebręis utrem aut lagenam: unde & eos dęmonas qui obſcuris uocibus, ex ſemotiorib. corporis humani partibus, ueluti ex axillis, aut fœminarũ pudendis reſponſabãt, quaſi ex utre aut lagũcula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gens uocauit. Græci uerò appoſita uoce appellarũt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo q, ex uentrib. hominũ profarentur. Quã uocẽ Græcã imitati Latinorũ quidã, non ineptè uentriloquos dixêre. Accõmodantur aũt illa uocabula propriè ad ipſos malos ſpiritus: interdum tamen etiam ad ipſos homines qui illos patiũtur. Eius generis dæmonium nobilitauit olim apud Athenienſes quẽdam Euryclem magũ, ut author eſt Ariſtophanes in Veſpis: ubi ait, ſe ſuppoſiticijs ſuis comœdijs multum commodi attuliſſe Reipub. Atheniẽſium, quas, Euryclis imitatus oraculum & morem, in aliorum poetarum uentres ingreſſus, clàm recitandas curàrit. Ab illo Eurycle (ut doctiſsima commentaria Græca oſtendunt) uates eius generis poſtea dicti ſunt ὀρυπλεῖς, & ἐγγαστρίμυθοι, uel etiam ἐγγαστρίμοι. Puellam quoq; cuius in Actis Apoſtolorum cap. 16. fit mentio, uentriloquam fuiſſe, author eſt D. Auguſtinus in eo libro quẽ de doctrina Chriſtiana compoſuit. Sed de hoc ſatis.

Ob. *ἐγγαστρίμυθος Deu.* *ἐγγαστρίμυθοι Par. 2. ca. 26. q. 5.* *Vide libr. cap. 14.* *Ventriloqua.*

Poſtrema uox Hebræa erat ידעוני *Iidonii* Iidoni, quã ab Hebręo uerbo ידע iada, quod ſcire atq; cognoſcere ſignificat, deductam puto; quanquam nõ ignorem

rem quas nugas Hebræi adferãt de animali quoda terrigeno, humana forma, cui nomen Iadua fingũt, & cuius osse uaticinẽtur ij qui Iidonijm uocẽtur. Est enim illa gens nimis quàm stulta, in eiusmodi anilibus delirijs & fingẽdis & credẽdis. Vocabulum Iidoni uertitur Latinè aliquoties Diuinus, ut Deuter. 18. Leuit. 20. & fortasse alibi: nonnunquam etiam hariolus, ut Leuit. 19. item 4. Reg. 23. Esaiæ 19. Græcè uerò interdũ ἐγγαστρίμυθος, ut 2. Paral. 33. Leuit. 19 & 20. interdum aũt γνώστης, quod illi quam dixi etymologiæ appositissimum est, ut 1. Reg. 28. 4. Reg. 21 & 23. Est autẽ ubi uertitur, ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν, qui è terra clamitet: ut Esaiæ 8. & 19. Quod an ad oraculum è terra redditũ spectet, an uerò ad manes sepulchris exciendos, quale 1. Reg. 28. narratur factum, non satis scio. Equidẽ putarim, uocabulũ hoc Iidoni, omne dæmonũ uaticinantium atq; responsa dantium genus complecti: illosq; ab rerum omnium cognitione, quam profitẽtur, sic esse appellatos. eam uerò quæ hãc proximè antecedit, dico אוב Ob, horũ certam speciem, ex uentribus scilicet, aut axillis, aut alijs secretioribus humani corporis partibus obscura uoce profantiũ significare. Cuius rei uel id argumentum esse potest, quòd in uniuersis Biblijs hæ duæ posteriores uoces, uix altera sine altera scriptę usquã habeantur: certè ultima hæc Iidoni, nusquã omnino nisi mox post illã penultimã. Atq; ita fiet, ut illarũ septem uocũ quas cõmemorauimus, priores quinq; ad hominũ superstitiosas uanitates, aut ueneficia etiã, quibus uel res abditas cognoscere, uel miracula efficere se posse putant, uideantur spectare: duæ uerò postremæ, ad ipsa malorum dæmonum, aut dæmoniacorum hominum (ut sic dicam) oracula.

Hic præcipua illa horum monstrorum uox non erat prętermittenda, nimirũ Hartũmim. Sic eos dici ait Rabbi Leui, qui naturali modo mirabilia faciũt, aut facere censentur ab his qui eorum dexteritatem minus diligẽter obseruant. Aben Esdra interpretatur, qui secreta qualitatũ rerum & naturæ cognoscunt. At tales nõ fuisse, res ipsa docet, quum naturali potẽtia illi producti effectus, quales Exod. 7 & 8. legũtur, nequiuissent. enimuerò sic fuisset magi naturaliũ rerum periti, Deo grati, nihil in eius cõtumeliam præfractẽ moliẽtes. At Hartũmim in Exodo, potius magi fuêre infames: qui ut diaboli mancipia, nihil nõ præstigijs dæmoniacis conati sunt, impiorum oculis rerum simulachra obijcientes, ut Mosi & Aaroni legatis Dei, fides derogaretur: qua ratione pręstigiatores dicẽdi potius essent. Est aũt aliarũ nationum uocabulũ, ab Hebræa lingua alienum & peregrinũ, usurpatum tamẽ ab Hebræis, uelut Genes. 41. uers. 8. & uers. 24. item Exod. 7. uers. 13. & uers. 24. & cap. 8. uers. 7. & uers. 18. & cap. 9. uers. 11. Adhæc Daniel. 1. uers. 20. deniq; Daniel. 2. uers. 2. D. Hieronymus in Gen. uertit Coniectores: in Exodo, Malefi-cos. Et sanè Exod. 7. uers. 13. qui primò uocantur Hachamim, id est sapientes, & Mechassephim, hoc est malefici, ut quidam uolunt, mox dicuntur illi ipsi Hartũmim Mezeraim, hoc est, incantatores Ægyptij: unde colligi potest, quales sint Hartũmim. Idem in Daniele interpretatur Hariolos. Rab. Isaaci Nataris sentẽtia est, hoc nomine uocatos esse ab Hebræis quosuis qui inter gentes singularem profitebãtur sapientiam, præsertim quum ea ad superstitionem pertineret. *Hartũmim.*

Nostris adhæc Germanis uno eodemq; nomine Zauberer nũcupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus, saga uel Lamia ob mẽtis *Magus illusor, & Lamia delusa, et ueneficus eodem nomine*

à Germanis dicuntur.

imbecillitatem & corruptam phantaſiam à diabolo deluſa,& uenenum ſtudio uſurpans ueneficus. Hinc euenit, ut quando ſagarum fit mentio,uel ueneficorum,mox Pharaonis præſtigiatores, longè à ſagarũ & ueneficorum actionibus alienos opponant, æquiuoco Germanico falſi. Proinde omnes ſcriptores Germanicos,quotquot me hactenus in ea lingua legiſſe contigit, grauiter in hoc argumenti genere impegiſſe, etiamſi ſpecioſos librorum foribus præfixerint titulos,atque ſacræ Scripturæ teſtimonia produxiſſe uideãtur, palàm teſtari minimè pudet: maximè quòd in aëre turbando morbisq; cõciliandis nimium eos Lamijs tribuere, gladiumq; ſtrictũ & faſces inflammandos crudeliſsimis carnificibus ſine iudicio, diſcretione, uel ulla commiſerationis nota impruden tius ſubminiſtrare uideam. In ea opinionum uarietate, ne tenebras offundat nominum cõfuſio, ad hoc noſtrũ inſtitutum uarijs de cauſis libuit, Magum infamem à Lamia & ueneficа ſeiungere: ut clarius, exulceratiſsimo hoc noſtro ſeculo, & in hoc negocio, adhuc tam indocto, res innoteſcant (cui uſui uoces ſeruire oportet) & hi internoſcantur de quibus mihi ſermo eſt: atque palàm uideatur,ubi ab aliorum malè inolita opinione,rationis & ſacroſanctæ Scripturæ baſi innixus firmiſsimè,non temerè diſſentiam. licet his hominibus,ac eorum artibus,quędam eſſe communia non diffitear.

QVID MAGVS INFAMIS, γοητεία & θεσπεσία.

Caput II.

Magus infamis.

MAgi itaque infamis nomen generalius erit, nec tam anguſtis conſtrictum cancellis: Lamiarum uerò & ueneficarum appellatio, ſtrictioribus circumſcribetur limitibus. Magum enim nuncupo,qui à dę-

Magiã Ae-

mone uel ab alijs, aut è libris uoluntariè edoctus, præſcripta aut barbarorũ ignotorum aut cognitorũ uerborum formula recitata, ſubmurmurata, applicatáue, uel characteribus quibuſcũque,aut exorciſmis,dirisq; execrationibus aut ceremonijs,ſolennibus ritibus,aut rebus pleriſque adiunctis,pro ſuo arbitrio,dæmonium in præſtigioſum,fallax,uel alioqui ludicrum miniſteriũ,illicitè euocare conatur,ut aſciticia ſeſe uel conſpicua oſtendat imagine, uel aliter prodat, ad quæſitaque uel uoce uel ſuſurro reſpondeat, uel picturis,uel notis,uel quocunque alio modo: uel qui aliud opus,ſimili ratione præter naturæ legem,perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo,qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic uarijs dicti nominibus,ſuperſtitioſè modoque uetito futura prædicunt.

Magorum artem omnem ac potentiam aſpirationibus dæmonum conſtare,perhibet Lactãtius: à quibus inuocati, uiſus hominum præſtigijs obcæcantibus fallunt,ut non uideant ea quæ ſunt, & uidere ſe arbitrentur ea quæ non ſunt. Sic Clementis & fratrum oculos effaſcinarat Simon magus,ut patris Fauſtiniani uultui facies uideretur impreſſa Simonis: Petrum uerò deludere poterat minimè. Hoc uerè incãtare,faſcinare,effaſcinare dicitur: γοητεύειν Græcis, ἐπᾴδειν, uel etiã βασκαίνειν, (quanquam duæ hæ uoces minus generales exiſtant) qua dictione Paulus uſus eſt: O insenſati Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε; quis uos incantauit, & oculis ueluti præſtigio impoſuit, ut non crederetis ueritati? De oculis deluſis Paulum intellexiſſe,teſtãtur ſequentia. Eſt autem planè præſtigij genus, ut id quod ſit, non uideas: tum quod non eſt,te uidere putes: ita uiſus intuentium pręſtringitur. Faſci-

num

num id, fascinationem, incantationē, maleficium uel carmen appelles licet: Magiam uoce Persica, magicen, magiam infamem, magicam artem, immūdorum spirituum commercijs inauspicatam: Grecè ἐπῳδλὴν & ἐπαοιδλὴν, quasi dicas excantatricem: uel celebriori uoce, γοητείαν, incantationibus & carminibus nefariæ curiositatis arte compositis concinnatam, quam honestiore uocabulo etiam θεουργίαν uocare audent, licet quodam discerniculo: quasi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnādos: huius uerò patronos, laudabiles. quamuis utrique sint ritibus dæmonum fallacibus obstricti sub angelorum nominibus. Quandoquidem & Porphyrius quandam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo disputatione promittit: reditum autem ad Deum hac arte præstari cuiquam, inficiatur omnino. Quibusdam uerò consecrationibus theurgicis, quas τελετὰς nuncupant, idoneam fieri atq; aptam susceptionem spirituum & angelorum ad uidendos deos (uel certius, meo quidem iudicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Augustinus reijcit. At μαγείαν esse boni, ad bonū aliquod, dæmonis aduocationem, Græci quidam fuco illito uolūt: cuiusmodi fuerunt Tyanei Apollonij uaticinia. γοητείαν autem mortuos excitare: unde etiam ἀπὸ τῶν γόων, id est à luctibus, deducunt, qui ad sepulchra edi noctu assueuerunt, atque noxios dæmones in subsidium permouere & excire credebantur: & ob id illa aspergine lustralis aquæ & tædarum igne expiabantur, ne dęmones ea uel obsiderent, uel læderent. Hanc artem omnium placita legum exterminant execranturq;. Hinc inter sacrilega Manasses regis magitia, quibus Deum irritauit, connumeratur, quòd fuerit maleficus, magiā exercuerit, & Pythonem cōsuluerit.

Magiæ ortus, & qui primi eius cultores: insuper Magici libri patribus falso inscripti.

Caput III.

HVius artis originem ab angelis pręuaricatoribus deducit apud Clementē Petrus lib. 4. Recog. referens, eos docuisse homines, quòd dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, hoc est magicis inuocationibus cogi possent: ac uelut ex fornace quadam & officina maliciæ, totum mūdum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerint. Ita introductum diluuium. Cham uerò superstitis Noe filius, cuidam ex filijs suis, qui Mesiaim appellabatur (à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Persarū ducitur genus) malè compertam magicæ artis tradidit disciplinā. Hūc gentes quæ tunc erāt, Zoroastrem appellauerunt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cuius nomine etiam libri superhac plurimi habentur. Hic à dęmone, quem importunius fatigabat, igne succensus concrematur. Huius cineres, tanquā fulminei ictus reliquias, colligentes hi qui erant primò decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis cōseruaretur excubijs, atq; ut cœlestis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa sint constructa, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta, ut eo licētius peccarint homines, idola nec uidere, nec audire, nec in aliquo moueri scientes. Sic Plinius quoq; in Perside à Zoroastre (qui Persa Oromasi filius erat, quem aliqui filium Nohæ Cham putant) ortam magiam cōmemorat: fusius eius originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Iustinus in sua Epitome

Lactant. Eusebius.

Nō multò secus Berosus scribit.

Li. 30. cap. 1. Berosus.

Augusti. de

ciuit. Dei li. 21. cap. 14.

hũc Zoroaſtrem, qui magicam reperit artem, & de eadem centum millia uer ſuũ ab Hermippo commentarijs illuſtrata compoſuit, Bactrianorũ regem fuiſſe ſcribit, qui (teſte Euſebio de Tẽporibus, & in decimo de Præparatione Euãgelica) plus 800 ferè annis ante tempora Troiana fuit, quo etiã tempore Abraham & Ninus, quicum bella geſsit, uixerũt, cùm ageretur annus ab orbe condito bis milleſimus accenteſimus octogeſimuſquintus. Moriẽs Aſſyrijs prædixit, ſi cineres ſuos cõſeruarent, ipſorum regnum non perituru. Præceptorem in hac uanitate habuit Agonacen, quem aliquot annorũ millibus ante Troianũ bellum fuiſſe celebrem, quidam ſentiũt ex Coſmographica ſupputatione, qua Troiam annis 4020 poſt mũdi creationem captam numerant.

Volaterr. lib. 10. cap. 4. Oroſ. lib. 1. capite 4. Phriſingenſ. lib. 1. cap. 6. Suidas.

Rauiſius.

In ſuis reuelationibus.

Methodius ſcribit, anno 340 Iared ſurrexiſſe uiros malæ artis inuentores, iniquos & omni nequitia plenos, ex filijs Cain, ut Iobeth & Tholuſcol filios Lamech, qui cæcus fuit, quorum dominatu diabolus eos conuertit ad omne genus magicarum artium.

Zamolxis Pythagoreus dicitur Strabo. lib. 16.

Magi. Cõtra Almadalẽ & Alchindũ de effectu proiectuq; radiorũ Ioan. Fr. Picus lib. 7. cap. 5 & 6. ex profeſſo. Curt. lib. 6. Philoſtr. in uita Apollonij. Volaterr. lib. 23. cap. 8. Anthrop. Dion Nicanus et Xiphilinus in uita

Zabulum & Zamolxidẽ in illicitas artes pronos, hanc primos excogitaſſe, uel potius propagaſſe, ut à patre diabolo haud dubiè natam, ferunt alij.

Horum ueſtigia ſequuti ſunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabũ turba, Apuſcorus, Zaratus & Cobares apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Aſſyrios, Abbaris itẽ apud Hyperboreos, Theſphetion apud Æthiopes, Arnuphis apud Ægyptios, Iulianus apud Chaldæos, uocatus Theurgus, filius Iuliani philoſophi, qui lib. 4. de dęmonibus ſcripſit, ſub M. Antonino: Cambyſes & Zamares, Charondas, Dęmogorgon (alijs Damigeron) Eudoxus, Hermippus, Gobrias, extiterunt & alij clariores antiſtites, ut Triſmegiſtus Mercurius, uel Hermes, qui tempore Moſis uixit apud Pharaonem, quem mare rubrum abſumpſit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, & Germa Babylonicus.

Recentiorem uerò magiam (quam Cypriam dixêre) ex Perſide inuectam eſſe in Græciam, prodiderunt Græci, à quodam Hoſtane Perſa, qui Xerxem bellum Græciæ inferentem comitatus, ſemina artis portentoſæ undique ſparſit, infecto quocunque commeauerat mundo. Hunc ad rabiem, non auiditatem modò ſcientiæ eius, Græcorum populos egiſſe, aſſerit Plinius. Inde Hoſtanes ſecundus, Alexãdri Magni comes, artem hanc illuſtrauit. In uniuerſum deinde orbem magiæ ſtudium eſt translatum. Hanc & coluêre Antiſthenes Athenienſis, diſcipulus Socratis, & Diogenis præceptor, author librorum de arte Magica: Onomacritus apud Athenienſes Muſæi ſocius, Athenis ab Hipparcho expulſus: Thraſyllus etiam ob huius peritiam Tiberio Cæſari admodum gratus: Sempronius Rufus, natione Iberus, præſtigiorum nomine à Seuero Imperatore in inſulam relegatus, deindè ab eius filio Antonino reuocatus: Cetieus quoq;, Hermogenes, Philetes, Cyprianus qui D. Iuſtinam uirginem Aglaio amatori fruſtra conciliare niſus eſt: item Didius Iulianus, & Antoninus Heliogabalus.

Porphyrius à poſteriore gentilitate maximè cultus, & inter Platonicos ob excellentiam philoſophus cognominatus, ſed hoſtis ille Chriſti aſophos uel miſoſophos potius appellãdus, cuius pręceptor Plotinus Italicæ ſcholæ Platonicę patronus, ut Iamblichus Ægyptiacæ, & Proclus Aſiaticæ: hic habitus omniũ Platonis myſteriorũ conſultiſsimus, cuius librum de Sacrificio

Volaterr. 13. ca. 3. throp. Herodi. Polyb. Dion in Trio. Dion Caſſ. philin. Anton. Capitol. Spartia. Volaterr. 23 Antho. Dion Caſſ. philin. toninus. Porphyr.

Plotinus Iamblic. Proclus Ioan. Pic. c. 5. de dęmo. cap. 2.

& ma-

& magia non minus grauiter q̃ acerbè perſtringit Ioannes Franciſcus Picus lib.7.cap.5.de Prẽnotione ſuperſtitioſa. Hi ſimul operam dedêre,ut cũ ſtudio & labore inſanirẽt,philoſophi alioq ſua laude digni. Amphionẽ quoq; Thebanũ & Orpheũ magicis artib.ualuiſſe,tradit Pauſanias. His adde Apuleium Medaurẽſem nõ alia de cauſa fictũ in aſinũ fuiſſe cõmutatũ,q̃ ob magicarũ uanitatũ peritiã: item Artephiũ, qui in Compẽdio ſtudij Theologię affirmat,ſe peragraſſe omnes Oriẽtis regiones exquirendæ ſapiẽtiæ gratia,& ad Tantalũ peruenisſe in aureo throno ſedentem,deq; cœleſtibus,de natura,de moribus docentem, qui nihilominus ab Artephio ſit doctus.

Illuſtrata hęc magia eſt,& ferè abſoluta à Democrito Abderite,qui Dardani Ægyptiorũ magi peritiſsimi libros de Magia cõſcriptos,& in eius monumẽto abditos eruit, atq; iuſtis cõmentariorũ uoluminib.ex diſciplina Apollonicę Captidenis & Dardani Phœnicum explicauit. Ab illo Dardaniæ dicuntur artes. unde Columella:

At ſi nulla ualet medicina repellere morbum,
Dardaniæ ueniunt artes.—— Et Choaſtes apud Valerium Flaccum:

Maximus hos inter Stygia uouit arte Choaſtes.
lib.1. Itẽ:*Harcalo non pauidus fœtas mulcere leænas.*
Et apud eundem:

Necnon ſerpentes diro exarmare ueneno
Doctus Atyr,tactuq; graues ſopire chelydros,
Ac dubiam admoto ſobolem explorare ceraſte.

Eodem Dardani exemplo duodecim libros à ſe de hoc prẽſtigiarum genere concinnatos,in ſepulchro ſecum recondi uoluit Numa Pompilius, rex & pontifex Rom. Extant & de hoc artificio Hermetis libri.

Non hic erant prætermittendi præſtãtiſsimi philoſophi,Pythagoras, Empedocles,Democritus & Plato,qui ad
cap.1. hanc artem diſcendam (Plinio autore) nauigarũt, exilijs potius quàm peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicarunt,hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagorã,Platonemq;, ob eam capeſſendã Memphiticos uates acceſsiſſe, & penè totam Syriã,Ægyptum,Iudæam,& Chaldęorũ ſcholas perluſtraſſe,compertum eſt. Enimuerò hãc apud Chaldęos, religionem etiam in ſapientiã philoſophicã commutantes, Aſſyrios, Perſas,Arabes,Æthiopes & Indos plus ab initio cultam fuiſſe atq; celebratam, quàm apud ullas alias gentes, conſtat. Ægyptios adhæc, natura ſuperſtitioſos, ac in aniles fabulas & hiſtrionica cõmenta religionem uertentes, in primis ea claruiſſe, quòd potiſsimùm apud eos dęmonũ uiguerit cultus:quibus nihil ſtudio maiori fuit unquã, nihil prius, quàm ut quibuſcunq; poſſent modis, à uera Dei & naturæ contemplatione abreptos,tranſuerſos homines ſuis illaquearent uaframentis. Ita Græci amãtes & perquàm ſtudioſi nouarum & ingenioſarum inuentionum,in Pyrronias diſputationes religionẽ tranſfuderunt: quemadmodum Romani dominationis natura cupidi, eam ad ſuos ſimiliter inflexerunt attemperaruntq; affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utriq; dæmonum artibus manũ quoq; pronius dedêre. Extitêre & Choatræ populi, incantatores nõ uulgares,quorum lacus iuxta Mæotim,Plinio teſte. Valer. Flacc.lib.6.Argonaut.

Centoras & diros magico terrore Choatras.

Neuri Scythiæ populi incantatores quoque habiti famoſi. *Herod.*

At quanquam naturalem magiam pleroſq; eorum authorũ coluiſſe obijcietur, plurimum tamen eoſdem ſuperſtitionis impiæ infamisq; magiæ admiſcuiſſe comperitur: ut naturalis illa goetiæ & theurgiæ illecebris con-

Plutarch. in uita Numæ.
Contra monſtroſa Pythagoræ facta ſcripſit Timõ Phliaſius.
Ægyptÿ natura ſuperſtitioſa.

fusa, malorumq; dæmonum impostu-
Naturalis magia quid, & eius commendatio.
ris irretita, non satis secernatur. aliàs penitissima illa naturalium rerum abstrusarum speculatio & cognitio, uera nimirum philosophia, sanctiorq; magia, à sapientibus solenni plausu excipienda, colendaq;, à me hic non eleuatur, cui etiam nulla ex parte quicquam derogatum uolo. Rabini Hebręorum asserunt, antiquos patres ad sanhedrim, hoc est, consilium & iudicium magnum admissse neminem, nisi magiæ peritum, & gnarum septuaginta linguarum. Adhæc quos Græci sophos aut philosophos, Chaldęi etiã magos uocant, ut in Danielem testatur D. Hieronymus: hos commendat ueritatis historia, Matth. 2. momentũ enim, locumq; nati filij Dei, ex prophetijs, quas in illo regno & Babylonico Israeliticæ captiuitatis tempore sparserãt, stellæ monitu agnoscunt. Quam quidem stellam nõ fortuitò illuxisse, neque ex materia physica naturæ ductu inflammata exarsisse, uerùm diuinitùs accẽsam, ut Christi natiuitatem designaret, ipsosque ad locum in quo erat deduceret, intelligunt. Superiorum uerò infamia uel hinc magis elucescet, quòd in Diuinationibus Cicero scribit, in Persis augurari magos, & diuinare, congregariq; in phano commentandi causa, atque inter se colloquendi. Et quod grauius multò est, in lib. de Sacrificio & Magia Proclus, dũ hanc naturalium sympathiam cognationemq;, & si uoles, compassionem latissimè demõstrat, etiam numinum aduocatione uti solitos magos, per huiusmodi rerum consensum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occasionẽ dedisse, fabricatos temerè superstitionum & falsæ credulitatis plurima genera, testatur Laërtius. Ex quo artis liquet ignominia, quòd numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans uersutias, impeditissimis & ipsa erroribus obretita, minus prouidos in interitum præcipites rapiat.

Sed utinam posterioribus Magis ea mansisset religio, quæ Magorũ Persarum erat, & Ægyptiorũ sacerdotum, & Druidum Gallorum: qui nefas esse arbitrabantur, ea magiæ sacra literarum monumentis committere, ne uulgo innotescerent. Ita tandem fuisset sperandum, illud prodigiosum diaboli artificium, atq; generi humano exitiosum, prorsus interiturum: quemadmodum & iam Theologis & Medicis quocunque moliminis genere conandum, ut artium hæc pernicioßissima, fraudib. plena, è religionis nostræ sacris quàm longissimè exulet, & è diuinæ Medicinæ castris omnino procul exterminetur, quum utranq; suis fucatis exorcismis, barbaricarum uocum preculis, obscurorum nominum recitatione, sacrosancti eloquij abusu, ligaturis, periaptis, carminibusque ad salutis & uitæ hominũ perniciem conspurcarit. sicuti apud Iudæos secretiorem diuinæ legis interpretationem Cabala nũcupatam, identidem ab ea *Cabalæ magia infestiata.* defœdatam uitiatamque legimus: ut Cabalistica eiusmodi magia, Christũ incõparabilia effeciße miracula, astruere non exhorrescant perfidi Iudæi.

Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus splendidos suspendunt hi magi, *Libri magici.* ementitis circunferuntur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diuiniorem ante cæteros fuisse asseruit uetustas) item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob somniorũ explicationem, Solomonis (insigni coniectura ita ex Iosepho augurãtur sacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhęc Zachariæ Babylonij, Pauli, Honorij, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cuiusdam: ut ob speciosa hæc nominũ lenocinia magis arrideant, illiciantque, *Enoch.* *Lib. 1. Iud. cap. Vide Ioseph. lib. 2. eam de mone nem fa lutam.*

& ci-

& citius fidem ſortiãtur. Verùm acrius intuenti, apertè ſe prodit horum furciferorum circulatorum q̃; fallax præſtigium, & noſtro quo iam pridem conſi cta ſeſe profitentur ipſa uolumina. Ioſeph quoque Iſraelis filio, ex peculiari Dei munere uaticinanti, ſomnia interpretanti, in fratrum miniſterium à prouidẽtia diuina ſegregato, Chriſtique typum gerenti, eam aſpergit maculam Iuſtinus, illum magicas nouiſſe artes, easq; ad Moſen & reliquos peruenisſe ſcribens. Idem de Moſe tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Ægyptium ſacerdotem dixêre nõ ualde diligentes (teſte Capnione) quidam rerum ſcriptores, ut Strabo Coſmographiæ libro ſexto decimo. Magũ item & fallacẽ eum appellat Poſsidonius, & Lyſimachus, & Apollonius Molon, & plerique alij, ſimiliter Apion: quos mendacij, ignorantiæ & inſaniæ inſimulat Ioſephus multis argumentis. Eam labem in primitiua Eccleſia quoque multis Chriſtianis illeuerunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio ueritas, ab imã uanitate, ſumma & ſincera pietas. Hos Origenes defendit. Nec ſanè illud mirum, quũ plures ab hæreticis & impoſtoribus libros ſub titulo Seruatoris noſtri Ieſu fuiſſe editos, non ſolùm Hieronymus in 13. Ezechielis commentario teſtis ſit: ſed & Auguſtinus in lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarũ affirmet, fuiſſe gentiles quoſdam temporibus ſuis, qui iactarent ſe uidiſſe & legiſſe libros aliquot Chriſti ad Petrum & Paulum, in quibus ſcripta eſſet ſumma totius artis magicæ, ex cuius peritia Chriſtus, dum uiueret, tot tãtaq; miracula edidiſſet: quorum inſaniam quatuor argumẽtis eodem in loco breuiter refellit.

Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorum numerus in Eccleſiam irrepſit, qui ſicut Iannes & Mambres reſtiterunt Moſi, ſic & illi Apoſtolicæ ueritati oblatrarunt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ ſub Claudio Cæſare propter hanc rem ſtatua donatus eſt, cum hac inſcriptione: SIMONI SANCTO DEO. hic tãdem uelut in aëre uolãs, à dæmonib. uectus, Petro orante, exaltatus dilabitur, miſereq; interijt. Eius blaſphemias prolixè recenſent Clemens in Itinerario, Irenæus, Egeſippus lib. 3. de excidio Hieroſolymit. capite 2. Euſebius, Nicephorus lib. 2. Eccleſ. hiſt. cap. 27. Ambroſ. in Hexametro, Fulgoſ. lib. 8. cap. 11. Menander magus Simoni ſucceſsit, ipſe quoque genere Samarita: neque ſolùm eius expreſsit impietatem, ſed longè ſuperãs, maioribus portentis efferebatur, ſeſe ſeruatorem dictitãs ex olympo ad cœlum demiſſum, docebatq; nullo pacto angelos ab hominibus uinci aut cogi poſſe, quàm artis magicæ diſciplina & baptiſmo, ab eo traditis, ex quibus immortalitatem humano generi prouenire aſſerebat. Quæ omnia ex libris Irenæi refert Euſebius lib. 3. Ex illo Simone tanquam ex hæreſium ſeminario, pullularunt per multas ſucceſsiones, monſtroſi Ophitæ, turpes Gnoſtici, iactantes omnem intelligentiam ſibi datam non cœlitùs, ſed à ſpiritu impoſtore & uentriloquo: impij Valentiniani, Cerdoniani, Marcioniſtæ, Mõtaniani, & multi alij hæretici, propter quæſtus & inanis gloriæ aucupiũ mẽtientes aduerſus Deum, nec quicquã utilitatis aut beneficiorum conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemq; præcipitantes. Huc pertinet famoſiſsimi magi Cynopis hiſtoria, quicum Ioanni Euangeliſtæ, iuſſu Domitiani, in Pathmo inſula, quæ eſt una ex Sparadibus, exulanti, controuerſia erat. Exempla quoq;

2. Timoth. 3.

Simon Samarit. magus, hæreſium ſeminarium.

Abdias epiſcop. Bab. lib. 1. certam. apoſtol.

Vide lib. 3. cap. 4.

leguntur apud Ioſephum libro 20. antiquitat. Iudaic. capite 6.

QVI MAGIAM INFAMEM *poſtea coluêre, & funeſtus quorundam interitus.* Cap. IIII.

SVperiorum magorum nugamenta itidem inſulsè ſequuti ſunt, Apion Grammaticus, Iulianus apoſtata, Robertus Anglicus apud Heluetios miſerè mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponenſis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de uilla noua, Anſelmus Parmenſis, Picatrix Hiſpanus, uel author libri ad Alfonſum ſub Picatricis nomine, Cicchus Aſculus Florentinus, & plerique alij obſcurioris nominis ſcriptores, deplorati certè ingenij homines: qui quum ſe magiam tradere pollicẽtur, non niſi aut deliramẽta quædam, nulla ratione ſubnixa, aut ſuperſtitiones, pijs omnibus indignas congeſſerunt: quorum plures etiam in hac arte florentiſſimos, fama mulctatos, & quàm miſerrimè hoc mundo defunctos fuiſſe, ſe partim cognouiſſe, partim teſtantibus fideliſsimis hominibus audiuiſſe, aſſerit eximium illud olim Germaniæ decus Ioannes Reuchlinus, linguarum peritiſsimus. Quã doq; enim eiuſmodi ſocietatis iure deuinctos, uel ancipitibus falſisúe præſtigijs ad mẽtiendum permotos perdunt dæmones, & iudicibus uinciendos, excarnificandos, enecandosque produũt: uel ipſi tragico aliquo triſtiq; ſupplicio interemptos abripiunt. Solent tali quidem honore & remuneratione, tenebrarũ poteſtates ſuam afficere clientelam. Ita Zoroaſtrem abſumpſerunt flammæ, ac Simonem magũ altiſsimus caſus. Zaroes & Arphaxat magos in Perſidis ciuitatibus ludificãtes homines, ipſa hora martyrij Simonis & Iudæ apoſtolorũ fulguris ictu exuſtos fuiſſe, tradit Abdias Bab. epiſcop. lib. 6. certam. Apoſtol. Sic & Cynopem magorũ principem, Ioanne euangeliſta orante, fluctus abſorpſiſſe legimus. L. Piſo primo Annalium auctor eſt, Tullum Hoſtilium regem, ex Numæ libris, eodem ſacrificio quo Iouem cœlo deuocare conaretur, quoniam parum ritè quędam feciſſet, fulmine ictũ. Amphiaraus Argiuus uates & augur, cauere ſibi non potuit, quin primo die quo Thebas ueniret, hiatu terræ abſorberetur. Maxentius Imperator artibus magicis (quibus exercendis erat aptior quàm Imperio) deditus fuit, & mulieres prẹgnantes interdum ſecuit, aliquando infantum recens natorum uiſcera inquiſiuit. Quãdoq; arcanis quibuſdam rationib. dæmones acciuit, eorumq; reſponſis bellum, quod ſibi à Conſtantino & Lycinio parari ſenſerat, amoliri conatus eſt. At quod hic ſui conatus impij ſortitus eſt autoramentũ? Victus aliquot à Conſtantino prælijs, cum ſuis tandem in flumine merſus perijt, ponte Miluio rupto, quem ſcaphis coniunctis, ut tranſire poſſet, ipſe fecerat, & in proprium appararat exitium. Chriſtiani dixêre, interitum Maxentij ſimilem fuiſſe Pharaonis pœnæ.

In Rogerium Bach. ſcribit Ioan. Franc. Picus lib. 7. cap. 7. & contra Petrum Apon. & Albertũ li. 4. cap. 9. & lib. 7. cap. 5. & 7. de Præmot. ſuperſt. uelut & aduerſus Indorũ Brachmanum & Gymnoſophiſtarum Aethiopum magica, ca. 9. li. 7.

Lib. 2. de uerbo mirif.

Zaroes & Arphaxat Magi fulguris ictu mortui.

Cynops magus à fulg. abſorptus.

Statius in Thebaid.

Euſeb. li. cap. 30.

Scribit Olaus Magnus li. 3. cap. 4. de gent. Septent. quòd Methotin quidã arte magica inſignis, excellentem fictæ dignitatis, uel potius diuinitatis opinionem ſibi aſſumens, ſimplicium animos præſtigioſæ artis fama ſeductos, ad prẹſtigioſa libamenta ſibi pendenda adduxerit. Hic cùm eſſet ſummus deorum pontifex, ſacrificia ceremonias q; ita diſtinxit & ordinauit, ut diſcretus ſuperũm cuiq; cultus & libatio obſeruaretur, aſſerens deorum offenſas communibus ſacrificijs aut permixtis ceremonijs expiari non poſſe. Tandem ſceleribus eius detectis, concurſu populi occiditur: occiſusq; peſtiſe-

Methotin magus occiditur.

stifera cadaueris sui contagione pluri mos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum uanitatis ipsius meruerant præstigiæ. Et eiusdem libri cap.18. hæc narrat: Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, nõ minori fraude, quàm singulari superstitione, diuinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa uendicãs. Is siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeò armorum & prestigiarum usu clarus euasit, ut ad traijcienda maria osse, quod diris carminibus obsignauisset, nauigij loco uteretur: nec segnius eo, quàm celerrimo uelorum uentorumque usu, præiecta aquarum impedimenta superaret. Tandemque ut diuinitas eius ostẽderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. Præterea Oddonem, Danicũ piratam maximum, tradit absque carina altum pererrasse mare, & hostilia sępe nauigia concitatis carmine procellis euertisse: ac postremò peritiore hoste circumuẽtum, gurgite submersum esse, qui marinos uortices prestigiosis carminibus olim calcare consueuit.

Ioannes Faustus ex Kundling oppidulo oriũdus, Cracouiæ magiam, ubi olim docebatur palàm, didicit, eamq; paucis annis ante quadragesimum supra sesquimillesimum, cũ multorum admiratione, mẽdacijs & fraude multifaria in diuersis Germaniæ locis exercuit. Inani iactantia & pollicitationibus nihil non potuit. Exemplo uno artem ea cõditione Lectori ostẽdam, ut se non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic sceleris ergò captus Batoburgi in Mosæ ripa ad Geldriæ fines, barone Hermanno absente, mitius ab eius sacellano D. Ioanne Dorstenio tractabatur, quòd huic uiro bono, nec callido, plurium rerum cognitionem artesque uarias polliceretur. Hinc & tamdiu uinum, quo Faustus unicè afficiebatur, prompsit ille, donec uas euacuaretur. Quod ubi Faustus intelligeret, atque Grauiam sibi abeundum esse, ut raderetur barba, diceret alter: uinum is si adhuc curaret, artem denuò promittit singularẽ, qua citra nouaculæ usum, tolleretur barba. Conditione accepta, arsenico confricari eam citra ullam præparationis mẽtionem iubet: adhibitaq; illinitione, tanta successit inflammatio, ut nõ modò pili, sed & pellis cum carne exureretur. Cum stomacho idem ille mihi facinus hoc nõ semel recensuit. Alius mihi nõ incognitus, barba nigra, reliqua facie subobscura, & melãcholiam atteștante (splenetic us etenim erat) quum Faustum accederet, incunctanter hic ait: Profectò te sororium meum esse existimabam, pedibus tuis mox obseruatis, num longæ & incuruæ in ijs prominerent ungulæ: ita hũc dæmoni assimilans, quem ad se ingredi arbitraretur, eundemq; affinem appellare consueuit. Hic tandem in pago ducatus Vuirtenbergici inuentus fuit iuxta lectum mortuus inuersa facie, & domo pręcedenti nocte media, quassata, ut fertur.

Ludimoderator apud Goslarienses ex Fausti magi, uel uerius infausti mali doctrina instructus, modum quo carminibus in uitro coerceretur satan, didicit. Vt itaque impediretur à nemine, die quodam in syluam abijt: ubi in magica execratione aberranti apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammeis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non dissimilibus, genis felem referentibus, & in uniuersum terribilis. Hoc idolo terrefactus hic prosternitur, iacetq; horas aliquot semimor-

mimortuus. Tandem reſpiranti nonnihil, atq; ad ciuitatis portas progredienti, quidam familiares obuij, uultus mutati, pallorisq; cauſam rogant. Hic tremens & uelut furibundus obmutuit, domumq; ductus horrēdos edere ſonos, & prorſus inſanire cœpit. Anno tandem exacto fari denuò incipit, & ea ſpecie ſibi dæmonem apparuiſſe narrat. Cœnæ uerò Dominicæ communionem ubi tum celebraſſet, tertio pòſt die ſe Deo commendans, calamitoſæ huic uitæ ualedixit.

Quidam item magus in pago uix ab Ihena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: liteq; inter hunc & uicinum fabrum lignariū orta, hic alterum cōuicijs acerbioribus irritauit. Poſt menſes aliquot periculoſo afficitur morbo faber, priusq; offenſæ ueniam precatus, magi opem implorat: qui diſsimulata iniuria, iubet ægrotū in potione uti radice, cui à Verre nomen eſt (ſic legitur) cum alijs uenenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte uitam commutarit. Homicidij accuſatur magus à fabri coniuge & conſanguineis. Cauſa uerò ad magiſtratum Ihenenſem delata, uinculis ille coercetur: & quæſtionibus ſubditus rem omnem confitetur, ac in primis quòd uindictę ſtudio fabrū perdidiſſet, ſubiungens artem ſe edoctum fuiſſe à uetula non procul ab Hercinia ſylua degente: item dæmonem ſibi ſemper præſtò fuiſſe, commonefacientem inſpirantemq; quid conſilij tam abſentibus quàm præſentibus præſtari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano conſecratur.

De Prænot. ſuperſt. lib. 4. cap. 9.

Alloquutum ſe plurimos aſſeuerat Ioannes Frāciſcus Picus, qui uana ſpe futurorum deluſi ab apparente ſibi dęmone, per inita pacta uocato, uſque adeò uexati fuerunt poſtremò, ut optimè ſecum putarint actum, ne uitam amiſerint. Aliū quoq; intellexit ab eiuſ dē ſocijs adhuc uiuis, à dęmone quinquaginta fermè abhinc annis uiuū ablatū, nuſquā comparuiſſe, dum curioſo cuidā & malè ſano principi Troiæ oppugnationē repræſentare, quaſi in ſcena, pollicitus eſſet, Achillemq; & Hectorem introducere præliantes.

Magus à dæmone latus.

Comes item Matiſconenſis magicæ factionis, hora prandij coram multis Baronibus & militibus abreptus fuiſſe à dæmonibus legitur, ac ter circum ciuitatem Matiſconenſem uelociſsimè uectus cunctis uidentibus, atque ter miſerabiliter exclamaſſe, Succurrite ciues, ſuccurrite: unde tota ciuitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dęmonum comes, ut fuſius docet Hugo Cluniacenſis.

Recēti adhuc memoria, Anno 1530, ſacerdoti in cryſtallo theſauros Noribergæ oſtenderat dæmon: hos cùm loco perfoſſo ante urbem quæreret ſacerdos, adhibito amico ſpectatore, & iam in ſpecu arcam uidiſſet, atque ad eam cubantem canem atrum, ingreſſus ſacerdos in ſpecū, opprimitur interficiturq;, ruente cacumine, & ſpecum rurſus complente.

Sacerdos cryſtallo theſauros ditur ne, &c. tur in

Saltzburgi incantator iactabat, ſe omnes in uicinia ad miliare ſerpentes poſſe in uñam perducere foueam, & interimere: quod cum tentaret, tandem antiquus & ingens proſerpit ſerpens, quem quum carmine in foueam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem uelut cingulum amplecti tur, trahitq; in foueam, & enecat. Hęc magiæ huius ſtipēdia, hi ſimulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & ueſana pernicioſaq; ludibria.

magus catur.

Rectè igitur ac piè Petrus Lombardus ait: Dęmonum ſcientia & uirtute exer-

Lib. tiarū

exercentur artes magicæ, quibus tamen tam potestas quàm scientia à Deo data est uel ad fallendum fallaces, sicut Ægyptios: & etiam in ipsos magos data est, ut eorundem spirituum operatione uiderentur admirandi, à quibus erant damnandi: uel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno desiderent: uel ad exercendum seu probandum iustorum patientiam. Nec putandum est, dæmonibus hanc rerũ uisibilium materiam ad nutum seruire: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur.

DE LIBRIS QVIBVSdam magicis. Cap. V.

PRæterea non eximios tantùm uiros, sanctos patriarchas & Dei angelos tam sceleratorum execrãdorumque dogmatum iactant authores, hi magi: uerùm etiam libros à Raziele & Raphaele, Adæ & Tobiæ angelis, traditos ostentare nõ erubescũt, ut hoc fuco suam pulchrè adornent Empusam. Hi uerò libri, ut & superiores, penitius introspicienti præceptorum canonem, rituum modum, uerborum consuetudinem, characterum genus, barbarum constructionis ordinẽ, indoctam phrasim, sententiarum uim, res insulsas, manifestè sese produnt, & inscriptiones esse adulterinas suppositicias; nec nisi summas impostoras eos continere, necnon ita pridem ex unius conspirationis uolutabro cunctos nostra ætate scaturijsse, minimeq; Chaldæorum & Hebræorum linguam uetustatemq; resipere: nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in sacris, alterum in prophanis agnoscere, commonstrant. Interim tamen à perniciosissimis abominationum architectis ueræ sapientiæ ignaris fabricatos esse ex gentilitijs quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremonijs, ueluti ex insidijs, ut circumueniant citius, studio immixtis insertisque multis ignotis nominibus & signaculis, ut stupori terrorique sint rudioribus, simplicibus & incautis, mentis sanæ dubitet nemo.

Cap. 3. libri magici.

Optimo iure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emissus, tributusque Henrico Cornelio Agrippæ, meo olim hospiti & præceptori honorando, ultra annos quadraginta iam mortuo, ut hinc falsò eius manibus iam inscribi sperem, sub titulo quarti libri de Occulta philosophia, seu de ceremonijs magicis: qui insuper clauus librorum trium de occulta philosophia, omniumque magicarum operationum iactatur. Sed

Quartus liber de occulta philosophia impius. Cardanus li. 18. de subtil, alio titulo eius libri meminit.

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ sunt nugæ, & scopæ dissolutæ, ut nihil ex eo certi constituere queas, etiamsi huius uanitatis studiosissimus singula quo iubet author ordine, industriè prosequaris, inchoesq; ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ secundum successionẽ signorum per singulos gradus, atq; ex singulis gradibus ab ipso planeta aspectis, facta proiectione à gradu ascendẽtis, ut ille proponit, & fusius nugaciusq; docet. Idem dictum uolo de tabulis, per quas malorum spirituũ nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptijs literis tradidisse Trismegistus dicitur, qui etiam omnium primus extitisse fertur, qui de nominibus spirituum eliciendis tractarit. Fabrica quoque exquisita in hoc libello subsequitur de characteribus bonorum & malorum spirituum: quos tamen ita effictos esse ad deceptionem, nec ijs quicquam inesse uirium, quilibet sanæ indolis haud difficulter iudicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum spirituum familiares, & imagines inueni

antur, ſub quarum forma inuocantibus occurrere & comparere illi ſolent: item formæ familiares ſpiritibus Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij Lunæ. Pentacula deſcribuntur quoque tanquam figura quædam ſacra, à malis euentibus nos preſeruantia, & ad malorum dæmonum conſtrictionem & exterminationem adiuuantia: malos etiam ſpiritus allicientia, nobisq; conciliantia, quæ ex characteribus, picturis, nominibus bonorũ ſpirituũ uariè componũtur, quibus abominabilis, imò blaſphemus ſacræ Scripturæ adhibetur abuſus. Inter reliquas preces, rogatur etiã malus ſpiritus ad cogendos homines, cuius nomen ſimiliter inſeritur: fitque hoc, ſi ad malũ tendit operatio, ut ad uindictam, pœnam uel deſtructionem. Præterea ſi quis uerſiculus in Pſalmis, uel aliqua parte literarum ſacrarum, deſiderio noſtro congruus habetur, ille orationibus immiſcetur: & poſt orationem ad Deum, quandoq; oratio cõuertitur ad exequutorem illum, qui miniſter in precedenti oratione optatur, ſiue unus ſit, ſiue plures: ſiue angelus, uel ſtella, uel anima, uel ex Heroũ numero aliquis.

Subſequũtur & uariæ conſecrationes rerum aliarũ, tum libri, per quem malorum dæmonum miniſterio plurimùm quidam utuntur, cui ſpiritus inſcripti procliuem obedientiam ſacro quodam ſuo iuramento uouerũt. Hic poſt conſecrationem conſeruatur religiosè, ne extra inſtitutum aperiatur. Fumi certè & anicularum deliramẽta. Idem ſentiendum de inuocatione bonorum ſpirituũ ibi deſcripta, ubi poſt delira multa, recitatur genibus flexis Pſalmus, Beati immaculati in uia, cum diuinis & angelicis nominibus: eoq; finito ſurgit actor, & incipit ab Oriente in Occidentem cõtinuo uortice intra cõſecratum circulum circuire, donec uertigine correptus humi in circulo procumbat, ubi quieſcens ſtatim in extaſin rapitur, in qua is ſe prodit qui cuncta annunciabit. Sic & oracula per inſomnia reddũtur, ſi poſt alia ex preſcripto adminiſtrata, lectum ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quam cognoſcere deſiderat, eoq; indormiat modo. Hiſce ſomnijs haud dubiè inſinuat ſe diabolus, quãdo res imaginationi cogitationiq; tam ualidè impreſſæ adhuc in organis imaginationi inſeruientibus hærent. Quæ etiam in mali ſpiritus inuocatione requirantur, eadem religione proſequitur. Vbi adhibentur quoque conſecratæ res, neceſſariæ tam ad defenſionẽ inuocantis & ſociorum eius, quàm etiam ad uincula & conſtrictionem ſpirituum: quales ſunt ſacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladij, ſceptra, ueſtes, ex materia & colore conuenienti. Apponuntur & ſedilia pro ſpiritibus, qui quoque inuocati ad potum & eſum inuitantur. Inde peſtilentiſsimus ſubiungitur libellus, Heptameron inſcriptus, ſiue elementa Magica Petri de Abano: quem, ut reliquos id genus omnes, inter lectionis reiectę libros, Vulcano cum primis conſecrare decet. In eo circulus & eius compoſitio deſcribitur, item nomina horarũ & angelorum eis præſidentium, barbara nimis, quemadmodum & angelorum quatuor anni temporum nomenclaturæ: conſecrationes quoque & benedictiones circuli ac ſuffumigiorum, exorciſmus ignis cui ſuperponuntur fumigia, ueſtis & pentaculum factum die & hora Mercurij, creſcente luna, in charta, membrana ſcilicet hœdi, ubi prius ſuper illo dicta fuerit miſſa Spiritus ſancti, & aſperſa baptiſmatis aqua. Succedit modus operationis, exorciſmus ſpirituum aëreorum

Elemẽta Magica Petri Abam.

Vſus miſſæ aquæ baptiſmatis.

im-

impius, oratio ad Deum blaſphema, in quatuor mundi partibus recitanda in circulo, deinde uiſiones & apparitiones uirtute exorciſmi excitatæ, cũ inuocatione horrenda exorciſtæ: nomina item angelorum abſurda diei Dominici, & eius coniuratio, ut & ſingulorum totius ſeptimanæ dierum.

Agrippa à ſuima uira- catur.

Iouius in g. & ex Andre- Handorff ibro Exẽ- rum Ger- n. & ple- ue alij.

Occaſione huius libri Agrippæ aſſcripti, ſilentio inuolui diutius ob ueritatis prærogatiuam nõ patiar, quòd in diuerſis aliquot ſcriptoribus legerim, diabolum forma canis ad extremum Agrippæ halitum comitem ipſi fuiſſe, & poſtea neſcio quibus modis euanuiſſe. Satis equidem mirari hic nequeo, tantæ exiſtimationis uiros tam inſulsè aliquando loqui, ſentire & ſcribere ex inaniſsimo uulgi rumore. Canem hũc nigrum mediocris ſaturę, Gallico nomine Monſieur (quod Dominum ſonat) nuncupatum, noui ego, ſi quis alius, familiariſsimè, quem nimirum non rarò, ubi Agrippam ſectarer, loro ex pilis concinnato alligatum duxi: at uerè naturalis erat canis maſculus, cui aliàs fœmellam ferè colore & reliqua corporis conſtitutione ſimilem, quam Gallicè Madamoſelle (Dominam) appellabat, me præſente, adiunxit. Cauſam autem huic falſæ opinioni dediſſe opinor, partim quòd canem hunc pueriliter nimis amaret (ut ſunt quorundam hominum mores) oſcularetur plerumq;, aliquando & à latere hunc ſibi admoueret in mẽſa, quemadmodum & in eodem ſimul lecto lub lodice noctu pateretur, ubi coniugem Mechlinienſem Bonnæ repudiaſſet anno triceſimo quinto ſupra ſeſquimilleſimum: uelut & in muſæo, ubi inter ſupellectilẽ chartaceam certè inſignem perpetuus erat Agrippa, atq; in eius menſa Agrippæ & mihi in ſtudijs communi, inter utrunque ſemper iaceret hic canis. Partim adhæc, quòd, licet in dicto hypocauſto inter chartas continuò deliteſceret meus herus, nec toto octiduo uix ſemel prodiret, quicquid tamen in diuerſis regionibus ageretur, ferè norat. Hoc alij imprudentiores, huic cani ut dæmoni, dum adeſſem, acceptum ferebant: ſed reuera à doctiſsimis quibuſque uiris ad illum undequaq; ſcribebatur quotidie. Anno ſupradicto Bonna Lugdunum profectus, capitur à rege Franciſco, quòd liberius nonnihil in ipſius matrem aliàs ſcripſiſſet: ſed quorundam interceſsione liberatus, Gratianopoli in Delphinatu poſt aliquot mẽſes in Domino obdormijt. Tum ego Lutetiæ Parrhiſiorum agebam.

In hoc catalogo recenſendus libellus Arbatel de magia ueterum, inſcriptus, magicæ impietatis plenus, uti conſtat ex aphoriſmo 16.17.21.24.25.27. & alibi, ſecus licet ſplendidè polliceatur in fronte, nimirum Pneumaticam magiam ueterum tum magorum populi Dei, tum magorum gentium, pro illuſtratione gloriæ & philanthropias Dei.

DE IOANNE TRITEMIO *eiuſq; libro Steganographia inſcripto.* Cap. VI.

STeganographiæ Ioannis Tritemij abbatis Spanhemenſis, in hæc uerba meminit Carolus Bouillus: Ad Tritemium diuerti, quem reperi magum, nulla philoſophiæ parte inſignem. Eius Steganographiam euolui uelitatim nonnullorum capitum perlegens initia. uix horas duas librũ in manibus habui: abieci enim eum illicò, quòd terrere cœperant me tãtæ adiurationes, ac tam barbara atque inſolita ſpirituum (ne fortè dicam dæmonum) nomina: uniuerſa uerò huiuſmodi nomina (quoad uidere uiſus ſum) ignotæ linguæ ſunt. Aut o-

In epiſtol. ad Germanum Ganaium Reg. cõſiliar. Tritemius. Steganographia Tritemij.

nim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Græca: Latina pauca, aut fermè nulla. Innumeri aũt sunt characteres, quibus adiurationes singulæ notantur. Quod in epistola ad Boscium Tritemius scribit, uerba esse plana, lucida, sine omni literarum aut uocabulorum transpositione, ita ut omnes legant & intelligant: secretum tamen illius qualecũque erit, manere ignotũ: hactenus uera loquutus sit. Nam in tota huiusmodi Steganographia passim sanctissimas ac pijssimas orationes inserit, quæ ad amicum epistolarum loco mittantur: re autem uera lachrymæ sunt crocodili. Id enim mihi facere uidetur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrum de Apollophane sentit: Diuinis aduersus Deum nefariè utitur, ac per mundanam inanemq; sapientiam, diuinã sapientiam euacuare molitur. Quod aũt sine adiutorio spirituum omnia pollicetur se facturum, rectè (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit: manetq; puto angelus Dei bonus, ut secet eum medium, dissoluatq; fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis inijsse ac sanxisse, palàm ex ipso opere declaratur. Porrò, si ritè memini, hũc ipsum in Steganographia illa ordinem seruat: in primis spirituum ipsorum nomina digerit, hinc eorum adiurationes disponit, ac singulorum characteres subscribit: postremò figuras distinguit, è quibus pro adiurationibus singulis apta spirituum nomina, quoties necessitas ingruerit, depromere atq; elicere liceat. Partitur autem in huiusmodi figuris, spiritus ipsos in quatuor Imperatores, Duces, Comites & Seruos: Imperatores uerò totius orbis esse tantùm duodecim, quotquot & uẽti à philosophis esse traduntur. Ex his quoque quatuor designat præcipuos, Orientis, Meridiei, Occidentis & Septentrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore statuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus singulis rursus Comites, maiore numero: & Seruos sub Comitibus innumeros. Hoc igitur pacto, ad artis suæ effectũ conuertitur. Cùm uult disito amico sua aperire consilia, (hæc enim uocat secreta) scribit epistolæ loco orationẽ quandam miræ sanctitatis & deuotionis fuco affectatam, eamq; charactere cuiuspiam duodecim Imperatorũ im primit, & ad amicum, qui (ut ait) nouerit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epistolæ, characterẽ in primis cuius nam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, uersus ad Orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritq; confestim ex suis libris, quibus adiurationibus princeps ille cogatur, ut suorũ quempiam subditorum ad se mittat. Elicit autem adiurationes duas, ac primam quidem super patẽtes adhuc literas: spectánsque in auroram profert. qua ritè prolata, mittit ilicò Imperator ille quendam suorum aut Ducum aut Comitũ aut Seruorum, qui protinus aduolãs, fit uiro eminus uisibilis, uelut nebula aut caligo in aëre pẽdula. Vbi deinde secũdæ coniurationis uerba expleuit, spiritus ille propius accedit, cominúsque ad eius aures expetita amici secreta propalat & nunciat. Sunt aũt (quod sentiam) adiurationes ipsæ haud continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum ad uarium quendam magicæ artis modum ordinatorum, suntq; huiusmodi nomina (ut dixi) omnia fermè ignota, uelut Arabica, &c. Memini item me in ipsius opere ita legisse: Hi autem spiritus pernicioſissimi sunt, & nequam. Odio quàm maximè habent lucem,

Daniel. 13.

Ordo Steganographiæ.

tene-

tenebras diligunt. Forti adiuratione opus eſt, ut ad neceſſaria noſtra cogãtur. Quòd ſi in his adiurãdis territus, pauxillum trepidaueris, aut in explẽda adiuratione (ſiue uocabuli omiſsione, ſiue ſeriei immutatione) aberraueris, te ilicò necabũt. Hos igitur tam in uindictam paratos, quis adeò erit mente captus, ut bonos clementesq; ſpiritus eſſe probet? Vidi in eo Opere adiurationes nonnullas, quas uocat potentes, quibus poſsit unuſquiſque, qui aſsiduè cupit ſpirituum uti miniſterio, alligare apud ſe ſpiritum, ac cogere ut in eius domo maneat ſemper, eiq; in cunctis famuletur. cæterùm in ſemotiſsimo (ut ait) à turba loco is ſpiritus locandus eſt, ne temerè ad ſe ingredientes necet, &c. Satis ſuperq; me feciſſe uideor, ſi tibi hæc expoſui, quibus liquidius & uiri, & artis quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi pateſcant. Hactenus Bouillus: quem tamen mendacij & impietatis accuſat Tritemius, ſe purgans in Præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem. Librorum Steganographiæ partem ſcriptam cum figuris & ſpirituum nominibus apud Henricum Cornelium Agrippam felicis memoriæ, ego ipſe olim legi, atq; eo inſcio exſcripſi.

Studiò in argumentis famoſorum quorundam librorum deſcribendis longior fui, ut ijs cognitis promptius de reliquis eius farinæ blaſphemijs cenſeatur.

Hic diſciplinæ & artis fons, origo & firmamẽta, ac ſacrilegi negocij methodus: cuius tamen ui obedire manes, cogi nũmina, turbari ſidera, elementa ſeruire, eiusq; inexpugnabili poteſtate & cæca numinum coactorũ uiolentia, ſtupenda ſupra naturam ſe opera perficere, ſibi perſuadent, iactantq; in ſinu ridentes, bis certè miſeri homines: quod uani teſtantur exitus, & poſt immenſa laborioſaque ſtudia fruſtrati euentus. Præſtigias oſtentant, non miracula: quæ non Dei aſsiſtentia, ſed permiſsione ob hominum incredulitatem, & dęmonum pactione ſortiuntur effectum.

Huius ſcholæ artes iactãtur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artephij, ars Paulina, ars Reuelationum, & ſimilia impietatis mõſtra plura, neutiquam toleranda: quæ hoc ipſo ſunt magis exitialia, quo indoctis apparent diuiniora. *Magiæ artes quædam.*

INCANTATIONVM VARIJ MODI. *Caput VII.*

INcantationum uerò diuerſi admodum omnibus ſeculis extiterũt modi, quorum unus alio crebrior, hoc uel illo tempore fuit, atque hiſce uel alijs locis celebrior. Huc refer uniuerſum illud præſtigiarum genus & illuſionum, quibus malefici hi, qui ſe honeſtiori Magorum nomine appellari malunt, phantaſmata phaſmataq; edunt, multa miracula fraudulenter oſtentantes, plerunq; Goeticis incantamentis, coniurationibus ineptis, illicitis gentilicijs ſacrificijs, imprecationibus, mentione diuinorum nominum, recitatione uerborum ſacrorum aut barbarorum, ſiue adhibito quocũque murmure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumq; partibus, prẹter rem uel ſuperſtitioſè uel doloſè admotis: interdum etiam certis ſuffumigijs, luminibus, collirijs, περιάπτοις ſeu alligationibus & ſuſpenſionibus: inſuper metallis, aut arte fabre factis coroporibus, ſimulachris, imagunculis, annulis, ſigillis: characteribus hoc uel illo modo uſurpatis, quibus admirandas rebus imprimi uires commentantur: item ſpeculis, & ſimilibus huius magicæ artis mõſtris organisq;. Quibus licet interdũ aliquid uirtutis na-

turalis ineſſe poteſt, tamen utplurimũ ad eorũ conſtructionem aut uſum adhibentur nefandè uel ſacra Dei oracula, uoces ſiue ſententiæ, uel blaſphema uocum diabolicarũ deblateratio, à quibus uim omnem manare propagariq́; in hæc media, ac ab ijſdem pendere confidunt, dęmonio interea colludente cooperanteq́;, immò rem omnem Dei permiſſu, ob magi impietatem & aſtantium incredulitatem expediente, quam eluſus incãtator alioqui fruſtra machinaretur. Hoc equidem ad omnes horum hominum mirificas, naturalisq́; potentiæ curſum & modum exuperantes actiones, ſemel hic dictum reſponſumq́; uolo. Enimuerò eouſq́; horũ hominum animos ſatanicæ huius profeſsionis œſtrum peruaſit, ut creditum ſit, id genus impoſturis dæmoniacis omnino perfici quæ requiruntur, aut naturis rerũ uel nouas indui uires, uel priores adimi, infirmari aut uegetari, ſiue naturæ curſum mutari, fulmina cieri, tonitrua, uẽtos, pluuias inopinatò concitari uel ſedari, ſerpentes feritate uiolentiaq́; exui, beſtias indomitas coërceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras euocari, & (ut Apuleius ait) animas agiles reuerti, pigrũque mare colligari, & noua corpora creari. Nec portẽtoſas eas res enumerare hic lubet, quas cũ Coracefia, Callicia, Menaide, Corinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarum nominibus, ad hoc certè aptis, ſi non excogitatis, ut ſono terreãt: & cum Democriti Chirocineta, Agloaphotide, Marmaritide, Achemenide (qua in hoſtiũ aciem conięcta, trepidare agmen, & terga dare, ſcribit Plinius) Hippophanade, Adamantide, Cynocephalęa Appionis, ſimilibusq́; terrificis plãtarum mõſtris, apud magos uſurpatis, & iam ſingulari Dei bonitate in hominum utilitatem memoriæ excuſsis, penitusq́; abolitis, quandoq; prorſus ſublatas uolet Deus. Immẽſus ſiquidem eſt harum fallacium actionum & rerum numerus, quas latêre præſtat: ſaltem incautos nimisq́; credulos præmonuiſſe utile eſt, ne impiè huc quoque attractis diuinis nominibus, uel ſacræ Scripturæ uerbis iniquè contortis fallantur, ſeducanturque, quemadmodum hactenus factum animaduertimus: ut hoc nomine, quo grauiſsimè delinquitur, ſe purgẽt excuſentq́;, quòd nimirũ nomina ſacroſancta innocent, uerbumq́; Dei commiſceant in hoc opificio diabolico, ubi ſcelere horribili ſanctiſsimũ Dei nomen prophanatur, atque abuſu abominando Scriptura conſpurcatur diuina.

In actionib. illis magorũ naturæ curſum ſuperantib. dæmõ operatur, Dei permiſſu, ob magi impietatem, & aſtantium incredulitatem.

Et quanquam iniquis impijsq́; his rationibus dæmones ſe accerſere, aut ijs imperare poſſe, maleferiati hi homines glorioſius iactent, & ad horum illicita murmura nutumq́; illi obedire uideantur quaſi obſtricti compulſiq́;: interim tamen ſuos hos dominos & imperatores, ſibi magis deuinctos ſeruilesq́; habent, ut quibuſcunq; dęmonum ſpectris, laruis aut propoſitis imaginum dolis ſeu ludificãtibus formis, fidem adhibere cogãtur: unde tamen ipſis nunquã uſqueadeò multum cõmodi ſperãdum, niſi quòd ſibi hac ratione magis placeant, aliosq́; in admirationem pertrahant, tanquam rerum non uulgarium aut curioſarum periti. Interim ab his cogi ſe ſimulant dæmones: quanquam uenire optent, teſte Porphyrio, ut ſuis deinde alios præſtigijs irretiant. Sic quendam ſe uidiſſe Ioannes Fernelius ſcribit, ui uerborũ ſpectra uaria in ſpeculũ deriuare, quæ illic, quæcũq; imperaret, mox aut ſcripto aut ueris imaginib. (ut ille ait) ita dilucidè exprimerẽt, ut promptè & facilè ab aſsidẽtibus omnia internoſcerẽ-

Lib. 24. cap. 17. & lib. 3. cap. 2.

Lib. ditt. cauſ.

ren-

rentur. Audiebantur quidem uerba ſacra,ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata. cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquilonisq; regionibus imperent. Hæc ille. Etſi uerò huiuſmodi formæ & literæ appareant, à pręſtigiatore mendacijq; parente noſtris oculis obiectæ: nō tamen nō debent eſſe præſtigioſæ,mendacesq; uel mēdacijs inuolutę,ut mercedem requiſitam dignamq; curioſo hominum ſtudio reponat liberaliter, naturæ ſuæ immemor nunquam.

Incantamentorum etiam peculiares modos apud Septentrionales obſeruatos, his uerbis deſcribit Olaus Magnus: Inter Bothnicos homines Septētrionis paſsim reperiebātur maleſici ac magi,tanquam in proprio loco, qui per ſummam ludificandorum oculorū peritiam ſuos alienosq; uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare nouerāt,fallacibusq; formis ueros obſcurare conſpectus. Nec ſolùm pugiles,uerùm etiam fœminæ & tenere uirgines pro uoto ſuo laruas liuido ſqualore terribiles, faciesq; adulterino pallore diſtinctas,ab aëris teneritudine mutuari cōſueuerunt: & rurſus ablegato nubilæ inumbrationis uapore,prætentas ori tenebras ſudis perſpicuitate diſcutere. Tantamq; uim carminibus eorū adfuiſſe conſtat, ut rem remotiſsimè poſitā, & quantalibet nodorum cōſertione perplexā,è longinquo ſoli ſibi cōſpicuam ad contactum euocare poſſe uiderentur. Talibusq; præſtigijs idipſum hoc modo demonſtrant. Scire cupientes ſtatum amicorum aut inimicorum,longinquo terrarum ſpacio, quingentorum uel mille miliarium inde diſtantium, Lapponē ſeu Finnonē huius rei peritū,dato munere,lineæ ſcilicet ueſtis aut arcus,rogant ut experiatur,ubinam fuerint & quid agant amici uel inimici. Quocirca conclaue ingreditur,uno comite uxoreq; contentus, ranam æneam aut ſerpētem malleo ſuper incudem præſcriptis ictibus concutit, carminumq; murmure hinc inde reuoluit: continuoq; cadēs in extaſin rapitur, iacetq; breui tēpore ut mortuus. Interea diligētiſsimè à prędicto comite,ne quoduis uiuens culex aut muſca, uel aliud animal eum cōtingat,cuſtoditur. Carminum namque potētia ſpiritus eius malo dæmone ductore à longinquis ſigna (annulum uel cultellum) in teſtimoniū expeditæ legationis ſeu cōmiſsionis reportat: ilicoq; reſurgens, eadem ſigna cum cæteris circumſtantijs conductori ſuo declarat. Idem cap.18.lib.3.de Ventis uenalibus, illud miraculum tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatoribus in eorum littoribus, contraria uentorum tempeſtate impeditis, uentum uenalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non Caſsioticos loro conſtrictos, eiſdem reddere: eo ſeruato moderamine, ut ubi primum diſſoluiſſent,uentos habere placidos: ubi alterum, uehementiores: at ubi tertium laxaſſent,ita ſęuas tempeſtates ſe paſſuros, ut nec oculo extra proram in euitandis ſcopulis,nec pede in naui ad uela deprimenda,aut in puppi pro clauo dirigendo,integris uiribus potirentur. His addit Olaus: Inſana certè ſunt documēta,quæ noſtra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinam faceſſeret à mentibus hominum tale figmentum: quod eſſe falſum,& nullius momenti, etiam à maioribus eſt oſtenſum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac poſt ſuſceptam Chriſtianæ religionis cōfeſsionem,legis inhibitione, nunquam uiſa eſt uti palàm:

Venti uenales.

nec alios eam, nisi cum uitæ discrimine, docuit. Multa alia eiusmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudẽter satis, in eiusdem libri capitibus diuersis, quæ profectò nõ semper fidem merentur: proinde in ijs recensendis breuior esse uolui. Ventos tamen ita magis sedari, testatur Herodotus quoque lib. 7. de prẹfectis Xerxis: quòd ij triduana tempestate quadringẽtas naues amisere, donec quarto die magi incisiones faciẽdo, & ueneficijs incantãdo, uentũ Thetidi & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: siue eadem tempestas aliter cessarit. Sic & Ephesij notulis quibusdã & uocibus magicis utentes, in omni negocio uictores euadere putabãtur.

Ranissus.

Li. 1. de Asino aureo.

Interijciatur hic Apuleij commentum, cuius hæc sunt uerba: Athenis, proximè & ante Pœcilem porticum, isto gemino obtutu circulatorem aspexi equestrem, spatham prẹacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse, & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillũ inuersi teli ad occipitium per inguen subit, puer in molliciem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis, eneruam & exossam saltationem explicat, cum omniũ qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhærere.

Ritus incantationũ Arephij.

De uarietate lib. 16. cap. 91.

His adde uarios incantationum ritus cultoris magicæ stulticiæ maximi Artephij, à Cardano enarratos: ut hinc non solùm dolosos, sed & mente captos esse eiusmodi magos, quis iurè censeat. Adhæc, à Grẹcorum plerisq;, literis proditum est, fuisse Pasetem quendam, inter magicæ uanitatis cõsectatores primæ notæ, qui carminũ potentia refertissimum repentè conuiuium hospitibus discubituris præmonstrare consueuerit: idque, cum libuit, mox euanuisse rursus, ut nihil omnino apparatum uideretur, discumbentibus omnibus fame & siti elusis. Si quid precio comparasset, id agebat, ut erogati nummi in uenditorum loculis apparerent, illis interim ludificatis. Vnde prouerbium, Pasetis semiobulus. Simile quid passum esse Menippum Lycium machinatione sponsæ, literarum monumentis traditum iuuenitur, in nuptijs: ubi aurea supellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxêre, administri & coqui ac reliqua familia increpata euanuit. Accium Nauium Tarquinio Prisco rege & multis alijs præsentibus cotem nouacula per incantamenta diuisisse, fertur. Tucciam uirginem Vestalem incesti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hausisse, anno urbis 609, cõmemorat Plinius. Huius & Tertullianus meminit in hæc uerba: Quid ego de cæteris ingenijs, uel etiam uiribus fallaciæ spiritalis edisseram? phantasmata Castorũ (qui scilicet toties Romæ uictorias nũciarunt) & aquam cribro gestatam, & nauem cingulo promotam (à Claudia Vestali) & barbam tactu irrufatã? ut & numina lapides crederentur, & Deus uerus non crederetur. L. Domitio rure quondam reuertenti, iuuenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nunciaret Senatui ac populo uictoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem ueritatis adeò permulsisse malas, ut è nigro rutilum, æriq; simile capillum rederent: unde Ænobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus suos modos, quibus uinum uel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis disitis, sa-

Pasetes ludificator magicus.

Sic & Numa

Pomp... fte G... Bitur.

Meni... Lycium ... sus à sua ... sa.

Philost... Volater... uita ... nij.

Cic. libr... Diuina...

Plin. ca... uirtibus...

Volater... 13. ca. ... throp.

Aqua... bro hau...

Lib. 28. ...

Valer. ... lib. 8. ca...

In ... get. ad... gentes ...

Ænobarborum ... men ...

tis,ſatanę opera adferri iubet. Tales aliquot inſignes noſtro ęuo nouit Germania.

Magos adhęc ipſos, quibuſcum dęmon colludit, non eſt mirum quādoque uel transferri ſubitò, uel ita apparere: quum pleroſq; dęmonum uexationibus obnoxios, uel eorū ludibrijs deditos, tranſuehi nonnunquam aliò ſciamus. ſic Pythagoram uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuiſſe, Apollonium adhæc è Smyrna celerrimè Epheſum uerbo dicto translatum eſſe, ferunt hiſtoriæ. Tam autem uerum eſt, eodem momento illud effectum fuiſſe, quàm certa ea hiſtoria, qua traditur, Ambroſium eadem hora Mediolani fuiſſe & Turonis in Martini exequijs. Eiuſdem fidei erit, quod literarum monumētis commiſſum legitur de Ioanne Teutonico Halberſtadij ſacerdote Metropolitano, mago inſigni, hunc nimirum artis ſuæ magicæ potentia, ipſa nocte Natiuitatis Domini tribus locis celebraſſe miſſam, Halberſtadij unam, alteram Moguntiæ, tertiam Coloniæ, anno 1271.

Præſtigiator quidā magicus Magdeburgi equulum in theatro frequenti per circulum tranſilientem oſtentabat certa ſtipe: in fabulæ exitu paucam ſe apud mortales collegiſſe pecuniam queſtus, ſe in cœlum conſcendere uelle ait. Hinc in ſublimi eiecto fune, cōſequitur in altum equulus: prę-ſtigiator quaſi eum cauda retenturus, quoque aſcendit: cuius uxor maritū apprehendens aſſectatur, itidem ancilla, ut uiderentur aſcenſu contiguo uelut concatenati, ſimul aëra petere. Hęc dum populus ad ſtuporem ſpectaret, cuidam ciui eò fortè declinanti, quærentiq; quidnā rerum ibi ageretur? reſponſum eſt, circulatorem cū equulo in aëra conſcendere: hic ſe ſtatim uidiſſe eū in uico ad diuerſorium abeuntem aſſeuerauit. Illuſos itaq; ſe ubi anima duerterent ſpectatores, diſceſſerunt. Porrò uniuerſam eiuſmodi quauis arte comparatam dæmonum neceſsitudinem, cunctamq; earum deluſionū rationem, peſtiferam fraudem eſſe, in extremum hominum exitium introductā, neminem inficiari decet.

MAGORVM PHARAONIS *actiones præſtigioſæ.*

Caput VIII.

CÆterùm ut omniū obtutui hæc magorū fabula & poteſtas, uel potius ludibria magis pateant, penitiusq; cognoſcantur, agite oculis non deluſis contemplemur, ſolertiq; indagine inueſtigemus magorum uel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: ſic & illis ſatisfiet, qui, cùm deceptarū menteq; læſarum quarundam muliercularum fit mentio, confeſtim ad uoluntarios Pharaonis magos cōfugiunt, quaſi eadem utrorumque ſit profeſsio: quam longè lateq; differre ſentio.

Exod. 7. Veritas trāſformationis in opere Moſis.

In manu Moſis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, uirga reuera in uiuum Dei uerbo, transformatur draconem. Quo argumento ſe, à Deo cœli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, conditore unico (cuius quippe ſolius eſt creare, & res uerè tranſmutare) miſſum eſſe teſtatur. Quòd autē idipſum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introſpicions, nō eandem quæ à Moſe uerè oſtenſa eſt, metamorphoſim intelliget: ſed ſaltē draconis præſtigioſam formā, obtutibus regijs offuſam apparuiſſe. quare etiam mendax draconis magicę uanitatis facies, in præſtigij reuelationem, à uero Moſis dracone deuorabatur: ut mendacium à ueritate abſorbetur uinciturq;. Propterea, Ioſepho teſte, Moſes inquit: Iam declarabo manifeſtè, non

Præſtigiæ magorum Pharaonis.

Lib. 2. cap. 5. antiq. Iudaic.

esse hæc præstigias ueritatis specie parum cautis imponentes: sed ipsissimâ Dei uirtutem, argumentum omnipotentis illius uoluntatis apud incredulos futuram. & cũ dicto, uirgam in terram mittit, iubens ut fiat draco: quæ mox dicto parens, Ægyptiorũ uirgas, quæ draconũ specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unam deuorauit. Enimuerò si uerus extitit magorum draco, dæmonis ope ex uirga ita transformatũ esse oportuit. ineptam autem prorsus esse ut in uiuam bestiam transmutari queat, uirgæ materiem, cuiuis liquidò constat: quemadmodum creare etiam ex nihilo, uel rem in multo dissimillimâ, aut etiam contrariâ pro suo arbitrio uerè transfundere essentiâ, penès diabolum est minimè. Corpoream materiam non subijci potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationẽ ipsius ad formam, cõfirmat Augustinus: Non est putandum, inquiens, istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc rerum uisibilium materiem, sed soli Deo. Fatendum tamen, dæmones etiam celeritate incredibili, quibusdam rebus emotis, serpentes, dracones, uel quid aliud earũ loco subijcere posse. Magi signa uidebantur potius facere, quàm faciebant, ait Clemens. & Berno: Sæpe ipse dæmon ludificat hominũ mẽtes, ut uidere uideantur quæ nõ sunt, tanquã ea quæ sunt. Rectè item Iamblichus de Mysterijs: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & essentiæ ueritatem. Eiusmodi namq; finis est magicæ artis, non facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec uola (quod dicitur) nec uestigiũ apparet.

Augustin. 3. Trinit.

Li. 3. Recog. Deuont. diuinat. damon.

Eodem censendum modo de reliquis signis: quòd nimirum Moses eleuans manum, uirga ferierit fluminis aquam corã Pharaone & seruis eius, quæ tota mutata est in sanguinẽ: mortuisque piscibus tantus extitit fœtor fluminis, ut Ægyptij de eius aqua bibere non possent, totaque Ægyptus sanguine redundaret. Idem suis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus pleriq; omnes Ægyptij, idololatræ & idonea satanæ organa pendebant: quorum oculis cuiuscunq; coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permissu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præuiderat fore ut induraretur) iusto Dei iudicio, maiori occallescceret duritie, meritamq; tãdem ille lueret pœnam. Magorum aũt fuisse præstigias facinus illud, uel hinc palàm est, quòd unicus ille Ægypti fluuius Nilus in sanguinem cõuersus erat, eiusq; pisces computruerãt opera Mosis serui Dei. Nec ulla prẽterea erat reliqua uniuersæ Ægypti aqua non tincta: ut Ægyptij omnes undiq; circum flumen aquam effodere cogerentur, quam biberẽt. Vnde proculdubio colligendum, magos tantummodò pauculæ aquæ antea in uase conseruatæ, uel effossæ, rubicũdam præstigiose faciem ostendisse suis carminibus uel fascino, ut Scriptura testatur: hoc est, ludificante dæmonum operatione. Hi etenim agitatis ad hanc delusionem commodis humoribus, spiritum opticum uel uisualem quibuscunque imaginibus imbuere queunt: quemadmodum plerisque melancholicis usuenire obseruamus. Sic in hypochymatis uel suffusionis oculorum initio ex humoris affluxu ad uisus organa ueluti pusillos culices obuersarij intelligimus, interdum quasi lucentia quẽdam corpuscula, plerumque ueluti caliginosa se oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & aranearum telas apparere, quibusdam

Aqua in sanguinem mutata.

circa

circa lucernas circulos uideri. pleriſq; item regio morbo laborantibus, propter ſuffuſam bilem omnia lutea & flaueſcentia ſeſe oſtendere apparet: atque hæc fiunt magis uel minus, hac uel illa forma, ſecundum humorum & ſpirituum uiſoriorum conſtitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perſpectum eſt.

Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta eſt, Aarone ex Dei mãdato manu uirgam in fluuios & lacus protẽdente? Magorum ranas ſolummodò fuiſſe eadem ratione merè imaginarias, hinc luce meridiana clarius euadit, quòd tantam ranarum colluuiem eos creare oportuiſſet, munus Deo omnino peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus ſatanæ eiúsue clientelæ conceſſum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & mãſit prærogatiua, qua neminem dignatus eſt. Præterea ſi ueras in terrã ex aqua magi produxiſſent ranas, utique & reducere uniuerſum hoc ranarum genus eadem arte potuiſſent. Procliuius etenim multò fuit, uiſas in natiuum naturalemque ſuum locum, fluuium nimirum & lacus repellere, quàm in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hiſce animalibus aliena, immò aduerſiſsima, primùm eas non apparentes excire, ubi illis moriendum eſt: quum in aquis, ut deſignato his uiuario, liberè uictitent: aut ſaltem uitam illis adimere, quibus donaſſe uidebantur, facilimum fuiſſet. Vel quam ſortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, ſi ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantùm abigere ualuerunt? Hoc uſqueadeò nequiuerunt, ut Pharao rex poſito priore ſupercilio, coactus fuerit ſuos aduerſarios Aaronem & Moſem hortari, ut Deum pro depellendis à ſe ſuoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum eſt, definitoq; die ranæ ſunt exterminatæ à domibus: ijſq; mortuis in cumulum coacer uatis, fœtebat regio. Sic Pharaonem etiam inuitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: quemadmodũ & ipſos magos, penes quos ea poteſtas minimè fuit. Nam quum Deo nõ amplius pręſtigias permittente, cyniphes uel pediculos, tum homines tum beſtias infeſtantes producere, Aaronem & Moſem imitati, nequicquam tentaſſent: coram Pharaone cõfeſsi ſunt, Digitus Dei eſt hic. Lucas. quaſi dicerent: Digitus uel potentia Dei eſt, quæ uerè progignit & condit ex puluere, uel etiam nihilo, quicquid pro ſuo arbitratu uult, & quando illi placitum eſt. Id uerò quod à nobis effictum uidiſti, ſatanæ digitus eſt, qui nihil unquam reuera procreare, ſed phãtaſticam ſolùm rerum imaginem doloſe oſtentare poteſt. quare nos eius clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei ueritatem imitati ſumus præſtigijs, quibus te ac tuum populum hactenus illuſimus, Deo uero ob tuam incredulitatem & cordis duriciem conniuente. At ceſſat iam illæ permiſsionis hora, ut non amplius ſatanæ ludibrijs ſuperſit locus, ſed Dei uiuentis ueritati teſtimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum iam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt: Dei gloriam prędicãt, qui eam ſuis fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea uiuum uſqueadeò glorificaſſent Deum, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam iuſta puniendi contumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi prius ad præſtigias conniuiſſet: deinde impedijſſet, quo ſe ſuamque potentiam notam faceret, oſtenderetque illam longè

Exod. 8. e Aegy. pto.

Genes. 1. re ſolius eſt.

esse aliam, ac ueluti ex diametro pugnantẽ cum ea quam Ægyptij idololatræ & magi in ueri Dei cõtemptum hactenus adeò uenerati essent. Iustinus Martyr in explicationibus quæstionum Christianis propositarũ quæst. 26. asserit, magorum Pharaonis miracula non fuisse uera, sed spectantium fascinatione oculorum opera dæmonũ. Hos Ægyptios incantatores Iannem & Mambrem fuisse, Pharaonem uerò hunc Cenchreem Ægyptium regem, scribit Fulgosus lib. 8. cap. 11.

2. Tim. 3.

2. Thess. 2.

Sed quid pluribus opus? cum ex eo quod Thessalonicẽsibus scribit D. Paulus de Antichristo, permultos ab eo signis & prodigijs mẽdacibus seductũ iri, haud obscurè colligatur, ea quæ à magis ostententur, esse ficta. Vti tamẽ eorum haud improbo interpretationem, qui mendacia dici contendunt, quòd homines ad mendacia pelliciãt, ut causa ex suo effectu aut nomen aut ἐπίθετον sortiri solet: ita quoq; concedant, oportet, ut ψευδοῖς explicemus falsis, admittantq; utranq; explicationem, quam his uerbis affirmat D. Augustinus: Mendacia dicuntur signa & prodigia, uel quia uidebuntur & non erunt, uel quia homines ad mendacia deducẽt. Quin & Auitus Alcimus episcopus Viennensis, qui claruit sub Zenone & Anastasio Impp. anno 490. elegãti carmine exprimit quam tuemur sententiam, lib. 2. de Peccat. origin.

Legifer ut quondam uates sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos, ut talia tentent,
Accumulentq; suas cœlo feruente ruinas.
Illis suppeteret forsan si recta potestas,
Demere, non etiam festinent addere monstra,
Aemula sed signis tantùm, non uiribus æqua.

Æmula, inquit, signis, non æqua uiribus.

In 2. parte. caus. 26. quæ.

Non absre hic etiam Decretorũ testimonium acciuero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum prę- *Ilion. c. scopi.* stigijs, quorũ in tantum prodiêre maleficiorum artes, ut etiam Mosi in illis signis resisterent, uertentes uirgas in dracones, & aquam in sanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quòd quædã maga Circe socios Vlysis mutauerit in bestias: item de sacrificio, quod Arcades de suo Lycæo immolabant, ex quo quicunque sumerent, in bestiarum formas cõuerterentur. Sed hæc omnia magicis præstigijs potius fingebantur, quàm rerũ ueritate complerentur. Vt ergo ipsi errores ignorãtibus manifesti fiant, de eorum proprietate atque inuentoribus iuxta traditionẽ maiorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui uulgò malefici ob fascinorum magnitudinem nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, &c. Hucusque decreta.

PYTHIA MVLIER IN ENdor, non Samuelem, sed huius imagine diaboli spectrum excitauit. Cap. IX.

HIncut ad mulierẽ in Endor maleficam, uel Pythonis spiritu imprægnatã, meo proposito obijciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic æquè atque sacræ Scripturæ testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & uestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita prędicẽtem. Eccleſiastici quoq; author tradit, ipsius Samuelis hæcacta & uaticinia fuisse, quum ait: eum dormiuisse, regi notum fecisse finem uitæ suæ, exaltauisse uocem suam è terra, & uaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium.

2. Reg.

Eccles.

Etsi uerò hiſtoriæ circumstantiæ, & Iesus Syrach asserere uideãtur, ipsum

Aug. Ciuit. D. fæmin.

appa-

apparuisse Samuelem: penitius tamẽ rem intuenti ostendam, non ipsum Samuelẽ, sed illius imagine diaboli spectrum, Pythiæ fœminæ libenter obsequutum, ut ludificaret, uisum fuisse.

Primò disertè seueroque edicto à mortuis quæri ueritatem uetuit diuina uox, mulcta mortis constituta: nec per eos doceri uult uiuos, nec ab ijs aliquas expectare patefactiones. Non inueniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est βδέλυγμα Deo suo: hoc est, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in æternam abijcit damnationẽ. Proinde nos suo uerbo, in quo sese & uoluntatem suam expressè declarauit, inniti firmissimè uoluit Christus, inquiens: Mosen habent, & prophetas.

Adhæc, piorum animas maleficarũ carminibus è designata à Deo sede euocari, & in corpora inhumata compelli, uel falsissimum est: uel ne in sinu quidem Ahrahæ, loco beatis assignato, tutæ existunt eorum animæ, in Domini manu cõseruatæ. At satanam nihil unquam ab hac morte in sanctorum animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire: nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus animas, si reuocentur, redire, ut Ethnicis persuasum erat, confessum est hactenus: sed asciticia se illarum imagine ostentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipsis, uerùm à dæmonibus illorum habitu uestitis, νεκυομαντεις responsa accipiebant: quæ, si illi integris & expressis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομαντεια: sin uerò tenues, nebulosas & euanidas sibi circumfunderent umbras, σκιομαντεια nuncupabantur. Verè D. Chrysostomus ait: Non anima defuncti est quæ dicit, Anima talis ego sum: sed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, sic confingit. Ibidem: Animæ sunt in loco certo, & expectãt iudicium, neque se inde possunt commouere.

Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat: & eius corpus si non omnino computruerat, tamen ita doformatum fuicte certum est, ut eximia illa specie uiua, qua antea innotuerat, & qua se nunc denuò fictus hic sistit Samuel, apparere nequi uerit: neq; etiam deorum magnificẽtiã referre potuisse cadaueroſum corpus, quilibet nouit: quum tamẽ deos è terra ascendere, se contueri affirmaret diuinatrix. multo minus quiuit loqui & uaticinari iste Samuel.

Quorsum etiam Samuelis pijssimi uatis tamdiu sepulti corpus, pallium consuetum eodem momento, ex impiæ fascinatricis mulierculæ imperio incorruptum assumpsisset, quod in sepulchrum secum non assumpsit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem sanctissimi uiri spectrum ostentare, facilè fuisse illi, inficias ire nolo, qui se in lucis angelum transformat, cumprimis apud impium regem, tum perditam satanæ seruulam. 2. Corinth. 11.

Deinde cùm ipsa historia paulo antè testetur, Deum contumaci & abiecto regi ipsum consulenti, responsa dare noluisse, uel per uiuentes prophetas aut sacerdotes, uel p somnia: multo minus per diuinum uatem ex morte susciatum, quem nec uiuum audire uoluit Saul, uel per angelũ è cœlis missum, respondit regi, quem in furore suo omnino repudiarat. Quo etiam nomine motus Saul, Pythiam diuinatricem professionis ergò, publico edicto iuxta Dei uoluntatem ex Israele exulantem, furtiuè uerò latentem, ini qua ratione cõsulere statuit: quasi indignabundi animi institutum fuisset, *Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.* Ideo non potuit non odisse & execra-

ri hoc factũ Deus, & iusto iudicio deploratam illusione dęmoniaca Saulis impietatem cõtra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiæ testimonium designatam punire, ut in præfracti Saulis mentem satanæ fascinum meritò permiserit. Nec nouum aut inauditum hoc est, ubi quos pertinacis impietatis homines esse præuidet, præscitque, magis solet excęcare, indurare, spiritui mendacij relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplo sit Pharaonis inuicta pertinacia, fides mendacibus spiritibus data, & extrema inde punitio.

Exod. 7. 8. 9. 10. 11. 14.

Quòd porro historia commemorat, Samuelem senem pallium indutũ indignè tulisse, quòd è sua quiete excitus esset, atq; eum Sauli regi loquutum uaticinatumq; fuisse: hinc nõ conuincitur, uerũ extitisse Samuelem hoc spectrũ: quòd diabolo spiritui millearifici non sit difficile quamcũq; formam mentiri, quiduis fingere, simulare, & de futuris iam antea uaticinio patefactis prædicere: maximè uerò, de quibus manifesta prędudia, & euentus minimè dubij indicia in foribus ferè uidebãtur. Nec ignorauit satan, certissima esse quæ Sauli uaticinatus fuerat uir Dei Samuel: ideo à Samuele antea prædicta repetit, potuitq; non temerè coniecturam facere ex apparatu hostiũ magnifico & instructis copijs, itẽ ex dictis, factis & circumstantijs reliquis belli præsentis, quam sortem in eo cõflictu assequeretur Saul: potissimùm cum ipsum à Deo abiectum, nec resipiscentem, & aduersus Dei mãdatum postremò Pythiam uatem diaboli mancipium consulentem, in sua haberet potestate, atq; pro suo impellere nutu, & præsentis prælij obijcere posset exitio. Ideoq; Saulem mortuũ testatur Scriptura in trãsgressione sua, qua pręuaricatus erat cõtra Dominũ: nempe contra Domini uerbum, quod non custodiuit, & quòd Pythonẽ consuluit interrogãdo, neq; requisiuit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Dauidem filium Isai.

1. Paral. 10.

Porrò si Iesu Syrach testimonium ur geatur, quãquam (Hieronymo teste) illi ab Ecclesia non concedatur authoritas dogmata confirmandi Ecclesiastica, nec rerum earundem controuersias dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia huius libri doctrina eleuari putetur, Iesum Syrach solummodò ex primo Samuelis libro historiam proponere: quod factum est, simplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad auitæ uirtutis æmulationem posteros inuitaret, prouocaretq;: Samuelis item laudes succinctè recensere: minimè differere uoluisse, ueráne an ficta fuerit Samuelis apparitio.

Iesu Syr. amiss.

Inter Hebræorum autem Rabinos quãquam pauci aliter sentiant, tamen Pythonum opus esse, ferè omnes censent: & nihil aliud pręter pręstigias, uanitatem, mẽdacium & deceptionem. Samuelem intelligũt spiritum Pythonicũ, qui induerat Samuelis speciem: item Samuelem uisum esse dicere Sauli. Mulier uidebat Samuelem, neq; tamen audiebat eum alloquentem Saulem: sicuti nec Saul uidebat Samuelem, hoc est, illusionem illam diabolicam, quæ uidebatur illi Samuel. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putant arte confícta, quæ ex certis coniecturis sic deluserit Saulem. Kimhi cõtra aduersarios sic arguit: Si Deus suscitauit Samuelem, ut futurum euentum indicaret Sauli: cur euentum illũ nõ magis reuelauit per somnia aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quàm per maleficã mulierem? Saadias uerò, & Aias, quòd ipsa mulier, cũ pręter solitum morem miranda uideret,

Illusionem esse Samuelis apparitionem censent Hebræi.

ret, ſtupefacta, cœperit magna clamare uoce, hanc uerã fuiſſe uiſionem, nõ quidem mulieris arte, ſed Dei uirtute apparentem, falsò exiſtimarunt.

DE VERO SAMVELE NON *euocato à diuinatrice, patrum quorundam ſententiæ.* Cap. X.

CÆterùm ut huic noſtræ ſententiæ roboris aliquid accreſcat, audi argutiſsimũ ſanctioris Theologiæ cenſorem Auguſtinum, lib. Queſtionum ueteris & noui Teſtamenti: Indignum facinus eſtimo, inquit, ſi ſecundũ uerba hiſtoriæ commendetur aſſenſus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur uir & natiuitate ſanctus, & uitæ operibus iuſtus? aut, ſi non attractus eſt, cõſenſit: quod utrũq; de uiro iuſto credere abſurdum eſt. Si enim inuitus adductus eſt, nullũ ſuffragium habet iuſticia: ſi aũt uoluntarius, amiſit meritũ ſpirituale, quod poſitus in carne quæſiuerat: quod ualde abſurdũ eſt, quia hinc qui iuſtus recedit, permanet iuſtus. Porrò aũt hoc eſt præſtigium ſatanæ, quo ut plurimos fallat, etiã in poteſtate ſe habere iuſtos confingit. quod Apoſtolus inter cætera ait: Ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. Vt enim errorem faceret, in quo & ipſe gloriaretur, in habitu uiri iuſti & nomine ſe ſubornauit: ut nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes iuſtos finxit in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saul & filiorum eius non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo, ante diem, occaſum corporis prẽuidere, quum ſigna ſoleant quædam apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota uidetur. quanto magis diabolus, quẽ angelica maieſtate ſublimem prophetica oracula fuiſſe teſtantur, de cuius magnitudine Apoſtolus ait; An ignoratis altitudinem ſatanæ? quid mirum ergo, ſi imminentẽ propè mortem potuit præuidere, cùm hoc ſit unde fallit, & ſe in Dei poteſtate uult adorari? Nam tãta hebetudine demens effectus eſt Saul, ut ad Pythoniſſam confugeret. Deprauatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnauerat. Sed ſi quis propter hiſtoriã, ut ea quæ uerbis expreſſa ſunt, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit: rectè faciet quidẽ, ſi tamen minimè iſtud adueri rapiat rationẽ, ſed ad uiſum & intellectũ. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mentem Saulis & habitum Samuelis deſcripſit, ea quę dicta & uiſa ſunt exprimens: prętermittens, ſi uera, an falſa ſint. Quid enim ait? Audiẽs in quo habitu eſſet excitatus, intellexit (inquit) hunc eſſe Samuelem. Quid intellexerit, retulit: & quia nõ benè intellexit, contra Scripturam alium adorauit quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum, ut fructum fallaciæ ſuæ haberet ſatanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quaſi Deus. Si enim uerè illi Samuel apparuiſſet, nõ utique uir iuſtus permiſiſſet ſe adorari, qui prædicauerat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad uirum peſtilentiæ, dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis ſubtilitatem fallaciæ ſuæ prodit improuidus ſatanas: quia & adorari ſe permiſit ſub habitu & nomine Samuelis, contra legem: & uirum peccatis preſſum, quum magna diſtantia peccatorum & iuſtorum ſit, cum Samuele iuſtiſsimo futurũ mentitus eſt. Verum poteſt uideri, ſi de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim tranſmigrauit, quem adorauit.

1. Reg. 28.

Idem ſcribit Rabanus ad Bonaſum abbat. in epiſt.

Li.2.quæst.3. Eadem fere ad Dulcitiũ, quæst.6.et in libello de cura pro mortuis agenda.

Idem ad Simplicianum, ubi ultrò citroq; quęstionem de excitato Samuele agitasset, tandem ait: Quãquam in hoc facto potest esse alius facilior intellectus, & expeditior exitus,non ut uerè spiritum Samuelis excitatũ à requie sua credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus,quarum imagines sunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet uocare hominem? quandoquidem & singulorum quorumcunque picturam cum aspicimus, propria quæq; nomina incunctãter adhibemus: ueluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Salustius,&c. quum aliud nihil sint quàm pictæ imagines. Et paulo pòst: Si uerò liquidò cõstat, nominibus earum rerum,quarum imagines sunt,easdem imagines appellari: non mirum est, quòd Scriptura dicit Samuelem uisum, etiamsi fortè imago Samuelis uisa apparuit, machinamento eius qui transfigurat se uelut in angelum lucis,& ministros suos uelut ministros iusticiæ. Iam uerò, si illud mouet, quomodo à maligno spiritu Sauli uera prædicta sint: potest & illud mirum uideri, quomodo dæmones agnouerint Christum, quem Iudæi non agnoscebant. Cum enim uult Deus etiam per infimos & infernos spiritus aliquem uera agnoscere, temporalia duntaxat, atque ad istam mortalitatem pertinentia: facile est,& non incongruum,ut omnipotens & iustus, ad eorum pœnam quibus ista prædicantur, ut malum quod eis impendet, antequam ueniat prænoscendo patiantur, occulto apparatu mysteriorum suorum,etiam spiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt,quantũ omnium Dominus atque moderator uel iubet,uel sinit. Vnde etiã spiritus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & uerũ quod nosse potuerint,non docendi magis quàm decipiẽdi fine prænunciant. Et fortè hoc est, quòd quũ illa imago Samuelis,Saulem prędiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est, &c. Idem lib.2.de Doctrina Christiana,capite 26.ait, Samuelem hunc fuisse imaginem sacrilegio excitatam. Et autor libri de mirabilibus sacræ Scripturæ, si is sit Augustini, negat uerũ fuisse Samuelem,cap.11. In recitandis his Augustini sentẽtijs copiosior fui studiò, quòd haud ita pridem monachum audierim,qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum uerè euocatũ fuisse, ex Augustino defendere conatus sit. Nostro huic sensui calculum addit Tertullianus, in libro de Anima dicens, Diabolum illusisse & mulieri & Sauli, & illius oculis,huius uerò auribus imposuisse.Iustinus Martyr in explic.quæst.52. dæmonẽ Samuelis habitu & figura apparuisse affirmat.Origenes in historia de Bileamo ait, Bonos spiritus non obtemperare carminibus magicis.

2.Corinth.11.

Matth.8.

DE NECROMANTIA, *quid sit, & qui ea usi fuerint. Cap.* XI.

Νεκρομαντείαν uerò,& νεκυομαντείαν, eam uocant, quæ sacrificijs solenni ritu institutis & peractis, atq; diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosq; de futuris scisciatur: ita Samuelem mulier excitasse putatur in Endor. Hanc Æneam quoque exercuisse traditur, quum in Italiam

liam ueniſſet,occiſo Miſeno tubicine.
Lib.6. Erichtho maleficae. Apud Lucanum quoq; Erichthonem maleficam Theſſalam,faſcinatricémque euocaſſe mortuum narratur, qui belli Pharſalici euentum Sexto Pompeio denũciat. Dicitur & Apollonius
Philoſtr. lib. 4. Apollonii. Romæ uerbis occultè pronunciatis, puellam nuptiarũ die reſuſcitaſſe, cuius illum nobilem ſcriptorem Philoſtratum teſtem eſſe miror. Idem gloriatur ſe Achillis animam ab inferis euocaſſe, ut corporis ſui molem oſtentaret,& ad interrogata de geſtis in bel
Lib.11. Aen.8. lo Troiano ipſi reſponderet: Non, inquit, ſicut Vlyſſes terram effodiens,agnorũ ſanguine manes Achillis eduxi: ſed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus ſacerdotes Indorũ dici iubent. Appion quoque Grammaticus memoriæ prodidit, ſe umbrã Homeri euocaſſe, ut ab ea percunctaretur, cuias eſſet, & quibus parentibus editus. Sed eadem eſt ratio, & mera dæmonij ludibria, ſi ea uidebantur ita acta eſſe: ijs enim mirè erat expoſita antiquitas, Dei ignara.
Lib.25. quemadmodum ea & ad herbarũ facultates uſqueadeò fuit attonita,ut ad uitam reuocari mortuos herba quapiam crediderit. Sic Xanthus hiſtoricus in primo lib. Hiſtoriarum ſcripſit, occiſum draconis catulũ herba quapiam reſuſcitatum,quam magi Balim
Balis. uocant: eadem Thilonem,quem draco interfecerat,uitæ reſtitutum: & Iuba rex Mauritaniæ,herba itidem in Arabia hominem uitæ redditũ eſſe tradit. Hoc aũt quum fieri nequeat,illos in lypothymiam uel animi deliquiũ illapſos, uel alioqui morbo propè uictos, admota illa herba uires uel excitante, uel etiam naturæ reſpirantis uirtute quaſi reuixiſſe fuiſſe uiſos, mea eſt ſententia.

Nec uerò ex Iſraelis cœtu hic ſolus deliquit Saul, nec etiam ſoli Ethnici dęmones mortuorum umbris inuolutos conſuluerunt: quos,quum neſcirent Deum, minus mirum eſt uarias exquirendæ uolũtatis diuinæ, placãdorum numinum,& explorandorum futurorum rationes effinxiſſe: ſed & in reliquum Dei populum peruaſit furor ille,qui etiam uſque ad hoc noſtrũ ſeculũ in quibuſdam malè ſanis perdurauit ingenijs. Vſitatiſsimã etenim ſuperioribus annis fuiſſe conſuetudinem acciendorũ & interrogandorum manium,norunt maiores: & hac de re peculiaria & magna uolumina fuiſſe conſarcinata, eademq; in quibuſdam ſcholis palàm propoſita, ſunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem conſociationem cum dæmonijs & eorum miniſtris execremur,ne eorum uſu polluamur, & oſcitãtia uel ſecuritate eorum retibus implicemur incauti.

DE DIVINATIONIBVS *Magicis.* *Cap.* XII.

POrrò ritus, quibus commoueri ex imo animas, produciq; illi arbitrabantur, item uariarum diuinationum magicarum mõſtroſas ſpecies, prodigioſosq; modos,ſatanæ artificio in æternam hominũ perniciem dolosè confictos, in hiſtorijs annotatos, & ab Ethnicis uſurpatos, eruditè in doctiſsimis ſuis Commentarijs, de Pręcipuis diuinationũ generib. deſcribit multijugæ lectionis uir CASPAR PEVCERVS: ubi licet plurima lectu digniſsima,atque huc facientia,comperies: nos tamen & alia non pauca nec obſeruatione indigna ſequẽtibus Capitibus proponemus. Et Incantatores quidem, ariolos, haruſpices, augures, pythoniſſas,geneſianos,ſaltores,ſortilegos diſcernit diuus Auguſtinus libro de Natura dęmonum: id quod in Decretis annotatum etiam eſt 26. q.3. & 4.c.igitur. Diuini autem omnes di- *Diuini.*

cuntur, quum uel inita cum dæmonibus manifesta societate uaticinantur, uel superstitiosis quibusdam artibus, quæ ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idem efficiunt. Vel sit Diuinatio, alicuius rei affirmatio, quæ neq; ex causis, neq; ex uerisimilibus signis est collecta. Ad species ueniamus.

λεκανομαντεία. Λεκανομαντείαν describit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Ægyptijs familiaris fuit. ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet nonnihil diuersè. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesq; precio si characteribus certis signati: & postquam consueta essent prolata uerba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæstio. tum primò quidem sonitus tenuis absque uoce audiebatur, qui signum erat ingredientis dæmonis: pòst aqua inundante, uoces exiles ex ea emergebant, quibus ad quęstionem respondebatur: aut opera data exiles admodum, ne mendacij coargui posset dæmonium in his quæ non nouerat.

γαστρομαντεία. Γαστρομαντείαν hoc à priore discrepabat, quòd nõ uoce, sed picturis responsa expediebat. Collocabãtur uasa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidissimis, & circum collocabantur accensi cerei: cumq; euocatio dęmonis secreto murmure finita, & quæstio relata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnãs, quæ uitra studiose accurateq; intueretur, ac circumspiceret, rogaretq;, imperaret & flagitaret responsa. Ea tandem imaginibus aquæ impressis, & per uitra pellucida renitentibus, diabolus ostendebat.

κατοπτρομαντεία. Κατοπτρομαντείαν, ex nitidis tersisque diuinat speculis, in quibus propositarum rerum imagines effictæ, redditæue à diabolo fulgent. Ea usus est Dius Iulianus imperator: & pleraque satanæ monitu præuidisse, quæ acciderunt, scribitur.

λιθομαντεία. Κρυσταλλομαντείαν, ex crystallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in plerisq; enim minuta specie aliàs materiæ alterius cõditus delitescit) depictas notas atque figuras euentuum ac rerum quęsitarum, quasi uaticinans suis Magis renunciat.

δακτυλομαντεία. Δακτυλομαντείαν appellatur, quando ex annulis ad certos cœli positus fabrefactis, uel diabolico ritu consecratis diuinant malefici. At qui uetitis his diuinationum dęmoniacarum modis utuntur, nimis impunè inter Christiani nominis homines degunt quamplurimi. Ex simili officina nuper quidam annulum eadem religione sacratum heroi obtulit uiginti coronatis uenum, eius scilicet uirtutis, ut felicem consequeretur euentum in quocunque lusus genere, quamdiu hunc comportaret. Cuius rei ut faceret periculũ, assumpto annulo lusit, & quidem fortuna annuente, benignaque. Quo successu illectus coronatos numerat, reditque ad consuetæ negociationis exercitium & lusum, ac perdidit duplo plus quàm antea lucrifecerat. Expertus itaque se delusum, annulum infringi iubet.

ὑδρομαντεία. Ὑδρομαντείαν uariè usurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusq; filo suspensus ex digito librabatur in aquã: atq; sic conceptis uerbis postulabatur rei quæsitæ declaratio, uel confirmatio. Si quod proponebatur, uerum erat, annulus suo nutu, non impulsus, cyathum feriebat constitutis ictibus. Hác exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Extant & alij eius modi.

ὀνυχομαντεία. Ὀνυχομαντείαν perficiebat oleo & fuligine in unguem pueri alicuius impoliuti illitis, soliq; obuersis. Confici enim

enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum ſolarium ſimulachra rerum expetitarum, opinio erat; quæ tamen formabat milleartifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere uiderentur.

Κοσκινομαντεία, & ἀξινομαντεία, ad perſtringendos atq; detegendos occultos ſcelerum authores, & res alias obſcuras manifeſtandas, Magi utuntur. Hanc ſecuri perficiunt rotundo palo infixa, aptataque ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis ſuſpectorũ nominibus. Ad cuius uerò mentionem ſecuris uel leui impulſu ſe circumagit aut nutat, eũ culpę reum peragunt. Sic apud Homerum prodũtur proci Penelopes, ſed adhibito lapide Gagate, & pranis impoſito. Illam adminiſtrant cribro forcipi impoſito, & forcipe binis tantùm apprehenſo atq; eleuato digitis: itidemq; adiuratione facta per ſex uerba, nec ſibijpſis nec alijs intellecta, dies, nues, ieſchet, benedoefet, donuina, enitemaus: deinde ſuſpectorũ nominibus recitatis, quocunq; nominato cribrum uel tremit, uel nutat, uel uolutatur, eum reum ſtatuũt. at quàm uerè, teſtatur omnis dęmonum ueritas. Potuit & ille qui cribrum in forcipe ſuſtinebat digitis, illud pro ſuo arbitrio commouere.

Κεφαλαιονομαντεία, aſini capite ſuper prunas aſſato, neſcio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris.

Ληρομαντεία, cum ceræ liquefactæ, & in aquam diſtillantis figuræ obſeruabantur, Turcis etiamnum in uſu.

Ἀερομαντεία ex aëris partibus ac motu ſumpta, celebratur ab Ariſtophane in Nubibus.

Ἀλφιτομαντεία deſcribitur à Theocrito in Pharmaceutria: & ἀλσυρομαντεία quoq;, quæ in frumento farinæ commiſto conſiderabatur. τυρομαντεία per caſeũ fiebat: ἰχθυομαντεία uerò per piſces, olim à Tyreſia & Polydamante celebrata & uſurpata.

Λαπνομαντεία ex fumo capiebatur incenſi ſeminis papaueris, aut ſeſami prunis iniecti. Λαπνομαντ.

Βοτανομαντεία per herbas inſtituebatur, ueluti per ſaluiæ folia: συκομαντεία, per folia fici: λιβανομαντεία, per thus. Βοτανομαντ. Dion.

Δαφνομαντεία per laurum. Nam ex eius crematæ ſtrepitu futura colligebant: ex fragroſo quidem ſecunda, teſtibus Porphyrio, Euſtathio in Homerum, Tibullo. Δαφνομαντ. Iliad. 7.

At laurus bona ſigna dedit: ex Tacito aũt aduerſa. Vnde Propertius: Lib. 2. Eleg.

Et tacet extincto laurus aduſta foco. Lib. 2. Eleg.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Aſcalonites, & ex recentioribus Fulgentius Placiades affirmant, qui lauri frondes ſub puluinari capiti ſuppoſitas habuerit, uera hunc ſomnia noctu uiſurum. Hinc Claudianus inquit, Parrhaſ. in Claud. lib. 2. de rapt. Proſerp. Calius Rodig. lib. 5.

——*Venturi præſcia laurus.*

Quapropter & Apollini deo fatidico ſacra fuit, & hinc Laurus Apollinea, Delphica, Fatidica dicta.

Ita fructus arboris cuiuſdam apud Canibales inuenitur, cucurbitæ minori non abſimilis, oblõga ſiue ouali forma, quem maraka & tamaraka nuncupant. Hunc illi, pulpa exempta, granis milij, lapillisúe, aut re ſimili implent, uarijsq; plumarum generibus ſupernè exornant: deinde inferiori parte pertuſum bacillo adaptant, quem terræ infigunt. Huiuſmodi fructus binos aut ternos in ſingulis tugurijs ſeruare magna cum reuerentia apud eos moris eſt. Exiſtimant enim, quũ hunc fructum manibus pertractant, crepitantemq; ob milij grana iniecta audiunt, cum ſuo ſe Toupan, id eſt, deo ſermones conferre, atq; ab eo quædam reſponſa accipere, ſic à ſuis perſuaſi Paygi. Djuinatorũ genus hoc eſt, qui ſuf- Maraka. Tamaraka.

situ herbæ petun & quibusdã obmurmurationibus,illorum tamaraka diuinam facultatem tribuere perhibent.

τιφραμαντ. τιφραμαντεία,cum cineri digito bacilloúe res de qua diuinãdum est,inscribitur:|isq; sub dio exponitur. quæ enim remanent literæ, non dissipatæ uentis aut confusæ cinere, ordine suo docere de re quæsita putantur.

DE SORTILEGIIS.

Cap. XIII.

Κληρομαντεία, Sortilegium. Quod genus duabus de causis hic explicare libet. Primò,quòd non exoleuerit adhuc, ut superiora pleraque diuinationum genera,sed & à uulgo & à prudentioribus etiamnũ quãdoque obseruetur, heu nimis impiè. Secundò, quòd uideam à nullo sortilegiorum species diligenter inuestigatas,ac distinctè traditas. Isidorus autẽ Sortilegos esse scribit, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas Sanctorum seu Apostolorum uocant sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Superstitionis genus, cui dæmon occultè sæpè colludit. Hinc sortes uariæ, puncta figuræ iactatæ,taxillorum iactus,plumbeæ figuræ in aqua proiectæ, in apertum librum repentinus oculorum intuitus, occursus alicuius sententiæ ex improuiso, & alia uæsana indicia, quæ uno sortium nomine comprehenduntur, diuersas species ἀστραγαλομ. λιληρομαντείας faciunt: ut ἀστραγαλομαντείαν, quæ per talorum iactus fit, & ex numero oblato sumitur,cum de re numerata,ueluti de numero maritorum, uxorum,liberorum, uillarum, & aliarum rerum quęritur: aut cum numerus iactus comparatur elogio.Libri enim eiusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negocijs: ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quomodocunque cadentium: qui cui elogio respõdere deprehenduntur, id uaticinium ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excusos,Galli plerunque animi causa habent. Orta prorsus fuit hæc diuinationis superstitio à Pythagoreis,ut & ἀριθμαντεία. elementis illi literarum certos tribuebãt numeros, numeris uim occulti futuriq́ue præsagam. Vide Archid. in c.accusatus.§. sanè,de hæret.lib.6. & in summa confess.in tit.de sortil. 2.& 3.quęstionibus Hostien.& Ray.in summa, eodem tit. & S.Thom.secunda 2.quæst.95.in tit. de superstit.uersic.ad quartum dicendum.

Sortilegi. Li 4. Etym. & habetur 26.q.1.c.Sortilegi. & 26. q.4. c.Igitur genus.

Sortes.

ὀνομαντεία sumitur ex cuiusc unque quærentis nomine, per elementa scilicet eius, eorumq́ue figuras. Huic quidem persimilis est ἀλεκτριομαντεία, sed ridiculo mirabiliq́ue modo & inuento exercetur. Locus enim circumscriptus in circulum, distribuitur per partes uigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti scribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur.Inde gallus ad hoc enutritus dimittitur: & obseruantur eæ literæ, quarum ille grana depascit. Valens imperator cum mirè perplexus ac anxius esset de Successoris sui nomine, gallus uatidicus & Alectriomãticus depauit grana imposita his literis Θ.Ε.Ο.Δ. quibus Theodosius significabatur. Vide quomodo colludat huic impiæ persuasioni dæmon. ὀρνιτείαν similem Histrionum Memphiticorũ recẽset Ioannes Leo, qui exiguas auiculas capsulæ in abaci formam constructæ annexas ostentant, quæ rostro sortium chartulas tam dextri quàm sinistri ominis extra hũt. Qui sortem suam scire cupit,obolum

lum auiculæ obijcit: quem roſtro excipiens, in capſulam defert: deinde progrediens, reſponſi chartulam eodem roſtro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad ſuperſtitionem animis inculcandam, facilè colligitur ex dicto Leone, qui peius quàm in chartula ſorte accepta conſcriptum erat, accidiſſe ſibi poſtea conqueritur.

στοιχειομαντεία. Iam ad στοιχειομαντείαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex ſententiæ uerſusque ad quæſtionem facientis occurſu ſumitur, modò ad numerum iactarum alearum, modò ſine eo. Et quoniam poëmata pro uaticinijs, ut poetæ pro uatibus habebantur, in ijs potiſsimùm exercebatur. Hinc & in publicis cauſis Sibyllina carmina ita obſeruabantur, & inter priuatos Græcos Homerica, Latinos uerò Virgiliana. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud

Iliados. apud Homerum,

ἡματί ηχν τριτάτῳ φτιλὴ ὁρίβαρβον ικοίμην:

prædicebat Æſchini ſe poſt triduum moriturum. Alexandro Seuero obuenit hic Virgilij uerſus,

Aeneid.6. *Tu regere imperio populos Romane memento.*

Poſt annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus: exquirens is ſucceſſum prælij Pharſalici, in

Iliad.16. hunc Patrocli uerſum incidit,

ἀλλά μεμοῖρ ὀλοὴ ἠὲ Λητοῦς ἔντανφν υἱός.

Claudio Imperatori obuenit,

Aeneid. 6. *Tertia dum Latio regnantem uiderit æſtas:*

Nec ultra biennium impetauit. Eidem inquirenti de fratre occurrit uerſus, qui & Gordiano iuniori pòſt, ex ſexto Æneid.

Oſtendunt terris hunc tantùm fata.——

Decem & ſeptem diebus à ſuſcepto Imperio interfectus fuit. Opilius Macrinus num ad Imperium peruenturus eſſet ſcire deſiderans, in hos incidit Homeri uerſus,

ὦ γόρϑν, ἦ μάλα λάϑε νέοι τείρεσι μαχητὰς, Iliad.8.
οὐδ' ὅϑι βίη λέλεται, χαλεπὸν δ' οἱ γῆρας ὀπάζει.

Sanè ſenex ad imperiũ peruenit, nec diutius quatuordecim menſibus id retinuit, occiſus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Traiani erga ſe, ſortes hæ Virgilianæ obuenêre ex ſexto Æneid.

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ,
Sacra ferens? noſco crines, incanaq; menta
Regis Romani.——

Pòſt adoptatus à Traiano, ſucceſsit ei in imperio Romano. Claudius ſecundus Aureliani imperatoris prædeceſſor, inquirens de poſteritate ſua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Genus eius per longam poſteritatem ſtetit. Et hæc ferè ſunt & ſortiũ & ſortilegiorum genera: quæ non ſolùm, à ſortibus ex urna capiendis, aut aliunde legendis ita dicta mihi uidentur, ſed etiã à lectione. Nam & uerſus ſorte oblati legebantur, ut ſuprà demonſtrauimus: & ſortes etiam fuiſſe acceptas pro ſyngraphis, aut ſcriptura Oraculorum, reſponſorumue, cõſtat ex Delphicis ſortibus. Valerius Maximus ſcribit, legatos ad Delphicum oraculum miſſos ob exundationem lacus Albani, retuliſſe ſortibus præcipi, ut aquam eius lacus emiſſam, per agros diffunderent. Et hinc ſortilegos dictos exiſtimarem, qui ſortes iſtas ex charta uel membrana uel cortice legiſſent. Horatius in arte Poet.

Sortilegiæ.

Lib.1. cap.6.

Sortilegi.

——— *Et diuina futuri*
Sortilegis non diſcrepuit ſentẽtia Delphis.

In his autem omnibus ſpeciebus dęmonem ſuas artes, ſuasq; pręſtigias non omittere: ſed ferè ſemper adhibere, uel inde conſtare poteſt, quòd & impijs ritibus fiant, & non niſi ad credulitatem impiam hominibus inculcandam, idolomaniam ſtabiliendam, & crudelitatem exercendam:

Ouid. 13. Metamorph.

——Duraq; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.

DE PYTHONICIS ET γαστριμαντείᾳ. Caput XIIII.

QVanquam suprà de Pythonicis nonnihil attigimus, quia tamen ibi nihil explicare uoluimus aliud quàm nomina tantùm, quibus Sacræ literæ magos appellant infames: hic Pythij uox accuratius nõnihil explicãda prius ob frequentem eius usum erit, quàm longius progrediar. Apollinem uerò Pythium quidã dicunt ob nocentissimum draconem πύθωνα, in infantia eius iaculis interemptum: unde spiritus ille, quo afflati futura prædicebant, Pytho uocari cœptus est. Alijs Pythium oraculum ἀπὸ τ πυνθάνεσθαι, id est, à sciscitando sortitum nomen putatur, quòd de futuris occultisq; & ignotis consulebatur. Ab oraculo aũt oppidum, cui alioquin Delphorũ nomen erat, πύθας: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo uenerabantur, ac præsidere loco fingebant, Pythij nomen adeptus est. Mulierem quæ cum habitu dæmonem excipiebat, atq; ipsius incitatione Græcè uaticinabatur, Pythiam ob eandem causam, & πρόμαντιν uocabant, & πυθόμαντιν. Chrysostomus de Pythia uel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hęc Pythia fuisse fœmina, quæ super tripode diuaricatis cruribus malignum spiritum inferius immissum, partesq; genitales è quibus loqueretur subeũtem excipiens, furore repleretur, & crinib. sparsis spumansq; ore debaccharetur, fũderetq; insana oracula. Methodius Hieronymi testimonio, aduersus Origenem librum cõdidit περὶ πυθωνίσσης, ut ait Sophronius. Nam tertio περὶ ἀρχῶν Origenes dęmonem Pythonicum quosdam à tenella ętate possidere scribit. Diuinando etiam magnũ præstabat quæstum suis dominis puella illa in Actis Apostolorum, Pythonis spiritum habens. Videntur quoque hæ uates se prius aqua Cephisi fluuij prętерlabentis Delphos proluisse: quò fit ut Lucanus dicat, Fatidica Cephisus aqua: uel potius ex ea potasse, ut qui ex Gallo Phrygiæ flumine bibebant, statim furebant. Vnde Galli sacerdotes Cybeles dicebantur, de quibus idem Poeta sic:

——Crinemq; rotantes,
Sanguinei populis ululârunt tristia Galli.

Semetipsos enim castrabant, & inter sacrificãdum furiosorum instar erant. πυθωνικοὶ & πύθωνες dicũtur Plutarcho, fatidico spiritu correpti.

Nunc porrò ipsum diuinationis genus quod γαστριμαντείᾳ uocatur, cõsiderabimus. Licet autem diuinatio sit spiritus in humano corpore concluſi, ratione tamen loci partisq; ex qua profertur, diuersa est. In γαστρομαντείᾳ enim spiritus incluſi pectori, cuius os γάστηρ nominatur, uel suggerebant, uel uinctis compressisq; linguis obsessorum, ipsi per os efferebant requisita pręsciscitaq; uaticinia. At γαστριμαντείᾳ, uel γαστριμυτείᾳ uaticinia profert ex uentre spiritibus turgido. Quare qui hoc diuinationis genere obsidẽtur, Ventriloquos ab Augustino, ab Aristophane ἐγγαστρίμυθας appellari diximus: nec aliter prolata fuisse uaticinia tum Pythonicorũ, quorũ in Sacris literis fit mentio, tum Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione sexus discrimen aliquod sit, id quod nondum animaduersum uideo. In mulierib. enim sonus horũ uaticiniorũ ex genitalib. partibus edebatur & audiebatur. Nec enim alia uia ex Pythijs Delphicis dęmon pronunciare solitus fuit, quàm diductis feminibus per inguen. Quin & Tertullianus, auctor grauissimus, affirmat se uẽ trilo-

Pytho unde, & Pythium oraculum.

Pausanias in Phocicis. Strabo lib. 9. Pythia mulier. πρόμαντις. πυθόμαντις.

γαστριμαντείᾳ. γαστριμυτείᾳ. Sophocl. Act. 16. Lib. 2. cap. 1. 4. Reg. Act.

triloquas uidisse fœminas, è quarũ pudẽdis uocula quædam, dum sedebãt, excitabatur, respõdebatq; sciscitantibus. Deniq; Cælius Ludouicus, patrũ nostrorũ memoria fœminam se uentriloquam crebrò uidisse Rhodij Italiæ urbe & patria sua, scribit: ex cuius pudendis uocẽ immundi spiritus pertenuem quidem, sed tamẽ prorsus intelligibilem, sæpe audierit de rebus præteritis aut præsentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam uanam & mendacem. At in uiris hi spiritus impuri tanta turpitudine uaticiniorum suorum uoces & sonum edere nõ possunt: sed per honestiorem corporis partẽ, os scilicet, eloqui coguntur, ut suprà dictum est de Euricle ab Aristophane celebrato: cuius Vespas cùm anno Christi M.D.LX. Parisijs Hadrianus Turnebus (tũ Græcarum literarum, pòst Philosophiæ & Eloquẽtiæ regius professor) interpretaretur, audientibus meis filijs Theodoro iam iurisconsulto, & Henrico medico, palàm testabatur olim se Lutetiæ uidisse persimilem illi Aristophanis Euricli hominem astutũ, Petrum Brabantium: qui quoties uolebat, toties ex ima parte corporis, ore quidẽ aperto, sed labijs immotis loquebatur, & hac siue arte siue exercitatione, siue dæmonis impostura multis passim imponebat. Nam cũ Lutetiæ uirginem quandam formosam, sed patre orbatam, deperiret, nec matrem superstitem inducere posset ut eam sibi desponderet: tandem cum ultrò citróque hac de re colloquuntur, uocem edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarum grauitate conqueri uidebatur, quas ob uxoris diffidentiam in purgatorio perpeteretur, quòd ea filiam à Brabantio toties expetitam, optimo uiro denegaret. Quibus illa questubus exterrita, uiriq; misserta, petitioni nebulonis assensit: quem tamen non tam filiam, quàm dotem ei à patre in testamento constitutã ambijsse, satis apparuit. Sex enim mensibus pòst, ubi puellæ bona decoxisset, uxore socruq; relicta, Lugdunum aufugit. Ibi mercatorem quẽdam ac trapezitam prędiuitem obijsse intellexerat. Qui cum haberetur iniustissimus, eo quòd omnia per fas ac nefas in uita corrasisset, filium Cornutum, eius unicum hęredem, in porticu pone cœmiteriũ obambulantem, adit: & eò se missum innuit, ut quid opus facto esset doceret. Cæterùm dum ei de patris anima potius, ac fama, quàm morte cogitãdum esse dicit, uox inopinatò inter loquendum patrem referens exauditur: quam cũ Brabantius ex uentre daret, se tamẽ expaueſcere mirum in modũ simulabat. Monebatur autem hac uoce filius, quem in statum pater iniusticia sua decidisset: & quãtis purgatorij cruciatibus tum sui, tũ ipsius causa exagitaretur, eo quòd iniquorum eum bonorũ hęredem reliquisset: quamq; nullo modo liberari posset, nisi iusta à nato expiatione facta, & debitis in eos eleemosynis collatis, qui maximè tum temporis egebant: eos aũt esse Christianos à Turcis captos. proinde uiro quicũ loqueretur crederet: hunc ad redimendos eos Constantinopolim à pijs hominibus ablegatum, eiusq; rei ergò diuinitùs ad eum missum. Cornutus, homo minimè malus, etsi his auditis dolum haud animaduerteret: quia tamẽ durum uidebatur istud de pecunia uerbum, se deliberaturũ respondit, & Brabantiũ eò loci postridie redire iubet. Interea anxius, de loco subdubitabat, in quo uocem exaudierat, q, umbrosus esset, ac opacus, & hominũ insidijs Echoq; aptus. Quare postero die eum in alium apertũ, planum, nullisq; ne-

Alius eiusdem dolus.

pribus aut umbris impeditum locum deducit. Vbi nihilominus eadem inter loquendum repetebatur cantilena: hoc etiam addito, ut Brabantio ſtatim ſex Francorum millibus numeratis, tres in ſingulos dies Miſſas redimeret pro ſalute patris: alioquin nullam apud inferos fore redemptionẽ. Vnde filius cõſcientia ac religione obſtrictus, licet ægrè, totidem tamen Brabantij fidei commiſit, omni legitimo accepti ſolutiq; teſtimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in poſterum quieuit, nec filium amplius interpellauit. Verùm miſer Cornutus dimiſſo Brabantio, cùm ſolito lætior eſſet, idque reliqui menſarij ſatis admirari non poſſent, mox ut ſciſcitantibus cauſam aperuit, adeò ſtatim irriſus fuit à cunctis, quòd & nummis & cerebro emunctus & expurgatus eſſet, ut præ mœrore poſt aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei ueritatem inſecutus fuerit. Libro de Diuinatione dæmonũ contemnenda, profeſſorum eiuſmodi diuinationum opiniones confutat erroresq; conuincit Berno, quemadmodum teſtatur epiſtola ad Meginfredum.

DE ΓΥΡΟΜΑΝΤΕΙ'Α, CIRculatoribus, & Theraphim.

Caput XV.

REperitur Feſſæ in Africa circulatorum magorumq; genus, quod Muhazzimin uocant. Hi omniũ promptiſsimè dęmonia dicuntur eijcere. Et quia illorum uaticinio nonnunquam ſuccedit euentus, dici non poteſt quàm ea res eorum exiſtimationem augeat: quem eijcere nequeũt, ſpiritum aëreum eſſe, aſſerunt. Modus autẽ adiurandi dæmonis hic ferè eſt. Primò characteres circulosq; nonnullos in foculo aut alio quouis loco depingũt: deinde ſigna quædam in dæmoniaci manibus ac fronte deſcribũt, illumque miris modis fumigant: poſtea carmen componunt, ex dæmone ſciſcitantur, quà & quomodo huc intrauerit, quis ſit, quod illi nomen: tandem ut exeat, præcipiunt.

Muhazzimin. *γυμναστ.*

Sunt & alterius generis, qui regula quadam Cabaliſtica (Zairagia appellant) operantur. Hæc aũt multis continetur ſcriptis. Naturalis ſiquidẽ ſcientia putatur: neq; alios Feſſæ reperias, qui maiori cum fide magisq; indubitãter ad interrogata reſpõdeant. Verùm hæc ars difficillima eſt. Qui enim huic operam dare uult, non minorem Aſtrologiæ, quàm Cabaliſticæ cognitionem habeat neceſſe eſt. Ioannes Leo Africanus teſtatur in deſcriptione Africæ, ſe uidiſſe quendam eius artis peritum in unius figuræ deſcriptione integrũ cõſumpſiſſe diem, & figuras in hunc ferè componi modum. Primò circulos multos in maiori circulo ducunt: in primo crucem formant, in cuius extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt, Orientem, Occidentem, Auſtrum & Aquilonem: in centro ubi lineæ concurrunt, utrumq; notant polum: extra primũ circulum, quatuor depingũt elementa: deinde circulum in quatuor ſecãt partes, & ſequentem circulum in totidem: poſt hæc quamlibet partem in alias ſeptem ſecant, quarum quamlibet characteribus maiuſculis Arabicis inſigniunt, adeò ut quodlibet elemẽtum uigintiocto habeat characteres. In ſequenti circulo ſeptem Planetas notant, in alio duodecim zodiaci ſigna, in ſequenti duodecim menſium Latina nomina, in alio uigintiocto lunæ domicilia, in alio 365 anni dies depingunt, extra hũc uerò quatuor uentos cardinales annotãt. Deinde unam tantùm rei propoſitæ literam ſumũt, atq; per omnia antè enumerata multipli-

Zairagia. *Lib. 5.* *γυμναστ.*

tiplicant, productumque characteris numerũ quodammodo diuidunt, atque pro characteris ratione loco aliquo collocant, utq; elementum illud exigere uidetur, in quo reperitur character siue figura. His omnib. ita peractis, figuram animaduertunt, quæ cum numero iam producto conuenire uidetur: cum quo eodẽ modo procedũt, ueluti cum priore progressum, donec uigintiocto characteres haberent, ex quibus unam dictionem colligunt: ex dictione uerò oratio conflatur, quæ ad rem ipsam in quæstionem uocatam respondet. Ea porrò oratio semper in carmen prioris speciei cadit, quod Arabes Ethauil appellant, componiturq; ex octo stipitib. & chordis duodecim iuxta Arabicæ linguæ metricam. Carmen igitur ex ijs characteribus compositum, uerum atq; indubitatum rei propositæ præbet responsum (ut credunt) primò quid quęratur, deinde rei quæsitæ sententiam. Hi autem rarò errare dicuntur, quod Cabalisticam admirandam reddit. Et quanquam naturalis habeatur, nihil tamen se uidisse affirmat Ioan. Leo, quod non præter naturam potius sit: & ita scribit porrò Memini me quondam in loco aperto collegij regis Abulunam (quod Fessæ uisitur) in area leuigato marmore strata insignem uidisse figuræ descriptionem. Areæ quodlibet latus quinquaginta erat ulnarũ: huius duæ tertiæ partes ijs occupabãtur, quæ ad figuram pertinebant: tres uerò descriptionem faciebant, quorũ quilibet suum tãtùm curabat locum, durauitq; ea descriptio per integrum diem. Huiusmodi quoque aliam Tuneti à quodã artis peritissimo descriptam uidi: cuius pater duo uolumina commentationum in eius artis Canones conscripserat, quos qui exactè sciunt, summo habẽtur ab omnibus pre-

Ethauil.

cio. Ego solùm tres, Tuneti unum, Fessæ uerò duos uidere potui: duas quoque in eius artis regulas, Explicationes, & Commentarium Margiani cuiusdam, eius parentis quem olim Tuneti uidi, & aliud ab Ibnu Chaldim historiographo cõscriptum. Artis regulæ cum Commentarijs possunt quinquaginta aureis haberi Tuneti. Breuiter, Fessæ tria in uniuersum sunt fatidicorum & diuinorum genera: primi, ut diximus, Geomanticis uel Gyromanticis utuntur figuris. Alij aquam catino uitreo infusam olei guttula admixta, lucidam & transparentem reddunt, in qua tanquam in speculo dæmones confertim se uidere affirmant, qui exercitum numerosum repręsentant: quorum nõnulli in itinere sunt, alij riuum transmittunt, alij terrestre prælium gerunt: quos quietos interrogant, dæmonibus nutu manuũ uel oculorum indicio respondentibus. ô temeraria credulitas. Vitreũ uas pueris interdum uix octauum egressis annum in manum dant, à quibus num hunc uel illũ dæmonem uiderint, interrogant. Permulti eò dementiæ rediguntur, ut in his nugis magnam pecuniæ uim profundant. Tertium genus est mulierum ueneficarum, quæ se cum dæmonibus habere familiaritatem affirmãt: dæmones aũt aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

Fessæ tria diuinorum genera.

Hodie adhuc in cœmiterio uel foro publico Constantinopoli diuinãdi artem profitentur, uictum hinc quęritãtes, Turcæ uiri & mulieres, cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, uel eiectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro nescio quid legẽtes submurmurantesq; uaticinantur: uel ceram cum oleo cõfundentes, donec refrixerit expectãt, ex apparentibus deinde characteribus diuinant: nonnun

Turcarũ magica diuinatio.

Supra capite 12.

ri de his bus.

quam ex aqua, ſpeculo, uitro, & id genus ſimilibus organis pręſagiũt, haud dubiè ab impietatis & τῆς ἀπιστίας magiſtro ita inſtructi, ut eos longa annorum ſerie quaſi ab uberibus maternis uirulentum eiuſmodi lac exuxiſſe, minimè hęſitem. Sic de quodam diuino, Diophanes nomine, refert Apuleius: Corinthi nunc apud nos paſsim Chaldæus quidàm hoſpes, miris totam ciuitatem reſponſis turbulentat, & arcana fatorum ſtipibus emerendis edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœniũ perpetuet, qui negociatori cõmodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs opportunus. mihi deniq; prouentũ huius peregrinationis inquirenti, multa reſpondit, & oppidò mira, & ſatis uaria. Sed hæc omnia falſa eſſe, teſtatur Sibylla Erythræa, ἐπεὶ πλανῶν ταῦτα τάδ' ἐγὼ, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ὀρσυνόωσι καθ' ὑμᾶς.

Li. 2. de Aureo Aſino.

Lact. li. 2. de Orig. err. capite 17.

Theraphim imagines futura annũciantes, ad hunc fiebant modum, teſte Elia Leuita: Mactabãt hominem primogenitum, cuius caput torquendo præſciſum, poſtea ſale & aromatibus condiebatur, inde capiti ſubdebatur lamina aurea, cui nomen ſpiritus inſcriptum erat; coramq; eo in pariete locato candelæ incendebantur, & adorabatur.

MAGICORVM VATVM ORACULIS NON ESSE CREDENDVM, NEC EOS ESSE ADEVNDOS. CAP. XVI.

AT omnes hi prædictionum modi ἀναιτιολόγητοι dicti, qui nullas in natura cauſas habent, ſeueriſſimè in Lege diuina prohibentur, ubi diuerſis appellantur uocibus: ut ſemper apud omnes gentes diuinationũ impoſturæ fuerunt uariæ. Sic Deuteron. cap. 18. Non inueniatur in te diuinus, qui diuinando futura prædicit, néue aruſpex, hariolus, augur, præſtigiator, aſtrologus, Pythij conſultor, magus aut necromantis. Vbi per קסם quidam intelligunt בודק experimentatorem, qui ſortilegio aut ſtipulatione inueſtigat, num utile ſit itineri ſe committere, aut opus aliquod inchoare. Pleriq; ſentiunt eſſe generale uocabulum ad omnium diuinationum ſpecies. Per מעונן uerò intelligitur is qui ex עבים, id eſt, nubibus aut ex aſtris reſponſa dat, & dicit hunc aut illum diem cauendum in his uel illis electionibus, quæ tamen aſtrorum influentijs non ita ſubijciuntur: puta, ſi uxorem duxeris, aut domus fundamenta ieceris ſub eiuſmodi aſpectu, erit inauſpicatiſsimum. Per מנחש intelligitur מביט בעופות qui auium uolatum intuetur, & garritum obſeruat, ut auguretur: uelut cum ex crocitante coruo mortem alicuius prædicit.

Mirandum igitur magnoperè, eò uſq; prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parêre, compelli, ligariq; ſpiritum natura nobiliſsimum, malicia autem ob rebellionem nequiſsimum, propria uirtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate penè non imparis quãdoque, arbitrentur: quaſi ſe homini pręter naturam dedere uoluerit is, qui Deo creatori, natura inuitante, ſubijci recuſarit. Qui ergo naturæ fœdus uiolarit, hic'ne in uſum noſtrum ſeruabit pactionem? Adde, mendacem mendacijq́ue parentem, quæcunq; uera ad falſitatem, & quæcunque bona ad maliciam intorquere. Quis niſi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura ueritate percũctetur, quã uel nullo modo ſciat, quia eius naturæ eſt minimè nota, uel deſuper non reuelata: aut ſi ſciat, malicioſo aſtu mẽdacijs inuoluat. quòd ſi purè eam quãdoque proferat, uel coactus id facit: uel ſi ſponte atque libenter, malo tamen animo, peſsimoq́ue fine propoſito, ut ſcilicet pernicioſius offendat in poſte-

posterum,& ueritate qualicunq;,quæ in rebus agendis parum emolumenti allatura sit, prolata, demum sub alia (quæ nisi integrè pernoscatur, sit graue incommodum uel exitium paritura)atrocius lædat,& mendaciũ ipsum ceu uenenatam escam & exitialem hamum cautius tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc consultum abit: at stultior multo,qui inde redit,nisi resipiscat. Interim non inficior, cum ille rerũ naturas cognoscat, multa ex causis naturalibus eum prius scire, quàm ab humano intellectu percipiãtur: & tãto exactius, quãto eius ingenium est sublimius: ea autem ignaris uelut fur prænunciat,præsertim quorũ in actu uiderit initia: ut uaticinari & occulta rerum prænouisse credatur. Copiosè, doctè, & piè in hanc rem, contra magicas prænotiones,disputat libris nouem de Prænot. maximè uerò libro 7,Ioannes Franciscus Picus,philosophus insignis.Chrysostomus in Euangelium Ioannis,Homil.18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. Quòd si aliquando dæmones aliquid prædixerũt,stultum & incautum uulgus deceperunt. eorum namque uaticinia passim falsa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoque dictum est libro 1.capite decimo. Certa itaque permanet Origenis sententia: Qui ad uana contendunt auguria atque ueneficia, diuinationes ac phylacteria atq; incantationes,horum gressus conturbantur, horum opera impediuntur, ab ipsis Dei uisitatio recedit, ipsos sancti angeli derelinquunt, & cum ipsis diabolus permanet,infatuans mentes eorum,obtundens corda illorum,abstrahés à uero sensu eorum,&c.Addam & Petri Blesensis uerba epist.49.Mendacij pater ueritatem exhibet umbratilem frequenter, donec infidelitatis filios secum præcipitet in gehẽnam.Sic ergo scientia Christiani nil debet de futuris inquirere, sed illius dispositioni humiliter obedire, qui disponit omnia suauiter, cuius cõsiliarius nemo fuit,&c. Non labores noscere tempora uel momenta, quæ posuit pater in sua potestate. Futurorum enim explorare noticiam augurijs aut alijs illicitis modis,diabolica tentatio est,& ęternæ damnationis occasio,&c. Frequenter euenit rerum prodigia certos exitus obtinere,eis tamẽ nulla fides adhibeatur: licet enim uera sæpe pronuncient,sæpius tamen & periculosius mentiuntur.Nec te tamen moueat, quòd quandoq; ex dispensatione diuina talia personæ commendabiles acceptasse leguntur. Adde & D.Antonij præclarã sententiam: Vt concedamus paulisper, si dęmones uera nunciarent, respõdete mihi,quis fructus est nosse uenientia? Nunquid aut sciens hæc,aliquãdo laudatus,aut punitus est nescięs? In hoc unusquisque sibi præparat seu tormẽta seu gloriam, si uel negligat scripturarũ mandata,uel faciat. Nullus ob id nostrũm hanc arripuit uitam,ut habeat pręsciẽtiam futurorum: sed ut pręceptis Domini obediẽs, amicus incipiat esse de seruo. Curãdum est non pręscire quæ ueniunt, sed implere quæ iussa sunt.

Lib.3.in fi. Quare Phauorinus apud Gell. deterrere uolens & depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam alijs id genus,qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, & persuadere eos nullo pacto adeundos esse cõsulendósue,huiusmodi argumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicunt,aut prospera. Si dicunt prospera,& fallũt,miser fies, frustra expectando: si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser fies,frustra timẽdo. Si uera respondent, eaque sunt Libro 14. cap.1.

non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si felicia promittunt, eaque euentura sunt, tum planè duo erũt incommoda: & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam defloruerit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus.

Atrox facinus Ioannis Galeacei in astrologum.

Subiungam hic nouum inauditæ crudelitatis exemplum, quo Ioannes Galeaceus diuinationes Astrologicamq; uanitatem putauit esse refellẽdam. Astrologus qui de euẽtu grauissimarum rerum felici prædictione iudicare consueuisset, cum Ioannis Galeacei uultum intẽtis oculis, ut aiunt, acerrimè contemplaretur: Cogita, inquit, de rebus tuis quàm maturrimè: nam diu inter homines agere, & huius seculi lucis usura frui non potes. Cui cum ille: Quid ita? Propterea, inquit, quòd astra, quorum ego regiones & situs ipso natali tuo die notaui, mortem tibi nõdum iuuentutis limites egresso, non obscurè denũciare uideantur. Cæterùm Galeaceo captiosissimo interrogationis genere sciscitanti: Age uerò tu, qui hæc natalitia prædicta, tanquam deum sequeris, quam diu uicturus es? Respondit Astrologus, Curriculũ uiuendi fatorum benignitate contigisse sibi satis diuturnum. Verùm, inquit ille, ne unquam posthac bonitate & clementia fatorũ stultè confisus, maiorem fortè quàm par est, de longinquitate uitæ spem capias, morieris euestigiò, contraq; opinionem tuam, nec te poterit coniurantium astrorum toto cœlo uis ulla, tam cæco iudicio clarissimorũ hominum fatis cõtumelioſè illudentem, ab exitio uindicare. simulq; cum dicto hominem in uincula abripi & strangulari iussit.

Porrò exquisitiorem artium harum diabolicarũ enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magistri doctorisq; sui consilio, ductu & opera, exercere perpetuò suo aliorumque exitio audent, quos in nefariorum suorum scelerum communionem perditissimè adducunt. Dolendum autem hanc pestem immaniter in totũ Christianum orbem proserpere, grassariq; nimis: maximè ubi uox Euãgelij obscurius sonat, & nescio quibus gentilitijs, & dæmoniaco astu non dubiè in hominum deceptionem excogitatis superstitionum ritibus diuini cultus ueritas conspurcari uidetur.

DE QVORVNDAM SACRIFICORUM & MONACHORUM MAGICA DIVINATIONE, MEDICATIONEQ; FALSISSIMA. Caput XVII.

SVum adhæc locum in familia tutelarium Pythio spiritu, hic inueniunt, Magorum albo inscribendi meritò, nec ulla ratione prętermittendi, pleriq; sacrifici & monachi, ut indoctissimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditissimæq; impietatis homines (uiris pijs, quos unicè uenero, nihil detractum hic uolo) qui medicinę sacræ, quam ne primis quidem labris eos gustasse constat, cognitionẽ mentientes, facilè cuiuis uulgari (Cõsulares, uel alicuius doctrinæ, iudicij, existimationisúe uiros nominare pudet) de morbo sciscitanti, consiliumq; quærenti, è maleficio uel incantatione esse morbum progenitum, ore mẽdaci respõdere persuadereq; non uerentur. Pythij insuper hi uates sæpenumerò incantatricem uel sagam notoria sua arte per indicia, si dijs placet, indigitare nefariè audent: honestæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebrò inurentes, à quo illa nunquam, uel eius soboles, ne in multam quidem posteritatem, sanari poterit. Enimuerò nõ rerum suarum fategis-

egisse se arbitrantur, quòd morbum mendaciter commententur: nisi etiã insontes calumnijs opprimant, odiaq; plus quàm Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus cõcitent, litibus integras uicinias personare faciant, amicitias diuellant, sanguinis necessitudine cõstrictum unionis uinculum dissoluant, ad pugnas promoueant, carceres procurent, cædes tandem uariè architectentur aut eorum qui insontem denotatam huius maleficij ficti effectricem uel uindicare, uel illi patrocinari studeant: aut etiam huius fœminæ ab alijs cæsæ, siue à magistratu malè instituto punitæ. Horum uiuum si me testem dixero, mentiar minimè, etiamsi indignatione rumpãtur ilia Codro, aut eius sectæ assectis. Ita hos ecclesiasticos scilicet uiros, eximia sui instituti mancipia, religionis potissimùm pallio, strenuam sibi nauare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falsæ existimationis cupidine pruriẽtes, hoc modo suas aliorũq; animas dæmonibus prostituunt & deuouent: medicinam artium ut uetustissimam, ita & utilissimam, maximeq; necessariam, eiusmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad uitæ & salutis perniciem defœdantes. Extat salsissimum cuiusdam doctissimi uiri in huiusmodi impostoribus similem ἐρμῆν ἰατρομόνχον epigramma Græcum:

παμμιάρων ζήσας μονάχων μιαρώτατος ἑρμῆς,
εἰς ἰατρῶν παῖδας αὐτομολῶν ἀπέβης.
σὺν γὰρ ἐμοὶ γενάῃ μίαν μοναχὸς τ' ἰατρός τε
ἀσπάσεις τέχνην, λὶς πρόσθεν ἐών.

Sed & Latinum eiusdem aliud haud immeritò istos ψυχαγώγους appellat:

Vixisti monachus monachorũ dedecus Hermes,
Nunc medicorum idem dedecus es medicus.
Fallor? an ut fueras monachus ψυχέμπορος olim,
Idem Hermes medicus nũc ψυχαγωγὸς eris?

Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanicè (Latinè etenim ob inscitiam non potuit) typis effuso scribit, mulieri cuidam uẽtrem in eam extumuisse molem, ut uterum gerere censeretur: & quum ante Bacchanalia se partum edituram speraret, eoq; frustraretur, hanc ad ipsius opem confugisse: qui propinato pharmaco se expulisse duos nucleorum cerasorum iam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorum cantharos (quartas uulgus dictitat, sex libris mensura propemodũ æquiualentes) addito iuramento asserit. Mendacij uerò impudentia hinc cognoscitur, quòd nusquam in alia cauitate huic excretioni idonea, quàm intestinorum sinu contineri potuerint nuclei. si autem nouem circiter menses, à cerasorum postremò natorũ tempore in illis impacti, tumorem tãtum excitarint iam egerminãtes: quæ uia quæso interea temporis per intestina arctissimè nucleorum mole infarcta, distentaq;, naturalibus patuit excrementis? Mirum quòd eidem commẽto non assuerit, fœminam hanc medicamenti oblati operatione, eadem opera nucleorum germen emittẽtium aceruo agrum conseuisse: uel nisi eos expulisset, potuisse actis loco benè stercorato (cum uenia id mihi dicere obrei insulsitatem liceat) radicibus, post paucos mẽses læta gignere protrudereq; in apertum aërem cerasa.

Commentum cuiusdam pastoris.

Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci stipendio, in uirginum ad Rhenum occlusarum cœnobio, uni ualetudinis nonnihil afflictæ, maleficium esse quo exerceretur, persuasit: nec id nisi missæ sacrificio super puellæ uentrem celebrato, tolli posse, addit. quo permisso, peracto q;, eam primùm maleficio cœpisse exagitar, quum leuiter antea

Maleficium pastoris cuiusdam sacrilegum.

naturali afficeretur malo, postea sępenumerò monasterij gubernatrix (quã Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate ueneranda expostulauit. Suos interim, qui ipsum ob religionis fortè nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum scriptor, etiam officio pastor: cuius, quãquam mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob conscięntiam, quæ modestiam imperat, aliorumq; uitia tegi uult. Quare & alios similium maleficiorum reos, eiusdem ordinis homines penitiùs mihi cognitos, prudens prætereo. qui nisi resipiscant, quod ex animo illis optarim, timendum ne de
Isaiæ 27. ijs dixerit Isaias: Percussimus fœdus
„ cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

Huc referendus sacer ille magus, qui à dæmonijs edoctus, & ex tenebrarũ officina proserpens, tragicæ comediæ actum nuper exhibuit ad hũc modum. Qui Hambachi in ducatu Iuliacensi suam prętat operã in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Augusti, equũ suspẽso ceruici cymbalo, pascuis mãdasset unde exilierat: ille ratus equum furto abductũ, adijt sacrificũ Pythium Gerardum nomine, uicariũ in Blatsum, diœcesis Colonienſis: qui cõsulto prius suo ueritatis magistro, furẽ cum equo Rhenũ Bonnæ traiecisse, ac in diuersorio proximo uenditurũ asseruit. Ipse responsioni fide appositа, incũctanter insequitur, rogatq; in Rheni traiectu, num talis equus ibi esset transuectus: quod factum esse intelligit, commonstraturq; equi ductus ab uno loco in alium. Tandem post dies aliquot cõtinuo itinere peruenit Hackenbergum in comitatu Senensi, ubi uirum offendit armatum, qui ipsius uidebatur insidere equo. hunc adortus, de equo sibi restituendo, quem suum esse asseuerabat, strenuè agit, considerataq; qua parte non satis munita hunc confodere posset, si fortè ad pugnam ueniretur: in quem solum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & sanguinarius homicida ab initio. Post multam altercationem actor hic contrectat equi testiculos, quos suo equo exemptos sciebat, color alioqui & forma omnino respõdebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnẽ ordine recenset, domumq; redit. In itinere aũt intellexit, mox post eius abitionem equum inuentum fuisse mortuum, altero pede posteriore casu traiecto per funem collo alligatum, unde solui nequiuerat: quæ mortis causa extitit. Sic innotuit huius execrandi uatis & sacrifici ueritas, digno certè flagello punienda. Alter aũt sumptus & iacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc grauiter adhuc malefico sacerdoti coram me minitabatur.

IN MALEFICIVM, ET DIuos, *inscitiam suam & errores referunt indocti medici & chirurgi.*

Caput XVIII.

NEc interim aliorum quoq; ineptorum hominũ, medicinæ cognitionem impudenter dolosèque iactãtium, unicum esse asylum inficias eo, ut quum morbi essentiam, multoq; magis eius curationem, ignorent, coganturq; ex imperitia uelut cęci de coloribus iudicare, maleficium mox esse affirment. Hoc uelamine suã dolosè tegunt in artis sacræ operibus inscitiam, elabũturq; non secus quàm indocta illa chirurgorum turba, confestim ad diuos, uelut Quirinum, Antonium, uel qualemcunq; alium, refert gangrænam uel sphacelum uel phagedænam, aut ulcera alia maligna siue curatu contumacia: quæ tamen ab initio non usqueadeò fuerunt praua,

quàm

quàm paulatim illorum, solùm ex quibusdam unguẽtorum formulis incerta periculosaq; ἰατραφίᾳ, medicantium ignorantia, in eiusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius iustè in eos instituendam actionem, hoc maleficij nominis prætextu cautè declinare student hi uerè malefici. Cuiusmodi etiam existunt plerique homines, qui nuper ignis chymici fumo insolescentes, ex Theophrasti Paracelsi schola se ortos gloriãtur: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui uoce Stentorea, pollicitationibus & sesquipedalibus uerbis nihil non possunt, in hoc pulchrè suum imitati magistrum: ut memoriæ commẽdarint uoces nõ sani hominis spurcissimas, quibus medicam artem ueterẽ & sacrosanctam insectantur, calumniantur, reijciunt, pedibusque conterere satagunt, noua emẽtiti principia cum uocibus nouis: quæ nec ipsi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti uerborum inutilium, quibus sua Paracelsus oppleuit scripta, congerie & aceruo. Hic se medicinæ monarcham, ueræq; artis inuentorem iactat: talem illum quoq; habent, colunt & ueerantur eius sectatores. Hactenus itaque latuit illa artium utilissima, & cumprimis in conseruando genere humano, si quid aliud, necessaria. Nihil hic est quòd singulorum à Deo creatorum uires à rerum primordijs cognouerit Adamus, nihil item quòd à medicis corpus patris aromatibus condiri uoluerit Iosephus, nihil quoque quòd pro medicis leges promulgarit ex Dei iussu Moses: uanum similiter elogium Iesu Syrach, quo medicos propter necessitatem ab Altissimo cõditos, honore debito affici uoluit: ineptum adhæc, quòd similitudinem ab eo quod in rerum natura non existebat, sumpserit Christus, docens, medico non opus esse bene habenti, sed ægroto. Lucam quoque medicum, & quidem dilectum appellasse D. Paulum, testatur ueritatis liber. Hi certè ueterem coluêre medicinam rationi innixam, usuq; confirmatam, quam etiamnum nos usurpamus. Nihil hic de uenturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inuentore, Paracelso Theophrasto. Neque hic chymiam haud leuem medicinæ partem eleuo, quam magnifacio, uti & omnes mecum ueteris medicinæ cultores: eamque nunc mirè exornari, est quod arti nostræ gratuler: eius quoq; potentia contra quoscunque morbos extrahi spiritus, & olea, puluere & sales confici ex sulphure, uitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis, libenter agnosco, ut qui illa penes me habeam, nec infeliciter utar.

Matth. 9.

Coloss. 4.

Vt uerò institutum prosequar, huius scholæ ut uideri & dici uoluit, antesignanus, & fictæ nobilitatis oberro (cuius nomen interitu quàm propalatione dignius) intra menses tres ad nobilem accitus, in terra Iuliacensi ischiade aliquãdiu crudeliter excruciatum, cui ex præpostera curatione in tumorem attolli cœperat femur sinistrũ, intra mensem huic bonæ ualetudinis restitutionem addixit: grauiter in eum inuectus medicum, qui sub iunctu ris cauterium antea impressisset, quod tamen ab hoc Paracelsista denuò cõtra omnem rationẽ tempore & loco inconuenientissimo inustum est. Hic primùm exhibito aliquot diebus puluere sudorifero, imbecillitatẽ corporis totius ægroto acciuit. Elapsis diebus circiter tredecim, quũ in deterius cuncta uergere animaduerteret æger, inquit: Quid si iam primùm numerare mensis dies auspicemur? respondit

alter: Non: quãdoquidem Coloniæ oleum in igne adhuc foueo, quo femori illito, prodibit, etiamsi in eo lateat dæmonium. Hinc oleum applicat, & alternis ferè diebus cochlear propinat uini sublimati in puluerem purgantem aliquandiu infusi: cui suũ quoque miscuerat calcinatum, ut ille uocat. ita factum est, ut quartanam febrem simplicem, duplicem & triplicẽ ægroto concitauerit breui. En huius artis potentiam: Probatum est. Interim in horrendum tumorem excrescebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardenti uino toties purgante: dextrum interea femur contabescebat ex diutini ulceris fluxione, quod sponte proruperat. Cruciatus præterea intolerabiles lenibat quandoque, uigiliasque perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularum ad formam stercoris muris apparatarum, unde & Stercus muris Paracelsi nuncupatur: has cũ uino Maluatico propinabat etiam in ipsa febre, quas multa cordis angustia consequebatur. Hoc opiatum stercus ex Ducatorum ueterum auro purissimo ui chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hispanicos & Roseos nobiles, quos uocãt, in ampliorem eius stercoris confectionem numerasset: reuersus ille ex dicta hospitij sui urbe, aurum illud non satis purum fuisse asserit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice naturalis alterius caloris quàm chymici potentia decoquendum: id tamen quod impurius iudicabatur, ad nobilem non redibat. Hyperici adhæc, Fuga dæmonis nuncupati, floribus sacculo insutis, capitique subditis: item corallo ceruici appenso, circumligatoq; supra utrumq; carpum, maleficia arcere clàm conabatur. Vltra menses duos in curatione hac Paracelsistica perseueratũ est. Simulatque igitur extrema imminere uideret, hic non medicus, sed monarchæ Paracelsi sectator primarius, domum reuertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: rediturum autẽ se post biduum triduumúe, pollicetur. Proinde quib. reueheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus pòst, ad ęgrotum hunc nobilem, nuncium ablegat cum literis fidele eius sodalitium, quibus Paracelsistæ morbum depingit: quòd nimirum uoratis tribus uel quatuor granis puluerís, ab uno uomitu cum multa angustia postea euomuisset corium, carbones uarios, arenam lapideam, setas porcinas in crucium figuram compositas, & id genus monstra plura: & quod aliud nullũ ipse pharmacum admitteret, quàm quod in cistula apud nobilem relicta conseruaretur, eamq; se desiderare. nec Paracelsistam secus credere subiũgebatur, quàm Lamiam, quæ ipsum hoc infeciſſet maleficio, ipsius quoque probata sæpe medicamenta impedijsse, ne suum sortirentur effectum: calamitoso adhæc morbo per incantamẽta nobilem hunc mutilasse. Eas penes me habeo literas: nam in extrema illa desperatione, ne nostram ægroto afflictissimo denegaremus operá, rogabar unà cum illustrissimi nostri Principis chirurgo. Temerè autem huic nihil polliceri uoluimus: solùm uerò iam decem diebus admoliti manum, cataplasmatibus anodynis suppurantibusque cruciatuum intolerabilium lenimen induximus, ac pus promouimus eo studio, ut ex femore ante dies quinque secto, pus album perfectissimum paulatim effluere siuerimus: & postea ultra libras eius decem fermè in olla reseruatas effluxisse non mentiar. Accessit etiam nonnihil mutationis in quartanarum triade: non enim

ea ma-

ea malorum hydra omnino ſuperari potuit, eo potiſsimùm anni tempore hyberno in corpore uſqueadeò corrupto, labefactatis uiſceribus, & proſtratis ex dolorum immenſitate uiribus, qui menſes aliquot continuò eum decubitu ſupino affixêre lecto. Quare licet ægrotum hunc iri conſumptũ nos iudicaremus, à Deo tamen alij ſperabant gratiam & auxilium.

En inſcitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficium. Naturales enim morbos pati nobilem ęgrotum, experiebamur nimis. Nec pharmaca Paracelſiſtæ alio fuiſſe lęſa maleficio, quàm malefico igne chymico, & rei ignorantia, teſtabatur ipſe effectus. Pulueris enim ſudorifici uncia media quotidie bis ſumpta, ſudorem extorſit copioſum: uini ſublimati cum cathartico puluere prius confuſi cochlear, aluum turbauit, mouitque: ſtercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatum, ſtuporem ſomnumq; induxit: cauterij actualis ulceratum ſtigma, cum eſchara, adhuc apparuit: quorſum itaque hæc à ſuo opere carminibus præpedita fuêre? Si inſuper uera eſt epiſtolæ miſſæ narratio, Paracelſiſtarum oculos fuligine chymico obductos, facilè ſuis quiſquilijs perſtringere ualuit indefeſſus ille ab initio impoſtor: figmentum uerò fuiſſe in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inſcitia, cenſent cordatiores. Quinetiam intelligunt, ex puriſsimo auro & lapidibus precioſis ui ignis diſſolutis, eorum medicamenta nõ ſemper confici, id quod tamen impudenter ſatis iactant, ut millium exactione liberiori ægrotorũ ciſtas exonerent: interim nihil minus quàm aurum uel gemmæ, medicamentis ineſt: & quidem rectè, quum nihil ad rem noſtram ſępe faciant: ſed uenena, aut uenenata utplurimùm ægrotis ingerunt: & ſi quæ ſalutaria perſe noſcuntur, ijs tale empyreuma ab ignis uehementia ſæpenumerò imprimitur, ut pro benignis reddantur uenenoſa, urentia & cauſtica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulueres apparari, quibus ſumma ineſt tenuitas & uirtus admirabilis, non ſum neſcius. His nihil derogari, quinimò debitam attribui laudem uolo. Mihi ſolùm cõtrouerſia eſt cum ijs, qui ſub huius artis prætextu & ignorãtia maleficium commentantur, falſoq; ęgrotis eius rei fidem imprimunt.

Memoriæ fermè exciderat, eũdem noſtrum Paracelſiſtam magnifico LL. Doctori, uenerando ſeni, in maligna tibiæ exulceratione cõſuluiſſe, ut hydropiper aquæ Rheni, in fluminis aduerſi medio exhauſtæ immerſum, parti affectæ applicaret, & paulo pòſt aliud ſimiliter imponeret, atq; dies aliquot in ea curandi methodo perſiſteret, ablatasq; herbas inter tegulas lapideas curuas ſeponeret, uigilanti inſpectione obſeruans, num eæ putreſcerent, contabeſcerentúe: quemadmodum enim illæ ſiccarentur, eodem modo & tibiæ ulcus ſiccitatem conſequuturum addicebat. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur, mẽſem integrum perſeueranti fruſtra. Magica certè medicatio, hoc medicorũ genere digna.

AD DIVOS, MORSVS CANIS RABIDI CURATIONEM, & EPILEPSIAM, REFERUNT INEPTI MEDICI.

Cap. XIX.

Diuis nõ eſt aſſcribenda morborum curatio.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morſus curationẽ apud D. Hubertum Ardennatem, ex præſcripto emendicãdam impiè cenſent: & qui epilepſiam D. Ioãni, Cornelio, Valentino, aut Egidio cõſecrant. Næ hos eorũ qui ad diuinos aut Pythiam familiam confugiũt, pœ-

nam non immeritò ſubituros timendum eſt. Non inconuenienter hic adducam obiter, ſententiam ex ſenioris Hippocratis, uel alterius memorabilis uiri (ut uult Galenus) libello de Morbo ſacro aut Comitiali, quẽ Epilepſian Græci dicũt: in quo, quũ prius, diuini nihil amplius huic ineſſe malo quàm alijs morbis, demonſtraſſet, ſic inquit: Qui primi hunc morbum ſacrum eſſe pronunciarunt, tales homines mihi fuiſſe uidẽtur, quales etiam nunc ſunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui ſe uehementer pios eſſe ſimulant, & amplius quid ſcire. Hi itaq; cõſilij ac mẽtis inopiæ obuelantes ac prętexentes diuinitatem, quũ nihil haberent quod exhibitum prodeſſet, ut ne manifeſta fieret ipſorum ignorantia, ſacram hãc eſſe affectionem pronunciarũt: & rationibus idoneis collectis, curationẽ conſtituerunt ſibi ipſis ſecuram, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abſtinere iubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominum ægrotorum eſum, &c. Deinde pallium nigrum non eſſe habendum præcepêre: niger enim color mortalis eſt. neque pedem ſupra pedem habendum eſſe, neq; manũ ſupra manum: hæc enim omnia curationis impedimenta eſſe. Omnia aũt hæc diuinitatis gratia apponũt, uelut amplius quid ſcientes, & alios prętextus proferentes, quò ſi ſanus ęger euadat, ipſis gloria & dexteritas aſſcribatur: ſin moriatur, in tuto poſitæ ſint ipſorum excuſationes: habeantq; prætextum, quòd ipſi nõ ſint in cauſa, ſed dij. Neq; enim medicamẽtum aliquod edendũ aut bibendũ exhibuerunt, ut ipſi in cauſa eſſe uideri poſſint. Et paulo pòſt: Talia itaq; dicẽtes & excogitãtes, amplius quid ſe ſcire ſimulant, & homines decipiũt, proponentes his luſtrationes ac purifi-

Contra uerſutos medicos, et ſacrilegos magos, eximia Hippocratis ſententia.

cantes, quum uerba ipſorum magna ex parte ſe ad Deum & dæmoniũ extendant. Atqui mihi ſanè non de pietate uerba facere uidentur, uelut ipſi putant, ſed potius de impietate: & q Dei non ſunt, pietasq; ac diuinitas ipſorum impia eſt ac ſceleſta, uelut ego docebo. Si enim & lunam abolere, & ſolem obſcurare, tempeſtatemq; & ſerenitatem facere, pluuias item ac ſiccitates, & mare ſterile, itemq; terram, & alia huiuſcemodi omnia, ſe ſcire profitentur, ſiue ex ſacrorum myſterijs, ſiue ex alia quadam profeſsione aut meditatione hanc potentiam iactent: qui talia ſtudio habent, impij ſanè mihi eſſe uidentur, & deos non eſſe putare: neque ſi ſint, aliquid poſſe, neq; ullũ aliquod extremũ etiam malum prohibere. Quod quũ faciãt, quomodo nõ ipſis infeſti ſint? Si enim homo incantamentis ac ſacrificijs utens, & lunam abolebit, & ſolem obſcurabit, & tempeſtatem ac ſerenitatem faciet, non utiq; ego horum aliquid diuinũ eſſe putauerim, ſed humanum, ſi diuinitatis potentia ab humana uoluntate ſuperatur, & in ſeruitutem redacta eſt. Fortaſsis autẽ hæc non hoc ſe modo habent: ſed homines uictus indigi, multa & omnigena moliuntur & euariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in ſingulis affectionis ſpeciebus cauſam Deo aſſcribentes. Non enim ſemel, ſed ſępius eorũdem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & ſi balatum edant & frendant, & ſi dextris partibus conuellantur, Matrem deorũ cauſam eſſe aiũt. Si uerò acutiorem & concitatiorem ſonum emittãt, equo aſsimilant, & Neptunum authorem eſſe dicunt. Sed ſi aliquid ſtercoris etiam emittãt, quod ſæpe quibuſdam contingit, præmorbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem

& den-

& denſiorem uoeem edant,uelut auiculæ, Apollo Nomius, id eſt paſtor: ſi uerò ſpumam ex ore remittant,ac pedibus calcitrent, Mars cauſam habet. Quicunque porrò pauores noctu ingruũt,timoresq; ac deliria,& exultationes è lecto, terroresq; ac fugæ foràs, Hecates inſidias eſſe dicunt, & heroũ inſultus,expiamentisq; utuntur ac incantamentis,& ſceleſtiſsimum ac impiſsimum (meo ſanè iudicio) faciunt numen. Expiant enim morbo correptos ſanguine, itemq; alijs ſceleribus inquinatos aut iniuſtos, aut ab hominibus intoxicatos,aut qui ſceleſtũ aliquod facinus perpetrarunt: quos cõtraria his facere oportebat, ſacrificare nimirum ac precari,& ad templa progreſſos dijs ſupplicare. Nunc uerò horum quidem nihil faciunt: uerùm expiant, & alia expiamenta terra occultant,alia in mare proijciũt,alia ad mõtes deferunt, ubi nemo attingat, neq; conculcet. Oportebat aũt ea ad templa deferre,ac Deo contribuere,ſiquidem Deus eſt author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, ſordidiſsimum ſcilicet à puriſsimo. Verùm etiamſi cõtingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti,cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quàm inquinari. Deus itaque eſt qui maxima ac ſceleratiſsima peccata purgat & purificat,& liberatio noſtra exiſtit: ipſiq; terminos templorũ ac delubrorũ dijs deſignamus, ut nullus qui non purus ſit, eos tranſcendat: & ingreſsi reſpergimur, non uelut qui inquinemur, ſed ſi quod etiam prius ſcelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem ſic ſe res habere mihi uidetur. Hic uerò morbus nulla re diuinior reliquis mihi apparet: ſed naturam habet quam etiam alij morbi, & cauſam unde ſinguli gignuntur. Naturam autem & cauſam ab eodem Deo fieri, à quo etiá alia omnia. Hactenus Hippocrates: cuius argumenta, ut noſtro inſtituto non inutilia, fuſius commemorare uiſum fuit.

riſtiana ippocra- ſentẽtia.

MAGICAS ARTES ESSE VANAS *comperit* Nero, *eaſq; & earum ſectatores damnauit* Moſes.

Caput XX.

AT cum Plinio & Moſis edicto,te Lib 30. capit. 2. alam enarrãdis breuiter fallaciũ magorum operibus contextam abſoluo. Tradit ille, ætate ſua principem Neronem uanas falſiſimasq; *Magicas artes uanas eſſe comperit Nero.* comperiſſe artes magicas. Quippe,inquit, non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit,fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi uitijs: primumq; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generoſius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Adhæc, non opes illi defuêre, non uires,nõ diſcendi ingenium, aliaq; non patiente mundo. Immenſum & indubitatũ exemplum eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tridates uenerat, magos ſecum adduxerat, magicis etiam cœnis eum * initiauerat: non tamen, ** aliàs inuitauerat.* quum regnum ei daret,hanc ab eo artem accipere ualuit. Proinde perſuaſum fuit,inteſtabilem,irritam,inanem eſſe, habentem tamen quaſdam ueritatis umbras: ſed in ijs ueneficas pollere artes,non magicas.Nero in exquirendis magicis artibus paulò curioſior, quòd nullum certæ ueritatis ſignum argumentumue perſpexiſſet, eas ſuſtulit. Eò etenim earum uanitas proſerpſerat,ut ſapientib.etiam ethnicis odio eſſent,& execrabiles. Interdicuntur quoq; & damnãtur earum aſſectatores ſeueriſsimo Dei mandato in Leuitico, tum etiã Deuteronomio: *Leuit.19.20. Deuter.18.* Non inueniatur in te ducens filiũ aut filiá in ignem, diuinãs diuinationem, obſeruans dies,non diuinans ex ſorti-

bus, non incantans aut exercens præstigias diabolicas: non consulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Quòd uerò hi tolerarentur, audirenturq́;, Esaias uaticinatur casum & interitum Babylonis, cui & inprimis exitio fuit huius teterrimæ artis studium, quum ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redi- 10
Esaiæ 47. geretur. Ita clamat diuinus uates: Venient tibi duo hæc subitò in die uno, sterilitas & uiduitas, propter multitudinem maleficorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum uehementem. Et subijcit: Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficorum tuorum, quibuscum negociũ tibi fuit ab adolescentia tua, si fortè iuuari possis ab eis. Meritò itaque apud priscos semper in quæstione fuit, incantamenta ualerént- 20
ne aliquid, quum meræ sint præstigiæ.

DE LAMIIS LIBER TERTIVS.

QVID LAMIA SIT. Cap. I.

Λαμία Dion. Lamiæ cur dictæ, indicat Duris Lybicorum lib. 2.

NVNC ad Lamiæ historiã me confero, uulgò strigæ, à strige aue nocturna & infausta, quam pulchrè depingit Ouidius:

Fast. 6. Strix.

Sunt auidæ uolucres, non quæ Phimæia mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte uolant, puerosq́; petunt nutricis egentes,
Et uitiant cunis corpora rapta suis.

Fibulosum hoc esse, scribit Plinius lib. 11.

Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris,
Et plenum potæ sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,
Neniaq́; in uolucres falsa figurat anus.

Plura ille de strigibus & uirga aurea qua fugantur, quam albam esse dicit, & pòst ex alba spina sumi, adiecit:

Virgaq́; Ianalis de spina sumitur alba,
Qua lumen thalamis parua fenestra dabit.
Post illud nec aues cunas uiolasse feruntur,
Et redit puero, qui fuit antè, colos.

Στρίξ, γρίγλος, Hesychio. Leguntur & hi uersus apud Festũ corrupti, hoc pacto:

Σύρνα τοιμπούη νυκτίνομα, γρίγγα παλαιὸν
ὄρνιν αἰνώνυμον ἐξελάᾳ ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας. id est:
Syrnia noctiuaga ableges, uolucremq́; sinistram,
Feralem striga ueliuolis immitte carinis.

Infaustam strigem, puerperis maximè infestam, Hebræi לילית lilit dicunt, Esaiæ 34. à ליל, quod nox est, quia nocte uolat: unde & in quatuor cubiculi parietibus, in quo decumbit puerpera, scribunt חרז לילית, stultè putantes, tale dæmonis terriculamentum & iniuriam ea ratione arceri posse. De hac lilit multi multa insulsè nugantur. Naham Armenis dicitur Lamia. Volatica antiquitus nũcupabatur, teste Festo.

Lilit. Naham. Volatica.

Sagam adhæc uocant à satagendo plerique: nonnulli à sagiendo: aliam uerò etymi occasionem longius petitam in Saxonica doctissimi uiri Ioannis Becani comperies: sed alijs placet, à sagan uoce Hebræa deriuari, sacerdotem seu uatem denotante. Alrumnam ueteres Gothi dicebãt, uel Hellerum, hoc est, secretò cum inferis & dæmonibus colloquentem: unde & herba mandragora hellerumna dicta est, quam & Germani Alrun appellãt.

Saga. Alrumna.

Nostra-

Nostratibus Hex & Zauberische uel Zauberin nũcupatur eiusmodi demẽtata mulier. Gallis Sorciere: Italis Iannara, incantatrice, strea, striga, maga, fattureia: Hispanis Bruxa. Hanc autem dico, quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initũ, qualiacunq; mala uel cogitatione uel imprecatione uel intuitu uel re ludicra atq; ad institutum opus inepta designare putatur: uelut aërem insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico cõcutere, damnosa grãdinis insueti multitudine ferire, tempestates excitare, segetem in agro lætam aliò transferre aut depopulari, morbos præter naturã hominibus bestijsq; ciere & mederi, paucis horis longissimè euagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, succubum agere, uel cum dæmonibus coire, seipsam & alios in bestias commutare, & mille monstrosa rerũ ludibria ostentare. ut hinc facilè constet, quàm longo interuallo à magis infamibus nostra distet lamia. Ad cuius longiorem descriptionem facient quorundam poëtarum (licet peculiare illud nostrarum Lamiarum genus, quod ob opinionem maleficij hominibus & brutis in exitium eo quo audietur modo illati, nostro seculo comburitur, eos non nouisse existimem) fabulosi uersus, ex peruersæ opinionis officina deprompti. ut Virgilij libro 4. Æneidos, ubi Dido ad Annam sororem ait:

Hinc mihi Maßilæ gentis monstrata sacerdos,
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas uelit, ast alijs duras immittere curas,
Sistere aquam fluuijs, & flumina uertere retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire uidebis
Sub pedibus terrã, et descẽdere montibus ornos.

Et in Damone, seu Pharmaceutria, Eclog. 8.

Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis. Item:

Picus, equũm domitor, quẽ capta cupidine cõiũx,
Aurea percussum uirga, uersamq; uenenis
Fecit auem Circe, sparsitq; coloribus alas.

Omnipotentiam quoq; Circes maleficæ prædicat Homerus. Item: *Eclog. 8.*

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quibus non apud Ouidium gloriatur malefica? *7. Metamorph.*

Cum uolui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes rediêre suos: concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubilaq; induco: uentos abigoq;, uocoq;:
Vipereas rumpo uerbis & carmine fauces:
Viuaq; saxa, sua conuulsaq; robora terra,
Et syluas moueo: iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesq; exire sepulchris:
Te quoq; Luna traho. ——

Item de Medea legitur:

Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatũ, quæ flumina cõcita sistunt.

Et paulo pòst:

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irroràuit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit. Et de eadem:

Et miserum tenues in iecur urget aeus. Itẽ: *Epist. 4.*
Carmine læsa Ceres sterilem uanescit in herbã, *3. Amor. eleg. 6.*
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit, et nullo poma mouẽte fluũt. Hora-
Quæ sidera excantata uoce Thessala, (tius: *Epod. 5.*
Lunamq; cœlo deripit.

Et Tibullus de fascinatrice: *Lib. 1. eleg. 2.*

Hanc ego de cœlo ducentem sidera uidi,
Fluminis ac rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu fundituq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit lumina cœlo:
Cum lubet, æstiuo conuocat orbe niues.

Item de incantationis ui copiosè scribit Lucanus: *Lib. 6. de Bello ciuili.*

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni,
Incantata perit. Paulo pòst:

Cessauere uices rerum, dilataq; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo antè:

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,

Non fatis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere ignes. Item:
Gens inuisa dijs, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali: qui sidera mundi,
Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nũc stare polos, & flumina mittere norũt,
Aethera sub terras adigunt, montesq; reuellunt.

C. Manilius Astronomices suę lib. 1.

——Linguis dixêre uolucrum,
Consultare fibras, & rumpere uocibus angues,
Sollicitare umbras, imumq; Acheronta mouere,
In noctemq; dies, in lucem uertere noctes,
Omnia conando docilis solertia uincit.

4. Aeneid. Apud Maronem adhęc sacra inferis Magica se facturam simulans Dido,
Vnum exuta pedem uinclis in ueste recincta
Testatur moritura deos:
uidelicet è ritu & cõsuetudine noctur norum sacrorum & maleficiorum: ut
7. Metam. & apud Ouidium,
Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.
1. Serm. Sat. 8. 5. Apud Horatium tamẽ malefica succincta est,
Vidi egomet nigra succinctam uadere palla
Canidiam.——

Sine calceis tamen & capillo passo,
——Pedibus, inquit, *nudis passoq; capillo.*
1. Serm. 8. Quòd autem Horatius addit,
——Scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt:—— eo facit, quòd maleficæ solebant in scrobe sacra facere dijs
7. Metam. inferis: ut apud Ouidium,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit.——

Quod quidem & ab Homero in Odyssea cantatur.
4. Aeneid. Nec est de nihilo à Marone dictum,
Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ.——

Quandoquidem & æri uim medicatã inesse credebatur, ut ahenis potius falcib. à malefica secarẽtur herbæ, quàm ferreis. Et ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores maleficijs censebatur, quòd lunam maleficijs præesse existimaretur, & herbas sua quadam spuma & saliua inficere. Lucanus:
Donec suppositas propior despumet in herbas.

Vbi uerò Lucanus agit de maga illa Thessala manes euocante, maleficij materiem affingit: Lib. 6. Ciuil.

Huc, quicquid fœtu genuit natura siniſtro,
Miscetur: nõ spuma canũ, quib. unda timori est:
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculiq; draconum:

& reliqua. Huc faciũt Grugnæ Stryacis Carossæ Macaronicorũ libri 5. Carmen mirè festiuum est, ridiculumq; Italicis dictionibus singulari lepõre & artificio ubique immixtis.

Quanquam poëtarum assertio, uel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minimè prætermissura erat, à Iasone uincta, cum clamaret: Ouid. Met.

——Si possem, sanior essem:
Sed trahit inuitam noua uis.——

Maleficijs Medeæ præponderabat Iasonis forma. Sic Lucianus in Ὄνῳ: *τὶς γὰρ ᾠδὴ Δύναται μαγσύσαι τὸν ἔρωτα, ὄντα τέχνης λύσιον.* Adhęc Circe Solis & Perſæ nymphæ filia, non procul à Caieta Campaniæ urbe habitãs, maga formosissima, quæ quicquid uellet, posse repellere, allicere, ligare, impedire, euocare credebatur, suũ nequiuit remorari Vlyssem: magisq; sine arte Vlysi deuincta est, quàm Vlyssem cum omnib. suis artibus uel uinxerit, uel deluserit. Sic de Vlysse cecinit Ouidius: Lib. 14. Met.

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet uiuo sulphure uictus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?

Quid

Quid tibi profuerint Circe Perſeidos herbæ,
Cum tibi Neritias abſtulit aura rates?
Omnia feciſti, ne callidus hoſpes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia feciſti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in inuito pectore ſedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.
Diceris his etiam, cum iam diſcedere uellet,
Dulychium uerbis detinuiſſe ducem:
Nõ ego, quod primùm (memini) ſperare ſolebã,
Iam precor, ut coniunx tu meus eſſe uelis:
Et tamen ut coniunx eſſem tua, digna uidebar:
Quòd dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro, ſpacium pro munere poſco:
Quid minus optari per mea uota poteſt?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis poſtmodò uentus erit. (*git,*
Quæ tibi cauſa fugæ? nõ hic noua Troia reſur-
Non aliquis ſocios rurſus ad arma uocat.
Hic amor & pax eſt, in qua malè uulneror una,
Totaq; ſub regno terra futura tuo eſt.
Illa loquebatur, nauem ſoluebat Vlyſſes,
Irrita cum uelis uerba tulere noti.
Ardet, & aſſuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen eſt illis attenuatus amor.
Ergo quiſquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
Deme ueneficijs carminibusq; fidem.

Porrò q, Vergilius in Damone dicat,

Carmina uel cœlo poſſunt deducere Lunam:

Atq; apud Horatium glorietur Canidia,

Polo deripere Lunam uocibus poſſum meis:

Et ſaga apud Ouidium iactet,

Te quoq; Luna traho: hoc ſcitè ab Hippocrate diluitur. Si enim, inquit, homo carminibus Lunã deducere cœlo poſſet, tũ certè Deus & mens diuina, aſtrorũ conditor & rector, hominũ poteſtati, magorũq; incantamẽtis (quod dicere nefas eſt) eſſet obnoxius. Sed hanc fouet eiuſmodi opinio cauſam. Aganice, ut Plutarchus refert, Hegetoris Theſſali filia, ſiderũ in plenilunijs defectus perita, ac tẽporis gnara quo luna obiectu terræ umbra obnubilare-

dicatur cœlo deduci.

tur, quũ hæc mulierculis credulis præſaga futuri prædiceret, præcantatione lunã ſubducere cœlo credebatur. Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxiſſe lunam, fingi à poetis, nõ ignoro. Hæc Propertius ita ridet: *Lib. 1.*

At uos, deductæ quibus eſt fallacia lunæ,
Et labor in magicis ſacra piare focis:
En agedum dominæ mentem conuertite noſtræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim uobis, & ſidera & amnes
Poſſe Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundam poematũ huius argumenti explicationem, etiam circa Libri huius finem comperies. *Cap. 39.*

At apud hæc poetarũ commenta locum merentur infinitæ hiſtoriæ, fabulis fabuloſiores, x i libris Metamorph. ſiue luſus aſini cõſcriptæ à L. Apuleio Madaurẽſi, philoſopho Platonico. Ex ijs accipe duas, ut cum his conferantur, fidemque parem ſortiantur illa, quæ frequenter adhuc noſtro hoc æuo à malè credulo ac dementato uulgo tanquam uera narrantur, licet ſint mẽdacia mera, quib. etiã facilè ab alijs datur fides. Cauponam reginã hoc modo deſcribit: Saga eſt, & diuinipotẽs, cœlũ deponere, terrã ſuſpendere, fontes durare, mõtes diluere, manes ſublimare, deos infirmare, ſidera extinguere, tartarũ ipſum illuminare. Amatorem ſuum, quòd in aliam temeraſſet, unico uerbo mutauit in feram caſtorem: quòd ea beſtia captiuitati metuens, ſe ab inſequentibus repræciſione genitalium liberat: ut illi quoque ſimile, quòd Venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque uicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc ſenex ille dolium innatans uini ſui, aduentores priſtinos in fece ſubmiſſus, officioſis ranchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quòd aduerſus eam loquutus eſſet, in arietem deformauit:

Li. 1. de Aſino aureo. Apuleij fabula.

& nunc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui uxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam imprægnationis obſepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorum onere miſella illa, uelut elephantem paritura, diſtenditur. Et lib. 2. de Pamphile Miloni nuptui tradita hæc ſcribit: Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulchralis magiſtra creditur, quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem iſtam lucem mũdi ſideralis, imis tartari & in uetuſtum chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam cõ ſpexit ſpecioſæ formæ iuuenem, uenuſtate eius ſumitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & uiles faſtidiẽs, in ſaxa & in pecua, & quoduis animal pũcto reformat. Alios uerò prorſus extinguit.

Longioris moræ in ijs recenſendis me pudet: quare figmentorum enarrationem obſignabo cum his Apuleij uerbis lib. 1. Næ iſtud mendacium tam uerum eſt, quàm ſi quis uelit dicere, magico ſuſurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, Solem inhiberi, Lunam deſpumari, ſtellas euelli, diem tolli, noctem teneri.

LAMIARVM PROFESSIONIS *modus ineptus, nec cohærens.* *Caput* II.

Profeſſionis Lamiarũ modus ineptus, nec cohærens.

ATqui ut omnia ſatanæ inſtituta minimè cohærent, uariaque & mendacia comperiuntur: ita & profeſsionis modus ineptus mãcusq; eſt, ac diuerſe à quolibet eius factionis reo, quæſtionibusq; ſubiecto narratur. Exempla ſunt obuia in malleo maleficarum, libro ſic ſcripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex eſt. unus ſolennis, per ſimile, ad uotum ſolenne: alius priuatus, qui ſeorſum dæmoni quacunq; hora fieri poteſt. Solennis inter eos fit, ubi Lamiæ in certam concionem ſtatuto die ueniũt, & dæmonem in aſſumpta effigie hominis uident: qui quum de ſeruanda ſibi fide admonuerit, ſucceſſumq; in rebus mundanis proſperum & uitæ longitudinem promiſerit, quæ præſentes ſunt, nouitiam ſuſcipiendam ipſi commendant. Et dæmon ſi in abneganda fide, cultu Chriſtianiſmi, & extenſa muliere (ſic enim beatiſsimam uirginem Mariam nuncupant) & in ſacramentis nunquam uenerandis inuenerit nouitiam ſeu diſcipulũ procliuem, tunc dæmon manum extendit: ac uiceuerſa diſcipulus ſeu nouitia ſtipulata manu, illa ſeruaturum ſe pollicetur. hinc dæmon ſubiungit, ea non ſufficere: ſed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore ſe in æternũ illi dedat, & pro uirib. alios quoſcunq; utriuſq; ſexus illi adiungere uelit. Addit denique, ut certa unguenta ex oſsibus & membris puerorum, & præcipuè renatorum fonte baptiſmatis, ſibi conficiat, per quæ omnia ſua inſtituta ipſius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquiſitores (ſcribunt Mallei maleficarum authores) cognouimus in oppido Briſiaco Baſilienſis diœceſios, plenè à ſaga iuuencula informati. Deinde pòſt legitur: Præfato inquiſitore mihi referente intellexi, in ducatu Lauſanenſi quoſdam magos coxiſſe & comediſſe proprios infantes. Modus autem diſcendi talem artem fuit, ut dixit: quòd magi in certam ueniant concionem, & opere eorum ueriſimiliter dæmonem in aſciticia hominis ſpecie cõſpiciant, cui diſcipulus neceſſariò dat fidem de abnegãdo Chriſtianiſmo, de euchariſtia nunquam adoranda, & de calcando ſuper crucem, quando latẽter poſſet. Fuit inſuper fama communis,

Prima ſecundæ partis q 2. cap. 2. 3.

Nõ ma ſed eu mã ext cum ſ carnẽ non h fallax eſt ſtip nec u mẽti

nis, Petro iudice in Boltingen narrante, quòd in terra Bernensium tredecim infantes à Lamijs essent deorati: quamobrem etiam in tales parricidas satis duriter exarserat publica iustitia. Alius postea iuuenis, tamẽ uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primò Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præstat magisterulo, id est, paruo magistro: ita enim dæmonem, nec aliter, uocant. Sequitur postremò: De utre bibit, ut audies: quo facto, statim intrinsecus sentit se imagines nostræ artis concipere, & principalibus ritibus huius sectæ imbui, cõfirmariq;. Quum aũt modum quo infantes comederent, à saga capta inquireret Petrus: hæc respondit, illum talem esse. Infantibus nondum baptizatis insidiamur, uel etiam baptizatis, præsertim quãdo crucis signo & orationibus nõ muniuntur. Hos in cunabulis, uel ad parentum latera iacentes, ceremonijs nostris occidimus: quos, postquam putãtur oppressi esse, uel aliũde mortui, ex sepulchro clàm suffuramur, & in olla decoquimus, donec euulsis ossibus, uelut cera ferè potabilis efficitur. De solidiore materia unguentum facimus, nostris uoluntatibus, artibus & transuectionibus commodum: de liquidiore uerò humore, utrem implemus: ex quo quicunq; biberit, additis ceremonijs paucis, euestigiò nostræ artis conscius redditur, & magister. Hæcille.

PROFESSIO LAMIARVM DIluitur, ostenditurq; fœdus esse præstigiosum, stultum, & nullius ponderis.

Caput III.

QVàm hæc non cohæreant, sint absona, indignaq; quibus fides uel leuiter adiũgatur, quilibet, dummodò non omnino mentis uelit esse inops, & præfractè concepta opinione præoccupatus, facilè iudicabit. Fœdus autem esse præstigiosum, phãtasmate aut imaginatione, uel phantastico præstringentis spiritus corpore fallaciter apparente: uel neruis opticis seu uisorijs indita subdolè, quam satan uult, specie, commotis huc humoribus & spiritibus idoneis: uel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus, uitiatæ formis imagini respõdente, spiritus maligni arte excito cõflatum stabilitumque, ac inde nullius esse ponderis, haud obscurè cognoscitur: potissimùm si diuersa contrahentium essentia, contractus forma, modus, & circumstantiæ, perspicaci mentis acie inspiciantur, atque rationis fideiq; nostræ æquilibrio exactius pensiculentur. Sic pleraſque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas suas esse, malesana quoque fatetur, ex corrupta à præstigiatore uirtute imaginatiua, non Lamiæ, sed ipsius satanæ existere, palàm fit. Huic etenim minimè opus est alterius adminiculo in sua potentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius uoluntate aut imperio cogitur quàm Dei, & huius ministrorum bonorum: malis non coactus, sed spontè & quidem libenter obsequitur, Deo permittente, malicioſus ille ueterator, secus licet fingat, simuletque, teste Porphyrio, ut suis præstigijs nos magis irretiat. Non autem strictè colligari pactum imaginarium, doloq; malo mendaciter ab altera parte initum necesse est, quum à præstringente spiritu apud stupẽtem, nec mẽtis compotem satis hominem, aliter fieri nequeat. Siquidem quòd dæmon extensa manu firmaq; stipulatione lamiam recipiat, falsissimum esse, neminem dubitare oportet, quum carnem & ossa, quibus manus cõstat,

nō habeat ſpiritus, ipſa Veritate teſte. Tatianus adhæc contra Græcos ſcribit, dæmones omnes non carnea, ſed ſpirituali concretione conſtare, qualis eſt aëris & ignis: quæ corporum conſtitutio à ſolis illis perſpici poteſt, qui ſpiritu Dei muniuntur, non item à cæteris hominibus quos anima regit.

Præterea doloſa hęc ſtipulatio, maximè in pernicioſum finem cōficta, ſine teſtibus aut uadibus contra Dei uoluntatē, ſi tantum habebit momēti, ut nulla queat reſcindi ratione, & neceſſariò eius uirtute alter alterius uoluntatem ſequi, illiusq; præcepto morem gerere compellatur: quur pactū illud prius in baptiſmo ex peculiari Dei uoluntate & mandato, ſolennibus uerbis uerè ſancitum, & quidem interpoſitis fideiuſſoribus, tanquam præroga tiuâ non præponderabit? Alia profectò cōtractus eſt firmitas inter Deum ueracē & ſanæ mentis homines. Quic quid ille ſtipulatur & in ſuo uerbo addicit, hoc fideliter & indubitatè præſtat, nec data manu præſtigioſa deludit, non ſaltat, nec conuiuatur, uel ſimilibus rebus ludicris quibuſcum paciſcitur, nequiter fallit dementatúe, quemadmodū hic commentitio carnali corpore amaſius. Diſparitatem hic qui negauerit, neſcio quid ueritatis idem ſit admiſſurus.

Fidem Chriſtianam abnegantes.

Atqui fidem Chriſtianam hic abnegaſſe anum miſeram, obijcies. Et nos, quotquot aliam ſalutis uiā quęrimus, quàm Chriſtum Ieſum, eius præcepta obſeruantes, ueſtigijsq; inſiſtentes, uiua in ipſum fide per dilectionem ope-
Gal.5. rante, fidem abijcimus, reipſa teſtati mente ſana, quod illa uel ætate ſtupida, uel ſexu inconſtans, uel impotentia mentis lubrica, uel animi morbo deſperās, aut imaginariè aut maligni arte deluſa feciſſe putatur. Aures Pauli uerbis, quibus fidem Chriſtianam uerè abnegantes, & doctrinis dæmoniorum adhærentes, non modò ſcitè depingit, ſed & digito ſimul commōſtrat, pauliſper accommoda: Spiritus certò loquitur, quòd in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, & doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium cōtrahere matrimonium, iubentiū abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ueſcendū cum gratiarum actione fidelibus & ijs qui cognouerunt ueritatem. Item: Illud ſcito, inquit, quòd in extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt enim homines ſui amantes, auari, faſtuoſi, ſuperbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, neſcij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, prępcipites, inflati, uoluptatum amantes potius quàm amātes Dei: habentes formam pietatis, ſed qui uim eius abnegarint. Et iſtos auerſare: ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiſcentijs uarijs, ſemper diſcentes, nec unquam ad cognitionē ueritatis uenire ualētes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres reſiſtebant Moſi, ita & hi reſiſtunt ueritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidem amētia eorum euidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus.

Ad chriſma in fœderis contractu è fronte exemptum, quemadmodum pleriſq; alijs perſuaſum, ſi confugias, licet uel unico uerbo hic ſatisfacere poſſem: id tamen ne plus faceſſat negocij, tutius erit reſpondere: Si quis ſit chriſmatis, eam non in externa illini-

illinitione magis consistere, quàm in externa aquæ superfusione in sacramento Baptismi, qui fide intercedente sanctificatur, atque ita confirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur, imò tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet baptismi essentia: etiamsi eius uirtutem homo quandoque lapsu abneget, tamen si resurgat, à peccatis ad uitæ emendationem pœnitudine conuersus, eadem stabit baptismi semel administrati energia. Ratio chrismatis erasi erit eadem apud resipiscentem, si ita uoles: alioqui uel uulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoque interire sequeretur: quanquam etiam non uerè synciput in fœdere collidi crediderim, sed imaginariè: quêadmodum reliqua multa hic contingere animaduertimus, quò credulum hoc malesanorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus iam inde implicitum usqueadeò, seruumque credat, quasi omnis resipiscentiæ uia deinceps sit præclusa, quò hac ratione tandem extrema cogitet moliaturque: quamuis non magis huic, imò multo minus, ut uitiata phantasia deluso, quàm quibusuis alijs grauiter peccantibus, conuersionis locus erit prœcisus. Petrus siquidem, antea breui à Christo prœmonitus, contra cõscientiæ testimonium ter Christum, addito etiã iuraméto, negat: atqui agnito errore, lachrymisq; fusis, in gratiam recipitur. De hoc, uti & impresso charactere, uide lib. 6. cap. 22. ubi plura de fœderis uanitate.

FOEDERIS VANI DEMONstratio reliqua. Cap. IIII.

ADhæc, quòd ullis ceremonijs pueros occidere quis possit, falsissimum est, meraq; satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quòd illos ex sepulchris clàm effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionem ex imaginatiua ui corrupta, aut alto somno uitiata, palàm constabit, si monumenta inspiciãtur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim recõditi adhuc inuenientur. Nec hæsitare uolo, eodem modo in mẽtem illis inductam esse infantis decoctionem in olla cõfectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis. Tam enim id existit inhumanũ, tetricũ, crudele, & creditu difficile, ut si uel meis intuerer hoc oculis, citius huius horribilis spectaculi fascino eos mihi prœstrictos crediderim, quàm nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum uerè apparatum esse fatear. Sed esto, quòd ex Stygia palude proserpãt eius unguenti artifices horrificæ striges, quę omnẽ humani sensus imaginẽ prorsus exuerint: cedo tamẽ, unde illi unguẽto ea uirtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum uoluntatum, execrabilium artium, & transuectionum incredibilium particeps? uel si eo sedile aut lignũ illinatur, mox alter huic innixus, per aëra feratur: quemadmodũ sagæ persuasum habent, & Malleus maleficarũ testatur? Non libet hic anxiè de mortuæ, putidæq; & uirulentæ huius carnis decoctæ temperamento & uiribus disceptare. siquidem in rerum natura eam ita paratam non inueniri, firmiter credo: idẽ de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conseruatæ præparatione, potatione & uirtute dictum uolo. Interim negandum non est, miseras has mulierculas ita formis uirtuti phantasticæ impressis, à dœmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita uerè fierent, scire: uti ferè omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltem uidentur: & propterea quæstionibus adactæ, flammisq; pro-

Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusorium est.

Potus ille Stygius imaginarius, ut & unguentum.

pinquæ, ſua apertè confitentur flagitia, per ſomnum uel ſimulachrum illis ſolummodò cognita, idipſum confirmatur in Decretis, ad hunc modum: Quędam mulierculæ inſeruientes ſatanæ, dæmonum illuſionibus ſeductæ, credunt ſe alia nefanda quoque agere, puta paruulos à lacte matris auellere, affare & comedere: domi per caminos ſeu feneſtras intrare, & habitantes uarijs modis inquietare: quæ omnia & conſimilia ſolùm phantaſticè accidunt eis. Cum ea uerò, quæ foſſula facta, & lotio infuſo uel aqua, digitoq; moto ſe tempeſtatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbáns, ut illam ſibi addictam in officio contineat.

In ſecũda parte, cauſ. 26. q. 5. Epiſcopi. Et Auguſtin. de ſpiritu & anima cap. 28. Vide & ca. 9. huius lib. & cap. 11.

Huius ergo ex utre potionis tartareæ, ſed imaginariæ in fœdere uſus, ipſum quoque præſtigioſum eſſe, prętter multam eius diuerſitatem apertius demonſtrat: lubetq; hic cum Horatio dicere,

Ne quodcunq; uolet, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ lamiæ uiuũ puerum extrahat aluo.

2. Carm. ode 36. 2.

Pacti item uanitatem id quoq; docet, quòd eo inito ceremonias quaſdam contra Eccleſiæ ſtatuta cogantur obſeruare: quemadmodum diebus Dominicis ieiunare, aut ſextis ferijs (ut aiunt) carnibus ueſci, aut crimina in confeſsione celare, uel tempore eleuationis in terram ſpuere, uel ſub Miſſæ actione uerba proferre inutilia, uel aliquid ſimile deſignare: ita Mallei referunt fabricatores. Hæc qualia & quãta ſint delicta, quilibet pius, tenuiter modò Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quũ dies Dominicus ſit audiendo Dei uerbo, orationibus & diuino cultui cumprimis conſecratus, his nemo fructuoſius uacarit, quàm qui mẽtem à cibi nebulis ſerenã conſeruarit. Eſt (inquit Chriſtus) aliquod dæmoniorum genus, quod non niſi orationibus & ieiunijs eijcitur. Sobrios hinc nos eſſe iubet Petrus, & uigilantes ad orãdum, quia aduerſarius noſter diabolus tanquam leo rugiẽs obambulat, quęrens quem deuoret. Item Paulus docet ſuos Corinthios: Ne fraudetis uos inuicem, niſi ſi quid ex cõſenſu pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. Ita ieiunium & oratio ferè coniunguntur, & quidẽ ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, ieiunare die Dominico nefas exiſtimari, nõ immeritò mirer: minusq; Melchiadis Papæ edictum uideatur commendandum, quo ne die Dominico ieiunaretur, cauit.

Die Domini co utiliter ieiunari.

Matth. 17.

1. Pet. 4.

1. Corinth.

Quòd uerò carnibus ueſci, urgente neceſsitate (ſi modò abſit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano uetitis, alij defendunt ex his Chriſti uerbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: ſed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloſſ. 2. Ne quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut nouilunij, aut ſabbathorum, quæ ſunt umbra rerum futurarum, corpus autem Chriſti. Et pòſt: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne guſtaris, neq; contrectaris: quæ omnia ipſo pereunt abuſu, iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidem ſpeciem habent ſapientiæ per ſuperſtitionem ac humilitatem animi, & læſionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque ſcribit: Spiritus certò loquitur, quòd in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio

Carnis ſci. de pœn. Romanitis pontificis licent. Matth.

1. Tim.

rio notatam habentiũ conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentiũ abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ſumendum cum gratiarumactione fidelibus, & ijs qui cognouerũt ueritatem: quòd quicquid creauit Deus, bonum ſit, & nihil reijciendum, ſi cum gratiarumactione ſumatur. Sanctificatur enim per ſermonem Dei, ac precationẽ. De his ſi commonefeceris fratres, bonus eris miniſter IESV Chriſti, enutritus in ſermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam uſq; ſecutus es. Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini ſiquidem eſt terra, & plenitudo eius.

Adhæc, quòd ex pacto certa celare crimina in confeſsione cogantur Lamiæ: quis amabò ſingula diſtinctè enarrabit peccata, quum plerunque omnes noſtri cogitatus, uerba & actiones ſint peccatorum labe conſpurcata? aut quónam diuinæ uoluntatis teſtimonio, exacta illa noſtrorum ſcelerum enarratione opus eſſe conuincetur? Quo ordine ea recenſuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce?

Tam quoque graue eſt delictum, interram tempore eleuationis ſpuere, quàm ſputum in ore continere: & æqualem pœnam merentur uerba inutilia tam ſine Miſſa, quàm ſub eius actione prolata. Huc adducatur, commiſſum in calcãda ſecretò cruce flagitiũ: item, quòd die Dominico ante luſtralis aquæ cõſecrationem templum ingrediantur: & mille alia aniculariũ deliramenta, eò huc adducta à dæmone, ut ſub religionis prætextu ſuperſtitionem impietatemque inueheret & ſtabiliret.

Hic præſtigioſi fœderis neruum palàm cernit quilibet pius. Rectiſsimè ergo Auguſtinus ait: Omnes artes huiuſmodi uel nugatoriæ, uel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, penitùs ſunt repudiandæ. Et Origenes: Incantationes diaboli ſunt ſeductiones, dæmonum irriſiones, idololatriæ fex, animarum infatuatio, atq; cordium ſcãdalum. De illiuſmodi pacti nullitate nonnihil poſtea in Anacephal. libro 6. cap. 25.

Li. 1. de doct. Chriſt. & legitur 26. q. 2. c. illud quod eſt.

Lib. 3. in Iob.

Superioribus nugamentis ex Pſello accenſere libet de Euchetis & Gnoſticis, qui nefanda ſacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. Conueniunt die quo paſſus eſt Saluator, ueſpere ſtatutum in locum, unà cum puellis ſibi notis: & poſt quædam ſacra extinctis luminibus, miſtim congrediũtur ſiue cum ſorore, ſiue cum filia, ſiue cum qualibet. Nono rurſus menſe reuertuntur, puellasque accerſunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perque totum corpus pueros circumcidunt, & circũfuſo ſanguine phialas implent, corpora cremant, cinerem cum ſanguine miſcent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum ſua inter ſe, tum aliorum clàm quorumcunque poſſunt. Exiſtimant enim hoc ſacrificij & alimenti genere, tanquam maximè profano, characterem diuinum nobis impreſſum, ac dęmonia procul arcẽtem, penitùs aboleri, itaq; dæmonia liberius ingredi. Gnoſticis (ut Ireneus atteſtatur, uir & Chriſtianus & eruditus) uocabulo à ſcientia ficto, prębuit incunabula Carpocrates. His enim præſtigias Simonis magi, non ut ille clàm, ſed publicè ac palàm tradebat: & uelut pro ſummis ac optimis ſtudijs laudem confeſſam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce

Eucheta & Gnoſtici. Vide Epiphanium de Hæreſibus.

Carpocrates magiam ſceleſtam publicè docuit.

publica perorabat, de amatorijs dũtaxat somnijsq; immissis, ac dæmonijs paredris, alijsq; similibus fraudibus.

Huc spectat horrenda historia, quã de Fratricellis Neapolitanis Ioannes Genadius scribit: Tempore Ludouici Bauari Imperatoris, in contemptum religionis Christianæ fratres Neapolitani, dissidentibus Papis, flagitiosam quandam, simul & turpissimam excogitabãt sectam. Enimuerò conueniẽtibus in antris locisq; abditis, quos in eam turpitudinem allexerant, uiris & fœminis, sacerdotes qui inter ipsos habebantur, ut crimen honestate prætexerent, diuinas laudes Christiano more præcinebant. Quibus intempesta nocte peractis, sacerdos pro concione quædam præfatus ad confirmandos in nefario errore animos, in eo maximè erat occupatus, colendam esse ante omnia charitatem, quam esse omnium uirtutum caput, sacræ literæ testarentur, & hanc potissimùm inter homines authore Deo conciliari posse, si Spiritu sancto bini masculus & fœmina uenereo complexu iungerentur. Cum igitur, quã quisq; oculis prænotarat, extinctis luminibus uiciasset, tunc demum peracta sacra censebantur. Ii enim in publica professione docebant, non hoc esse Christi testamentum, Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis: sed τὸ, Crescite & multiplicamini, & replete terram. Quo compressu si quæ cõcepisset, deportari ad se partum sacerdotes iubebant, qui solenni more in loco sacrificijs dicato conuenientes, infantulum subiecto igne ad cineres usq; comburebãt, quos urna exceptos ceu rem sacram reponebant: cumq; erat aliquis in collegio sacerdotum cooptandus, illis cineribus in uino epotis initiabatur. Quòd si pontificem eorum maximum mori contigisset, ut omnis abesset inuidia, & res non humano, sed diuino consilio agi uideretur, hic erat in demortui locum, alterius subrogandi statutus modus. Infantem illo flagitio conceptum ad locum sceleribus destinatum iussa mater haud inuita deportabat, & ubi uulgo astante, sacerdotes consederant, tamdiu per comprimentes manus in orbem tradebant, donec miserrimus infans pernecaretur. Hæc gesta sunt sub Ægydio episcopo Romano, apud Neapolim.

Sceleratissima fratrum Neapolit. secta.

QVI HOMINES DAEMONVM *illusionibus artibusq; magis sunt expositi.* Cap. V.

HIc porrò id hominum genus potissimùm impetitur, quod tali est temperamento, uel à causis externis aut internis mouetur, ut à dæmonis spectro appetitũ, uel illius suggestione tentatum, se uti organum illius uoluntati non ineptum, ex fucata inductione facilè præstet. Huiusmodi sunt melancholici, & ob iacturam uel qualemcunque aliam causam tristes, teste Chrysostomo, cuius hæc uerba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat. Sunt item Deo diffidentes, impij, illicitè curiosi, peruersè in religione Christiana instituti, inuidi, impotentis odij, malicioſi, uetulæ uix mẽtis compotes, similesq; lubricæ fidei (qui enim facilè credit, facilè & recedit) uel insignis maliciæ mulierculæ. His ut instrumentis congruis insidiatur quibuscunque potest modis diabolus, suo tempore & loco: singulos, ut cuiusque animi studia & affectus ex certis indicijs cognouerit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, uel assumpta plausibili forma, uel cogitatione imaginationéque uariè agitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsi-

Aptissima organum.

Li. 3. de [illegible] sidentia
Siagrius [illegible] machum.
Ob mœrorem multos [illegible] rat dæmon.
Clemens Recog.
Augustin. 2. de doct. Christ. cap.

se ipsius persuasioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantea, uera omnia esse quæ suggerit rati, formas in imaginatiua uirtute uel phantastica ab eo ingestas reuera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctissimè. Nec aliter sanè queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus uitiarit, consopitis uel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus eæ occurrerent uerè, non solùm dormientibus, uerùm & uigilantibus: atque hoc modo aliqua foris uel existere uel fieri putentur, quæ tamen reuera nec sunt, nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis propè, & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & ueterum Ægyptiorum sensus obsediſſe dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus.

ro 5. Re-

DE SEXVS FOEMINEI CREDULITATE AC FRAGILITATE.

Cap. VI.

s fœmi- credulit.

PLurimùm uerò huc sexum fœmineum, nimirum temperaméti ratione lubricum, credulum, malicioſum, impotentis animi, & ob eius affectus, quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autẽ effœtas, stupidas, mentecq; titubãtes uetulas inducit subdolus ille ueterator. Quo nomine Euam cõuenientius suæ persuasioni organum, non Adam, in rerum primordijs, quum duo solùm existerent homines, aggressus est: quã leui etiam disputationis uelitatione uicit. Hinc D. Petrus non iniuria mulierem uocat infirmius uasculum. Et Chrysostomus (si is est) in 2. parte Homiliarum in Matthæum: Sexus, ait, mulierum incautus & mollis est: incautus, quia nõ omnia quæ uidet aut audit, cum sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facilè flecti tur, uel de malo ad bonum, uel de bono ad malum. Idem in epistolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium esse decipi. D. Hieronymus, aut (ut uidetur) alius, in regula monacharum ad Eustochium, cap. 16. Debilis est nimium sexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, si suo relinquatur arbitrio. Scitissimè item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Aristeam, suorum affectuum sequax, atq; in lapsum procliue, propter imprudẽtiam, & eius naturã imbecillem. Quin tilianus imbecillam rem esse ait fœminam. Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. libro 9. Rer. mem. cap. 1. Caius item pro Lucilla, apud Stobæum serm. 17. *συάγωγον γάρ ἐστιν, εἰς πίστιν, ἡ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχεῖν προσῇ.* quibus significatur, mulierem ad credendum facilem esse, præsertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum esse matrem. Mulieres facilè decipi, & desperare citius quàm uiros, tradit Aristot. in prin. lib. 9. de Histor. animaliũ, & Albertus in initio lib. 8. de Animal. cuius bonam partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

Declamat. 338.

Hinc nõ ineptè mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243.) à mollicie dicta esse uidetur, immutata & detracta litera, qua si mollier. Quod & scribit Gratianus in §. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto *θηλύτεραι* uocantur, tanquam molles. Ad animũ molliciem hanc trahit Gratianus: uti etiam facit Glos. in cap. 1. de claud. despon. Fragiles adhęc esse mulieres, im

Lib. 8. Iliad.

Genes. 3. 1. Tim. 3.

2. cap. 3.

omil. 23. prin.

becilles,infirmas,& proinde deceptu faciles, teſtimonio ſunt leges, quæ ea ratione ſtatuerũt multa:ut ſcribitur in l.ſi mulier. C.ad Velleianum. & in l.ſi pater.C.de ſponſal.& in l.prima.ſ.penult.C.de rei uxor.act.& in l.ult.C.de donat.ante nuptias.& in l.ſicut.ibi:ſexus fragilitas. C. de præſcript.30.uel 40.annor. & in l.aſsiduis,poſt prin.C. qui potior.in pign.habean. & in l.quiſquis. ſ.ad filias. C. ad legẽ Iul.maieſt. & in ſ.1.ad fin.Inſtit.qui.alien.licet. & in capitul.ex parte abbatiſſę. extrà,de Priuileg.& in capitul.Adam.33.q.5.& 24.quæſt.5. Item l.2. ſ.uerba,in fin. in illis uerbis,Infirmitas mulierũ.& l.regula, ſtatim poſt prin. D. de iur. & fa. igno.& l.cuius bonis.D.de cu.fur.& l. deferre,in prin.D.de iure fiſci. & l.1.ſ. accuſationem.ibi: propter ſexus infirmitatẽ.D.ad S.C.Turpil. & l.1.ibi, fœmineæ infirmitatis. C. quan. mulier. tut.offi.fung pot. & l.quiſquis,nuper allegata.& l.nullus.C.de iur.fiſ.l.10.& l.nullus ſolius. C.de decur. ead.l.ſ.& his cõſequens. uerſic. unde uolumus. in Auth. de æqual. dot. & tex. in d. ſ. uerba.ibi,propter ſexus imbecillitatẽ. & in l. Imperialis, in prin. C. de nupt. & in ſ.1.poſt mediũ,in Auth.ut immobi.ante nupt.dona. in illis uerbis,Mulier quippe mariti ſeductionib. facilè deceptа,&c. & annotauit Lucas Pẽna in l.ult.col.3. C.de priuil. ſchol. lib.12. Hinc ſecundum ueterũ Græcorũ inſtituta,prouidè admodũ ex lege tutores & curatores mulierib.dari ſolitos legimus,ſine quorũ arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat,ut retulit Harpocrat.Martianus aũt ſcribit,Mineruã natam eſſe ſine matre,quoniam in fœminis prudentia non eſt. Illius leguntur uerſus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt ſine matris fœdere natam,
Prouida conſilia quòd neſcit curia matrum.

Quare Plato ſatis inciuiliter dubitare uidetur,utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

DE MELANCHOLICORVM *deprauata imaginatione.* Cap. VII.

POrrò ne imaginatiuæ uirtutis inſtrumentã in his mulierculis hoc modo uitiari,& oculorum aciem perſtringi,ut antè oſtendi, uſqueadeò abſurdum uideatur:animaduerte melancholicorum cogitatus, uoces, uiſa & actiones:ac quàm omnes ſenſus ex humore melancholico cerebrum occupante, mẽtemq; immutante, in his ſæpe deprauentur,intelliges. Horum ſiquidẽ alij ſe eſſe bruta animalia credunt, ipſorumq; uoces & geſtus imitantur. Nonnulli ſe uaſa fictilia factos eſſe putant: ob id occurrentibus, ne collidantur, cedunt. alij mortem timent, quam ſibi tamen cõſciſcunt interdum. Pleriq; ſe criminis reos imaginantur, ut pauidi quemcunq; uiderint ad ſe ingrediẽtem exhorreſcant, ueriti ne manibus ipſis iniectis captiui abducantur, & ad tribunalia ſupplicio afficiendi pertrahantur. Quidam ſenex nobilis,quandoque è ſede exiliens ſubitò,ab hoſtibus ſe impeti credebat: quos arreptos, retro ſe in furnum confertim, ſua quidem opinione,intrudebat. Alius metuebat,ne Atlas, uniuerſum terrarum orbem ſuſtinens ſuis humeris,defatigaretur,& onus excuteret laſſus,cuius intolerabili ruina omnes opprimerentur. Item tres in Friſia non procul à Groninga eo correptos enthuſiaſmo intellexi, ut ſe Deum patrem,filium & ſpiritum ſanctum crederent,horreumq; in quo ſubſiſtebant,eſſe Noe arcam,ad quam etiam multi ſimiliter ferè affecti,ſalutis ergò confluebant. Qui ſe totius mundi monarcham & imperatorem eſſe,ac ad ſe ſolum id ſpectare nomen crede-

Melancholicorum cogitata imaginatio.

crederet, noui melancholicum Italũ: alioqui bene habitũ, eloquentẽ, nec alio morbo lęsum: mirè interim in suis Italicis rythmis de statu Christianismi, de religionis dissidijs, de bellis in Gallia exortis & Belgio componẽdis, tanquam diuinis effatis, sibi placentẽ: passim uerò suum titulum hisce literis euulgabat, R.R.D.D.M.M. id est, Rex regum, Dominus dominantium, Monarcha mundi. Athenæus lib. 12. refert de quodam Atheniẽsi, qui persuasum habebat, omnes naues in Piræum appellentes esse suas, easque recensebat, dimittebat ac deducebat: tanto autẽ appellẽtes gaudio excipiebat, ac si omnium rerum aduectarum esset dominus: at si quid periisset, non quęrebat amplius: si peruenissent incolumes, gaudebat: multa interim cum uoluptate uitam agens, donec frater eius Crito è Sicilia aduectus, illũ medico commisit, cuius opera à morbo liberatus fuit. Cæterùm ad se reuersus, se nunquam uixisse iucundius, dicere solet. Huc facit illud Horatij:

——*Fuit haud ignobilis Argis,*
Qui se credebat miros audire Tragœdos,
In uacuo lætus sessor plausorq; theatro:
Cætera qui uitæ seruaret munia, recto
More, bonus sanè uicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, & puteum uitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisq; refectus
Expulit helleboro morbum bilemq; meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta uoluptas,
Et demptus per uim mentis gratissimus error.

Scribit Paulus Grillandus, quendã Hispanum clericum & Decretorum doctorem anno ætatis suæ quadragesimo quinto Romæ quarundam iuuenum monialium amore captum, quas & forma uenusta sæpius in monasterio uisitãs, uerbisq; & muneribus ab-

7. de lib. 30. tract.

blandiens, usque adeò deperijt, ut nocte dieq; tam somnians quàm uigil nil aliud nisi earundem amplexus concubitusq; meditaretur corde, uerbo, gestis & signis: paulatim & eò uenit amẽtiæ, quum clericus esset, ut se Ecclesiæ sponsum, & moniales eiusdem sponsas esse palàm assereret, hocusus argumento, quòd dicerentur sponsæ Christi, qui repræsentatur per Ecclesiam: hinc concludebat, sponsum & sponsas spirituales, hoc est, sacerdotes & moniales, posse simul carnaliter congredi sine peccato: & Deum ita præordinasse: ac se putare summum bonum in eiusmodi congressu esse positum. Eadem insuper iuuẽculis sæpius prædicabat. Tandem quoque orationes & preces nefarias componebat, quibus apud Deum & alios instabat sanctos, ut maximas uires in renibus posset consequi, in lumbis uerò talem calorem, ut abundãter & sæpenumerò suã posset explere libidinem: deinde ut D. Cecilia, Vrsula, Magdalena & Clara ex dono specialis gratiæ mẽtibus monialium ijsdem nominibus nuncupatarum infunderent, nullum fieri posse opus magis Deo meritoriũ quàm carnaliter commisceri, crescere & multiplicare, citra ullã personarum distinctionem, & uoti castitatis læsionem, idque Deo placere magis quàm holocaustum siue sacrificium: ut item illarum corda inflammarẽt amore ardenti erga sacerdotem ecclesiæ sponsum, ne eius uota carnalia maxima cũ humilitate adimplere, mandatisq; ut ueri patris parêre grauarẽtur, &c. Huiusce modi orationib. cõscriptam schedulam quotidie ad mendicantiũ monachorum Ecclesiam deferebat, ubi ipsus quoque Missæ solennitati intererat, datoq; iulio pro eleemosyna schedulam sacerdoti porrigebat, ut in Missæ celebratione, scilicet in Memento,

preces illas Deo & ſanctis uirginibus prædictis offerret, cum deuotione orãdo Deum & ſanctas uirgines, ut pia uota ipſius orantis exaudirent. Ita unũ aut alterũ monachum rudiorem ſimplicioremq; decepit. Accuſatus inde & carceribus traditus, errore reuocato & abiurato, ueniam conſequutus eſt, & ut aliàs cautior eſſet, ex mandato pontificis ex urbe ad tempus relegatur.

Vidi, qui cibum & potum pertinaciter auerſaretur, cõdemnationem imaginatus. Sunt quos tam miſerè exercet plena ſcrupulis cõſcientia, qui nodos in lęui ſcirpo quæritãtes, culpam imaginantur ubi nulla eſt: & diuinæ miſericordiæ diffidentes, ſe orco deſtinatos, lamentatione ſedulò nocte diuq; deplorant. Noui, qui ſe fratrem multis inde miliaribus degentem uidere diceret: item qui ſuis aurib. ſemper obſtrepere (maſculorum concubitor) quemcunq; obuium, etiã coniunctiſsimũ quereretur: atq; hoc nomine ad me is ſcribebat diſertè, nũ quid cõſilij à me adhiberi ualeret: quũ in auditus organo uitium eſſe alij exiſtimarent. Mens aũt huic ſacrifico erat lęſa: quemadmodũ & illi, qui pollicebatur ſe Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad ſe uenirẽt, & illos de rebus magnis interrogatos reſpõſum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: reſpõdebat, Se non poſſe, niſi præparato prius corpore multis ieiunijs & orationibus, nec niſi p rebus reipublicæ Chriſtianæ. Edidit hic librum de Phyala ſummi pontificis, & eius partibus.

Scio quoq;, ubi ſulphur & picem redolere maritũ occlamaret melancholiæ uitiũ patiens coniunx, & cibũ oblatum piper reſipere iudicaret: quæ quàm alieniſsima eſſe à rei ueritate, cognoſcebãtur. Partes item pudibundas inflammatione putoreq; ita uitiatas aſſerebat, ut gangręnam ſuboriturã pertimeſceret, his interim locis ab omni uitio immunibus. Infinita alia huc coaceruari poſsẽt exempla, ubi ſenſus omnes multifariam uitiatos cernas, ex unico illo humore, uel fuliginoſo atræ bilis uapore, mẽtis ſedem inficiente, unde phãtaſtica illa procreari mõſtra cõſtat. Imaginatricem quoque interdũ totam ex alijs humoribus corrumpi, exoluiq;, docet Galenus de Sympt. differentijs, quemadmodũ in catalepſi: plerũq; aũt uitiari, ut in delirio: eſt cum deficit atq; debilitatur, quod in lethargo cõtingit. Quare idẽ nõ licebit diabolo, tanquã artificioſo ſpiritui, ut Deo conniuente, in ſenſuũ organa ſeſe inſinuet, & humores ſibi commodos uel uapores commoueat, uel aërem idoneum conferat ad organa: maximè delectu habito ex temperamento, ætate, ſexu, uel alia cauſa externa aut interna apta: unde nouæ ſpecies in imaginatiua ui cõceptæ, plerũque etiam ſpiritui uiſorio per neruum opticum communicẽtur, quò ſe uidiſſe uel deſignaſſe, mortis etiam periculo affirmare audeant deluſæ hæ fœminæ, quæ nunquã uel uiſa, uel in rerum natura extiterunt? Leuia eius rei argumenta in hypochymate oculorum uitio apparent. Meritò igitur Thomas frequenter allegat illud Auguſtini in lib. 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubijcit, infundit ſe ſaporibus.

DE PHANTASIA, ET *quomodo uitiatur.*

Cap. VIII.

DE phantaſia ſic ſcribit Iamblichus: Phantaſia omnib. animæ uiribus eſt adnata, omnesq; figurat atque effingit ſimilitudines ſpecierũ, Phanta

cierũ, & apparitiones, uiſaq; ſeu impreſsiones uiriũ aliarũ tranſmittit in alias: quæ quidẽ à ſenſu micãt, in opinionẽ excitat: quæ uerò ab intellectu, ſecundo loco offert opinioni, ſed in ſe ipſa ab omnib. imagines ſuſcipit. Hæc utiq; omnes actiones animæ fingit & exprimit, atq; externas accõmodat in timis. Hîc Marſilius Ficinus Platonicus, in explicatione Priſciani Philoſophi Lydi, interpretantis librum Theophraſti de phantaſia & intellectu, cap. 2. ait: Imaginatio actiones rationis effingit ſub rerum ſenſibilium cõditione, ac poteſt ultra ſenſuũ actus latius phãtaſmata promere. Superat ſenſum: quia enim nullo mouente, imagines edit, imaginatio eſt tanquam Proteus uel chamæleon. Idem lib. 13. cap. 1. de Theologia Platonica: Phantaſiam, inquit, quatuor ſequũtur effectus: appetitus, uoluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando uehementiſsimi ſunt, ſubitò corpus proprium omnino, nunquam alienũ afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, ſubita ſpirituũ uibratione per neruos, quibus matrix cerebro coniũcta eſt, imprimit impræ gnatæ imaginatio? ut ſi imaginetur malũ granatum, illius ſecũ notas proferat fœtus: ſi leporem, infans editur labello ſupremo bifido ac diſſecto. Vehemens ſiquidem cogitatio, dum rerũ ſpecies uehementer mouet, atq; identidẽ uerſat, formã quã continua imagi natione reuoluit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atq; humorum affluentia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quũ amaram potionem alicui offerri contueantur pleriq;, in ore mox amarorem ſentiunt, quem haud dubiè uehementem mouere imagina tionem credendũ eſt. Quibuſdã eiuſmodi cogitatione aluus cietur: nonnullis, quod mirabile eſt, ex alicuius rei aſpectu, uel fragoſæ etiam auditu (quod mihi quandoq; uſuuenit) ſtupeſcere uel horrere uidentur dentes. Theodorus Byzantinus in ea eſt ſententia, uiros fortes rarò uel nunquam ſpectra uidere: quod ipſi ob innatam conſtantiã hæc minimè imaginentur. Nam ſolet timor, præ omnib. alijs affectibus, firmas in nobis gignere imagines: pòſt amor. Scythæ, apud quos homines occidere ſacrificium eſt, cùm fortes natura ſint ac inſtitutis, neque mortuos neque lemures uident: ſic nec latrones. eiuſmodi autem ſimulachra frequẽtius obuia ſunt pueris, mulieribus, uæcordibus, mollibus, atque ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, aſsidua formidine uaniſq; inſomnijs quatiuntur.

Spectra non uident fortes.

Imagines fortes gignũt timor & amor.

Ariſtoteles libro de Motibus animalium ſecundum communem commentationem, cap. 6. Alterant, ait, phãtaſiæ & ſenſus, meditationes. Phantaſia uerò & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut triſtis, talis exiſtit, qualis quidem & rerum unaquæq;. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum. Adde item, quòd abſentibus ſenſibilibus, phantaſmata remanent, & imaginationes, teſte Ariſtot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarũ ſenſibilium remanentium in uirtute phantaſtica, cũ humoribus in quibus ſunt ut in ſubiecto, apparẽt aliqua quę non ſunt. Sic in libro de Somno & uigilia idem inquit: Deſcendente plurimo ſanguine ad principiũ ſenſitiuum, ſimul deſcendunt formæ in imaginatione conceptæ. Eſt enim imaginatio theſaurus quidã formarũ per ſenſum acceptarũ. Qua ratione poſſunt dęmones humores & ſpiritus mouere interiorũ exteriorumq; ſenſuũ, atq; ita ad organa ſpecies aliquas inducere, quaſi extrinſecus dormientibus nobis &

uigilantibus uerè occurrerẽt res ipſæ.

Tradit prẽterea Ariſtoteles de Somnio, imagines quæ apparẽt in ſomnijs ferri ad caput, & ſenſuum organa, ſicut nubium eleuantur imagines, & diuerſæ animalium facies repræſentantur in uapore aqueo uel terreo, qui à terra per ſolis calorem ad aëris mediũ effertur: ſic & ſomniorum imagines figuras capiunt diuerſas, halitus eleuatos conſequentes: unde uapor cholericus calidus & ſiccus flammam mouere uidetur: qui autem ſurgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad guſtus organum fluit, cognoſcitur, ſomnia q; aquam ſpectãtia gignit: ſed ex uapore melancholico nigro apparet quiddam horribile, & quaſi dæmonum imago: proinde huic uelut materiæ ſuis ludibrijs cõuenientiſsimæ, diabolus ſe non illibenter inſinuat. Quod aũt ex cholera aduſta, quæ melancholia eſt accidẽtalis, aſcendit, ſentitur ut mordax, uulnerans, acre, fellea amaritudine imbutum. ſic etiã quod ex ſanguine puro euaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cuiuſmodi eſt roſarum aut florum aſpectus, choreæ, muſica, & quęcunq; uoluptaria cum uanitate coniuncta. Et ad hunc modum fit illuſio, ut pro qualitate imaginum, per ſomnum ex humorum halitu firmius inuectarum, res ita uiſæ credantur eſſe ueræ. Phantaſtica autem illuſio, inquit Algerus, magicis congruit & diabolicis fraudibus: ueritatis uerò aſſertio diuinis ſanctionibus. Hinc & Anſhelmus aſſerit, Incantatores faſcinare & deludere homines, ut credant uerum eſſe quod falſum eſt.

Lib. 1. cap. 7. de Excha.

In cap. 3. ad Gal.

Dęmones uerò nacti à Deo poteſtatem ſpecies eiuſmodi formãdi, & eas in animales ſpiritus imprimendi, talibus formis oſtẽdunt perſonas modò lætas, edendo, bibendo, ſaltando, canendo, Venerem exercendo: modò triſtes, quæ nihil non mali fabricent uel patiantur: modò humanas, modò beſtiales, modò opprimentes, modò uolantes, & animæ ſenſus ijs infigitur tanquam rebus ipſis. Hinc fit, quòd homini aliquando uideatur, ſe eſſe aſinum ſacco coopertum, plerunque aquilam uolantem, nonnũquam cum Diana & eius nymphis uel etiam alio muliercularum cœtu de loco ad locũ transferri, ducere choreas, longius peregrinari, & qnibuſcunque alijs intereſſe delirijs. Ideoq; talia ijs frequenter in ſomnijs & nocte contingunt, interdiu non item, niſi melancholicis quibuſdam & inſanis: qui idem uigiles patiũtur, quod alij in ſomnis. Somnorinas eiuſmodi imagines appellat Varro, teſte Nonio.

Somnorinæ imagines.

Nec mirum uideri debet, dæmonẽ potentia ſua naturali id ualere, cum etiam homo inſomnis & ſanæ mentis pro ſuo arbitrio, quas uelit in ſuis organis proponere producereq; formas, atq; in ijs imaginatione cõquieſcere, poſsit facilè: quemadmodum ij omnes qui rerum expetitarum & abſentium deſiderio lãguent, experiuntur. Poteſt autem diabolus id facilius in conſentaneis ipſius fuco inſtrumentis, puta fœminis, aut animi morbo ſaucijs: quos eiuſmodi ſimulachris, quibus delectari uidentur, illudit, effaſcinatq;. Et ſicut in ebrijs, phreneticis & melancholicis uſus rationis uitiatur, humorum & uaporum cauſa: non minus diabolus, qui ſpiritus eſt, eos concitare, ſuisq; illuſionibus accommodare, & rationem corrumpere Deo conniuente poteſt, ut formæ rerum non exiſtentium, tanquam res ipſæ apprehendantur, cogitatus uinciant, obuerſentur defendanturq;. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere poſſe, quòd imaginationi formæ aliquę prę ſententur imaginariè.

p. q. 9. ar. 2.

Ad-

Adhæc, intellectum humanum posse iuuari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoscatur cuiusdam illuminationis ratione, testatur Dionysius. Quum enim intelligere censeatur quiddam pati, potest illa speciem quandam in intellectum imprimere, unde intelligendi actus elicitur. Diabolum autē idipsum posse uirtute sua naturali, quæ non est imminuta, persuadendo, non illuminando, quemlibet fateri oportet: quo uerò quis illustratur magis, eo in ueri cognitione ac crescit uberius, magisque prouidè sibi ab impostoris præcauet, quas solas suis persuasionibus meditatur dęmonium.

QVOMODO PHANTASIAM *hominum corrumpat, & uaticinari uideatur diabolus, sententiæ Augustini.*

Caput IX.

VT autem supradictis pondus accedat, Augustinum latius hic differentem adducere placuit: qui dæmones eiusmodi multa posse docet, duabus rebus ueluti quadam prærogatiua, sensus nimirum acrimonia, & motus celeritate: ficque hominum sensibus uel ingerere, uel prænunciare, quæ ipsi dæmones facturi sunt, nec ita ab hominibus præterreni sensus tarditate dignoscantur discernantúrue. Accipiūt enim, ait ille, potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërem uitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris & inuisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, feq; cogitationibus eorum per quædam imaginaria uisa miscendo, siue uigilantium siue dormientium. Aliquando uerò non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscūt, quæ signa in hominum sensus uenire non possunt, antè prædicunt, &c. Et pòst: Quid autem mirum, si quemadmodum medicus in corporis humani uel turbata uel modificata temperie, seu bonas seu malas præuidet ualetudines: sic dæmon, in aëris affectione atq; ordinatione sibi notas, nobis ignotas præuidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solùm uoce prolatas, uerùm etiam cogitatione conceptas, cum signa quędam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atq; hinc etiam multa futura prænunciant, alijs uidelicet mira, quiista disposita non nouerunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in uultu, ut ab hominib. quoq; aliquid forinsecus agnoscatur, quod interim secus agitur: ita non debet esse incredibile, si etiam leuiores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt. Adhæc lib. 3. de Trinitate docet, facile esse spiritibus nequissimis, per aëra corpora facere multa, quę mirentur animæ terrenis corporibus aggrauatæ etiam melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in spectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent, ut hi qui numquam uiderunt, talia narrata uix credant: quid magnum est diabolo & angelis eius, de corporis elementis per aëra corpora facere, quę caro miretur: aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus, phantasmata imaginum machinari, quibus uigilantes dormientes ue decipiat, uel furentes exagitet? Quare ad Simplicianum scribit: Fallacia satanæ, atque imaginum simulādarum callida operatio,

Cap. 12.

Lib. 2. quæstion. 3.

Lib. de Diuin. dæmonũ cap. 6.

ratio, decipiendis humanis sensibus multiformis inuigilat. Fallit aũt studio fallendi, & inuida uoluntate, qua hominũ errore lætatur. Sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus suis signorumq; suorum coniectoribus culpa tribuatur, quãdo uel deceptus fuerit, uel mentitus. Vitiatam quoq; phãtasiam pulchrè depingit libro de Cura pro mortuis agenda, his uerbis: Similia sunt somnijs nonnulla uisa uigilantium, qui turbatos habent sensus: sicut phrenetici, uel quocunq; furentes modo. Nam & ipsi loquuntur secum quasi uerè præsentibus loquantur, & tam absentibus quàm præsentibus, quorum imagines cernunt siue uiuorum siue mortuorũ. Sed quemadmodum hi qui uiuunt, ab eis se uideri, & cum eis se loqui nesciunt (neque enim reuera ipsi adsunt, aut ipsi sermocinantur, sed turbati sensibus homines talia uisa imaginari patiuntur) eodem modo & hi qui ex hac uita migrarunt, sic affectis hominibus uidentur quasi prę̨sentes, cum sint absentes: & utrũ eos aliquis imaginariè uideat, omnino nescientes. Huic rei simile est etiam illud, cũ homines altius quàm si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus, & occupantur talibus uisis. Ex his enim apparent imagines uiuorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunq; mortuos uidisse se dixerint, uerè cum eis fuisse creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, similiter ab eis absentiũ atq; nescientium quorundam etiam imagines uisas esse uirorum.

Cap. 12.

Huc facit, quod lib. de Spiritu & anima tradit Augustinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciũt & seducunt. Vnde quædam mulierculæ post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierũ multitudine equitare, uel earũ iussionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falsa omnino: & nõ à diuino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namq; satanas, qui transfigurat se in angelum lucis, quũ mentem cuiusque mulierculæ ceperit, & hãc sibi per infidelitatem subiugarit, ilicò transformat se in angelum lucis, in diuersarumq; formarum species & similitudines: & mẽtem quam captiuam tenet, in somnis deludens, per deuia quæq; deducit. Et quoniam solus hoc patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis uisionibus non extra seipsum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderat? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cùm Ezechiel & alij prophetæ, Ioãnes etiam euangelista & Paulus in spiritu, nõ in corpore uisiones uiderint.

Cap. 28. 26. q. 5. episcopi ex cõcilio. Lamiarũ nostrarum confessionẽ phan-

DE PHANTASTICA TRANSformatione hominum in bestias.

Caput X.

DE phantasticæ porrò mutationis hominum in bestias opinione, recentior est memoria nostrorum ferè temporum, quàm ut inter obliterata possit nesciri. Refert enim Guilielmus Malmesberiẽsis monachus, in sua historia, tempore Petri Damiani fuisse duas uetulas in uia publica qua Romã itur, quales Augustinus appellat stabularias, id est trãseuntes ad hospitia pro mercede suscipien-

tes

tes (nam ſtabulum propriè hoſpitium uenale & publicum dicitur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoque arte malefica imbutæ, hoſpitem quandoque ſolum aduenientem, in equum uel ſuem uel aſinũ mutabant, & certo precio mercatoribus diuendebãt. Quodam die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus uictum exigẽtem, hoſpitio exceperũt, & in aſinum uerterunt, multum eo lucrifacientes, qui geſtuũ miraculo diſtineret tranſeuntes: nam ad anus mandatum nutumque quocunque modo mouebatur. Non enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingentem inde quæſtum fecerant uetulæ. Quo cognito, uicinus carè aſinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, ut cuſtodiretur ne in aquam deſcenderet. Seruatus diu ab aqua, & tandem incautiorem nactus cuſtodiam, in lacum proximum ſe coniecit: & ibi ſe aliquandiu uolutans, propriæ reſtituitur formæ. Cumque ab eodem obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinum uidiſſet? ille ſe eſſe reſpõdit. famulus ad herum retulit: herus ad Apoſtolicũ Leonem, uirum eo ſeculo ſanctiſsimum. Conuictæ anus idem fatẽtur: dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus, uir eruditiſsimus, prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginem impreſſerat. At hæ & ſimiles nugæ eandem fortiantur fidem, quam Apuleij & Luciani metamorphoſis meretur.

Hiſt. Ex Vincentio hic adde: Pudicam fœminam, in quam amore ueſano exarſerat Ægyptius quidam, à malefico in equam uerſam, & à D. Machario Ægyptio heremita reſtitutam.

Si qui uerò obuagari in Liuonia & locis finitimis uideantur lupi noxij,

olff. quos Lamias putant, Germanis werwuolff dicti, ij certè uel ueri ſunt lupi, in eiuſmodi tragœdiã exagitati à dæmone, qui interim horũ uagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων phãtaſiæ organa imbuit, uitiatq;, ut ij ſe eſſe excurſionũ erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturq;. Nec hoc quidem diabolo eſſe difficile, ex deſcripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet conſtat, dum humores & ſpiritus in hæc ludibria idoneos commouet, potiſsimùm quibus atræ bilis nebulæ cerebrum uitiare ſolent, cuiuſmodi exiſtit fatuum mõſtroſumq; id genus hominum. Vel certè dæmones cenſendi ſunt eiuſcemodi lupi, qui eam aſſumpſere formam, ut malè credulum hoc hominũ genus magis irretirẽt ſuis uaframentis, inſontes grãuarent, & ſanguinis innocentis reum redderẽt magiſtratũ. Interea ij qui ſe in lupos credunt transformatos, alto immerſi ſomno, diaboli ſtudio, alicubi iacere comperiũtur, quorum ſomnia ijs cõfundit imaginibus, quas hominũ oculis præſtigioſè in pueris uel inſectandis uel uorandis, ſiue armento lædendo, aut longè lateq; hinc inde uagando objicit ueterator ille: ut certè non leuiter mirari oporteat, inueniri uiros cordatos, qui deluſorum horum hominum confeſsioni tanquã ueraci innixi, mortis ſententiam contra eos pronunciare nõ grauẽtur. Sed uno ab illis uerbo mihi reſponderi uelim, utrum uerè in lupos trãſmutari homines credãt, nécne. Nec condere, nec uerè tranſmutare creaturas diabolũ poſſe, ſatis ſupérque domonſtratum eſt libro 1. cap. 24. & lib. 2. ca. 8. & lib. 4. ca. 20. ubi ex profeſſo penitiſsimè excutitur hoc argumentũ. Iam ualeãt hæ nugæ. Nullũ hic locum habet, quod de fœminis in mares uerſis abſtruſo naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Põtanus, & pleriq; alij ſcriptores non obſcuri, qui libro

Lib. 4. ca. 22. huius operis.

Sabell. lib. 9. cap. 8. de Q ſtæn.

Cap. 24. sequenti adducuntur, tradunt: quum hic solùm de phantasticis dæmonum illusionibus agatur.

QVOMODO ET QVARE A dæmonio demententur Lamiæ, ut credant fateanturq; se fecisse, quæ prorsus non potuêre. Caput XI.

CÆterùm uetulæ illæ, de quibus hic instituta est oratio, non absurdè ἐνγατινοὶς assimilari possent: qui uelut rapti extra sese, sensuq; omni & motu priuati, iacent exanimis similes, & pòst ceu ex profundissimo expergefacti somno, aut à morte ad uitam reuocati, redeunt ad sese, & miras fabulas, miraq; commenta narrant. In huiusmodi uerò cogitationes se ingerens dęmon, earũ seriem texit, hancq; uariat mira arte & scitè, repetitis præteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiam quibusdam admonitionibus de futuris, ne in suspicionem anilium fabularum, aut temerè cogitatarũ ineptiarum ueniant: inducta etiam persuasione, ut coràm spectasse quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui prorsus non sint compotes: sed uelut κατα δυλωθέντες, ea agitẽt mente, in eaque intueantur, quæ dæmon obijcit: ex sese nihil faciant, nisi quantum aliquando permittitur, & id quidem non est à natura alienum, sed utplurimùm apparet ridiculum.

ἐνγατινοὶ.

Dæmonis ludibrijs qui magis expositi.

At homines, Augustino teste, malarum rerum cupidi, occulto quodam iudicio diuino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis uoluntatũ suarum, illudentibus atq; decipientibus eos præuaricatoribus angelis, quibus ista pars mundi infima secundum pulcherrimum ordinem rerũ, diuinę prouidẽtiæ lege subiecta est. Idipsum docent Decreta his uerbis: His portentis per diabolorum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione competit eis inuestigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur, ut pernicioſos sibi aptent, hoc est, prauos homines seducant: illos scilicet, qui spernunt ueritatem, & credũt mendacio, iuxta Pauli sentẽtiam: Sanam doctrinam non ferent, sed ad sua desideria coaceruabũt sibi magistros, prurientes auribus: & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem cõuertentur onerati peccatis: ducentur uarijs desiderijs, semper discẽtes, nunquam ad scientiæ ueritatem peruenientes. Hos Paulus uocat filios contumaces, in quibus agit spiritus ille cui potestas est aëris, eludens subtilitate & dolo inimitabili hæc sua instrumenta, in ipsius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie læsas, effascinatas, maleq; feriatas mulierculas: quas ita dementat, ut quicquid illarum phantasiæ suggerit, aut quodcunq; etiam malum ab ipso, uel etiã hominibus, Dei abstrusa permissione perpetratum est, aut quæcunq; ludibria præstigijs conspicienda illis ostendit, eius malesuadi suggestione, à se designata (licet phantasmate uel insomnijs solummodò nota) perperã credant bis miseræ, quæstionibus subiectæ confiteantur, à propria confessione mortis sententiam audiãt, dirisq; tandem flammis deuoueantur. Sic in ipsius uerba iuratis, animi & corporis oculorum aciem perstringit cacodæmon, sic sibi addictos demeretur, hoc deuotę illi mentis autoramentũ. Hinc pulchrè Augustinus: Maligni (inquit) spiritus, quos isti deos putant, etiam flagitia quæ non admiserint, de se dici uolunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus uelut retibus inducant, & ad prædestinatum supplicium secum trahant.

In secũda parte, cauſ. 26. q. 5. Episcopi.

Delusionum eiusmodi modus, & quid

quid in ijs dæmõ ualeat,& quid item nequeat, non inſcitè deſcribitur in eo libro cui Fortalitiũ fidei inſcriptio eſt, ubi ita legitur: Decima differentia dæmonum eſt eorum qui decipiũt quaſdam uetulas, quæ Xurguminæ ſiue Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, eſſe quoſdam homines apoſtatas in fide, hæreticos & falſos, qui ſeipſos uoluntariè offerũt diabolo: qui & eos recipit, traditq́ue artes inanes, quibus uidentur ducenta euagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum ſpacio redire: item deſtruere creaturas, ſugẽtes eorum ſanguinem, atque alia perficere maleficia pro ſuo nutu ex dæmonis uolũtate. At à ſatana miſerè decipiuntur, illudũturq́; non ſolùm hæ, ſed & qui eis fidem accommodãt. Veritas autem rei ſic habet. Quando peſſima hæc figmẽta uſurpare ſtatuerint malæ mulieres, ſe uerbis & unctionibus conſecrant dæmoni, qui eis ad opus ſuum utitur, & cũiuslibet earum phantaſiam regit, ducitq́; per loca ab ipſis deſiderata: corpora uerò earum ſine ſenſu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli ſint cõſpicua. Et cum in earũ phantaſijs impleta eſſe, quæ uoluerunt, obſeruarit, umbra ſublata, proprijs motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotæ, ſed phãtaſiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformauit. Ad illum enim errorem tollendũ, quòd corpore trãſferuntur, emanauit illud c. epiſcopi, quod ex diſtinctione ac recitatione eius ita probat Ioan. Frãciſc. Ponzibius I.V. doctor: quia poſtquam fecit mentionem, quòd illæ mulieres teſtarentur ſe inequitare beſtijs noctu, multáque terrarũ ſpacia peragrare: dicatq́; plurimos hac opinione deceptos, exiſtimantes aliquid numinis ac diuinitatis eſſe extra unum Deum: mandat, ut patet in uerſ. quapropter, ea omnia reputari falſa, & non à diuino ſpiritu, ſed à maligno talia phantaſmata mentibus hominum irrogari. Et reddens rationem in uerſ. ſiquidem: quia ipſe Satan trãsfigurat ſe in angelum lucis. cum mentem cuiuſq; mulieris ceperit, & eam per infidelitatẽ ſibi ſubiuga uerit, ilicò ſe transformat in diuerſarũ ſpecies perſonarum, atque ſimilitudines: & mentem quam captiuam tenet, inſomnijs deludens, modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens, per quæq́ue deuia deducit. Subiungit poſtea, quòd hoc ſolus ſpiritus patitur: & quòd infidelis hoc non in animo, ſed in corpore euenire opinatur. Et addu cit exemplum de Ezechiele propheta, qui uiſiones Domini in ſpiritu, non in corpore uidit: & quòd Paulus non audet dicere, ſe raptum in corpore. Ergo conſtat, quod uenit ad determinãdum, nõ ſolùm talia fieri à ſpiritu maligno, non diuino: ſed etiam ea & illis ſimilia fieri in ſpiritu, non in corpore. Et propterea ſequitur, quòd etiam in caſu noſtro, licet uideantur hæ perſonæ dicere, ſe portari à dęmonibus ſub hircorum forma, & ſimiliter dicant ſe credere dominam in cathedra ſedentem, eſſe dæmonem transfiguratum: quòd tamẽ debet dici, hęc & alia quæ ſe facere confitentur, phantaſticè & in ſpiritu ſibi obuenire. Hæc Ponzibij concluſio: qualis etiam eſt Grillandi, eam exemplo probantis, quod in agro Sabino accidiſſe commemorabimus infrà.

Lamias in ſpiritu equitare.

Ezech. 40.

2. Cor. 12.

Tract. de ſortileg. q. 7. num. 6.

AN ET QVOMODO ET *quando corpora per aerem deferre diabolus poſsit.* Cap. XII.

NEc mirum eſt hoc dæmonis ſtudium, quo miſeras animas ludificari, deridere ac torquere conatur: ita etenim uult imitari atq; æmulari, uelut ſimia, quæcũq; Dei ope-

Diabolus ſimia Dei.

ra, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Iudæa in Babylonem reuera breui momento translatum legimus, & postquam suis Danielem placentis refeciſſet, in eundem locum reſtitutum. Nec uerò phantasticè tãtùm in hominum mentibus eum hæc efficere, ſicut dictum ac probatum eſt: ſed etiã uerè corpora ſurripere, ac per aëra ferre, tum ipſius & angelorum naturalis facultas ac δύναμις, tum uſus & experientia teſtãtur: ac primò quidẽ, quòd Dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM in pinna templi conſtituiſſe legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac ſenſibus corporeis fuiſſe peracta, & diabolum ei tum in humana ſpecie apparuiſſe, eſt multorum Theologorum unanimis ſententia. Verùm in hoc diſcrepant, an Chriſtus à dæmone fuerit delatus, & raptus: an uerò deductus ſaltẽ, ut ipſe pedibus eò conſcenderit. Sed quoniã diabolicis hoc perſuaſionibus fieri oportuit, ut Chriſtus eum ſequeretur: ſecũda opinione reiecta, primam maior Doctorũ pars amplectitur. Dicit enim Euangeliſta, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo antè, quòd adduxiſſet eum in ſanctam ciuitatem. Proinde aſſeritur, quo ad Chriſtum, eum corpore fuiſſe translatum à Satana. Rectè autem argumentatur Thomas, quòd data poſsibilitate in uno, per conſequens datur in omnibus alijs qui ſunt eiuſdem ponderis & magnitudinis. Chriſtus ergo cũ per omnia nobis fuerit conformis, excepto peccato: hominibus idem euenire poſſe dæmonis inſultu, quid obſtat? Proinde dęmones nihil agere, nihil efficere, niſi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ ſuæ proprietatem ſit, poſſe, iam antè Libro primo demonſtratum fuit. Quicquid igitur agunt, non niſi uolente quidem ac permittente Deo faciunt, ſed ſua tamen quadam naturæ facultate: ut in habitu & potentia ſæpe maiora poſsint, quàm ipſo actu, quem nos plerunq; ſpectamus: nec ex eo reliquas eorum artes naturales expendimus, quas præſtare nõ aliam ob cauſam nequeunt, quàm quòd non permittãtur. Etenim angelicæ naturæ ac ſpiritibus non eſt contrarium, ut corpora quò Deus permittit deferant. Satan autem ſpiritus adhuc eſt: nec ex lapſu ſpiritualem eius eſſentiam interijſſe, iam in principio oſtendimus. Atqui angelus per aërem detulit Abacuc: angelus Philippũ ex itinere rapuit, ut inuentus ſit in Azoto: cur idem ergo dęmonem pręſtare nõ poſſe dicemus, ſi Deus permittat? ut omnes ſentiunt Doctores & Caniſtæ. Quæritur tamen haud temerè, corporéne aſſumpto, an ſine corpore per ſe, corpus è loco naturali ſurſum (quod eſt contra motus corporei naturam) euehere poſsint dæmones? Et Thomas quidẽ eos corpora putat aſſumere, ut naturaliter ac uerè, ſicut noſtrũm aliquis, hominem tranſportent: idq́ue duplici ratione motuum oſtendere nititur. Ego uerò reſpondeo, primùm hoc ipſos eodem facere modo quo angeli: & cum D. Auguſtino, An uerò, ſi hoc angeli faciunt, ut quælibet animalia terreſtria rapiant unde libet, conſtituantq́; ubi libet: aut eos ſine labore non poſſe, aut onera ſentire, credendum eſt? Quomodo omnia primogenita Ægypti, tantamq́ue hominum multitudinem unica nocte potuit angelus occidere, ut non præ laſſitudine deſtiterit? Secundò reſpondeo ac quæro, quî corpus illud aſſumptum, quod hominem baiulat ac portat, ſine alio item corpore per aërem feratur? Naturale enim ſit oportet. At ſic in infinitum quæreremus. Quare

Daniel.14. *An ſpiritus poſsint corpora trãsferre.* *Matth.4.* *Thomas in 4. cap. Matth. uerſ. diabolus autem.* *Diabolus Chriſtũ corporaliter tranſmexit.* *Thomas d.gl. Albert. Magn. ibid. Bonauent. 2 ſent. lib. 2 di. 8 Sinct. 7.* *Dæmones, homines per aërem uehere poſſe.* *Tract. qq. 2. part. q. 5. tiraul. de mirac. & tit. de dam. q. 16. art. 12. fin.* *Heb. 2.* *Rom. 9.* *Cap. 24* *Aug. lib. 3. de Trinit.* *Dan. 14. Act. 8.* *Quomodo mon corp. transform.* *Tit. de dæ. q. 16. art. prima par. Tract. qq.* *Lib. de ci. 21. cap. 8.* *Sine cor. an dæm. pora fera.*

non

non est quòd dicatur, aut angelis aut dæmonibus corpora assumẽda ad delationem alicuius circumscripti. Tertiò, quotidiana experientia testatur, eos corporibus ad hanc rem nec egere, nec uti: quod ego uidi, & impedi- *Cap. 12.* ui Dei auxilio, sicut Libro primo narraui. Sunt alia multa exempla, quibus & homines à dęmonibus è loco in locum, per iusta tamen spacia, deferri ostenditur, & id ne assumpta quidem humana forma. Neque hinc absurdi quid consequitur, dæmonem scilicet hac ratione multa cõtra magistratum ac principes, adeoq; rerum omnium ordinem effecturum: ueluti captiuos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipsos manifestare, & eos qui in aliorũ sunt potestate aç ditione, quocunque iure, suis restituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Frãcisci primi regis Galliæ filij detinebãtur obsides in Hispania, magum in Galliam euocatum è Germania fuisse, qui tanta credebatur præditus potestate, ut posset regios pueros per aëra reducere, thesauros q; inuestigare & transferre.

Boccatius etiã refert fabellã de nobili Lombardo, qui in uniuersali expeditione Hierosolymitana, se meritum ingens existimans obtenturũ, militiæ nomen dederat, ad occupandam terram Sanctam: discedens q; cõiugi suæ partem annuli signatorij reliquerat, cum hoc pacto, ut si intra trienniũ ab ea die non rediret, uxori liberũ foret arra hac & symbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille cum in Iudæa militaret, captus, ac in Ægyptũ abductus, Sultano, (quem iam olim in Europa peregrinantẽ, attamen ignotum, hospitio receperat pater eius) propter parẽtis hospitalitatem, uiriq; prudentiam ac dignitatẽ, mox adeò placuit, ut probatis diutina familiaritate eius moribus, tandem eum post se secundum omnibus rebus suis præfecerit. Interea cedente die, ac uertente triennio, postremùm in extremam incidit tristiciam. Cuius ubi causam Sultanus expiscatus fuerat, magum aduocauit, qui illum in lectulo precioso consopitum, & magna auri gemmarumq; uĩ onustum, postrema trium annorũ nocte Papiam in summum templum deferendum curauit. Vbi ædituus eũ manè cõspiciens, refugit: ac interea dum alijs de spectro narraret Ægyptio, obuiam eum habuit ad ędes uxoris properantem: ac nisi tum rediisset domũ, ab alio sponso uesperi ducta fuisset cõiunx. At illud de Galliæ Delphinibus non succesisse, quæstores ærarij tam Caroli v. Imperatoris, quàm Francisci primi Galliæ regis norunt, & Helionoræ Caroli sororis & Francisci coniugis nuptiæ satis docuêre. Hoc autẽ Boccatij figmentum est: ut & illud, quod ita referam, ut tradunt Galli, de S. Nicolao de Varenguille, quod duobus leucis distat à Nanceo: simile illi quod in Legenda S. Antonij de Hermogene legitur. In ergastulo detentus Lotharingus quidam Constantinopoli, tam robustus erat, ut Turcæ ueriti ne catenas ac uincula disrumperet, torquem eius collo ferreum appli carent, quinque digitorum crassitudine latum, ac tres crassum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret sanctus patriæ suæ Nicolaus, eum comprecatus ut intercederet pro se apud Deum, ita consopitur. Postero mane cum pagi ędituus templum reseraret, captiuum hunc in uinculis dormiẽtem ad fores offendit: ille uerò è somno excitatus, in fano S. Nicolai, quem inuocarat pridie, se esse agnouit. Re peruulgata, populus accurrit: & post aliquot Alleluia decantata à sacrificis, quatuor accersiri iubet

Libello de præcipuis Galliæ ciuitatibus & sanctuarijs.

Ingenij robur.

fabros ferrarios, qui uinculis eum exonerarent. Quæ cùm nulla uiderentur humana ui posse dissolui, ecce in conspectu omnium torques disilijt, & ueluti Cerbero,

Tum stridor ferri, tractæq; catenæ.

Quando corpora deferat dæmon, et an lamiarum. *Lib. 1. ca. 24. suprà.*

Sed hæc & eiusmodi conficta sunt: & ut accidant, minimè uerendum est. Neque enim iustissimus optimusque Deus omnia permittit Satanæ, quæ uelis uellet, uel suæ naturæ subtilitate posset: sed ea demùm, quæ decreuit ipse non ad superstitionem stabiliendam, sed tum saltem, cum aut nos ad frugem reuocare uult, aut impios punire. Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac periurium euestigiò sublatus à dæmone, nunquam postea uisus fuit. Quare nec in lamias nostras, quibus ætas decrepita, phantasia corrupta, & mẽs læsa, pœnæ loco sunt, dæmonibus hæc uiolenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni colludit.

Lib. 4. cap. 19.

Qui sine corpore assumpto, corpus per aerem ferre possit dæmon.

Cæterùm quomodo sine corporibus spiritus hi corpora per aërem gestent, etsi nos tam exactè nequeamus intelligere, quàm possumus nostri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, si consideremus quàm facilè anima nostra carcerem suũ & corpus hoc moueat, ut currat, saltet, ascendat. Spiritus enim & liberior & leuior est substãtia, ducens originem suam ex ipso lumine, quod aut supra omnia est elementa, aut ex summo certè elementorum: tum uerò, si quæ uentorum sæpe ui cõtinguntur recolamus: ueluti, uaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non nisi repentini sunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illisu ipso repercussus correpta secum in cœlum refert, sorbetque in excelsum. Ideo lapidibus pluit sæpe, quòd uento sint rapti, & coctis lateribus. In eiusmodi tamen attritu & collisione nubium, dæmones tempestatibus se ingerere, fulmina & tonitrua exacuere, & illis adnitẽtibus culmina conuellere, prosternere sata, trucidare armenta, euertere arbores, similiaq; multa efficere, non diffiteor.

Lib. 1. cap. 1. suprà.

Ecnephias. Typho. Plinius li. 2. cap. 38. 54.

Romæ in Auentino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, saxum nigrum rotundum pendet abuno aræ latere, quo monachi dicũt diabolũ petijsse S. Dominicum, Deo supplicantem: non ipsum tamen læsisse, adeò tremuisse ei manus & brachia. Eiusmodi faxea moles etiã Coloniæ in templo metropolitano uisitur, qua per eius fastigiũ iniecta, trium regum (ut fertur) corpora ibi in summo honore conseruata atterere perdereque scilicet uoluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorsum salijsse, perhibetur eadem fide, qua prius illud asseritur: quemadmodum & illud Chronici Saxoniæ, trium scilicet regum ossa, expugnato Mediolano, Reinholdum episcopum camelo imposita misisse Coloniam: ac camelo cum tanto thesauro in itinere perdito à custodibus, hos orationibus & ieiunijs tantum obtinuisse apud Deum suum, ut per aëra iterum camelus ille reuersus reliquo cœtui se adiungeret. O crassum nimis & inauditum miraculum. At nõ leuioris authoritatis mysterium in eodem traditur de colloquio Brunonis Hildesiani episcopi & D. Virginis Mariæ in templo, dum ille octauam Natiuitatis B. Mariæ aliquando solennem ageret. Cæterùm suprà dictus ille mihi uidetur esse modus, quo dæmonem res quasque corporeas sursum deorsum agere posse existimo, non tamen sine Dei arbitrio ac nutu.

COR-

CORPVS NON NISI PER *iusta spacia ferri, nec eodem tempore diuersis in locis existere potest.* Cap. XIII.

cale loco conueni- habet.

ATqui mutare essentiam creaturæ, aut efficere ut unum corpus per aliud sine alterius uel utriusque iniuria transeat, aut maius corpus penetret per spacium imporportionatum, ut ita dicam, loco, uidelicet quòd per foramina domorum exigua ingrediantur tales fœminæ: hæc per dæmones non magis fieri possunt, quàm ut camelus transeat per foramē acus. Habetur hoc à CHRISTO ipso p ἀδιωάτῳ. Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet esse suo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam & omne physicū principium est. Nam quòd ipse CHRISTVS clausis ianuis ad discipulos intrauit, id nihil aliud sonat, quàm quod indicant præcedentia: Cum clausæ essent ianuæ præ metu discipulorum, Christus uenit ad eos. Nō autem, quòd non referatæ uel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præsentiæ corporis Christi, & eius aperirentur clauderenturq́; uirtute? Ita ueteres omnes sentire. Nam ingressus, corporis sui ueritatem ostēdit & Thomæ, cui manus suas & latus: & reliquis, quibus pedes porrigens ait, Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet. Vel si hoc magis placet, licet in resurrectione Christi ueritas corporis manet, tamen proprietatibus etiam spiritus mirabiliter ornatur: quæ sunt, esse inuisibilem, nō moueri de loco in locum, iuxta huius seculi rationem, per transire per solida corpora nullo impedimento, nullaue corporum solidorum læsione, & innumera id genus alia. Proinde quū Christus post resurrectionem habebat corpus spirituale, non necesse habuit ianuas aperire, & aërem incedēdo diuidere: sed qui erat inuisibiliter præsens, quum discipuli de ipso colloquerentur, exhibuit se iuxta maiestatis suæ potentiam ex improuiso uisibilem, & in medio discipulorū sensibiliter stantem, ut & huius admirandæ reuelationis modus fuerit euidens argumentum, quòd à mortuis resurrexerit, & cœlesti fuerit gloria ornatus. Nihil igitur istorum quæ diximus, efficere poterit dæmon: multo minus, ut unum corpus uno momēto diuersis in locis existat. Cum enim omnia in mensura, numero & pōdere disposuerit Deus, singula suum habēt & pondus, & mensuram, & numerum. Quod ἄτοπον, ἄχρονον & ἀσχημάτιστον, sine tempore & loco mouetur, infinitum est: id uerò nō nisi unum est. Reliqua ergo, ueluti spiritus & corpus, & tempore mouentur, & loco. Spiritus etiam substātiæ sunt, quæ à loco circumscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia alicubi præsens est: & localis, quia quod alicubi præsens est totum, alibi non est. Dicunt Iureconsulti: Qui ubique est, nullo in loco esse censetur. At non in est animæ linea, superficies, punctum, sicut corpori: finita tamen est. Vbique uerò infinitum est. Finiti autem ad infinitum nulla est proportio. Quòd si anima tam est circūscripta, ut cum alicubi est tota, non possit esse alibi: quāto magis terrena corpora? Diuus Augustinus etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorū, ascendens in cœlum, deductus aspectibus: & ita uenturus est, hoc est, in eadem carnis forma & substātia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit: secūdum hanc formam

Matth.19. Marc.10. Luc.18. Corum pe tio.

Christ.8. Physic.

Ioan.20.

Luc.24.

Corpus unum duobus in locis non est. Sapient.11.

Vnus Deus ubique. Quæst.ad Oros.q.41. August.

August. de Spir.& anima,cap 18.

L.filius fam. §.secundum. de leg.1. Aristot.8. Physic.

Epist.146.ad Consentium.

Ad Dardanum epist.17. lib.1.cap.11. de Origi animæ, ad Hieron.

Quid sit corpus. non est putandus ubiq; diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spacium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, uel mouetur, ut maiore sui parte maiorem locũ occupet, & breuiore breuiorem, minúsque sit in parte quàm in toto. His proculdubio de causis beatus Germanus

In uita S. Germani. existimauit fieri non posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, &

Lamias non esse domi simul & alibi. mariti lateribus accubarent. Legitur enim in eius Vita, quòd cùm nocte quadam in diuersorio mensa iterum à cœna sterneretur, admirans inquisierit ab hospitibus, cui cœna pararetur? eiq; responsum sit, bonis illis uiris ac fœminis quæ nocte uagantur. Itaque sanctus uigilare statuit, & ecce multitudinem ad mensam, uirorum ac mulierum uenientem: quibus ille mandans ne abirent, tota familia excitata quæsiuit, num quem ex ijs cognosceret? His omnes uicinos ac uicinas esse dicentibus, singulorum ędibus perscrutatis, omnes in suis lectulis decum bẽtes inuenit. Itaq; statim omnes adiurauit: qui se dęmones esse confessi

In S. Petri Vita. sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclaui cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod suprà Capite septimo secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aëra conscendere uiso, recensuimus.

LAMIAS NON INVEHERE *eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse: nec locum mereri in historijs, sed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis ostenditur.* Caput XIIII.

Lib. II. Hist. Scotor. lib. 15. ca. 80. de Variet. rerum. ADmirabilem huius argumẽti historiam ex Hectore Boethio historiographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamen refutatam: ut hinc de reliquis eiusmodi enarrationibus eodem censeatur modo. ea

Historia mira de Duffo ita habet: Duffus rex incidit in morbum, non tam grauem, quàm cunctis uel eruditis medicis (Scotorum tunc uiuendi modi, corporeæq; constitutionis, quos nondũ peregrini inuaserãt morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidem sine ullo signo bilis, pituitæ, alteriusúe peccãtis humoris redundantiæ, uel ab humano temperamento lapsus, Duffum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua uigilia decumbens, in sudorem immensum soluebatur: interdiu uix dolore, quo nocte laborauerat, leuatus, quieti se dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simillimum. Hęrebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua forma ac situ constituta essent ossa humana, spectãtibus ostendens. Suauis ac uniformis spirituum à corde motus: quod tactu cordialis uenæ, arteriæ deprehendere uitale humidum nihil temperie excessisse, demonstrauit. Viuidus illi color, aurium oculorumq; uigor integer aderat, & temperatus: frequentior cibi potusq; appetitus. Hæc sanitatis signa in languente, multoque dolore afflicto, cum medici admirarentur, & quæ suarum erant partium egissent, nihilq; inuenissent quo superfluus noxiusq; sudor coerceretur, aut quod somnum puocaret, sed rex in horas magis magisq; sudore & continua uigilia angeretur: uersi ad patientis cõsolationem (nam eorum sententia, huic soli locus supererat) precati sunt ut bene de salute sperare, nec sibi deesset: fore ut externorum medicaminũ medicorúmque, quos ipsi ocyus accirẽt, ope, quòd peregrinus & parum eis cognitus esset morbus, aduentante uere, soleque (uitæ in animãtibus assertore) ad nos redeunte, sanitatem consequeretur. Obortus est sub id tempus incerto authore rumor popularibus susurris, regem ueneficarum mulierum arte dæmoniaca, & non naturali morbo tabescen-

ſcentem, per tam longa tempora corpore & uiribus cõfici: eaſdemq; apud Forres Morauiæ oppidum, magicam & ſortilegã artem in regis perniciem exercere. Horum fama ilicò ut ad regis aures peruenit, ne auctus rumor, re propalata, faſcinatrices ut ſupplicium euaderent, in fugam ageret: mittũtur in Morauiam, qui an uera eſſent quæ ferebantur, perquirerent. Miſsi nuncij, itineris cauſam diſsimulabant, & ueluti ineũdæ pacis gratia inter Duffum regem & cõiuratos Morauos, Forres adiêre: [a] noctuq; in arcem admiſsi (ſteterat ea adhuc in regis fide) ob quã uenerãt cauſam, Doneualdo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponũt, eiusq; fidem & auxiliũ ad negocium conficiendum implorant. Milites qui in arcis erant præſidio, tenuit nonnihil huiuſmodi rei ſuſpicio. Nam ex proſtituta quadã (erat huic mater ſortilega & incantatrix) dum blãdiuſculè eam tractaret amator, de regię ualetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus ſortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, poſteaquã nonnihil audiuerat, ſodalibus indicauit, & illi Doneualdo, Doneualdus autem regijs legatis: meretricemq; tem peſtiuam tanti facinoris nũciam (erat ea tum fortè in arce) Doneualdus ad ſe accitam, quæſtionibus quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coëgerat, mittit intempeſta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in fortilegarum ædes foribus ui recluſis, irrumpentes, ſagarum unam [b] cereum ſimulachrũ ad regis Duffi imaginem dæmoniaca arte (ut credere par erat) cõfectum, ligneo affixum ueru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorẽ quendã fundentem ſenſim ſupra ſtatuam inuenerũt. Prehenſæ itaq; ocius ſagæ, coniectæq; in uincula, & tractæ ſimul cum ſimulachro in arcem, rogatæq; ad quid ſub noctem carmina recitantes, effigiem regis igni exponerẽt? reſponderunt, dum ſimulachrum igni adhibitum torreretur, Duffum regem in ſudorem ſolui: carminibus uerò recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liqueſcentem ceram macie confici: conſumptam autem ceram, regis mortem continuò ſubſequuturam: ita ſe malos dæmones docuiſſe: ad facinusq; exequendum, [c] mercede à Morauorũ primoribus conductas fuiſſe. Perciti ira aſtantes ad anus uerba, cõfracto ſimulachro, ut ſagas ſcelus graui luẽtes ſupplicio, flamma conſumeret, extemplò curarunt. Ferunt, ſub tempus quo hæc in Forreſſenſi arce funt acta, regem lãguore leuatum, & nocte abſq; ſudore quieuiſſe: poſtridieq; redeuntibus uiribus, quæ erant humanæ facultatis, promptè egiſſe, perinde ac ſi nulla aduerſa ualetudine antea fuiſſet detentus. uerùm [d] utut res ſe habuit, Duffus recreſcentibus uiribus ſanitati breui reſtitutus eſt.

Poſt huius hiſtoriæ, atq; eius argumenti aliarum enarrationem, in hunc ſcribit modum [e] Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorum commenta quicquam ueri ſubſit. nam maximam eorum partem fabuloſam eſſe, atq; confictam, uel ipſi qui hæc conſtantiſsimè aſtruunt, negare non audent. Quæ igitur Boëthius refert, condendæ hiſtoriæ haud iucundæ non ignauus author, alliciẽdi lectores cauſa conſcripſit: ut quos Scythica facta moresq;, tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulæ ſaltem tędium minuerent. Neq; id uitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet

Deluſus itidem fuit magiſter Ioãnes Legereti præſidens Sabaudus, qui ſe mægicas componere imagines potuiſſe confeſſus eſt, quibus Philippũ Sabaudiæ ducem læderet.

c Huc ſpectabat illa ſæthanæ uox, ut nouis facibus regem & Morauos inflãmaret, præterquã quòd illæ mente delũſæ, morti ob falſam perſuaſionẽ obũcerentur: ſi uerum eſt quod ſcribitur.

d Hic hiſtoriographum hæſitare uides, an ſagarũ opera, uel quomodocũq; factum ſit, ut Duffus cõualuerit.

e De uariet. rerum lib. 15. cap. 80. Superioris hiſtoriæ de Duffo refutatio.

a Noctu liqueſcente cera, quum cera igni admota facilè & breui tempore defluat, regem autem longo tempore morbo laborantem? Quomodo etiam ex conſumpta cera mors ſubſequi? Ob præfractiores, in figmentum hæc annota.

eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iure ab his T. Liuius abstinuit: & Herodotus iustè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum uerò maximè accedit, quòd hæc Boëthius scripta inuenit, & factum ipsum extra historiam est. In ipsa aũt historia enarranda, utpote moribus gentis, bellis, prælijs, numero cæsorum, aut nominibus eorum qui prælijs interfuerunt, quiúe strenuè se gesserunt, familiarum initijs, causis bellorum, temporum ratione, gestis ac serie principum, quibus tanquam membris historia cõstat, fuit diligentissimus. Quinetiam in his quæ ad historiam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autẽ sunt, regionis & urbium situs, magnitudo, oppida, insulæ, nemora, montes, plantarum noua genera, animalia quadrupeda, aues, serpentes, pisces, soli fœcũditas, uẽtorum uicissitudines, cœli clementia, stagna, paludes, distantiæ, cæteraq; omnia quæ rara sunt; intelligẽdæ historiæ accommodata) quod neglexerit omiseritúe, aut secus quàm esset enarrauerit. In talibus uerò existimauit ornandam historiam, seu quòd uera esse crederet, alioquin sacris philosophiæ haud initiatus. Quæ autem Berna & Pinnetus (quorum pòst, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, uitrum, capillos clauosq; euomens, & sonum cõfracti uitri in uentre, & horarum ictus in corde sentiens, aut uidere, aut audire sibi persuadebant, partim uera, partim falsa esse reor. nam uerè aliquid uidere, diuque in uisione perseuerare, ni aliquid sit quod uideatur, absurdum est. Vident tamen quædam, tum audiunt: atq; causam horũ in atram bilem reijcere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aëre & mœrore, timoreq; paupertatis, partim à cœli cõstitutionibus, partim ex consuetudine aliorum delirantium cõtingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harum uallium octodecim menses commorari cogeretur. Vbi rediisset ad me, multa de his incredibilia, quamuis philosophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hominẽ, ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi uellet, & uitæ periculum subire. Immiscuit itaq; se negocijs arduis: commutataq; uictus ratione, dum aliorum consuetudine fruitur, ad se redijt. Seminis quoque ac mẽstrui sanguinis retentio, pluribus causa est huius morbi, aut ortus, aut incrementi. In uniuersum, tribus maximè hæc deceptio cõstat: atræ bilis imaginibus, cõstantia ipsorum qui hac labe correpti sunt, ac fraude iudicum. Nam olim permissum erat, ut ijdem accusarent, condemnarentq;, ad quos damnatorũ bona redibant. Vnde ne hos miseros adeò iniustè damnare uiderentur, multa fabulæ addebant. Cæterùm in illorum examine confessionibusque nihil non inane aut falsum, aut inconstans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptam religionem. Quædam enim Christum abnegabant, aliæ sacrificium ipsum inter uestes consuebant, conspuebant aliæ imagines diuorum, atque alia similia perpetrabãt. Sublata primùm in hos miseros ac insanos potestas fuit à sapientissimo senatu Veneto: cum animaduerteret eò progressam illorũ luporum rapacitatem, ut omnino insontes damnarent spe prædæ: neq; contemptor diuini cultus quærebatur, sed diuitiarum possessor. Inter hæc exorta est Lutheranorum secta: cumq; in hac, quòd per urbes propagaretur, non iam miseri, sed opulenti deprehenderẽtur, omissa priorũ cura, ad hos conuersi sunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia uel stultitiæ uel auariciæ plena esse compe-

Historia huius rustici lib. 4 cap. 7. postea describitur.

comperias. Hi ergo (ut ad propositũ redeam) quandoq; sibi uidere quædam persuadebant, atq; audire: postmodum rem ipsam ex propria leuitate augebant mendacijs, tum uerò mutuis colloquijs (ut dici solet) è culice elephas exoriebatur. Nam & plerisq; hominibus quandoq; aliqua insolita uidentur audiunturq;; sed ea contemnentes, sanoq; iudicio abigentes negligunt. Hucusque Cardanus: qui interdum contigisse quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum uoluerint hæ mulierculæ, naturali causa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito, à maleficio prognatum esse credebatur, quoniam morbi natura & tempus conueniebant. Sic anui dementatæ falsa suggestione phantasiam uitiat naturalis morbi, illiusque exitus conscius dæmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum uerò censores à rerum naturalium cognitione essent alieni, minusq; in literis Sacris exercitati, in historias (quicquid id est) ex sua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic stulticiæ præbuit.

Quemadmodum uerò huiuscemodi narrationes à compluribus in historias relatæ sunt, qui tũ ob imperitiam rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut uulgò dicitur uel iactatur, aut ab alijs traditur, non solùm fieri posse, sed etiam reuera contigisse sibi persuadent ex superiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum sint inuolucro tecta, fidem historiæ apud illos sibi uendicant: sic illa de Duffo mendacia, uidẽtur & originem & auctoritatem sumpsisse à poetarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætoliæ filij interitu, stipite fatali combusto. Cum enim grandis aper Ætoliam deuastaret, Meleager ad eũ occidendum cõuocauit proceres. Ex quibus Atalanta uirgo cum aprum prima uulnerasset, Meleager eius amore captus, postquam aprum occidisset, ei caput apri dono dedit. Quod ægre ferentes duo Meleagri auunculi, caput uirgini uolebant auferre: sed Meleager illos occidit. Tum Althęa soror occisorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum uindicaret, fatalem stipitem igni imponẽs, Meleagrum pariter exusit. Nam Meleagro recens nato, Althæa mater uidit Parcas igni stipitem imponere, dicentes: O puer tam diu uiues, quàm diu hic stipes. Althæa ergo Parcis abeuntibus mox stipitem igni subtraxit, & diligenter custodiuit. Iam uerò erga fratres pia, sed erga filium impia, illum stipitem rursus igni imposuit: quo combusto, Meleager etiam exustus est.

Ouid. lib. 8. Metamorph.

Stipes fatalis.

In Annalium Flandricorum lib. 16. scribit Iacobus Meyerus: [1] Legi aliquid horrendum contigisse Atrebati anno quinquagesimonono supra millesimum quadringentesimum, complures scilicet fuisse inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuêre cũ diabolo, unde [2] magnam accepêre pecuniam. Viri primarij mulieresq; complures indicijs crematorum deprehensi, [3] quidam capti & sæuissimis tormentis admoti: [4] alij pecuniæ ui redempti: [5] nonnulli solũ uerterunt: [6] quidam uerò in pœnis adeò cõstantes fuêre, ut nihil cõfiterentur. [7] Fuisse referunt quidam ex iudicibus adeò detestabiles, ut quosdam sibi inimicos indicari curauerint tanquã consçios, reis in tormentis ad hoc coactis. [8] Addunt in nocturnis illis cõuentibus ex omni ordine statuq; mortalium uiros mulieresq; interfuisse, & eos ibi diabolũ in humanam effigiem transformatum adorasse, cuius tamen

nunquã uidebant faciem, in illius uerba mandataq; iurasse: 9 conuiuio ab illo parato largiter epulatos, 10 inde extincto omni lumine quemq; cũ sibi proximè oblata promiscuè concubuisse: sine ope diabolica in sua unde exierant, loca restitutos.

1 Hæc lecta & scripta, ut in hoc negocio diabolico multa alia, ex errore uel confessionis uel iudicum uel uulgi.

2 Pecuniam diabolus polliceri uel falsa ingesta opinione, uel apparenter solet, eaq; pollicitatione suos ditare: sed non exoluere, imò eiusmodi ludibrijs ludificari.

3 Vides iudicum imperitiam, iniquitatem, sæuitiam & tormenta non ferenda.

4 Quòd iudicum auariciam pecunia satiare maluerint, quàm in innocentia excarnificari, & ad confessionem enormibus torturis compelli.

5 Vt euitarent sanguinarias truculẽtissimorum iudicum carnificumque manus, licet fœminæ innocentes reuera existerent.

6 Distracti licet cruciatibus, diuina tamen ope in innocentia constantes mansere.

7 Inde liquet, quæ flagitia in carceribus sæpe extorqueantur, potissimùm in hoc negocio obscuro & dæmoniaco, atque à iudicibus priuatæ ultionis, rerumque alienarum nimis cupidis, quinimò insatiabilibus harpyis.

8 Quod ex omni ordine statuq; mortalium, &c. scribat, meras fuisse præstigias, nil nisi ludibria, uitiatam phantasiam, mentem læsam, imò somnia mera, quilibet alicuius iudicij, haud obscurè intelliget.

9 Somnorinũ cõuiuium, id quod hora matutina quum surgerent, & more solito pòst esurirent, facilè senserunt.

10 Vbi nullum erat lumen, extingui minimè potuit: proinde somnium est merum, uti & congressus ille promiscuus, quum è suo lecto non fuissent moti: quare & sine negocio, & dęmonis ope reuera suis stationibus, quas non reliquerant, restituebantur, nihilque uerius in tota ea narratione existit. Hoc modo si reliquæ eiusmodi historiæ excutiantur, concidet mendaciorum pallium.

STVLTA LAMIARVM PHANtasia, & historiarum eius argumenti falsitas, ex Ioannis Grammatici historia Danica demonstratur. Subiungitur & aliud lepidum phantasticæ mulieris exemplum. Caput XV.

STulticia hæc phãtastica ut omniũ oculis euidẽtissimè pateat, ex Ioanne Grammatico asscribam bona fide historiã, ab eo ut uerã inter reliqua intextam: quam tamẽ merè mẽdacem, aut mendacijs egregiè excultã (quod equidem cum docti alioqui uiri uenia dictum cupio) facilè is iudicabit, qui ad rationis trutinam reuocarit, num grato, imò uirulento epuli gustu, rationis atq; eloquẽtiæ summum munus, ac manuũ feliciter cõserendarum donum consequi quis possit. Ita scribit lib. 5. Historiæ Danicæ: Erãt Ericus & Rollerus Regneri pugilis filij, patre eodem sati, diuersaq; editi matre. Matrẽ quippe Rolleri, eandemq; Erici nouercã, Cracam uocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoscẽdi causa, quæ domi interim dum abfuissent, essent acta. Is ut maternum fumare tugurium uidit, foris accedens, paruulumq; foramen furtiua luminis applicatione traijciens, introspecta ęde, animaduertit matrem in furni cacabo coctilia pulmenta uersantem. Suspexit præterea tres colubras supernè tenui reste depensas, ex quarum ore profluua tabes guttatim humorem epulo ministrabat: duæ quippe colore piceæ erãt, tertia squamis albida uidebatur, reliquis

quis modicò eminentius penſa. hæc nexũ in cauda geſtabat,quum cæteræ immiſſo uentri funiculo tenerentur. Ille rem maleficio conſentaneam ratus, ſilentio quod uiderat preſsit, ne matrem ueneficij ream aſtruere putaretur. Ignorabat enim innocuam anguium extitiſſe naturam,neſcius quãtum uigoris illo epulo pararetur. Superuenientes deinde Regnerus & Ericus,ut fumidam aſpexêre caſam,ingreſsi diſcubitum petiuêre. Quibus ad menſam ſitis, Craca priuigno filióque unà cibũ capturis, catillum diſcoloris dapis admouit. Pars quippe picea, ſed croceis guttis interlita, pars albida uidebatur: quippe pro uaria ſerpentum ſpecie,geminus pultem color infecerat. Cuius quum ſolam uterque particulam delibaſſet,Ericus non ex colorum habitu, ſed interni uigoris effectu epulas ęſtimans,nigrantem dapis partem, ſed ſucco potiore confectam, catino quàm celerrimè uerſo ad ſe tranſtulit: albidamq; ſibi admotam prius Rollero applicans, cœnam felicius geſsit.Et ne mutationis induſtria notaretur,Taliter inquit æſtuante freto puppim in proram referri ſolitam. Nec tenue uiri ingenium fuit, induſtrij operis diſsimulationem à naiuigij conſuetudine mutuantis. Ericus itaque fauſta iam dape refectus,interna ipſius opera ad ſummum humanæ ſapientiæ pondus euaſit. Quippe epuli uigor ſuprà quàm credi poterat,omnium illi ſcientiarum copiam ingenerauit,ita ut etiam ferinarum pecudaliumq; uocum interpretationem calleret. Neq; enim ſolùm humanarum rerum peritiſsimus erat, uerùm etiam ſenſuales brutorum ſonos ad certarũ affectionum intelligẽtiam referebat. Præterea tam comis atque ornati eloquij erat, ut quicquid diſſerere cuperet, cõtinuò prouerbiorũ lepôre poliret. At ubi ſuperueniẽs Craca cõcham tranſpoſitã,partemq; pultis potiorem ab Erico comeſam cognouit, fortunã filio præparatã, priuigno ceſsiſſe condoluit. Cui mox gemebũda ſupplicare cœpit,ne unquã ſua fratrem ope deficeret,quem ipſius mater tot nouę felicitatis opibus cumulaſſet:quippe ſapido unius epuli guſtu,rationis atque eloquentiæ ſummam,necnon gerendorum proſperè conflictuum gratiam aſſequutus uidebatur. Adiecit quoq;, Rollerum propemodum cõſilij capacem,futurumq; ut deſtinati ſibi obſonij prorſus expers non eſſet. Monuit quoq;, ſi ſuprema neceſsitatis uiolentia poſtularet,nominis ſui nuncupatione remedium celerius eſſe quærendum:affirmans,ſe diuina partim uirtute ſubnixam,& quaſi conſortem cœlitum, inſitam numinis geſtare potentiam. Ericus ſe ad aſtandũ fratri,naturâ pertrahi dixit: probroſum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria moleſtabat incuria,quàm fortuna filium grauaret aduerſa. Artificem enim ingenio ſuo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit.Hæc Saxo. Quòd nulla creatura, multo minus uirulenta anguium tabes extillaticia,gignat rationis & eloquentiæ ſummum donum, aut proſperitatem in bellis donet,ſed peculiaria illa Dei eſſe munera, tam eſt manifeſtum,ut bonarum horarum malè impenſarum meritò inſimulari debeam,ſi huic conuellendæ hiſtoriæ diutius immorer. Præterea ſi confectum hoc uenenoſum epulum ab Erico uoratũ illis pollebat uiribus, quare in Rolleri filij uſum non denuò adornabatur cautius, maximè cum inſitam illam numinis potentiam ſecum geſtaret Craca? niſi mendaces huius cõdimenti uirtutes ſemel alicui edenti conſecratas, cum benedictione qua

Isaac filium suum Iacobum confertim extremò bearit, conferendas, ridiculè quis urgeat. Mirandum interim summoperè, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingenijs inter res uerè gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti uel auditi: sic tutior earum foret lectio.

Porrò ex Chronicis Angliæ hanc Rogeri historiam similis fidei, uti & superiores non paucæ fuerunt, hic annectere uolui in gratiam cuiusdã Galli, qui se ficto nomine Leonem Suauiũ nuncupat, & in Compendio Paracelsicæ doctrinæ occasionem me reprehendendi emendicãs, fortè quòd nõnihil uerè nimis de Paracelsi asseclis narrarim, inter alia admodum friuola objcit, quòd historiarum authoritati fidem derogem. cui hoc nomine iusta apologia ita satisfactum iri arbitror, ut non temerè posthac prurientem calamum in me immeritò sit stricturus: quemadmodum & Gerardum Dorn Paracelsi discipulum irritauit, à quo digna defensione, ut debuit, exceptus est. Historia hoc modo describitur: In insula quadam Deysa fuit quædã puella, à cuius nomine insula dicta est, quam licet miles quidam deperiret, in eius tamen complexum nõ admittebatur quamdiu uiueret. Defunctam uerò inijt, ijs uerbis subiunctis, Quod cum uiua mihi denegatum fuit, cum mortua perpetraui: moxq; ingressus in cadauer satan inquit, En excitasti in me filium, eumque prognatum tibi deferam. Post nouem inde menses filium abortijt, eumq; ad militem pertulit hoc mandato: En quem excitatum à te filium, cuius abscissum caput tibi reserua. Quandocunque enim hostem uincere, uel substantiam eius corrumpere uoles, capitis abscisi uultus disco tegatur, respiciens hostem tuum uel illius bona, & euestigiò interitum sentient. Quum uerò desinere uolueris, uultus detegatur, & cessabit calamitas. atque ita contigit. Multo pòst tempore miles ille uxorem duxit, quę sæpius ex eo scisciatari solet, qua arte aut ingenio sine armis & auxilio suũ uinceret hostem? hic rem aperire noluit, imperato uxori silentio: quæ tandem eo absente arcam reserauit, in ea se aliquid inuenturam quod huc faceret, sperans: attonita autem ad abominandi huius capitis aspectum, confestim illud in Gulfo Sataliæ abiecit. Eiusmodi historiarum patrocinium suscipiat noster Suauius, earundem fide prius inquisita, & pondere exactius pensiculato, ac penes æquum Lectorem stet iusta censura.

At fabularum pertæsus, factum uerum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto planè alienum, effœtæ cuiusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoque à communi sensu deuios appellat uulgus: & phantasiam, intellectus uel rationis, uel cogitationis deprauationem. Ea misera in Vualdsassia cõficiebat pharmaca, & uaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earũ ditionum administro ad quęstionem uocata, uolens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam sectarentur. Cùm uerò tormentorum minis grauius premeretur, se inquit ex eorum esse numero, qui uagabundi Germanis dicuntur spiritus, & quotãnis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius euagãte ad solennes cœtus, conuiuia & choreas, quibus quoq; interesset Cæsar: atque sibi codicillorum à Cæsarea maiestate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, necnon spiritu euolante eos celebrare conuẽtus. Iussa eos ostendere, protulit literas Latinas sacræ initiationis N. sacellani

Phant. *Phant.* *Histor.*

lani Cæsareæ maiestatis, nunc episcopi, in expeditione uersus Saxoniam Egeræ perditas: item Agyrtæ cuiusdam schedas addidit, quibus ille sua unguenta, & execandi calculi artem, idque genus reliqua prædicabat. His testimonijs subnixa malè feriata, ac à dæmone proculdubiò delusa (si ex animo hæc dixerit) anus, nihil non sibi licere in propinandis pharmacis & diuinationibus confidebat. Sed ut desisteret resipiscereteq; admonita, exilio puniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximoperè cupiuit, sine quibus nullum felicem successum ex arte consueta sperari posse, persuasum fortasis habuit. Corpus aũt eius tanquam exanime uisum esse quum alij assererent, illi ignem admoueri, si denuò ita spectaretur, prudẽter antea admonuerat Vualdsassiæ olim administrator Dominus HENRICVS VVESIVS, LL. Doctor consultissimus, nunc Cancellarius Cliuiæ digniſsimus, qui hæc mihi ordine retulit. Legerat is fortasis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focũ dormiente, cuius manui dæmon ignitum carbonem admouerat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, nisi euanuisset.

Fol. 64.

AEREM NVLLO MODO A Lamijs turbari posse, & quomodo in hanc potentiæ suæ persuasionem à diabolo inducantur: item fruges non excantari. Caput XVI.

SIngulari insuper ratione in aëre concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui simulatq; ex elementorum motu, & naturæ cursu, citius faciliusq; quàm homines, mutationem aëris & tempestates fore præuidet: uel alicui infligẽdam ex abstrusa Dei uoluntate plagam, cuius ipsum spectat exequutio, intelligit: tunc harum mulierculãrum mẽtes agitat, uarijsq; imbuit imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob inuidiam in proximum, uel ob uindictam aduersus inimicũ sint aërem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & prouocaturæ grandines. Itaque eas instruit, ut quandoq; filices post tergum, occidentem uersus proijciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aërem conijciant: plerunque scopam in aqua intingant, cœlumque uersus spargant: uel fossula facta, & lotio infuso uel aqua digitum moueãt: subinde in olla porcorum pilos bulliant, nonnunquam trabes uel ligna in ripa transuersè collocent, & alia id genus deliramẽta efficiant: atque ut arctius eas satan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum uerò successum hæ uident, nimirum quascunque desideratas in aëre turbationes, magis confirmantur: quasi euentus hic subsequatur ipsarũ operationem, qua ne aquæ quidem stillam elicere possent. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futili uesanarum mulierculãrum actioni obedire elementa, & ad harum nutum institutam à Deo naturaliũ rerum seriem impediri uel inuerti: quod haud dubiè contingeret, si harum arbitrio tempestates, pluuiæ, grandines & fulmina inseruirent, ut quandocunq; & quomodo hæ iubeant, ea insequantur: sic quoque diuina potentia ab humana uoluntate superaretur tãquam in seruitutem redacta, ut pulchrè docet Hippocrates. Recta itaque erit sententia hæc Senecæ: Rudis adhęc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorũ nihil posse fieri tam est palàm, ut huius rei causa nullius philosophi schola sit adeunda. Si autem maligna imprecatione, aut certa uerborum obmurmuratione, se aliquid non uulgare perpetrare posse, in animum intro-

In libel. de Epilepſ.

Incantationum uerba nihil posse.

duxerint,cum Socrate dixerim, incãtationes esse uerba animas decipientia humanas aut secundum interpretationem,aut secũdum timoris incussionem, aut secundũ desperationem: quæ sanè ne pili quidem facienda sentio,quum nullum effectum reuera naturaliter producere queant, nec ob id etiam sanitatem in morbum commutare, quanquam ijs se posse falsò arbitrentur uetulæ. at eiuscemodi morbi à diabolo,conniuente Deo,ob horum hominum incredulitatem, maleque conceptam de sagarum potentia opinionem,sępenumerò accersentur infligunturq;.Idem dictum uolo de frugibus, quæ nullo modo incantationum uerbis aut imprecationibus lædi possunt, sed à dæmone quidem,Deo concedente,uel ueneficijs: multo minus eæ queunt aliò traduci,aliam licet opinionem ex poetarum uberibus suxerint ueteres, ad nos quoque deriuatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

Agrum non posse à lamijs excãtari, nec lædi,sed à dæmone uel ueneficis.

Sub tit.de Iniurijs, alijsq; delictis.l.9. al.tit.11.

QVI FRVGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRVM DEFRVGANTO.

Plin.lib.18. cap. 6.

Vera aũt carmina & ueneficia quibus segetes pelliciũtur, atq; in agrum transferuntur, docet C.Furius Cresinus:qui è seruitute liberatus,cũ in paruo admodum agello largiores multò fructus perciperet, quàm ex amplissimis uicinitas, in inuidia erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficijs. Quamobrem à Sp.Albino curuli die dicta, metuẽs damnationem,cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit,& adduxit filiam ualidam,atq; (ut ait Piso) bene curatã ac uestitam, ferramenta egregiè facta,graues ligones,uomeres ponderosos,boues satu-

C. Furij Cresini carmina.

ros.postea dixit:Maleficia mea Quirites hæc sunt: nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes,uigiliasq; & sudores. omnium sententijs absolutus itaq; est.

Aliam, at non tam laudabilem fruges opesq; pelliciendi,haud tamẽ magico carmine rationem, ob facti raritatem hic obiter interseram cuiusdã ciuis oppidi non ignobilis apud Vltraiulanos, qui uiro doctrina & uirtute celeberrimo eam ipse explicuit,ac se ipsa re successu mirè prospero expertum adiunxit. Hic in cœlibatu perstitit leuibus primùm diuitijs dotatus, propria domi quadra uictitans. Quolibet autem die sabbathi, lactis ebutyrati, quantum in septimanã integram pro alimento sufficeret, uili redimebat stipe, idque intrito pane secalino totum octiduum prius sinebat acescere, quàm eo frueretur, ne recentioris delicijs affectus nimis,eiusdem quoq; nimium absumeret. Illo oxygalactis condimento nõ modò famem, sed & sitim sedabat,seq; recreabat, quum & cibi & potus locum suppleret. Vbi tamen uel festiua temporis celebritate aut læto spiritu intitatus, liberalioribus epulis geniũ exhilarare, & perbellè cuticulã curare uellet,accedebat priori mensæ secunda ex ouo uno aut altero: in quem usum & gallinam splẽdido pulmento,nimirũ sui stercoris alebat.Cęterùm aduersus frigoris qualescunq; iniurias se quoque singulari dexteritate muniebat, gestando scilicet in supremum tabulatum, deinde rursus deportando, donec incalesceret, quos paucos ligneos fasces semel coëmerat. Hac arte perpetuò

Algebat nudo clausa culina foco:

Nec ullo opus illi erat lumine,præterquam cœlesti, solis quippe & lunæ: tempori siquidẽ inseruire, eiq; se conformare nouit non minus quàm hirun-

rundo,ciconia,aut ulla ſic latitans beſtia. Enimuerò toto anni decurſu ſole decumbente, ſimul & ipſe decumbebat: eo item exoriente, ipſe quoque apparebat: at lunæ uſura erat rarior. Adhæc ſua lintea non minori frugalitate eluebat ſubinde, ſaponis loco gallinæ ſuæ ſtercore illito. Eiuſmodi prouidentiæ lucro ſine ullis ſumptib. domum aluit ſuſtinuitq;, & affectui ita ſatisfecit, ut quicquid ex ſuis facultatibus quotannis rediret, in reddituum uſuram deponeretur: ſic tandem in diuitem euaſit uirum hic Euclio, ſi dues ſit dicendus, quem bona poſsidet. Etſi hanc artem liberali detexerim animo, ne tamen imitari ſtudeat ullus, proteſtatione minimè opus fore ſperare uolo. Verùm quid accidit? quod non minus pulchrè quàm uerè Comicus cecinit,

Tenax requirit prodigum.

Vix enim halitum reddiderat extremum, quum circa funus, mutata rei domeſticæ forma, uario potus genere ita defunctum lugerent hæredes, ut etiam in eundem à calumnijs ob auaritiæ incomparabilis dedecus nõ abſtinerent, ſeque alio modo inituros iactabant rationes: nec defuit euentus. Quicquid enim hoc tenacitatis ſtudio multis congeſtum fuit annis, id breuiori tempore non tam laborioſè diſsipabatur prodigalius. Sed ad inſtitutum.

Porrò ex rationibus ſupradictis nõ immeritò admirari ſummoperè, grauiterq; ex animo dolere cogor, annis ſuperioribus apud ea Imperij, eiq; contigua loca, ubi clarius ſonare Euangelij uox creditur, ob uitiatam tempeſtate uineam, & diſiectam quæ adhuc in herba erat meſſem, non ad Dei uel probantis uel punientis manum, mentis oculos cõuertiſſe magiſtratus: ſed ea neglecta, ad deliras lubricæq; mentis mulierculas numero plures reſpexiſſe, easq; in ſqualidos carceres, dæmonum hoſpitia & diram carnificinã pertraxiſſe, ubi in excitatæ tempeſtatis & inuectæ iacturæ confeſsionem adactæ, Vulcano ſolenniter conſecratæ ſunt. Mente autem deluſas fuiſſe à diabolo, qui earum phantaſiam ludibrijs præſtigijsq; corrupit, ut ſe feciſſe quæ nõ potuêre, confeſſæ ſint (quemadmodum ſolent obſeſsi, melancholici, incubo preſsi, Lycaones, cynãthropi, dementati, fatui & pueri) dubium eſt minimè. Non enim mulieris malitioſæ, aut alterius maligni hominis uoluntati & potentiæ aërem uel elementa, ut pro illorum mandato noceãt, ſubieciſſe iuſtũ & multæ miſerationis Deum, ſatis demonſtratũ eſt. Si diabolo poteſtas eſt aëris, hic Dei ſolius permiſsionẽ deſiderat expectatq;, nocendi ſemper cupidiſsimus: ut hoc nomine abſurdum errorem eſſe, ingenuè dicã, ſi quis mulieris uetulæ, amẽtis & maleficæ imperio ſubijci diabolum credat. Hæc quidem ita illi ſubiacet, ut cogitatione, ſermone & actu, illius ſæpe uoluntati morem gerat: uerùm ipſe profectò huius nutui pro ſua libidine obſequi poteſt minimè, etiãſi uterq; idem expetat, cum Dei ſolius ſemper, & quãdoq; fideliũ eius miniſtrorum edicto obedire compellatur. In rebus corrumpendis aëris conturbáti uiolentia, uel quocunque modo, unius Dei nutum & cõſenſum pręſtolatur ſpiritus procellarũ, ubi ſuos uel explorare, uel caſtigare inſtituit Deus: cuius miniſtri ueri, in Chriſti nomine, dæmonium ſubinde pellere poterũt. Proinde hos qui ueritatis luce ac radijs ſibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere ſententiam & magiſtratum & plebeios: & quum ſeduló grauiq; ſermone ab idololatriæ flagitio auditores reuocare conentur,

Ephes. 2.

hanc quoq; eius nefandiſsimam ſpeciem explicare oportuit, qua Lamijs attribuitur id, quod ſolummodò ad Maieſtatem diuinam pertinet, tempeſtates nimirum pro ſuo arbitrio ciere, & grandinem prolicere: item quãdo in rebus afflictis eouſq; deijcitur animus, ut ſuperſtitem adhuc eſſe Deum, qui opem ferre queat, uix credatur.

Si quæ fatentur dementatæ anus, præſtare ualerent, uix in generis humani ſuſtentationem frumenta ſupereſſent: immò nihil in rerum natura incorruptum permaneret, nec quidem ipſe homo conſiſteret: proinde etiam non tanto opus eſſet apparatu in bellis, ubi nihil non inſtrumentorum & materierum peſtilentiſsimarum cum grauiſsimis ſumptibus effingitur, quo hoſtis in perniciem cogi, ager funditùs corrumpi, ſegetes prorſus diſsipari, uites radicitùs euelli, aquæ penitus uitiari queant: ſolùm hic eiuſmodi uetula, quam Lamiam dicunt, uoto & opinione celerius, unico nutu nõ modò hæc efficiet, uerùm etiam copias ita affliget, urbesque & regiones conquaſſabit, ut ſe felices fore ſint ſperaturi aduerſarij, ſi in deditionem permittantur. Quid hic opus ſumptuoſis tormẽtis? quid pulueris illius diabolici mole? quid globorum & ſphærularum aceruis? quid mixto in funeſtiorem perniciem lardo, uel quacunq; alia peſte? quid igne in exurẽdis oppidis, arcibus & pagis? quid numeroſa illa manipulorum, & potius mancipiorum ſatanæ caterua? quid equitũ cataphractorum turba? Vnica hæc noſtra Empuſa, ſola Lamia, omnipotentiam hic ſuam oſtendet: quæ etiam in Turcam erit ablegãda, ut à ſubſidij in perpetuum Chriſtianiſmi hoſtem colligendi onere Germania ſemel ſubleuetur libereturq;. In media profectò luce cæcutijſſe uidemur, qui amplam hanc occaſionem tam ſtupidè neglexerimus. Sed dæmonis ope ſublimia hæc operari noſtras ſagas, nec illius auxilium à Chriſtianis admittendum eſſe, reſpondebitur. Hic uiciſsim mihi explicari uelim, cuius ope diſsidia ſeminentur propagẽturq; inter Chriſtianos: cuius inſtinctu & adminiculo hos &, cumprimis principes, adeò temerè, frequenter ob rem nihili, faſtu uel inſolentia turgidos bella mouere, urbes pacificas euertere, regiones uaſtare florentiſsimas, ſanguinem innocentem quàm poſſunt affluentiſsimè cum multa tyrannide effundere contingat: ubi uiolentiæ, ſtupri, adulterij, rapinæ, proditionis, latrocinij, & nefandiſsimorum quorum cunq; ſcelerũ tam in amicos, quàm in eos quos hoſtes uocant, quinimò dæmoniacæ colluuiei & flagitiorum ſatanicorum frequentiſsima ſchola & aſylum ſecuriſsimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Nónne cacodæmon? Si itaque exitioſis id genus monſtris quibuſcunque & diaboli organis in bellis locus eſt, quare ille denegabitur noſtris Lamijs: quæ non uulgari ratione, ſecũdum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miſcere, & hoſtem in ordinem redigere poterũt, etiam abſque ſanguinis effuſione, ſi ita uoles: uel cum grauiſsimis eius cruciatibus, pro ſuo arbitrio & libidine, citra ullã hęſitationem, & ſine ſumptibus? Eam de Lamiarum potentia perſuaſionem ad nos à mendacibus poetis deriuatã, in multorũ etiam piorum animis tam tenaces adhuc egiſſe radices, ex animo frequenter lugeo. at durum illud flagellum peccata noſtra mereri certum eſt.

Quanquam uerò, dæmonis inſtinctu dicta facinora perpetrare homines, obijcietur: & uice uerſa, diabolum

lum ex prauorum hominum ſuggeſtione & uoluntate quoque operari: hic reſpondeo, ea non conſequi neceſſariò: & oportere diſtingui rerum ſubſtantias, unde actiones producuntur. Alia enim eſt proprietas dæmonis, Dei ſpiritus miniſtratorij: alia terreſtris hominis. Ille quidem ut ſpiritus, in hominem ſe inſinuare, eumque agitare poteſt, unde dæmoniacus, uel à dęmone obſeſſus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem ſpiritum ſe uiciſsim ingerere homo terreſtris, ut inde ſimiliter nomen mutuetur, opereturque.

Graſſante crudeli bello inter reges Daniæ & Sueciæ anno 1563. ex caſtris Danicis ſcriptum eſt, Sueciæ regẽ inter ſuas copias circumducere quatuor uetulas Lamias, quę carmine omnem Dano præpedirent uictoriam, ut nullum poſſet hoſti facere damnum: & ſi qui à Sueciæ rege cingerentur obſidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuiſſet data fides, poſtea tamen unam ex his Lamijs captam fuiſſe à milite generoſi comitis à Schwartzẽburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, ſcripto addebatur: quemadmodum & circa uias in puteis & locis aquoſis limoſisq; inuẽta fuiſſe extracta longè fila, quibus ligneæ cruces multæ alijque characteres appendebant.

Si uera eſt hiſtoria, grauiter utrinq; delictum eſt contra manifeſtum Dei mandatum: à Suecis, quòd uetitam opem accierint: à Danis uerò, quòd ſibi à magicis illis præſtigijs & dæmonum ludibrijs timuerint. Enimuerò amentes illæ anus reuera nihil hic potuêre, quanquam ſecus fortaſsis erant perſuaſæ à mendaciorum architecto. Cęterùm permittit ſępenumerò Deus iuſto ſuo iudicio, eos qui diſsidia uolunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimeſcere exhorreſcereq;.

Ne aũt inaudita talis in bellicarum deſperationũ conatibus uideatur machinatio, aſſcribere non grauabor, cuiuſmodi flagitium ad extorquendos dæmoniacis fraudibus imbres è clauſis cœlis non minus doctè quàm piè enarret Ioannes Iouianus Pontanus lib. 5. belli, quod Ferdinandus Senior Rex Neapolitanus cum Ioanne Andegauenſium duce geſsit. Hæc doctiſsimi uiri ſunt uerba: Etiam prima rube ſcebat aurora, quum hoſtes conſpicati aſcendentem militem, ſuperãtemq; montis ardua, relicto caſtello, tormentisq;, non expectato primorum aſcenſu, cum captiuis per mõtes citato gradu Sueſſam ſe recipiunt. Rex territabundus, quanquam oppidanis excidium, direptionem cædemq; minitabatur, irrito tamẽ incepto paucis pòſt diebus inde abijt. Verùm enim irritã obſidionem, utq; incaſſum cederent conatus tanti, fuſus repẽtè cœlo nimbus efficit, laborantibus ac penè enectis ſiti popularibus. Nam quòd menſes aliquot nullos aërimbres dederat, & quod in ciſternis erat collectum aquarum, id omne exhauſtum cum eſſet, languentibus maximè agreſtibus, cunctis deniq; ob aquarum inopiam extrema metuentibus, nefariũ ad ſacrum magicaque ad maleficia concurſum eſt: quod in ſummis miſerijs ultimaque aquarum penuria perditiſsimis à ſacerdotibus commentum eſſet, dum impiè agendo, Dei ſimul iras & aëris turbationem ac tempeſtates exciunt. Inuenti enim ex oppidanis atq; obſeſsis ſunt, qui nocturnis in tenebris, deceptis caſtrorum uigilijs, per aſperrimas rupes furtim profecti ad littus, trahentes ſecum imagiñem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam

prius ac diro perſecuti carmine, pòſt in mare execrabundi immerſerint, cœlo, mari, terriſq; tempeſtatem imprecati. Quo etiam tempore ſacerdotes quidam mortaliũ omnium ſceleſtiſsimi, dum ſatisfacere profanis militum artibus ſtudent, ritum nefarium ſecuti, quo, ut dictum eſt, in huiuſmodi neceſsitatibus elici imbres putantur, aſino pro ædis foribus conſtituto, tanquam agenti animam cecinere funeſtum carmen. Pòſt diuina euchariſtia in illius os palatumq; iniecta, conclamatum aſinum funereis cantibus, uiuum tandem ibidem pro templi foribus humauere. Hic uerò uixdum perfecto ſacro obnubeſcere aër, ac mare agitari uentis cum cœpiſſet, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cœlum terræq; horreſcerent, uolitarent euulſæ uentis arbores, deſciſſaq; fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus, prorupit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam ualidi, ut non ciſternæ modò colligendis aquis ſatis non eſſent, ſed arentia ſaxa rupesq; exuſtæ ſolibus torrentes undequaque prolapſos diffunderent. Itaq; rex, qui ſola in ſiti potiũdi oppidi ſpem collocauerat, fruſtra ab ea habitus, ad Sauonem uetera in caſtra redijt. Cęterùm exiſtimare Deũ iratum, beneficium pro ſcelere referre, neq; pij eſt hominis, neq; rerum naturæ callentis, atq; perueſtigantis cauſas. Quo enim maiores inualuere hyeme ſiue æſtate æſtus, cœlique ac terræ ſiccitates, eò tempeſtates conſueuere pòſt ſequi fœdiores, nimbique magis procelloſi. Adhæc, ſi quando naturales tempeſtatũ turbines præuidet diabolus, tunc ad prædictarum blaſphemiarum ſtudia excitat, quos eiuſmodi impietatis cultores nouerit.

Bellicis porrò motibus digreſſus nonnihil, ad tempeſtatem Germanicam, cuius paulo antè memini, reuertor. Hic nec illud ſilentio erat ſepeliendum, quòd quum ea in illis graſſaretur oris, eodem tempore uariũ procelloſarum earum nubium exortũ defixis oculis ſe uidiſſe, & attentius obſeruaſſe in diuerſis, etiam longè diſsitis prouincijs, nimirum ducatu Vuirtembergẽſi, Franconia, Bauaria, Saltzburgo, Vienna, mihi aſſeruerit uir nobilitate, prudentiá, multijuga lectione & uario rerum uſu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cũctationem ijſdem diebus per eas feſti nãtiſsimè peruolabat ditiones ad Cęſarem, tractum tempeſtatis & damni illati ubique ſingulari conſiderans ſtudio: nec animaduertiſſe quicquam, quod ad Lamiarum opus potuerit cõ torqueri, ait. Cum ſtupenda ſe adhæc admiratione excepiſſe affirmauit, q rediens ex hoſpitis relatu in itinere cognouerit, quaſdam fœminas apprehenſas, carceribusque traditas eſſe, ob accitam tempeſtatem damnoſam, maximè apud eos quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & deluſarum ſagarũ ludibrijs cenſere decuit, quàm facere uulgus ſolet, propter peculiare & indefeſſum Theologię purioris ſtudium, cui ſe hi mancipaſſe creduntur: unde non obſcurè licuit elicere dilucidos eiuſmodi plagarum authores & cauſas. Exemplum in Iobo minimè dubium proponitur. Punitionis quoque ſimilis minæ euidentiſsimæ in Prophetis legũtur, aduerſus eos, quibus ad diuinæ uocis monitionem aures obduruêre. ut Aggæi 2: Percuſsi uos uento urente & aurigine, atque omnium manuum ueſtrarum opera, & non fuit qui ad me conuerteretur. Et cap. 1. Ponite corda ueſtra ſuper uias ueſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multum, & collegiſtis parum, &c. Et in-

infrà: Respexistis ad amplius, & factum est minus: & intulistis in domum, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum, &c. Item Iohelis 1. Dissipata sunt horrea, dissectæ apothecæ, confusum est tricum, ingemuit animal, &c. Leuit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur incassum labor uester, &c. Si autem in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum. His & Iohelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Ecclesiast. 39. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. Initium necessariæ rei uitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, sal, lac & panis similagineus, & mel & botrus uuæ, & oleum & uestimentum. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in mala cõuertentur. Sunt spiritus qui ad uindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. Et in tempore consummationis effundent uirtutem, & furorem eius qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad uindictam creata sunt.

Ex animo itaque prẽmonitos uolo eos, qui in prædicto errore etiamnum cõquiescunt, nec in aëre turbãdo Dei manum citra hominum cooperationem agnoscere uolũt, inuectaq; inde damna hominum arbitrio imputant, ut resipiscant adhuc. ad quam uocem si eorum ut præfractorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos prouolutum iri præsagio, unde nullum educere poterit Thesei filum, sed solius miserentis Dei filius: tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominũ hostis ut iuratissimus, ita & sanguinis innoxij cẽdiumq; impiarum sitiẽtissimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palàm hæc proponet euentus: quod Deus pro ineffabili sua bonitate clementer dignetur auertere. Falsus enim malo audiri uates: sed me uestigia terrent. Exempla noui complura: quid iam alij cum magno suo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipsi certiores erunt testes. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominũ ruinam exitiumq;, milleartifici non erit difficile, potissimùm apud quos ex uoto succedere institutum uidet, ubi nimirum ob peculiare suum ex Dei assensu factum, in uitam insontem porrò sæuiri animaduertit: tum neruum cõsequutus, alia similia, uel etiam tetriora molitur, quibus in sua nassa arctius constringit, atq; ex Charybdi in Scyllam propellit, quos suis strophis pronas offerre aures comperit. Hic sanè sæpius conniuet Deus meritò, ob inuictam eorum incredulitatem, qui, licet aliter Sacrarum literarum lectione, maximè ex Iobo, instituti, nõ tam Dei iusti manum uel probantem uel castigantem agnoscũt in segetũ, uinearũ & pecorũ perditione, quàm singularẽ eius misericordis benedictionem & grãtiam in annonæ affluentia amplectuntur.

Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ superioris prouincias illa tempestas calamitosa afflixisset, me quoque pro rerum mearum sorte haud leuẽ passum iacturam ex grandinis, uel potius glaciei procella, in ditione Raueſteinensi, non procul à Grauia. Ea segetes feliciter messas, & in agro per fasces

quaternos coniunctim ad excitãdum, ut apud nos moris est, dispositas, ita disiecit ac excussit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuò satum dixisses: unde nec eum conserere in proximum annum, sed terram aratro solùm euertere uoluit uillicus, ut quæ abundè nimis frumento saturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque simul ex arboribus quasi securi sectos, per arua sparsim disiectos fuisse ex eius glaciei uiolẽtia uidi. Recto autem ductu, nec sparso, hic flauit spiritus, ut ferè nihil aut parum infortunij utrinque senserint proximi agri. Atqui Virgilio ethnico, circa messem non tam miraculosa fuit uisa eiusmodi turbatio aëris, Georg. 1.

Sæpe ego, cùm flauis messorem induceret aruis
Agricola, et fragili iam stringeret hordea culmo,
Omnia uentorum concurrere prælia uidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumq; leuẽ, stipulasq; uolãtes.
Sæpe etiã immensum cœlo uenit agmen aquarũ,
Et fœdam glomerãt tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata læta boumq; labores
Diluit, implentur fossæ, et caua flumina crescunt
Cum sonitu, feruetq; fretis spirantibus æquor.
Ipse pater media nimborum in nocte coruſca
Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugêre feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis strauit pauor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Deijcit, ingeminãt Austri & densissimus imber,
Nũc nemora ingẽti uẽto, nunc littora plangũt.

Hæc profectò syncerè & singulari animi studio sibi proposita meminerint, qui ad se admonitionẽ pertinere candidam arbitrabuntur. Si uerò pleriq; indolis morosæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter uel seriò insolescere lubeat, ijs quidem per me licet, dummodò aduersus cõscientiæ & ueritatis testimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Christianæ quies utilitasque requiratur.

Ansam uerò huius incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum uiua minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore secũdum eorum incredulitatem uexantur à satana, ut aliàs lac ademptum, aliàs fœtum, aliàs segetes, aliàs armentum etiam interemptum à Lamijs putẽt: & uniuersam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in uera fide, sed ad meras anicularum uoluntates referant. Adijciam doctissimi uiri IVLII SCALIGERI uerba ad Cardanum: Ais, ad maleficij efficaciã conferre malefici constantiam. Putasti cuiuspiam affectum agere in alium, quàm in eum cuius affectus est? Neq; uerum est, ab homine homini noceri posse uerbis. Nam quis illa eum uerba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Nõ cœlestis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorem fascini? Ergo malus dęmon: non ut hominem faceret potentiorem, sed utipsum deciperet credulitate, atque socium haberet tum impietatis, tum æterni exitij. Ipse igitur agit dæmon: stultus ille ac uæcors, putat suis sese uocibus agere. *Li. 16. de subtil. exer.*

Porrò à contrario quis fortè obijciet, pluuiã cieri posse carminibus in perniciem à maleficis: quum ex iure scripto constet, aliquas in salutem pluuiam prouocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Constãtini est, qua admittit eos qui precibus, carminib. aut medicamentis pluuiam impetrare ualent, aut aliquid quod ad hominum salutem spectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis est, mea opinione, ut si quis istis artibus ad utilitatem hominum utatur, permissæ sint, ut scribit Iosephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui uetitæ per se sunt, & maximè

ximè si in alicuius perniciem conuertantur. Hic paucis, cum bona uenia, respondeo: Christianum Imperatorem credidisse aliquã in his esse uim, haud secus atq; multi alij, & quidem plerique ἄθεοι ac poëtæ. Ex quo consequitur, magnã hunc ea in re iniuriam Deo fecisse, qui non pijs uotis & culpæ deprecationibus supplicãdum, sed contestationibus impijs ac adiurationibus cogi Deum posse, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin & amplam diabolo aperuisse fenestram, quum uero Deo relicto, per Satanę aut ministros aut ministeria quid se consequuturum confideret. Cæterùm, ut semel hoc caput finiam, quid potest in hac re & causa dici dilucidius eo quod apud Hieremiam capite 14. legitur? Nunquid sunt, inquit, in uanitatibus Gentium, qui pluere faciunt? & num cœli dabunt imbres? An non tu es Iehoua Deus noster? Te igitur expectamus. tu enim fecisti omnia hæc.

DE NATVRALIBVS PHARMACIS somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum item unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mẽtemq; impense turbantibus. Caput XVII.

INterdum Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quib. ubi se inunxerint, confricuerintq;, ita à fraudulento magistro institutæ Lamiæ, per caminum mox se euolaturas, ac per aërem longè lateq; euagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille milleartifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimũ lethargicumque somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia uideantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum indagator Ioannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, siue de miraculis rerum naturalium, scribit: Adeò dira, inquiẽs, cupido hominum mentes inuasit, ut quæ natura mortalium cõmoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coacervatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquã ipsæ superstitionis plurimùm admiscent, naturali tamen ui euenire patet intuenti. quæq; ab eis acceperim, referam. Puerorũ pinguedinem aheneo uase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum nouissimumq; subsidet. inde condunt, continuoque inseruiunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum uulgare, penthaphyllon, uespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum (etsi diuersa commiscent, ab ijs parum dissidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubescant, & reuocetur calor, rarumq; fiat quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperianturq; pori, adipem adiungunt, uel oleum ipsius uicem subiens, ut succorum uis intrò descendat, & fiat potior uegetiorque, id esse in causa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri uidẽtur ad conuiuia, fonos, tripudia, & formosorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis uis, impressionum habitus, ut ferè cerebri pars ea quæ memorativa dicitur, huiusmodi sit plena: cumq; ualde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, ut spiritus immutentur, nil noctu diuq; aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cum non uescãtur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus.

Cap. 26.

Lamiarum unguenta.

Dum hæc penſiculatius perquirendo operam nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus uetula quædam (quas à ſtrigis aliis nocturnæ ſimilitudine Striges uocant, quæq; puerulorum ſanguinem è cunis abſorbẽt) ſponte pollicita breuis mihi temporis ſpacio allaturam reſponſa: iubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant teſtes: ſpolijsque nudata, tota ſe unguento quodã ualde perfricuit, nobis è portæ rimulis cõſpicua: ſic ſoporiferorum ui ſuccorum cecidit, profundoq; occubuit ſomno. fores ipſi patefacimus, multum uapulat: tantaq; uis ſoporis fuit, ut ſenſum eriperet. Ad locũ foras redimus, iam medelæ uires fatiſcunt flacceſcuntq;. A' ſomno ſeuocata, multa incipit fari deliria, ſe maria monteſq; tranſmeaſſe, falſa depromens reſponſa. Negamus, inſtat: liuorem oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Hactenus Ioannes Baptiſta.

Hiſtoria memorabilis.

Striges.

De Subtil. li. 18. de admirabilibus.

Lamiarum quoq; unguentum propemodum ſimile tradit Hieronymus Cardanus, poſt cuius inũctionem mirabilia uideri apparet. Nam & de his quæ non ſunt, & tamen uidentur, ibi ſermo eſt. Conſtat pinguedine puerorum, ut dicunt, ſuccisque apij, aconiti, pentaphylli, ſolani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc uident. Spectare autem uidentur theatra, uiridaria, cœnas, ornatus, ueſtes, formoſos iuuenes, reges, magiſtratus, imò res omnes quibus delectantur, quibus etiam ſe frui arbitrantur. cernunt item dæmones, coruos, carceres, ſolitudinem, tormenta. Hæc igitur ſunt uiolentorum inſomniorum cauſæ. Hinc etiam illas apio uictitare ait, caſtaneis, fabis, cepis, caulibus, phaſelisque, ſomnos turbulentos cientibus: ſic magis per ſomnum ferri uidentur in diuerſas regiones, atque ibi multifariam affici, prout uniuſcuiuſque fuerit temperies, unguento adiuuante. Cui non abſimile ad inducendum profundum longumq; ſomnum, adiungam hic oleum. Rec. ſemin. lolij, hyoſciami, cicutæ, papaueris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iiij. baccarũ ſolani ſomnifici part. i. ex his omnib. fiat oleum ſecundum artis legem, & pro qualibet uncia iſtius olei miſceatur ſcrup. i. opij Thebaici. Hinc ſumatur ſcrup. i. uel. i. ſ. & duorum dierum ſubſequetur ſomnus. Liquorem cõciliãtem mirificè ſomnũ, ad guttam unã aut alteram exhibitum, lubens hic adderem: ſed præſtat nõ publicari. Suam quoq; hic laudem meretur ſuccus ſingulari ratione ſuoq; tempore ex hyoſciami radicibus extractus. Eiuſmodi quædam ſimplicia, puta lolium, faba inuerſa, opium, hyoſciamus, cicuta, papaueris ſpecies, ſolanũ furioſum ſomnificum, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturaliũ rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus uel aufertur uel turbatur: ut qui ijs utatur, loquẽdo, audiendo & reſpondendo amens uideatur, uel in ſomnum altiſsimũ ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum uſum, & aquas, uina, pulueres, trociſcos, olea, aliasq; formas hinc conficiendi modum, ſilentio inuoluere malui, ne ijs abutendi anſam alicui ſubminiſtraſſe uidear. Perpetuò iuuandi, & nõ lædendi, animum mihi donauit omnis boni author benigniſsimus.

Somnifera admodum leum.

Simplicia ſus turba & auſ tia.

Adijciam hic tamen ob cautionem hiſtorias duas non inutiles, de horum ſoporiferorum uiribus. Mulier quædam ad rem attentior, optimeq; nota, ſed quæ ſuum iam obijt diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratq; ex lolio diligẽter excreto (dourt nos uocamus) molito pinſitoque, admiſta ſecalis farina, panem apparari

& coqui,ut eos minoribus ſumptibus aleret. quo quum eſſent paſti,in quandam leuem inciderunt amentiam: & cum eſſent aliquandiu rotati uertigine,laſsi ad unum omnes in profundũ longumq́; inciderunt ſomnum,ut pro labore,quem uetulæ prętare oportuiſſet, ipſi continuò ſterterent: donec ea tandem poſt alterum aut tertium diem errore animaduerſo, uictus rationem mutaret.

Adhæc clariſsimus eruditione, multijugaq́; rerũ obſeruatione & uſu medicus,D.Renerus Solenander,collega in eodem apud illuſtriſsimũ noſtrum Principem miniſterio coniũctiſsimus, quum Louanij anno quadrageſimonono ſub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, uidit puerũ Seruatij Saſſeni bibliopolæ mirãdis ſymptomatibus correptum, ex eſu fortè unius baccæ ſolani maioris (herbam bella donna Itali uocant) quam caſu imprudens propter ętatem,ignarusq́; rerum,ex horto D.Gemmæ Phryſij uicini ſui(qui tum eam plantam pręgnãtem alebat cum aliquot alijs exoticis herbis) legerat deuoraratq́;, ceraſum uel uuam forſitan exiſtere arbitratus. Puer primùm cœpit furioſe agere,nec ullum parentem interſtinguere, animo & corpore languere: uocatus D. Brachelius ad conſilium & curationem, tam ſubita ſymptomata grauia miratur:ſtatimq́; concepta ſuſpicione aſſumpti alicuius ueneni maniaci,ſciſcitatur ubi nam puer fuerit,quid egerit? eũ in D.Gemmæ horto luſiſſe narrant,uiſumq́; uerſari circa dictam plãtam,eiusq́; decerpere baccas. Sed priuſquam hoc innotuiſſet, incidit puer in ſomnum profundũ, ut excitari nequiret, is durat ad horas uigintiquatuor. tum puer ſpontè euigilat, agnoſcens primùm patrem, deinde alios, ſed ſtupidior; at paucis tũ exarte adhibitis remedijs, probè reſtitutus eſt.

Dormitiotes excęti.

Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonenſi prouincia oriundo accidit,mirum magis eſt, eo quòd & riſũ ſimul & deploratione dignũ uidea tur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus, dynaſtæ cuidam donabatur,& (ut opinor)Bellerbeco, qui cis Boſphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non aſperè cœpit tractari more Barbaro, ſed perhumaniter, eo quòd gyneceo deſtinatus eſſet ob formam ac ætatem. Itaque tandem die quodam cibi ac potionis tum uarietate,tum copia fuit effectum,ut in ſomnum triduanum incideret. Quo finito,quum experrectus mingere uellet, exectos ſibi teſtes animaduertit. tum demũ attonitus cognouit, quàm diu dormiſſet, & cur tam lautè ſemper ac affluenter tractaretur,atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat ſomno. Redijt tandem ad ſuos, & hanc attulit cauſam,cur nuptijs facilè carere poſſet.

Bellerbecus.

Albertus Magnus in Ægypto etiam naſci lapidem tradit, & Dioſcorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi, magnitudine calculi, pinguis & uerſicolor: quo contrito,& cum aqua uinoque epoto, ſtupor omnium ſenſuum iuducatur, ut nullum omnino dolorem ſentias. Vnde refertur à Iuriſconſultis, ubi de quæſtionibus agunt, ac tormentis.

Gemma ſtuporem inducens. In Lapidario Dioſc. lib.5. cap.115. Plin.lib.37. cap.7. Vide lib.5.ca. 12.poſt. Paris de put. tract.de Syndic.c.tortura. lo.2.

DE OPIO, HEIRAN LVC, GE-lotophyllide, ſolano furioſo, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates. Cap. XVIII.

HIc obiter,ob raritatẽ,& rei quaſi miraculum,non erat prętermittendum, opij eſum Turcis, & multo magis Perſis, tam eſſe familiarem, ut nihil propè familiarius: quòd eo uorato ſe ualidiores eſſe, minusq́;

Opij frequẽs apud Turcas & Perſas uſus.

belli pericula timere, perſuaſum habeant: quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius ſe quibuſcunque naufragiorum & diſcriminum fluctibus obijcere, obſeruamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio uniuerſa ſpoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papauere albo leuiter uulnerato, poſtquam capita protruſerit: unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concreſcentes. Eius ſemine apud Turcas non minus terra conſeritur, quàm in his ditionibus tritico, præſertim Acharæ, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in alijs uicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ. Vix Turcam inuenias, qui opium non redimat: etiamſi unius aſpri numiſmatis ualorem tantùm poſſideat, eius dimidietatem opio impendet, ſecum id tam toga quàm bello collaturus. Quidam eius eſui aſſuetus, ſemel drachmam mediam innoxiè uorabat: poſtridiè uerò drachmam integram idem ille deglutijt citra ullum aliud incommodum, quàm quòd uelut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam aſſueuerat, eo ſumpto, nihil incommodi ſenſit, quàm in uentriculi orificio calefactionem, leuem cerebri turbationem, & ſomnum inquietiorem. Tritum Turcis in obijcienda calumnia prouerbiũ eſt, Opium comediſti: ac ſi alterius prouinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarum ualde, guſtu calidum, ut os inflammet, ad modum pilorum leoninorum colore fuluum, odore moleſtum & graue. In extremo refrigerandi gradu id deſignari, cum inſigniter amaricet, inflammetq; mirum eſt. Maſſchlach uulgares Turcæ nuncupant, ophion peritiores. In uſu quoque habent puluerem illis dictum Heiran luc: cuius circiter coclear quicunque ſumpſerit, nihil loquitur, at cõtinuò ridet, admiranda ſe uidere ratus: atque hinc ſuos inſtituit geſtus, ut ingẽtem omnibus ſpectatoribus riſum moueat: qui ubi ad mentem redierit, ſe his uel illis fuiſſe locis, & mira uidiſſe rerum ſpectacula, aſſerit. Rogati illi, puluerem cannabinũ eſſe plerique reſponderunt: qui, quãquam ex Galeni doctrina, largius paulò ſumptus caput feriat, uaporem ſurſum ob multam calefactionem mittens: citius tamen ex gelotophyllide parari ſuſpicarer, ſi Turcis fuerit cognita ea pláta, in Bactris & circa Boryſthenem proueniens: quæ ſi cum uino & myrrha bibatur, uarias dicunt obuerſari ſpecies: ridendiq; finem non fieri, niſi potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis. uel eum ex ſolano manico uel furioſo cõfici, quis opinetur non abſurdè. cuius radicem ad drachmæ unius pondus ex uino potam, excitare ſpecies uanas, imagines q; non iniucundas, docet Dioſcorides: ſed duplicatum eum modum, ad tres uſque dies mentis alienationem afferre, addit. Cæterùm quũ ad cannabim uires puluerís Heiran luc retulerint Turcæ, fortè ſic ex planta conficitur, quæ Indis Bangue dicitur, cannabi haud abſimilis (teſte Garcia ab Horto proregis Indiæ medico) niſi quòd huius ſemen cannabino minus eſt, nec ita candicans, ut illud: deinde huius ſtolones lignoſi nullo ferè cortice ueſtiuntur, ſecus quàm in cannabe. Ex folijs contuſis, interdũ & ex ſemine ſuccus cogitur, mixtaq; uel nuce moſchata, uel gariophillis, aut ambaro & muſco exhibetur: unde in extaſin quodammodo rapiuntur qui hauſerunt, atq; omni ſollicitudine liberantur, nõnihil ridentes. Hinc magnus Sultanus Badur iactare ſolet, ſe, quando in ſomnis adire Luſitaniam

Vide etiam Dioſc. lib. 4. cap. 60.

Lib. 3. cap. 15. Obſeruationum.

Maſſchlach.

Ophion.

Heiran luc.

Lib. 4. ment.

Gelo lio.

Sola ſtra gine indo

Lib. cap.

Ban

Lib. ſimp Ind.

taniam uellet,Brasilium,Asiam minorem, Arabiam & Persiam, pauxillum Bangue solùm sumere. Huc pertinet etiam Datura Indorum planta,quæ in Malauar nascitur,flore in extremis ramis rorismarini colore, qui uelut & semen inijcitur à furibus in cibos eorũ quos deprędari studeant: mente enim uidentur alienari qui sumpserunt, & in risum solui,magna cum libertate sinentes auferri quæ fures uolunt: duratque illa mentis alienatio horis uigintiquatuor. Nec hic alienum,quod de Indorum Tabaco, Lusitanis Peto nũcupato,Gallis Nicetiana,Herba reginæ & Herba sancta,scribit Nicolaus Monardis Hispalensis medicus. Non quoq; omittendum, quod de theangelide,in Libano Syriæ nasci solita,traditur,ea uidelicet deuorata præsagire homines. At mea quidem opinione, ea uorata dementari homines potuerũt: ut ipse diabolus se in illos,ut iam apparata organa,insinuans, futura uel ambiguè uel mẽdaciter suo more præ dixerit. Potamantim itidem ad Indũ fluuium inueniri narratur, eaque pota lymphari homines obuersantibus miraculis.

Cap. 24. Datura. simpl. acum. gelis. ntis. Reg. pi.

Similis cuiusdam potionis uenefi- cio laicum dementabant, uelutq; stupidum reddebãt quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernates, anno nono supra sesquimillesimum, ut aquam causticam siue ardentem absq; sensu tolerarit. Ea Christi quatuor uulnera pedibus, manibus & corpori se imprimere simularat laruata Maria, adornatus scilicet in hanc tragœdiam monachus,qui antea clauum quoque per alteram laici manum transegerat, nihilque non in D.Virginis specie persuaserat,ut illius simplicitate & amentia abuteretur, cum tribus suis fratribus religiosis figmenti conscijs, ad sui instituti confirmationem. Quo nomine potionatus ille,altari quoque in D. Virginis sacello imponebatur,ubi uelut catalepsi correptus, in turbæ confluentis cõspectu immobilis ad stuporem usque genibus flexis perdurauit: dum interea temporis Doct.Stephanus, fabulæ huius actor, per canalem in Christi & D.Virginis simulachris proximis mutuum colloquium mentitur. Fraude tandem detecta,artificiũ confessi sunt monachi quæstionibus subiecti, exustique eiusdem anni die postremo Maij. Historia sanè lectu dignissima, ut hinc in reliquarum eiuscemodi impostturarum,ad animarum exitium olim ab id genus hominibus constructarum cognitionem promptius perueniatur. Similibus fortassis in suis corporibus quandoque utuntur nostræ Lamiæ.

DE INCVBI DAEMONIACI ILlusione, & incubo morbo naturali. Cap. XIX.

HInc iam incuborũ succuborúmque laruas aggrediamur, quid in his ueritatis foueatur,studiose & latius inuestigantes; ut non modò è uulgarium,sed & prudentium animis,semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiatur. Quum itaq; huius hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrentur, hanc commixtionem,ut reliqua propemodum omnia, merè esse ex læsa mẽte imaginariam, uel solùm qualicunq; affrictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec uerè congressum fieri,rationibus demõstrabitur euidentissimis: ubi prius cõmonuero, nostris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incubando, quòd põdus quoddam nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus,respirationem opprimens, & ob id uocem impediens:

Congressus dæmonis cũ muliere imaginarius.

Incubus.

ita ut si uelimus clamare, non possimus, cum somnijs horrendis & imaginationibus plurimis nos ab alijs inuadi existimantes. Fit ferè noctu, & à somni initio: & quæcunque epileptici interdiu uigilesque patiuntur, hæc noctu & in somno ephialtici. Plinius modò suppressiones, modò noctis ludibria, modò Faunorum in quiete ludibria nominauit. Arabes, inquit Auicenna, albedilon & alcratum, Auerroes elgadum, Azarauius alcaibum, nostri uulgò grauedinem dicunt, quasi pondus equitando (sic loquũtur) nos opprimeret: sic nostrates quoq; dicũt sua lingua, Die mar rydet vns. Epilepsiam esse quidá sentiunt diminutam, quæ fit in somnijs, de qua Aristoteles intellexit lib. de Somno & uigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id est insultor, quasi aliquis insiliat, uim inferens, & alterũ cõprimens, ut nõ possit moueri, donec liberetur ab inuasore. ὠνιγαλίων à suffocãdo Themisoni dicitur. quæ signa ab imminuto calore prouenium: & quum spiritus animales existentes in cerebro, ob uapores ascendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut uirtus opprimatur, & uideatur aliquid graue sibi inferri, quod tamen reuerà non fit. Contingit aũt potissimùm resupino corpore iacẽte: plerũq; ore uẽtriculi aut pituita crassa lenta q;, aut ciborũ cõcoctu difficilium copia oppresso. Quũ uerò sagę sint ob sexum & ętatem utplurimùm pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ, curnõ supinè cubantes, huiusmodi morbo erunt obnoxiæ? atq; accedente illo sensu cõmuni, ab immundi spiritus assidua suggestione uitiato, putabunt fatebunturq; uerè se passas esse, quod solùm uel per somnùm uel imaginatione intẽsa innotuit? Cõueniẽtè hic ex Iasone Pratensi historiam de ocioso quodã sacrifico adscribendam duxi: ita narrat. Nuperrimè sacrificus quidam me conuenit: Domine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actum est, & prorsus perij: tabes me habet. Viden' quàm sim emaciatus, quàm exanguis? uix tenui pelle cõtegor: succulentus esse soleo, speciosulus, & bene habitus: nunc fœdum spectrum uideor, hominisq; inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepidè, & ualde admiraberis. Sub quamlibet fermè noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, ipsa uiolenter comprimit, atque coarctat animæ meæ uias, ut ægrè respirare queam. Quin clamitare cupienti, uocis iter præcludit, ut quanquam præ pauore nitor attollere, minimè queam. Nec manus ad propulsandam iniuriã, nec pedes ad capessendam fugã expedire ualeo. Vinctũ me & affixum tenet. Heus, inquam subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum est phãtasma, merum ludibrium. Nec plura moratus: Phantasma (inquit) ludibrium (inquit) profectò non est: ita me Deus amet, quæ hisce oculis conspicatus sum, & quæ hisce manibus exercui, enarro. Equidem uigilans, mentisq; compos, eam uideo coràm, & inuadentem accipio, conorque obluctari: sed præ languore, metu, angustia & impacta ui, nihil efficio. Hac de re horsum uorsum amens cursitaui, unumquemlibet percunctans, possẽtne succurrere miserabiliter pereunti. Minoritam consului, quem callidũ ueteratorem dicunt, ab hoc præsentaneam opem sperabã: sed spe mea frustratus sum planè, nullam is salutem attulit: tantùm monebat, Deum optimũ maximum, quem iam pridẽ precibus fatigaram, strenuè orandum, ut dignare tur in-

ἐφιάλτης.

ὠνιγαλίων. *Incubus olim quoq; dæmon putabatur. Aetius libro 6. cap. 12. ex Posidonio. Nostrates appellant Germanicè, Die mar ryden, quasi dicas, modium uel põdus superequitare.*

De cerebri morb. cap. 26.

Incubũ sui sacrif.

tur infestam uexationẽ auertere. Adij uetulam quandam,pro fama populari, sagam atq; uersutam. Hæc aiebat, qui sub crepusculum diei statim ab excreto lotio matulam obturarem dextra caligula, & fore ut eo ipso die maleficа me inuiseret.Id etsi uanum uidebatur, nec parum me ab experimento absterreret religio,uictus tamen impotentia & diuturni laboris tædio,tentaui. Et per Iouem, accidit uaticinium. Veniens in domum meam,uesicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica commearet: sed implacabilis ueterem morem asseruat, semelq; constituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc uix quiui ulla ratione ab insania reuocare: sed à secundo tertióue congressu hilarior factus,morbum agnoscere cœpit,& sanationis spem fiduciamq; cõcipere.Iam ad congressum imaginarium.

HYMENIS MEMBRANAE, QVA *omnes muniuntur uirgines,ratione commonstrari certißimè, dæmonum cum mulieribus concubitum esse uanum,mereq; imaginarium.* Cap. XX.

PRimùm huius cõgressus uanitas, fucusq;, apertissimis atque adeò oculatis testimonijs,ac argumento irrefutabili conuincentur, si uirgo hoc deprauatæ imaginationis fascino agitata,ludibriaq; eiusmodi perpessa, quæ à dæmonis initu corrupta creditur(qualem apud Hollandos religiosam,ex propria peractæ cum dęmone huius spurciciei confessione flammis adiudicatam scio) ab obstetrice perita, uel alia non indocta femina inspiciatur, contrectetuŕque:ea.n enim adhuc uirginitatis zona, hymene nimirum munitam esse (si alioqui à uiri concubitu fuerit libera) comperietur.Ea siquidem omnes uirgines ab initio dotatas, obuinctasq; à conditore Deo fuisse, contra multorum secus contendentium sententiam ostendere uolui:primumq; generale Mosis ex Dei uoluntate consilium, de indicijs uirginitatis indubitatè cognoscendis, si de uirgine matrimonio tradita,in lę sæ antea pudicitię suspicionem maritus uenerit,proponam explicaboq́ue. id tale est: Si duxerit uir uxorem, accesseritq; ad eam,& odisse eam cœperit,quæsieritq; diuortij occasiones,nomen pessimum ei obijciens, & dixerit:Vxorem hanc duxi,& ingressus ad eam,non inueni uirginem, uel uirginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa uirginitatis puellæ ad seniores ciuitatis, qui sunt in porta, dicetq; pater: Filiá meam dedi huic uxorem, quã quia odit, imponit ei nomẽ pessimum, ut dicat, Non inueni tuam filiam uirginem: & ecce hæc sunt signa uirginitatis filiæ meæ. Expandent uestimẽtum coram senioribus ciuitatis, apprehendéntque senes urbis illius uirũ, &c. Quòd si uerum est uerbum illud,& signa uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruẽtq; eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Ad huius loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena nõ agnoscentibus satisfiat, ac meum interim prosequar institutum, breuiter de eo quædam hic dicam.

tata sunt omnes uirgines.

Deut.22.

In uirgineis locellis, uel *κολπῳ γυναικείῳ* inhæret latetq́ue hæc tunica constitutis conseruatrix, qua primo insultu disrupta, uenarum uteri orificia hic intexta, desinentiaq;, sanguinem fundunt, menstruum uulgò, licet impropriè,appellatum. Vnde nuptis uirginibus, prima concubitus nocte, ex huius membranæ uiolenter ruptę uenulis sanguis promanat: cuius lituris,

Virginitatis signa. Mosis locus explicatur.

ut uirginitatis uel uirginalium notis, testibusq;, tincta quibus teguntur uel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspicacibus, coniugesq; uiolatæ antea pudoris zonæ falsò insimulantibus maritis expandi ostendique iubet Moses.

Apud Hispanos quoq; admodum uulgare est sponsis, eas solutæ uirginitatis lituras sanguineas in linteo à primo concubitu obseruare. Apud hos etiam filias pro uirginibus aliquoties diuendere solent quædam lucri cupidæ nimis matres, hymena inuiolatũ, eiusq; rupti manantem sanguinem alia materie ficta imitatæ.

Adhæc, præterquam quòd in uirgine quadam certissimè etiam tegumẽtum illud solidissimum deprehenderim, idipsum quoque à pudicissimis, mihiq; familiaribus matronis, quæ in seipsis hoc pudicitiæ munimẽtum prima admissione obseruarunt, pudica collatione cognoui: quæ & omnes uirgines eo donatas esse, ex fœminis itidem alijs, quibuscum familiariter & occultè hac de re contulissent, se intellexisse, uno quoque asseruerunt ore. Membrana interim alias crassiore firmioreq;, quasdã tenuiore fragilioreque hic obseptas esse, minimè dubium est: pleriq; etiam lasciuo quopiam attritu eam diuelli, lacerariúe, aut putrescere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi constat. Exemplo id testatum facilè fecerim: uerùm non est nostri instituti, inutilem huius argumẽti contexere telam. Satis sit indicasse, imò apertas ostẽdisse rationes, quibus succuborum incuborumq; falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil explicuisse: & medicis negantibus membranam hãc in omnibus uirginibus, ansam submini-

Hymen membrana aliàs crassior, aliàs ualidior, ut sectione opus sit, aliàs fragilior.

straſſe, eam oculatius obseruãdi: cuius quidem uitiatæ prius nomine, uxorem secretò arguisse olim maritum non immeritò memini.

Si quis iam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabolum ut multiformem, Venereæ rei ludibria posse cum uirgine exercere urgeat: huic respõsum uolo, ut me doceat, quomodo eo uirginitatis muniméto inuiolato, posset ex eiusmodi cõgressus partu progignere uterus materierum usqueadeò grandium, durarum, inęqualium, asperarum acutarumque monstra, qualia Magdelenam quãdam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo pòst ostendetur. Enimuerò si à portentosarum harum rerum procreatione puella, à partium uteri peritis introspiceretur cõtrectareturq;, ut artis est, fraudem illusione primùm phantasiæ in Veneris opere ingesta factam: deinde ut imaginarius ille congressus iudicaretur uerus, dolores partus à spiritu cieri, atq; rerum absurdarum insensilium mortuarumque congeriem uelut illius coitionis fœtum ostentari à milleartifice, euidenter constaret. *Cap. 21.*

QVO'D FILII DEI AD FILIAS *hominum ingressi sint, locus hic Mosis explicatur: quo magis congressus diabolici uanitas eluceſcit.*

Cap. XXI.

SI quis iam præfractior, ad illã Mosis sententiam mihi obtrudẽdam confugiat, Quòd filij Dei ad filias hominum ingressi sunt, atque hæ genuerint potentes & celebres uiros: & hinc cum multis alioqui doctis uiris inferre studeat, dæmones posse mulierum concubitu frui, atque generare: huic Augustini Steuchi Eugubini, episcopi Kisami, uerba hæc, quibus errorem hunc solidè refellit, opponam: Illud, inquit, reijciendum, separãdumq; à natura dæmonum uera, & penè inter fabulosos dæmones cenſendum, quod nõ modò è nostris quidam, sed etiam

etiam prophanæ philosophiæ professores plerique sibi persuaserunt, de filijs illis Dei, qui dicũtur apud Mosem filias hominum uidisse, accensosq; in earum cupiditate, ex eis filios genuisse: qui quum dicantur Hebraicè Nephilim, ab Hebræis nescio quibus, & nostris, quinetiã externè philosophis, dæmones crediti sunt, qui partem diuinam atque humanam mistam habuerint. fueruntque multi, filios illos Dei angelos suspicati: è quibus, cum multis Hebræis, Iosephus in sua de Antiquit. Iudaic. historia: quem tamẽ Zonaras historicus excusat, quasi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorum uitam æmulantes. Fuerunt & alij in ea opinione, ut Lactantius: uideturque antiquissimus error è libris Mosis non rectè intellectis haustus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chrysippum, superiores Theologos sequentes credidisse, dæmones fuisse hominibus quidem robustiores, uiribusq; longè præcellentes, diuinitatem (inquit) habentes neque synceram neque puram, sed cum animæ natura & sensu corporeo coniunctam, uoluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philosophus Christianus, Iustinus item idem philosophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate uocabuli ducti: arbitratique, filios Dei, angelos, purosque deos, genitos ex eis: alij dæmones, alij heroas uocantes, ἀπὸ τῦ ἔρωτος, amore illo quo illi filij Dei in fœminas exarsissent, filiosq; eximiæ uirtutis & audaciæ genuissent, quod in Cratylo etiam retulit Plato. & Athenagoras in legatione scribit: Similis quoque conditio fuit angelorum. Etenim cum omnes essent liberę uoluntatis, alij in ea qua creati à Deo fuissent, cõditione permanserunt; alij naturam suam & conditionem uiolauerũt. Is ergo dęmon materiæ, & formarum quæ sunt in ea, Imperator extitit, & cæteri qui ex his circa primum æthera uersantur. Scitis autem nihil absq; testimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne uicti, & in cõcupiscentiam prolapsi: is autem neglector, & prauus circa rerum sibi creditarum curam est inuentus. Ex his uerò qui in uirgines exarserũt, nati sunt hi qui Gigantes sunt appellati. Itaque angeli lapsi de cœlo, circa aërem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, uersantur: animi quoque Gigantum circum mundum. hæc ille. Tertullianus quoque eadem sensit. Quæ quidam doctiores melioresq; Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nũquam dixissent: nõ Hieronymus, nõ Augustinus, non Gregorius Nazanzenus, non prudentissimus Chrysostomus. Nec difficile est erroris fontem agnoscere: nec durum probare, solitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumq; colentes. Vt de Israële: Ex Ægypto uocaui filium meũ. Et in Exodo: Filius meus Israel. In Psalmo quoque clara existit differentia, cùm homines sunt filij Dei, & cùm non sunt: Ego dixi, dij estis, & filij Excelsi omnes: uos autem sicut homines moriemini. Ecce eosdẽ filios Dei & homines appellat: sed filios Dei, quia creati ab illo, factiq; uelut dij, futurique, si Deum coluerint: homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapsi, regis cœlestis imagine denigrata. Tales erant illi eluuionis tempore filij Dei, bona progenies ex Seth, quæ commista cũ filiabus hominum, scilicet corruptissimis fœminis, quæ sicut uxor Adam, deincepsque fermè omnes, sic maritos suos corruperunt: unde corruptiores filij nati, origo mali,

Filij Dei qui. *Osea 11.* *Num. 24.* *Matth. 2.* *Psal. 81.* *Filij Dei.*

li, sanguinis pij cũ impio commistio: propterea nati bellicosi, superbi, contumelioſi. Hæc sunt ueriora, à natura non abhorrentia: cum illa non absint à fabulis Poëtarum. Nec naturâ fieri potest, nec assentitur philosophia, spiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuisse. Habet enim fontem suum, & inferiores ortus, cupiditates: si desit causa, desit effectus. Vbi non sunt membra genitalia, non est amor coëundi. Vbi nõ est cibus & potus, non est sperma. Vbi non fuit quęrenda successio & propagatio, non adhibuit natura cupiditatem generandi. Sicut spiritus nudi sitire aut esurire non possunt, sic Veneris libidine nequeũt inflammari. Absurdum quoque, duo esse genera dæmonum: tum ipsos angelos lapsos in concupiscentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi sunt dęmones: nec casus eorum fuit, quòd exarserint in amorem. Erunt igitur fabulosi dæmones, tam quos libido rapuisset, quàm generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Æneas, Hercules, ex hominibus & dijs nati, apud Poëtas. Hæc Augustinus Steuchus: à cuius sententia rationibus ac ueritate comprobata, quamuis Lactãtius ἐν ὑποθέσει discrepet, in uniuersali tamen de gentilium dijs, θέσει nõ discedit. Sic enim argumentatur: Quid est autem tam remotum à Deo, quàm id opus quod ipse ad propagandam sobolem mortalibus tribuit, & quod sine substantia corporali nullum potest esse? Dij ergo si sunt immortales & æterni, quid opus est altero sexu? nimirum ut generẽtur. Ipsa progenie quid opus est? cùm successione nõ egeant, qui futuri sunt semper. Poterat hic argumentum Lucretij addere, quod ego ualidissimum existimo:

Cur dæmones nequit.

Spiritus carnem & ossa non habet. Luc. 24.

Lib. 1. de instit. relig. c. 8. Deos ac dæmones nõ coire.

Lib. 1.

—*Si numina nasci*
Credimus, haud quenquã fas est cœpisse deorũ.

Sequitur apud Lactantium: Vt habeat uel ministros, uel in quos ipse possit dominari. Quid igitur opus est sexu fœmineo, quum Deus, qui est omnipotens, ut uocatur, sine usu & opera fœminæ possit filios procreare? Nam si quibusdã minutis animalibus id præstitit, ut sibi è folijs natos, è suauibus herbis ore legant: cur existimet aliquis, ipsum Deum, nisi ex permistione sexus alterius, non posse generare? Illos igitur quos imperiti & insipientes tanquam deos & nuncupãt & adorant, nemo est tam inconsideratus, qui non intelligat fuisse mortales. At Kimhi hîc dicit: Omni rei quam Scriptura uult magnificare, subijcitur nomen אל sicut & in Propheta legimus גדולה לאלהים עיר ciuitas magna Deo, id est, ciuitas magnificentissima. Aben Ezra intelligit per filios Dei, homines Deũ agnoscentes. Chrysostomus hũc locũ explicans, docere uidetur, quòd non solùm absurdum est, sed etiam impossibile, ut improbi angeli cum fœminis coitum exerceant, sic inquiens: Dementia plenum est dicere angelos deiectos è cœlo, ut cũ mulieribus rem habeant, & quòd incorporea illa natura corporibus copuletur. Neq; enim possibile est, incorpoream naturam illam habere unquam cõcupiscentiam. Et paulo pòst: Valde insanus esset, qui comprobaret talia uerba dementiæ plena, quòd incorporea & spiritualis natura, corporis complexum ferat. Cornelius Agrippa in eo libro, quem aduersus Lamiarum inquisitores inscriptũ emisit, hanc Chrysostomi sententiam detorquet in illos, qui maleficas mulieres, quòd se rem Venereã cum dæmonibus peregisse, fassæ sint, insectantur & puniũt: quam quidem rem ipse, & certè meritò, irridet ceu fabulo-

Homil. in Gen.

buloſam, & à ſomnijs ac imaginationibus delirantiũ anicularum enatam: quæ quum ſępe dormientes per ſomnia decipiantur, & interdum quoque uigilantes ex uehementis libidinis imaginatione illudantur, tamen arbitrantur ea uerè ſibi contigiſſe, quæ ſola imaginatione ſunt peracta. Sunt inter ueteres & alij Chryſoſtomo aſtipulati, inter quos prȩcipuus Ioãnes Caſſianus Chryſoſtomi diſcipulus, in cuius lib. 2. Collat. ca. 8. hæc legũtur: Nullo modo credẽdum eſt, ſpirituales naturas coire cum fœminis naturaliter poſſe: quoniam ſi hoc aliquando ſecundum literam fieri potuiſſet, quomodo nunc quoq; uel frequenter, uel rarò idipſum euenire non contingeret, & abſque ſemine uel coitu uiri aliquos naſci? ſimiliter de mulieribus conceptum dæmonum cerneremus. Conſimilem habet uim id quod Philoſtrius Brixienſis epiſcopus cap. 108. ſui Catalogi aduerſus hęreſes in hunc modum refert: Alia eſt hæreſis, quæ de gigantibus aſſerit, quòd angeli ſe miſcuerint cũ fœminis ante diluuium, & inde natos eſſe gigãtes. Sed ſi quis putauerit angelos ita peccaſſe transformatos in carne, & in ea remanſiſſe, aut ita factos carnales crediderit, is uioléta ratione decernit hiſtoriam: ſicuti & paganorum & poëtarum mendacia aſſerunt, deos deasq; transformatas nefanda coniugia commiſiſſe. Quod ſi factum eſt aliquando, & nunc fieri, non erit ambiguum: quod autẽ non factum eſt aliquando, nec modò fieri manifeſtum eſt. Neq; ab his abhorrent, quæ Cyrillus Alexandriæ epiſcopus in eandem ferè ſententiam diſſeruit lib. 2. Allegoriarum in Pentateuchum. His accedit authoritas Cõcilij Ancyrani, deteſtantis inſanam opinionem quarũdam ueneficarũ mulierum, aſſerentium ſe noctu per longa terrarum ſpacia ab improbis ſpiritibus deduci, ubi cum dæmonibus indulgent uarijs uoluptatibus, epulis & libidinibus, &c.

SEMIDEOS, VT ALIOS *mortales, fuiſſe natos: nec hominem, nec perfectum animal abſque coitu & ſemine maris ac fœminæ, naſci aut concipi.*

Caput XXII.

EX ſuperioribus apparet, quàm abſurda ſit ac prorſus indigna Chriſtiano, Fulgẽtij ſentẽtia, qui quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Iſsim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & deos Senones dictos ait: aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni non cenſeantur, nec terreni tamẽ putẽtur propter gratiæ ueneratione, cuiuſmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia diuinis uirtutibus, & in humanum genus beneficijs in hac uita præcellẽtes, poſt exutum hunc mortalem hominem in deorum beatorũ choros trãslati ſunt. ijſdem quibus olim in hac uita beneficijs ac uirtutibus, mortalibus perpetuò prouidentes: aut quia arcano ſuperũm ſemine procreati ſunt, quos ex deorum ſiue dæmonum commixtione cum hominibus genitos putant, ideoq; mediam quandam naturã ſortitos, ut qui nec angeli, nec homines ſint. Etenim nõ apud Chriſtianos, ſed apud Ethnicos numina quædam tantùm ſunt terreſtria, quædam cœleſtia tantùm, quædã media, quæ Apuleius animalia ingenio rationabilia, & animo paſsiua, corpore aërea, tempore ęterna dicit. Antiquitas autẽ Medioxumos appellauit, quòd uelut interceſſores Deos minores, hominum autẽ natura maiores eſſe, & diuina quædã munera nobis tanquam μεσίτας conferre uiderentur: ut Æſculapius, Pollux, Caſtor, Liber, Quirinus, Atlas, & alij, quos Auguſtinus Steuchus nomina-

Nephilim.
Iſsim.
Semidei quales crediti.
Senones.
Medioxumi dij.

Hercules. Aeneid. 8.

uit. Herculem Seruius communem Deum utriusque naturæ dicit, mediũ inter diuinitatẽ & humanitatem. Ex Ioue enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hinc cũ per Herculem iuratur, Mediusfidius iurari solet, quasi medius filius. Vt autem ex homine Deum nasci, nec diuinitatis nec humanitatis patitur ratio, siue ex fœmina & uiro simul, siue ex uirgine tantùm, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

Alcmena. Deus ex homine non potest nasci. Festus uerb. Med. Mediusfidius.

——ὃ λυβητ' ἀνδρὸς
ἐν μηρῷ, μήτρας τε, θεὸς τετυπώμενος εἶναι:

Nullum animal nisi ex utroq; sexu.

sic etiam neq; homo, neq; perfectum animal, nisi ex maris ac fœminæ congressu, uel cõcipi uel nasci potest. Repugnaret enim hoc nõ solùm ipsi ueritati, ac sacrosanctæ religioni nostræ, uerùm etiam uniuersæ rerum naturę. Nam profectò in hominib. cęterisque animantibus diuersitas sexus & coitio & generatio nullam habent aliam rationem, nisi ut omnia genera uiuentium, quando sunt conditione mortalitatis obitura, mutua possint successione seruari. Quod si absq; coitu sexus utriusque, uel quo alio modo fieri posset, iniquissimas atque ridiculas tulisset Plato leges, qui cœlibatũ è sua repub. non solùm exterminauit: sed ijs etiã qui non nuberent, mulctas pœnasq; constituit. Atque hæc est unica naturalis nuptiarum & ratio & causa, quam Iureconsulti prudenter inspiciunt. Aristoteles quidẽ & Theophrastus animalia bifariam generari rectè dixêre, alia scilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta sunt, hæc autẽ imperfecta, de quibus hic nõ loquimur. Etenim Deus in principio perfecta omnia cõdidit, & hominem quidẽ & reliqua in speciem suam, hoc est masculũ & fœmellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec uolatili, nec terrestri. Nam in uniuersali κατα-

Dial. de Repub. 10.

L. 1. ff. solut. matr. Iustin. in Nou. de nupt.

Animalia perfecta & imperfecta. Genes. 1. August. lib. 21. Sententiarum, Sent. 7.

κλυσμῷ mundi, licet ipse postea sua uirtute denuò quælibet creare potuisset, Noh æ tamen ita mandat: Ex omni iumento mundo tolles septem & septẽ, masculum & fœmellã eius: de iumento uerò immundo duo, masculum & fœmellam eius. De uolucre quoq; cœli septem & septem, masculum & fœmellam, ad uiuificãdum semen super faciem uniuersæ terræ. *Gen. 7.*

Quare Æneas Syluius fabulosum esse putat, anseres in Scotia uicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus nasci, ut tradit Saxo Grãmaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus scribat, hoc anserum genus Berniclam dictum (cuius uel nidum uel ouũ nemo uidit) sine parentũ opera gigni spontè, quum scilicet ad certũ tempus malus nauis in mari cõputruit aut tabulę aut antennæ abiegnæ, inde in principio uelut fungos erumpere, in quibus temporis progressu manifestæ auium figuræ cernerentur: deinde pluma uestitæ, postremò uiuæ & uolantes: atq; id asseri, pręter cõmune omnium gentium littoralium, Angliæ, Hyberniæ, & Scotię testimonium, à Gyraldo, qui multo fœlicius quàm pro suo tempore Hyberniæ historiam conscripserit. At idem ille non satis tutum esse uulgo fidem astrui, & Gyraldo ob rei raritatem non credendũ subiungit: quare is ipse qui Anglus natione, & medicus professione erat, Theologum Anglum consuluit, qui uerum esse quod de huius auis prodigiosa generatione dicitur, affirmauit: uerùm in rerum naturaliũ cognitione potius docto medico ipsi Turnero, quàm Theologo fidẽ præstandam existimarem. Huc pertinet quod de uolucre Ephemero tradit Aristoteles libro 5. de Histor. animal. Hyppanis fluuius apud Cymeriũ Bosphorũ sub solstitio, defert ueluti folliculos acinis maiores, è quibus quadrupe-

Anim. nulla ex cipere. Bernicla ser Scot. Eph. anim.

drupedes uolueres erumpunt, quod genus animalis in postmeridianũ usque diei tempus uiuit & uolat: mox descẽdente sole macrescit & languet: deinde occidente, moritur, uita nõ ultra unum diem protracta: unde Ephemerum, id est diarium appellatũ est. At prodigiosæ hæ narrationes nõ sem per fidem merentur, quemadmodum nec id quod Ouidius tradit, Channẽ piscem ex seipsa concipere: & quod Archelaus de leporibus, utramq; uim singulis inesse, ac sine mare æquè gignere: quodq; Aristoteles & Alexandri milites sunt commenti, generationem murium lambendo constare, nõ coitu. Hyænam quoq; párere sine mare, uulgus credit, Aristoteles negat. Idem de uulturum fœmellis traditum est. Oues ex terra nasci scribit Sigismũdus Baro, &c. in Moschouiæ, & Scythiæ histor. Superat autem omnia hęc mendacia, quod dicit Plinius, in Lusitania circa Vlyxipponem oppidum, & Tagum amnem, equas Fauonio flante obuersas, animalem concipere spiritũ, indeq; partum fieri, & gigni pernicioſsimum ita, sed triennium uitæ non excedere:

Ore omnes uersæ in Zephyrũ stant rupib. altis,
Exceptantq; leues auras, & sæpe sine ullis
Coniugijs uento grauidæ.——

Atque hæc de animalibus brutis. Quę si ratio ipsa respuit, ac sacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Cõcideret enim summũ nostrę fidei fundamẽtũ, abstrusiſsimũq; incarnationis Christi mysterium: & quod supra naturam operãte Spiritu Dei fuit effectũ, id natura sibi uendicaret. Sola enim Maria uirgo & ante partum & post partũ, Christũ hominẽ & Deũ sine uiro & cõcepit & peperit, ut suprà demõstratũ est: nec ulli unquam hoc aut tributũ fuit, aut tribuetur mulieri: ne fortè potentia & uoluntas diuina prætẽdatur, cũ hæc mẽdacia passim tradi uidemus: ueluti Platonẽ ex uirgine, Apollinis phãtasmate oppressa natũ: & Gothicas, quas Alrunas uocant, & specie & ingenio spectabiles fœminas, olim Filuniri siue Idanthresi Gothorũ regis castra egressas, ac p Asiaticæ Scythiæ solitudines oberrãtes, à Faunis & dęmonib. cõpressas, ac inde p creatos Hunnos fuisse. Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amẽtes uicissim fœminas in officio arctius cõstringãt, ardẽter animarũ perditionẽ depereuntes. Quod aũt nõ ex mare, sed ex semetipsis concipiũt mulieres, ea est caro informis, inanima, quã molã nos uocamus. Ideo non animatur, qa nõ est ex duob. licet quoq; neminem uidisse unquam mulierem sine uiro uel molã uel eiusmodi quippiam concepisse, asserat Galenus lib. 14. de usu part. Falsissimè igitur Simõ magus ex uirgine se natum iactabat, ut Deum se mentiretur: falsissimè Merlinus, dæmonis & uirginis filius habitus, ut infrà dicemus: falsissimè Seruius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes semidei, de quibus diximus. Nam & ipsi mortales fuerũt, & patres eorum uiri, & matres fœminæ.

Plato.

Alruna.

Hunni.

Molæ mul erum. Plin. li. 7. ca. 15. & lib. 10. cap. 64.

Plin. lib. 37. cap. 37.

COMMENTVM DE MARtini Lutheri ortu dæmoniaco. Cap. XXIII.

IN æstate anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimũ, Episcopus in celeberrimo famosi oppidi collegio, ad eleuandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hanc de eius ortu enarrauit historiã, quam certè lepidam atque hoc loco dignam negligi minimè oportuit, ut uidentes uideant, & intelligentes intelligant. Diabolus in forma mercatoris & artificis gemmarij Vuittembergam uenit, ubi apud ciuem hospitio excipi cupit,

quòd merces ſuas precioſas communibus hoſpitijs credere minus auderet, pro beneficio interim iuſtam pollicitus remunerationẽ. Cæterùm ubi hoſpitis filiam in amplexus muneribus, blanditijs, alijsq; uoluptatis irritamentis pellexiſſet, eius tandem cõcubitu fretus, breui euanuit, nec poſtea apparuit uſquam. Puellæ indies magis ac magis uterus intumuit, quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut fœtũ non legitimè conceptum eſſe, argumentis minimè obſcuris præſumeretur. Puer adoleſcens tãtum pauco tempore in ſcholis promouit, ut ſuos coætaneos & commilitones facilè uinceret, uitę tamen ratione ſimulata. Inde ex patris inſtinctu factus monachus, uim religioſæ uirgini (quemadmodum ab eruditis uiris, ijſdemq; non paucis fertur) intulit abiecta cuculla. Romã uerò profectus, ut conditionẽ ſortiretur feliciorẽ, nec ex animo res cederet, incidiſſetq; in ſanctiſs. patris Papæ & Cardinaliũ inclementiã, conſilio inito cum ſuo patre, ut ob denegatas preces ſe ulciſceretur: ab eo conſulitur (quòd imperitam plebem ſeductu facilem intelligeret) ut cõmentariolo orationem explicaret Dominicã, quã cunctos ſimul Chriſtianos nouiſſe oportet, ut ea ratione ſui inſtituti uoto potiretur. Explicationem autem hanc tanto artificio & faſtu contexuit, ut non modò uulgaribus, ſed & eruditis pleriſque, donec fucum animaduerterent, commendaretur. Tragicus hic Vrſus plebeiorum hominum erga ſe ſtudia uidens, longius indies graſſari cœpit tam ore quàm calamo contra Romanæ ſedis indulgentias, & quædam eiuſdem inſtituta alia, donec redargueretur, pudefieret & conuinceretur: nimisque longum foret enarrare ſingula: ſapienti ſat dictum. A' doctis omnibus hic Vrſus nuncupatur. Nomen eius, quem digito commonſtramus, plus ſatis intelligitur. Indignum etenim ut ille in uerbi Domini cathedra nuncupetur. In ſumma, fons eſt & origo uniuerſæ hæreſeos, in cuius extirpationem Cõcilium hoc ſanctum tam diu incœptũ, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua abſolutum eſſe, meritò acceptum Deo ferimus.

Hiſtoria catholica de ſtatu religionis noſtri temporis Gallicè cõſcripta, authore S. Fontaino theologię doctore, tradit quoque probabilem eſſe opinionem, literarũ monumentis propagatam: Margaritham uidelicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepiſſe, qui aliquoties antè cum ea fuiſſet cõgreſſus, quàm Ioanni Luder matrimonij fœdere iungeretur.

Lutheri profectò doctrinam alijs ueritatis machinis impugnare & conuellere oporteret, non eiuſmodi figmentis, alioqui uulgus intelliget. Siquidem craſſum nimis hoc cõmentum eſt de tali dæmonis concubitu, quum ex deſcripta eius uita omnibus conſtet, natum fuiſſe anno 1483. die 10 Nouembris, nocte poſt horam undecimam, Islebię ſub imperio Comitum Mansfeldẽſium, ex patre minimè obſcuro Ioanne Luthero, uiro Patricio, & huius pudica coniuge Margarita matre: atque Martini nomen ei impoſitum, quòd dies proximus, quo per baptiſmũ Eccleſiæ initiaretur infans, Martino ſacer eſſet.

CVR EX DIIS AC VIRGINIBUS homines naſci confictum ſit, & qua ratione ſpiritus ac dij cum mulieribus coeant, hiſtorijs aliquot docetur. Cap. XXIIII.

CONficta autẽ & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitùs, & noſtro ſeculo, uel per adula-

adulationem, ad principum ac potentum familias illustrandas ac euehendas: uel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium turpitudinem tegendam: uel per timorem, ad stupra mulierum aut adulteria celanda: sicut & felicibus ex ueteri prouerbio, sunt trimestres partus, & ut Suetonij uerbis utar, patrem Claudij Cæsaris Drusum, olim Droimum, mox Neronem prænomine, Liuia quũ Augusto grauida nupsisset, intra mẽsem tertium peperit, fuitq; suspicio ex uitrico per adulterij consuetudinem procreatum. Statim certè uulgatus est uersus, τοῖς σὺν τύχῃσι καὶ τρίμηνα παιδία. Vel etiam conficta fuerunt hæc per artem, ad libidinem quorundam explẽdam, qui plerunq; sunt aut lasciui iuuenes, aut ocioſi sacerdotes, & forma & uarietate mulierum templa frequentantium capti. Iouem hoc pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea consimilem iam olim lusisse se lusum ait, Deũ sese in hominem conuertisse, atq; per alienas tegulas ueniſſe clanculum per impluuium, fucum factũ mulieri. At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem?

Patebit hoc optimè ex hac elegantissima Iosephi historia. Circa Christi tempora etiam Romæ, in sacris Isidis, summa turpitudo deprehẽsa est. Erat Romæ Paulina, mulier nõ minus probitate morum quàm natalium claritate illustris, adhæc opulẽta & formosa, ut quæ esset in ipso ętatis flore, sed inprimis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, uiro tali coniuge dignissimo. Huius amore captus est Decius Mundus, iuuenis non obscurus in equestri ordine: & quia maior erat fœmina quàm quæ corrumpi posset muneribus, eo magis accendebatur amãtis insania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac ne sic quidem ualens eam flectere, nõ ferens amoris impotentiam, decreuit morbum simul & uitam finire inedia. Hoc eius propositum nõ fefellit Iden, libertam Mundi paternam, uarijs instructam, sed non probatis artibus: quæ indignè ferens obstinationem iuuenis, blanda oratione conuentum animare conata est, spem ei faciens, effecturam se ut potiatur Paulinæ complexibus. Cumq; ille preces eius libẽter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantùm drachmarum millibus ad expugnandã mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli uiam ingressa est, uidens Paulinam non capi pecunijs. Sciens porrò, eam uehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficaciſsimũ est, ostentato præmio, in prẽsens XXV millibus, & alteris totidem post nauatam operam, indicat eis amorem iuuenis, rogans ut omnibus modis adniterentur eum reddere uoti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt pollicitì: quorum natu maximus propetè se ad Paulinam contulit: & admissus impetratoq; absq; arbitris colloquio, uenire se ait missum ab Anubide, capto ipsius forma, & iubẽre ut ad se ueniat. Illa libenti animo accepit nunciũ: moxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, condictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius cõcessum est, quòd cognita & probata esset uiro cõiugis pudicitia. Itaq; in templum proficiscitur, & post cœnã instante somni tempore inclusa per sacerdotẽ, tenebris conciliantibus in latentẽ ibi Mun

Amoris uis, ac precium.

Falsæ religionis usus.

Sacerdotes Isidis lenones.

Iuuenis pro deo coit.

dum incidit,totamq; eam noctem obsecuta est iuueni,Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte,priusquã sacerdotes doli conscij surgerent,Paulina mane ad maritum reuersa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoq; magnificis uerbis exaggerat. Illis nec credere libebat,rei naturam cõsiderantibus:nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ fortefortunà obuius: O' factũ bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa millia mihi seruasti,quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ uolũtati gessisti.Nihil enim mea refert,quòd Mundum contempsisti,quandoquidẽ prętextu Anubidis optata uoluntate expletus sum:atq; his dictis abijt. At mulier tum primò deprehenso flagitio, uestem sibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibrium impunitum sinat. maritus porrò Imperatori totũ significat. Tiberius,postquam accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucẽ egit: unaq; Iden, inuentricem huius sceleris,cuius præcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: dirutoq; templo, statuã Isidis iussit mergi in Tiberim.Mũdum autem mitiore pœna exilij castigasse cõtentus est,crimen eius in Cupidinis impotentiam referens.

Lenocinij pœna.

Eccl.hist.lib. 2.cap.25. Deorum libidines per sacerdotes exercentur.

Eusebius non minus notabile refert Saturni adulterium. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quasi ex responso numinis,adorantibus in templo nobilibus quibusque & primarijs uiris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent,dicebat,Saturnũ præcepisse,ut uxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens q; uxor sua dignatione numinis uocaretur, exornatam comptius, insuper & donarijs onustam,ne uacua scilicet repudiaretur,cõiugem mittebat ad templum. In conspectu omnium concluſa intrinsecus matrona. Tyrannus clausis ianuis,& traditis clauibus,discedebat. Deinde facto silentio per occultos meatus & subterraneos aditus,intra ipsum Saturni simulachrum patulis irrepebat cauernis. Erat aũt simulachrum illud à tergo exesum,& parieti diligẽter annexum. Ardentibusq; intra ędem luminibus, intentæ suppli cantique mulieri uocem subitò per simulachrum æris concaui proferebat, ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quòd dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam uerò quæ libitum fuerat,uel ad cõsternationẽ maiorem, uel ad libidinis incitamentum differuisset numen impurum, arte quadam linteolis obductis, repentè lumina extinguebantur uniuersa.Tum descendens,obstupefactæ & consternatæ mulierculæ adulterij fucum prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miserorum matronas multo iam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruisse facinus,& attentius designantem cognouisse uocem Tyranni,ac domum regressam uiro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis,immò potius sua,ardentius inflammatus,inscriptum Tyrãnum ad tormenta deducit. Quo cõuicto atque confesso, cæcisq; fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaserat domos,adulteris matribus,incestis patribus,liberis spurijs deprehensis. Hinc existimare possumus, ac dignoscere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compressa: cuiusmodi multa Valerius Max.& alij historici referunt.Fuit hæc fraus semper usitata sacrificis, ut

Fucus dotum adulterij

Sacer

semp

hac

hac de causa simulachra deorũ,ipsosq; deos & comedere, & bibere, & coire fingerent.Nota est historia apud Danielem,de sacerdotibus Bel septuaginta,qui cùm ea quæ Belo proponerentur,tam constanter eum ipsum consumere affirmarent,ut sanctum Dei prophetam in discrimen uitæ adduceret, ostium fani regem obsignare patientes: eos tamen sub mensa occultum aditum habuisse,ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasq; euacuandas uenisse,ex uestigijs ille summa prudentia deprehendit,regiq; demõstrauit.Quæ sagacitas quàm nostris etiam temporibus utilis,atq; adeò necessaria esset, Aureliana Necromãtia docet,& Christi diuæq; uirginis apud Bernates colloquium monachorum arte confictũ, de quo suprà dictum est.

DE MVTVA MALEFICARVM *commixtione. Cap.* XXV.

QVia superiori Capite satis detexímus illos deos,qui formosissimas quasq; matronas sub religionis specie in complexus suos sibi deposcebant olim: uideamus iam qui nam sint dæmones,à quibus maleficę subagitari se uulgò iactãt.Quod etsi possem exemplis nostri temporis, nostrarumq; partium, etiam in uirginibus sanctissimæ, nostra opinione, pudicitiæ demonstrare: tamen quòd odiosa sint, ijs prætermissis,unum ab exteris sumemus, quo nihil esse potest ad uanitatem falsitatemq; dęmoniaci coitus probandam accommodatius,nihil illustrius.Ioannes Leo Africanus testatur, in Africa Fessæ maleficas esse,quæ uideri uolũt habere summam cũ dæmonibus familiaritatem: dæmones autem uel rubros uel albos uel nigros appellant: atque ubi alicuius fatum eloqui uolunt,certis odoribus semetipsas suffiunt, & affirmant eum tum se recipere dęmonem,quem accersérunt: inde mutata uoce dæmonem in se loqui fingunt. Tum qui rei alicuius explorandæ gratia uenerunt, iam magna cum reuerentia sciscitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio discedunt.Verùm qui sanioris sunt iudicij,mulieres has Sahacat,quod Latinis Fricatrices sonat,rectè appellant, quòd damnando more soleant Venerem inter se exercere: dicerem honestius,si possem.Si quando formosæ mulieres eas adeant, maleficæ earum amore non secus atq; adolescentes puellarum accenduntur, & in dæmonis specie rogant, ut concubitum pro mercede patiantur. Ita fit, ut dum se dæmoniorum dictis paruisse putant, rem cum maleficis habuerint. Neque desunt quæ eius rei uoluptate allectæ, maleficarum cõsortium ambiant,& morbum fingentes,unam earum ad se uocent, uel miserum eò mittant maritum: quæ re intellecta, mulierem à dæmone quodam uexatam affirmat, eamq; ob causam nullo modo liberari posse, nisi se illarũ adiunxerit numero. His uerbis miser ille tandem victus non modò permittit id,sed & maleficarum ordini sumptuosum parat conuiuium: quo absoluto, ad tympanorum strepitum mirum in modum saltare solent,deinde uxorem dijs uentisq; committere. Reperiuntur tamen,qui uel minimo negocio fustibus hunc dæmonem eijciunt. Alij dæmonio se obsessos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt,quàm quo illorum uxores sunt deceptæ. Sic ars eluditur arte. At uide quãta interim misero diabolo fiat iniuria tam facto quàm dicto,dum & id illi criminis imponunt,quod nõ committit: & eam uoluptatem ipsæ sentiunt solæ, cuius illum participem esse prædicant.

Sahacat.

DE VANITATE SEMINIS PER *succubum & incubum translati.*

Cap. XXVI.

PEculiare uerò dæmonis prius cũ uiro, deinde cum muliere congressus figmentum commentantur nimis impudenter, ac argumentãtur absurdè admodum pleriq; Theologi (ut Mallei maleficarum architecti, Hericus Institoris & Iacobus Spreger ordinis Prædicatorum, sacræ paginæ doctores & hæreticæ pestis inquisitores, eiusdem item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ professor, ac huius farinæ alij) eundem scilicet dæmonem uiri scelerati prius succubum, efficiri mulieri deinde incubum: semenq; uiro antea ademptum, mulieris inde sinui in ipso actu instillari, atque hinc fœtum concipi, progigniq;: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, sed eius cuius erat sperma: itáque affirmare communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte, tit. de miraculis. q. 8. uers. ad primum. (In Augustino uerò, quem citat, nihil eiusmodi reperi) Proinde dum ad choreas translatæ sunt uxores, satanam alium dæmonẽ in forma succubi marito substernere, qui adeò bene se accommodet coire uolenti, ut etiam callidissimũ quenq; falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis uidetur, quàm quod multis debeat confutari argumentis. Hoc solũmodò dicam: illam seminis ex sanguine & spiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunq; præcipuè translatione corrumpi & interire: propterea quòd spiritus ac calor ille cordis totiusq; corporis nec adsit, nec quantitate & qualitate iusta sit in eo temperatus. quamuis eam temperiem à dæmone conser uari posse nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri posset, quàm fœcunda monstrorum mater tam longo tempore extitisset humanum genus, semine ex feris uel bestijs permutato, translatoq; ab incubo dæmone, & mulieris sinui infuso? En horribilem consequẽtiam. Hinc uides, quàm omnino non sit credendum Alberti scholiastæ, qui quasi per somnum sic scribit: Si semen emissum ad terram, poneretur ad matricem, possibile esset quòd cõciperet; & sæpius contingere, quòd in balneo, ubi uir sperma emittit, muliere præsente, ipsa tanquã in coitu concipiat, quia matrix est maximè attractiua, & semẽ adhuc uigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci posse, idque experientia comprobatum esse. Nam si semen super saluiam effunderet felis, atque saluiam hanc aliquis comederet, tum ex illo semine generarentur in uiri uentre feles, per uomitum expellendi. Absurdiora hæc sunt, & mendaciora, quàm ut longiori refutatione indigeant. Idem sit responsum fœminæ habitanti in uicinia Auerrois, qui scribit eam iureiurando confirmasse, quòd infantem conceperit semine profuso à lasciuiẽte mastupratore, & in balneo attracto: quẽadmodum & Hebræi nugantur eodem modo natum Benzyram uirum doctissimum & sapientissimum ex filia Hieremiæ prophetæ. Eiusdem erit fidei & illud ancillæ reginæ Tanaquilis Ocrisiæ, quæ Tarquinio Prisco regnante, iactabat sibi repentè in foco comparuisse genitale è cinere masculini sexus, seq; insidentem ibi consurrexisse grauidam, & ita Seruium Tullum natum, qui regno successit. Eiusdem profectò uanitatis illud Plinij de perdicibus, licet ab Aristotele uideatur

De eodem dæmone succubo & incubo absurdum quorundã Theologorũ argumentum.

Volum. 10. tract. de sortil. 7. quæst. num. 13.

Lib. de mat. hum. 1. de Gen. embry.

Lib. Ci... tum.

Liuius Plin. l... cap. 17.

Seruius lus L... & seru... Plin. l... cap. 10.

tur transcripsisse, ex libri 5. de historia animalium capite 5. Neque in animali alio par opus libidinis. Si cõtra mares steterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes aũt excta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantùm audita masculi.

DE SYLVANIS, FAVNIS, ET Satyris. Cap. XXVII.

NEc dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dæmonibus obiecturos, ita scribentem: Quoniam creberrima fama est, multiq; se expertos, uel ab eis qui experti essent (de quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Syluanos & Faunos, quos uulgò Incubos uocãt, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dęmones, quos Galli Dusios nuncupant, hanc assiduè immundiciam & tentare & efficere, plures talesque asseuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: nõ hic temerè aliquid audeo diffinire, utrum aliqui spiritus, elemento aëreo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, sensu corporis tactúque sentitur) possint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo possunt, sentientibus fœminis misceãtur. Hæc parum aut nihil facere contra nos, intelliget is, qui cum nostris rationibus suprà adductis, exactius singula discusserit expenderitq;. Quæ insuper rumore acceperit ille, duntaxat recenset, nec certi aliquid statuere audet. & si demus, spiritus aliquos elemento aëreo corporatos esse: minimè tamen hinc sequetur, ab aëreo corpore, cum eo quod contemperata quatuor elementorum permixtione consistit, naturalem, uel similem ei qui inter paria, terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri cõ gressum. Aërem tales spiritus adferũt, aërem agitant, aërem uerberant. In eiusmodi actu præter alia commoda organa, requiritur caro & sanguis, quibus spiritus carent. Reliqua itaque erunt ludibria à dæmone obiecta, confirmataq; uitiosa mulieris dementatæ phãtasia. Quare præponderet hic ratio, & ueritatis robur.

De Satyris illis salacibus, qui etiam obtruduntur, & eãdem cum Syluanis & Faunis rationem habent, an quoq; ueri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breuiter adijciã. Equidem (ait) de Satyris quínam sint, ut aliquid certius quàm ab alijs traditum sit cognoscerem, singula ex multis sum percũctatus. Euphemus Cartandem, uir non ignobilis, hæc mihi recensuit: se, cùm in Italiã nauigaret, uentorũ impetu in extremas Oceani oras delatũ: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incoluntur: ad illas insulas appellere nautas noluisse, quoniam antea in eas appulsi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tũc etiam præter eorũ uoluntatem tempestate eò adactos. insulas à nautis Satyrides appellari: incolas russos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primùm hospites sensissent, euestigiò nulla edita uoce ad nauim cucurrisse: ac mulieribus quæ in naui erant, manus iniecisse. nautas uerò pauefactos, mulierem barbaram in insulam exposuisse: in quam satyri irruentes, non tantùm eam quæ naturâ uiris exposita est partem, sed aliam quamlibet petulãtissimè appetiuisse.

Satyrides insulæ. Satyri.

Satyrus. Lib. 3. Enead. 6.

De satyro quoque animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliam & Macedoniã ad mare descendit, mille & ducentis nauibus ex Dyrrachio Brundusium transmissurus. Proxima est Dyrrachio Apol

lonia, & circa hanc Nympheum. Sacer ibi locus uirenti colle ac pratis, quæ fontes multifariam irrigant. Hic sub id tempus quo Sylla eò cum exercitu uenerat, Satyrum, animal humano ore, atque ea forma qua pingitur, somno pressum, atque ita captum, locorum accolæ ad Syllam uinctum perduxerunt. Ibi haud una uoce interrogatus, quis esset, multisque uariarum linguarum peritis ad hoc ipsum adhibitis, tãtùm uociferatus dicitur: uoxq; aspera ex eo profecta, inter balatum & hinnitum media. Sylla religione tactus, datis comitibus qui eum in solitudinem deducerent, missum fieri imperauit. Animalia etiam fuisse quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in uita Pauli primi heremitæ: eosq; locutos esse, & rationis officia peregisse. Refert quoque, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutum fuisse, & gentilium errorem in se colẽdis animalibus damnasse: affirmatque unum uiuum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamen, diabolo facillimum esse Satyri imaginem & nomen assumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis & Tityris, quos (inquit) dæmonas quosdam deorumq; ministros Cytretas nuncupant.

Lib. 10.

INCVBI ILLVSIONEM INFESTARE *quandoq; probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congressus dæmoniaci.* Cap. XXVIII.

Tract. de Superstit.

NEc solùm (inquit Martinus de Arles theologus) apud maleficas, sed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nam ex sacerdotis cuiusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confessione reuelatum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sæpe in somnis uidebatur, se reuerà super iumenta equitare per campos cum alijs: atque ita euagando super aquam, coire hominem cum ea, & intensam in actu se persentire uoluptatem: & hoc sæpe ei accidisse phantasticè, illusione dæmonis, manifestum est. Vnde Augustinus super Genes. Illa enim quæ accidisse ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falsa facta narrarentur, aut illusionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum est. Si enim contigit, ut quis in somnis fallaci memoria recordaretur, se aliquid fuisse quod non fuit, aut fecisse quod non egit: quid mirum est, si quodam iusto Dei occultoque iudicio sinantur dæmones in cordibus hominum tale aliquid posse? Hæc ille.

Illusio incubi alijs quoque mulierib. probis accidit.

Delusorij exemplum adulterij his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cuiusdam uxor circiter sex uel septem miliaria à Vuittemberga, Slesiã uersus, absente negociationis causa marito, peculiarem solet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregrè agente, amasium noctu redire: & post curatam cuticulam, uenereamq; peractam uelitationem, ut uidebatur, hora matutina specie picæ assumpta momentò, concubinum insidere promptuario, ac cõcubinæ his uerbis ualedicere: Hic tuus fuit amasius. dictoq; citius euanuisse, nec rediisse unquam. Quãquam Vuittembergæ ab ecclesiaste id acceperit insignis doctrinæ uir IOANNES LITHODIVS, medicus excellentissimus, ac collega mihi singulari necessitudine coniunctus: mihi tamen nugæ sunt. Nullo ergo modo ritè credendum esse, dixit Cassianus, spirituales naturas cum fœminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquando posset fieri, quomodo nunc uel nunquam uel rarò uideremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque uirili semine nasci:

cum

cum præsertim constet, eas libidinum fordibus delectari admodũ, quas proculdubiò in semetipsas potius quàm cum hominibus exercere mallent, si illud ullo modo effici posset? Nec item immeritò doctissimo philosopho & medico Iulio Scaligero libet cum stomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Psellus effutijt. Quare cum Iamblicho concludamus: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habẽt actionis & essentiæ ueritatem.

COMMIXTIONIS DIABOLICÆ figmentum comprobantes historias omnes esse fabulosas. Cap. XXIX.

HInc constat, cunctas quorum cũque historicorum enarrationes, commixtionis eiusmodi phantasticæ & diabolicæ figmentum comprobantes, ut fabulosas, ab omni ueritate excidisse, optimoq; iure pessum ire: & uel ab alijs primùm fuisse chartis illitas, uel ex aliorum relatu à facilè credulis deinde falsò transcriptas, & ad posteritatem traductas: quarũ aliquas, ne silentio eas sepelijsse studio uidear, hoc loco dignabor. Hanc describit fabulam Boëthius historicus. In Marrea regione, uti ex ijs qui fœdissimam rem conspexerant accepimus, puella natalibus altis, forma cõspicua, complurium nobilium auersata connubium, in infandam cum cacodæmone incidit consuetudinem: quæ cùm uterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem: adolescentem mira pulchritudine frequẽtius secum noctu, interdiu nonnunquam cõueniisse: unde ueniisset, quóue inde abijsset, nescire se respondit. Parentes etsi filiæ parũ crederent, accuratius rem aduertentes, cõsilio quis esset, qui puellæ expugnasset pudicitiam, explorandi, cognito tertio pòst die indice ancilla, stupratorem adesse, reseratis foribus, accensoq; tædarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum mõstrum, figura supra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus sunt cõspicati. Cucurrêre ocyus complures ad fœdum acciti spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ uitæ, nec sacræ disciplinæ ignarus, cæteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore illisis terræ, quum Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad eum locum, Verbum caro factum est, perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abijt. Fœmina periculo seruata, post triduũ enixa est monstrum undequaque fœdũ aspectu, quale nusquam antea (ut ferunt) inter nostrates uisum: quod obstetrices ne in familiæ dedecus seruaretur, extructa ingenti pyra, citissimè exusserunt. Huic simile admodũ est, quod de Venerea Psyches uelitatione, cũ formoso deo Cupidine, qui alijs uenenatus serpens, & sæuissima bestia dicebatur, scribit Apuleius: quare etiam eandem ueritatis opinionem iurè meretur.

Psyches uelitatio uenerea cũ Cupidine. Li. 5. de Asin. aur.

Eiusdem fidei historiam quoq; aliã recitat idem Boëthius. Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum, millesimum & quadringentesimum, nauigantibus è Phorthea æstuario negociationis causa in Flandriam, tanta uentorum oborta est uis, ut uelis, malo, armamentisq; ruptis, & naui fœdè inter tumentes undas iactata, certissimam mortem cuncti expectarent. Nauicularius tantam tamq; insolitam aëris inclementiam eo tempore demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) quum id non fideri, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidijs magnis tribueret clamoribus: reddita est uox exima naui

Lib 8. hist. Scot.

Si uerum hoc sit, potuit illa incubũ in somno pati imaginarium: & ut cautius omnes illuderentur, eam pòst à dæmone fuisse excitatam nubeculam, cum sono & fœtore certum est. Hoc item dæmoni studio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

mulieris se miserè incusantis, quòd incubo humana sub effigie, quicum per multos anteactos annos habuisset cõsuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo celerius se tradendam, ut ipsa pereunte, quæ tanti mali imminẽtis causam prę stitisset, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedẽs ad lachrymantem fœminam, iubente nauicula- 10 rio, sacerdos, eius atque cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palàm fatentem, horrentem scelus uehementer alto pectore suspirijs indicibus, pœnitentemq; facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret numinis fauorem adesse, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miserẽtis Dei clementiam esse erga mortales, ut altius uel in ma- 20 lorum profundum lapsos, resipiscentes nonnunquam ad maiorem longè quàm unquam antea habuissent gratiam, recipiat. Media pij sacerdotis adhortatione, quum multis suspirijs afflicta mulier admissum facinus deploraret, cunctis uisa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingentiq; sono, flamma, fumo atq; fœtore sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlum, pacatumq; mare, & negociatores cum naui cunctis suis rebus saluis in optatum 30 portum abiêre.

DE MERLINO, CYGNO NAuiculam aurea trahente catena, cygnea turri Cluensi, phantastica coniuge, & reliquis satanici cõcubitus exemplis.

Cap. XXX.

IDem Boëthius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Brintannici sanguinis 40 fœminæ concubitu genitũ esse. Hinc quilibet palàm uidet, quantum hisce miraculis apud historiographos fidei debeatur. Vt autem rerum mendacium collatione clarius eluceat ueritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commẽta de Merlino, uelut de cygno quoq;, illinere ex Vincentio non pigebit. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto quid ad sui tuitionem facere deberet, iussisse acciri artifices, qui turrim fortissimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cuius sanguine lapides & cementũ conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur cementum. Inuentus igitur adolescens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex spiritu in hominis specie conceptum esse fatetur. Merlinus hic multa obscura reuelauit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lacum: sub lacu duos latêre dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter uerò albus Saxonum designaret: & uter eorum in conflictu alterum superaret, uaticinatus est: atque Aurelium Ambrosiũ, deuicto Hengisto, & combusto Vortigerno, regnaturũ. Ex Rachele item matre adhuc uirgine se natum fuisse iactabat mendaciter Simon magus, ut Deum se mentiretur.

Lib. 21. cap. 30.

Merlini historia fabula.

Clem. Rom.

Ex Helinando insuper Vincentius hæc refert: In Colonienſi diœcesi famosum & immane palatiũ Rheni fluminis supereminet, Iuuamen nuncupatum: ubi pluribus olim congregatis principibus, inopinatò aduenit nauicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles nouus & incognitus omnibus exilijt, cygnusq; nauem reduxit. Postea uxorem duxit miles, liberosq; procreauit. Tandem in eodem palatio residẽs, & cygnũ inspiciens aduentantẽ cum eadem nauicula & catena, statim in nauem se recepit, nec uisus est amplius: progenies aũt eius in hũc usque diem perstitit. Hoc exemplo, spirituũ quoq;

Lib. 3. cap. 17.

Iuuamen.

Cygnea cuiam teatra tena.

fieri cũ fœminis congreſſum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliuenſi (ubi & altiſsima turris uetuſta cõſpicitur, Cygnea nũcupata, in cuius faſtigio cygni ſimulachrum uoluitur) antiquiſsimis tapetis intexto, originis illuſtriſsimorum ducum Cliuenſium uetuſtatem deducunt: quemadmodum potentiſsimorum regnorũ & clariſsimarũ familiarum initia eiuſmodi adornari lenocinijs ſolent, ut diuini aliquid ijs ineſſe, citius perſuaderetur. At commentum ipſum arguit uera ortus huius illuſtriſsimæ domus hiſtoria.

Ex Gaufrido Antiſiodoro eiuſdem fidei miraculum, lib. 3. idem ille Vincentius ſcribit, narrans decanũ quendam ſacerdotum, cum ſorore ducis Burgundiæ, regi Siciliæ Rogerio deſponſata, aliquandiu in eo regno inhabitaſſe, qui ſe rem ibi comperiſſe admirabilem certiſsimè affirmaret: iuuenem uidelicet quendam ſtrenuum, & natandi peritum, circa noctis crepuſculum lucente luna in mari balneaſſe, & mulierem poſt ſe natantem crinibus apprehendiſſe, tanquam ex ſocijs aliquem qui eũ mergere uellet. Quã alloquens, ne uerbum quidem extorquere potuit: quare opertã pallio, domum duxit, & tandem in uxorem ſolenniter accepit. Increpatus aliquando à ſocio, quòd phãtaſma amplexus fuiſſet, expaueſcens, gladio extracto cõiugi minitabatur, ſe filium quem ex ea ſuſceperat interfecturum, niſi ipſa loqueretur, ſuamque fateretur originem. Quæ, Væ (inquit) miſero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum manſiſſem: ac in rem tuam eſſet, ſi iniunctum mihi ſilentium permiſiſſes. Nunc autem me poſthac non uidebis: & eueſtigiò euanuit. Puer aũt adoleuit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eiſdem fluctibus occurrẽtem rapuit phãtaſtica illa mulier. Vlricus Molitor LL. Doctor, puerum hũc dæmonem fuiſſe in pueri forma apparentem, & matrẽ ſuccubam, dæmonium ſcilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre deluſa dęmonis artificio ſuppoſiticium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas malè nimis ſeculo illo cæco impenderunt plerique, chartulisq; phantaſmata pro rebus geſtis ad poſteritatem tranſtulêre.

Intract. de Lamijs & Pythonicis.

De dæmone item ſuccuba, gratiſſimæ omnium formæ adoleſcentem infeſtante, memorabilem quoque ex Boëthio hiſtoriam poſtea comperies. Hieronymus adhæc in Vitis patrum narrat, monachum quẽdam à dæmone in mulieris uenuſtiſsimæ forma, ad obſcœnos inuitatum fuiſſe amplexus: qui ſua inclinans membra, effectus eſt ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Atque ubi iam carnalem conaretur inire amplexum, illa teterrimæ uocis ululatũ emittens, umbra, ut erat, tenuis & phãtaſma inter manus amplectẽtis elabitur, ipſũq; miſerum cum fœdiſsima irriſione deſerit.

Magdalenam ciuis cuiuſdam famulam, ſcribit Iacobus Ruffus, noſtra memoria Conſtantiæ fuiſſe compreſſam à dęmonio, eiq; tandem per pœnitentiam ualedixiſſe ex inſtitutione miniſtrorum Eccleſiæ: ac poſtea tantos in utero ſenſiſſe cruciatus, ut in ſingulas ferè horas infantem ſe crederet enixuram: inde clauos ferreos, ligna, uitra confracta, crines, ſtuppam, lapides, oſſa, ferrum, & huiuſmodi innumera, ex matrice excreuiſſe. Mea autem eſt ſententia, Magdalenæ phantaſiam fuiſſe Venereæ commixtionis opinione à diabolo illuſam: deinde ab eodẽ excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea congreſſum fuiſſe crederetur,

Lib 5. cap. 6 de Cõcept. homin.

quod tamen falsum erat. Vt deinde conceptam augeret opinionem, subiecit subdolè res illas prodigiosas, quas in matrice non fuisse (quemadmodũ ea etiam quæ ore reijciuntur, in imo corpore non fuêre) non est quòd hic pluribus comprobem: quum eadem sit ratio. Nam quũ omne semen suum simile procreet, quomodo ex semine in ea coitione fuso, tales potuerunt generari materies? Sed absurdiora sunt hæc, quàm ut fusiorem requirant confutationem: sequenti quoque Libro abundè id docebitur. Enimuerò si in utero hæsissent, proculdubiò hic non modò læsus, sed insigniter dilaceratus fuisset, quum essent materies duræ, asperæ, inæquales, acutæ, & quidem copiosæ. Illa quoq; inspecta, modò uirum non admisisset, hymen certissimè apparuisset inuiolatus.

DELVSIONIS VENEREAE DIABOLI *historiæ, & causa longioris tractationis huius argumenti.*

Cap. XXXI.

DElusionis huius & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adijciam, ex illustri philosopho Francisco Mirandula. Agnoui (inquit) uirum nomine Benedictum Bernam, ętatis annorum septuagintaquinque: eũdemq; sacerdotẽ ex his quos presbyteros uocant, qui annis plus quàm quadraginta cum dæmone familiari sub forma fœminæ illi associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeò ut astãtes qui nihil uidebant, eum pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset. Alium quoque Pinnetum (ait) nomine noui, qui ad octoginta & amplius annos peruenerat, cum dęmone alio, qui muliebri forma ei uidebatur, uocabatq; eum Florinæ nomine, plus quadraginta annis uenereas uoluptates exercuisse. Sed is, dũ hæc scriberem, uiuebat: alter pœnas iam dederat, confessus arcana se in sacrificio non protulisse, consecratum uerò munus mulierculis ad ueneficia præbuisse, pueris sanguinem exuxisse, atque alia eiusmodi grauia scelera: tormentorum tamen ui, ne iocum fuisse credas. Atque hæc aliaq; plura (illis recitatis ait Cardanus) si uellem adijcere, absurda, uiroq; tam graui profecto indigna sunt, ac uana, & ab omni ratione aliena. Primumq; ex ipsius exemplis illum confutare licet. nam iuuenculæ illæ uel uera uidebantur corpora, cum non essent: quod nõ solùm sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiam Seruatoris authoritati. Si enim non solùm uisus, sed etiam tactus hoc modo decipi potest, Christi dictũ nihil cõcludit aduersus Thomam. Sin autem corpus fictum illis uidebatur: quod atrocius poterat esse tormentũ, quàm uelut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens stupet, ubi talia cogitat. Sed uir alioqui non imprudens, & nimium quorundam Platonicorum figmentis addictus, monachorum mendacia, uulgi famam, mulierculariũ næ-nias fabellasque aureo asino dignas, sanctis philosophiæ sermonibus immiscuit. Eo igitur factum est, ut delectare potius Lectores atque allicere, quàm seriò tractare quicquã uisus sit. Sed & beatus Augustinus à tam absurdis narrationibus si abstinuisset, licet forsan pauciores habiturus lectores, grauioris tamen uiri opinionem assequutus fuisset apud eruditos. Si ea fuit seculi labes, ut plurimi, uelut nũc de regno, sic grandioribus mendacijs decertarent: quæ ille uir sanctus pro ueris accipiens, ac quasi æmulatione gentilium figmentorum, libris suis inseruit. itaque illi tantum fidei habeo, quantum se oculis uidisse testatus est: in a-

Hermelina dæmon, amasia sacerdotis. Pinneti amasia, Florina dæmon.

De Var. lib. 17. cap.

in alijs, minimè. Iam enim cõstat unicuique, maiorem talium narrationum partem fabulosam esse. Sed unde tanta incrementa tam absurdis deliramẽtis, iam penè dictum est. Auaricia ipsorum quibus inquisitio talium, iusque eas puniendi permissum est: uanitas ac stulticia delinquentium, nouitatis desiderium, & ignorantia causarum euentuumq; naturalium. Hæc Cardanus. Meo tamen iudicio Benedictus sacerdos & Pinnetus à diabolo illusi fuerunt, qui mentem utriusque ita uitiarit, in illorum phantasiam illapsus, quam imagine charæ mulieris imbuit perpetua: qua illi ualde delectati, facilius in errorẽ induci potuêre. Nam & D. Augustinus scribit, quendam tacita animi intentione, cuiusdam fœminæ imaginem expẽdisse, ut rem sibi cum ea uigilans habere uideretur.

Risu sanè excipiendũ, quod in hãc rem quidam, me præsente, coram potentissimo, eodemque prudentissimo principe narrabat, famulum scilicet diluculo nuper rus concessisse, ut equos maturè domum è campis reduceret: atq; in agro quandã eiusdem pagi fœminam maleficij insimulatam inuenisse, supino decubitu prostratam, cui incubuisset dæmon. Ad hæc, dæmonij formam rogante principe, respondit alter: Canis nigri. Hic ludibria eiusmodi, præstigias & uulgi opinionẽ salsè irridens princeps: Ignorabam diabolum cani nigro similem esse, ait: alio profectò mentis acumine, quàm uulgares censere solent. Nec dubito, mulierem illam tunc temporis etiamnum in lecto decubuisse: & idolũ hoc rustico à satana fuisse obiectum ad sinistræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

Vberior equidem fui studiò, in fœdissimo ludibrio sæ huius commixtionis negocio, ut cum omnis illa sagarum turba se ea uitiari confiteatur, & unaquæque suum certo indigitet nomine amasium, si huic congressui nihil inesse ueritatis obtinuero, promptius uniuersa illa phantasmatum dęmoniacorum machina collabatur, ueritas elucescat clarius, diaboli regnũ eat pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, inuiolatiusq; conseruetur. *brioso diabolis concubitu.*

DE MVLIERIS DAEMONIACAE *partu Lamiæ imputato, historia admirabilis.*

Caput XXXII.

OB argumenti communionem, historiam certè ut raram, ita & admirandam de commenticio partu à dæmone adornato, hic subiungam, ut inde similia diaboli ludibria penitius innotescant, fidemq; sortiatur ipsa ueritas. Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriã notissimus, & in aula Brabãtica celebris Concilij ibi priuati consiliarius, prętertres filios legitimos superstites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem. hæc paulò post nuptiales faces, à malo genio cœpit uexari miserè, ita ut ubicunque locorum esset, etiam corona honestarum matronarum cincta, è cœtu eriperetur, perq; cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac sæpenumerò conijceretur modò in hunc angulum, modò in alterum, etiã reluctantibus, omniq; ui illam retinere conantibus qui huic aderant: id tamen accidit sine magna admodum lęsione corporis. Persuasum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi inuidente maritum, cuius amore deuincta tenebatur: erat enim iuuenis forma non ineleganti. Verùm dũ uarijs multisq; modis ita à maligno agitatur spiritu, cœpit gestare uterum: at nihilo minus aut leuius uexabatur. Tandem aduenit tempus quo illi partus angustiæ obreperent, & una tan- *Antonius Sucquetus.*

tùm adesset: qua ablegata ut obstetricem acciret, & alias quæ in hoc officij genere operam præstare possent, uisa huic intrare pellex illa, de qua modò facta est mentio, quæ ei obstetricis officium præbuit. uerùm puerpera præ angustia in mentis concidit deliquiũ: ubi uerò ad se redijt, liberatam se sensit ab onere. at puer nusquam apparebat, mirantibus id omnibus supra modum. accidit autem postridie, ut dum è somno puerpera expergisceretur, reperiret infantem iuxta se in lecto, fascijs inuolutum: cui & ubera semel atque iterũ præbuit. Atqui non ita multo pòst, rursus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec postea inuentus est. Aiebãt nescio quas schedas cũ magicis notis in ostij sera repertas. Hæc mihi retulit sororius, uir profectò ut nobilitate, doctrina & pietate clarissimus, sic & fide dignissimus, qui Antonio affinitate iunctus, ea à puerperæ marito, illius fratre, ac coniuge fratris, alijsque qui non rarò adfuerant, audiuit.

Cæterùm ne in hoc actu tam artificiosè instructo uelut attonitus, ὡφὸν πρόσωπον agere uidear, succinctè quid hic sentiam, adijcere uolui. Quòd matrona hæc à dæmonio obsessa, maleficium se à pellice insonte pati crederet, accreuit uexatio primùm ex abstrusa Dei uoluntate permissa, machinatusque fuit diabolus grauiora imprægnationis ludibria, uterum illius spiritu expandens, ut in falsa maleficij credulitate ipsam aliosq; arctius postea, opinione fœtus à pellice obstetricãte surrepti deuinciret, & quasi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, sententiæ iniustæ, sanguinisque innocentis sitiẽtissimus. Propterea eos tãdem partus dolores mouere cœpit eo tempore opportuno, quo una solùm adesset fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiusq; in forma pellicis, à cuius tanquam maleficæ conspectu matrona hæc exhorruit, obstetricis munia obire uideretur. Post lipothymiam itaq;, uel animi defectum à satana (ut dolus non animaduerteretur, ignoraturq; non procreatum fuisse infantem) fraudulenter excitatũ, à suo opere quo antea uentrem inflauit dæmõ, destitit, concidítq; tumor. Quum uerò puer natus esse, sed à pellice ablatus crederetur, postridie in alto somno, uel infantis reportati fascijs inuoluti, & à matre lactati simula chrũ suaue exhibuit milleartifex ille: aut uigili nonnihilq; ex assidua dæmonis illusione ac agitatione adhuc stupenti, imaginarium siue surreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & eiusdem opera momento euanuit, uel ueræ matri restitutus fuit. Fabula in eum finem à diabolo fuit instituta, ut incredulitatis impiæque opinionis fluctibus obijceret matronã, eiusdéq; ancipitis fidei consortes: & ut de pellicis corio luderetur, & çautè in sentẽtiam sanguinariam, eamque iniquam induceretur magistratus. Tanta arte uariam pestilentemq; nouit contexere telam subdolus ille textor.

LAMIAS SOLVM DOCTOREM *habere uitiatam phantasiam, & ridiculas esse res quibus lædere creduntur.* Cap. XXXVI.

CÆterùm ut tandem hunc fabulæ actũ finire occipiam, quẽadmodum hæ Lamiæ nec longiori peregrinatione, labore aut studio, corruptæ mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirũt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituuntur promouenturue: nullas etiã prescriptas coniurationum formulas, quas sequũtur: nullum adhæc annulo incarceratum, aut crystalli soliditate obseptum dæmo-

monem, in ſuum miniſterium, uelut plerique Magi, circumferunt: corruptam uarijs imaginibus ab immundo ſpiritu ingeſtis, phantaſiam ſolummodò doctorem uenerãtur & colunt: cui utplurimùm propenſius confiſæ, miſerè decipiũtur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem pręter uulgarem morem quicquam peculiare ob indolis craſsiciem & ſpirituum inhabilitatem ualent: ſecus autem diabolus poteſt ob tenuitatem, ſubtilitatem, & longũ rerum uſum. Et ſi ſuſtinuero, nuſquam dictarum nobis Lamiarum mentionem in uniuerſis fieri Biblijs ſacris: nõ fortaſsis facilè conuincar. Neq; etiam deluſorum horum monſtrorum ſanationem reſtitutionemq; prætermiſiſſet Dei filius in terris, ſi eo tempore dira hæc ſæuijſſet peſtis.

Quòd uerò hæ maleficium, aut, ſi mauis, ueneficium etiam ſine cõtactu inferre poſſe credantur, cum aliquo eius excremento cui nocere debet maleficium, cuiuſmodi eſt urina, ſtercus, ſanguis, capillorum & unguium præſegmina, atq; hæc generaliter includi membris canis, ſimilibus aliquo modo his quorum in homine ſunt partes aut excrementa, claudiq; oſſe mortui hominis, ac in illius nomine ſepeliri, alia quidem in ueſtibulo, alia in uijs crucis formam habentibus, alia in torrẽtibus: cum bona uenia mei olim heri & præceptoris uenerandi Agrippæ, hæc merè inania eſſe, adeoq; ridicula, cum Cardano liberè aſſero, atq; ſatanæ inſtinctu in uſum uocari: quaſi aliquid hic poſſent res prorſus inefficaces friuolæq;. Hoc aũt fit, quò à ſe deſignatũ id quod apparet malum, à dæmone cõſtructum, uel aliàs Dei occulta uoluntate, aut naturæ uitio natum, credãt nõ ſanæ fœminæ: potiſsimùm quũ eas noua imbui uirtute, ex ineptа uel blaſphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falſa opinentur perſuaſione. Sic nuper Hammonæ iudex quidam Heſſus, narrabat ſe quæſiuiſſe è quadam celebri & famoſa ſaga (quam tũ in uinculis coërcebat, poſtea autem Vulcano cõſecratam) qua ratione quis Lamiarũ maleficia euitare poſſet? Quiſq;, reſpondit illa ſeriò, detrita & uetuſtate multoq; uſu cõſumpta calſtiamenta cuſtodiat: quaſi uerò eorũ opera inferri uel etiã arceri maleficia ualeant. Cui mens ita ſtupet, ut has non ſentiat nugas?

Res uiles aut pharmaca in locis ſemotis ſepulta nõ poſſe nocere.

Quòd etiã res uiles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex interuallo tranſcenſa aut pręterita, noxam inducere, uel ex diſiunctiſsimo etiam ſpacio, ceu neruo emiſſa excuſſaq; uiolenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiã inſignes & docti uiri, non mihi fit ueriſimile. Si enim congenita ueneni uirtute eiuſmodi infertur uirulentia, eam quoſcũq; uel trãſcendentes, uel prætereuntes ferire neceſſe eſt, quũ delectus ſit expers materia uenenoſa. Secus autem experientia & res ipſa docet. Proinde ſi ſolummodò quibus malè uolũt illę uetulæ, lędũtur: non ueneni halitu cõtinget noxa, ſed maleficij ratione. Id porrò nihil eatenus poſſe, iam demonſtraui: ſi tamen nocumentum hinc ſubſequi uideatur, certum eſt ab ipſo ſatana, ex Dei aſſenſu, ob hominis lędẽdi incredulitatem, uel etiã ut hic probetur cũ Iobo, idipſum excitari. Ille eſt qui excæcat, mutilatq;. Interim deliræ huic anui, quæ materiam uenenoſam uel qualemcunq; aliam ſepelijt, id, ut dixi, quod ab ipſo perpetratum eſt, uel aliàs contigit, ita in mentem firmiter ſuggerit, perſuadetq; dæmon, ut à ſe factum eſſe illa credat aſſeratq;.

Cæterùm ea diaboli ludibria utplurimùm uim ſuam ſortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in *Epheſ. 2.*

eiusmodi potentiam dæmonis cõsentiunt, certum est. Enimuerò si serpens sub ostij limine repositus fœcunditatẽ amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur; cur in illis regionibus ubi serpentum numerus domos peruagatur, non omnes sterilescunt fœminæ? Si quoq; olla in fundo putei arcis recondita, ad congressum reddere potuit impotentem quẽdam Comitem, ut ibidem narratur: cur nõ omnes ex communi puteo aquam usurpãtes elanguere? At organa generationi destinata prępedjit dæmon (id quod uariè ratione naturali potest) donec ollã ex institutione mulieris dæmoniacæ concremasset malè credulus Comes, tumq; destitit ille dæmõ libenter, quò in falsam de uetula opinionem Comitem reliquosq; pertraheret. Sic quoque in felium (si uera sit historia) specie in operarium insilire potuit dęmõ, atque eodem tempore in operarij forma uerberare matronas, ut insontes tanquam maleficij reæ, hinc tandem cum iudicũ periculo & animarũ pernicie, ad supplicium raperentur. Nec scopa aquæ intincta à muliere, & in aere sparsa, pluuiã accit: sed dæmon, ut suprà dixi, ex præcognita aëris constitutione colludens, ut illã his ludibrijs dementatã, in officio arctius detineat. Eadẽ ratione sunt reliquæ eius artes, dolosæq; actiones, & instituta in Malleo atque alibi sparsim enarrata, exactius discutienda.

Primæ 2. partis, q 1. ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi uaria in hanc rem leguntur exempla, multa item superstitiosa & impia per totũ sparsa librũ.

Diaboli delusiones quomodo inuestigãdæ.

Pluuiam nõ potest excitare Lamia.

QVAE CONNATA SVNT, NON debent ad potestatem Lamiarum referri.

Caput XXXIIII.

Quæ occultè quibusdã connata sunt, nõ debent ad potestatem Lamiarum delectu habitam referri.

SI quædam fortè in Africa sunt uoce & lingua effascinantium familiæ (ut tradunt Isigonus, Mempho dorus & Solinus) quæ si impẽsius pulchras casu laudauerint arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu cultuq; opimos, emoriantur repentè: ijs ingenitam hanc esse proprietatẽ oportet, cuius causam postea addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimùm, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie prouerbium, ut si quando hominem impensius laudantem aliquem audiãt, statim obijciant, Di gratia non gli diate mal d'ochio: hoc est, precor ne oculi malũ ei concilies, uel ne uisu lędas. Inde & apud nos inoleuit consuetudo (quod Aristot. 20. sect. problem. 34. testatur) ut aliquid laudaturi præfemur, ne uerba nostra nobis obsint, ut Deus id conseruet. Si item eiusdem generis fortè existunt in Triballis & Illyrijs, ut Isigonus adijcit, Macedoniæ uicinis, interimantque quos diutius intueantur, iratis potissimùm oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut si quoque inueniantur fortasis eiusdẽ sortis fœminæ in Scythia, quæ uocantur Bythiæ, teste Apollonide: uel in Ponto genus Thibiorum, sicut & multi alij eiusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdẽ posse mergi, ne ueste quidem degrauatos: siue quoq; haud dissimile ijs genus Pharmacum in Æthiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat: horũ causam priuatim reddit Plinius, naturam in quorũdam toto corpore, in aliorũ oculis uenena genuisse, ne quid usquã mali existeret, quod in homine non esset. Atqui hæc rara, & quasi miraculo priuatis quibusdam irrogata ingenitaq; (quemadmodum & quibusdã contigit animalibus) nullum hic habent locum: quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cũ dæmone initi uirtute acquisita, quæ hic agi-

Gell. cap. 4.

Lib. cap.

hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis Africæ populis Nasamonibus conterminis, & Marsis Italiæ populis (quos à Circes filio Marso ortos ferunt) è uulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum uolo. Syllius lib. 8.

——*ac Marsica pubes,*
Et cellare manu, & chelydris cantare soporem,
Vipereũq; herbis hebitare et carmine dentẽ, etc.

Fascino oculos. Plutarchus Sympos. lib. 9. cap. 4.

Huc accenseantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Philarchus narrant, non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis etiam, qui solido concretioriq; constant corpore, pestilentes esse, & intuitu soloque halitu in tabem resoluere, morbosq; perimentes accire non solùm his qui continuò adsunt, uerùm & hospitibus, & qui ab earum commercio alienissimi sunt. Adijciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in peius commutasse leguntur. Peregrina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorũ contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta spirituum copia scateat, & ex quo eorum fulgor, unde spectãtis oculus contagione inficitur, usqueadeò emicet, ut de oculi pupilla, notum est. Quin Augustus Cęsar tam lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulò attẽtius eos defixisset, hos uelut ad solis fulgorem oculis conniuere cogeret. Author quoque Suetonius est, Tiberium Cæsarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, uidisse. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen est, incolas in pueritia canescere, & noctu acutius quàm interdiu cernere, fulgore scilicet teneram uisus aciem obtundente.

Nec est quòd hic cõfugiatur ad Plutarchi ἀποῤῥοίας, id est, uaporum defluxus, eorumq; potentiam, qua ignis instar proxima quæq; depascant, disperganteq;. Nec ingenita naphtæ uis, uaporem & scintillas alliciendi: aut natiua proprietas occulta charadrij auiculæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primùm conspectæ, croceos bilis uapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea sunt: at de quibus hic rei uersatur cardo, ea delectu & uoluntate habere creduntur. Interim putido suo quandoq; halitu uetulas tenellam inficere ætatem inter contrectandũ, nõ inficior: quod tamen & quilibet alius haud difficulter fecerit, cui ex faucibus tanto fœtore exhalat putrilaginis uirus, tenuesq; subit & inficit spiritus.

historiæ Aethiop. lib. 3. Plutarch. Sympos. q. 12. cap. 7. Suidas in dictione χαράδρι&. *Aeliã li. 17. cap. 13. Galgulus.*

QVI PROPRIÈ DICENDI VENEFICI, *& memorabilia uenificiorum exempla. Cap.* XXXV.

ATqui iam ad Venificos, uel, si liceret, Venenificos progrediamur, quos Græci φαρμάκους, φαρμακοποιοὺς, φαρμακοὺς, item φαρμακοῦντας, & φαρμακευτρίας fœminas, pernicioſissimę artis (quam Magiam uenificam, si uoles, appellare licitum est) cõscias, dicunt. Hos pharmacis uel uenenis ex quacunque materie, siue ex metallorum, siue ex stirpium, siue ex animãtium uel excrementorum genere, uel ex corporibus mixtis, propinatis, illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, periculosos ciere morbos cum atrocissimis symptomatibus constat: ut alij in corporis extenuationem uiriumq; imbecillitatem inducãtur, quibusdam iuncturarum compages dissoluantur, cæteri uariè cruciatibus excarnificentur. nonnullos uerò diuturna torqueri ægritudine: pleriſq; pręcipitãter, quasi uitę filo mox rupto, interdũ & cũ intolerabilibus dolorib. uitã præscindi uideas. Quãdoq; tamen uenificorum nomine & alios maleficos comprehendi uulgò, nõ ignoro.

Horrẽda ſunt quæ de Veneficis ſcribit Antonius Sabellicus in hæc uerba: Infamis inde annus ſequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (ſiue Potito, ut alij ſcripſerunt) conſulibus, quum multi ex primoribus patrum ſimili morbo & euentu mortui eſſent: ancilla quædam ad Q. Fabium Maximũ Ædilem Curulẽ uenit, cauſamque eius cladis proditurã ſe profeſſa eſt, ſi fides ſibi daretur, quòd id indicium apud dominos haud futurũ eſſet ſibi noxæ. Fabius re ad Conſules delata, à Conſulibus ad Senatum, fide, conſenſu ordinis, indici data, patefactum eſt muliebri fraude eam cladem accidere: multas eſſe quæ in uirorum perniciem coquerent uenena: ac ſi ſecum eant, fore ut multæ ueneficio occupatæ deprehenderentur. Miſsi, qui ancillam ſequerẽtur: hi quaſdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inueniunt. Quibus in forum delatis, uigintiq; numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehẽſum, publicè accerſitis, & in his Cornelia & Seruilia patriciæ gentis: quæ quum ſalubria eſſe contenderent, à confutante indice bibere iuſſæ, ſpacio ad colloquendum ſumpto, inter ſe loquutæ, id haurire ſtatuũt: medicamento in conſpectu populi epoto, ad unã interiẽre. Inde ad centum ſeptuaginta eiuſdẽ ſceleris conuictæ, capitali ſunt ſupplicio affectę. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de ueneficio unquam fuerat inquiſitum, prodigij eſt loco habita: uelut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigiſſet.

Enneadis 4. lib. 4.

Veneficia horrenda.

Valer. Max. lib. 2. cap. 26.

In nullã antea de ueneficio inquiſitũ.

Venefica fuit Creſcentij illius ſeditioſi Romani, eoq; nomine ab Ottone tertio uili iumẽto facie inuerſa impoſiti, & per urbem circumuecti, tandemq; ad portam ſuſpenſi uxor: quã quum ſapientia & uirtute præſtantiſsimus alioqui Imperator deperijſſet, illa quòd Ottone reditum in Germaniam apparante, ſe coniugij ſpe uideret excidiſſe, chirothecis ueneno infectis, eum necauit, anno milleſimoprimo, 5. Calend. Februar.

Veneno item lento ſublatus eſt Ioannes Cimiſces Orientis Imperator à Baſilio quodam eunucho, cui ſe potẽtiã derogaturũ fuerat interminatus.

Veneno adhæc ab uxore Zoe procaciſsimæ & intemperantiſsimæ libidinis fœmina, quũ Paphlagonẽ quendam Michaelem deperiret, extinctus Romanus Argyrus Imperator Orientis, q̃ priorẽ antea reliquerat coniugẽ.

Veneficium quoque fuit, quod Caſali, in urbe Salaſsię regionis Italiæ cõtigit, circiter annum Domini milleſimum quingenteſimum trigeſimũ ſextum. Coniurauerunt uiri ac feminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat: ut quum peſtis antea ſæuijſſet, & iam cœpiſſet miteſcere, unguentum conficerent, quo illitis portarum uectibus, inficerentur qui uectes tractarent: appararant & puluerẽ, quem ueſtibus clàm inſpergentes, noxam inferebant. Latuit aliquãdiu dolus, ſublatiq́ue multi à coniunctis ſanguine uel affinitate: data etiam ueneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergò. Sed quum cuiuſdam Neci nomine fratrem atque unicum filium enecaſſent, uixq́ue alij quàm domini ipſi domuum, aut filij perirent: ſimulq́ue animaduertiſſent Androginam ſe in domos inſinuare, atque eos maximè interire, quorum ædes ingrederetur: deprehenſa coniuratione, omnes exquiſitiſsimis tormentis interempti ſunt. Faſsi etiam, quòd in celebri cuiuſdam Diui pompa ſubſellijs perunctis, uniuerſos trucidare ciues decreuiſſent: paratasq; in hunc uſum fuiſſe ſupra uiginti ollas. Idẽ poſtea Geneuæ

uæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiam Mediolani uectes inunxisse constat: sed quæstionibus subiecti, quum nihil confiterentur, nec quisquã obijsset, dimissi sunt. Bassianus Landus scribit, Patauij monachum quendam cum alijs plerisq; identidem conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamina in domos occultè conijciebant, ut in multos deriuaretur contagio: sumptum quoque ab his est supplicium.

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus commorabatur matri uiduæ: alter uerò iunior, spe consequendæ hæreditatis uniuersæ, totam familiam è medio tollere statuit, coniecto in uini dolium arsenico. Ex cuius usu cum grauibus torquerentur symptomatibus, conuocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Ioannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus: qui in ueneni suspicionem mox uenerunt, quòd ijsdem cruciatibus uicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingressi, uinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio uas infringitur, uinoque effuso inuenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi medici, omnes restituerũt, excepta matre uetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit ueneficus, atque ita ueneficij author innotuit. Facinus hoc contigit anno millesimo quingentesimo tricesimo octauo, in Augusto.

Socrui adhæc gener quidã ueneficus cantharides, extractæ calsiæ mixtas, obtulit Bononię. Quã uesicę cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinem largum ex uesica ex creuerit, felici successu curauit D. Heli dæus Paduanus Foroliuiensis, clarissimus & in artis operibus exercitatissimus medicus: quemadmodũ recensuit D. IOANNES ECHTIVS, medicus Colonienſis ornatissimus, illius olim discipulus, qui tũc temporis ipsum sectabatur, & superiori quoq; curationi interfuit. Huic quoq; narrarat D. Gisbertus Horstius, medicus experientissimus, Romæ quendam hydropicum diu decubuisse, cuius uxor tandẽ sumptuum pertæsa, ueneno illum tollere decreuerat: quare bufonis in olla usti puluerem ægroto propinat, unde ille copiosum reddit lotium: hinc denuò eundem puluerẽ exhibet, ut citius illi ærumnosam sumptuosamq; uitam cum præcipite cõmutaret morte. qui multo uberiore exonerata per uesicã saburra aquea, conualuit præter coniugis expectationem. nam bufo etiam discissus, & renibus impositus, hydropicorum aquas per meatum urinariũ expellit. Eandem ipse Gisbertus aliàs sensit calamitatem ab ijs, à quibus minimè decuit. Extat Ausonij super hac re quàm lepidum epigramma:

Bufo scissus renibus impositus.

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum,
Miscuit argenti letalia pondera uiui,
Cogeret ut celerem uis gemmata necem.
Diuidat hæc siquis, faciunt discreta uenenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit letalis noxa salutiferæ.
Protinus & uacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis quà uia nota cibis.
Quàm pia cura deûm, prodest crudelior uxor,
Et quum fata uolunt, bina uenena iuuant.

Quàm sanè hic locũ quoq; suũ meretur illud Nasonis 1. Metamorph.

—— Non hospes ab hospite tutus,
Nõ socer à genero, fratrũ quoq; gratia rara est.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti,
Lucida terribiles miscent aconita nouercæ,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Venefica item erat Ioanna puella, quæ anno millesimo quingentesimo quin-

Venenum propinatũ Annæ à Virmõt.

dominæ in Vuell.

quinquagesimoquarto, in Nouembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Vuell, optimè de ea meritæ, bis clãdestinè arsenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris ueneni assumptione, curationem accersitus, post alia feliciter administrata, ius caponis simplex ab ægrota sorberi uolui. Cui denuò, ut è medio (uellẽ nollẽ) tolleretur domina, arsenicũ largius seorsum infuderat Ioanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non satis iuri immixto, gustu & uisu maximè, ob eius copiam, ab ægrota & me deprehensum est uenenum. Necdum enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed uenenatum aliquid pisis ab ea comestis adhæsisse opinabamur. Inde, num destinatum gliribus perimẽdis puluerem alicubi occlusisset ægrota, sciscitabar: qui cũ altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit uenenũ dominæ denuò exhibitum: sed prius à me & puero, ueneficij adornati tum adhuc ignaris, gustatum in iusculo. Concitato autem utrinque mox uomitu, & ijs quæ ueneni uim infringerent oblatis, additoq; antidoto, nullæ ueneni manserunt reliquiæ. Veneficiũ confessa puella, morti adiudicabatur: aliorum tamẽ intercessione ob ætatem iuuenilem, qua uix decimumquintũ attigerat annũ, uitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur. unde post menses paucos effractis cãcellis, eam liberarunt milites. Vt quilibet hoc doctus exemplo, prouidè magis suis cõsuleret rebus, flagitium hoc quàm breuissimè commemorare libuit.

Vidi & uetulam, quæ ob zelotypiã arsenicum marito insonti cum oluscu lo propinarat, unde hic cum acerbissimis interijt cruciamentis: illa aũt undis publico immergebatur supplicio.

Nuper improbam uxorem marito aliquot uicibus argentum uiuum dedisse deuorandum, eumq; id sine ullo nocumento per aluũ egessisse, narrat Georgius Agricola: mulierem uerò in maleficio manifesto deprehẽsam, pœnas legibus dedisse. *Lib. 5. de natura fossil.*

Exactis item his annis, quum mulier uenefica Tremoniæ aliàs exhibuisset marito argentum uiuum, ut eum perderet, nec ex uoto negocium successisset: tandem die quodam festo, cùm campanis daretur solenniter signum absoluti Missę sacrificij, illa pręcurrit ad ędes Dorpiorum, mercatorũ ibi celebrium, ubi ab emẽte maiorem solito argenti uiui quantitatem quæsiuit mercatoris famulus, in quem finem id compararet? respondet, se in medicamento quodam ad enecãdos rattos & mures eo uti. Cùm primùm domum uenit, omne illud argentum infudit holusculo concisо coctoque, quod marito apponebat: is animaduertens nondum dissolutum nec satis permixtum Mercurium, assumpto olere in forum excurrit ad Cõsules, quitum (ut apud eos moris est) post celebratam Missam ante curiã moras trahebant, fortè, ut fit, de republica conferentes: ueneficij accusat uxorem, ostendens pharmacum edulio mixtũ. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis noui.

MEMORANDA HISTORIA DE *Venefico famulo carnificis, eiusdemq; malefica coniuge, quæ trium uirorum capita palàm ferire uoluit.* Cap. XXXVI.

HOc catalogo dignabor mulierẽ famosam Mechteldim nomine, malicia non inferiorẽ quacunque uenefica, ob raritatem inaudi tam facinoris, in Septembri anni sexagesimi secũdi supra millesimũ quingentesimum, recenter instituti ad hunc

Femina uirorum luit de care cap.

hunc modum, in oppido circa Mosam ad Brabātię limites sito, Grauia nuncupato, loco mihi natalicio. Vt ex quinque captiuis tres eodem die supplicio ob sua flagitia afficerentur, accitur ex proxima ciuitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendēdos, subsequitur: mutata autem sententia, simulatque capita esse ferienda intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conqueſtus est, ante annū contracta ex ueneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministerium posset surrogari: quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officijs inuidia. ne uerò diutius procrastinaretur supplicium, se statim missurum ad coniugem pollicetur, quæ suum collegam Arnhemia uocaret, in sententiæ latæ exequutionem. cum eo enim se contraxisse de opera mutua, & communi lucro, asseuerabat: quem admodum plerunq; fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Consensit præfectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut eueſtigiò accerseretur Arnhemia publicus eiusdem officij administer. Illa lucri cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectū suis supplere uiribus: quare gladium eiusmodi postremo actui tragico destinatum, pro marito à consule impetrat, cultrorumque fabro dextrorsum exacuendum mox defert: ipsa etenim siniſtra erat. Inde hora uespertina sibi capillitium clam secari iubet, & summo mane ueſtes uiri induta, pręter thoracem studio relictum, ut in laxiore indusio minus obseruarentur mammæ: deinde impoſito capiti pileo plumis ornato, latoq; illo gladio accincta, incunctanter Grauiam properat. Quam satrapa uidens imberbem, Arnhemiensemq; ratus esse lictorem, rogabat nū in ea iuuenili ætate trium simul truncare capita auderet? Hoc sibi committi debere, nec iam primùm in illud se prodituram theatrum, quum eandem sæpius experta esset aleam, respondit, arreptis simul restibus quibus captiuos uinciret. Ita ijs tandem productis, ut mox gladio feriendas submitteret ceruices, seorsum à coniuge & fratre Steinhusius præfectus admonetur, lictorem uideri fœminam. Hic cum uniuerso comitatu ad stuporem usque consternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quem exacto iuramento ad ueritatis confeſsionem adegerat, reos custodiæ reddi iubet: & nisi clàm hoc feminei sexus monstrū opera satrapæ se subduxisset, ne uel ab hominum turba in aquas proximas detruderetur, uel alioqui ab alijs oppidi malicioſis fœminis trucidaretur colis, uerendum erat. Reuersa autem Neomagium, risu apud multos celebratur, uelut tanto facinore nobilitata: marito quę mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemiensis, defuncti apud Neomagos successor. Sic utplurimùm, ob functionum communem usum, inter collegas matrimonia contrahi celebrariq; solent, ne in alienas familias transferantur nobilia eiusmodi officia, nec degeneret soboles.

DE PHILTRIS, HIPPOMANES, *& reliquis amatorijs quiſquilijs.* Cap. XXXVII.

HVc quoq; pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Grę- cis φίλτρον nuncupatum, sensus uitians, ijsq; uarias species & amores concitans furioſos. Eius meminit Iuuenalis: *Philtrum.*

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala uendit Philtra, quibus ualeant mentem uexare mariti. *Satyr. 6.*

Eodē referantur & Lælij uersus in Apologia 1. ab Apuleio adducti:

Philtra omnia undiq; eruunt,

Antiphates illud quæritur,
Trochiſculi,ungues,teniæ,
Radiculæ,herbæ,ſurculi,
Aurcæ ilices, bichorditæ,
Himnientium dulcedines.

In hoc item ueneficij genere locum habet hippomanes, caruncula haud parum famoſa, caricæ magnitudine, ſpecie orbiculata, latiuſcula, colore nigro, quæ in fronte naſcentis pulli equini apparet, quã edito ſtatim partu mater lambendo abſtergendoq; deuorat: & ſi præripiatur, animum à fœtu penitùs auerſum habet, nec eum ad ubera admittit. ob hoc maximam eſſe uim eius ad amorem concitandum ferunt, quando in puluerem uerſa, cum amantis ſanguine propinatur in poculis. hinc equis innaſci amoris ueneficium, ait Plinius. Eius mẽtionem fecere Ariſtoteles, Solinus, Columella, & cæteri. item Virgilius:

Hippomanes.

Ariſtotel. de Natur. an. li. 6. ca 18. et 22. Lib. 8. ca. 42. Colum. lib. 6. cap. 27.

——— *Crines effuſa ſacerdos,*
Ter centum tonat ore deos, Herebũq;, Chaosq;,
Tergeminãq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ:
Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni,
Falcibus & meſſæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.
Quæritur & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præreptus amor.

Aeneid.

Dicunt & eodem nomine uirus illud lentum, quod ex equarum libidinis œſtro ſtimulatarum pudendis defluit. à Virgilio ita deſcribitur:

Hinc demum hippomanes uero quod nomine di
Paſtores, lentũ diſtillat ab inguine uirus: (cunt
Hippomanes, quod ſæpe malæ legêre nouercæ,
Miſcentes herbas, & non innoxia uerba.

3. Georg.

Et apud Tibullum: (res,

Et quod, ubi indomitis gregib. uenus afflat amo-
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Li. 2. Eleg. 4.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:

Conſuluit ſtriges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.

Et Ouid. lib. 1. Eleg. 8. aduerſus aliam lenam:

Seu bene quid gramen, quid torto cõcita rhõbo
Licia, quid ualeat uirus amantis equæ.

Nouit Iuuenalis quoq;:

Hippomanes, carmẽq; loquor, coctumq; uenenũ
Priuigno datum.

Nomẽ ueneno inditũ ἱππόμανες, quòd effreni equinæ cupidini ſimiles homi nibus amoris accẽdat faces. Hinc, Pauſania & Æliano authoribus, tantam in eo nouit uim Olympiæ Phormis Arcas, quòd illo æri mixto & effuſo, equã poſuerit, abſciſſa cauda: huic hippomanes incluſerat, fabrica non tam accurata, ut ea falſitate tantopere ad huius cõſpectum furijs excitari oportuerit equos: quos tamen ita allicie bat, tantaq; agitabat inſania, ut diſruptis frenis in ipſam uiolentius, quàm in uiuam, inſilirẽt equam. Neq; quòd ungulæ inhærentes ęreæ ſtatuæ, lubrico eliderentur lapſu, idcirco ceſſabat appetitio, imò ardentius multo in his antè ore adhinniebant: neq; prius ab æneo potuêre depelli ſimulachro, quàm flagris & equiſonum uiolentia abſtraherentur. Eſt & hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id eſt, planta ſiue herba, qua guſtata equi in furias aguntur: unde & nomen.

Inter amatoria adhæc uenena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, eiusq; uirga, remora piſciculus, felis cerebrum, & lacertæ, ſtellio cui ſtincus nomen: item os de rana uiridi, in formicarum aceruo exeſa: ſiniſtri etenim oſsis contactu amorem, dextri uerò diſsidium excitari tradũt. uel ut alij referunt, à formicis obeſa ranæ oſſa conijce in aquam, quorum aliqua aquæ innatãt, quædã ſubſident: hæc ligata in albo ſindone, & ſuſpenſa, amorem cõciliant, illis contacto hominiodium paritur. Aliud experimentum ſimile ex hirundinum pullis: Accipiũtur ij unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra ſepeliuntur, ut ſuffocati

Amatoria uenena. Plin. lib. cap. 11.

ſuffocati fame pereant. pòſt ex effoſſis qui hiante roſtro mortui inueniuntur, amori: qui occluſo, concitando ſeruiunt odio. Vtero hyænæ ſiniſtro lacerto quoque religato, ſi quis mulierem inſpiciat, uſui hic eſſe etiam perhibetur. Componuntur ea quoq; interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen ut illicita merito mentem potius turbant, mutántque, quàm ad amandũ cogant: ſic menſtrui mulierum, præſertim bilioſarum & rixoſarum, potus, adeò bibentes effaſcinare inficereque, ut lunaticos & amẽtes efficiat, creditur. Habentur & alia philtra, à mortuorum ueſtibus, cãdelis, acubus, & ijs uniuerſim quæ funerum gratia parantur, ſumpta. quæ eo libẽtius, quòd nugarum plus quàm ueritatis habeant, nomino: quemadmodum natiua illa uenena, nimisque efficacia ſilentio hic ſepelire malui, doctioribus medicis ex ſexto Dioſcoridis de materia medica, & reliquis item Græcorum & Arabum, tum etiã quorundam recentiorum libris, atq; uſu quotidiano nimis cognita.

QVOD AMATORIA POCVLA, *hippomanes, & quæcunq; id genus alia, citius furorem inducant, quàm amorem concilient.* Cap. XXXVIII.

POrrò philtra, hippomanes, & q̃cunq; id genus alia, in amore uerè cõciliando parum aut nihil ualere, ſed furorem citius concitare, multorum non ignobilium uirorũ eſt ſententia. Ouidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tãget amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili ſubſecat arte manus.
Nec uos grammatibus, nec miſto credite ſucco,
Nec tentate nocens uirus amantis equæ.
Nec mediæ Marſis ſinduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda ſupina ſuos.

Idem 2 de Arte amandi:

Fallitur, Aemonias ſi quis decurrit ad artes,
Datq; quod à teneri fronte reuellit equi.
Non facient ut uiuat amor Medeides herbæ,
Miſtaq; cum magicis merſa uenena ſonis.

Id poſtea exemplis Medeę & Circes comprobat:

Phaſias Aeſonidem, Circe tenuiſſet Vlyſſem,
Si modò ſeruari carmine poſſet amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, uimq; furoris habent.

Hinc Euſebius Cæſarienſis ſcribit, Lucretium poëtam amatorio poculo in tantum furorem uerſum, ut ſe tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, uxorem illius huiuſmodi obtuliſſe poculum, & eam Lucillam uocatam, ex Hieronymi teſtimonio in Rufinũ, cuius hæc ſunt uerba: Liuia uirum ſuum interfecit, quẽ nimis odit: Lucilla ſuum, quem nimis amauit. illa ſpontè miſcuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. De illo quoq; extat illud Politiani in Nutric.

Hic qui philtra bibit, nimioq; inſanus amore,
Mox ferro occubuit, ſic mentem amiſerat omnẽ.

Lucretius amatorio poculo interemptus.

Liuia & Lucilla uenefica.

Quid Stephano equiti Neapolitano acciderit, eſt profectò admirabile. Hic quum poculo amatorio inſaniſſet, teneretq; oppida & nonnulla regia officia ab Alphonſo Arragonum rege tradita, fuerunt qui ab Alphonſo illa bona poſtularent, abſurdum eſſe dicentes, à demente huiuſmodi bona poſſideri. Quibus rex reſpondit, Sibi inhumaniſsimum uideri, ijs ſe etiam ſubſtantiam auferre, quibus ſors mentem & cerebrum abſtuliſſet. Innuere autem uidetur, calamitatem non eſſe calamitati adiungendam.

Panormit. li. 4. de Geſt. Alphonſi.

Tradiderunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum Imperatorem amatorio quoq; poculo à Calliſthene propinato, primùm mente læ-

Calliſthenes uenefícus.

L. Lucullus Imperator amatorio poculo interẽptus.

sum fuisse, deinde interemptum. Meminit & Plin. lib. 25. cap. 3. circa finem. Narrat quoq; Iosephus & Suetonius, C. Caligulam à Cæsonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamẽto, sed quod in furorẽ uerterit. Quod commemorans Satyricus poëta, id poculum ex hippomanes apparatum fuisse ait:

Li. 11. antiq Iudaic.

C. Caligula potionatus ab uxore.

—*Si non*
Et *furere incipias, ut auunculus ille Neronis,*
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit.—

Cæsonia uenefica.

Sed de hippomanes quod creditur, asserit quoque Aristoteles libro 8. de Natur. animal. capite 24. figmenta esse mulierc ularum & professorum carminis incantatorij. Scribit adhæc 2. Mag. moral. mulierem quandam uiro cuipiam poculum porrexisse amatorium, ex quo is subitò decidit mortuus. Mortem etiam sæpe accelerare eiusmodi philtra, tradit Hippol. Marsil. in d. l. eiusdem. §. adiectio. D. de sica. ubi est & tex. loquens de amatorio ueneno, sicuti & de amatorio poculo, in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis. Extinctus & philtro Fridericus Austriacus Imperator anno tricesimo supra millesimum trecentesimum, decimatertia Ianuarij.

Et quanquam Constantinus Imperatorum Christianorum primus, arte magica conciliari amorem sensisse uideatur, in l. ab eo edita, C. de malefi. l. eorum. in illis uerbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexisse detegũtur: & Accursius in authent. quo. opor. epi. & clari. §. hoc autem. in uerb. propter quædam. & Albericus in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæstinus Eleutheropolites lib. 1. aduersus hæreses, tomo 2. in 30. sect. tradit, uanissimas esse eiusmodi amatorias incantationes, quibus scilicet fœminarum castitas impetitur, ubi nomẽ Christi & signaculum crucis contrà opponitur: quod non contemnẽda historia cõfirmat. Quin & illa Sicilię cõstitutio, cuius initium est, Pocula amatoria, friuolum reputat & fabulosum, posse huiusmodi pocula amorem extorquere. Historiam de uirgine Deo dicata, atq; magica arte à iuuene ad amorem sollicitata, à D. Hieronymo conscriptam in uita D. Hilarionis, lege libro 5. capite 13. ubi paucis meam uidebis adiectam sententiam. Hinc manifestũ est, quas Irenæus scribit mulieres ex Marci hæresi reuersas ad Ecclesiam, fuisse confessas, se à Marco ita circumuentas, ut in eum uehementer exarserint, nõ potu amatorio attractas fuisse: sed eius doctrina, præstigijs & illusionibus potius, aut fortè ipsius forma, ut fieri solet, illectas.

Amatoria incãtationes uanissimæ.

Nouimus, inquit Henricus Institoris & Iacobus Sprenger theologiæ doctores, uetulã tres ordine abbates, ut publica omnium fratrum in eo monasterio etiam in hodiernum diem est opinio, non solùm philtris incantasse: sed & interemisse, & quartum iam simili modo dementasse. Nec eam pudet fateri palàm, se fecisse & facere, eosq; à suo amore desistere nequiuisse, quòd tantum de ipsius stercoribus comedissent: simulque quantitatem extenso brachio commonstrat. Fatemur autem, quia nobis nõ erat in eam inquirẽdi ulciscendiq; facta potestas, illam adhuc superstitem esse. Hæc illi. Stercora uerò fuisse spurciciem ueneream, quam, uelut cœno immersi, toties erant experti in exercitata lasciuiẽteq; uetula meretricula monachi, ut ab eius illecebris inescati, quasi fascino uel certius maleficio detẽti, desistere & ad mentem redire nequiuerint, mea profectò est sententia: hoc amatorium poculum, hæc brachij instar

In Malefic. quæst. Tres abbates interem

ſtar uorata uetuli ſcorti ſtercora. iudiciumq; eſto penes eiuſdem conditionis uiros, qui etiamnum quotidie ſimili maleficio illecti, in eadem palæſtra ſtrenuos exantlare labores ſatagunt.

Virgilius quoq; circa finem Pharmaceutriæ, teſtatur magica carmina nihil huc facere, cum ſcribit:

——*His ego Daphnim*
Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Vbi Seruius id etiam annotauit. Propertius item libro 2. Eleg. 1. huius eſt ſententiæ, cum inquit:

Seu mihi ſint tangẽda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura ſuo.

Nam loquitur de poculis amatorijs, quibus Phędra Hippolytum priuignũ in amorem illicere tentauit: at nihil ea profuêre. Rectè itaq; admonet Ouidius ſecundo de Arte aman. hoc artis magicæ genus cauendum eſſe:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis eſto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Viderit, Aemoniæ ſi quis mala pabula terræ,
Et magicas artes poſſe iuuare putat.

Non inconuenientem huic loco hiſtoriam ſubiũgere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum rex puellam quandam plebeiam: facileq; utriuſq; fortuna longè diſsimilis, eam regi obſequentem fecerat. Quod cum reſciſſet Olympias eius uxor, id ægrè admodum tulit, præſertim quòd ferebatur ea puella amatorijs philtris ſibi Philippum conciliaſſe. Ideoq; irata, iuſsit clàm domo extractam ad ſe puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clauſam, aut in longinquas regiones trans mare relegatam, malè haberet. Productam uerò ante ſe cum ſpecioſam, uenuſtam, ingenioſam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem uidiſſet, χαιρέτωσαν, εἶπεν ὀλυμπιὰς, αἱ διαβολαὶ. σὺ γὰρ οὐ σεαυτῇ φάρμακα ἔχεις: Valeant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipſa ueneficiorum uim habes. nec iam puellæ amplius, aut marito ſuo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegum cap. 65. ἐνίοτ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς ἔωθεν γυνή: Ineſt uerum philtrum, benigni mores, quo uincere uirum ſolet mulier. Et profectò hęc ſunt uera amoris ueneficia. Nam ſi quæ coniuges philtris alijs & amatorijs poculis utuntur, eas abominamur ac faſtidimus. Quemadmodum & Plutarchus aſſerit in eo libello, quem de Tuenda ualetudine ſcripſit: ut non diſsimili ratione conſequens ſit, uxores contrà uiros, qui haſce res uſurpant, deteſtari. Et ut idem Plutarchus ſcribit in Admonitionibus cõnubialib. ſicut piſcatio quæ fit medicamentis, citò quidem & facilè piſcem capit, ſed eum labefactat, & menſæ minimè idoneum reddit: ſic qui amatorijs artibus carminibusq; coniuges uoluptatis cauſa ſubigere conantur, cum attonitis dementibusq; & labefactatis uitam agũt. Neque enim Circem (ut ſubdit) ab ea potionati quicquam iuuerunt, nec ipſa ulla in re illis abutebatur, cum ſuum aſinorumq; formam accepiſſent: Vlyſſem uerò mente præditum, & prudenter cum ipſa uerſantem, incredibili amore proſequuta eſt. Hæc ille. Exploſis itaque philtris & magicis uanitatibus, amorem uxorum mutuo in eas amore, in alias uerò fœminas caſtimonia & quibuſcunq; alijs honeſtis pijſque ſtudijs comparare nitamur. Sic lex connubialis decimaquarta doctiſſimi clariſsimiq; iuriſconſulti Andreæ Tiraquelli manebit inuiolata:

Philtra uera.

De Legibus connubial.

Carminibus, poculis, alijsque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, uir & uxor penitus abſtinento:

Sed mutuo inter se affectu, alijsque honestis rationibus amorem prouocanto, conseruanto, augento.

Quòd multa sit philtri & magici furoris communio, nec argumẽtum ingratum, hic me paulò fuisse prolixiorem, agnosco libenter.

ANIMANTIA QVOMODO lædant uenefici. Caput XXXIX.

Veneficia perimunt animantia.

ANimantia adhęc, pharmacis pabulo iniectis, aut alicubi sparsis ut deguſtentur, uel halitu attrahantur, lædunt perimuntq; uenefici. Idem uel affrictu uel applicatione prę-ſtari posse, ut minimè nego: ita meminisse oportet, quosdã studiò lupi stercus clàm in pręsepibus condere, quod olfactu animaduertentia pecora, uoracemq; hostem uerita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmissimè credant ignari, apud uenefici huius artifices consiliũ inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum uel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem perculsi, obliuiscũtur cibi esurientes: quemadmodũ hominibus quoq; in magnis timoribus usuuenire experimur.

In ducatu Vuirtenbergico non procul à Tubinga, carnifex uenefici non ignarus, anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoquarto in pecoribus ſuæ artis ſpecimen edidit. Enimuerò quum ex pacto huic cederent mortici norum animalium coria, atq; alia quę hinc uſui eſſe poſſent, hic boues, oues & porcos in paſcua ex more deductos, ueneno clàm perimit, ut inde frequenti nimis pellium numero, ſeui item & pinguedinis infinitis ferè talẽtis Auguſtæ Vindelicorum & Argentinæ uenum expoſitis diſtractisq;, dies breui euaſerit. Proinde & ſuſpicione oborta, uenefici accuſatur, quæſtionibusque ipſi familiaribus ſubditus, rem uniuerſam confitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis diſtractus in principio Auguſti. Huc ij quoq; pertinent, qui pugiũculis iumentum certis locis confodiunt, retracta prius ſeorſum cute: ut ubi ea relapſa uulnus impreſſum tegitur, latêret dolus, atq; ea ratione mortuum perijſſe maleficio, iudicaretur. Varium itaque eſt Venefici genus, quo pecus interit: eſtq; diuerſitati induſtriè attendendum, ne rei loco pendat ſupplicium inſons.

Fuſius naturalia proſequi uenena, non eſt noſtri inſtituti: cum huc ſolùm ſpectet orationis filum, ut detegantur actiones & morbi præter naturæ legem percellentes.

LIBRI TERTII FINIS.

DE IIS

DE IIS QVI LAMIARVM MALEFICIO AFFECTI PVTANtur. Liber IIII.

QVOTQVOT VVLGO LAmiarum maleficio cruciari existimãtur, & quorum ita læsorum sacra meminêre Biblia, omnes à diabolo uel exerceri, uel obsessos esse. Cap. I.

MAleficio affecti dicuntur, qui uarijs & insolitis plerunque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, siue homines sunt, siue iumenta: quum ille ea aliàs uel subit, uel etiam nõ intrò subit, sed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, uel hisce uenas ductusque naturales obstruit, uel instrumentorũ structuram luxat, uel spiritus cerebri turbat, multifarijsque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in ijs hominibus uirtus animalis se exerat potentius quàm in sanis: siue uenenata materia, siue halitu intus aut foris conspurcat, defœdatque, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi progignuntur innumeri, graues & admirandi. Nec interim hominum substantia & facultates ab huius subtilis artificiosique hostis maleficio immunes liberæq; permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Iobo cernimus, cuius, diaboli studio, primùm quinquaginta boũ iuga & 500 asinæ abripiuntur, pueriq; cæduntur: secundò, ouium septem millia cũ pueris igne cœlitùs demisso consumũtur: tertiò, camelorum tria abducũtur millia, & famuli occumbunt: quartò, domus, ob procellas impetuosissimas à satana excitatas, ab imis sedibus conuulsæ ruina opprimitur omnis soboles. Vbi nec harum calamitatum acerbo Iobũ à Dei cultu transuersum agere posset, quin adhuc nomen Domini ille constantius glorificaret: demum, consentiente Deo, eum ulcere pessimo à planta pedis usque ad uerticem percutit, deformatq; tam fœdè direq; satanas, ut ille in sterquilinio sedens miserabiliter, saniem testa abraderet, adeò atroci excruciatus dolore, quo etiam mortem illi precaretur cõiunx, nec ab amicis eum uisitantibus agnosceretur. Quid aliud de eo, quàm ipsum maleficio affectum fuisse, & incantatũ in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic interceſsit dæmonis cooperaria malefica, quæ peruersa Lamiæ maleuolentia, quod execrabile ueneficæ pharmacũ? Quibuscunque malis rebus perficiendis satis per se potẽs est, & uolũtate promptissimus diabolus, si diuinæ maiestatis tantũmodo accedat permissio: cuius nutui morem gerere, uelit nolit, cogitur. *Iob. 2.*

Nabuchadonezarem regem Babyloniorum furore percitum, & in deserta ab hominum cõsuetudine pulsum, fœno uescentem more bouis, figura uitiata, capillis eius in aquilarum similitudinẽ crescentibus, & unguibus eius quasi auium, mente adhæc turbata, acerbissimè exagitat totum septennium diabolus. *Maleficio læsus Nabuchadonezar, Dan. 2.*

Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: ẽ monumentis, suo quippe domicilio egressus, nudus, ac supra modum sæuus, adeò ut per illã uiam transire posset nemo: neq; enim catenis eum ligare poterat quisquam, *Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.*

propterea quòd cum sæpe compedibus constringeretur,& catenis uinciretur,ijs ab illo discerptis, comminutisq;, à dæmonio in deserto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei nobis tecum est IESV fili Dei? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones uerò rogabant,ne imperaret ut in abyssum abirent,sed eos in porcorum procul in monte pascentium gregem demigrare permitteret. Christo hic annuente,egressi in porcorũ gregem abierunt,eũq; præcipitẽ impetu egerunt in mare,ut suffocatus interierit. Hic & porci fermè bis mille dæmonũ maleficio agitati, in suã ruũt pernicie.

Marc. 1. Luc. 4. Nónne & ille quẽ spiritus immundus discerpẽs, proijciensq; in mediũ, qui & Christi iussu exijt,nihilque nocuit, inter maleficio correptos suum sortietur locum?

Matth.17. Marc.9. Luc. 9. Maleficio lapsus lunaticus. Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritũ habebat mutũ, quo ubi agitaretur,lacerabatur spumans,ac dentibus stridens atque arescens:quem frequenter etiam in ignem coniecit spiritus,& in aquas,ut eum perderet:neq; à Christi discipulis,ob eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum uerò tandem ad Christum accedentẽ,continuò discerpebat,ut in terram prolapsus uolueretur spumans: usqueadeò à spiritu exeunte Christi iussu,iterum dilaniatus,ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta,à Iesu erigeretur.

Nónne paria cum nostris, qui maleficium pati creduntur, sensit mulier *Luc. 13.* quę infirmitatis spiritum habuit,à satana alligata octo & decẽ annis,atque ita cõtracta, ut omnino caput erigere non posset,uinculo isto à Christo sabbati die soluta? Habeat & is hic locũ, cui lingua erat ligata à dæmone,ut loqui nequiret,Matth.9.itẽ qui cęcus & mutus à diabolo factus fuerat,Matt.12.

Quis nisi animi planè præfracti, infi cias ire audebit,si hi quos recẽsui,nũc temporis spectarẽtur,uno sanè ore acclamaturos plerosq; omnes, hos peruersæ alicuius uetulę artificio ita prę ter naturã uariè exagitatos esse,miserè demẽtatos, contractos, lancinatos, distractosq;? Atqui cuius arte,dira hac calamitate illos opprimi testatur Scriptura? Dæmonis. Cuius cooperatione, aut imperio? Nullius,sed tantummodo propriæ dæmonum uoluntatis malicia,& Dei permissione ex arcano ipsius cõsilio,ut illi uel probarẽtur,uel castigarẽtur, emendarẽturúe. Nec usquam in uasto ueteris & noui Testamenti uolumine exẽplum,ubi in affligendis corporib. alicuius Lamię operam usurparit,aut etiã requisierit satã, cõperies: nihil illic tamen prætermissum esse, quod huius potentiã, actiones fraudesq; ostendere queat,fatendum est. Neq; etiã alicuius opera indiget ueterator ille, abundè suo marte potens ludificare homines,eorũ mentis & oculorũ aciem perstringere,morbis præter naturã cruciare,ulcerib. ferire, aërem multifariã turbare. Per se maleficia operari diabolũ, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris malicioſæ cõsensu. sed & sagæ perditionẽ quærit: unde & ipsam cooperari aliquo modo cogit. Permissu tãtùm illi opus est, teste Gregorio, cui uoluntas semper mala. Interim tamen à se designari eiusmodi flagitia,aliosq; seuerè torqueri, & in reb. externis fœlicem impediri successum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici, habent persuasissimum, confitenturque delusæ quædam aniculæ.

Eas iam dixi, diuersis de causis,à dę mone ita obsidione uallatas,earũ mẽtem tam grauiter fascino læsam,cerebrũ cogitatuũ imaginationũq; organum tam raris fraudulẽtisq; phantasmatibus

matibus & formis ob incredulitatem implicitũ, confirmatũq; (quemadmodum in grauib. somnis, atq; etiã melancholicis usuuenire quotidie, ostẽdi) ut aliud nesciant, torturisq; subiectæ fateantur sua esse facinora, quæ ipsarũ saltem sunt phantasia, reuera autem satanæ, Deo huc cõniuente. sic aliquẽ crebrò à se læsorũ recẽsent numerum, quorũ alios occæcatos, alios mutilatos, nõnullos hoc uel illo modo à se excarnificatos, falsa opinione dicunt: quo nomine non tam maleficæ, quàm maleficio affectæ effascinatæq; appellari merẽtur. Quotquot uerò tã crudeliter & multifariã, quibuscunq; etiam conuulsionũ generibus, morbis prodigiosis, uomitu & deiectione, prẽter naturã torqueri, hunc uel aliũ imitari sonum, uocẽ edere, certos mendaciter notare, denominare atq; accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, obseruamus: cunctos à dæmone maligno mendaciq; citra alterius cooperationem agi, uexariq; (nisi quandoq; uenenum uel propinatum uel applicatũ accessisse intelligatur) ingenuè fateor, atque adeò sanctissimè astruo.

e male fecta.

DE REBVS MONSTROSIS ore reiectis, quas non fuisse in corpore, multis ostenditur argumentis.

Caput II.

HVc spectat rerum mõstrosarum per os reiectio, qua præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis meditullio eductas esse, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ utplurimùm, item claui ferrei iustæ interdum magnitudinis, eorumq; fragmenta, fibulæ ferreę & æreę, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoq; colligatæ, uel panno inserte, fili inuolucra. Hæc à me uisa sunt. Nonnunquam & ossa euomũtur, subligacula, atq; reliqua id genus longè absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri possit, in homine uiuo tensi distractiq́ue naturalem diductionem exuperãtia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. quo uel unico irrefutabili argumento facilè conuicero, ea dæmonis subtilitate uelocitateq́ue imperceptibili, ori ingesta, nostris adhæc oculis uel celeritate eius uictis, uel fascino delusis, uel interiecto corpore aëreo aut aliter motis eò intus uel foris uel utrinque humoribus aut spiritu caligantibus. Sic nos fallaci suo machinamento multiformiter exercet ille milleartifex.

ies ere s, non s fuisse rpore.

Quum Neomagij quidam arroganter in Paschæ ferijs deglutiret ouum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionẽ superaret, illud in eo coarctatum, residere nequiuit, unde quoque compressa arteria mox suffocabatur.

Si porrò instes, urgeasq́;, ea non ex ore solùm, sed penitiùs è corpore reiecta esse: dic quæso, quo loco antea in corpore hæserint aut delituerint, cum nullus sit corpori reliquo cũ ore meatus cõmunis, excepto œsophago, præter arteriã asperã, cuius caput larynx ex tribus cõponitur cartilaginib. Eius orificium, dum respiramus, dilatatur: cum deuoramus, cõprimitur utplurimùm, nonnunquam exactè, ob quod ligamentis membranosis neruosisq; coartatur. Ea arteria solummodo spiritum purum & impurum, recrementitiumúe efflatu inspiratuq; transmittit: aut humidum quiddã, puta sanguinem, pituitã, saniem, aut pus tusi expectoratum: nihilq; grauius hanc, nisi cum uitæ naufragio, etiãsi exigua admodum materies dura hàc casu aberret, tolerare, manifestũ est. Enimuerò quàm graues laterũ dolores, cũ ficca

Arteria aspera. Larynx.

quadam tusicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quàm ex pectore tusi propelleretur auellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Beniuenius. Recitat quoq; Alexander Trallianus exemplũ de quodam, qui longo tempore tusi uexatus, non potuit, ne ualde tusiret, liberari, quousq; calculum expuisset leuẽ, durum & renitentem: & nisi consilio usus fuisset, illum similiter ijs qui tabe laborarent, moriturum censebat. Idipsum cuidã ciui Duisburgẽsi accidisse memini. Habet adhuc meus collega lapillum fabæ magnitudine, anno 1553 à se exemptum in hospitali Pisano, ex sinistris pulmonibus cuiusdã adolescẽtis phthisi demortui: qui iam diu tusi uexatus, prope annos tres incœperat tabe marcescere, qua tandem interijt. Lapillus est inęqualis, asper, non admodũ grauis, pallescens, atq; oualis. Hac itaq; ratione strictius hoc uas, durum cartilaginosumque ab illa multa, ampla, solida, uarieq; cõformata substantia liberũ esse oportere constat. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuique destinatam uiam, atque alterum oris interiorem meatum, è uentriculo illa rerum miracula uomitari, si imis corporis partibus antea inhęserint, necessariò sequetur. Eum aũt strictiorẽ deinde & omnino neruosum existere, cum primis uerò eius extremitatem, nimirum uentriculi orificium, ideoq; exactissimo tactus sensu præditũ esse, ac leui flatu aut halitu putrido facilè affici, humore etiam acri uel acido graiter pungi, sęuissimaq; cieri mala, norunt medici. Pleroq; enim ex flatibus in uentriculo generatis, ex pituitosis, aut alioqui uitiosis humoribus, aut ex cibis in uapores ab imbecilli calore resolutis, grauissimis uideas torqueri doloribus: alios ex coaceruatis crudis succis, uel etiam uitiosis aut acribus in uentriculi ore, in syncopem aut præceps animi deliquiũ cõcidere. Quosdam etiam ex alimentorum prauitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodũ corrupta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus: in quo uomitibus & deiectionibus tanto plerunq; impetu biliosa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoque exhaustis spiritibus, uires affatim prosternãtur, sitiant ægrotantes, ac sudent, tremor cordis syncopeq; succedant, interdũ & mors acerbissima. His exactiore lance pensiculatis, collataq; grauissimorũ morborum, symptomatumque exitialium causa materiali, cùm ingentis, durissimæ atque adeò acutissimæ materiei, uelut ferreæ, ęreæ, ligneæ, ossea præstigiosa uomitione, tum etiam expulsione rei lineæ laneæq;, uentriculo & eius sensili apprimè orificio ita noxię, ut suffocationem plerunq; quis uereatur, si in faucium partes exquisiti admodum sensus uel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculosa uitæ lucta uel dispendio ignorãter subinde deglutiri cernimus:) uno profectò consensu, adeoq; ore uno, ob rationis ueritatisq; robur, hic asserendum atque proclamãdum erit, dictam rerum ore egestarum congeriem, à pręstigiatore subtili celeriq; dæmonio in os solùm & fauces imas, nec ulterius impelli, penitiusq; impingi, quasi strangulationem minitãtem: acie oculorum nostrorũ interim elusa, uel spiritu optico turbato, uel eius radijs obscuratis, ne prodantur pręstigiæ. Sic simpliciores exiguæque fidei homines expeditius in suã illicit nassam ueterator. Aliqui uerò affecti ita, ab alijs infontibus, & se magis fortè pijs, ipsiq; Christo fidelioribus, eiusmodi sibi irrogatam iniuriã, malumq; inflictum, mendaci satanæ suggestione,

Lapillus tussi reiectus.

De Abditis morbor. & sanation. causis cap. 24. Lib. 4. ca. 16.

Cholera morbus.

Oesophagus.

Orificium uẽtriculi neruosum, et ualde sensile.

Ventriculi dolores.

ne, immò ipsius facticia uoce ebuccinant: id quod meis coràm accepi auribus.

Adde quòd sæpenumerò nihil doloris in stomacho, ante acutæ, pungentis, radentisque huius substantiæ rudioris expuitionem uiolentam senserint: quum fieri nequeat, quin in ea huiusmodi rerum copia, una transuersè acta, facilè alicubi inhæreat, quæ suos pariat continuos postea cruciatus: quemadmodũ de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Beniuenius: unde primùm nihil sensit incommodi, inde cœpit eam circa uẽtriculum urgere dolor satis acutus: quo dum indies magis magisque affligeretur, plures consuluit medicos, nihil de acu uorata, quæ memoriæ penitùs exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde sententiæ. alij enim ab acriore humore, alij à uento inter stomachi tunicas recluso, cæteri uerò ex malo habitu excitari hoc malũ putabant. Sicq; annis iam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miserrimam illa trahebat uitam: donec acus perforato uentriculo se prodidit, prodijtque. Se acum & uidisse, & mulierem curasse, addit Beniuenius.

Quid ego in huiusmodi casu haud ita pridem uiderim, obseruauerim, fecerimq;, paucis subiungam in illorum gratiam, qui me operæprecium præstitisse iudicabunt. Mulier quædam honesta, nomine Helwicha, infantem curatura Duseldorpij in Martio anni sexagesimiquarti supra sesquimillesimum, aciculas ore retentas duas, unã magnam, alterã minorem, fortè quũ pueri casum uereretur, deglutijt: hærebantque eæ aliquot horis palmam latam sub larynge cũ dolore pungente & multis angustijs. Ad quam tandem accersitus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur mandãs, quàm incuruo forcipe subtili, quem sine mora adferri iubebã, num retrahi possent tentassem. Vixdũ me digresso, sorbitiuncula propinatur, qua in gulæ partes inferiores paululum supra uentriculi orificium illæ deprimuntur. Vbi nouo cruciatu exorto, doloreque pungitiuo, reuocatus, iussi cereuisiam cum butyro & pane secalino, nostratibus cõsueto, crassiusque inciso, exhiberi satis copiose, atque eam decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic aciculas ad uentriculi sinum impelli potuisse arbitratus sum: nec enim ita infixas uomitu has partes contrahente, altiusque eo nisu impingente, reddi tutò per fauces potuisse sciebam. Hoc modo hora tertia matutina panis illius pondere ad uentriculum depressæ sunt. Inde eam secundo die alui iusculis pinguibus, cereuisiaq; butyrata. Decubitus tũ imperabatur in dextram, uentre libero, puluinaribus suppositis fœmori & brachio, ut minus impeditè ex uentriculo per pilorum ad inteſtina descenderent acus. Ante uesperam quum surgeret, eam corpus uelut in æquilibrio conseruare, nec hinc inde inflectere, ne inæquali motu alicubi in inteſtinorum anfractu figerentur aciculæ, sed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderatè inambularet uolui, quò cum excrementis conuenientius in inteſtina magna siderent acus. Deinde fœces quas primùm exoneraret, studiosè in uase cõseruari iussa, eas postero mane reddidit, ijsdemque in aqua dissolutis, apparuerunt aciculæ: altera uerò longa nonnihil erat incuruata. Ac licet ab his iam secura esset, tamen grauiter adhuc paucos dies ægrotare uidebatur, uel ex concepto metu, uel alia de causa: breui tamen restituta. Iam ad institutum.

Ad cuius assertionem quoque fa-

cit, quòd tametsi mox uel paulò longius à cibo subsequatur uomitus hic ludibriosus, nihil tamen cibi uel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inspectione obseruatum est. Adhæc euestigiò ab eiusmodi dura, acuta, multiformique re expulsa, qua omnino uentriculum & œsophagum lancinari, radiq;, si profundius quàm ex oris cauo reijceretur, oportuit, innoxiè quasi in ijs locis illæsi comedunt. Hoc à me non semel circiter annum quadragesimumoctauum supra millesimum quingentesimum, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum stipendio publico medicabar, uisum est: quò hominum hisce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plaustra, quorum uentriculum (in quo eas res portentosas supradictas resedisse necesse est, si ex imis corporis partibus, quod omnium propè erat iudicium, expellebantur) quum ante & post uomitionem summa diligentia uigilantique studio in multorum conspectu contrectarem, ualideque sursum ac deorsum pugno, palma & digitis uario torquerem modo, ut si quid grandioris, asperæ, acutæque materiæ in illo contineretur sinu, non amplius posset latêre, sed renisu in duriorem ultrò citroque impellentem manus meæ, hinc etiam suam læsionem sensuræ, contrectationem se detegeret: uel nausea, ob non leuem certè eiusmodi palpitationẽ, uiolenter concita reijceretur: nihil prorsus tamen animaduersum est unquam eo momento euomi, nec ullam à contẽtis putatis iniuriam sensit uentriculus. Quod omnino fieri nequiisset, si altius quàm ex sinuoso oris hiatu prosilijsset, obiecta oculis nostris ex ore materia.

HISTORIA MEMORABILIS de puella dæmoniaca, quæ à Lamijs cruciari dicebatur, ubi de crucis signo nonnihil agitur.

Cap. III.

Historia mirabilis puella dæmoniaca.

PVella uerò sedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita, contrectataq;, post alicuius moræ intercapedinem facie obseruabatur à patre, & altero, q̃ his eius moribus assueuerant, uomiturire: cuius os cum mox uigilanter & defixis oculis intueri studerem, eodem inspectionis momento instratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniã uideo: in quam digitis incunctanter iniectis, appendices prodigiosarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quò eas in uentriculo antea nõ latitasse ostenderem (id quod paulo antè ibidẽ latius persuadere conatus fuerã) emulgere uolui. Frequenter enim sic propulsam antea fuisse uariè congestam simul materiem, narrabat parens: ostensis quoque ueritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque conuolutæ adhærebant, item clauorum ferreorum uetustorum fragmentis. At quod meis obiectum dixi oculis, attriti panni nigri lacinioſum rudimentum, uix sputo irrigatum erat hora etiam tertia pomeridiana, post solitum quoq; prandium: quo tempore illud crudo cibo uel chylo oblitum esse oportuit, si reddidisset uentriculus. Vt autem aliquam opinionem, qua ex stomacho id proiectum esse inducere mur, relinqueret satanas, Quàm amarum hoc est, inquit mox post ablationem puella, uoce à natura prorsus alie na, puerili & sublallante, à dæmone haud dubiè elisa, teste Augustino: qui eius lingua diabolum uti affirmat, cuius corpus intrauerit. *Lib. [illegible]*

Atrox uerò paulo antè spectaculũ, mereq;

mereq; tragicum, aliquandiu durans in hac puella ediderat tortor ille, quo puellę os, ut prorsus obmutiret, arctissimè constringi, manus atrociter conuelli, oculos toruè intorqueri, corpus deniq; totum horrendo certè cruciatu exagitari contuebamur: nec citra crucis consignationem, manus aut os aperiri posse, asserebat pater cum suo comite: à me autem, qualicunque in Deum fiducia contra dolosam diaboli hypocrisin, absq; illius signi impressione tandem diducebantur, restituebanturq;. Non quòd cruci quicquam derogatum uelim: sermo enim crucis potentia Dei est, ijs qui salutem consequuntur: hæc autem non in signo, sed in CHRISTI crucifixi imitatione consistit, ut nimirum ipsius uestigijs insistentes, nos ipsos abnegemus, & crucem nostram tollamus quotidie, & sequamur illum. Iudæi signum quęrũt: sed Paulus prædicat Christum cruci affixum. Per hunc nos corroborãtem omnia possumus. In huius nomine expulerunt dæmonia Apostoli. Non crucis signũ timet diabolus, sed ipsam crucem, uel cruciatũ aut punitionem. Proinde Christo oblatrat: Venisti ad cruciandum nos ante tempus. Et si quid picturis aut statuarijs credẽdum est, nusquam cruci Christi latronum cruces affingi uidemus, quarum sinistræ non terribilis insideat dæmon. Nec interim ignoro, Arabes philosophos crucem cœlestium fortitudinem dicere, quòd eorum fortitudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maximè fortes essent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Ruffinus quoq; in Sacra historia narrat, crucem ab Ægyptijs sacerdotibus inter Sacras literas relatam, cuius uis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO Saluatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inueniat. Et ad Eustochium, de Custodia uirginitatis: Ad omnem (inquit) actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat: Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad limina & cubilia, ad sedilia, quęcunque nos cõuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: auctrix consuetudo, cõfirmatrix, & fidei obseruatrix. Crucis etiam signo dolos dęmonum propelli, docet Athanasius. Factum quoque per Marcellum episcopum Apameiæ, crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonis ex Iouis templo comburendo expulsionem, qui aquæ uirtutem non tulit, cõmemorat historia Ecclesiastica Tripart. Signum iure sugillet nemo: sed eius abusus omnino accusandus est, maximè si qui crucifixo & uiuæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad incœptam historiam redeamus.

De Corona militis.

De Humanitat. uerbi.

De hac re quadam in uita D. Iustinæ.

Lib. 9. cap. 14.

Vbi deinde curationem mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis uocis sono, sibi nihil rei uelle mecum esse, & me astutũ esse, atque, En quàm callidos habet oculos, respondit. Percunctante prętera me, num huius calamitatis authorem cognosceret? eadem lasciuiente pueriliter uoce respõdens, honestam (meo quidem iudicio) matronam eodem tempore in custodia detentam ob incantationis peractæ suspicionem insimulat: quæ tamen postea manumissa, domum auehebatur liberè, unà cum matre &

duabus alijs mulierculis, propter maleficij crimen illis falsò intentatum, iam integrum menſem captis. Illud quoque hic ſilentio minimè prætereundum cenſui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus uel clauos ore nunquam reieciſſe, quin quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quòd à cauſſa naturali ex abſtruſa Dei uolũtate dolor ortus, minus agnoſceretur, ſed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur conſilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidum, ad ſacrificum uel templi cuſtodem (ni fallar memoria) itum eſſet, qui aquam (conſecratam opinabantur) numiſmatis Snapphani precio diuendebat, qua propinata prodigioſus hic ciebatur uomitus. Adhæc ſiquidem ludibria maximè Deus conniuere ſolet frequenter, ubi ab ipſo & naturalibus medijs, in hominum uſum diuinitùs ordinatis, contra manifeſtum Dei mandatum, fide Chriſtiana poſtpoſita ad ſatanam curritur, uel eius angelos: quales hi cenſentur, qui huiuſmodi aquam uel ex baptiſterio ſublatam, uel aliter impiè luſtratam, aut cereæ paſchalis thus, aut eiuſdẽ religionis nomine ſacratas res alias, auſu uetito nefarioq́; in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli inſtinctu, confirmationẽ, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Vnde diabolo illudendi nerus accreſcit.

Deut 18. Leuit. 19. 20.

OB HISTORIAE SVPERIORIS *connexum, obiter huius puellæ, & reliquorum ſecuta ſanatio poſt benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis, coniungitur.*

Cap. IIII.

PORrò fœminis, quarum paulo antè memini, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Cæſareo imperaretur, ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficij ſuſpicionem formula benedicerent præſcripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, in tuis bonis, ſanguine & armento: eæq́; imperata facerent, eueſtigiò ſanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam ſui tormenti genitricem, uel dæmonis aut eius miniſtri accuſatoris Pythij, cuſtodia quoque coërciti ſuggeſtione putaret. Ne Lectorem interrupta hiſtoriæ ſeries remoretur turbetq́;, ea hic paucis proſequar, quæ alioqui ad ſequentis Libri argumentum pertinent. Hic ſanciebatur ille omnium ore tritus canõ: Quæ ligauit, eandem quoque ſoluere neceſſe eſt. Quæ uerò huius ſententiæ ſit abſurditas, hoc colliges modo: Si Lamia eſt, ſuam habere cum cacodæmone cõmunionẽ & fœdus, eiusq́; ope alios uariè crudelibus colligare torturis (quę uulgi eſt opinio) eoſdem quoque pro ſuo arbitrio, ab eo ſuo & ſatanæ opere, cruciatibus ſcilicet, ſoluere, ipſius dęmonis ope, qua antea ligauerat, exiſtimatur. Serua autem eſt & mancipium illius, cui ſe pacto & ſtipulatione obſtrinxiſſe creditur: ut hãc ſanè nihil diuinis poſſe uerbis peculiariter efficere, certius fidas. quibus recitatis ſi aliquid uirium erit donandum, per fideles Eccleſiæ miniſtros, piæq́ue monetæ homines ea pronunciata, citius ſuum ex Dei nutu ſortientur effectum, quàm per eas quæ Dei ſocietati ex profeſſo renunciaſſe, bellumq́; uelut hoſtes indixiſſe iudicantur. Quinimò quicquid diabolus ligat, id Chriſtus, eius Apoſtoli ac miniſtri ſoluerunt, imò ipſum à ſuo opere deturbarũt. Peculiare hoc Chriſti fuit miniſterium, cuius nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunq; incredulitatem, ſatanæ uexationem inhibere, ipſumq́ue fugare potuerũt diſcipuli: quod grauiter illis à Chriſto exprobratur.

Formula benedictionis uulgò conficiendi maleficij cauſſa uſurpata.

Quæ ligauit, eandem ſoluere neceſſe eſt.

tur. Quid ergo in eiusmodi dæmonũ uexatione & obsidio ualebũt Lamiæ, Beelzebub (ut creditur) obstrictæ? Nostri Canones, ratio & usus docẽt, Contrariorum esse medicinam. Christus cum à dæmonio uexatum cæcum & mutum sanasset, atque à scribis & pharisæis, Beelzebub principis dæmoniorum præsidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo potest satanas satanã eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, nõ potest stare regnum illud: & si domus contra seipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexerit aduersus semetipsum, ac diuisus est, non potest stare, sed finem habet. Qui nõ est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit. Nec etiam ab impio suam gloriã, quæ in sanandis in ipsius nomine hominibus elucet, uelle prædicari Deum, his diuinus uates docet uerbis: Impio autem dicit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentũ meũ per os tuum? Quum odio habeas disciplinam, & uerba mea post te abijcias. Os tuũ addixisti malo, & lingua tua dolum concinnat. Hinc palàm est, eiusmodi curatione, eas incantationis aut maleficij reas esse non posse conuinci, & superiorem canonem eneruem existere. Elegãter hic dixit Origenes: Magi nesciũt benedicere, quia dęmones nesciunt benefacere. Quòd autem sanentur, non alia profectò fit ratione, quàm, quum hęc corpora Dei permissu, ob incredulitatem exercuerit diabolus, in hac ut afflictos, & astãtes, & quibus inusitatum id malũ innotuit, tum demum magistratum, cõfirmaret, non coactè, sed ultrò ac suapte sponte cedit: licet se compelli simulet, quò magis fallat, illaqueetq;: atq; indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis uerba recitantes, quanquam innocentes, esse tamen sagas: & alios fide uacillantes, spirantesq; uindictam suis technis irretiat: ac sententiæ incõsideratæ reũ magistratum, in carnificinam insontiũ fœminarũ, & punitionem, uoracesq; flammas inuitet. Ita enim suarum rerum pro uiribus satagit, ut ab initio in ueritate non stetit: quicquid loquitur & agit, mendacium est, uel falsitatis fermento consperſum: quum optima agere & loqui uidetur, homicidia struit, & mẽdacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida à rerum primordijs. Destitit itaq; in his ægrotis à læsione, quam ipse intulit.

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. Nomine dæmonis nihil fit.

Impio suam ultionis prædicationem gloriam. Psal. 49.

DE MATERIE VARIA AC DVra, *Pauli Grillandi sententia.*

Cap. V.

HVc quũ faciat singulare D. Pauli Grillandi, iurisconsulti clarissimi, iudicium, id asscribendum duxi. Aliàs uidi (ait) sæpenumero, quòd maleficio infecti, ubi liberationis remedium usurparunt, frequenter ex ore euomerẽt, uel per secessũ exonerarent acus, capillos, ferramẽta, clauos, plumas, sulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læsum uorare potuisse, erat impossibile: nõ solùm integras, sed nec fractas, nec minutè in frusta cõcisas. Vnde quid mirãdum uidetur. Sed dic, ut quidam censuerunt, saranam ad maiorem hominum deceptionem facere dictas apparere species extraneas in resolutione facturæ, ut res miranda magis uideatur: quandoquidem inspiciũtur & cõsiderantur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impossibile fuerit talia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi per aliquam partem naturaliter; sed in rei ueritate nõ sunt species naturales. Et quòd uerum sit, hinc apparet, quia illa eijciũtur per uomitum uel secessum: atq; ita inter materias il-

Tractatuum uolumine 10. de Sortilegijs.

Dura materies uomitu ejecta liquefit.

las liquidas apparent à principio, cũ primùm è corpore emittũtur. at si seruaueris illas materies biduum aut triduum, aut dies quinque, quemádmodum ego aliàs studiosè seruari feci, uidebis omnia ea liquefacta penitùs, & ipsarũ formas perijsse totas. Quòd si naturalia essent, profectò in sua priori siue primæua forma remanerent, nec possent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maximè ferrum & lapides, propter eorum naturalem duriciem: ut manifestũ est omnibus. Quidam alij dixerunt, dæmones, ut res miranda uideatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad uomitum, uel ad uẽtris opus, uelocissimè & inuisibiliter afferre ibi species illas siue materias, de quibus suprà, ueras & naturales, quas aliũde acceptas eò attulerant. Sed nota, licet dæmon potentia sua naturali hoc quidem posset, & tam dextro modo illas inserere in uomitu & stercore maleficio agitati, ut nullus hominũ aduerteret: prior tamen opinio magis mihi placet, esse scilicet apparentes species sub illis formis non naturales. & quòd hoc uerum sit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant sub illa forma, sed breui tempore in illos resoluũtur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequẽter uidi, & manibus proprijs contrectaui, quæ à principio (ut dixi) apparebant ueræ & naturales, & retinebant in se nescio quid duri: tamen breui tempore, ut dictum est, resoluebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acuum quoque, ossium, capillorum, & id genus reliquorum reiectionem per os, technas esse, sentit Cardanus.

Lib. 15. de Varietat. cap. 80.

Alteram Grillandi sententiam magis probabilem sentio: nec enim quilibet humor in tantam cõcrescere potest duriciem, quale est ferrum aut æs: nec siccam constituere materiem, cuiusmodi pannum laneum aut lineum experimur: nec uiceuersa in liquorẽ resolui queunt substantiæ tales duræ & siccę. Quòd post dies paucos humorem solùm dicat conspectum, aliarum rerum formis perditis, id equidẽ admitto: sed humor is est, qui antea simul cum reliquis duris aridisq; quisquilijs fuit reiectus. has autem interea temporis à dæmone, qui in hoc ludibrium illas aduexit, oriq; inseruit, rursus fuisse sublatas, non est quòd ullus dubitet. Nec etiam panni rudioris laciniam ex puellæ ore à me extractam, in humorem postea solutam memini. *Suprà*

HISTORIAE DAEMONIACORUM, *qui à Lamijs affligi credebantur.* Cap. VI.

ACcidisse suis temporibus nouũ & admirandum morbi genus, tradit Antonius Beniuenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima uentris parte dolore exorto conuellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilicò totus uenter, adeò ut uterum crederes gestasse octo menses: & uoce exhausta, ubi per totũ cubile hinc inde reiectans sese, & plantas interdum ceruici connectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum idẽtidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitùs ignorabat. Nos uerò eiusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malum ex matricis suffocatione, & uaporibus malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, prouenire. Sed quũ medicamentis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandem prorupit in uomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneasq; acus, unà cum cera & capillis

De morb. cap. Mal. sa. mi. uos ci. mi.

pillis conglomeratis reiecit: & nouissimè ex ientaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrũ nullius deglutijssent fauces. Cumq; idipsum sępius etiam uidente me factitasset, teneri eam arbitratus sum spiritu malo: qui dum hæc ageret, spectantium oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis commendata, manifestioribus deinde signis & argumentis rem comprobauit. Nam & nos eam uaticinantem audiuimus, & ea præterea agentem uidimus, quæ omnem morbi uim supergressa, humanum etiam captum excederent. Hucusque Beniuenius. Hæc omnia certè in corpore nõ fuêre, sed diaboli oculos spectatorum effascinantis, ne huius materiæ in os impulsio animaduerteretur, præstigijs & celeritate in os solùm illata sunt, & tanquam uomitu mox eiecta. Id œsophagi huic materiei imparis angustia, illæsus post uomitum uentriculus, & ante uomitum (ut suprà dictũ est) uentriculi robur testantur: quæ profectò minimè erant expectãda ex acie, & durissimæ substãtiæ inęqualitate. Si ea eructauit uẽtriculus, quãdo usqueadeò insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxiè reuomũtur, potissimùm ore uentriculi ita sensili, ut uel pauco humore acri extremè affligatur?

Meinero Clatsio, nobili in arce Bontenbrouch, sita in ducatu Iuliacensi, famulus erat Guilielmus nomine. hic ante annos quatuordecim à dęmonio exagitatus, primùm habebatur ægrotus, sibiq; ex diaboli instinctu confessionariũ expetiuit pastorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui suã in curando maleficio locare solet operam: quare etiã in dæmoniacæ fabulæ scenam requisitus, non omnino λοφὸν πρόσωπον agere potuit. Huic dæmoniaco cũ ad faciei etiam liuorẽ intumescere guttur, eumq; suffocatũ iri timeretur, ad orationem confugit Iudith Clatsij coniunx, pia matrona, cum reliqua familia. inde prętер reliquas quisquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis subligaculũ, filices, eorumq; fragmenta, filorum spærulæ, puellarum capillitiũ, acus, lacinia panni subditicij ex pueri ueste, pauonis penna, quam ante octiduum ex pauonis cauda Guilielmus adhuc sanus euulserat. Rogatus mali huius causam, respondit, circa Camphusium obuiam se habuisse ignotam mulierem, quæ in faciem illi inspirasset: atque hinc quicquid id esset calamitatis, inuectum esse. Restitutus uerò, negauit hoc ita accidisse: sed à dæmone inductum se fuisse, ut hæc diceret, confessus est: addens, eas prodigiosas materies non in suo fuisse corpore: sed cùm una spectaretur, alteram continuò à diabolo faucibus fuisse ingestam. Aliàs nummosos sibi loculos à dæmone donatos lætabatur, eosque in lecti stramine repositos esse. Quæsiti uerò, inanes sunt inuenti. Non absimile est quod in Franciscí uita legitur, cum is eiusq; socius turgidos inuenirent loculos, Franciscus uerò dæmonis præstigias, tentationesq; animaduerteret, eosq; propterea auersaretur, pecuniã exemptam pauperibus dari uoluit eius comes: eoque loculos consensu Francisci arripiente, in manibus serpens apparuit, mox euanescens. Postea uisum est musculum animalculum ex ore dicti Guilielmi excurrere: quare euestigiò sub lectum se deiecit, questus musculum fuga sibi excidisse: lectum uerò repetens, se reperisse narrauit. Sæpius inde uim sibi inferre uelle uidebatur, fugamq; aliquoties adornare: quapropter quum semel in porcino sterquilinio inuentus, extractusque arctiori coercerętur custodia, tam firmiter eius occludebantur oculi, ut nul

Hîc fortè mulier agebat falsò maleficij suspecta, cuijs technis non tam hãc grauius inurere conatus est diabolus, ut manibus iniectis illa ad supplicium raperetur.

Fol. 24.

In illius uitæ non est diabolo permissa potestas.

la ui horum cilia possent diduci, distra hiue. Accedens tandem maxima natu filia Clatsij Gertrudis, iam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum uisus restitutionem exora ret. Vt autem pro ipso puella oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implo rans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius adhæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, uel alios audiret: à quo semel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis audiuisset concionibus, nequiret iuuari. Cum etiam hic aliàs ancillam culinariam impudentius attrectaret, atq; suo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaq; uoce respõdit, se nõ Guilielmum, sed Beelzebub nominari. Putásne ergo nos te uerituras? ait hera: cui enim nos fidimus, te infinitis superat modis. Quapropter Clatsius zelo impulsus, undecimum Lucæ caput (ubi eiecti uirtute Christi dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmoniorum fit mentio) præsente familia, attentè legit, ac in Christi nomine satanam cedere iusit. Tandem energumenus hic uelut in animi deliquium lapsus, sedatè tota nocte iacuit ad horam usq; matutinam: qua recreatus iusculo, ad parentes auehebatur sanus prius, actis hero heræque gratijs, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob passam iacturam. In itinere autem loco plano euertebantur bigæ, nihilq; postea dæmoniacæ uexationis sensit unquam. Duxit interim uxorem, prolemq; sustulit, & adhuc superest, ac uescitur aura ætherea.

Ex ore infantium et lactẽtium perfecisti laudem. Psal. 8.

EIVSDEM ARGVMENTI *historiæ. Cap.* VII.

QVæstoris filius Moræ aduersa nonnihil afflictus ualetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenũ corbem in porcorũ pasturam attulisset: quòd gratijs actis ipsius presisset humerũ. Vnde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo deiecto, peius habere. Hinc trica fœminei capillitij nigri & cinerei sicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni uisa est. Tandem admiranda magis, puta setas porcorum, pelli etiamnum inhærentes, ita siccas aluo deponebat, ut papyro conseruarentur: interdum similia cum excremẽtis deijciebat. His ludibrijs circiter medium fatigabatur annum: quæ dein pedetentim, ut cœperunt, euanuêre. Nec dubium est, ea ob parentum & adolescentis incredulitatem fuisse permissa: quòd quum hic secundum naturæ ordinem nonnihil morbo grauari conspiceretur, eũ non in naturæ uitium, aut Dei uoluntatem, sed in mulierculæ impressionem retulerunt. Eam itaque delusionem diabolo, quibus explicatum est modis, permisit Deus, donec fortasis resipuêre.

Noui item cuiusdam uiri consularis coniugem, cuius aluus sæpenumerò arenã reddere uidebatur, diabolo colludẽte, cõniuenteq; Deo: quòd ęgrota ad illicita maleficorum diuinorũmque auxilia cõfugisset, contra diuinæ Maiestatis edictum, impias horum hominum actiones comprobãs. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, si imperata faceret, audebam. Morbum siquidem, quo afficiebatur, ex naturali causa ortum esse iudicabam: at arenæ deiectione, quòd incredula ad uetitum declinasset consilium, eam à satana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc usuuenire uidemus, ut quum à naturali quis infirmetur causã, Deiq; (qui naturalium rerũ usum docuit, atque eum nos affectare & inquirere uoluit) potentiæ diffisus, uolun-

uoluntatiq; immorigerus, ad dæmonij clientelam consulturus cum Saule accurrat uoluntariè, in reprobum tradatur sensum, ludicrisq; maligni obijciatur illudendus.

Dordraci ad insigne D. Euualdi, duas haud ita pridem habebat filias Ioannes Theodori, quarum altera in quibuscunque suis domesticis actionibus atramentum euomere uidebatur sine ullo inualetudinis sensu, altera uerò canum latratus inuita imitabatur. Ad rei prodigiosæ conspectum aliquoties clàm accitus eximiæ pietatis uir ex ipsius petitione, semper ad eiusdem aduentum, quicquid id erat ludibrij dæmoniaci, desijt, ut nec unquam ille uideret uel audiret. Nouit illas optimè coniunx mea altera, Henrica Holtia, mirè diabolicis præstigijs ex uiua fide inimica.

Commemorat Cardanus, probum quendam rusticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quàm decipere, sicipsi narrasse, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus sæpius uitrum, clauos, & capillos euomuisset: & quanquam demum restitutus fuisset, tamẽ in eum diem quo hæc referret, sentire se in uentre asseuerabat maximam uitri confracti congeriem, sonumq; non leuem, quasi quis saccũ uitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum uexaretur: tũ uerò singulis octodecim noctibus septima hora, etiamsi horarum numerum non obseruaret, totidem ictus annis octodecim, quibus iam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibrijs ob simplicitatem apto, non uidet dæmonis actus, præstigias & uexationes priores & posteriores?

DE PVERIS DAEMONIACIS. *Caput* VIII.

AMsterdamo, quod Hollandiæ emporium est maritimum, eiusmodi historia scripta est amplissimo uiro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario, decimooctauo Martij anni sexagesimisexti supra sesquimillesimum: Elapsis octo aut decẽ septimanis cœperunt in hac ciuitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, ueluti mania aut furore subito correpti, & in terram prostrati, cũ intermissione tamen, durabatque hic cruciatus horam integram uel dimidiam. Inde surgentes, nullius prorsus meminêre tormenti aut rerum tum actarum, uerùm se solũmodò dormijsse putabant. Consulti ibi medici ob morbum creditũ naturalem, nihil effecêre. Postea ob maleficij suspicionem, ad eiusdem curatores itum est, qui suis deprecationibus uarijsq; alijs eius amoliendi rationibus tantũdem promouêre. Tandem quòd à dæmonio obsideri crederentur, ab exorcistis non paucis rogatum est cõsilium, quòd ignoranter multa ingenij captum & ætatem superantia effarentur pueri. Illi primùm suo more legerunt, coniurarunt, & reliquam suam armaturam aduersus dæmonum insultum usurparũt, uerùm nullo successu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas uomitu reiecêre pueri, aciculas quoq;, digitalia, panni lacinias, ollarũ frusta, uitra, crines & id genus alia: nulla aũt hinc subsequuta est integra curatio. Recurrit etenim hoc malũ aliquoties, exhorrescentibus interim ijs qui astant ob rei incredibile spectaculum. Aliorum relatu uera hæc esse scio.

Hic paucis meam subijcere sententiam placuit, nimirum quòd ad legitima non confugeretur consilia, Deum permisisse diabolo perstringere astan-

tium oculos huiuſcemodi materiebus ore proiectis; quæ in corpore neutiquam fuêre, nec per arctas puerorum fauces, nec anguſtum œſophagi meatum aut intrò ferri aut foris propelli à dæmone potuêre: qui tamen horrendum hoc ſpectaculũ oculis omnium obiecit in tam celebri loco, ut maleficij & incantationis non modò ſuſpicionem inueheret & augeret, ſed magis inſontes mulieres eiuſdem reas ſtatueret, propterea ignis holocauſto poſtea abſumendas: ne innoxij ſanguinis fuſio negligeretur, atque ut maleficij credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiusq; diſſeminaretur. Sic nõ temerè, ſed cũ multo fœnore ſibi huiuſcemodi tragœdiæ finem aliquẽ decernit uerator ille. Permittit uerò Deus frequenter tale crucis exercitium, ut probetur fidei noſtræ firmitas: interim ne inſontibus pueris nocumentum aliquod à dæmone accederet, ſeduló cauuit. Sic & anno quinquageſimoquinto ſupra ſeſquimilleſimum, Romæ in orphanotrophio puellæ circiter ſeptuaginta, ſimul una nocte factæ ſunt dæmoniacæ: unde ne quidem una poſt biennium fuit reſtituta. Cęterùm genuinam mali eiuſcemodi fugandi rationem circiter Quinti libri finem comperies.

Cardan. libro 14. cap. 76. de Variet. rer.

DE QVODAM, CVI VIVO *exectus clauus, & poſt mortem cultri, lignum, ferramenta.* Cap. IX.

CÆterùm illud quod à Chriſti natiuitate, anno milleſimo quingẽteſimo triceſimonono, in quodam Eiſtetenſis epiſcopatus pago Fugenſtal, accidiſſe perhibet mulijugæ lectionis uir IOANNES LANGIVS, illuſtriſsimorum Principum Palatinorum Rheni medicus doctiſsimus, omnem ſuperaret fidem, niſi oculati ſpectatæ fidei teſtes adhuc ſupereſſent. In hoc pago Vlricus Neuſeſſer agricola, cùm crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, ſubitò clauum ferreum ſub illęſa cute manu apprehẽdit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat: nec tamen ceſſarunt dolores, ſed indies magis incrudeſcebãt. Quapropter cum nec aliud doloris remedium fore miſer, quàm mortem, ſuſpicaretur, arrepto cultello, ſibi guttur abſcidit. Itaq; dum tertio die ad ſepulchrũ mortuus efferretur, aderãt tũ Eucharius Roſenbader ex Vueiſsẽburg, Noricorum oppido, ac Ioannes ab Etenſtet balneator, qui aſtante magna hominum frequentia, demortui agricolæ uentriculum inciderũt, in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim inſtar ſerræ dentatos, ac duo ferramẽta aſpera repererunt, quorum ſingula ſpithami longitudinem excedebant: aderat & capillorum inſtar globi inuolucrum. Sed quid potiſsimùm hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in uentriculi cauitate contineri potuerint: an qua arte ſint ingeſta? Certè non alia, quàm dæmonis aſtu & dolo. Hæc Langius.

Clauus ſub illæſa cute Lauacro excisus.

Ligni tres in culo

Libro 1. Epiſt. 38.

Vlrico etiamnum ſuperſtite non ea in uentriculo hæſiſſe, ut nec clauũ ſub illæſa cute in carne ante ſectionẽ uerè impactum fuiſſe, auſim dicere. Enimuerò illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, uel flatuũ copia, huiuſmodi poterat proueniſſe dolor, qualem in iliaco & colico affectu experimur. Conſtanti aũt opinione ſiniſtra de maleficio iam fortaſſis ægrotus, uel aſtantes, uel utriq; ducebantur, dæmonis, uel illius clientelæ, magis ueriti uoluntatem malignã, permiſſasq; uires, quàm Dei patrocinio & incõparabili potentiæ fiſi. Diabolo

bolo itaque traditi sunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tensæ uel à materia, uel flatu, uel dæmonis astu ita apparentis, sectione clauũ, & in aperiendo stomacho reliqua hęc rerum monstra ingesserit, perstrictis secantium oculis, quo id in cuius finem hãc instituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, stabiliret. Vbi scilicet in rebus aduersis, Deo relicto, eiusq; medijs ex gratia donatis ab eo qui languoribus nostris uerè mederi potest, perfidi, satanam nimium in corpus hominis, Dei scilicet creaturæ, ad ipsius similitudinem formatæ, posse concedimus, extra eius potestatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuũ per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæsè & insensibiliter penitius ingerenda, impellẽdáue. Oesophagũ enim & fauces uel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequit dęmon, quocunque suo artificio, quàm ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fusius ostendi. Si uerò clauum ferreum ante sectionem in parte latuisse affecta urgeas, quando tam insensibiliter cedò impressus fuit, citra cutis uel carnis læsionem? quur etiam execto clauo cruciatum, ut putabatur, excitante, non desijt in altero hypochondrio dolor? sublata enim causa tollitur effectus, qui canon physicis est celebratissimus: & quæ post mortem sectione in uentriculo inuenta fuêre, ea inter secandum, citra controuersiam, à dæmone erant inuecta. At dissidij seminarium hoc modo à diabolo spargitur, ubi eo nomine alios maleficij irrogati reos cõfestim incusamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos esse, quanquam insontes reuerà existant, credere malumus.

RELIGIOSAE VIRGINES DAEmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur. Cap. X.

Dæmoniacarum uirginũ Vuerteti occlusarum historia horrenda.

ADmirabilis & horrifica fuit uexatio quarundam monialium, occlusarum Vuerteti in comitatu Hornensi, exercitarumq; à dæmonijs. Initia aũt eiusmodi dedisse pauperculam fœminam narrant, quæ in quadragesima salis libras tres (quartã uulgus nostras uocat) mutuò à uirginibus acceperat, fereq; duplum circa Paschæ solennitatẽ restituit. Hinc in dormitorio inueniebantur sphęrulæ candidæ uelut incrustata saccaro semina, at gustu salsæ, quæ tamen nõ edebantur: nec quomodo peruenissent eò, sciebatur. Postea eodem in loco obseruabatur incessus rei ingemiscentis, uelut hominis ægroti: audiebatur item quandoq; uox, pleraſque uirgines ut surgerent, & ad ignem secum accederent, se ægrotam esse, cõmonefaciens: ubi porrò surrexissent, morbidam sororem inuisuræ, nihil inueniebant. Si quãdo etiã hæ in arrepta matula meiere tentarent, ea uiolenter erepta, lotio conspurcabant lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad passus aliquot subtrahebantur, plantis pedũ usqueadeò subinde titillatis, ut præ nimio risu morituras se timerent. Tortura erat multiformis, aliarum carnis particulis euulsis: quarundam in aduersam partem prorsus intortis tibijs, brachijs & facie: aliquibus supra hominis caput euectis, & uicissim deiectis. Quædam sic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum ius citra panem sorpsissent: attamen atri liquoris, uelut atramenti scriptorij multa uomitu reijciebatur copia: quæ tam ferebatur amara & acris, ut etiam pelliculã ex ore abraderet: nec ullum effingi conditum, quo afficerẽtur, poterat. Cum ægrotas tunc seda-

tas lætasque, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasteriũ alias ingrederentur, illæ è mensa deorsum citra uocem & intellectũ dilabebãtur, nonnullæ inuersis tibijs & brachijs tãquam mortuæ iacebãt. Vna in altũ sustollebatur, & quanquã manibus iniectis obluctarẽtur assistẽtes, tamen supra eorum caput abripiebatur: eoq; denuò præcipitabatur modo, ut haberetur mortua. Postea ad se tanquã è somno rediens, è nosodochio in monasteriũ progrediebatur illęsa. Nõnullæ incedebãt tibiarũ extremitatib. innixæ, uelut ἀπόδες, citra pedũ usum, qui uidebãtur trahi tãquam ligamẽtis nimiũ laxatis, in sacculo penduli. Arbores quoq; conscendebant ut feles, ab ijsq; proserpebãt, nulla corporis immutatione. Contigit item, ut cœnobij præfectæ (quã matrem uocãt) in eiusdem ambitu colloquenti cũ generosa & insignis pietatis domina Margareta comitissa Burensi (cuius in iustorum resurrectione meminerit misericordiarum pater) ex fœmore erueretur caro: illaque præ dolore exclamante, & in lecto deposita, uulnus partim liuebat, partim nigricabat: sed curabatur. Accidit quoq;, cum duæ ex hoc numero uirgines simul considerent ridentes & exhilaratæ, mutuoq; colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi inclusa à matrona, quam in oppido commorantem nominabãt: collatione clàm obseruata à tertia uirgine sana, corbis ab hac & præfecta cum duabus aut tribus uirginibus inquireretur aperireturq;, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier, tanquã maleficij rea in carceres conijciebatur cũ septem deinde alijs, inter quas senior numerabatur matrona: cui uicini & pauperes testimoniũ, eam fuisse usque adeò misericordem & in egenos profusam, ut ipsa etiam indigue-

Margareta comitissa Burensis pia.

rit, perhibebãt. Hæc eadem quæstionibus à tortore subiecta, nullis unquã tormentis ad sceleris confessionem adigi potuit. Tandem ubi ex more uictum offerret Burchgrauius, se infirmiorem esse quàm ut cibum admitteret, ait: at se potum solummodò desiderare: quo à Burchgrauio mox subministrato, ipsius uestem illa apprehendens, eiusq; innixa fœmori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic uisa sunt: durauitque ea carnificina ad annos tres manifesta, quam postea celarunt.

Eas uerò uirgines satanam obsedisse, dubitãdum minimè: qui ludificãdi occasionem sibi commodè porrectã ratus ex sale à muliercula reddito, credulis uirginibus maleficij opinionem inijcere, & insonti fœminæ insanabile inurere cauterium studuit. quapropter formam sparsit granorũ quasi saccharo obductorum, ut ad eorum gustationem pellicerentur uirgines: salsedinẽ autem indidit, ut suspicionẽm de ea quę salem restituerat, citius ingereret. Nec defuit euentus. Concessit porrò Deus eam diuexandi potestatem, uel ut tentarentur uirgines, uel castigarentur, uel ob earum incredulitatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quòd nõ ad Dei uoluntatẽ, sed in fœminas cruciatuũ causas retulerint. Hinc quoq; satanicum illud duarum uirginum cõcilium ab astuto fuit institutum diabolo, qui mendaces earum rexit uoces, ut innocenti matronæ maleficij stigma imprimeretur, carceresque, tormenta & cædes promouerentur. Si quoque felis fuerit uera, eam dæmonium haud dubiè eò inuexit: atqui ut dæmonem assumpto felis simulachro, fuisse credam, potius inducor. Vides etiam constitutos illi præcisè lędendi limites, ut ex alta illa euectione & præcipiti deiectione, etiamsi una mor-

na mortua uideretur, nihil tamen læsionis senserit: sed uelut è somno experrecta, abierit.

Brigitæ sanctæ uirgines insanitas.

Non absimile fuit, quod uirginibus Brigittę strictis legibus inauguratis, in cœnobio non procul à Xanctis dissito olim usuuenit, quæ miris quoq; modis diuexabantur, plerisque exilientibus, nonnunquam balatum uocesq; elidentibus horrēdas: urgebantur & interdum ex designatis in templo sedibus, capitis uelamine quandoq; abrepto: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquā præcludebantur. Perstitit uaria & dira ea calamitas in plerisq; ad decennium. Tragœdiæ causa imputabatur uirgini, iuuenis amore aliquando sauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huius puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore positæ, dæmon accita iuuenis illius effigie, se obijcit, eam in uotum illud monasticū cogens: quæ dicto audiens, se cancellis constringi patitur. Incluſa, uelut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit spectaculum: quod quidem malum uelut contagio in multas proserpsit uirgines: quæ ob propriam illius confessionem, ipsam uniuersæ eiusmodi miseriæ genitricem fuisse, certò crediderunt. Ex ea deinde capta, alioq; euecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficij opinione iuculpatam uixisse arbitror. Delusio fuit merè diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaria ipsius satanæ erant opera. At in quem finē ea fuerint à Deo permissa, sequenti intelligetur Libro: ubi omnibus imitanda harum uirginū proponetur curatio.

Confessa lo ratur dia sic opus li. suum nsiteba-

Moniales Magij à lo infe-

Moniales in Hesimōte Neomagij, dæmoniū aliquot annos infestasse audio, quod dormitoriū noctu uelut cū turbine ingressū, testudine citharaq; tam uidebatur ludere suauiter, ut ad choreas temerè induci potuissent uirgines: indè canis instar in unius N. lectum insiliebat, in quam muti peccati, quod uocant, cadebat suspicio. Similia multa & longè grauiora in eodem accidere cœnobio, uiuente patre Paulo: quæ ut ab illis celantur, ita à me aperiri minimè decuit.

Noui aliud item non ignobile collegium in Colonienſis prouinciæ limitibus, ubi ante annos octo dæmon canis forma interdiu procurrens, conscendensq; sub interiori religiosarum uirginum indumento, spurcæ uelitationis indicia exteriore uestium motu ostendere uidebatur. Idem Henſbergi accidit in ducatu Iuliacensi, sub felium specie.

VEXATIO DIABOLICA IN *monasterio Kentorpio, relata ad Lamias: de lacte glutinoso, & lac è iuncis non emulgeri.* Caput XI.

HVc pertinent nobiliū aliarumq; uirginum in cœnobio Kentorpio prope ueterem Marcam, in Marchiæ comitatu iuxta Hammonē inclusarum, monstrosæ omnifariæq; conuulsiones, à dæmonibus excitatæ, descriptæq; Lib. 1. Capite 12. Fœdissimum uerò illæ halitum ore spirabant in ipso, & paulò post ipsum paroxysmum: qui aliàs semel interdiu, aliquādo sępius inuadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In accessione mali quædam cōuulsæ, intelligentes erant, audiebant, astantes etiam internoscere se pleræq; postea affirmabant. Nam in accessione propter spiritualiū partium & linguæ cōuulsiones, loqui minus poterant. Istæ non æquè ferociter torquebantur, neque uno modo, sed aliæ alijs mitius. Sed hoc commune propè omnibus erat, ut cum ex ijs una agitaretur, cæteræ quoque in seiunctis etiam cubi-

culis correptæ, solùm tumultuantis strepitum audientes, simili miserrimo modo uexarentur.

Vt porrò calamitatis huius origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem solùm in durissimo hoc spectaculo affectauit ueteratorius ille homicida, innotescant, cautiusq; aliàs maliciosis diaboli conatibus in raris illis horrendisq; uexationibus obuiam eatur, quæ ex ore unius senioris & cordatæ uirginis, huic cœtui consecratæ, & omnium primùm tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquisitione, paucis bona fide narrabo. Hæc Anna Lemgou dicta, quum primùm ex sinistro doleret hypochondrio, epilepsiaq; correpta putaretur, ad monasterium Nonhertic in primis religionis ergò ablegabatur, ubi ex D. Cornelij caluaria bibit: unde eã melius habuisse, falsò dicebatur à monialibus. Postea ubi hęc grauius cœpisset exagitari, alięq; item puellæ, ad ariolum itũ est. is opinionem ingesit, omnes ab Elsa Kamensi coctrice maleficio lęsas esse. Hinc neruum sortitus diabolus, non solùm eas multifarijs conuulsionum generibus torquere incipit, sed incitare quoque ut se mutuò & alios morderent cęderentq;: subuehere item & deijcere citra noxam, ut sicut plumæ sibi uiderẽtur, unde etiam non suæ potestatis se esse sentirent. Si autem à percussione uel quacunque alia uiolentia inhiberẽtur, cor afficiebatur grauiter: at suæ libertati relictæ, etiamsi seipsas lædere, concutere aut mordere putarent, nihil inde sentiebant mali: at in proprium sæuire corpus, necessarium esse imaginabãtur. Si quando Anna in paroxysmo loqueretur, fiebat id quasi altero inspirante & expirãte: ipsa interim seipsam dum loqueretur intelligebat, sed finito sermone penitus mẽti exciderant prolata uerba: uerùm si ea ab alijs illi repeterentur, tum quidem se dixisse meminerat, sed pudore suffusa tacuisse maluisset. Quandocunq; etiam orationi se dederet, eam cum attentione prosequi, aut mouere huc linguã minimè ualuit, à maligno turbata. At si preculas suas horarias, quas uocant, sine mente obmurmuraret, tantum abest ut tum præpediretur, quò etiam inde leuius habere recreariq́ue uideretur. Nequiuit insuper ulli rei uel bonæ uel malæ seriò attendere, tanquam mente stupida, sine sensu, discretione & iudicio. Si etiam pius aliquis suoq; Deo ex animo deuotus, eam alloqueretur, tum quasi à diabolo puniri uidebatur. Sin uerò huic alię loquerentur fœminæ de rebus suis ludicris, mirè ijs afficiebatur, leuabaturq;. Hæc deinde quum exorcisaretur, incredibilem sanguinis copiã uidebatur fundere per os, unde nihil mali tunc tẽporis sensit. Omnibus uerò illis uirginibus ita à dęmonio affectis, is erat cum dolore inęqualiter serpente sensus sub pedum plantis, quasi aqua illas calida combussisset. Quanquam etiam uariè torquerentur, cunctis tamen æquè uigebat appetitus & nutritio. Ex iunioribus mentis impotibus frequenter & multum loquebatur dæmõ: quibus se etiã forma nigra obijciebat in specie felis nigrę, uel Elsæ Kamensis, aut eius matris uel fratris, ut ab ijs omnes tã crudeliter exercerì, crederetur perperam. Vbi postremò Anna firmiter animo cõstituisset, non redire in monasterium, unde parentũ ductu cesserat, sed suo Deo extra illud saniori iudicio piè inseruire, desijt calamitas: si uerò solum modò à collegij præfecta ad eã epistola mitteretur, toto horrebat corpore, quasi relapsura. Postea aũt uiro nupsit citra ullum eiusmodi noxæ sensum.

Affir-

Affirmabat adhæc, Elsam Kamensem eodem morbo, uelut epileptico, quo aliæ, excruciatam fuisse, loquutamq; similiter sine sensu: quapropter eam sibijpsi hoc malum cõsciuisse, ne alijs maleficium inuexisse putaretur, dicebant moniales. Hinc omnes à dæmonibus afflictæ, sua torméta nec Dei uoluntati subijciebãt, nec diabolo imputabãt: sed ad Elsæ Kamensis, in cœnobio coactricis, maleficas artes uno ore & consensu ex arioli indicio referebant: quæ quidem capta, tragicum hoc spectaculum à se editum fuisse fatebatur primùm uenenata mixtione: moritura aũt, nihil unquam uirulenti à se alicui propinatũ fuisse: sed quicquid esset mali, se mente & mala imprecatione effeciſſe confessa est. Num uerò hoc ita fieri potuerit, paulo pòst explicabitur.

Ab eius & matris exustione tanquã suæ potestatis iam neruum adeptus satanas, oppidi proximi ciuibus non paucis uario cruciamentorum genere insultat: è quorum numero quinque, ubi ecclesiastes in suum acciuisset cubiculum, ex Sacris literis eos aduersus satanæ ludibria instructurus muniturusq; atque hi Decem præcepta, Symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam recitassent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoq; ludicrum nimis indicat, primo Libro inter ficticia dæmonum nomina expressum: atque unus ecclesiasten irridens, in hęc erumpit uerba: Quid nũc facturi sumus? expellere nos conatur pastor? Respõdit alter: Se uelle in hirco nigro equitare ad quãdam mulierem non ita seiunctè habitãtem, quam etiam nominabat, se gratum illi fore hospitem iactãs: ut maleficæ artis nomine redderet illã suspectiorẽ. Identidem se facturum alter quoque narrabat, ac eodem uectore profecturum ad aliam fœminam, nomine designatam in eundem finem: ac uterque sedi insidens tãquam fatuus, continuò uocis indicijs ad dictas equitando uidebatur ferri mulierculas, quum interim ne à loco quidem dimoueretur. Tertius adhæc quasi in globum conuolutus contractusq;, ad clausum cubiculi abripiebatur ostium, per quod inopinatò apertum, è gradibus decidit illæsus. In pago Houel appellato, circa Hammonem, multi quoque inde uidebãtur energumeni. Nec procul hinc in alia ciuitate similiter diris torqueri modis à dęmone interea cœperũt oppidani: quare aliquæ fuerunt uinculis traditæ mulieres, at plures accusatæ, quemadmodum in negocio eiusmodi diabolico fieri assolet.

lib. 6. c. 10.

niaci Ham- sei.

ap. 22.

Circa idem tempus lac tenacibus filamẽtis ductile, dissoluti glutini more, ex Comitatu Marcensi, ad Cancellarium Cliuensem, ex accusatione cuiusdam ineptæ mulieris allatum est, quæ lacti eam fuisse redditã formam incantamenris à uicinia sua asseuerauit: quum ignitum titionem ollæ in qua lac coquebatur subditũ, hæc abstulisset, quo domi ignẽ foueret. Naturæ autem uitium, hic sagis tribuitur. Rei enim ueritas sic eluceſcet. In lacte tres sunt substantiæ commixtæ, nimirum butyrum, caseus & serum. Si iam lac uetustate nonnihil subaceſcere incipiat, quod æstate citius, hyeme tardius euenire solet, & tum coquatur: mox caseus cum butyro coit concreſcitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longissimè deduci extendique possit: & si circum distensa circumuoluatur expandatúrue ligna, ad tantam peruenit siccitatem, ut fragile reddatur, atq; in puluerem redigi queat. *Lac glutinosum.*

Quòd insuper Lamias è iuncis lac emulgere feratur (ut hoc obiter in hac lactis mentione addam) horum sub- *E iuncis lac nõ emulgeri.*

stantia leuis, rara, fereq; exucca, id sanè non admittit, aduersatur ratio & ipsissima ueritas. Quî ergo fit? si ullum iuncos trahenti lac appareat, hoc profectò à dæmone eò transfertur, præstigiarum fuco lamiæ oculis obducto, ut sua emulctione lac è iuncis extractum credat, quod tamen deluſorium est, nec rei ueræ historia. Idem dictum uolo, si ex alia inepta materia lac prouocari asseratur. Si lacte destitui præter naturam, comperiantur uaccæ, eisdem lactis receptacula & canales impedire potest dæmon non aliter aut minus, quàm dixi congressum in hominibus posse inhiberi naturalem.

DE VIRGINIBVS IN MONASTERIO Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis, & alibi. Cap. XII.

HAud dissimilia Coloniæ passæ sunt uirgines religiosæ in Nazareth monasterio occluſę: quibus hoc tamen accesſit, quòd licet annis aliquot antea uariè & multifariam à diabolo uexarentur, torquerentur, conuellerenturque: tamen anno sexagesimo quarto supra sesquimillesimum, præter aliud spectaculum horribili modo frequenter editum, prosternebantur sæpenumerò deorsum, infima corporis parte succussata ad eum modum, qui ueneri solet asscribi, oculis interim clausis: qui postea cum pudore aperiebantur, quum uelut à multo labore respirarent. Ansam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, anno ætatis suæ decimoquarto monasterio incluſa, quæ ludibria hæc sępius dissoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amasium singulis noctibus ferè congredientem stola confecrata abigere conaretur: quam uelitationem quum altera uirgo in secundo decumbens lecto (hoc nomine adiuncta sociæ, ut tutior esset ab amasij insultu) audire uideretur, tota exhorruit, ac tandem quoque diaboli hospitium facta mīris conuulsionum generibus distrahebatur, in paroxysmo quandoq; cæcutiens: ac licet mēte appareret constare, uaria tamen inconstanter nimis, & quæ desperationem spectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita pestis hæc uelut contagio proserpsit, maximè quum primùm ad legitima non confugeretur cōsilia. Dictam uerò amasiam suo proco horrendas scripsisse literas, postea inuentas, in inquisitione à me in eodē collegio facta, Anno 1565. 25 Maij, præsentibus nobilitate & prudentia clarissimo uiro, Domino CONSTANTINO à Lyskerken, consule dignissimo, D. IOANNE Altenano, decano olim Cliuen. D. IOANNE Echtio, medicinarum doctore ornatissimo, & filio meo HENRICO philosophiæ & medicinarum doctore, cognoui: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuisse exaratas, non est quòd ullus dubitet. *Constat à Lyskerken.*

Virgines religiosæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo uexatæ.

Dum hanc carnificinā adhuc exerceret diabolus, harum uirginum quædam peste correptæ, interea dū ea laborarent, nihil diabolicæ uexationis sensere, ex Dei solius benignitate singulari, qui torquendi in hoc seculo limites præfigit satanæ, ultra quos ferri nequit.

Porrò calamitatis initia subministrasse uidētur iuuenes lasciui, qui per coniunctum sphæristerium contracta amicitia cum una aut altera, clàm in monasterium conscenderunt, libidinemq; explerunt. Quibus postea exclusis quū re ipsa amplius frui eæ nequirent, eiusdem imagine mētem uitiasse, taliumq; motionū ignominiosum spectaculum, astantiū oculis obiecit Milleartifex. At quo conuenienti Christianoq; consilio huic tragœdiæ ob-

obuiam iri posſit, peculiaribus literis eò miſsis fusè explicui.

Huic albo accẽſeatur uirgo ſacra Iudith nomine, quam haud ita pridem Buſciducis in collegio iuxta ædem D. Ioanni Baptiſtæ dicatam, uidi crudeliſsimis intorqueri à ſatana conuulſionibus: eiusq; fauces, ne cibum admitterent, comprimi: linguam item inhiberi quandoque, ne proloqui poſſet: uoces interim reddi & ridiculas & horrendas audiui.

Accedat & cognita mihi puella, uirgini nobili in cœnobio famulãs, cui fidem dederat ruſticus, qui deinde ad aliam animũ adiecit. Qua re cognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataq; medium circiter miliare à monaſterio, in eximij iuuenis forma obuium habet dæmonẽ, qui ſe familiari colloquio in eius inſinuãs amicitiã, omnia ruſtici amati ſecreta huic detegit, cunctosq; cum altera puella habitos ſermones enarrat, ut ad reſtim illam illiceret cogeretq;: & cum ad anguſtum peruenilſent ponticulum, ille aſſumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè trãſiret, eam iuuit: inuitauitq; tãdem, ut ad notum comitaretur locũ. Quónã eò ſequerer (reſpõdit illa) ubi paludoſæ tãtum modò ſunt aquæ? Hinc ipſe euanuit, illaque perterrita in animi incidit deliquium: quare iuſſu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobiũ reducebatur. ubi uelut mente turbata, multifariã ſenſu diſtrahebatur, querebaturq; ſe etiamnũ miſerè ab illo dæmone uexari, ipſúmque aliquando p feneſtrã uel aliò uelle eam abripere. Nulla certè alia huius maleficij extitit cauſa, quàm meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendiq; occaſionem præproperè arripuit ſatanas. at puella ruſtico eodem poſtea marito freta, bellè ualuit.

AD MIRABILIS HISTORIA DE *puella, cuius è latere culter exectus fuit.*

Caput XIII.

HIc minimè prætermiſſum oportuit id quod accidit in pago Leuẽſteet ſub Duce Brunſuic. ubi ſorori commorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens uiceſimũ: quæ anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, altero die Iulij, nimirum diuæ Virginis uiſitationi ſacro, ſororis calceos abſterſura, eius cultrum (duo autem erant in uagina cõiuncti eiuſdem formæ, capulis æreis inciſis ornati) extrahit, ſeq; in humiliorem ſedem demittit, propterea quòd uiribus diutur na febri cõſumptis imbecillior adhuc eſſet. Præter opinionem domum ingreditur uetula, num puellam febris etiamnum fatigaret rogãs, & quomodo ſeſe ex morbo haberet? Reſpõſum illi ut fuit à puella, rurſum extra ædes nullo uerbo facto egreditur. Calceis mũdatis cultrum in ſinu deponit: qui quum poſtea ſtudioſè ab illa quæreretur, nec repertus eſſet, metu perculſa, dum ſingula ueſtigando diligenter & ſollicitè perluſtrat, horribili ſpecie canem nigrum ſub menſa uentri incubantem animaduertit: eo abacto ſperabat fore, ut amiſſus culter detectus, ad priſtinum dominum rediret. Vndè indignabundus ille, cum fremitu dentes oſtentauit, ſimulq; ſe cũ ſaltu trans oſtium in fugam coniecit. Mox puellæ uidebatur à capite uerſus dorſum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratq; ea uelut mortua ſine ſenſu ad diem tertium: quo tandem nonnihil reſpirare, cibo & potu refici cœpit. Summo autem ſtudio rogata, quinam hoc malum inuaſiſſet? reſpondet, ſe certo certius ſcire, cultrũ illum, è ſororis uagina à ſe extractum,

in sui corporis latere sinistro defixum hęrere: eo enim in loco se dolorẽ persentiscere. Cui licet cõtradicerent parentes & alij, quòd eam melancholia agitari, uel diuturni morbi, ieiunij, aut alterius rei molestæ fortuito casu obuiæ ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perstitit tamen usqueadeò in suis querelis, lachrymis assiduis & insomnijs, ut mente caperetur, nec cibũ diebus duobus sæpenumerò admitteret, quanquam blandè inuitaretur, uel seriò minisque urgeretur. Sua tamen habuit plerumque interualla & intermissiones, ut etiam quietè decumberet, licet non tamdiu, ob dolorem cõtinuum, à quo ita exercebatur, ut toto corpore incuruatã baculo inniti oportuerit. Auxit & hoc eius animi dolorem, solatiumq; minuit, quòd quum illa in corpore cultrum defigi certissimè crederet, alij tam constanter contrauenirent, proponerentq; ἀλλοιωτείαν, & phantasiam corruptam esse iudicarent, præsertim quum nullum quidem uestigiũ indiciumúe appareret, præter quotidianos eius luctus, qui iam circiter tres perdurarant mẽses. Hinc prominere occipit in sinistro latere supra lienem intra infimas duas costas spurias uomica, oui ferè gallinacei magnitudine, & lunæ instar: cuius incremẽto aut decessu, uel intumuit, uel resedit. Tum inquit illa: Hactenus fidẽ mihi denegastis, quòd in meo corpore hęreat cultellus: at ubi uisitationis Mariæ solẽnitas denuò apparuerit, eum in corpore figi, manifestissimè intelligetis uidebitisq;. Sic tricesimo Iunij erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil sese remiserit, & inde cuspis uelut cultri apparuerit: quam puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgũ ducis Henrici ex arce Vuolffenbũttel eo nomine accersunt. Hic quarto Iulij accedens, parochum rogat, ut prius puellam alloqueretur, solaretur, Dei uerbo institueret, atque ipsius responso uigilanter attenderet, quòd eã à dæmonio quãdoq; exagitari plerisque omnibus uideretur: & simul cum responso illa subiungit, se libenter curationis huius modum admissuram, etiamsi sciret sibi moriendũ esse. Tum eodem die, Dominico scilicet, cultelli cuspidem sub costis prominere uidẽs chirurgus, eum cum suis instrumentis attrahit, qui alteri conformis erat. uerùm circa ferri acuti medietatẽ nonnihil absumptus erat. Chirurgi opera hinc ulcus coaluit. Sic habet historia Germanicè de hoc prodigioso opere euulgata.

Puella damoniaca.

Cultellus trahitur.

ADMIRANDI HVIVS SPECTACULI *explicatio. Cap.* XIIII.

QVum admirabile hoc spectaculum citra ullas diaboli præstigias uerè editum fuisse, nec ullas admittere glossas aut explicationem, clamet una uoce quilibet, meam hîc simplici interpretatione sententiam interponere non grauabor: cultrumq; non fuisse in corpore, sed dæmonis præstigias & ludibria omnium oculis fuisse offusa, puellamque à dæmonio obsessam, quoad fieri potest, breuiter ostendere cum Dei beneficio, ad eius gloriam, ac dæmonis eiusq; sequacis turbæ delusæ contemptum, adnitar: quanquam uoce Stentorea multos occlamaturos minimè ignorem.

Primùm obseruari debuit, simplicem puellam longa exercitam fuisse febre, quam ex eius diuturnitate, quar tanam fuisse colligo, natam ex grauissimi aterrimiq; humoris melancholici, qui in corpore putruit, copia: qui sępenumerò etiam lienem obstruit, in eoq; tumorem, duriciem & apostema gignit, eaq; occasione talem sobolem quar-

Dæmonis hoc artificium.

quartana febris etiam nõ rarò poſt ſe relinquit. Hoc iacto fundamento, nimirũ ſexu fœmineo, ætate iuuenili, & diuturni morbi tędio, reliquum ſuum opus uigilanti indefeſſoq; ſtudio ſuperſtruit & fabricatur dæmon. In fœminis facilius multò, quàm in uiris, ætate matura & bona ualetudine fidem cõſequitur. Hic in opificij ſubſidium, humorem ſuis actionibus conuenientiſsimum, quippe melancholicum, à quo puellæ cerebrum & corpus tantum abeſt ut expurgata forent, quò etiam eo ſummè adhuc grauarẽtur, aſſumpſit. Enimuerò, quanto affectu in hunc ut ſuccum ἀναλογικῶς ſibi ſuisque actionibus peculiarem ſe immergere ſolet, eiusq; adminiculo admirabilia inducere phantaſmata & imaginationes raras, ſuperiori libro ea demonſtratione oſtendi, ut repetitione minimè opus eſſe iudicem.

Sexus. Aetas. bus lon-

ormelã us dia- nuenti- mus.

p. 7. 8.

tudo.

Vt porrò inſtitutum tragœdiæ actũ proſequeretur dęmon, ſolitudinis anſam arripuit, exorſus manè ſemotis aliis, qui fortaſsis fide uiua eius conatus impedijſſent: primumq; uetulæ faciem induit, quæ de puellæ ualetudine ſciſcitaretur, ut quum eam poſtea cultri in corpore ſepulti opinione dementaſſet, in ſuſpicionem procliuius ipſa induceretur de lamia, quæ carmine id effeciſſet. Hoc etenim in primis ſanguinario ueteratori ſtudio eſt, ut lites moueat, cędesq; ſtruat, maximè inſontium, & falſam perſuaſionem aduerſus uerum Dei cultum inducat imprimatq;ue. Vt quoque altius animo poſtea infigeretur, cultrum ex ſinu in latus à uetula lamia (cui cum diabolo communio eſt) translatum eſſe, in canis nigerrimi forma apparuit, quem menti nõnihil reſtituta dęmonem fuiſſe ſentiret. Hinc in obſeſſionis initio eam aggreſſus dæmon, ſenſum uelut catarrhi, uel humoris frigidi à capite ad tergum deſtillãtis inducit, ut poſt redditam mentem, eo momento cultrum hoc frigoris ſenſu in corpus ſibi inuectum eſſe crederet. Inde mox ingreſſus, ſenſuum organa ita turbauit, ut ad tertium diem uelut mortua haberetur: interea tam ualida perſuaſione de cultro in latere defixo imbutam phantaſiam confirmat, ut ſecus in animum inducere illa nequiuerit, quàm ita uerè rem geſtam eſſe. Antea enim norat ueteratorius ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni ſucci ea in parte collectas eſſe, quæ putredini erant obnoxiæ, & ulcus excitaturæ: uel quas ille, ut ſpiritus, ad putrefactionem promouere, eoq; protrudere: uel quòd etiam humorem frigidum ad huiuſmodi collectionem aptũ, à capite accerſere quiuerit. Talem abſceſſum inter abdominis muſculos ſiniſtros ex deſtillatione poſt longam febrem genitum, uidi in Electore Coloniẽſi archiepiſcopo, D. Antonio, felicis memoriæ, cuius in iuſtorum reſurrectione ex gratia meminerit miſericordiarũ pater unicus. Cæterùm ulcus in eum finem fabricatus eſt in loco & humore conuenienti, ut cultri cuſpidem eo aperto oſtenderet, & exectionis occaſionem ſubminiſtraret. Sic obiecta cuſpidis forma, uel uera cultri allati cuſpide, interim reliqua eius parte craſſo aëre tecta, puellæ, parẽtum aſtantium & chirurgi oculos perſtrinxit: quod facilè uel aëris uel infecti ſpiritus uiſorij adminiculo poteſt. Hac ratione cultellum ex ſterquilinijs alicubi, ubi rubiginem cõtraxit, eductum, ſupra ulcus depoſuit ſatan: ibiq; cuſpidem oſtendit, reliquã cultelli portionem præſtigijs uelat. hunc nonnihil à diabolo retentũ, ut trahi uideretur, chirurgus inſtrumentis attrahit: ſed non è corpore, ubi hęſit neutiquam, uerũm ex eius

Antonius archiepiſcopus Coloniẽſis.

Culter in corpore non fuit.

ſuperficie. ibi enim adumbratus delituit, tantillo tempore dum cuſpis conſpicitur, & chirurgus trahit, antea minimè. Nec mirum id uideri oportuit, quũ à circulatoribus & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cum uel per maxillas, uel per brachia, citra ſanguinis effuſionẽ & pugiones & graphia traijciũt: uel cum ſerã ori labijsq; affigũt, uel globulum in os inijciũt, & ſtercus educunt: ſic mille alia rerum miracula oculis obijciunt, quibus tamen nihil ineſt præter fucum & dolum.

Si nondum tibi ſatisfactum hac interpretatione putabis, & cultrũ è corpore eductum eſſe contendas, cedò, quî & per quos meatus iniectus hic fuit? immiſſum enim prius oportuit, quod alicunde extrahitur. A capite dorſum uerſus, & ad latus inſeri à dæmone citra manifeſtã læſionẽ, quemadmodum humorem ſtillare per poros obſeruamus, nequaquam potuit. Per os non aliò, quàm ad gulam, ſtomachum, inteſtina & anum apta materia deferri poteſt, minimè uerò culter: quem licet quoque per os inuectum eſſe concederem, non tamen ad eam lateris partem perferri potuit, niſi diſſecto prius à latere uentriculo, peritoneoq;, cum grauiſsimo uitæ naufragio. Ab ano uicißim non alius patet meatus, quàm ad inteſtinorum inuolucra, ſtomachum, gulam, fauces & os. Hic denuò uia huic cultello circũquaq; præcluditur. Si per carnem exteriorem inſertum eſſe, uoles, ubi dolor, effuſus ſanguis, uulnus, uel leuiſsimum eius ueſtigiũ, aut cicatrix? Hic autem à uerſutiſsimo ſpiritu id neglectum fuit, quòd cuſpidem ſurſum in uulneris ore oſtenderit, quum potius capuli formam certiori cautelà exhibere oportuerit, ſi cuſpide deorſum inſertus fuiſſet culter: quæ in corpore non niſi cum lethali multarũ partium inciſione inuerti potuit: niſi primò ab infima uentris parte ſurſum innoxiè protenſum eſſe, ſtultè dixeris, quum eo loco nihil unquam doloris ſenſerit: eas uerò interiores partes omnino fuiſſe illæſas, docet breuis curatio abſceſſus, quã impedire noluit: prorſusq; à ſuo opere, obſeſsione, afflictione, diuexatione & cruciatu deſtitit diabolus, q, inſtitutæ ſuæ tragœdiæ finẽ iam ſe conſequutũ uideret: quũ nimirũ in eam ſententiã omnes perduxiſſet, ut cultrũ ex latere exciſum eſſe certò crederent. Sic diabolo maior tribuebatur potentia quàm debuit, peruerſa de lamiarum uirtute opinio accreuit, a cin Dei patrocinio, Chriſtiq; poteſtate minus fiduciæ collocatum eſt: maximè in illis ditionibus, ubi ex præſtigiarũ diabolicarum indicijs per fas & nefas carnificinæ exerceri non deſinunt.

Si fortè obijciatur, ferrum ita in carne fuiſſe exeſum: reſpõdeo, dæmonẽ cultrum è puellæ ſinu exemptũ, in terram uel in liquorem ſalſum inſeruiſſe, aut alibi ea dexteritate repoſuiſſe, ut in medio ferrum exederetur toto anno, quo abſoluto fabulæ cataſtrophen addere ſtatuerat. Conſideretur quoq; locus ferri exeſus, qui digitos ferè duos latos à cuſpide diſtat, & tanta quoq; exeſionis deorſum eſt magnitudo: quum uerò cuſpide in carne, ac ulceris maligna putredine hæſerit, quî fit quòd cuſpis ab acri pure illæſa, & reliqua pars ferri, quæ in uentris uacuo hæſerit, fuerit eroſa? Vel ſi uoles, ferrum cum parte abſumpta in carne defixum fuiſſe: reſpondeo, id fieri nequiuiſſe, niſi ſecundũ lõgitudinem deorſum cultellus in muſculis hæſiſſet. quod ſi factum defendas, ego uicißim hac ratione nego, q, manu ſtrus ille potuiſſet extrinſecus contrectari, quinimò uiſu dijudicari. Ad hæc ferrũ totũ carni inſertũ ſimul & ferè æquali-

ter

ter ab acri humore arrodi debuit. Quũ uerò in medio saltem acies exesa fuerit, alibi quàm in corpore exesionẽ fuisse factã sequitur: & diaboli illusione operationeq; translatum cultrum, & insterquilinium, aut alium liquorem salsum, aut acrem, aut putrem immissum eousque, ut materia rodens aciei medietatẽ solũmodò attigerit. Haud dubiè cautius hunc fucum instituisset, si has eius actiones ea solertia excussum iri præuidisset.

Quòd insuper in rei ueræ gestæ assertionem obtrudatur, eam baculo innixã perquàm curua inclinatione ingredi oportuisse: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore nõ hæsisse, qui ex qualicunque inclinatione uel deorsum uel antrorsum, uel uersus utrũque latus graues cruciatus excitasset, uulnerassetque: nec alia corporis constitutione, quàm erecta, habuisset mitius puella.

Si adhuc urgeas historiæ ueritatem, quęso ubinam toto anno illa cultri lõgitudo deliteſcere, aut firmiter hærere ualuit? si in sinistri lateris musculis: hoc tactui & oculis, ut dixi, apparuisset. nec in liene recondi tanto tempore, tamque innoxiè potuit, multo minus extra musculos introrsum in uentris cauitate: sic enim in imas partes concidisset, cũ multo uitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

Cæterùm puellam à dæmonio obsessam fuisse, non est quòd ullus ambigat: quemadmodũ pleriq; etiã peritiores coràm attestati sunt. argumẽtò esse debent multa eius uerba & actiones: quòd sępius mente caperetur, cibum & potum ad dies aliquot reijceret: amici cũ ea blandè, seriò, & minis agerent, nec tamẽ promouerẽt: quòd ipsa itidẽ uaticinaretur, prædiceretq; tribus mensibus, palàm fore in uisitationis Mariæ festo, cultellũ in corpore figi. Quis certum hunc diem norat, indicaratúe? naturali profectò ratione ab ea imperita puella stupidaque præsciri poterat minimè. Has ergo uoces haud dubiè ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptũ iri iudicarat, & commodam eam amplexus ansam, suas simul præstigias obijcere statuerat. Erupit autẽ sanies tricesimo Iunij, quo cũspidem prius ostẽdit præstigiator: inde uisitationis foriæ agebantur secundo Iulij, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoque mendax sæpe uates.

In diei prædictis certitudine fallitur diabolus.

RIDICVLVS MODVS RES duras in corpus ingerendi. Cap. XV.

POrrò modum quẽdam ineptum futilemque, quo eiusmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamijs ingeruntur, describit Doctor quidam in libello Germanico, qui Iacobi domini in Lichtenberg nomine, prædicatur circumferturq;. Eiusdem insuper fuisse sententiæ, à me non nisi lucidissimis rationib. explosæ, Theophrastũ Paracelsum, nõ est quòd ęgrè ferant pleriq; religiosi nimis eius admiratores. Hanc item rationem fuisse amplexum Ludouicum Milichiũ, uirum alioqui piũ & eruditũ, in lib. Germanico, Magicus dæmõ inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extendi, per eosq; inseri stramen, setas porcinas, assulas, coriũ, pręsegmina, fila, piscĩ & fruticũ spinas, & quascũq; materies acutas. deinde poros occludi, ut quandocunq; uolet architectus, reconditæ res rursus extrahi queant. Subiungit doctor ille has similitudines: Quemadmodum, ubi quis sub aqua lapidem recõdit, nec eo ibi relicto manuq; retracta, quomodo

eò deuenerit lapis, scitur: sic quoque naturali ratione uaginæ poros absq; læsione penetrat, ferrumq; liquefacit fulminis radius. Non dissimili modo in hisce delusionib. fit, quæ magis noxia stigmata uulneraq; inferunt. Hæc eius uerba.

Rationes has admodum esse ieiunas, quilibet rerum naturalium cognitione leuiter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidē poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone eousque distrahi innoxiè posse, ut stramina, coria uel cultros transmitterent: deinde concidere, emitteréq; suo tempore ad Satanæ arbitrium libidinemque, conseruatam tot diebus uel mensibus substantiam, prorsus ἀδιάνατον esse, nec ullo modo fieri posse, quilibet sanus mecū fateri debet. Pori enim corporis à conditore tam angustè ab initio constricti sunt, ut præter tenuissimum liquorem, uelut sudorem uel uaporem, crassius aut solidius nihil transmittant: quemadmodum etiā in duris crassisq; lapidibus, maximè coctilibus, & lignis obseruamus: quorum pori quidem liquorem transmittunt, at nihil durum aut solidum sine incisione fractioneue. Talia quidem phantasia facilè imaginatur, at in actum non item deducuntur. Similitudo de lapide in aquā manu demisso, profectò multum absona existit: ridiculumque est, conferre hominis corpus solidum compactumq;, cū humida, tenui & fluitāte aqua, omniū capaci, quæ naues, & quodcunq; uoles, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius uaginæ poros peruadens, quicquam habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæsè intrudi cōtendunt aduersarij. Nisi demonstrationis uanitatem quilibet palam cerneret, in confutando prolixiorem me ostenderem: probationes uerò non dissimiles sparsim in illo Doctoris libello sunt obuiæ.

Similitudo absona.

IN CORPORIBVS REPERIVNtur quædam naturaliter, quæ ad maleficia quandoq; referuntur.

Cap. XVI.

INterim naturali etiā ratione in steatomatum & atheromatū, aliorúmque apostematū sinibus, carne exesa, ex uiscosis & putridis humoribus ac fibris calore coquēte exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum testis, lignis, carbonibus, capillis & amurcæ similes nasci, incantationibus ab imperitis asscriptas, scimus ex Galeno, Cornelio Celso, & obseruatione quotidiana. In steatomate lapis auellanæ magnitudine nuper generatus, anguloſus, rotundus, spadiceus. Curauit aliàs noster collega in Lucensium Burgo matronam proiectioris ætatis, uxorem Hieronymi Luchesini patricij Lucensis, ab abscessu, quem diu sustinuerat supra clauiculā sinistram: ex eo aliquot dies aperto extraxit, præter crasioris puris multam copiam, quiddam tenax ac lentū, quod cum non facilè posset diuelli, eluebatur diligenter: eiotum tam simile erat hapso lini madentis, ut uix persuaderetur ęgrotæ & astantibus excrementum esse toto genere præter naturam ex uiscida materia, calore & mali diuturnitate cōcretum: omnes siquidem maleficium esse, arbitrari penitus maluissent.

Nónne in morbo articulari plerisq; à pituita cruda, resiccata, crasso terreſtriq; humore indissolubiliter impacto, resolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis τόφους, uelut calcem, in iuncturis enasci uidemus; quā etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? In cerebro repertus lapis magnitudine & forma mori: in tonsillarum

hemin. rum fauciũ abſceſſu, calculus gypſeus ſimillimus tophis, qui intra digitorum articulos chyragra affectis accreſcere ſolent: ſub lingua lapillus arefactæ & excorticatæ lauri baccæ ſimilitudinẽ habens, colore ſpadiceus & iuſtæ grauitatis. In Imperatoris Maximiliani ſecundi corde ſecto inuenti ſunt tres lapilli quantitate piſorum, unus interim maior altero, colore rubigineo. frequenter uerò cordis palpitatione graui afficiebatur, dum uiueret. In pulmone calculi plures aſperi tribulorũ modo ad ſiliquarum magnitudinem latuere, aliquando & faba maiuſcula nõ minores, lati, tuberoſi, cinerei, ſubduri. Qui poſt longam frequentemq; tuſsim ex thorace uiolenter calculum expectorarunt, ſuprà recenſuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inuenti ſunt lethales, & grandes, ex ipſo epate exciſi. In iecoris ſubſtãtia concreti lapides, etiam ad magnitudinem dimidiati ferè oui columbini, unus totus anguloſus, colore liuido, ex phlegmate & humore melãcholico coagulatus: alius in eodem amygdalę nucis magnitudine uiſus. In uenis partis cauæ hepatis, priuſquam in communem illum caudicem portæ deſinũt, inuenti lapilli eas obſtruentes diſtendentesq;, foris nigri, intus flaui, in hydropico: cuius & meatus, ex fellis folliculo in inteſtinũ deſinens, lapide eiuſmodi infartus erat. In ueſica fellis ſimul conſpecti, in uno uiginti duo, quaſi ſublutei, magnitudine diſsimili, quorum minimi piſis minutis, maximi fabis exiguis reſponderunt, omnes quinque, ſeptem, octo, aut plurium erant angulorum. Hinc & alius porraceo colore, quantitate unius articuli digiti fuit exciſus. Alius durus hæmatiti lapidi non diſsimilis, in cyſti fellis Georgij Bohemiæ regis uiſus. Minoris formæ ſuperioris apparuerunt plures in eodem folliculo Chriſtiani regis Daniæ. Maior in ea ueſicula repertus fuit in Friderico tertio, duce Saxoniæ, cognomine Prudẽte, forma quadrangulari, articuli magnitudine, colore ferè praſsino. In hoc bilis receptaculo uiſi in alio centũ & uiginti tres, quorum unus inſtar medij oui gallinacei grãdiuſculus, latior quàm rotundior, digitum craſſus, multisq; tuberculis aſper, ut tophus leuis & luteus. quinimò ſenex quidam decrepitus ad iram mirè procliuis, poſt obitum ſine felle & folliculo inuentus eſt: in huius aũt loco ingens apparuit calculus. Fuerunt & qui poſt diuturnũ icterum oborto alui profluuio, innumeros calculos inſtar piſi aut hordei granorum, per anum emiſerunt. Conſpiciuntur etiam ſæpe in bubulo felle lapides mãgnæ iuglandis quantitate rufo colore. Ex inteſtinis uarij quãdoq; excernũtur: repertus & oui quantitate. Ex uteri acetabulis duos memini exciſos.

Obſeruauit Monſpeſſuli anno 1572. filius meus Galenus Medicinarũ Doctor, in cadauere puellæ cuiuſdam hydropicæ, quam ſecuit, duos ſpithamæ longitudinis uermes, quorum unus meatũ ueſiculæ bilis duodeno inſertũ occupabat, alter in ipſummet hepar (ex defectu credo alimenti) progreſſus, gibbum iecoris obſidebat, capite ambientem uiſcus illud membranam attingente. Idemmet uidit Patauij nobilem Germanũ, qui ab exercitio plures tuſsiẽdo reijciebat calculos inſtar piſi, molles adhuc & friabiles.

Aperta mulier in ſcholis medicorũ Lutetiæ lapidem habens in utero, in cranio anteriore, & quæ ſine liene inuenta eſt. De tophaceis calculis in utero natis, uide Aëtium lib. 16. cap. 100. At ab eadem cauſa in his partibus, qua in renibus ueluеſica, generari potue-

runt,

runt, ea coctionis ſpecie quam ἕψησιν dicunt, nimirum ab humore craſſo, uiſcido, terreo, & calore igneo: quãdoque uerò & naturali, ſed non analogo materiæ, humorem hũc adaſſante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum uariæ & admirabilis inuenitur formæ, potiſsimùm quum & uaſorum accedat aptitudo. Galenus ſe pilos meiendo excretos uidiſſe narrat, & cum ex colore, tum ex mole credidiſſe dicentibus eos ex craſſa lentáque materia, quam calor calfecit exiccauitque, in uenis conſiſtere, & ſe longitudinis ipſorum cauſſam ignorare. In lotijs quoque eorum qui lue uenerea infecti ſunt, multoties innatare uidentur minuta animalcula formicis affinia, aut ijs præſertim qui æſtiuis menſibus in aqua cœleſti uolutari conſpiciuntur.

Lib. 6. cap. 9. de Loc. affect.

Pili & animalcula cum urinis excreta.

Tradit Alexãder Benedictus, mulieres calculis minus affici in ueſica, præterquam calculis ſetarum, ueluti quibuſdam capillamentis, qui nõ ſine diro cruciatu innaſcũtur ex mucoſa materia. additque, aliquibus quædam in ueſica concreſcere, quæ nihilo à conchilijs ſpecie differunt. Simile quiddã ſe uidiſſe in nobili quadam domina adhuc ſuperſtite, indicauit excellentiſsimus medicus Ioannes Euuichius, quæ cùm longo tempore renum calculo afflicta fuiſſet (nulla enim quantumuis eruditorum medicorum ope iuuari potuit) poſt aliquot annos primùm quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, inſtar eorum quibus utuntur ueſtiarij, & quod fidem ſuperat, ſæpe cum nodo, ac ſi ad uſum conſuendi aptata fuiſſent, per urinam excreuit. Deinde uerò, quæres etiam aliquantulum temporis durauit, arctius compactam, uelut ochra commixtam nõ tam lanam, quàm membranam lanoſam, quali integunt ſeſe illi uermiculi qui ex Seribus inſulis ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Poſtremò non rarò, præter reliqua, pilos lõgitudine unius digiti, partim utrinq; albos, in medio nigros: partim contrà principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquam extremitate, obtuſiores in altera quaſi profunditate ac radice (etſi radice carere oportuit) fortiuſculos, durabiles. Atque eiuſmodi materiæ tantùm non miraculoſæ ipſa ſecum plenam portauit arculam, & pluribus uidendam exhibuit, eiusque partem Euuichio donauit. Sed mea ſententia, ſi res has monſtroſas in renibus uel ueſica non genuerit natura, meienti ęgrotæ dubio procul eas ſubieciſſe dæmonem ob incredulitatem certum eſt, maximè ſi illi ſuſpicio fuerit ingeſta de maleficio.

Li. 2. Anatom. cap. 22. Calculi mulierum.

Cùm Piſis experientiſsimum medicum & chirurgum D. Gabrielẽ Fallopium præceptorem ſectaretur collega noſter, ſimulq; acceſsiſſent quendam mercatorum internũcium natione Lucenſem, cuius uxor ualetudinaria colicis ſubinde doloribus laborabat, tum uerò ijſdem torquebatur grauiſsimè: poſt alterum aut tertium curationis diẽ, à multis remedijs ex arte adhibitis, tãdem præter omnium expectationem deiecit pilam, uel tophũ potius nõ admodum grauem, magnitudine maiorem paulò columbę ouo, à cuius reiectione paulatim deſijt dolor, priſtinaque redijt ualetudo. Hæc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem aliàs nobiliſsimo medico Friſimelicæ doloribus colicis uexato, & cuidam tertio accidiſſe. Hanc uerò pilam quę pepererit materia, eadem aperta uel fracta certius dijudicari potuiſſet. Illud autem naturæ genimen haud difficulter prodet præceden-

dentis ſequentisque narrationis qualiſcunque explicatio.

Pilas item magnas nigras, inſtar pugni, æqualiter orbiculatas, ſine ſutura, pilis paruis mollibus arctiſsimè infartas, ex boum iuniorum ſanorum lanienæ deſtinatorum uentriculo & inteſtinis exemptas, aliquot annis penes me habui. Incantatione ingeſtas has, exclamarent multi: generatarum tamen harum pilarum cauſam inueſtigare naturalem libet. Vituli adhuc lacte uiuentes materno, ſi quãdo alimonia deſtituti, uel alioqui petulca ætate inſoleſcentes, ad parentem uel aliam accurrũt uaccam, eius ſuras uel quemcunq; contigerint ore locum hirtum, maximè poſteriorũ coxarũ, tam exugunt auidè, ut etiam depilem reddãt: piliq; ualido crebroq; ſuctu in uentriculum attracti, & frequenti motu ſaltuq; laſciuo paulatim conglomerati, plerunq; lacte uel chylo obuoluũtur, aut pituitoſo ſucco lento: qui temporis ſucceſſu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodũ ſubſtãtia limoſa albida ſtatim à ſectione uiſa eſt primùm obducta hæc pilarum pellicula: quæ deindè exiccata pedetentim, corio tincto etiam nigricie aſsimilabatur. qua una in parte cultro nonnihil exciſa, eiuſmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorum locis inueniri cernimus) admodum compacti apparuerũt. Citius huic ſententiæ aſtipulabũtur fidemq; habebunt, quicunque ueterinariæ rei aſſueuêre, & iumentorum educationẽ attentius obſeruarunt. Ita nihil omnino rationi derogatum uolo, ſi quando ea in rerũ miraculis uel manifeſtò adeſſe, aut occultè foueri uideatur. Verùm quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à millearti-

a bonis alo mu-

fice ſatana, dolo & præſtigijs, ut nõ credetes in ſuam illiciat naſſam, nemine uerè, licet quidem phantaſticè cooperante, effingũtur, & incãtamenta putãtur (quorum nomine frequenter incuſantur puniunturq; innocentes) propono, quò ueritas à mendacio ſecreta cognoſcatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atq; ſanguini innoxio poſthac parcatur: æquioriq; ſententia accuſatores, peculiaria diaboli mancipia (diuinos alij uocãt, mihi uerò erunt malefici) conuerſa malè inolitæ conſuetudinis fori forma exibilentur.

Seruat quoq; alius apud ſe eiuſmodi pilam leuem admodum, oui magni quantitate, ſed orbicularem, Piſis extractam ex colo inteſtino iuuencæ bubulæ: hæc pomo cittio uel aurantio tam erat ſimilis, ut ſi eo fuiſſet colore (erat autem nigro) uiſu ſolo diſcerni non potuiſſet. Arbitrabantur quidam tum, ex integro aurantio deglutito eam ita in uentre induruiſſe, ſed arbitrarium hoc & ridiculum: cultro autẽ uix ægrè cortice una in parte inciſo & detracto, inuenta fuit tomenti nigrioris congeries, & ſuffarcinata, uel potius tota concreta ex pilis. Huius pilæ meminiſſe uidetur Plinius in hęc uerba: Et in iuuencarum ſecundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: ſingulare (ut putant) remediũ ægrè parientibus, ſi tellurem non attigerit. Ineptè autem tophum appellat, ſi de noſtra loquatur pila. Ille ſiquidẽ inter lapides numeratur foraminulẽtos: hæc uerò pila ex pilis compacta, nihil habet uel lapideum, uel arenoſum, uel foraminulentum: ſed eſt circumquaq; ſpiſſiſsima, & ſolidiſsima.

Nec minus admirabile Ariſtomenis Meſſenij cor, quod Athenienſes ob eximiam calliditatem exectũ pilis refertum inuenerunt, cum eum aliquoties captũ, & aſtutia elapſum cepiſſent. *Valer. Max. lib. 1. cap. 8.*

In Maio anni milleſimi quingenteſimi ſexageſimiſecundi, mulier iuuenis N. Coloniæ prope ædem D. Antonio ſacram, puellum ad ſextum menſem lactans, enixa eſt animal fibroſum ad erucæ magnæ longitudinem, dum reptando ſeſe extenderet ductaretq;, unguiculis prominentibus, dorſo glabro, uentre albicãte, capite corneo nigroq́ue, oculis gagatæ lapidi ſimilibus, ore hiulco lampetræ modo aërem inſpirante. Sub initium ceruicis tres uiſebantur aculei, aut uerius unci utrinque aſperi, quibus quæcunque uellet, amplectebatur, ſeſeq́ue attollebat. Prodijt uerò abſque humore, aut humidi alicuius miſtura ex locis muliebribus ante ſeptimam matutinam, dum fortè calceum prona indueret. Vixit autem hoc animal in tertium diem lacte nutritum. Mortuum à chirurgo inciditur, præſente D. Bernhardo Cronenburgio medico excellentiſsimo, qui ad huius miraculi inſpectionem uocarat D. Ioannem Echtium & Hubertum Fabrum medicos, mihiq́; poſtea ob caſus raritatem communicauit.

Lutræ & lacertæ in corporibus inuẽtæ.

Anno 1549. commemorantur in Vngaria circa Thayſæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus abſolutæ lutræ & lacertæ eſſent inuentæ. nũ ueriſimile uideatur, aliorum eſto iudicium. licet non ignorem, uermes prodigioſos ex cauſa naturali quãdoque in hominum ſinibus ingigni. De qua etiam puella ſuſpicio ſpargeretur falſa, ſerpentem ſtomacho inhærere, cruciamenta excitare, & ſubinde ad fauces conſcendere, hæc ſub mea fuit cura, belleq; iam habet.

Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in inſula prope Maſecum, ruſticum quendã poſt continuum uentris dolorem, & ſumptam aliquãdo aduerſus id mali theriacam, uermem excreuiſſe octo pedum longitudine, & digiti unius, quaſi cornuto ore, non admodum diſsimili anatis roſtro. Sæpius item uiſuntur uariæ formæ lumbrici ore reijci. *Vermis octo pedum.*

Rerum ad hæc miracula alia huc facientia Alexander deſcribit lib. 3. Anatom. in hæc uerba: Acies ſcalpelli fracta, dum uenam imprudens chirurgus cuidam incautè ſecaret, meatus penetrauit diuerſos, poſtq; aurem cõſtitit, ubi continuis ferè punctionibus ſentiebatur: qua moleſtia ſæpe à nobis leuari uoluit. Supra fidem eſt, quod ipſi cum in Creta eſſemus, uidimus. Ruſticus in quodam tumultu ſeditioſo ſagitta circa dorſum impacta uulneratus fuit: euulſa ſagitta, ferrum in thorace relinquebatur. ac uulnus, perquiſita fruſtra cuſpide ferrea, chirurgus ſanauit. at poſt biennium per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis oſtentabatur. Secundũ enim diaphragma prius mucrone penetrauit, ubi pars carnoſior eſt: deinde ſecundum inteſtina delapſa, iuxta aluum ſenſim podicem ſecuit, uiamq́ue ſibi ad exitum fecit ſemiexeſa: qua de re magna medicorum fuit concertatio. Idem libro 2. Anat. Qui uenarum meſenteriacarum orificia inter inteſtina ampliora putant in uiuente, quæ in cadauere deliteſcant, longè decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum fruſta per eaſdem fibras tenuiſsimas attrahi poſſe: putantq́;, uirginem ętate noſtra Venetijs, dum hæc cõderemus, quæ crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteq́ue in ſomno deglutierat, per urinam poſt menſes decẽ maximis emiſiſſe cruciatibus: quoniam in ueſica collectis uiſcoſis humoribus, lapis circũ acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine: & à uenis meſen-

meſenteriacis acum prius hauſtã fuiſſe contendunt. Obiter hic adijciam, acus illius per urinam redditæ exemplum plurimos diſſectionis ignaros commouiſſe, qui eam per uenas meſeraicas à ſtomacho ad iecur, ac per uenam maiorem ad renum anguſtias, inde ad ueſicam penetraſſe, falsò arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patentiora eſſe ad acum ſuſcipiendam putãtes: acus enim ſua acie paulatim multoq; tempore per inteſtina penetrauit (ſiquidem uiam ſibi facit, quod à natura propellitur) hinc per ueſicam qua parte carnoſa eſt, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem cenſeatur modũ, de ſagittæ ferrea cuſpide, quæ biennium naturæ ductu commodas ſecuit partes: quod & alijs mirabilibus facilè comprobauero exemplis.

A' DAEMONIACIS SAEPE *falli medicos doctiſſimos.*

Cap. XVII.

HVIuſmodi porrò dęmonis actionibus ſæpius uel peritiſsimos, & in artis operibus exercitatiſſimos circumueniri medicos deprehendimus. Exemplum erit memorabile, quòd haud ita pridem, cùm melancholia puellã uiginti annorum affici iudicaret clariſsimus medicus, noctesque ea inſomnes circiter undecim tranſegiſſet, hic ex arte pilulas de cynogloſſa ſomnum conciliaturas offerret: quarum una deuorata, digito alterum ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quàm nũc dormiam. Mox, à dæmone eam obſidione ſubiugatã, nec perperam, aſſerit medicus: à quo ſe irrideri animaduertit. Cum uerò hinc hominum cogitatus dæmonium perſpicere arbitraretur, quòd nulli, ſe eas ad ſomnum exhibiturum pilulas, aperuiſſet (id quod tamẽ ſatanæ puellã obſidenti innotuiſſe, docuit ironica illa de ſomno ex pilula exigua deglutita generato, obiectio) inquam ego: Medicum ad obſeſſæ curationem accitum fuiſſe nouerat dæmon: quare omni eius inſtituto curandi hanc modo, & medicamentorum præparatione uigilanter obſeruata, ut ſpiritus eſt, eas ſomno prouocãdo deſtinatas fuiſſe pilulas, ex ratione naturali promptè intellexit: quo nomine captata occaſione, medicũ illudere ridereq;, illi nõ fuit difficile. Nec hominũ cogitationes nouiſſe dæmonẽ, tradit quoq; Auguſtinus. In ea etiam puella, horrẽda cõuulſionum atrocium facies, crepitantibus quoq; iuncturarum compagibus, aliquando cõſpiciebatur. Ad aquæ luſtralis aſperſionem mirè etiã uidebatur exhorreſcere. Hunc fucum quum aliàs detegere conaretur Melãchthon, dæmoniacum acceſsit, quem luſtralis aquæ aſperſione mirandum in modum exerceri exagitariq; intellexerat, aquã uerò ſimplicem ſub pallio clàm contulit. Iniecta itaq; à quodam luſtrali aqua, ſuos cruciatus confeſtim mirè oſtẽdit dæmonium. Hinc ex ſua pura aqua eũdem aſperſit Melanchthon, cuius iniectione nõ minus affici uidebatur energumenus. Proinde is ſe diabolum fefelliſſe aliquando narrare ſolet, qui antea ipſius actiones, & cuius eſſet animi, minus obſeruarat.

De diffinit. eccleſ. dogmat.

Recenſet Langius hiſtoriã de quadam muliere, quæ, cũ Bononię rei medicæ operã ille nauaret, circa pudenda ulcere ſanioſo, meliceride ſcilicet, laborabat: ſimulatq; uerò ſpem conſolidationis maximè lęto chirurgo oſtentaret, tum repentè nouus ἰχὼρ, humor melli ſimillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obſidebatur, deprecationibus diuinis expelleretur: tũ eadẽ nocte, nullo relicto cicatricis ueſtigio, ulcus ſua ſponte cõſolidabatur.

Lib 1. Epiſt. medic. epiſt. 38.

In hac muliere, quã obsidione constrinxerat dęmon, sua ipsum ostentasse ludibria, & ulceris illius speciẽ, certũ est: atq; allato illitoq; humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delusisse, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanasse crediderit: quem à dæmone inuectum fuisse in ulceris cõsolidati uestigium, uel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta dæmonij secessu testatur curatio.

De abditis rerũ causis li. 2. A mali ęsu quidã factus dæmoniacus.

Narrat præterea insignis philosophus & medicus Ioannes Fernelius, quòd quum non ita dudum quidam per æstus nocte uehementer sitiret, è somno surgens, potu non inuento, obuium malum fortè prehendit: id mãdens, fauces sibi quasi manu præcludi strangulariq; sensit: simulque à subeunte dæmone iam obsessus, uisus est in tenebris uidere se à prægrandi nigerrimoque cane uorari: quæ postea, restitutus integræ menti, ordine recẽsuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabricie linguæ febricitare, ex uigilijs & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant. Alios eiusdem ordinis uiros doctissimos noui, qui eas symptomatum laruas conspicati, aliorumq; relatui fidentes, uenenum morbi causam esse censuerint, frustraq; propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Equestris ordinis quidam dæmoniacus.

Tradit adhæc Fernelius, iuuenem alium equestris familiæ, paucis antè annis, corporis concussione, & quasi cõuulsione ex temporum interuallis laborasse, qua nũc solum sinistrum brachium, nũc dextrum, interdum etiam digitum unicũ, aliàs crus alterũ, aliàs utrumq;, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, ut uix à ministris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autẽ in concussum iacebat, lingua & locutio libera, mens sana, omnesq; sensus integri, uel in cõuulsionis furore. Decies utminimum quotidie corripiebatur: in interuallis sanus, sed labore cõfractus. Vera epilepsia iudicari poterat, si mentis sensuumq; læsio accessisset. Peritissimi quiq; adhibiti medici, cõuulsionem epilepsiæ finitimã à maligno uenenatoque uapore, spinæ dorsi impacto censuerũt: è quo uapor in eos neruos emanaret, qui à spina in artus quoquo uersum, non aũt in cerebrũ disseminantur. Hæc credita causa ut summoueretur, clysteres imperãtur frequẽtes, purgationes generis omnis & ualidæ, cucurbitulæ infigunturneruorum initijs, fotus, unctiones, emplastra primùm quæ discuterẽt, dein quæ roborarẽt, uenenatamq; malignitatẽ obtererent. His parum proficiẽtibus, sudores proliciũtur balneis, æstuarijs, & Guaiacinæ hebeni decocto: quæ nihilo magis profuerunt, quoniam omnes longè aberamus à cognitione ueri. Nam mense tertio primùm deprehensus dæmon quidã totius mali author, uoce insuetisq; uerbis ac sententijs tum Latinis tum Gręcis (quanquã ignarus linguæ Gręcæ laborans esset) se prodens. Is multa medicorũ secreta detegebat, ridens, quòd eos magno periculo circumuenisset, quodq; irritis pharmacis corpus hoc penè iugulassent. Quoties laborantem pater inuisebat, is procul à conspectu inclamabat, Appellentem hũc arcete, & ab ingressione propulsate, aut torquẽ è ceruice detrahite. ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more est, diui Michaelis imago propendebat. Ad hanc Fernelij narrationẽ, uelut parentheſi interiecta, respõdeo: hunc dæmonem se Michaelis imaginẽ usque adeò uereri simulasse, ut astantes falleret euidẽtius: quasi uerò hic ullius exhorrescat simulachrum, qui ne quidẽ ipsum Christum, expressam Dei imaginem timuit, quem aggredi, assume-

D. Michaelis imaginẽ se fuisse simulauit dæmoniacus.

Matth. Marc. Luc.

re at-

re atq; tentare ausus est: Paulum, uas electionis, colaphis cædere: Iobum iustum affligere: Euam in innocentia cõstitutam, uafro affatu fallere. Interrogatus hic (prosequitur ita Fernelius) quis esset, aut quo modo, & qua hæc potestate moliretur? dixit, multa intus esse domicilia, in quibus se recondit, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus iniectum à quodam cuius nomen nõ efferret: à pedibus ingressum in Regia, & à pedibus egressurũ, cum præstitutus dies aduentarit.

CONFVTATIO ILLIVS, QVOD se in corpus à quodam iniectum proximè dixerit diabolus, idq; prorsus à nemine fieri posse: inefficaces item esse imprecationes malitiosas: & de parentum imprecationibus. Cap. XVIII.

SE in corpus iniectum à quodam (mea quidem sententia) mendacij parens fingit, libenterque fatetur, non coactè: licet ceremonijs & execrationibus se compelli simulet, ut alios ludat, à Deo auocet, sinistram de innocente opinionem inijciat, atque authorem iniecti dęmonis mox hunc de quo illis uolitet suspicio, peruersè opinentur: ita rerum suarum sategisse arbitratur, si hac quoque ratione hominũ diuellat animos, cædesq; struat, sceleratus generis humani hostis. Enimuerò ut ne dæmoni quidem licitum est, corpora aut hominum aut bestiarũ ingredi pro sua libidine aut arbitrio: sic nulli uetulæ, nulli obstetrici (quæ corrupta multorũ est opinio) nec ulli homini, quãtumuis maligno aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, corporibus dæmonas imprecando immittere. aliàs satanæ potentiã exuperaret hominis uirtus maligna, si homo pro corrupta sua uoluntate hîc posset, quod dęmoni denegatum scimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra posse, citra peculiarem Dei assensum, ex Sacrarum literarum traditione manifestum sit: quo suffragante, in procinctu stat spiritus ille nequam, opinione celerius corpus uel ingrediens, uel collidens. Hæc unica est eius uolũtas, spes & expectatio: Dei nutũ obseruat, & calculum expetit, non uerò malicioſam ullius hominis imprecationem. quæ si tantillum haberet momenti, uix homo in rerum natura supereſſet, qui nõ uel dæmonum myriadibus infarciretur, uel ab ijs auferretur, uel peste tolleretur, uel lue Gallica, aut Iobis ulceribus fœdissimis conspurcatus lugeret: ita domos, cõpita, uicos & urbes, his diris & imprecationibus personare ubilibet audias, ut nec parẽtes liberis, nec liberi parentibus parcant, imõ seipsos leui de causa pleriq; deuoueãt horribiliter, sitq; eiusmodi execrabilis salutatio coniugi à marito plerunque etiam hora matutina expectãda, & ediuersò. Sæpenumerò ira perciti nõnulli, usqueadeò his assuescunt uotis, ut in habitum ea degenerẽt: & pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio, si in familiari colloquio, uel amica salutatione, uel risu iucundo, horrendæ eiusmodi concrepent uoces: quas tamen nullum sortiri effectum in alium, palàm cernimus: tantùm illæ maledici hominis, olim rationem reddituri, nisi pœnitudine conuertatur, lædunt animam. Atqui potius, si quid imprecationes ualere quis urgeat, omnibus erit indubitatè æterna salus expectanda: cum nemo sit, cui non aliquis saluté precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei uoluntate fit, quemadmodum ex satanæ impulsu illa maligna. Si quandoque ex malicioſa parentum in filios imprecatione siniſter aliquis euentus sit uisus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamq; parẽtum cum filijs sym-

Malum fini à precandi consuetudo nulli garit.

pathiam, cuius nomine exemplum quandoq; horrendum proponere solet Deus. Sic haud ita pridem circa initium anni 1575. quidam non obscuri nominis, Regi Hispaniarum apud Geldros militans, quum è familia nobili honestam duxisset cõiugem (quã & durius tractabat) intelligeretq; tandem ipsam uterum ferre, indignanter uelut siniſtrè precatus ait ille: Tu infernalem gestas dæmonẽ, quem gladio confodiam. Non longe pòst filiolum genuit dimidia corporis inferioris parte bene formata, uerùm superior pars lituris rubris & nigris fœda apparuit, oculis in fronte locatis, ore rotundo nigro tetro ut satyrus, auribus longis uelut canis uenatorius, in uertice duo cornua nonnihil intorta, quæ manibus contrectata reddebantur sanguinea. Non immeritò itaque Plato nihil parentis imprecatione filijs censet periculosius. Contrà uerò accidit pijs: quemadmodum in Iacobo, Isaaco, eiusque liberis, item Tobia & eius filio apparuit.

Imprecat. parentum exemplum horrendum.

Lib. 7. de Leg.

Gen. 27. 49. Tobiæ.

DAEMONIACARVM IMprecationum punitarum exempla. Cap. XIX.

SPectacula interim non uulgaria subinde oculis nostris à Deo proponũtur, ut ijs territi, inueteratam malè imprecãdi, uel etiam temerè iurandi, & sępe falsò, cõsuetudinem declinaremus. Sic fertur, militem pedestrem ante paucos annos iter per Marcham feciſſe: ac nummosos loculos cuidam suæ hospitæ, apud quam decubuit ægrotus, custodiendos tradidiſſe. Post dies paucos restitutus, pecuniam reposcit ab hospita, quæ iam cũ marito eam esse retinẽdam statuerat. Se itaque eam habere negat, iniuriarum alterum accusans. Iratus pedes, hospitã uicissim infidelitatis insimulat. Quo audito, coniugem purgat hospes, peditemq; ex ædibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractum ensem in ostium infligit inconsideratè. Vim suæ domui fieri ab hoc homine, proclamat hospes. Quare à magistratu in carcerem conijcitur: agiturq; sententia, ob illatam uim, illum gladio feriendum. Iam extremus dies iudicialis præ foribus erat, ipsique captiuo moriendum esse, in carcere nunciat dęmon: at si se ipsi dedere uellet, ut nihil sit periculi, se facturum pollicetur. In innocentia se mori malle, respondet captiuus, quàm ea ratione liberari. Proposita denuò periculi immensitate, ubi se aërem uerberare, & nihil proficere animaduertit dæmon, gratis suam illi defert operam, qua apud aduersarios uindicaretur: consulitque, Quando iudicio sistêris, tuam in negocio forensi prætendes insciti̇ã, præsertim in dicendo: ea propter tibi patronum, quem aduocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul stante pileo cyaneo plumis insignito, postulabis causæ defensorem. Annuit captiuus, ac postridie in iudiciũ productus, cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronũ: qui conceditur. Multa disputat hic doctor Iuris uersutissimus, & argutè defendit, falsò accusatum esse & cõdemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato uim intulisse, ostendit: rem omnem ordine quo gesta est, & ubi sepositа conseruaretur pecunia, aperiens. Hospite uerò audacius inficiante, & se diabolo deuouente, imprecanteq; aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: destitit tandem à defensione causæ LL. doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hospitẽ abreptum per forum in aërem auehit, ut ubi manserit, nemo cognouerit unquam.

Anno

Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimoprimo, in Megalopolicis finibus, non procul à Vuildſtadia, in Penteco ſtes ferijs, plebem cereuiſiæ poculis indulſiſſe ſcribitur: cui mulier intererat, quæ ſępenumerò diabolum ſuis immiſcebat iuramentis. qui, ſpectantibus omnibus, eam per oſtium in aërem altius ſuſtulit. Reliqui perterriti inſequuntur uiſum quò ueheretur fœmina, cernuntq; eam extra pagum in aëre aliquandiu pendulam, inde redditã in agro præcipitem compererunt mortuam.

TESTES CARMINE NON Adimi, & concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali inuehi. Cap. XX.

ILlorum inſuper ſenſus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perſtringi cenſeo, qui carmine ſibi teſticulos totáue pudenda auferri exiſtimant: quibus quum aliquandiu orbati uideantur, in integrum poſtea reſtituuntur. Hic ſatanæ potentia & arte nerui teſtium pudendorumque ad ſuam cõuelli originem queunt. Sic & plerunque in deploratis morbis uidemus fieri, malæq; notæ argumentum dicit eſſe Hippocrates: Teſticuli pudendaq; retracta, uehementes dolores atq; lethale periculum ſignificant. Intermoritur enim facultas uitalis, & nerui uerſus originem retrahuntur. In dęmonis uerò operibus minimè illud uitæ naufragiũ hic pertimeſcendum: nec naturalis ea perpetuò ſubeſt cauſa. ille etenim ad tempus faſcino obiecto deludit, uel doloſa neruorum retractione fallit. Ita fit, quòd poſtea, ubi ad uetita conſilia ſic affectos adegerit, impietatiſq; reos effecerit, libenter ab opere deſiſtat, coactus minimè: licet ſe compelli ſimulet, ut ſuperſtitionis ſtudia confirmet, alioſq; ijſdem artius irretiat. Si enim hæc membra uerè adempta fuêre, quando hoc factum eſt, & quibus medijs? num citra ſanguinis effuſionem, partium læſionem & uulnerationem, omni adempto ſenſu id fieri potuit, & uel momento ſanari? Et ſi hoc quoque, licet ἀλύκτου, demus: unde quęſo cõtigit reſtitutio, ſi prorſus ea à corpore auulſa, & proinde alimento & uitali fomite deſtituta, tanto tempore mortua, putrediniq; obnoxia fuêre? Num ſatanæ eſt, & angelorum eius, noua creare: aut ablatis omnino partibus uitali uirtute deſtitutis, redintegrare pro ſuo arbitrio uitam, ac ueluti colla eas agglutinare, aut ſua potentia genuino affigere loco: quemadmodum à Chriſto aurem Malchi, à Petro abſciſſam, indubitanter credimus reſtitutam? Minimè gentium. Antea auditum eſt, nihil planè dæmonem poſſe cõdere: explicatũq;, quid illi ἀμίμητον, uel inimitabile.

Luca 22.

Cæterùm uerè, non profectò imagi nariè auferebantur teſtes, anno milleſimo quingẽteſimo quinquageſimotertio in Iunio, cuidam monacho Hermanno Vuolfratgen Euerfeldenſi, cuſtodi templi in monaſterio Cruciferorum Duſeldorpij. Hic ubi ſocietatis actionisq; Venereæ cum muliere nupta inſimularetur à monachis, qui ea quoque frui dicebantur, & hinc ſententiam ex actione aduerſus ſe inſtituenda coram Generali, uelut carnificinam grauiter timeret, morbum fingit, nimirum rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Euerfeldenſis, illuſtriſsimi noſtri Principis chirurgus, malũ hoc curaturus. Huic, detecto figmẽto, animi morbũ inſinuat Hermannus, meditaturq; quibus rationibus collegarum manus pœnamq; euitare poſsit. Hinc conuenitur, ut Priori à chirurgo perſuaderetur, rupturam illam non poſſe reſtitui, niſi ęgrotus apud ſe Euerfeldi aliquã-

Teſtes monacho ſano uolẽtiq; excẽſi.

diu decumberet. Interea uerò temporis uterque illi teſtis clàm execaretur: atque hac cautela ſe in iuuentute fuiſſe caſtratũ, & propterea impotentem, falſoq; accuſari, quandocunq; eo nomine iudicio coram Generali ſiſteretur, conuincere poſſet monachus. Inducitur Prior ab Engelberto, ut ſecum ille tranſigat de mercede duodecim modiorum uulgariũ ſecalis, poſt umbilici rupti (ut Priori perſuaſum fuerat) curationem ſoluenda. Inde Hermanno bene ualenti utrumq; teſtem illæſum clàm domi eximit Engelbertus, ſoluiturque ex pacto ſecale. Facinus hoc non ſemel cum iactantia narrari à chirurgo audiui, ſed flagello certè dignum. Excuſſa tandem quoq; cuculla poſt annos aliquot, duxit adhuc uxorem hic monachus, cui illa aliquã diu pòſt renunciauit ualedixitq;. Sic quidam, nomine Ioannes ab Eſſen, ab illuſtriſsimo Cliuenſi duce, numerata certa pecunia, caſtrãdi iumenta & pecora in Marchię comitatu poteſtatem ſe ſolo impetrarat. Hic ubi quendã familiarius coniunctiusq; ſua frui filia animaduerteret, ira incitatus, eam manu iniecta eueſtigiò in cubiculum abripit, uiolenterq; uterum eidem, quẽadmodum pecori ſolet, execat, conceptionemq; porrò inidoneam ſanat. Huius facinoris ergò cẽtenorum aliquot dalerorum mulcta à Principe punitur, nec quidem immeritò. Alia profectò ratione uſus eſt Methodius (ſi Zonaras fidem meretur tomo tertio Annalium) qui de ſtupro accuſatus, purgat ſeſe monſtratis uirilibus exiccatis. Interrogatus autem de cauſa, narrat ſe, quum Romæ fuiſſet, nimio Veneris ęſtu concitatum, oraſſe Petrum & Paulum, ut ſibi, ne de caſtitate periclitaretur, ſuccurrerent: ac noctu eos comparuiſſe, & attrectatis pudendis, omnẽ libidinis appetentiam ſuſtuliſſe.

Adhæc, quòd incantamentis quidã uinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quaſi euirati, reddantur: hoc naturali occaſione uarijs de cauſis uſuuenire poteſt, uitiatis impeditisue uel natura, uel ex accidẽte congreſſus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis uſum ineptis, tulerũt Theologi. Propterea non ſemper erit incantationi imputandum illud uitium, nec ſtatim ſuſpicione aggrauãdus inſons. A dæmone tamen ut quidem genituræ inſtrumenta poſſe concubitui inidonea reddi, fateor: ita quoque ſpurciſsimæ anus maligna uolũtate & inſulſa imprecatione id effici poſſe, conſtanter nego: quanquam illa, iniqua à dæmone perſuaſione inducta, ſecus aliquando credat. Eodem authore, aliàs cum certa fœmina cõgreſſus, ſæpe eidẽ homini permitti, relictis eius organis liberis, poteſt: aliàs cum altera uiciſsim, præpeditis uenereæ actionis inſtrumentis, inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus eſt. Sic in Italia, & cumprimis Romæ, uiros ſe quoque impotentes reddere arbitrãtur nobiliſsima ac eadem putidiſsima ſcorta, ſi anterius ſubligaculi ligamen furtiuè alicui ſubtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia ſe rurſus eundem liberare autumant. Idem de lupi uirga in alicuius nomine ligata uel ſoluta creditur. Si quis item maleuolus, cubiculi in quo ſponſus cum ſua ſponſa decumbit, oſtium ſolũ pulſet, inclametq; infigens ianuæ cultrũ, ac ſponſus reſpondet, deinde abrupta cultri cuſpide, atque in ligno relicta, is qui adornat maleficium, diſcedat tacitus, ſponſum ea nocte nihil poſſe in re uenerea, fertur. At nugæ ſunt. Quidam narrat, quendam conterraneum ſuum, uirum nobilem, iuraſſe ligatum ſe fuiſ-

Impotentes concubitus quomodo fieri poſſit.

Decret. Greg. 9. lib. 5.

se fuisse, ne cum mulieribus congrederetur: ac restitutum dexteritate quadam, qua hic alterius persuasionē confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda speciositate fecerat: legensq; locū, ubi eo modo ligati corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum sesamelæo, & ita iuuari: hoc audito, confisus ille Libri uerbis, id fecit, citóque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis lędatur: sic & leuari eadem, credibile est, usuque obseruatur.

De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus congressu, prolixè superiori Libro, ubi sagarum discutiuntur ponderanturque actus, egisse mihi uideor.

DE LIGATVRIS VARIIS.

Caput XXI.

HIc leuiter uelut in Catalogum reducantur multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorē uel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia: item ligatio furum & latronum, ne in aliquo loco furari possint: ligatio mercatorū, ut in designato loco emere uel uendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos trāsgredi prohibeatur: ligatio nauium, ne ulla ui uentorum, etiam infinitis uelis uento obuersis, portum egredi ualeant: item ligatio molendini, ne ullo impetu uolui queat: ligatio cisternæ uel fontis, [illegible] quæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicuius loci, ne quid in eo possit extrui: ligatio ignis, ut in certo loco accēdi nequeat, nec aliquid combustibile admoto etiam igne uehemētissimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempestatum, ne noceant: ligatio canum, qua uetatur latratus: ligatio auium & ferarū, qua uolatus & fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profectò exuperātia, quæ partim ficta sunt: partim, si euētus eiusmodi spectentur, nō impijs imputandi hi erunt ligationibus, sed ad causas naturales, impiam credulitatem, dæmonis collusionem, uel ad occultam Dei uoluntatem referendi. Quomodo aūt sanguis, ne fluat, ligetur, & morbi modo non dissimili coerceantur, uide libro sequenti cap. 8.

Cum aliàs in Gallicano Lucensium sub Apennino uersaretur cum amico noster collega, de uia audiebantur acclamationes rustici, uulpem uoce persequentis: ubi illi suspicerent, ecce ad montis latus ascēdit ocyssimè uulpes gallina prępingui onerata. Ibi collegæ nostri comes, Quid, inquit, auferam illi prædam? ac mox uerso non admodum prægrādi lapide, fortè in uia obuio, uulpem firmat, quæ depositō onere substitit. Accurrit ille, fugientēque uulpe, prædam aufert. Deinde sola lapidis uersione se id effecisse narrat, quem ablata præda semper ponderosiorē esse oporteret: uidebatur tamen in ipsa lapidis euersione aliquot immurmurare uerba. Cum redirent in Gallicanum, rusticus cui erepta erat gallina, eam repetit: alter reddere recusat. uocatur inde in ius, & ablatæ gallinæ accusatur: qui id quidem nō inficiatur, sed se eam optimo sortitum esse iure, quippe è uulpis faucibus ereptam, defendit. Tandem uentilata aliquandiu causa, sententiam pronūciat iudex, ut gallinam simul coquerent, eaq; unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur.

Ioannes Sohetius Eburo lepidi ingenij medicus, quum aliàs disputaretur de ligationibus, narrabat se aliquoties obseruasse à matre, quādo sub intempestam noctem non redirent ad pręsepia boues, nec errabunda iumenta inuenirentur, matrem tum arreptā

ſecurim obuiam uel quoduis aliud ferramẽtum proieciſſe per feneſtras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæſa ſupeſſe credebat. Quibus annumeretur conſcripta ab Olao hiſtoria magi Gilberti nomine, apud Oſtrogothos, ut immobilis maneret, ligati in ſpecu à præceptore Catillo, cui ille inſultare ſolet.

Lib.3.hiſt. Sept. cap.20.

Ligatus in ſpecu Gilb.rtus.

Habent & Turcæ ſuũ modum, quo inuitos retrahũt. Nomen ſerui in ſchedula ſcriptum ſuſpenditur in tabernaculo uel domicilio ſerui: deinde diris uerbis & imprecationibus illius caput impetunt: hinc ui dæmoniaca, putat fugitiuus ſibi in itinere uel leones uel dracones occurrere, uel mare uel flumina contra ſe exundare, uel cum tenebris nigreſcere, ijſq; terriculamẽtis repulſus, ad herum redit. Sic Baal Zephon idolum obſeruabat retinebatq; ſeruas ex Ægypto profugas.

Porrò uariarum eiuſmodi ligationum opinio perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones ſeu philtra, certas deſignatas materies: per alligationes, ſuſpenſiones: per fortes itẽ imaginationes, & animi exceſſus: per imagines, characteres, annulos, lumina, ſonos, numeros: per imprecationes, inuocationes, cõiurationes, ſacrificia, cõſecrationes, uota, nomina, uerba, perq; uaria obſeruationum & ſuperſtitionum deliramenta.

His aũt nugis commiſcere ſolent, ſi quæ ex Sacris literis inſtituto accommodari poſsint: quemadmodum in ſerpentum adiuratione, maledictionẽ ſerpentis in paradiſo terreſtri commorãt: item ſerpentis erectionem in deſerto, aptè admodum, ſi dijs placet: inſuper uerſum illum, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, &c. Superſtitio etiam hic plurimum ualet, translato ritu aliquo Sacramẽtali ad id quod

Gen.3.

Num.21.

Pſal.90.

uincire uel impedire ſtatuũt. Se quoque ligari ſimulant dæmones: at certè nõ alijs uinculis, quàm quæ ipſi tradiderunt, mẽdacijs ſcilicet, ſacrilegijs, adeoq; uanis ac obſcœnis rebus, ut eas referri pudor ſit. At Hildegardis ſentẽtia hoc finiam caput: In efficacia ligaturæ alligata eſt peruerſitas nequitiæ diaboli, ut à zelo furoris Dei non mereatur ſolui, quia nunquam illum recta cogitantem uidit: ſic neq; eum aſpiciũt, qui Deum fideliter timent.

Lib.3. ſanet.

HOMINES VLLIVS REI POtentia in beſtias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyßis & Diomedis ſocijs, atq; Arcadibus tranſmutatis.

Caput XXII.

PLeroſque etiam ſagarum maleficio in beſtias conuerti, uoluit credula ſuperſtitioſaq; uetuſtas. Sic quoq; Demarchum commemorat Plinius, deguſtatis pueri immolati in ſacrificio extis, in lupum ſe conuertiſſe (meritò uorax dicatur lupus, qui hominis exta uorat) & Circe poculo ſocios Vlyſsis in illo errore diuturno fertur mutaſſe in feras, ut eſt apud Virgilium:

In beſt. tranſ. homi. leſcun.

Quos hominũ ex facie dea ſæua potentib. herbis Induerat Circe in uultus & terga ferarum. 7.

Item Eclog. 8.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena,
Ipſa dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpe animas imis excire ſepulchris,
Atque ſatas aliò uidi traducere meſſes.

Huc facit Boëtij carmen:

Lib. Con.

Vela Naricij ducis,
Et uagus pelago rates,
Eurus appulit inſulæ:
Pulchra qua reſidens dea,
Solis edita ſemine,
Miſcet hoſpitibus nouis
Tecta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Vertit herbipotens manus,

Hunc

Hanc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente creſcit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uarijs malis
Numen Arcadis alitis,
Obſitum miſerans ducem
Peſte ſoluerit hoſpitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant,
Iam ſues Cerealia
Glande pabula uerterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.
Sola mens ſtabilis, ſuper
Monſtra quæ patitur, gemit.
O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ ualeant, licet
Corda uertere non ualent.
Intus eſt hominum uigor
Arte conditus abdita.
Hæc uenena potentius
Detrahunt hominem ſibi,
Dira quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis uulnere ſæuiunt.

dialog. Aſino.

Hiſce figmentis, & Apuleij in aſinũ uerſi fabulæ, aſcribatur Luciani metamorphoſis: qui in Theſſaliam profectus, ut magicas artes diſceret, in hoſpitium fortè diuertit, ubi mulier ſe unguento illinens, in coruum mutabatur. Lucianus eodem linimento ſe uolens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus uertitur in aſinum. Inductus autem in theatrum uarijs cõſperſum herbis, ex ancillę inſtitutione per roſarum eſum reſtituitur.

Herbis & uenenis non ſunt uires attribuendæ, quæ nec ad manifeſtas qualitates, nec ad totam illarum ſubſtantiam referuntur, his uerò rationibus homines ab illis non transformari in beſtias, notum eſt: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, ſequitur. Auguſtini hic audiatur ſententia: Si dixerimus ea non eſſe credenda, inquit, non deſunt etiam nunc qui eiuſmodi quædam uel certiſsima audiſſe, uel etiam expertos ſe eſſe aſſeuerent. Nam & nos cum eſſemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi mulieres ſtabularias his malis artibus imbutas, in caſeo dare ſolere dicebant, quibus uellent ſeu poſſent uiatoribus, unde in iumenta ilicò uerterentur, & neceſſaria quæq; portarent: poſtq; perfuncta opera, iterũ ad ſe redirent: nec tamen in eis mentem fieri beſtialem, ſed rationalem humanamq; ſeruari: ſicut Apuleius in libris quos Aurei aſini titulo inſcripſit, ſibijpſi accidiſſe, ut ueneno accepto, humano animo permanente, aſinus fieret, aut indicauit, aut finxit. Hæc uel falſa ſunt: uel tam inuſitata, ut meritò non credantur. Et libro de Spiritu & anima: Dicit humana opinio, quòd quadam arte mulierum & poteſtate dæmonum homines conuerti poſsint in lupos & iumenta, & quæque neceſſaria portare, & poſt peracta opera iterum ad ſe redire, nec fieri in eis mentem beſtialem, ſed rationalem humanamq; ſeruari. Hoc ſic intelligẽdum eſt, quoniam dæmones naturas non creant: ſed tale aliquid facere poſſunt, ut uideantur eſſe quod non ſunt. Deinde proximo etiam capite de Ciuitate Dei citato ſubiungit: Non itaque ſolum animum, ſed nec corpus quidem ulla ratione credidẽrim dæmonum arte uel poteſtate in membra uel lineamenta beſtialia ueraciter poſſe conuerti: ſed phantaſticum hominis (quod etiam cogitãdo, ſiue etiam ſomniãdo per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum

De Ciu. Dei lib 18. cap. 18.

Libro 3. & 4. ubi ſe à Foti de maga in aſinum uerſum, & quid tũ egeris, deſcribit. at meræ ſunt nugæ, ut etiam quæ in reliquis illis legũtur libris. Cap. 26.

Libro 18. ca. 18. & libro de Spiritu & anima, cap. 28.

corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſsis corporeis hominis ſenſibus) ad aliorum ſenſum neſcio quo ineffabili modo figura corporea poſſe perduci, ita ut corpora ipſa homi num alicubi iaceãt, uiuẽtia quidẽ, ſed multò grauius atq; uehemẽtius quàm ſomno ſuis ſenſibus obſeratis. Phantaſticum autem illud ueluti corporatũ, in alicuius animalis effigie appareat ſenſibus alienis, taliſq; etiã ſibi homo eſſe uideatur, ſicut talis ſibi uideri poſſet in ſomnis, & portare onera: quæ onera ſi uera ſunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerũ corpora, partim iumentorum falſa cernentibus.

Præſtãtij pater in longo altoq; ſomno ſe equum putabat factũ.

Nam quidam nomine Præſtãtius, patri ſuo contigiſſe indicabat, ut uenenum illud per caſeum in domo ſua ſumeret, & iaceret in lecto ſuo quaſi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot aũt dies eum uelut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia narraſſe, quæ paſſus eſt: caballũ ſe ſcilicet factũ, annonã inter alia iumenta baiulaſſe militibus quæ dicitur Retica, quoniam ad Retia deportabatur: quod ita ut narrauit, factũ fuiſſe compertum eſt, quæ tamẽ ei ſomnia ſua uidebãtur. Indicauit & alius, ſe domi ſuę per noctem, antequã requieſceret, uidiſſe uenientẽ ad ſe quẽdam philoſophum ſibi notiſsimũ, ſibiq; expoſuiſſe nõnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluiſſet. Et quũ ab eodem philoſopho quæſitũ fuiſſet, cur in domo eius fecerit, quod in domo ſua petẽti negauerat? Nõ feci, inquit, ſed me feciſſe ſomniaui. Ac per hoc alteri per imaginẽ phantaſticã exhibitum eſt uigiláti, quod alter uidit in ſomnis. Hæc ad nos non quibuſcũq;, qualibus credere putaremus indignũ, ſed eis referentibus peruenerũt, quos nobis non exiſtimaremus fuiſſe mentitos. Proinde quòd homines dicuntur, mandatumq; eſt literis, à dijs, uel potius à dęmonibus Arcades in lupos ſolere conuerti, & quòd carminib. Circe ſocios mutauit Vlyſsis, ſecundum iſtum modum mihi uidetur fieri potuiſſe, quem dixi, ſi tamen factum eſt. Diomedeas autem uolucres, quandoquidem genus earum per ſucceſsionem propagi nis durare perhibetur, nõ mutatis hominibus factas, ſed ſubtractis credo fuiſſe ſuppoſitas: ſicut cerua pro Iphigenia, regis Agamemnonis filia. Neque enim dęmonibus iudicio Dei permiſſis, huiuſmodi præſtigiæ difficiles eſſe poſſunt. Sed quia illa uirgo poſtea uiua reperta eſt, ſuppoſitã pro illa ceruã eſſe facilè cognitũ eſt. Socij uerò Diomedis, quia nuſquam ſubitò comparuerunt, & poſtea nullo loco apparuerunt, perdentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis aues occultè ex alijs locis, ubi eſt hoc genus auium, ad ea loca perductæ ſunt, ac repentè ſuppoſitæ, ideò creduntur eſſe conuerſi. Quòd autem Diomedis in templum aquam roſtris afferunt & aſpergunt, & quòd blandiuntur Græcigenis, atque alienigenas perſequuntur, mirandum non eſt fieri dæmonum inſtinctu, quorum intereſt, id eſt, ad quos perſuadere pertinet, deum factum eſſe Diomedem, ad decipiendos homines, ut falſos deos cum ueri Dei iniuria multos colant: & hominibus mortuis, qui nec quum uiuerent, uerè uixerunt, templis, altaribus, ſacrificijs, ſacerdotibus (quæ omnia quum recta ſunt, non niſi uni Deo uiuo & uero debentur) inſeruiant. Hactenus Auguſtinus.

Niſi uerò altius dormientem Præſtãtij patrem obſeruaſſent, ipſe omnino ratus fuiſſet & narraſſet ea reuera à ſe geſta fuiſſe, quæ tantummodò per ſom-

somnum cognouerat, atque ita ueritatis opinionem apud multos sortitus fuisset rumor falsus. Sed mera sunt somnia & phantasmata: cui opinioni suffragatur D. Thomas, in quæstione de Miraculis. Pagano quoque & infideli deteriorem esse indicant Decreta, qui credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusue transmutari, aut in aliam speciem uel similitudinem transformari, quàm ab ipso omnium Creatore.

Socios porrò Vlysis in bestias uersos, & Diomedis comites in aues, atq; Arcades stagnũ quoddam trãsgressos in lupos commutatos, fabulosa esse, & poetarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui scribit, homines in lupos uerti, rursumq; sibi restitui, fabulosum esse, confidenter existimari debere, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis credimus. Inde subiungit: Mirum est quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens est mẽdacium, ut teste careat. Hinc illud de Diomedis socijs ideo confictum à poetis tradit, quoniã aues Diomedeę, à Iuba cataractæ dictæ, in solo totius orbis loco uidẽtur in insula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant, cõtra Apuliæ oram, fulicarum similes. Et quoniam aduenas barbaros clangore infestãt, Græcis tantũm adulantur, miro discrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ędemq; eam quotidie pleno gutture madẽtibus pennis perluunt, atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos. Sũt qui ea ad mores referant: nimirũ quòd Arcades luporũ more uiuebãt, ut homines uoraces & immanes, crudis uescentes carnibus, & fortè humanis. Idem de mutatione sociorum Vlysis, iumẽtis assimilatorum ob prauitatem morum, intelligi potest: quemadmodũ quoq; de Nabuchadnezare Babylonis rege cõuerso legitur. Sic & quum Diomedes ex patria pulsus in Italiam uenit, atque eius socij in aues cõuersi dicantur, eos piratas factos, & paulatim interfectos esse, significatum fuit.

Cæterùm de Circes potentia & eiusmodi transformatione ita obiter Xenophon, de factis & dictis Socratis: Socrates tam parcè cibo utebatur, ut iucundè comederet, atq; ad illum ita paratus ibat, ut pro epulis esset ipsi cupiditas comedendi. Potus uerò omnis erat illi gratus, propterea quòd nũquam bibebat, nisi sitiret. Si quando autem in conuiuium conuocatus uoluisset ire, à quo difficillimum plurimis cauere est, prẽter quàm deceat saturari, facillimè ipse ab illo cauebat. Qui uerò hoc facere nequibant, his consulebat abstinere ab illis quæ persuadent non famescendo comedere, neque sitiendo bibere: hæc enim esse aiebat, quæ uentribus, capitibus atq; animis noceant. Arbitrari autem, iocando dicebat, idcirco sues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat: Vlyssem uerò partim Mercurij consilio, partim abstinentia sua, suem factũ nõ fuisse. Huiuscemodi de his seriò simul ac ioco dicebat.

DE ΛΥΚΑΝΘΡΩΠΙΑ MORBO, *quo se in lupos conuerti credunt homines. Cap.* XXIII.

LIterarum monumẽtis tradit Guilielmus Brabantinus in sua historia, uirum prudentem diaboli arte eò perductum fuisse, ut aliquibus anni temporibus non secus sciuerit, quàm se rapacem esse lupum, qui per loca syluestria & specus oberraret, ac maximè pueros persequeretur, & eũ sæpe uelut amentem per nemora uagari inuentum fuisse: qui tandem Dei gratia ad mẽtem redijt. Adhæc Pataui lupus sibi uidebatur agricola, anno

Vide li. 3. cap. 10. lib. 6. cap. 12. huius operis.

Iob. Fincel. lib. 2. miracul.

Lib. 8. cap. 22.

Cap. 44. Homedis ipsis so- Ar- sin aues as con- fabula explica.

Dan. 4

milleſimo quingenteſimo quadrageſimoprimo: multosq; in agris inſilijt, trucidauitq;. Tandem non ſine multa difficultate captus, confidenter aſſeuerauit ſe uerum eſſe lupum, diſcrimẽ ſolùm exiſtere in pelle cum pilis inuerſa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, uereq; lupi truces uoracesque, tibias & eius brachia gladio feriunt amputantq;, ueritatem rei exploraturi: cognita uerò hominis innocentia, eum chirurgis tradunt curandum, ſed poſt dies non multos expirauit. Hos ea melancholiæ ſpecie exagitatos fuiſſe, dubium eſt minimè, quæ Arabibus chatrab dicitur, deriuato nomine à beſtiola, quæ irrequieto motu ſuper aquas modò huc, modò illuc abſque ordine uagatur. Latini, ut quidam uolunt, tipulam id inſectum uocant, in paluſtribus locis frequens. λυκανθρωπίαν, id eſt hominis in lupum cõuerſionem uocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam appellant ex Marcello, item inſaniam lupinam: pleriq; λυκάωνα, alij λυκανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atræ bilis fuligine ſe in lupos, uel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediuntur, potiſsimùm noctu, in cũctis lupos imitati, aut canes. Hi pallẽt, oculiq; ijs ſunt concaui & ſicci: craſsè imbecilliterq; uident, linguam habẽt ſicciſsimam, ualde ſitiunt, os ſaliua caret. Tibiæ his ſunt ita ulceratæ ut curari nequeant, propter frequentes offenſiones, & canum morſiones. Curãtur hi ſanguinis miſsione uſque ad animi deliquium, uictu boni ſucci, balneis dulcibus, ſero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Iuſti, theriaca, & reliquis melancholiæ utilibus. Caput his ante acceſsionem irrigatur ſoporiferis, nares opio inunguntur. Quandoque & ſomniferum medicamentum propinari oportet. Hoc naturæ uitium & humanæ mentis alienationẽ fabulæ apud Ouidium ſubminiſtraſſe occaſionem uerisimile eſt, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Ioue in lupum ob ſua ſcelera mutatum finxit. Interim atræ bilis morbi, lycãthropiæ dicti, adiungit notas, quemadmodum ridicula poetarũ commenta naturales ſæpe ſolent habere cauſas:

Territus ipſe fugit, nactuſq; ſilentia ruris,
Exululat, fruſtraq; loqui conatur, &c.

Pleroſque etiam atra bile uitiatos, ſe leones eſſe, uel dæmones, uel aues, imaginari, annotauit Auicenna. Neuri adhæc Scythiæ populi eius erant perſuaſionis, quòd ſe in lupos uerterent, ut uult Herodotus: ſic & Baianus filius Simeonis, qui Bulgaribus imperabat, arte magica efficere credebatur, ut quoties uellet, lupus uel quælibet fera uideretur fieri. Plinius & Edouardus ſcribũt, cerebrum urſi deuoratum ingignere imaginationes, quaſi in urſum quis trãſmutatus ſit. Id noſtro hoc ſeculo cuidã Hiſpano nobili oblatum fuiſſe edendum traditur, qui per deſerta & montes uagabatur, ſe in urſum eſſe cõuerſum phantaſia uitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil poſſe condere, uel reuera immutare, rationibus, & ex Decretis abundè demonſtratum eſt: & euidentiſsimè conſtat ex eorum qui hæc fuerunt paſsi ludibria, confeſsione, quam lib. 6. cap. 11. deſcriptam, qualicunque explicatione ſum interpretatus.

Chatrab Auicen. lib. 1. 3. ſen. 1. tract. 4. cap. 21.

Tipula.

λυκανθρωπία. Paul. Aegin. lib. 3. cap. 16. Actius li. 6. cap. 11.

Melancholia lupina.

Inſania lupina.

λυκάων. λυκανθρωπία.

DE NATVRALI SEXVS HVmani mutatione. Cap. XXIIII.

Cæterùm quæ mihi fortaſsis hic obtrudere conabuntur alij naturæ miracula, ipſe referam. Plinius: Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Annalibus, Licinio Craſſo, C. Caſsio Lon-

Lib. 11. Metamorph.

Auic. ſen. 1. 4. cap.

Sigebert. Chron.

Parm. 26. q. 5.

Natu racula xus hu tione.

Lib. 7.

Gellius cap. 4.

Longino Coss. Casini puerum factum ex uirgine, sub parentibus, iussuq; haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, uisum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset: nupsisse etiam, mox barbam uirilitatemq; prouenisse, uxorēq; duxisse: eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum: subditq;. Ipse in Africa uidi mutatū marem nuptiarum die L. Cositium ciuem Tisdritanum. Liuius lib. 4. secūd. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coss. uirum ex muliere Spoleti factum. Hippocrates aūt scribit, Phaetusæ cuipiam Pythei uxori corpus uirile, & in uniuersum hirsutum & pilosum fuisse redditum, barbamq; eam emisisse, uocem item asperam fuisse effectam: quod ipsum etiā Namysiæ Gorgyppi uxori in Thaso euenisse, subiungit.

Vt autem huic naturæ miraculo firmior detur fides, quid ætate nostra cōtigerit Neapoli regnante Ferdinando primo, audi. Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis quinque habuit filias, quarum natu maioribus duabus, alteri Franciscæ, alteri Carolæ nomē erat: quibus, posteaquam ad quintum decimum peruenerunt annum, in marium morem uirilia erupere membra, mutatoq; habitu pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nūcupati. Item Ebuli sub eodē rege, puellæ, quæ iam quatuor annos uiro promissa sponsæ nomen habuerat, qua nocte primùm uiro tradita cum eo concubuit, genitalia membra prodierunt, domumq; reuersa, in iudicio dotem reposcit, in uirorum numero postea habita. Præterea Amatus Lusitanus conscribit historiam eiusdem argumenti, his uerbis: In oppido Esguerra, nouem leucis à Conybrica, nobili apud Lusitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (si rectè memini) Maria Pacheca: quæ cum ad ętatem peruenisset, in qua mulieres primùm mēstrua emittere solent, uice mensium priapum usq; ad id tempus intus latitantem extrà eiecit. Et sic ex fœmina factus est masculus: & uirili toga indutus, ac sacra aqua resperſus, Manuel fuit uocatus. Qui ad Indos perueniēs, & diues ac clarus factus, postea ad suos redijt, & uxorem duxit. Sed an liberos genuerit, non satis compertum habeo. Conscij tamen sumus, imberbem hunc semper mansisse. Hactenus ille. quæ eo à me adducuntur studio, ut probem non solùm hanc sexus permutationem & uerisimam esse, & naturalium rationum basi inniti: sed etiam fœminas solùm transire in masculos, saltem aduersus inanem Ausonij assertionem, qui duorū exemplorum auctoritate etiam tueri conatus est cōuersionis huius oppositionem. Verùm ubi caussa incredibilis istius effectus fuerit cognita & perspecta, ilicò consequutionis necessitas alterius falsitatē deteget: quæ ut inuestigatione acquiratur, duo ponenda sunt fundamenta demonstrationi naturæ prorsus conuenientia. Primum est, post animantis productionem, uirtutem conformatricem non esse ociosam: alterum, particulæ alicuius prærogatiuo iure dotatas mulieres. huius præsentia submini strabit generationi materiam, illius confessio efficientis actionem. Quæ si uera sunt, ut profectò sunt, oportebit circa pudendum muliebre latitare aliquod membrum priapi figuræ persimile: quia ex Physicæ speculationis certitudine constat, operationem naturæ non exerceri in subiecto quolibet, sed idoneo & prædisposito: quēadmodum etiam uis conformatrix, animante iam edito in lucem, non procæreat de nouo partes ob materiæ con-

uenientis & reliquarũ occasionũ defectũ, sed imperfectas adimplere facilè potest. Proinde his ita cõstitutis, seiendũ est, eiusmodi particulã reperiri in *λοιπῷ γυναικείῳ*, quæ cũctis mentulæ uirilis cõditionibus prorsus respõdet, adeò ut prædita sit ligamentis, neruis, uenis, arterijs, musculis, pręputio, glãde, ne quid omnino desideretur. Eius exqsita obseruatio hactenus ferè fuit neglecta, ob pinguedinis uelamen, à recentioribus: at ab Auicenna describitur sub nomine Albathara, uel Albãdar: & à Ruffo Ephesio *λοιτωρὶς* uocatur, unde obscœnũ uerbum *λοιτωρίσαι*, uel *λοιτωράσαι* deriuatur: nec nõ Nympha, Myrton, *ὑποδρμὶς*. Atque exigua hæc carũcula paulatim molis augmẽtatione exurgit tandẽ in priapũ omnibus suis numeris absolutũ: quod cõtingit præcipuè aut mẽstruæ expurgationis initio, aut cõnubij tẽpore: quoniã in eo Naturæ impetus incrementũ molitur: in hoc uerò, propter primi coitus uehementiam, effringũtur particulæ istius carteres, quib. exonerata uirtus formatiua dein elaborat in promptiori expulsione. Ita etiã fit, quòd tũc corpus & hirsutius euadat propter mẽsium suppressionem, & robustius ob sexus uirilis successionem. Hoc autem membro quũ saltem mulier donetur (unde omnes fœminæ licet actu tales sint, potentia tamẽ masculos nominarim) necessariò elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tantùm à sexu fœmineo ad masculum, nõ econuersò: quia natura semper addit, nunquã demit: semper expellit, nunquã reprimit: semper mouetur uersus dignius, nunquam indignius. Itaq; Ausonio uanitatis crimẽ adstringo, quòd Beneuenti puerum quempiam repentè uirginem factum refert:

Lib. 3. fen. 21. Tract. 4 cap. 23.
Albathara.
Albandar.
Klitoris.
Nympha.
Myrton.

Nec satis antiquum, quòd Campano in Beneuẽto
Vnus ephebborum uirgo repentè fuit.

Poetas eiusce modi fabulas excogitasse uel inde liquet, quòd fingunt Tiresiam uatem Thebanum, cuius suprà meminimus, cum coĕũtes angues baculo percussisset, mutatũ in fœminam fuisse, postq; annos undecim, iterum cæsis à se anguibus, uirilem naturam recepisse. Horum item miraculorum meminêre Sabellicus & Pontanus. Sed quod abstrusa naturæ operatione contingit, atq; in ea metamorphosi, & quidem solius sexus, continuò perdurat, nullum hic meretur locũ, ubi tantummodò de fictis momentaneisque dęmonum formis & pręstigijs, quoad fieri potest, explicandis agitur.

Sabell. cap. 8. Stenia.

QVOD PLERIQVE PVTANTUR DÆMONIACI, QUI MELANCHOLIA AGITANTUR, & è diuerso. Cap. XXV.

DE melancholicorum imaginatione deprauata, & subsequentibus eorum interdũ deliris ridiculisq; actionibus: nonnũquam etiã grauibus, serijs, horrendisq; operibus, suprà lib. 3. cap. 7. satis multa dixi, ut repetitione minus opus sit. hinc tales uel fatui uel à dæmonibus obsessi sæpe iudicantur, quemadmodũ quoque energumeni uicissim melancholici interdum dicuntur. Exquisitum itaq; desideratur hic iudicium, ut inter utrosque discernatur affectus: qui plerũq; etiam complicantur. Humori etenim melãcholico, uti materiæ suis ludibrijs consentaneæ, diabolus se, ut antea memini, insinuat libentissimè: propterea & perquàm appositè, melãcholiam esse diaboli balneum, dixit D. Hieronymus. Non tamen à dæmonijs cuncti exercentur melancholici: at contrà ferè fit, ut omnes dæmoniaci ob acerbos cruciatus affectusq; graues, reddantur melancholici. Mulier quædã Budericiæ singulis annis eiusmodi melancholia, uel potius mania agita-

Balneum boli, melancholia.

agitabatur, ut ſeptimanas aliquot multas noctu circa ſepulchra in cœmiterijs degeret: excurreret etiã ſubinde in plateas, effringens huius ianuas, & illius feneſtras perrumpens, interdiu aufugeret ad loca ſecretiora & ſyluestria. Et quia is paroxyſmus maximè incideret circa diem feſtum Paſchæ, hoc eſt, tempus uernum, huic morbo ex humorum motu aptum: credebatur tum temporis à uulgo, illam à ſpiritu exagitari maligno. Vide item hiſtoriam dæmoniacæ, quæ melancholia infeſtari putabatur, ſuprà cap. 17.

FICTI OBSIDII DIABOLICI HIſtoriæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta relatum. Cap. XXVI.

IN hac eorum qui à dæmonum maleficio exagitantur, hiſtorica ſerie, non extra inſtitutum fuerit, recenſuiſſe naturale, rarumq; tamen, diabolicæ obſidionis figmentum, à me olim Neomagij apud Geldros uiſum, in quodam mendico nomine Iuſto. Hic ut iuſta occaſione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonij in ſe dominium ſimulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat concidebatq; iacenti uẽter: interdũ & fugam minacẽ, inſultum uiolentum, & toruam faciei inuerſionem fingebat. Cuſtodes latus utrinq; claudebant, eius coniunx & ſcortum: quæ proſilienti renixæ, ferramentis appoſitis eum coërcendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò inſtructæ, ſtrenuam nauabant operã, ut eleemoſynam à populo die Dominico manè hunc adeunte locum, elicerent uberiorem. Tandem in doloſi machinamenti opinionem uenit magiſtratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio diſcedenti, ſub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus eſt locus, manus inijcerent. nam hic eiuſmodi apprehẽdiſſe hominem, erat religio, nefasq; ducebatur, ob prophanationem loci ſcilicet ſacri. Poſtremò tamen cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus, in uinculis artem cõfeſſus eſt, qua uentrem, ut pro ſuo nutu exũdaret ſubitò, relaberetur q; cõtinuo uortice, coegiſſet. Prius obice altius podici indito, & multo butyro ſimul deuorato, quo antea obliniebãtur præmuniebãtur q; uentriculus & inteſtina aduerſus uim hydrargyri deleteriam, argentum uiuum deglutiebat, quod ſuo pondere ex uẽtriculo per pylorum in inteſtina ferebatur. ubi ob peſſulum oſtio obditũ, præciſa erat exitus uia: quare quũ uehemẽter id humidũ ſit, & tenuium ualde partium, ac cognata mobilitate inquietiſsimum, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob inteſtinorum butyro inunctorum anfractus euaporare (etiamſi ea fuiſſet caloris uehementia) potuit. Hinc ciebatur ualida illa uẽtris perturbatio, & iactus inæqualis, quam augebat uehemens & uoluntaria uentris ſuccuſſatio, illæſis interim ob præſumptum butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris ſemotis, inquietum dæmonem, captiuum quippe Mercurium, extracto peſſulo liberabat. Hunc tragœdum decimo poſt editum hoc ſpectaculum die, propter latrociniũ, Germanica punitione imponi rotæ uidi: ex qua horis duabus pòſt deſcendit, eodem tamen repoſitus die, ſtrangulatusq;.

Hydrargyrũ ualde humidum et tenuium partiũ.

Ioãnis Patris commenta. Ligatura fictæ.

Ad hunc numerum referatur impoſtura, uerè commẽticijs ligaturis aſcribenda, cuiuſdã Ioãnis Patris nomine, Germanis Hans Vatter, nati in pago Mellinge, mediũ miliare diſsito à Duringorum Vuymaria. Hic profeſsione bubulcus, trienniũ p celebres aliquot Germaniæ ciuitates uagatus eſt, ſimu-

lans se ipsis D.Ioannis ferijs hora matutina, quum boum curam gereret, à Nicolao Gottel, postea ob sua flagitia Vuymariæ exusto, incantatum, pane assumpto cyaneo ex sextuplici sanguine confecto, nimirum infantis nondum baptismo initiati, & ab eo occisi, serpentis, bufonis, echini, uulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo diuexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus confessum fuisse asseuerabat. Hinc dæmonẽ excruciasse ipsum multifariam ait, ac tam strictè momẽto colligare manus sæpe in tergo uinculis ex pilis equinis & sericeis lacinijs intortis, ut nisi mox eorum incisione laxarentur, sanguinis subsequeretur eruptio. Coartabatur enim singulari artificio ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore sanguinem è sinistra aure atq; ore frequenter effluere querebatur: & inter reliqua, semel Mansfeldia in aëre euectum se, & ualido uẽto Halam ultra muros translatũ, ibiq; catenis argenteis colligatũ fuisse narrabat: item Bornæ, ubi in turre inclusus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atque ab eius laqueis tutus conseruaretur, per foramen angustum crasi fornicis à diabolo perrupti, se indusio solummodò tectum, à dæmone extractum fuisse, atq; in uastam traductum solitudinem: sed quomodo, se nescire: atq; ibi tres noctes sine ulla cibatione humana peregisse. Addidit quoque, se catenis ferreis crebrò à dæmone constrictum fuisse circum corpus, pedes & collum: ac semel ita in patibulo ad hoc spectaculum à satana ex ingẽtibus lignis cõstructo, in quodam horreo alligatum fuisse. Admiranda quoq; phantasmata, apparitiones & spectra annexuit, nec omnia enarrare breuibus se posse inquit: sed cuncta ordine, uelut seriem historicam, conscripta esse, tandemq; per typographiam lucẽ uisura, ut mũdo innotescerет, quanta crudelitate plurifariam à dęmonio excrucietur dilanieturque. Nec prætermisit suum in orando, concionibus sacris audiẽdis, & communicatione Sacramenti corporis & sanguinis Domini singulis quatuor septimanis, studiũ zelumq; Ad resipiscentiam quoq; ut populum hortaretur, se impelli affirmabat. Post diutinam huius tragœdiæ ostentationem, Norimbergam tãdem uenit, ubi ijsdem usus technis, à prudenti & circumspecto Senatu obseruari cum uigilanti sagacitate industriaque, semotis custodibus solitis, iubebatur: & licet primùm abitionem urgeret, desperationẽ deinde simularet, & nescio quæ non comminiscеretur ad artis suæ fucum: eò tamen ad extremũ redactus est, ut se nunquam à diabolo ligatum fuisse, sed sibi ipsi laqueos à se paratos, celeriter semotis arbitris iniecisse, ubi item eorum materiem suffuratus fuisset, fateretur. Vinciendi etiam specimen ostendebat liberè: & suctu sanguinem ex gingiuis extractum fuisse narrabat, quem quoque manu quàm ocyssimè in aurẽ seorsum instillabat. Reliqua item enarrata miracula, mera fuisse mendacia fassus est: uniuersamq; huc spectasse fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam confessionem, sententiam mitigauit, reumq; publico palo in spectaculum & irrisionem ad horæ dimidium alligatũ, exilio punuit amplissimus eximiæ prudentiæ, iudicij, uirtutis atq; authoritatis ordo Senatorius, 9 Maij, anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo. Id uerò diabolicæ uexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem ueram, alius antea epistola typis excusa præmaturè euulgauit, tecto dolo falsus.

Eius-

Eiusmodi certè dexteritate uaria ſæpenumerò nimis imponitur hominibus. Sic Eunus Syrus fanatico furore ſimulato ſeruos quaſi Numinum imperio ad bellum concitauit, idque ut diuinitùs fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulphure & igne ſtipauerat, leuiter inſpirans, flammam inter uerba fundebat, quo miraculo ſexaginta amplius millium hominũ coëgit exercitum, oppida uaſtauit, & Romanorum prætorum caſtra uicit.

EIVSDEM SIMVLATAE OBSESſionis iuuantibus ſacrificis hiſtoriæ.

Caput XXVII.

Puer lepti tatur ca.

EOdem anno, nimirum ſexageſimoſecũdo, in Martio, Duſſeldorpium uenit puella quædã Vuerlenſis, circiter annos uiginti nata, bene habita, ſed uultu torua. Hæc, ut mẽ dicandi ſolennior eſſet occaſio, literis munita teſtantibus, eam à dæmonio obſeſſam, ad D. Hubertum Ardennatem profectionem inſtituerat, ut ibi à ſatanæ iugo ſolueretur. Cum patruo & conducticio homine comitem etiã habebat monachũ, annum propè trigeſimum agentem. In collo, tanquam amuletum contra diaboli ſcilicet impetum, dependebat ſtola eccleſiaſtica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ uiris ornatiſsimis, eccleſiaſte ſuo, & medicis collegis meis coniunctiſsimis (qui bona fide rem omnem mihi expoſuerunt, tum enim aberam) quicquid id eſſet negocij, ſolertiſsimè inquiri uoluit Princeps noſter illuſtriſsimus, qui buſuis impoſturis non tam faciles, ob non uulgares ingenij dores, offerens aures. Quantum itaq; ex ęgrotæ & aliorum relatu conijcere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quòd ob eccleſiaſtici uiri præſentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tãdemq; eò adacta eſt, ut illũ in eodem ſecum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à ſuis exuuijs prorſus nudatum, ſed qui indu ſio adhuc tectus eſſet. Quum uerò hora quadam matutina è ſomno excita, patruum, atq; alterum cuſtodem ueſtitos in lecto ſecum conquieuiſſe obſeruaret (fortaſsis ueſpere præcedenti potu adeò cõſopita, ut minorem horum concubitorum habuerit rationẽ) ſe aliàs eos pedibus è lecto expulſurã minitabatur, ſi redirent: at nullam patiebatur repulſam monachus. Rogata etiam, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Vuerlæ reliquiſſe non negabat) ipſius peregrinationem ferrent? Ægerrimè, reſpondit. Monacho quoque iactanti, ſe tribus uerbis horribile in ea poſſe ſpectaculũ excitare, quũ à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem ualeret, oſtendere non grauaretur, nihil omnino potuit.

Obſeſſionis diabolicæ cõmentũ punitum.

Maubuſæ in Hannoniæ finibus huiuſmodi contigit facinus, mihi narratum à uiro cui fidere quis poſsit, & qui modò mihi affinitate iunctus eſt, doctus & pius, totiusque actus ſpectator. Nam tum fortè diuerſabatur apud urbis illius præpoſitum, ſuum conſanguineum, quem ſalutandi gratia conuenerat. ibi ſubſiſtens præ foribus, uidit undiq; populum confluere, & uelut agmine facto ad templum concurrere. rogabat quid rei eſſet? Tum illi quidam, Obſeſſum à dæmone quendam aiebat ibi exorciſari: quod ut uideret, acceſsit. Ingreſſus templũ, uidit ſacrificum quendam peragentem ſacrum, & dæmoniacum altari proximum, qui aſpectu horridulo & turbato ſedebat tacitus. hunc ſacrificus ille per finitimas undiq; regiones circũduxerat, ſubinde exorciſmis tentans dæmonium eijcere. is dum pronunciaturus Euangelium, ſe in illud latus ubi erat dæmoniacus, cõtuliſſet, & ad

ticia sermonem prosequitur, cum homine expostulans, quòd iniqua suspicione suũ aggrauarit compatrem, uirũ scilicet sanctum, cuius preces quoque Deo apprimè forent gratæ: eo nomine uxoris curam huic compatri esse commendandam, interea dum religionis ergò peregrè illum agere oportet, studiosè hortatus est. Miser hic Ioannes, à purgatorij pœnis se facilè absolutum ratus, in genua ante parochũ prouoluitur, ut ignoscat obsecrãs. Remissione haud grauatim exorata, ne deterius quid illi cõtingeret, religiosam ilicò exequitur peregrinationẽ. Interim cõmissæ sibi Lisettæ qua potuit uigilantia fidelem nocte dieque præstitit operam D. Mauricius, ut profligato hoc spiritu, alter eius loco successerit, cuius paulatim in uiui infantis imaginem adolescentis, patrem se esse post absolutum pœnitentiæ tempus, credebat maritus uerè cuculus.

Ridicula hæc capita finiam experimẽto hic non inidoneo, insulso tamẽ, epileptici, lunatici & dæmoniaci, ex Ioãne Anglico desumpto: Dicatur in aure hominis affecti: Recede dęmon, uel exi, quia Effimolei tibi pręcipiunt. Si sit dęmoniacus, redditur mox similis mortuo ad horam ferè: eumq; ubi surrexerit, de quacunq; re interrogaueris, tibi respondebit. Sin uerò, hoc audito nomine, non ceciderit, ipsum epilepticum esse scito. In multis etenim non dissimiles sunt epilepticus, lunaticus & dæmoniacus.

DE IIS QVI VENEFICIUM patiuntur. Cap. XXIX.

Veneficio infecti.

CÆterùm si qui ueneno oblato, uel illito, uel eius uapore attracto, à ueneficis infecti sunt, iudicium esto penes medicos: qui hîc inter uenena (quorum uis cæca & delitescens uario symptomatum cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (quæ non tantùm manifestis qualitatibus, sed totius etiam substantiæ dissidio, uitæ nostræ primordia demoliri constat) atque inter morbos alios uulgares, raros, occultos, naturales tamen, secundum peculiares quorumcunque notas, discernent. Siquidem uenenati, pro pharmaci hausti uel applicati qualitatibus apertis, uel occulta totius substantiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi, alui, intestinorum, iecoris, renum & ueficæ cruciatibus grauiter exerceãtur, ut singultiant, erodantur, cõtremiscant, refrigerentur, obmutescant, conuellantur, pulsus difficilis fiat, ueternus premat, uertigo obuersetur, caligent sensus, sanguis erumpat: ut item strangulentur, siti aut febre conflictẽtur, ægrè lotium reddant, torminibus uexentur, nausea premantur, crebrò uomãt, frequens animi deliquium ex nimia cordis angustia sentiãt, dysenteria flaccescant, rubescant, tabe putreant, liuore suggillentur, pallescant, desipiant, stertant, uiribus deficiãt: imò ex tarantulæ morsu alij perpetuò rident, alij plorãt, alij clamitant, alij dormiũt, alij uigilijs afficiuntur, pleroq; uomitiones torquent, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur: alij alia patiũtur incommoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis assimilãtur: & mirum, quòd auditis continuò musicis instrumentis tripudiantes, donec ueneni uis insensibiliter p cutis meatus & per sudorem discutiatur, liberentur.

Venena autem, eorumq; tam generalia quàm priuata indicia, præter reliquos, non minus diligenter & exactè, quàm etiam doctè, descripsit Dioscorides: nec segnem in eo opere explicando exornandoq; præstitit operam, solertissimus simplicium inuestigator

gator Matthiolus. Inter ea uerò, quæ introassumuntur, multò præsentius ac atrocius, quàm quæ foris adhibentur, offendunt. Nam quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minusq; efficacia sunt: neque in solo spiritu uel in aëre, uerùm in humore quodam promouẽte, uires sortiuntur. Porrò quod halitu ferit uenenum, omnium præsentissimũ & efficacissimum est, nec humoris nec crassioris materiæ tanquam uehiculi indigum, ut in nos agat commigretq;. Enimuerò tenuissimum quũ sit, spiritu attractum, ocyssimè per pulmones in cor, uiscus uitæ primariũ, & in arterias propagatur, in uniuersum deniq; corpus prorepens: primumq; spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam uitiat. Morbi, teste Hippocrate, qui à corpore membrorũ ualidissimo proficiscuntur, grauissimi sunt: atque si, ubi cœperunt, permanserint, necesse est ualidissimo membrorum laborante, totũ corpus affici. Interim meminisse oportet, ex putredine lõgius grassata, uel alia abditiore ex causa, uirus etiã in nobis prouenire gigniq; posse. Hãc quęstionem ueteres disputasse, docet Galenus: rationibusque apertissimis collegisse, eosdem affectus fieri & à lethalis ueneni haustu, & à corruptione quæ à corpore scaturire potest.

Huc pertinẽt eorũ notę, quos φαρμακεία læsit: ubi scilicet philtra ad amorẽ ciendũ porrigũtur, esu haurienda, uel potu. Sic in uita Marci Antonij Plutarchus de eodẽ refert, quòd magicis carminib. & amatorijs poculis deuincta més, amissa libertate propria, in Cleopatræ uultu hęrebat infixa, longè rede undi quàm uincendi cupidior.

PECVDES QVANDOQVE VENENIS tolli, sed utplurimũ peste. Cap. XXX.

VEneno adhæc propinato, uel ita collocato ut halitu lædat, iumenta pernicioſè affligi quandoque, inficiatur nemo: sed ea numerosa, sæpius ad internecionẽ grauissima prosterni peste his peculiari, homines nõ infestante, item pręcipitibus alijs morbis in suo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plerisq; pecoribus proprijs, subitò tolli, ab optimis agriculturæ & ueterinariæ artis uel mulomedicinæ scriptoribus tam ueteribus quàm recentioribus memoriæ proditum est: qui tamẽ morbi à uulgaris ingenij hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur. *Pestes animãtium.*

Sæpenumerò id contuemur, & superioribus annis contigisse meminimus, ut solos iugularit boues pestilentia quædam. irrepit etiam, quæ sues, & quæ oues, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasq; tollentem pulchrè describit Virgilius: 3. Georg.

Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudũ dedit, omne ferarũ,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Discrimen uerò paulo antè expresserat:

Quàm multæ pecorũ pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt.——

Anno millesimo quingẽtesimo quinquagesimo secundo, medicinam faciente in Lucensiũ balneis collega meo, narrabat Franciscus de Pergula, eius loci Lucensiũ nomine uicarius, ibi circa pagũ Menabiam, supra balnea, in fine Maij, morbum quendam inuasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta, tumescentia conciderent mortua: rusticos uerò cum id animaduertissent, quædam subitò affecta, euestigiò mactasse: in quibus id erat obseruatum, ut si horum infectorum sanguis nudum contingeret hominis corpus, anthraces procrearet, qui (quod mirum uidebatur) nõ patefacti, erant

innoxij: aperti aũt, & confestim cauterio non notati, latissimè serpebant, & aliquibus mortis erant causa. Caro pecorum recens læsorum & mactatorum cocta comestaq́; nihil inferebat incommodi: at ius carnis, lethale potanti deprehensum est.

Therionarca in Cappadocia & Misia nascente, omnes feras torpescere, quib. fuerit admota, nec nisi hiænæ uri næ aspersu recreari, tradidêre ueteres.

Pestis pecorũ & frugũ sterilitas accidit sæpe ob nostra peccata.

Pestem etiam pecorum, quẽ admodum & frugum sterilitatẽ, interdum à diuina uolũtate ob populi flagitia prouenire, obseruatu necesse est. Sic ob Pharaonis duriciem pestis grassatur in pecus, ulcera in homines & iumenta, grando item in uniuersa Ægypto. Et Iohelis 1. Dissipata sunt horrea, dissectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, mugierũt greges armenti, quia non sunt pascua eis, sed & greges pecorum disperierunt. Et Aggæi 1. Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus. Seminastis multũ, & collegistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & nõ estis inebriati. Et infrà: Respexistis ad amplius, & ecce factũ est minus: & intulistis in domũ, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suũ: & uocaui siccitatem super terrã, & super montes, triticũ, uinum, oleum, &

Deut. 32. quæcunq; progignit humus, & super homines, iumenta, & omnem manuũ uestrarum laborem. Et cap. 2. Percussi uos uento urente, & aurigine, atq; omnia manuum uestrarũ opera, & non fuit qui ad me cõuerteretur. Item Leuit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreũ, & terram æneã, & consumetur in cassum labor uester, immittamq́; in uos bestiã agri, quæ orbos uos faciet, atq; exterminabit pecora uestra, & imminuet uos. Si aũt in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum. Porrò respicientibus uicissim hæc ubertatis fit promissio, Iohelis 2. Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinũ & oleum, & replebimini in eis: & non dabo uos ultrà opprobrium in gentibus.

Eam uerò rerum suarum iacturam impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptam ferunt: uerùm ad diuinos & ariolos, sacrificos, diabolicarũ actionum patronos, quasi à Lamia, satanæ adminiculo, ad eam deuenerint stragem iumẽta, confluunt: qui inde emẽtitis uotis, & quacunq; possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in malicioſæ opinionis semel conceptæ præiudicio obfirmant: adhibita etiam nõ solùm superstitiosa, sed & impia curatione, quam Libro sequenti explicabo: ubi quoq; ostendetur, quòd stercore lupi in præsepibus posito, iumentorum maleficium aliquando fingitur. At quo modo in animalium uentriculis ex pilis, iustæ quãtitatis pilæ increuerint, paulo antè dictum est. *Cap. 16.*

Gadarenorum porci, satanæ malesi cio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. Docuisse quoq; senem Hilarionem, tradit Hieronymus, diabolum hominum causſa etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solùm ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire: atque huius rei proposuisse exemplum, quòd antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem eius substantiam interfecerit. *Matth. Marci Luca 8.* *In uita rionis ta.* *Iob. 1.*

CVRA-

CVRATIO EORVM, QVI LAMIARVM MALEFICIO AFFICI, VEL dæmonis obsidione subigi creduntur.

Liber V.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarũ, characterum, annulorum, periaptorum & effigierum tam in sanando, quàm in lædendo, siue claustris aperiendis, siue furibus inuestigandis & similibus, vanitas ostenditur.

DE CVRATIONE PRAEseruante ab hoc mali genere.

Caput I.

CVRATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτική, exoptatissima medicationis pars, ut à fascino & incantationum ludibrijs quis præseruetur: partim etiam μεθοδική, ut ij quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoq; restituantur ordine: atq; erit illa aliquo modo communis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica uel superstitiosa, tantopere à multis desiderata excultaq;. Quũ uerò, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatũ est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ & spectra: contra hunc nos circumquaq; ualidis aggeribus, præsidijsq; infallibilib. cõmuniri est operæpreciũ. Atqui spiritus quũ sit, spirituali accingamur armatura: quã ex diuina Pauli exhortatione cognoscere, atque uniuersis cõplecti neruis decet, qui ita hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perque potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut aduersus diaboli assultus consistere possitis. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam Dei armaturam, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur lumbis circumcinctis baltheo ueritatem, & induti thoracem iusticiæ, & calceati pedibus, ut parati sitis ad Euangelium pacis: superomnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere: galeamq; salutaris accipite, & gladiũ spiritus, qui est uerbum Dei, in omni deprecatione & obsecratione, orãtes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate. Petrus item fideliter admonet: Sobrij estote, uigilate, quoniam aduersarius uester diabolus tanquã leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite solidi in fide, scientes easdem afflictiones, uestræ quæ in mundo est fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis.

Hic & saluberrima Tertulliani exhortatio suum habebit locum, qui nos uelut Iobum, fortissimum Dei athletam, aduersus tentationũ insultus pugnare uoluit: item serico uestiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animũ quoq; inducendum

Ratio aduersus diabolicatus præsidium.

Ephes. 6.

1. Thessal. 5. Armatura Dei.

Gladius spiritus.

1. Pet. 5.

Ephes. 2.

suadet,cuncta quæ dæmon ad nostræ integritatis euersionẽ machinatur, in gloriam constantis casura:& eius machinamenta in hunc finem à Deo permissa esse, ut qua constantia perferre aduersa uelimus,experiatur:quemadmodum apud Hieremiam prophetã quoq; legimus: Dominus exercituũ iusti probator est. D.Maximus in lib. de Charitate,dæmones nos infringere interficereq; iubet: atq; illud haud dubiè perfici,quando cum præceptorum Dei obseruatione affectus in nobis efferuescẽtes uincimus: hoc uerò, quum prorsus affectibus carentes,illis uniuersam calumniandi occasionem præscindimus, cum propheta dicentes: Vade homicida, Dominus mecũ est,bellator fortis: tu cades,& deleberis apud me in æternum. Olympiodorus cap.10.in Ecclesiasticæ historiæ interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet, sic ut neque per oculorum illecebras, neq; per aurium pruriginem,neq; per nocentis linguæ petulantiam dæmon admittatur: hoc enim signaculum cõtra dæmones absolutissimũ habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediẽdum armis monent: precatione quidẽ pura,quæ in cœlum subuehat affectus: & scientia uera, quæ salutaribus opinionibus communiat intellectum, & suggerat quid sit orãdum, ut ardenter oremus non hęsitãtes. D.Antonius ita suos cõ fratres aduersus dæmonum insultus munit: Magna, inquiens, dilectissimi aduersum dæmones arma sunt, uita syncera,& intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit satanas rectè uiuentium uigilias,orationes,ieiunia,mansuetudinem,uoluntariam paupertatem, uanæ gloriæ contemptum,humilitatẽ, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Christum amorem. Nouit teterrimus Coluber ex præcepto Domini, sub iustorũ se iacere uestigijs, qui ait: Ecce dedi uobis potestatẽ calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici. Hic porrò præclara longaq́ue oratione contra quascunq; dæmonum præstigias uexationesq́; suos instruit.

Rectè Hermes Trismegistus tradit, unam & solam custodiam hominum à dæmonum astu,esse pietatem.Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum uera fides mirabilia aduersus diabolum eiusq́; potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente,euentus cooperante diabolo inauspicatos interdum gignit, uel potius demeretur. Cum Dauide ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Omnium itaq; primum tanquã rei caput desideratur, ut in uera doctrina & genuino Dei cultu instituti,nos totos resignemus,tradamusq́; ipsius uolũtati, fide uiua & spe indubitata,nos illi curæ esse, sub ipsius patrocinio & tutela securos degere, ipsius primùm gratia progenitos esse,singulariq́; nos consectante misericordia seruari,uerè confisos,Christũ in hoc nobis natum, & filium nobis datum,qui peccata nostra super humeros suos in ligno pertulit: & per potẽtiam Patris, à morte suscitatus,mortem uicit, & satanæ imperium demolitus est,ut hic iam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti unà cũ Christo per baptismũ in mortem,& peccatis mortui,in nouitate uitæ ambulemus,iusticiæq́; uiuamus. Si etenim Christo insiti,in illũ atq; Patrem eius credimus, illius mandata obseruamus, uestigijs insistimus, abnegato dæmone,omnibusq́; eius consilijs,uniuersa denique impie-

impietate, opera ſpiritus ſectantes, fructusq; fidei edentes, in charitate non ficta erga Deum & proximũ, in manſuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, cõtinenia, caſtitate, ſenſuum cohibitione, conſtanti cuiuſcunq; aduerſitatis, iacturæ & iniuriæ tolerantia, uitæ demum innocentia, puris manibus extenſis orationi aſsiduæ intenti, peccati inquinamentum ut ueneni perniciſsimi perditiſsimiq; halitum, internecionis periculo repẽtè nos obijcientem, declinantes: maleficorum profectò minas haud difficulter cauebimus, uel negligemus, uel tolerabimus. Si uerò quis peccauerit, inquit Ioannes, aduocatum habemus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iuſtum. Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mũdi. Et per hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi iuſſa illius obſeruamus. Qui dicit, Noui eum: & præcepta eius non ſeruat, mendax eſt, & ueritas in eo non eſt. Qui uerò ſeruat ſermonem eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quòd in ipſo ſimus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt: quoniã ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius Dei, ut diſſoluat opera diaboli. In hoc manifeſtati ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iuſticiam, nõ eſt ex Deo: & qui nõ diligit fratrem ſuum. Hinc Paulus, in Chriſto IESV neq; circumciſionem, neq; præputium ualere aſſerit: ſed fidem, quæ per dilectionem operatur: cuius fidei loco nouam creaturam, ſequenti capite ad Galatas, locat: & obſeruationem mãdatorum Dei, ad Corinthios, ſupponit.

Vnde ſatis liquet, de qua hic fide loquar: quam amplecti, cuique firmiter inſiſtere oportèat. Non ſimplicem formulæ fidei præſcriptæ enarrationem propono, quam & facilè pronũciaret diabolus: non etiam ore iactatam ab ijs quorũ cor à Chriſto procul eſt, quæ conſopita, mortua, ſterilisq; deliteſcit, nuſquam ſe prodens, uelut infœcunda arbor excindenda, igniq; mandanda: ſed hanc urgeo, quæ totum innouat hominem, uirtute uiua ſe in Chriſti membris exerens, fructificans, efficax potentia Dei ad ſalutem habenti, ſacra ſaluationis noſtræ ancora, prora & puppis, petra contra quamcunq; ſatanæ tempeſtatem impetumq; immobilis: in qua quicquid ſuperſtruitur, inuiolatũ perdurat, imò aduerſus hãc ne quidem inferi portæ præualent.

Matth.3. *Vera fides.* *Matth.16.*

Auguſtini hic audiatur conſiliũ: De iſta tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortaſsis expectant: quid Chriſtiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri aſſeruntur. Et quid dicemus, niſi de medio Babylonis eſſe fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita ſpiritualiter intelligitur, ut de huius ſeculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum ſocietas impiorum eſt, fidei paſsibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum uiuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima poteſtatem dæmonum maiorem uidemus, tanto tenacius mediatori eſt inhærendum, per quem de imis ad ſumma conſcendimus. Item de utilitate credẽdi cap. 22. Vera pietate homines Dei, aëream poteſtatem inimicam contrariamq; pietati exorcizando eijciunt, non placando: omnes tentationes aduerſitatesq; eius uincunt orando, non ipſam, ſed ſuum Deum aduerſus ipſam. Non enim aliquem uincit aut ſubiugat, niſi ſocietate peccati. In eius ergo nomine uincitur, qui hominem aſſumpſit,

De Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 18. *Hierem. 51.*

egitq́; ſine peccato, ut in ipſo ſacerdote ac ſacrificio fieret remiſsio peccatorũ: id eſt, per mediatorẽ Dei & hominũ, hominẽ Chriſtum Ieſum, per quẽ facta peccatorũ purgatione reconciliamur Deo. Cyprianus ad Fortunatũ, de exhortatione martyrij: Aduerſarius, inquit, uetus eſt, & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum plenè complẽtur, ex quo hominẽ diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atq; inſidias deijciendi uſu ipſo uetuſtatis edidicit. Si imparatum Chriſti militem inuenerit, ſi rudem, ſi non ſollicitum ac toto corde uigilãtem, circumuenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis uerò Dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſto adhærens, contra eum ſteterit, uincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quem confitetur, inuictus eſt. Docet & Anſbertus piè admodũ, quomodo ſit aduerſus diabolum pugnãdum: Si quęrimus quæ ſunt arma Eccleſiæ, quod prælium contra beſtiam, inuenimus fidem & innocentiã. Gladio enim bis acuto, id eſt, duobus teſtamentis, & duobus charitatis pręceptis, contra lupos agni utuntur: dumq́; falſa audiũt, uera prædicant: dum tormenta excipiunt, fidem proferunt. hinc proinde uictores exiſtunt, etiam cum moriuntur. Item Bernhardus: Vis non terreri à tam terrifico monſtro, uis ſecurus poſt mortẽ ambulare ſuper aſpidem iſtam? Caue ne interim poſt eam ambules, caue ne imiteris, & nõ erit quod paueas in futuro.

Lib. 5. cap. 11. Apocalyp.

Sermon. 13. in Pſalm. Qui habitat. & Sermon. de S. Andrea.

Huic fundamento firmiter inſiſtẽtes, tantum abeſt ut ulla unquã ratione, ſatanæ artibus ſiue aſtutijs à uera in Deum uiuentem fiducia dimoueri poſsint, ut etiã uarijs ac multiplicibus illius conatibus & inſultibus impetiti, exercitati, ac uelut aurum in fornace examinati, indies ſeipſis ſanctiores iuſtioresq́; euadant. Quare dæmonibus imbecillitatẽ in eos, quos diuina non deſtituiſſet gratia, exprobrare ſolet D. Antonius, in aſsiduis ſuis aduerſus illos luctis: & eos expaueſcere uerè credentes, aſſerit Petrus apud Clementem. item iuſtiſsimo Dei iudicio, in huiuſmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, poſtea ſubijciens: Dęmonem, niſi quis uoluntatibus eius ſe ſponte ſubdiderit, poteſtatẽ aduerſus hominem non habere, ut uincat ſcilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta aſsiduaq́; oratione ad Chriſtum cõfugiendum eſt, exẽplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chryſoſtomo authore, non iuit ad diuinos, non quæſiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: ſed omnia reliquit tentamenta diabolica, & uenit ad Ieſum. Si enim uolumus Deum ſententiam mutare ſuam, noſtram in meliorem mutemus uitam. Ritè hic hortatur Ieſus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniuſticia tua, & nimis odito execrationem, & cognoſce iuſticias & iudicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis & orationis altiſsimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, in tribulatione inimicorum conſulit Ioſaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te Deus. Hîc ſuum habeat locum Pſalmus Dauidis 90.

Damn. pauſcan. rì cre. Li. 4.

Matth.

Cap. 5.

1. Par.

Qui habitat in adiutorio Altiſsimi, in protectione Dei cœli cõmorabitur.

Dicet Domino, Suſceptor meus es tu, & refugiũ meum, Deus meus, ſperabo in eum.

Que-

Quoniam ipſe me liberabit de laqueo uenantium,& à uerbo aſpero.

Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperabis.

Scuto circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno,

A' ſagitta uolante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano,&c.

Saluberrimum inſuper aduerſus dæmonum machinamenta conſilium,in cõſcripta hac præſeruationis lege,ſubiungam ex Chryſoſtomo his uerbis: Hæc noſtra ſalus eſt,hæ ſpirituales diuitiæ,hęc ſecuritas,ſi ſic noſipſos quotidie munimus, & per lectionem & per auditum & per ſpirituale uerbum. Poterimus enim ſic etiam ipſi inuicti fieri, & maligni dæmonis technas eludere,cœleſtia quę regna aſſequi,gratia & miſericordia Domini noſtri IESV Chriſti. Item: Sicut ſine calceamẽtis uel ueſtimentis ueſtrũm nemo in forum deſcendere uellet, ita ſine Dei uerbo nunquam in forum prodeas, ſed quum es ianuæ ueſtibula tranſgreſſurus, hoc prius loquere uerbum: Abrenuncio tibi ſatana, & coniungor tibi Chriſte. Ne unquam abſque hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus,hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: ſic enim non tantùm homo obuius, uerùm nec ipſe diabolus te quicquam lædere poterit, cùm his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc teipſum iam hinc doce,ut cùm ſignum ceperis, ſis miles paratus,& cõtra diabolum trophæum erigens, iuſticiæ coronam capias,quam nos aſſequi contingat gratia & benignitate Domini noſtri IESV CHRISTI,per quem & cum quo Patri gloria, ſimul & ſancto Spiritui poteſtas & honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum.

QVOMODO AB ECCLESIArum paſtoribus in maleficio curando ſeducatur populus. Cap. II.

AD huius fundamenti iacti perdẽ diculum,ſi recto filo ſuperſtruerent eccleſiarũ paſtores,obſtructis quibuſcunq; adulterinę doctrinæ impietatiſque feneſtris, ſaluberrima præcautione ſubditis proſpectum cõſultumq; foret contra dæmonis artes, præſtigias & ludibria: quibus non uſqueadeò temerè illaquearẽtur incauti,quemadmodum quotidie cum animarum iactura uſuuenire cernimus, non modò paſtorum (quorum intererat, munusq; poſtulabat præcauere) negligentia:ſed eorum inſtinctu,conſilio, peruerſa doctrina, fallaciq; operatione, qua imperitum uulgus in rebus afflictis,morbis ſubitis,longis,cognitis, incognitis, ex cauſa naturali uel præter naturam, mox ad inquiſitionem illicitæ opis illectant. Imò eam ſępenumerò ijdem promiſſa certa ſalute oſtentare, uenalemq; proſtituere non erubeſcunt: homines planè inepti,rudes & indocti,ſacræ medicinæ (quam ne à limine quidem ſalutarunt) cognitionem nefandè mentientes (de ijs ſaltem hic loquor,non de uiris bonis, pietatisq; nomine ſpectatis) ut uel hac ſuſpenſa hedera, ueluti ſpecioſo pallio actiones ſuas tegant fraudulentas: potiſsimùm quum profeſsione ſint uiri ſcilicet eccleſiaſtici, ſacerdotes uel monachi,de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusq;,in ſiniſtram tam immodò impegiſſe ſuſpicionem nefas ducitur.

Quidam paſtores eccleſiarum magi.

Sed fortaſsis hãc artis quaſi per manus traditæ prærogatiuã, iure ſibi uendicãt hæreditario hi magi: quòd Ægyptiorum ſacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt) quo quiſq; remedio ſanitati reſtitutus eſſet, id ſi-

Galen. lib. 5. de Cõp. med.

sec. gen. & li. 6. Epidem.

Herod. lib. 1

mul cõscriptum, Memphis in Hephęstio, Vulcani & Isidis sacrario, deponebant: quemadmodũ & Græcorum sacerdotes magiæ antistites, suas obseruationes in adytis templorũ Apollinis & Æsculapij in Pergamo etiam repositas custodiebant, quas uelut Æsculapij oraculo edocti sacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus summa cũ fiducia eæ acceptari solent. Sancta extat in horũ impudentiam, eximij Hippocratis, quanquam religione ethnici, sententia: qua non argutè tantùm, sed & piè hos redarguit, & impietatis insimulat: Qui, inquiens, lustrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones depellere se iactãt, hi uictus indigi, uerba eorum ad dæmonium referũt, ut quiddam se amplius scire uulgo ostentent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, iniustos & intoxicatos, ac expiamenta alia sub terram defodiunt, alia in mare proijciũt: alia ad mõtes deser tos, ne quis ea contrectet, asportãt. At Deus, ait, q maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio.

De Morbo sacro. Vide li. 2. ca. 19. suprà.

Nec eò impudẽtiæ illos arbitror dilapsuros in liberioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeãt, pleroſq; Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæstuosè uoluptuarieq; exercuisse: cuiusmodi erat Syluester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus est: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, antè Theophylactus dictus, postea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Ioannes uicesimus, & Ioannes uicesimus primus (authore Bennone cardinale) qui Laurentio, Ioanne Gratiano & Hildebrãdo, cardinalibus, incãtamentorum conscijs, ut & Malsitano & Gerardo Brazuto familiariter usi traduntur. Nam à Syluestre secundo ad Gregorium septimũ, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando uolebat, manicas discutiebat suas, unde ignis in scintillarum modũ dissilijt, ijs miraculis uelut sanctitatis signo simplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuisse incantatores, scribitur in eorum Vitis: ubi eius farinæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum sacrificijs in syluis & montibus dediti, leguntur: quæ silentio sepelire malui, ne hominũ in eo dignitatis fastigio collocatorum flagitia ueneficiaque commemorasse, in reprehensionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortasis extitere, quemadmodum & inter episcopos Albertus Bremensis, Guilelmus Roschildensis, Vulstauus Vigornienſis: maiorem tamen numerum à malis artibus fuisse liberũ, nulli in dubium uenit. Non est itaq; quòd hoc pallio se tegant, aut aliud prætexant hi nostri recẽtiores malefici. Hoc tamen deplorandum, quòd nusquam ullum genus hominũ comperies tam iniquũ impunitumq;, atq; horum pleroſq;, qui ubi in aliqua calamitate corporis uel animæ, rebus perditis, uel quacunque alia aduersitate, in consilium à simplicioribus uocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo uel immitti, uel permitti, ut tanquam in ignę probẽtur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac diuina & à Deo in nostrũ usum iusto ordine instituta auxilia ritè inquirenda: uerùm impietatis incredulitatisq; uiam sternunt, ore impudentissimo ac mẽdacissimo ad maleficium uel incantationem uicinæ alicuius matronæ quicquid id est mali referentes, fictasque quasdam notas, quibus maligenitrix dignoscatur, insinuantes, næ sacrilegi perditionis au-

Pontifices Romani plerique infames magi.

1. Pet.

tho-

thores. Odij certè pluſquam Vatiniani ſeminarium hoc, frequenter inter proximos quoſq; uti peſtilentiſsimũ, ita & durantiſsimũ, ut non modò integræ uiciniæ admodum antea pacatæ, hac arte grauibus conturbẽtur diſſidijs, cædibusq́ue diuexentur, ſed & pagorum atq; urbium auita ſocietate unitarum compages diſrumpantur, ac inuſta familijs calumniarum ſtigmata in longam propagentur poſteritatem. Eius ſectæ noui ſacrificum, qui (deſignatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas ſagas in oppido minus amplo aut populoſo, ubi iam dego, quod fortè ingrediebatur ille, aliàs ipſi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit.

Quemadmodum ea ratione ſatanæ regnum accreſcit confirmaturq́ue: ita Chriſto ſumma fit contumelia iniuriaq́; , ac eius Eccleſiæ immedicabilia infliguntur uulnera ab illis, quorũ ſtudio ex profeſſo ſanari eam ſauciam luxatamq́; magis decuit. De eius familiæ hominibus manifeſtò Paulus, ueluti digito commonſtrans, ſuo uaticinatur Timotheo in hæc uerba: Spiritus certò loquitur, quòd in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium cõſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentiũ abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ſumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectiſsimè igitur à Baſilio ſcribitur: Qui incãtatorem audit, illumq́; obſeruat, quacunque preſſus eſt neceſsitate, tametſi uerbo dicat in Deum ſe fidere, re tamen ipſa ex futilibus uanisq́ue rebus auxilium ſibi aſciſcit. nam iuſto uerũ auxilium Deus eſt. Auguſtinus: Qui ſine Saluatore ſalutem uult habere, & ſine uera ſapientia æſtimat ſe prudentem fieri poſſe, non ſanus, ſed æger: non prudens, ſed ſtultus, in ægritudine laborabit, & in cæcitate noxia ſtultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquiſitio, & omnis curatio, quæ à magicis expetitur artibus, mors potius eſt dicenda quàm uita. Paulus per Dei ſpiritum ita loquitur: Digni ſunt morte non ſolùm qui mala faciunt, uerùm etiam qui mala faciẽtibus conſentiunt. Eiuſdem igitur impietatis reus eſt, & eiſdem pœnis obnoxius apud Deum, & qui artem exercet magicam, & qui ex ea remedium petit.

Eiuſcemodi hominum genus profectò impurum impiumq́; uidetur notari in epiſtola quæ legitur à Beelzebub prælatis & rectoribus Eccleſiarũ tranſmiſſa, in authore uetere libelli de tribulationibus & ſignis ruinæ Eccleſiæ, ubi duos præfixit tractatus, in quorum parte ſecunda cap. 11. circa finem hæc inuenitur epiſtola: Beelzebub princeps dæmoniorum & dux tenebrarum cum ſatellitibus ſuis, omnésque Tartareæ poteſtates, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, præpoſitis, presbyteris, cæteriſq́; Eccleſiarum rectoribus, ſuis chariſsimis amicis, nunc & in ęuum Tartareas ſalutes, & inuiolatæ ſocietatis fœdera, quæ diſſolui nõ poſsint inęternum. Magna fiducia nobis eſt in amicitia ueſtra, amici chariſsimi, multum de uobis gratulamur, quia ſentitis optimè nobiſcum, & quę noſtra ſunt, diligenter quæritis & procuratis, ubiq; tuendo atque fouendo quicquid ad ius noſtrum pertinere cognoſcitis. Sciatis ergo, Vniuerſitati noſtræ uos multum eſſe acceptos, multaq́ue gratiarum actione ſtudia ueſtra proſequimur, eò quòd infinitæ multitudines animarum per miniſterium ueſtrum, uitæ exemplum, atq; negligentiam faciendi in populis opus Dei, à

Epiſtola Beelzebub.

uia ueritatis abductæ & relictæ, quotidie nobis captiuæ adducuntur: unde & regni nostri potentia magnificè roboratur. Perseuerate ergo tanquam fideles & intimi nostri in amicitia nostra per opus quod cœpistis ac tenetis: quia profectò parati sumus pro his omnib. repẽdere uobis retributionem condignam & mercedem congruam in inferioribus inferni. Valete, & salus nostra sit uobiscum inæternum.

QVIBVS REBVS IN DAEMONIACI MALI CURATIONE DECIPIANT MAGI ECCLESIASTICI. Cap. III.

Sacrilegi huius seculi magi.

PRæter mendacem illam persuasionem, qua uulgo nimis credulo hi malefici imponũt, ut se aliquid scire præter doctorum hominum cognitionem in hoc inscitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι, imperiti & impij uenditẽt, suis hinc inde emẽdicatis blasphemis exorcismis, se mendaciorum unicum authorem in speculo uel urnæ aqua, incantationis conscij imaginem præ se ferentem cogere, qui rei ueritatem tanquam irrefutabilis testis detegat, profitentur. Nec minus blasphemiarum, multifarijs crucibus sæpenumerò scelerata manu consignatis ornatarum, inter miserorum hominum curationem effundere audent, mente reprobi, cum Ianne & Mambre olim pœnas daturi, nisi maturè resipiscant.

Hic suam sortitur uim aqua extra primam Dei consecrationem benedicta, uel sæpius inspersa, uel propinata: sal item exorcismo expiatus, cereæ Paschalis eadem ui consecratæ particula, uel eiusdem thus, cãdelarum in die Purificationis contra pauidum (si dijs placet) dæmonem lustratarum incensus, ramorum & frondium in die Palmarum sacratorum, item herbarum in ferijs D. Ioannis Baptistæ ante ædes suspensarum, uel in solennitate assumptionis D. Virginis in templo aspergine lustralis aquæ solenni ex more, uirtute ex alto aduersus satanæ potentiã maiore, quàm in prima Dei creatione indutarum suffumigia, & nescio quæ non eiusdem religionis ostenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant, stuporemq; incutiant.

Scribit in hanc sententiam Martinus de Arles, Theologiæ professor: Multi eius sunt sententiæ, ut quando campanæ ipso die D. Ioannis, uel pridie D. Agathæ pulsantur, non solùm profligare Lemures, sed & Lamias, ne hinc inde uehi queant, aut etiam nocere, credãt. Idem in eodem tractatu: Quòd præstigiosi & pythones & necromantici sunt isti, ad quos quotidie populus stultus & insipiens concurrit, ut futura cognoscat, uel perdita restituantur: quibus fiunt, ut uulgò fertur, dæmonum apparitiones in uitris uel annulis, ubi ueniunt inuocati ad uocata prædicenda, uel ablata manifestanda: & ut dicitur, isti arioli semper miscere conantur sacra inter suas superstitiones: ut qui ad eos cõcurrunt, simplices hi atteſtantur. Nam & infelices ipsi eodem die quo similia nefanda perpetrare non uerentur, sacrificiũ eucharistiæ celebrare infeliciter audent. quod Magister Ioannes Nider in suo præceptorio ostendit, dicens: Malefici instrumenta suæ maliciæ per Ecclesiæ sacramenta, uel per alia diuina contingi uolunt: ut filum trahendo per chrisma sanctum, imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponendo, & similia faciendo. Nam eucharistiæ sacramento (ut fertur) utuntur in suis maleficijs, & plurima talia committunt, immiscentes res sanctas suis superstitionibus. Sed ex instinctu dæmonis ista fiunt triplici de causa, ut recitat idem doctor. Primò, ut non solùm homines talium occasione perfidi fiant, sed etiã sacrilegi, diuina quantum

tum in eis est contaminãdo, ut magis creatorem suum offendãt, & intimius animas proprias contaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundò, ut Deus grauiter ab hominibus offensus, secundum beati Augustini sententiam, dęmoni maiorem potestatem in hominibus malis tribuat: cui Deus cõcedit iratus, quod denegaret propitius. Tertiò, ut sic sub specie boni apparentis, plures simplices facilius decipiant, qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuisse, ubi solùm grauiora erãt commissa peccata. Hæc ille. In alijs aũt superstitionibus, quæ fiunt ab istis ruralibus, etsi dæmones non expresse inuocentur, interserunt tamen se actibus & superstitionibus, ut hominum decipiãtur mentes. Hactenus theologus ille. Et 2.q.8: Episcopi à diabolo captiui tenẽtur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et pòst: Attende ubi maleficium occulto Dei iudicio permittitur, non ad magos & necromanticos & sortilegos est recurrendum pro solutione & remedio, ut hac nostra tempestate ad quosdã nefandos sacerdotes passim isti uulgares concurrere non uerentur: sed ad Deum, per humilem confessionem & deuotã orationem: ut habetur 33.q.1. cap.ult. Nec facienda mala, ut eueniãt bona. Plura ibidẽ. Idem postea: Quare aũt ad prędictos necromanticos sacrilegos & diuinos nullus debet concurrere, ultra hæc quòd peccant mortaliter, & participes efficiuntur culpæ & damnationis ipsorum, ratio est: quia ipsi, etsi Deo permittẽte, aliquãdo uera dicunt: eorũ tamen testimonio nõ est utendũ, quia fæpius fallunt & mentiũtur. Patet, quoniam in spiritu ueritatis, falsitas non est: in spiritu autem mendacij, plurimæ quoq; sunt ueritates, ut unica latente falsitate decipiat, ut dicit Gerson de Probatione spirituũ: Hac ratione, inquiens, prohibuerunt à testimonio ueritatis, quam fatebantur, Christus dæmoniacos, & Paulus Pythonissam. Hîc Augustinus: Fratres, ait, nostis me supplicasse frequentius, ut consuetudines paganorum & maleficorũ minimè seruare deberetis, &c. ergo apud Deum me absoluo, dũ iterum atq; iterum admoneo & contestor, ut nullus ex uobis diuinatores aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut causa aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos consultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Augustino, 27. q.7. non obseruabitis. ubi enumeratis multis superstitionibus sic cõcludit: Qui hãc & quascunq; obseruationes aut facta aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorũ uadit, aut in domum suam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam aut baptismum præuaricasse: & ut paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei inęternum grauiter incurrere: nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

Actor. 16.

In sermone de auguriis.

SACRAE SCRIPTVRAE ET NOMINUM *Dei abusus execrabilis, in curationibus morborum magicis, & quibusdam alijs actibus. Cap.* IIII.

HVc, ut *ἐμπῶα* suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atq; in sui amorem emendicato lenocinio, alios cautè illiciat, uerba Scripturæ sacræ pura, uel instituto immixta, item Dei nomina, uelint nolint, cõtorquẽtur: uerùm quàm conuenienter, iudicent illi, qui penitius mysticum Dei uerbum, eius essentiam ac uiuã uim intelligũt. Sed hunc uerbi Dei abusum prorsus detestabilem, & hanc sacratissimi Dei nominis prophanationem, scelus horribile di-

cendam esse meritò, fateamur necesse est. Nec profectò mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumelioſius, quàm ex prolata Scripturæ ſententia, aut nomine Dei pronunciato contra deſignatum à Deo Scripturæ ordinem, & ſacratiſsimi nominis uſum, & rebus quibuſcunq; uel ludicris uel ſerijs, aut cõtra morbos, nouam exilire uim effectricem, qua id obtineamus quod propoſuimus. Cuiuſmodi hæc ſacroſancta de Chriſti oſſibus à Iudęis non confringendis exiſtit prophetia: Os non comminuetis ex eo. Si quis hæc uerba proferens, dẽtes cõtingat, dum Miſſa peragitur, dẽtium dolorem ſedari credunt. Alius ante febris acceſsionem manus cum ægroto lauat, ſecretò ad febris ſanationem Pſalmum illum enarrãs, Exaltabo te Deus meus rex. Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat: Æquè facilis tibi febris hæc ſit, atq; Mariæ uirgini, Chriſti partus. Contra eandem: Recipe tres panes Miſſales: in uno ſcribe, Qualis eſt Pater, talis eſt uita: in altero, Qualis eſt Filius, talis eſt ſanctus: in tertio, Qualis eſt Spiritus, tale eſt remedium. Hæ tres hoſtiæ ſic inſcriptæ, dandæ ſunt febricitanti, ut eas ſingulis trium continuorum dierum ueſperis deuoret: ſed ea conditione, ne ijs deuoratis quicquã cibi aut potus eodem die ſumat. Iubetur quoq; ſingulis ueſperis quindecies recitare orationem Dominicam, & toties ſalutationem Angelicam, ad gloriam & laudem ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Aliud aduerſus eandem: Duc ægrotũ feria ſexta ante ſolis ortum uerſus Orientem, qui expanſis ad ſolem manibus ſtabit, deinde hæc uerba dicito: Hodie dies illa eſt, qua Dominus Deus ad crucem acceſsit: ſed ſicut crux nunquam amplius ad eum ueniet, ita nunquam amplius ueniat ad te tam æſtus quàm frigus: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † ſancti. Deinde recitato nouies ternas orationes Dominicas, & ternas ſalutationes Angelicas. Hæc ut efficacia ſint, non uno die, ſed tribus continuis diebus perficienda ſunt.

Exod.12. Ioan.19. Contra dentium dolorẽ.

Aduerſus febrem.

Pſal.144.

Sunt qui ad ſanguinem reſtringendum accipiunt aquæ frigidæ cyathũ, cui inſtillãt profluentis ſanguinis guttas tres, & inter unamquamq; legunt orationem Dominicam, & Angelicam ſalutationem. Hinc patienti propinãt, rogando, Quis te iuuabit? Reſpondetur: Sancta Maria. Tum ſubditur: Sancta Maria hunc fluentem ſanguinem firma. Inſcribunt alij laborantis frontiſanguine effuſo, Cõſummatum eſt. Sunt qui in ſanguine ſiſtendo hæc recitant: Sanguis mane in te, ſicut fecit Chriſtus in ſe: Sanguis mane in tua uena, ſicut Chriſtus in ſua pœna: Sanguis mane fixus, ſicut Chriſtus quando fuit crucifixus. Ter repete. Item: † In ſanguine Adæ orta eſt mors: † in ſanguine Chriſti redempta eſt mors: † in eodem ſanguine Chriſti præcipio tibi † ô ſanguis, ut fluxum tuum cohibeas. Aliud: De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem ſanguinẽ cohibere nituntur his uerbis: Chriſtus natus eſt in Bethlehem, & paſſus in Hieruſalem, ſanguis illi turbatus eſt: dico tibi per Dei uirtutem, & omnium ſanctorum auxilium, ut conſiſtas, quemadmodum Iordanus, in quo ſanctus Ioannes Dominum noſtrum IESVM Chriſtum baptizabat, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Tene innominatum digitum in uulnere, & fac cũ eo tres cruces ſuper uulnus, dic quinquies Pater noſter & Aue Maria, & ſemel Symbolum in ſanctorum quinque uulnerum honorem. Hic inſignis philoſophus Iulius Scaliger ad

Ioan.

Carda-

Cardanum ſcribit: Declaraſti præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcátationis, in tuis Antilogijs: exire à faſcinatricis animo facultatem, atque aërem immutare, cuius corruptione ueneficæ ſpei finem illa conſequatur. Quòd ſi uerba tua ſanguinem ſiſtunt ex inciſa uena profluétem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, propè dixerim, impietas in alia ratione.

Vt à quibuſcunque malis & peſte conſeruarétur Hiſpani atq; Itali, dum in Belgis bellum faciunt, anno ſupra milleſimum ſexageſimo octauo, hac forma & uerbis, ex authoritate Pontificis Romani, ſe tutos fore, eorũ quidam gloriabantur: † Crucem pro nobis ſubijt: † & ſtans in illa ſitijt IESVS, ſacratis manibus, clauis ferreis & pedibus perfoſsis, IESVS IESVS IESVS: Domine libera nos ab hoc malo & ab hac peſte. inde ter recitatur Pater noſter, & ter Aue Maria. Iiſdem uexilla & arma neſcio quibus ceremonijs & exorciſmis eodem anno palàm in templo aduerſus hoſtes conſecrabantur: ſed cuius ſucceſſus prærogatiua, quãdoque hiſtoriarum huius belli ueritatem teſtaturam, non dubito. Vexillum primarium, Margaritæ quæ diabolum uiciſſe fertur, nomen ſortitum eſſe audio: equo item Viceregis in ſacello ſuum fuiſſe locum, ubi celebraretur Miſſa. Continebat & dux exercitus uexillum in manu, quamdiu ſolennibus ritibus idipſum, uti campanæ ſolent, baptizaretur. Ornabat & hunc actum effigies D. Virginis Mariæ cum filiolo in eodem uolans, & duæ complicatæ manus ad ſtipulantiũ morem. Narrat Beniuenius, ariolum duobus digitis uulneri militis ſuperpoſitis, & carminibus neſcio quibus inſuſurratis, telum in dextram partem immiſſum, oſsiq́; ſiniſtræ ſcapulæ infixum, redire ex oſſe iuſsiſſe. Vnde (ſcribit) etſi abſq; ægroti noxa, non tamen ſine utriuſque animæ diſpendio miles curatus eſt. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios ſuis fraudulẽtis perniciosisq́ue actionibus ſibi deuinciret. Gratis autem huius myſterij donum à me accipe. En, dicito tribus uicibus flexis genibus: Oremus præceptis ſalutaribus moniti, & cum Pater noſter & Aue Maria, cum ſigno † miles Hebræus impietate motus percuſsit Dominum Ieſum Chriſtum. † Domine Ieſu Chriſte, precor te † per illud ferrum † per illam haſtam † per illũ ſanguinem † & per illam aquam, ut foras extrahas illud ferrum † in nomine Patris † & Filij † & Spiritus ſancti, Amẽ †.

Adteli extractionem.

Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis uirum nobilem, librum conſcriptum execrabilem, flammis dignisſimum, plenum exorciſmis, frequenti crucis conſignatione, & ex ſancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti finitis, cõtra equorum nõ modò morbos quoſlibet, ſed & quæcunque eorum impediméta: ut ſi uel calceus equo ferreus in itinere excidiſſet, ſtatim precatione eiuſmodi recitata, illæſus ungula ad ſtabulum progredi crederetur, etiam longiſsimè diſsitum.

Contra uermes equum infeſtantes, tribus diebus ante ſolis ortũ quæ ſequuntur, dicito & facito, ſuper equo: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † ſancti, exorciſo te uermem per Deum Pa † trem, & Fi † lium, & Spiritum † ſanctum, ut nec carnem nec ſanguinem nec oſſa huius equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit ſanctus Iob, ac tanta bonitate, quantus fuit ſanctus Ioannes, quum baptizaret Dominum noſtrum in Iordane,

Contra equorum uermes.

dane, in nomine Pa † tris & Fi † lij & Spiritus † ſancti. Recita deinde ter orationem Dominicam & ſalutationem Angelicam, in dextram equi aurem, ad gloriam ſanctæ Trinitatis:

† † † †

Dominus, Filius, Spiritus, Maria.

O curas hominum, ô quantũ eſt in rebus inane.

Ne uinum inuertatur. Pſal. 33.

Vt uinum eo anno non peruertatur, uaſi inſcribit Aphricanus: Guſtate & uidete, quòd bonus eſt Dominus.

Serpentum coniuratio.

Hac impietatis formula ſerpentes quoque coniurãtur: † Adiuro te ſerpens hac hora per quinque ſacra uulnera, ut hoc loco cõſiſtas, nec mouearis, tam certò quàm Deum ex uirgine pura natum eſſe cõſtat. † Exorzizo te ſerpens in nomine Patris, Filij & Spirituſſancti. † Impero tibi ſerpens per dominam noſtram Diuam Mariam, ut mihi obſequaris, quemadmodum cera igni, & ignis aquæ, ut nec mihi nec ulli Chriſtiano noceas, tam certò, quàm Deus ex immaculata uirgine natus eſt. † Proinde te eleuo † in nomine Patris & Filij & Spirituſſancti. Eli laſs eitter eli laſs eiter eli laſs eitter. Te uermem ad me accedere oportet, quemadmodum ad Iudęos Deus noſter acceſsit: te uermem à me diſcedere oportet, uelut à Iudæis diſceſsit Deus noſter.

Interim ſcelera hæc & blaſphemiæ exterminandæ ſuos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impunè exercentur, noui. Atqui uix hæc merentur ut Cabaliſtarum cõmentis aſsimilentur, qui decem Dei ueri nominibus, & angelorum, quorum in ſacris Biblijs fit mentio, ea quæ magnificè pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem conniuente, plerunque conficiunt) peragere ſe aſſeuerant. Horum Cabala ligaturis & nefarijs magiæ nugis ſcatet fœteq; : de quibus etiam librum conſcripſit Coſta ben Luca apud Hebræos. Verè hic Clemens ait: Vſque ad hoc res denique acceſsit, ut cum uerbo Dei fugentur dæmones, per quod eſſe prouidentiam declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem confirmandam, quomodo etiam hoc ex contrarijs imitetur. Sic ſerpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac poteſtati Dei contrarias inducere ſanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit magica ars miniſteria, animarum ſuſcitationes, contra hæc & figmenta dęmonũ ponens.

Chryſoſtomus ad ſeductos ligaturis & incantamentis ob immixtũ Dei nomẽ: Non ligaturas (inquit) tantùm, ſed etiam excantamenta tibi conducis, uetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubeſcis, poſt tantam ad hæc trepidans diſciplinam: & quod grauius eſt errore, quando hæc admonemus & diſſuademus, putantes ſe excuſari, dicũt: Chriſtianam eſſe hanc mulierem excãtantem, nihilq; aliud loqui quàm Dei nomen. Propterea enim magis eã odi & auerſare, quòd Dei nomine ad cõtumeliam utitur, dum ſe dicens eſſe Chriſtianã, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, ſed tamen erant dæmones, Chriſtoque ita loquebantur: Nouimus te, quoniã es ſanctus Dei. & tamen ipſos increpauit, & eiecit. Propterea obnixè oro, ut uos ab hac fallacia pũros conſeruetis: & tanquam baculũ, Dei uerbum habeatis. Condemnat item eos, qui in ægritudinibus ſuorum infantium, relicto Chriſti auxilio, & medicæ artis remedijs, confugiunt ad faſcini curatrices mulierculas futiles, aduerſus quas ſic docet: Chriſtus eijcitur,

citur,& inducitur temulenta & nugatrix anus, mysteriũ crucis cõculcatur, & seductio diaboli tripudiat. Quid uerò & alia ridicula commemorem? cinerem, salem, suliginem, & rursus uetulam in medium productam? reuera ridiculum & dedecus. Et oculus quisque, inquit, puerum fascinauit. Quousque Sathanica ista? quomodo non ridebunt nos Græci, quando illis dicimus,magnam esse crucis uirtutem,quum uideãt nos istis egere,quæ ipsi derident? Nónne Deus medicos dedit, & pharmaca?

MAGICI MODI FVRIS INVESTIGANDI, LÆDENDÆ SAGÆ, & maleficij amoliendi, cum blasphemo diuini nominis & sacræ Scripturæ abusu. Cap. V.

Modus inuestigandi furacis.

NOn alienum ab hoc argumento modum inuestigandi furis interseram, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conuersus ad Orientem, in crystallo crucem facito cũ oleo oliuæ: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo thoro natus, annorum decem uel circiter, capiat manu dextra crystallum. à cuius tergo tu genibus flexis prouolutus, ter summa cum ueneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena,mater regis Constantini,quæ crucem Domini nostri IESV CHRISTI inueniisti,per illam sanctissimam deuotionem & inuentionem crucis, & per illam sanctissimam crucem,per illud gaudium quod habuisti, quando illam sanctissimam crucem inueniisti, & per illam dilectionem quam erga filium tuum regem Constantinũ habuisti, & per illa summa bona, quibus frueris perpetuò,ut commonstres in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo uidebit puer, rogabis quæcunque uolueris, & respondebit angelus. Hoc autem facies in solis ortu, cum iam emerserit,& aër serenus clarusque extiterit.

Irridere eiusmodi commenta (inquit Cardanus) semper consueueram, quanquam hoc ipsum experimẽtum à multis probaretur, haberetúrque secreti loco. Verùm contigit, ut puer quidam contubernalis ac sciolus affirmaret, se uidisse in phialæ collo furẽ, de quo interrogabatur, qui in imum descendisset, nec amplius apparuisse, idemq; alios duos spectasse: in aduentu item ipsius quasi fulgur illuxisse, ac manum capiti imaginem admouisse, capitiumque antè retraxisse. Erat autem phiala uitrea, nitidaque, aqua sacrata plena,in linteo expiato collocata: linteum uerò erat instratum scamno, tres candelæ cereæ accensæ & lustratæ: super os phialæ duo oliuæ folia transuersè in crucis formam imposita. Perbreuis accedebat coniuratio: Angele sancte,angele candide,per tuã sanctitatem, meamque uirginitatem, ostende mihi furem. & hæc super os phialæ obmurmurãt: prius uerò precationem Dominicam, & salutationem Angelicam, singuli genibus flexis proferunt ter, ac singulis uicibus pollicis ungue crucem super phiala signant. Soli astant in obscuro. Videbãt integrum hominem, pallium habentem, capite prono,caluum, ascendentem descendentemque in phialæ collo,non aliter quàm solent atomi in sole. Visus est autem fermè ad octauam horæ partem. Totum hoc spectaculum ad tres horas perdurauit: nihilominus,ut author rei ait,fur non est deprehensus, neque inuenti calices duo argentei, qui perierant. Referũt, eum qui sustulit,si ritè hæc peragantur,aliquid pati,dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia incessit

Li.16.cap.93. de Rer. uarietate.

cupido, adfuitq; occasio. Mulier quædam contubernalis desiderio uidendi quædam capta, aduocat aliam mulierem admodum eiuscemodi rerum peritam: adornant sacrificiũ, tres puellæ (ut referebant ipsæ) uiderũt multa: ego tunc temporis aberam. Denuò mulierem aduoco, paratur sacrificium: folia oliuæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla salutatio Angelica, sed tentoriolum solum undique concluſum aditur. Adest & ipsa fœmina, quæ nõ solùm uidebat, sed & puellæ: non in phialæ collo, sed in cono illo qui super eius fundo consistit: non in aqua, sed uitro: non perfectas imagines, sed quasi partem solùm superiorem: non magnas effigies, sed non minores minimi digiti ungue: nõ descendẽtes è superiore parte, sed ex imo quasi coni uacuo ascendentes, uidere se referebant puellæ, puerq; ille de quo iam antea dictũ est, qui & fratrem tunc in Hispanijs degentem cõspicere se asserebat, puellæ alios sibi cognatos: mira res, seu fabula. Cum ab initio filium magæ cernerent (is erat puer & monachus) illiusq; aspectu delectarentur, rogabant eam ut dimitteret: negauit se facturam, quòd interim ipsius filius torqueretur. Referebat aliquando Iosephus Niger, harum rerum maximè peritus, dæmonẽ pueris se sub forma Christi ostendisse, petijsseq; ut adoraretur: quod cũ polliceretur quidam se facturum ea conditione, si dæmon eius cogitationes aperiret: inde iratus hic euanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quasi in extrema erat aquæ superficie (nam phialæ aqua tantùm ad collum usque, aut paulo altius consurgebat) hoc saga angelum, cum nauicula textoria in manu, esse dicebat: puellæ illius faciem in uacuo se uidere aiebant, tanquam pueruli: puer, solum brachium cũ nauicula. Hic, ut referebant, perpetuò circumfertur ac uidetur: nam reliquæ imagines statim abeunt. unde anus illa imperare uidebatur, ut pueris ludimagistri, unamq; imaginem statim post aliam euocare. Cumq; ipsa alijs commonstraret, scischitatus sum, quo modo ipsa quæ iam filios quinq; pepererat, spectaret quæ ego non uiderem? se facturam respõdit ut conspicerem: uerùm opus esse festo D. Ioannis baptistæ, aut Natalis Domini, ait. Iam in foribus erat id festum, accedo media nocte, docet arcana: ea erant sex uerba, quæ multiplici sensu explicari poterãt, sed (meo iudicio) in Christi contemptum potius maximum, quàm gloriam. uelut, Iesus transit, significare potest quòd moriatur, quòd transeat per uiã, & quòd finem habeat. qui sensus uidetur uerior esse, cum subijciat, Ego sum: deinde, Angele sancte, & reliqua. Deprehendi meras esse fabulas, nec quicquã illam scire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitasset nescio qua arte: ut margaritæ mihi uiderentur, uolebat. Forsitan constanti illa sua intrepidaq; opinione puerulos, alioqui faciles, in suam trahit sententiam: atque ita se uidere fatentur, quæ minimè uident. Etenim puellas, de quibus dixi, tandem eò adegi, ut nihil se uidisse faterentur: cum multæ, ne uideantur corruptæ, se uidere simulent. Hucusque Cardanus.

Vt in hoc actu blasphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abusus euidentius innotescat, exempla prodendi furis uel sagæ, ex sacrificii libro clàm à me subtracta, annectam. Accede fluẽtem aquam: inde collectos tot numero lapillos, quot sunt de quibus furtum commissum suspicaris, domũ confer, & ignescant: hinc sub limine sepeliantur, per quod ingredi consueuerunt

uerunt homines, & triduum relinquá tur: postea ante solis ortum eximantur: deinde scutella cum aqua imponatur circulo, trásuersa obliquaq; mixtim cruce insignito, cui inscriptũ est, Christus uincit, Christus regnat, Christus imperat. Scutella adhæc cruce signata, & formula coniurationis per Christi passionem, mortem & resurrectionem adhibita (quam propter impiè curiosos celo) in aquam singuli lapilli in cuiusq; suspecti nomine conijciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit uentum, tum calculus tanquam ignitum ferrum, feruorem concitat. Vt insontem grauet, fraudetque, eiusmodi fingere ebulitionem, diabolo non est difficile.

Ex oculo excusso sic fur cognoscetur. Primùm leguntur septem Psalmi, cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum Patrem & Christum, item exorcismus in furem: hinc in medio ad oculi similitudinem uestigio figuræ circularis nomi nibus barbaris notatæ, figitur clauus æneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturq; malleo cypressino, & dicitur: Iustus es Domine, & iusta iudicia tua. Tum fur ex clamore prodetur.

Si furem, fagam, inimicum secus lędere uoles, & malum tolli: ante solis exortum, die sabbathi, ramum auellanæ anniculum abscindes, sic dicens: Ego te ramum huius æstatis resecо, in illius nomine, quem cædere aut mutilare institui. Inde in mensa sternatur tegumentum, additis his uerbis: † In nomine Patris † & Filij † & Spiritus sancti †. ter hæc & sequentia recitentur, & incute, droch, myrroch esenaroth † betu † baroch † ass † maaroth. postea dic: Sancta trinitas puni hunc, qui id mali designarit, atque hoc auser per magnã iusticiam tuam, † elon † elion † emaris ales ege: in tegumentum incute. Blasphemiam uides.

VT RES FVRTO SVBLATA *restituatur, anathema magicum.*

Caput VI.

ANathema hoc S. Adalberti magicum potius ob diuini nominis & sacræ Scripturæ abusum, quàm Christianum, hic ea adijcio ratione, ut occulta eiusmodi actionum plerisque religiosis hominibus usitatarum impietas oculis omnium magis eluceat. Cautionem tamen lucri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo scilicet præsumat anathematizare anathema huius sancti sine licentia prælatorũ sancti Adalberti & Diœcesani loci, sub pœna anathematis prædicti, &c. ut ipsi loquuntur. illud autem tale est:

Anathema S. Adalberti magicum.

Ex authoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti, & sanctæ Mariæ uirginis matris Domini nostri IESV Christi, & sanctorum angelorum & archangelorum, & sancti Michaëlis, & sancti Ioannis baptistæ, & ex uice beati Petri apostoli & aliorum apostolorum, & sancti Stephani & omnium martyrum, sancti Sylueстri & sancti Adalberti & omnium Confessorum, & sanctæ Alegundis & sanctarum uirginum & omnium sanctorum qui sunt in cœlo & in terra, quibus data est potestas ligandi atq; soluendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus uinculo anathematis, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregamus illos fures, sacrilegos, seu raptores, operarios, consiliarios, coadiutores, coadiutrices, qui hoc furtum siue malum perpetrauerunt, siue sibi inde aliquid usurpauerũt: sit pars eorum cum Dathan & Abiron, quos terra propter eorum peccata & superbiã deglutiuit: sit etiam pars illorum cum Iuda traditore, qui Dominum precio

uendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis qui dixerunt Domino Deo, Recede à nobis, uiarum tuarum ſcientiam nolumus: fiant filij eorum orphani: ſint maledicti in ciuitate, maledicti in agro, in campo, mal. in ſylua: ſint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: mal. in curia, in uia, uilla: mal. in caſtro, mal. in flumine, mal. in eccleſia, in cœmiterio, in tribunalibus iudicij: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, uigilando, dormiendo, bibendo: mal. palpando, mal. ſedendo, iacendo: maled. ſtando, mal. in ocio, in omni tempore: mal. in toto corpore, in tota anima, & in quinque ſenſibus corporis: mal. in omni loco: mal. fructus uentris eorũ, mal. fructus terræ eorum, mal. ſint omnia quæ eorum ſunt, maledictũ caput eorũ, ora, nares, naſus, labia eorum, fauces eorũ, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorũ, guttura, pectora, corda, uenter, iecur, uiſcera omnia, ſtomachus: mal. ſplen, umbilicus, ueſica: mal. crura, tibia: mal. pedes, pedicæ eorum: mal. colla, mal. ſcapulæ, maled. dorſa eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus: mal. ungues in manibus & in pedibus: mal. coſta, genitura, genua: mal. caro eorũ, mal. oſſa eorũ, mal. ſanguis eorum, mal. pelles corporis eorũ, mal. ſit medulla in oſsibus eorum, maled. ſit ſuperior pars à capite uſque ad plantas eorum: quicquid intereſt, totum maledicatur, ſcilicet quinque ſenſus ſui, uiſus, auditus, guſtus, odoratus & tactus. Et maledicãtur in ſancta cruce, & in Chriſti paſsione, & cum quinque uulneribus Chriſti, & cum effuſione ſanguinis Chriſti, & cum lacte uirginis Mariæ. Adiuro te Lucifer cum omnibus ſatellitibus tuis, *a* cum Patre & Filio & Spiritu ſancto, & cũ humanitate & natiuitate Chriſti, & cum uirtute omnium ſanctorum, *b* ut nullam habeas requiem diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitũ, ſiue mergantur in fluminibus, ſiue ſuſpendantur, uel deuorentur à beſtijs, ſiue comburantur, ſiue interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnibus uiuentibus. Et ſicut Dominus beato Petro apoſtolo & eius ſucceſſoribus, *c* quorum uices tenemus, & nobis quamuis indignis poteſtatem contulit, ut quodcũq; ligaremus in terris, ligaretur & in cœlis: & quodcũq; ſolueremus in terris, ſolueretur & in cœlis: ſic illis, ſi emendare noluerint, cœlum claudimus, & terrã ad ſepeliendũ negamus, ſed ſepeliantur in paſcuis aſinorũ. Inſuper ſit terra maledicta, in qua fit ſepultura eorũ, pereãt in futuro iudicio, conuerſationem cum Chriſtianis non habeant, neq; corpus Domini, quũ in mortis articulo ſunt, ſuſcipiant: fiant tãquam puluis ante faciem uenti: & ſicut Lucifer abiectus eſt de cœlo, & ſicut Adam & Eua de Paradiſo expulſi ſunt, ſic expellantur de quotidiana luce. Item conſociati ſint cum illis, quibus Dominus dicit in die iudicij: Ite maledicti in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: ubi uermis nõ morietur, nec ignis extinguetur. Et ſicut candela de manib. meis eiecta extinguitur, ſic opera eorũ & animæ eorũ in fœtore barathri extinguẽtur, niſi reddant quod furati ſunt, infra certũ terminũ. Amen dicant omnes: poſtea cantabitur, Media uita in morte ſumus, &c.

Anatome hominis.

Veri. *gni.* *th*

Matt.

1. Cor.

a Præter uniuerſam huius impietatis farraginem en quàm cõuenienter hic ſçoniungatur Lucifer eiuſque ſatellitium cum Patre, Filio & Spiritu ſancto, &c. Quàm profectò hic exclamare lubet, Quæ communio Chriſto cum Belial?

b Hinc

b Hinc constat (si quid ualent imprecationes) theologicum anathema mortalibus quæcũq; infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias, quæ utplurimùm nec legere, nec eiusmodi coniurationum portenta ob extremam ferè ętatem, fœmineum sexũ, & nimis grauem ingenij stuporem fingere, multo minus usurpare norunt.

c Tam impium hoc esse anathema sentio, ut publici edicti anathemate, eius etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claues regni cœlorum, Petro prædixit Christus, doctrinam scilicet cœlestem, cuius potẽtia quicquid ligaret, ligatũ foret, &c. Non blasphemorum eiusmodi anathematum fulmina cõcessit, multo minus mãdauit.

Alij quidam uiri Ecclesiastici eodẽ ferè modo, hoc est, tanquam magico incantamento usi sunt Psalmo 108. secundum uulgarẽ distributionem, certa persuasione ducti, cõtra quem cũq; ardua hæc & dura pronunciassent solùm uerba, illum protinus uel interiturum, uel ut longissimè, annũ superuiuere non posse. Verùm aliò prorsus spectat hic Psalmus, querelis, lachrymis & suspirijs potissimùm aduersus eiusmodi scribas & pharisęos plenus, cuius & genuinam sententiã sine negocio capies, si eum personæ Christi applicueris, grauiter expostulantis de Iuda proditore, & Iudæorum sanguinem innocentis sitiẽtium crudelitate. Ipsa Dauidis uerba adscribo, ut quantã uim sępe patiatur sacratissimus ille sermo, nemo non intelligat.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.

Loquuti sunt aduersus me lingua dolosa, & sermonib. odij circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis.

Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.

Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius.

Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.

Fiant dies eius pauci, & episcopatũ eius accipiat alter. *Ioan. 17. Actor.*

Fiant filij eius orphani, & uxor eius uidua.

Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, & eijciantur de habitationibus suis.

Scrutetur fœnerator omnem substãtiã eius, & diripiãt alieni labores eius.

Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in cõspectu Domini, & peccatum matris eius non deleatur.

Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorũ, pro eo quod nõ est recordatus facere misericordiam.

Et persequutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.

Et dilexit maledictionem, & ueniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut uestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleũ in ossibus eius.

Fiat ei sicut uestimentum quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur.

Hoc opus eorum qui detrahũt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduersus animam meam.

Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia suauis est misericordia tua.

Libera me, quia egenus & pauper

ego sum, & cor meum conturbatum est intra me.

Sicut umbra quũ declinat, ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ.

Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum.

Et ego factus sum opprobriũ illis: uiderunt me, & mouerunt capita sua.

Adiuua me Domine Deus meus, saluum me fac secũdum misericordiam tuam.

Et sciant quia manus tua hæc, & tu Domine fecisti eam.

Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, seruus autem tuus lætabitur.

Induantur qui detrahunt mihi, pudore: & operiãtur sicut diploide, confusione sua.

Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

Qui astitit à dextris pauperis, ut saluam faceret à persequentibus animã meam.

Aduersus uniuersam nimisq; inolitam pluribus in locis apud religiosos, anathematis cõsueti impietatem, hoc sacrum diuini Chrysostomi consilium ex sermone de Anathemate, cunctis amplectendum propono: Eapropter uos oro, inquit, ne uobis uerba hæc mente excidant. Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathemizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

DE SACRILEGO, ITEMQVE *genuino uerbi Dei usu, & impio sanandi maleficij modo.* Cap. VII.

PORRÒ, quódnam sacrilegium grauius existimaueris, quàm omni propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam sceleratè uenerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto eius uerbo uim inferre, & rapere intorqueq; ad dæmonij præstigias in Dei cõtumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore uictus Dei Filius CHRISTVS IESVS deprompsit, promulgauitq; miserorum & perditorum hominum causa: ut hi cum essent lapsu primorũ parentum à Deo separati, omniq; gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerent, haberentq; certa & expressa diuinæ erga se uoluntatis testimonia, quibus se in ueris animorum consternationibus, & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent? ut prolixius docet Peucerus in suo de Diuinationibus commentario. *Verbi D. nomen*

De genuino sacræ Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura diuinitùs inspirata, est utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credẽti. Ad Hebræos 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinque incidente, ac pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus, nimirum ad renouãdam hominum corruptam naturam, traditum est Dei uerbum. Hoc præstat fide apprehensum in cordibus credentiũ, cooperante Spiritu sancto, qui per uerbum efficax est: non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impijs ipsius ministris ore solum prolatũ, alias exerit uires, quàm quò destinatum ab initio fuit. Cumq; pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Dei tui in uanũ: nõ enim insontem habebit Deus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei *2. Tim. Rom. Deut.*

Dei sui in uanum: certissimũ est,& irrefragabiter uerum, eos omnes qui eiusmodi incantationũ Scripturæ sanctæ fuco uelatarum ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere pœnas. Quare si quis effectus sub horum uerborum pallio, uel uerè uel fascino uideatur consequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit,aut decedit uirtuti uerborum,ab impijs his hominibus pronũciatorum. Confirmat hæc Augustinus, dicens: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianum: ut cum interdum per illa sacrilegia,aliqua remedia,in illa infirmitate percipere,& aliquid uerum potuerint agnoscere, facilius diabolo credãt. Sed qui totam religionẽ Christianã desiderat custodire,oportet ut hæc omnia tota animi uirtute contemnat.

Memorandum fallacis curationis maleficij dæmoniaci,cum certa benedictionis formula exemplũ, ob historiæ continuatum tenorem, superiori Libro conscriptum inuenies. Cui obiter adijciatur alter modus superstitione priorem uincens,atq; ex sacrifici libro exscriptus, ut hinc de reliquis eiusmodi sanationibus pręiudicium cõcipiatur. Accipe tres olei uiolacei mensuras: & consistens contra solem, ante eius ortum, exprime nomen hominis læsi,& matris eius,& angelos gloriæ qui stant in gradu sexto, septem diebus,ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus sub sole,& oleo uniuersa inungatur caro:hinc coram sole suffumigetur myrrha,olibano,& præcipuis aromatibus: deinde istos honoris angelos inscribe in argenti lamina,quæ cum aromatum incenso suffita,in collo suspendetur. Vicesima die mensis hoc fiet cum successu, ut maleficio affectus curetur,

MAGICAE ET SVPERSTITIOsæ *morborum curationes, adhibitis quandoque carminibus, plerunque uerbis ignotis: & quòd tota uerborum uirtus ab harmonia cœlesti non pendeat. Cap. VIII.*

HVc pertinent superstitionum & uerborum ignotorum, quibus utrum bene aut malè preceris ignoras,monstra: haud dubiè à malis inuẽta hominibus,& pro libidine excogitata,quæ cum Dei contumelia in sacrosanctæ nostræ medicinæ cõspurcationem calumniamq́ue furtim irrepsêre. cuiusmodi hi usurpãtur rhythmi contra epilepsiam: *Curationes magicæ, superstitiosæ & impiæ.*

Caspar fert myrrhã,thus Melchior,Balthasar aurum
Hæc tria qui secũ portabit nomina regum, (rũ:
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Item, arrepta ægroti manu, in auribus immurmuretur:Adiuro te per Solem & Lunam, & hodiernum Euangelium à Deo traditum D. Huberto, Egidio,Cornelio & Ioanni, ut surgas, nec in terram relabaris, in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti, Amen.

Ita antiquitas credebat, uerbascum cum sua radice tusum,uino aspersum, folioq́; inuolutum,& in cinere calefactum,strumisq́; impositum,eas abigere, si hoc feciſſet uirgo ieiuna ieiuno, & manu tangens supino dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere,quã nuda uirgo restinguat. Atque ter hic despuendum putabat. *Ad strumas.*

Adhæc,ut sanguinis fluxus inhibeatur,in usu est: In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Chunrat cara sarite confirma cõsana imaholite. Item:Sepa † sepaga † sepagoga † sta sanguis, Consummatũ,in nomine Patris † podendi † & Filij † pandera † & Spiritus sancti † pandorica † pax tecũ, Amen. *Ad sanguinis fluxum. Vide cap. 4. antè.*

Addam, quòd carmine apud Homerum,sauciato Vlysi sistere sanguinem potuit Autolyci filius. Serpentina per uiam portata fugere serpentes,bufo- *Plin lib.28. cap.2.* *Contra serpentes.*

nes, lacertas, & quicquid uenenosi in uia fuerit, creditur. Quod hac ratione quoque experiuntur: fit in terra circulus trina circuitione ijs uerbis, In nomine Patris an † & Filij elion † & Spiritus sancti tedion † Pater noster. Hinc ter dicitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & cõculcabis leonem & draconem, trina circuitione. Tunc in circulo, quicquid id fuerit, alligatum apparet. Quàm hic non im-
1. Corinth. 6. meritò exclamare lubet: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ cõcordia Christo cum Belial? Theophrasto ischiadicos sanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, astararies, & reliqua. Est qui contra arthritidem, manu sua arbusculam iuniorem inserit, preculis simul fusis eodem in loco: tamque diu morbum exulare credit, quàm illa uiuis radicibus germinet: ubi uerò interierit, recurrere malum: sed tum ad huius amuleti repetitionẽ redeũdum. Si duo maleficio læsi, mutuo se grauiter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribantur uerba: Abrac amon filon. & offeratur utriq; edendus panis: hinc perpetuus utrinsque subsequetur amor.

Canis rabidi curatio magica. Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni khiriori essera khuder fere. inde uoratur. Vel hoc scriptũ in papiro aut pane, homini siue cani in os inseritur: O' rex gloriæ Iesu Christe, ueni cum pace in nomine Patris † max in nomine Filij † max in nomine Spiritussancti † prax Caspar Melchior Balthasar † prax † max † Deus y-max †. Non infimæ sortis nobilem cognoui, simili curationis ratione celebrẽ, qui pomi particulæ inscribit, Hax pax max Deus adimax, atque edendam illã uenenato à cane rabido porrigit. Voces autem corruptæ sunt ex ignoratione linguæ Latinæ & literarũ, ubi fortè is nobilis in schedula Germanica comperit ad eiusmodi curationem has ualere uoces, hoc † po † mo† Deus adiuuet †, cum crucibus interstinctas, uti ferè in similibus superstitionum mysterijs fit, cruces ex affinitate, x literam esse ratus, hax pax max Deus adimax, legit, & in pomo exarauit. A' singulis autem medium stuferum Brabanticum postulare eum audio. qua pecunia congesta, sacellum prope arcem suam extruxit, missis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohonestatum, uti fertur. Vt uerò huic mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole uelut iure hæreditario propagari eam curationis efficaciã, nec ad alios posse deriuari, temerè credulis persuadetur. Similibus diabolicarum uocum portentis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculum quoque hoc scriptum appenditur: Strigiles falcesq; dentatæ, dentium dolorem persanate.

Aduersus febrem quotidianam, pomi tribus particulis seorsum inscribitur, uni, Increatus pater: alteri, Immensus pater: tertiæ, Æternus pater: easdẽ ieiunus tribus diebus edat. Si minus successerit, in pane missali scribitur: O' febrem omni laude colendã: in altero, O' languorẽ sanitati & gaudijs ascribendum: in tertio, Pax † max † fax †. eundẽ ægrotus uorat ieiunus. Si nec hic modus iuuerit, denuò in pane dicto toties pingatur: Pater pax † adonay † filius uita † sabaoth † Spiritus sanctus † tetragrammaton †. quem tribus diebus ut suprà, mane absumat. Quidam ad febrem omnis generis intermittentem, uirgas duas parallelas uerborũ ui medijs partib. committit, ipsoque contactu uincit crucis effigie, quam collo subnectit: sic quidem multos leuat, sed qui ferè grauius recidãt.

Con-

Contra febres, thoraci lignum rotundũ applicant Turcæ, deinde illud alio ſimili ligno percutiũt, neſcio quid ſubmurmurantes. In collo ſchedulam cõtra eaſdem ſuſpendebant quidam ſuperſtitioſi monachi, iubentes ſingulis acceſsionibus quaſdã effundere preces, & poſt tertiam acceſsionem bene ſperare. Quis non animaduertit fucũ? In primis plurimùm ualet confidentia, nec in principio conſilium quæritur: deinde in acutis, iam morbo adulto, uix fieri poteſt quin poſt tot paroxyſmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis uirtute ob ſcriptum euenit ſanitas, cur non eueſtigiò ea ſequitur? Exaratas item has uoces, Gibel got gabet, roſtro pulli imponunt: inde ſtylo præacuto huic caput rectà in medio pertundunt, pullusque exilit ac uiuit, maximè in ęſtate. Ea autem deliteſcit cauſa, quòd pulli caput cerebrumq; oſſe utrinque diuiditur: inter quod in medio diſtinctum, ſtylus quà facilè poteſt, penetrat: nec quicquam, illæſo cerebro, uitæ decedit. Verbis porrò eam ineſſe uim exiſtimat uulgus, earũ rerum imperitum. Atqui ab illis ſi uirtus ea promanat, cur tranſfixo hœdi ſiue hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Conſtantini, in piſcium captura: Iao Sabaoth. Carminibus adhæc equos apud Nigritas ſtrenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloyſius Cadamuſtus. Iure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium deriſit: ipſiſq; Dioſcoridem prętulit, qui non imprecationibus & uerbis ſuperſtitioſis, uelut illi, tradiderit medicinam.

Nec profectò hic in noſtratium mulierculorum gratiam prætermitti oportuit erucarum è braſsicis abigendarum amuletum in Ducatu Montenſi rhythmis Germanicis uſurpatum in hanc ſententiam: Vobis dilectis erucis tam conueniat hic autumnalis eſus, quàm Mariæ placuerit, ubi bibebatur edebaturque, nec Chriſti mentio erat, in Dei nomine, Amen. Ibidem obſeruatum, Si uirga ex uicinia domus adulteri uel ſcabini probi collecta, in horto incutiantur braſsicæ erucis oppletæ, euaneſcũt, potiſsimùm ſi rectà uel tranſuersè ingrediatur percuſſor: ſi uerò circumeat, in braſsicis permanent erucæ.

Illud porrò omnem ſuperat ſtulticiam, quòd quaſdam uoces cum imaginibus quibuſdã cœli conuenire, pleriq; autument: & uerba quæpiam cũ ſolennitate prolata, mutare ſenſus hominum & brutorum: hinc in ſpeculo conſecrato uideri imagines, hinc moueri fœminas in amorem, hinc mutari elemẽta, terram uariè affici, ignem ab uſtione ceſſare, morbos curari. O' delirium incomparabile. Quæ nam uis hæc quæſo, unde deriuata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœleſti tota uerborũ uirtus, ut Alchindus contendit: cur non ipſa per ſeſe operari id poteſt, cum ſit cauſa ſuperior? Dicet fortaſſe, cœlum media & proxima cauſa, hoc eſt uerbis agere. At hoc doceat, in ſonóne, aut in uoce, an in uerbis exterioribus operandi uis recipiatur. prior enim natura ſonus quàm uox, & uox quàm uerba: hæc enim ex illa, illa uerò ex alio conficiuntur, cum uerba uocem & ſonum includant, & in definitione uocis contineatur ſonus. Sine uoce ſonus eſſe poteſt, quia natura prior: pari ratione ſine uerbis uox. ſine uoce autem & ſono uerba non ſunt. Si igitur uis in ſono recipitur, & qua ſonus mouet elementa, omni ſono etiam inanimatorum corporum poterit ea uirtus communicari: quare nec uoce, nec uerbis opus erit. Si autem in uoce, cum ea pleriſque

Nulla uerba cum imaginibus cœli conueniunt.

Fusè de ijs cõtra Alchindum diſputat Ioan. Franc. Picus libro 7. cap. 6. de Prænot. ſuperſtitioſa aduerſus magiam.

etiam animantibus præterquam homini competat, idipsum poterit à brutis etiam fieri. Si uerò in humanis uerbis tantùm recipi dixeris, rogo unde accipiatur uis, in primâne syllaba, aut medijs, aut ultima? Si in syllaba, iam nõ in uerbis: ea uerò mox perit. eadem in alijs erit ratio. Quare colligitur, nullo modo uerbis ineſſe hãc poſſe uirtutem cœlitùs operantem.

Vt hic mihi procliuius deferãtur calculi à pijs collecti, ſacratiſsima Chryſoſtomi authoritate mõſtroſa hæc capita truncabo finiamq;. Verba, ait, ſacerdotis ore proferuntur, Dei autem uirtute conſecrantur & gratia: & magici ſuſurri ſiquid habent efficaciæ, id occultæ uirtutis habent à certa fiducia in diabolum. Nulla uerò ineſt ijs uerbis efficacia: ſed qui ijs fidunt, hos ob impiam confidentiam ſæpe illudi à ſatana ſinit iuſtiſsimus Deus. Hic & in ſequentibus proximè capitibus ad Leonis Suauij characteriſtica ſatis reſponſum eſſe arbitror.

DE MAGICA SANATIONE PER *periapta, characteres, effigies, annulos uel ſigilla.* Cap. IX.

Periaptorum uanitas.

HIc periapta tum magica, tum ex Sacris maximè literis furtim tracta, ſuum habent locum, quibus contra dæmonum ſtudia, incantationes & maleficia homines quoque dementantur. quemadmodum cum primum Euangelij Ioannis caput minutiſsimis literis in ſchedula pictum, & Miſſæ recitatione conſecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur eſſe amuletum. At ſi chartula hæc alicuius habebitur efficaciæ, prærogatiuam certè ſingularem aduerſus ſatanæ molimina obtinebunt illi, qui ſacram Scripturam ex profeſſo in manibus uel manicis continuò circumferunt. Sed ea niſi animis ſit irradicata

Verbum Dei

noſtris, ubi uelut à fomite uitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamſi millies ſuſpendatur, alligetur, portetur, affricetur, ob murmuretur, inſcribatur, ſigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, uel etiã uoretur. Confirmat hæc Chryſoſtomus: Quidam, inquiẽs, ſacerdotes aliquam Euangelij partem ſcriptam circũ collum portant. Sed dic ſacerdos inſipiens, nónne quotidie Euãgelium in Eccleſia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſeruare? Deinde ubi eſt uirtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, bene circa collum ſuſpendis: ſi in intellectu, ergo melius in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpẽſa. Eiuſdem eſt ſententia: Quando in grauem lapſo morbum, aliqui incantamentis ſuccurrẽdum eſſe conſulũt, alij rebus collo alligandis, alij aliter: & tu conſtanti animo, quicquid id eſt, ob Dei timorem ſuſtines, patiq; fortiter malis quàm eorum aliquid ſectari, hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanaſius quoq;, dæmones plurimùm formidare uerba Pſal. 68, ſi quis ea attentè ex animo oret. Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, & fugiant à facie eius qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & ſicut liqueſcit cera à facie ignis, ſic pereant impij à facie Dei, & reliqua. Hac etiam oratione ſatanam abegiſſe D. Antonium in acerbiſsimo illo certamine aduerſus dęmonum turbas, teſtatur idem. Aliàs & illud Pſalmiſtæ occinebat: Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum.

Periapta Agnus Dei nuncupata cõſecrat Romanus Põtifex aduerſus noxios dęmones, & quaſcunq; eorundẽ machi-

machinationes: quod palàm est ex libro 1. de ceremonijs Romanæ Ecclesiæ, sectione 7. ca. 3. de cõsecrat. Agnus Dei, ubi post eiusmodi consecrationẽ hæc subdũtur: Legimus Vrbanũ quintum Pontificem maximum misisse ad Imperatorem Græcorum tres Agnus Dei cum uersibus infrascriptis:

Balsamus & munda cera cum chrismatis unda
Conficiunt Agnũ, quod munus do tibi magnum,
Fonte uelut natum per mystica sanctificatum,
Fulgura desursum depellit, & omne malignum
Peccatum frangit, ut Christi sanguis & angit,
Prægnans seruatur, simul & partus liberatur,
Dona refert dignis, uirtutem destruet ignis,
Portatus mundè de fluctibus eripit undæ.

Minus insuper momenti habebunt manu efficti characteres, effigies, annuli uel sigilla, hac illaue figura delineata, sculptaue, uel imaginibus, ad certos cœli positus hoc momento, & illo loco insignita. Atq; ut nulla astrorum uis in ea quæ manibus conficiũtur, opera imprimitur: ita etiamsi infinitę diuinis notis, nominibus, aut Scripturæ sanctæ uerbis ornentur, substantijs nihil ex figuris quibuscunq;, ueræ uirtutis uel accedit uel decedit: quib. singulis mirandas peculiaresq; uires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim iam noua ibi instituitur qualitatum mixtura: nõ materiæ, ex prima ordinatione, cõuenienti qualitatum temperamento indutæ, noua & essentialis forma infunditur: sed corpori antea conformato, sua materia & forma, quibus existit, conseruantur, suaq; adornato temperie, arte duntaxat noua affingitur species: ad quam nihil sidera, nihil eo tempore existentes in aëre qualitates conferunt: immò, ut semel dicam quod res est, uniuersam hanc commenticiarum specierum congeriem, uanam esse, & inefficacẽ, nõ pudet liberè profiteri: etiamsi hic mihi offundẽt Thebit philosophum, & magiæ antistitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hostes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaq; edi mentiuntur: cuiusmodi annulorum commenta Eudemum philosophum quoque fabricatum esse tradunt. Obijcient & Albertum sui semper similem, & horum annulorũ sigillorumque à ueritate sæpenumerò diuaricantem fabrum. Accedet quoque Marsilius Ficinus, doctissimus alioqui philosophus, & plerique alij. Nec Gygis Lydorum regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycij sponsa: cuius digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philosopho redarguta, annulus applicetur argenteus, hoc modò intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breuiola, quæ uocant, contra febres à quodam nebulone quæstore ficta, offerantur:

Plato lib. 2. de Rep. Lib. 2. Mineral. Tract. ca. 1. & 3.

Marsiliũ Ficinum hoc nomine notat Ioan. Franc. Picus lib. 7. cap. 6. Philostr. li. 3.

Breuiola contra febres.

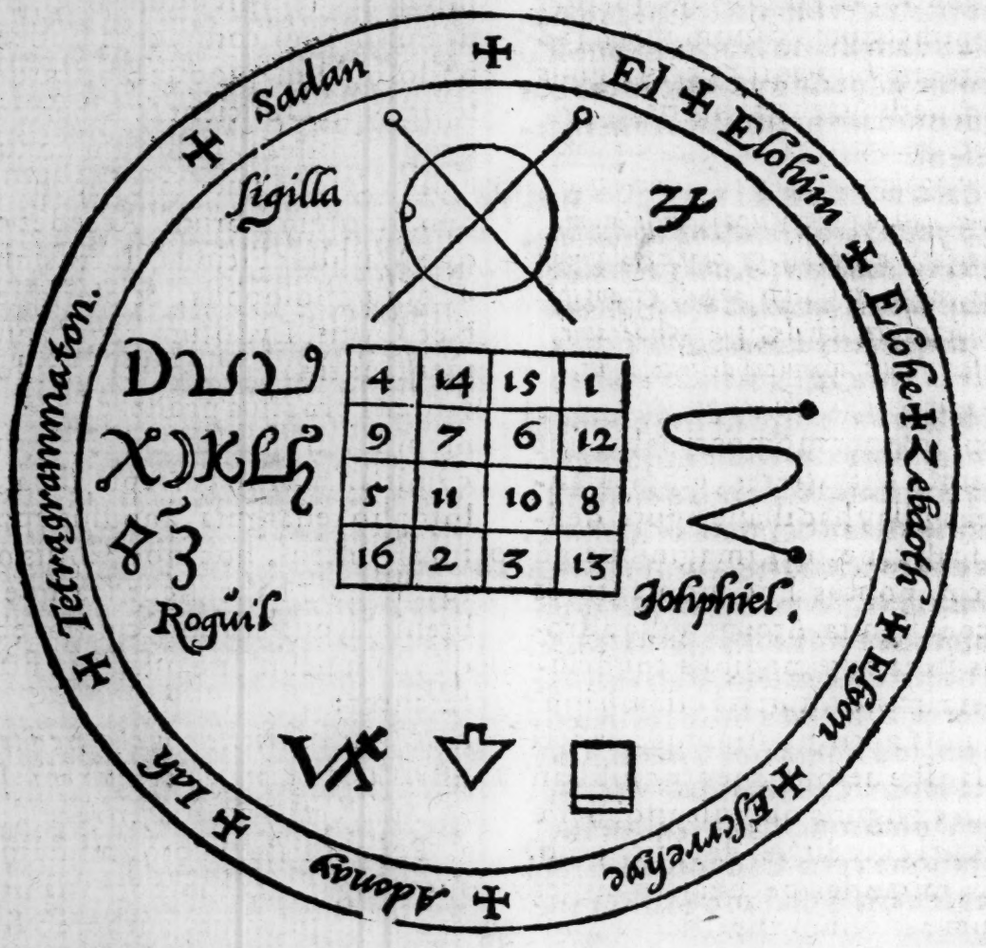
Ananisapta ferit mortem quæ lædere quærit.
Est mala mors capta, dum dicitur ananisapta.
Ananisapta Dei, iam miserere mei.

Per nuptialem uerò annulum sponsus mingat, ut ab impotentia ueneris & fascino soluatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo. Si amorem quis dissolui uelit, in amantis calceo stercus amatæ collocetur, odorq; perceptus amorẽ infringet. Causam profectò eius uirtutis nimis manifestam, non est quòd ad occultam proprietatem torqueas.

MAGICA CVRATIO MALEFICIJ. Cap. X.

VAnissimũ curandi maleficij mysterium, ex ineptorum delusorumq; hominum archiuis erutum, pijs cordatisq; ea ratione hicaperio, ut uideant intelligantq;, quantum sit in rebus inane, ubi sigilla, cha-

racteres, numeros, uoces & coniurationem penitius cõsiderauerint, sed ad populum phaleras. Eiusmodi commentis dementare & fallere hactenus uoluêre maleferiati homines. Hora & die Iouis, Ioue potente & dominante, accipitur lamina Iouialis, & insculpitur sequens tabula

Luna crescente, dicendo: O tu Iupiter planetarum maior fortuna dulcis & mitis, ô damasses, mahadis, Camas, Iadas, Dichidos, Offididus, Canores, coniuro te per eum qui te creauit, ordinauit & posuit, ubi suæ placuit uoluntati, ut sis mihi in hoc opere adiutor, quò uirtute istius laminæ omnia maleficia soluantur, gestanti conferat lucrum, gratiam & amorem, pacem & concordiá hominum, Oomitetoro Zedelay Troppines Zozin Agare Bitelbault, Vitelbault Yron, per eum qui uenturus est iudicare uiuos & mortuos, & seculum per ignem, Amen. His ter dictis, suffumigatur lamina mastiche, olibano & ligno aloes, & custoditur in panno serico citrini coloris, uel portatur. Cum per hanc quis operari uolet & maleficia soluere, lamina hæc in igne ponitur, dicendo: O uos spiritus Iouis, amoris & dilectionis, me facite amabilem & complacabilem ad placendum omnibus, yeseraye date potestatem, ut sicut hæc lamina calefit igne, ita etiam, &c. inde extrahitur Lamina, & in uino extinguitur, dicendo: Sicut hæc lamina extinguitur in uino, ita extinguatur omne maleficium, &c. ubi hoc gustauerit & bi-

& biberit, Ioth, he, uau, het, fiat fiat fiat amen. Apertius fingula explicare nolui ob curioſos eiuſmodi impietatum imitatores, quibus omnem errorum uiam præcludere malui. Galeno noſtro hîc fidem demus, dicenti: Subſtãtia eſt quæ ſuſpenditur, non uoces barbaræ, ut quidam præſtigiatorum facere aſſolent.

10. Sim-

DE CHARACTERIBVS, IMAginibus, figuris, exorciſmis, rebuſq; illicitis, quibus theſaurus inquiritur, clauſtra aperiuntur, capillitio ſuſpenduntur maleficæ, obijciunturq; reliqua diaboli ludibria.

Cap. XI.

icus the inqui- modus.

THeſaurum porrò ſic inquirunt hi magi. Virga auellanæ trib. ſignata crucibus, cõiuratur non modò ſuperſtitioſè, ſed & impiè ac blaſphemè. Adduntur characteres cum barbaris nominibus, & in fodiendo leguntur Pſalmi, de Profundis: miſſa, Miſereatur noſtri: Requiem, Pater noſter, Aue Maria, & Ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo, Amẽ. A porta inferi, Credo uidere, &c. Expectate Dominum, Requiem æternã, cum oratione certa. Et ſi fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur theſaurus.

abolica rũ e-

Vt clauſtra aperiantur, in particula cereæ baptiſmo deſignatæ flores uolubilis imprimuntur, liganturq; in anteriore induſij parte: ac ubi referare uoles, ter inflabis, dicesq; hæc uerba: Arato hoc partiko hoc maratarikin tuo nomine aperio hoc clauſtrũ, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Amen.

bb. 24.

Æthiopidis etiam herbæ tactu clauſa omnia aperiri, quibuſdã ſimul admurmuratis cantilenis, traditur. Eôdẽ referendum, quòd cuidam ad laqueũ damnato Venetijs, omnes patefactæ fuerint fores, diſſectis ſeris, una tãtùm admota herba, ſignaculis quibuſdam decãtata. At ſi uis ea ineſt herbis, quorſum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur ſignacula? Vel ſi uirtutem hanc obtineant cantilenæ & ſignacula, cur aduocãtur herbæ? Si ſimul coniuncta hanc efficaciam ſortiri dicas, meram eſſe ſuperſtitionem, cõtrà obijcio. rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum uolo, ita eiuſmodi cantiunculis & ſignaculis nil penitus tribuendum eſſe, ingenuè affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur niſi cantionibus & ſignaculis applicatis, conſequens eſt, ijs etiam nihil eiuſdem uirtutis adeſſe. Si effectum ſubſequi reſpondes: contingit is profectò dæmonis opera hic colludẽtis ratione cãtilenæ uel ſignaculi, ut eiuſmodi ludibrijs incautos alliget ſtrictius, cautiusque fallat, nec ullo modo iuuet. Dicam hic cum Plinio, non ſatius fuiſſet Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis clauſtra per tot annos quærere? Quid & tam grauibus ſe onerant ſumptibus noſtri Chriſtiani principes in effringendis oppidorum portis tanto ponderoſorum globorum infernalis pulueris potentia excuſſorum numero? quum etiam apud Acherõtem inueſtigare erubeſcerent neutiquam, ſi quid hic in talem uſum poſſe acquiri iudicarent?

Lib. 24. cap. 2.

Pro defenſione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturq; Pſalmi, & Orationes, necnon Miſſæ actus adhibetur, & in arbore clauus figitur ferreus.

Vt mille hominibus uel equis cinctus quis appareat, anniculus ſalicis ramus unico inflictu abſciſſus uſurpatur cum exorciſmo, barbarorum nominũ recitatione, & characteribus abſurdis.

Damnum alicui inferre ſe credunt hi malè ſani, ſi imaginem cõficiant in

Imaginis damnoſæ.

eius nomine quem læsum cupiunt, ex cera uirginea noua, sub cuius axilla dextra hirūdinis cor locetur, & hepar sub siniſtra. Item, collo appēditur filo nouo effigies, quæ acu noua in membro lædendo figitur, recitatione uerborum, quæ ob curiosos studiò prætermittenda censui. Ea ex ære quandoq; apparatur, cuius membra ad diriorem deformationem inuertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis uicissim locū subeat manus, faciesq; inuertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cuius capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif cafeil zaza hit mel meltat leuiatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi uocant, in Martis dominio, parātur duæ imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfigat. In utraq; duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiares: & certo altera reconditur loco.

In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera uirginea in amatæ nomine: cui character imprimitur, & circa ignem calefit: & inter agendū, cuiusdam angeli memoria in mentem repat. Non absimile monstrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obsequatur.

Imago, ut ea uillis suspendatur malefica.

Vt tandem capillitio suspēdatur nostra hæc malefica, & huius nugatorij actus scena tragicum sortiatur exitū, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptisanda, cui nomen cum charactere inscribitur: hinc osse putido suffitur, & inuerso ordine leguntur Psalmi, Domine Dominus noster, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diuersè locis ea sepelitur.

Vt periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginū, reliquorumq; id genus prodigiorum uanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidissimè pateat, formulas has sacrifico surreptas supprimere nolui, quo de cæteris eiusmodi hominum ludibrijs facilius pronunciaretur sententia: quibus si uel ueritatis momentum inesse leui solùm cogitatu suspicatus fuissem, eas haud dubiè euestigiò, cui debentur, consecratas excepisset Vulcanus.

QVIBVS VERBIS STVPOR AC *taciturnitas in tormentis & quæstionibus induci & solui creditur.* Cap. XII.

Quorundam tormenta non sentiunt.

INueniūtur, qui cum scelus aliquod capitale admiserint, uel antequam subijciantur quæstioni, uel interea dum torquentur, quorundam aut scriptura, aut prolatione uerborum consequi sibi uidētur, ut & tacere possint, & nihil omnino sentire. Id quod tam firmiter sibi persuasum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultrò se tum carceri, tum quæstioni obtulerint. A' diabolo enim, cuius interest scelera non puniri, sed indies accumulari, confirmātur in malo, nec solùm organis uocis obstructis impediuntur, ne loqui possint, uerùm graui etiam somno opprimuntur, ut nec audiāt interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamen his illi penduli uerbis ac uersibus, sanè perquam ἀπαθῶσι utuntur:

Verba rem & turnit ducent

Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
Dismas & Gestas in media est diuina potestas:
Dismas damnatur, Gestas ad astra leuatur.

Sunt qui uerba Prophetæ eructēt: Eructauit cor meum uerbum bonum, ueritatem nunquam dicam regi. Alij autem hac prece se muniunt: Quemadmodū lac beatæ glorioſæ Mariæ uirginis *Psal. 4.*

ginis fuit dulce & ſuaue Domino noſtro IESV Chriſto, ita hæc tortura ſiue chorda ſit dulcis & ſuauis brachijs & membris meis. Alij uerò ſaltem hæc proferunt: IESVS autem trãſiens, per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo. Et tamen contrarium uidemus euentum. Licet enim διάβολος ita dæmon occupet, ut nihil ſentiant: oſſa tamen illis comminuũtur & confringũtur. Qua etiam ratione probari poſſet, eorum uerborum nullam eſſe uim: quin ridicula potius eſſe, quàm credibilia, quæ iam propoſuimus. Enimuerò nec diabolo quidem eſſe permiſſum ut efficiat aliquid eiuſmodi, interea dum ijs ut ſuperſtitiosè utuntur flagitioſi, propter duas mihi cauſas uidetur. Primò, quòd cum omnis poteſtas à Deo ſit, diabolus nec ipſi nec legitimis ipſius actionib. poſſit reſiſtere, ut nocentes publicæ eripiat iuſticiæ: ſicut docet D. Auguſtinus, & Thomas Aquinas. Secundò, quòd impunitas ſcelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minimè permittatur: alioquin inſtitutus ordo & iuſticia Dei ſibi inuicem repugnarent. Sed tamen hominum impietate ſic merente, ſæpius hæc accidiſſe fateor. Teſtatur enim clariſsimus Iuriſconſultus Paulus Grillandus, ſe bis id & uidiſſe, & in facto comperiſſe, his uerbis: Primò Piſis, dum eſſem aſſeſſor magnifici Domini Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ, dum eſſem auditor criminalium cauſarũ reuerẽdiſs. domini Auditoris Cameræ, ubi quidam fur ſagaciſsimus, & duplicis maliciæ reus, contra quem erant examinati quindecim teſtes ſuper diuerſis indicijs magni furti 137 ducatorum aur. habens noticiam quòd curia prędicti domini Auditoris procedebat contra ipſum, antequam perſonaliter compareret, accępit nonnulla ſortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atq; iterum uidens quòd ſufficiebant ad parãgonem, quadam die dum ego eſſem in ædibus turris nouæ ad examinandũ quoſdam alios reos, ille ſponte ueniens acceſsit ad me, & ſe cõſtituit in carceribus ipſis, dicens, quòd ultrò uenerat ad purgãdum indicia, & notã infamiæ ſibi illatæ. Contra quem tamen neceſſe fuit deuenire ad torturam, tot indicijs contra ipſum laborantibus. In qua dum erat eleuatus, dormiebat capite clino, ac ſi iaceret in lecto, abſq; ulla penitus lamẽtatione, aut clamore: & ad tractus chordæ erat tanquã ſtatua marmorea. qui dum eleuabatur à principio, dicebat quædam uerba ſubmiſſa uoce, deinde ſilebat ut dormiens. Statim ego ſuſpicatus fui, ne geſtaret aliquod ſortilegium ſiue facturam maleficã penes ſe, aut ex illis uerbis captaret aliquod ſuffragiũ: perquiſiui quàm diligẽter per omnes partes corporis ſui, demumq; reperi in capite, ſub ſcuffia ſcilicet inter crines, quandam paruã ſchedulam hæc uerba continentem, uidelicet: † IESVS autem tranſiens † per medium illorum ibat † os nõ comminuetis ex eo † cum crucibus ita ſignatis: quam illico abſtuli ab eo. qui licet illa ſic ablata ſatis conquereretur, nihilominus iterum poſitus ad torturam, & eleuatus iterum, illud idem ſicut antè faciebat. & in principio ipſius eleuationis nõnulla uerba ſubmiſſa uoce dicebat, quę percipere nunquã potui, nec quicquam confeſſus eſt. Demum mutatis tormẽtis, ſub tormẽto taxilli ſubiectus fuit, & ſimiliter ſpernẽdo dolores, nihil unquã cõfeſſus eſt: ſed in ſua negatiua ſemper audacius conualuit, adeò q; neceſſe mihi fuit eo inſtãte, ab inquiſitione eundem abſoluere. Similis caſus occurrit Hippolyto de Marſilijs, dum erat officialis ducis Mediolani.

Nihil ſentiẽs doloris.

Hippolyt. de Marſil. in l. repeti. col. 4. ff. de quæſt.

Aliud exemplum. Iterum ait Grillandus: Necdum est annus elapsus, quòd audiui alium Romæ positum ad torturam, & repetitis uicibus grauiter cruciatum, qui uerba de lacte Mariæ uirginis submissa uoce proferebat, & nullum dolorem pati, sed cuncta spernere uidebatur: & dormiebat sicut alius in tortura: ac quanquam à tribus iudicibus præsente procuratore fiscali examinatus esset, nulla tamen unquam ab eo confessio extorqueri potuit, licet correus & criminis socius id fateretur expressè, & illum in socium nominaret: cuius processum uidi, illumq; cognoui.

Exemplum mulieris. Aliud exemplum, quod similiter in facto accidit mihi Romæ, cuiusdã maleficæ mulieris, quæ antequam eleuaretur in tortura, uerba quædam submissa uoce dicebat: deinde eleuata silebat penitus uelut mortua, & nigrior apparebat in uultu carbone extincto, oculos extra caput ualde tremendos more illorum qui strangulãtur emittens, & nihil penitus loquebatur neq; boni neq; mali. Vltima aũt hæc historiola minimè nostro obstat instituto. Nam si ex lamijs nostris illa fuit malefica, quid mirũ si diabolus linguam ei faucesq; præcluserit? ne scilicet illa suam innocentiam probaret, & dæmonis ludibria detegeret.

Carnificis pertinacia. Superioribus uerò exemplis simile nuper habuimus Antuuerpiæ, in carnifice eius urbis Gelenio, natione Gallo: quem cum innumera, eaq; notiora flagitia commisisse nemo nõ sciret, adigi tamen nullo tormentorum genere, quamuis immani, potuit, ea ut confiteretur, in tantam statim ἀνοησίαν ac sensuũ penè omniũ alienationem incidebat. De qua cum prudẽtissimus Senatus Medicos ordinarios consuluisset, eiusmodi stuporem non nisi pharmacis quibusdam somniferis induci posse deprehendit: cuiusmodi suprà Libro tertio, capite decimoseptimo, descripsimus. Vel etiam alia ratione eam torturæ tolerantiam, ut immensos nimirum ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, uel quò ijsdẽ ad resipiscentiã tandem cogeretur, uel ut reprobus, acerbiores dignasq; extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cæsus est citra ullum pœnitẽtis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis se hominum utriusque sexus innumerorum sanguine inebriarat, quos multifario supplicij genere ob fidei confessionem, uita spoliarat.

Nonnulli tamen, ait Grillãdus, dixerunt, q, aduersus istas coniurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diuersis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturæ & maleficia huiusmodi dissoluuntur, & reus grauissima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia solẽt dicere uerba illa prophetæ: Eructauit cor meum uerbum bonum, dicam cuncta opera mea regi: &, Dominus labia mea aperiat, & os meũ annũciabit ueritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium: &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subuertetur. Ex quibus uerbis, precibus & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura. lo. 3. folio centesimo decimotertio. & Sylueștr. Prior. in Tract. de Strig. demonst. mirand. lib. 4. cap. 5. Super quibus tamen cogita, ait ille, quia de uirtute ipsorum remediorum nõ possem quicquam certi attestari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus uidi. Ego uerò, licet & D. Grillandus, & mille alij oculis id uidissent suis, tamen uirtute uerborũ siue prolatorũ, siue pictorum, siue sculpto-

ptorum, fieri posse nunquam credam. Enimuerò fur ille etiam schedula spoliatus, nihil adhuc, crudelius licet distractus, confitebatur: nec submurmurata uerba insensilem habitum inducere, satis superq; à me ostẽsum est. Quare uel somnifica re assumpta, aut à diabolo, quicum antea pepigisse animo tales, eiq; se deuouisse, & etiam traditos esse necesse est, insensibilitate illata id fieri sentio, quum dæmoniacos complures Libro quarto à me enarratos, uarijsq; cruciatib. à diabolo exercitos, nihil eorũ sensisse, sed postea uelut è somno surrexisse, commõstraue-rim. Statuendũ itaq;, si quid tale eueniat, id dæmonis arti potius tribuendum esse, qui ut spiritus, cerebri humores turbat, soporem mouet, neruorum originẽ obstruit, sensum tollit & stuporem inducit, chartulis uel uerbis in eũ finem admissis, ut eorum apparatui quippiã inesse uiriũ confideretur, atq; interea reliquus satanæ dolus lateret. Idem dictum uolo ad torturam uetulæ Brugensis, quæ tum habitu, tum uictu, tum incessu, tum moribus, tum fucata sanctimoniæ specie ab omnibus obseruabatur, habebatur in precio & plurimi fiebat, ueluti uera Christi apostola, quòd multarum matronarum liberos quasi miraculosè curaret, gibbos liberaret, crura tibiasque ilico restitueret, idque non arte, aut externo medicamine adhibito: uerùm qualiscunq; pietatis aliquo exercitio adiuncto, nempe ut uno, duobus, aut tribus diebus ieiunarẽt panis solius & aquæ usu: uel ter legerent orationem Dominicam, aut inuiserent Mariam Ardenburgensem, aut S. Arnoldum Audenburgensem, aut S. Iacobum, aut S. Hubertum Ardennatem: uel ut missam unam aut alteram religiosè audirent, aut aliquot preculas persoluerent ægri. Hisce rebus ex præscripto ritè expletis, ab incommodis postea liberabantur ægri propter confidentiæ insignis de mulierculæ potentia cõceptæ prærogatiuã. Exigebat etenim prius, ut se posse, firmiter crederetur. Atqui extorta tandem doli cõfessione, licet aliquandiu torturæ & quæstiones frustra fuissent adhibitæ, exilio à prudenti Senatu puniebatur. Historiam integram leges in Rerum criminaliũ praxi cap. 37. de quęstione siue tortura, Iodoci Damhouderij Brugensis.

Quidam Iacobus nomine, mihi nõ ignotus & familiaris, torturæ ex magistratus decreto subijciendus anno supra sesquimillesimũ septuagesimo octauo, se ad insensibilitatem pręmunire uolens, prius opium uorat, sed iustę quantitatis ignarus, cum multa præcordiorum angustia, sopore tandem oppressus graui expirat. Schedulam apud ipsum mortuũ inuentam, & propria illius manu scriptã, qua opij drachmas tres sibi è pharmacopolio adferri iusserat, uidi, legi, & characterem agnoui: quod certè dolenter refero.

Insensibilitatem doloris & cruciatuum quoq; inducere, teste Aarone & Hermete, lapidem Memphitem à ciuitate Memphis dictum, si tritus & aquæ mixtus propinetur ei qui quęstionibus erit subijciendus, asserere Albertum Magnum eadem fide qua plura alia, hic prætermitti non oportuit. Vide & circa finem capitis 17. lib. 3. & cap. 7. lib. 6. sequentis.

FIGVRATO NVLLAM INesse uim ratione figuræ.

Cap. XIII.

HInc liquet, quãtum fidei sit adhibendum fuco dęmoniaco, ab Hieronymo in uita D. Hilarionis eremitæ descripto: Eiusdẽ, inquit ille, Gazensis emporij oppido, uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat:

qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi quæ solent morituræ uirginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit Memphim, ut confesso uulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. Igitur post annum doctus ab Æsculapij uatibus non remediantis animas, sed perdentis, uenit præsumptũ animo stuprum gestiens: & subter limen domus puellæ tormenta quædã uerborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illicò insanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. magnitudo quippe amoris eam in furorem uerterat. Perducta ergo à parentibus ad monasterium, seni traditur, ululante statim & confitente dæmone: Vim sustinui, inuitus sum abductus: quàm bene Memphis somnijs homines deludebam? O cruces, ô tormenta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam uirginem. Tu seruares, proditor castitatis? Cur non potius in eum qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegã meum, amoris dęmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret uirginem uel adolescentem, signa iubere perquiri, ne aut solitis incãtationibus recessisse dæmon uideretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidẽ: asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandũ esse callidos. & magis reddita sanitate increpuit uirginem, Cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset? Hucusq; Hieronymus. Sed puellam magis obsedisse amorem mẽ tiens dæmonium, quàm amorẽ, mea est sententia. nec uerborum aut figurarum in lamina incisarum potentia id contigit: sed quòd diabolo occasionem subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit potestas. Qui ad eiusmodi magicas curationes in morbis confugiunt, seuerè redarguuntur à Basilio in explicat. Psal. 45. Paruus, inquit, filius incidit in morbum, tu mox incantatorem requiris, uel superuacaneos uariosque characteres uel figuras aut literas puerorum innocentium collo suspendis, &c.

Dæmonis mẽdacium, ut illis quisquilijs se detineri persuaderetur a-lijs.

D. Thomas quoq; credit, annulos, uel quicquid est figurarum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neq; ex illa figura maiorem uim recipere à corporibus cœlestibus, quàm non sic figuratum: quoniam quæ ex arte fiũt, non sequuntur materiam, neque formam. Identidem & de uerbis prolatis sentit: quoniam uerba nihil immutant, nisi auditum. Verisimè ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra uel alia materia baptisatas uel adiuratas, consecratas, imò potius execratas, per magorum artes & subcertis diebus, uirtutes obtinere mirabiles, in eiusmodi artium libris recitatas, errorem esse scribit Martinus de Arles theologus. Et Porphyrij opinionem de talibus construendis imaginibus, fuisse falsam, comprobat D. Thomas Augustini testimonio, libro 10. de Ciuitate Dei. Verum quidem est, res naturales, formas suas & uirtutes consequi ex corporibus cœlestibus: sed imagines artificiales nullã ab arte uirtutem imbibere, aut aliã assequi uimqueũt, nisi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem non est alterandi uel actionis principium: ideo nec alĩus uirtutis causam habet aurum eius imaginis, quàm aliud alterius figuræ

guræ aurum. Atqui si alium consequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, secundum Augustinum. Tales itaque imagines astronomicæ uim adipiscũtur per dæmonem: cuius signum est, quòd illis imaginibus quosdam imprimi characteres oportet, cùm naturali uirtute eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis simulachris discrepant astrologica, quòd in magicorum compositione fiũt expressæ quædam dæmonum inuocationes, unde eiusmodi effigies ad expressa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in astronomicarum factura, tacitum existit cum dæmonibus fœdus per quosdam characteres & figuras ab ipsis dæmonibus inuentas, ad quorum characterum impressionem, facientibus suffragantur dæmones. Hactenus ille.

Scitè igitur à Cardano, philosopho & medico, scribitur: Licet sigillis uim non leuem tribuant, ut Solis ad magistratus honores & gratiam cum principibus, Iouis ad diuitias & amicos, Veneris ad uoluptates, Martis ad audaciam, Mercurij ad solertiam, Saturni ad laborum patientiam, Lunæ ad populi fauorem: non ignoro lapides prodesse, figuram autem nihil. Idem, ubi magicæ stulticiæ maximi in ea arte Artephij placita enarrauit, ac non solùm dolosos, sed etiam mente captos fuisse magos monstrarit: prodigiosos inde planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla monstrosis eorũ formis munita delineat, mox subiungẽs: Hi sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum uirtutem nullam esse certum est. Nam quid his characteribus cum planetis ipsis rotũdis commune est? At ne nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca: quòd si etiam essent, quid plus eis inesset uirtutis quàm Latinis? Igitur figmenta mera esse oportet, nullius quę uirtutis: quam si contendas obtinere, non nisi dæmonum pacto fieri potest. Quis etenim talia inuenire ualuit, nisi dæmonum persuasionibus? At iam dæmones nihil docere constat. Dicent autem, formas esse in Nona sphæra, quæ in India uidentur. Ita siquidem malus ille Aponensis finxit. Sed concedatur: quis uerò postmodum docuit, hunc characterem Solis esse, illum Saturni? Hinc clarè liquet, delirantium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum deliramenta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & uerbis, publica alioqui dæmonum commercia abominati: hinc refellentur, quum sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimum, actiuas uirtutes non posse figuris inesse, uti nec literis uel quibuscunque characteribus, cum nihil aliud sint quàm compositio & ordo excogitatus ab artifice seu pingente seu fingente: præterea & materiales imagines ultra suam speciem & formam operari non posse, testatissimum est, multò minus admirabiles supra naturæ legem producere effectus. Signa uerò si dicantur, ea quum diuinitùs instituta nõ sint, quin potius reiecta, & à natura abhorrentia, restat ut plus quàm superstitiosa sint, & à dæmone inuenta, uel palàm fabricante, uel clàm in malè credulorum phantasiam suggerente. Somnia item sunt, quòd figuras & characteres in elementali materia impressos párere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus alijs excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo causarum superiorũ influxus commoueãt.

His adde Porphyrij deliramenta, quibus figuras à dijs maximoperè amari, eosque in sacrata imagine contineri imaginatur: contra Aristotelem, atq; etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam uerborum ui, separatas mentes supra hominem in aliqua materia coerceri posse negabunt. Si quem characterum iuuabit uarietas, si quid dignitati uel uetustati eorum tribuendum quis contendat, in μικροκοσμῷ hominis lineamenta, notas & multiformẽ characterem collimet, adeoque ipsum cœlum, terram & omnia quæ in eis sunt, uigilãti inspectione cõsideret, inueniet profectò quod cõtemplatu & admiratione sit dignissimũ. Quapropter ociosa, patrocinante ueritate, prodigiosorum huiusmodi figmentorum permanebit fabrica.

Porrò sacra uerba ea pollere uirtute, si denuò eò confugiatur, ut notatis solis literarum figuris tam mirabiles progignantur effectus, cõminisci, certè impium est. Euangelij efficacia, nõ in exaratis characteribus, huic figuræ uel illi annulo, sigillo aut imagini applicatis, uerùm in uirtute mystica, ad salutem credenti, consistit. Verbum Euangelij in corde iuxta uiam satũ, auditum, & nõ intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusq; cum gaudio exceptũ, radicem, ut in petra satum, non habens, cõtinuò euanescit: auditũ item, & cura huius seculi suffocatum, ut semẽ inter spinas iniectum, infœcundum manet, inefficaxq;: sed auditum & intellectum, firmaq; fide apprehensum, efficax est, hominemq; in nouam commutat creaturã, & mentes consolatur afflictas, aduersus dæmonis insultus communiens, ardẽtiq; inuocatione in Christi nomine inflammans, exorante quæcunq; petuntur: non autem hoc præstat chartis illitum uerbum, aut cuicũq; materiæ impressum insculptúmue, uel collo alligatũ, siue superliminari impositum, aut subtus limen in terra sepultum. Tantum enim abest ut intuitu pictarum aut inciſarum insculptarúmue Scripturæ sacræ uocum aut sententiarũ, quacunq; sint expressæ forma, terreatur, fugetur aut uinciatur diabolus, ut etiã ipse eãdem probè calleat, nec allegare erubescat, quò fallat cautius: quemadmodum cum Christum tentatione impeteret, fecisse legitur. bona autem conscientia, uiua fide, ex uera Dei agnitione & Spiritus sancti inspiratione prognata, atq; uerbi Dei potentia prosternitur ille, profligaturq;. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat schola, iure optimo quoque Augustinus reijcit.

Rom.1. 1.Cor.4. Matth.13. Marc.4. Luc. 4.8.

Matth. Marc. Luc.4. Psal.90.

Li.2 de Christ.

FORMVLA CVRANDI MALEFICIJ *superstitiosa, item alter modus futilis pellendi dæmonis.* Cap. XIIII.

NOn incõuenientem curandi maleficij modum merè superstitiosum, quanquam mysterij loco habitum, hic asscribam, ut euidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc insignis doctrinæ, integritatis atque usus uir Đ. Ioannes Echtius, ἰατρὸς πολλῶν αὐτάξιος ἄλλων, pro suo candore, communicauit: non quòd eum approbaret, sed risui unà mecum exponendum arbitraretur: à matre autem ægrotæ nactus erat, quæ studiosè religioseque omnibus obseruatis, filiam curatam, si dijs placet, affirmabat. Historia, cui annectitur curatio, sic habet: Clarissimi iurisconsulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quam uocant) monasterij non procul à Susato siti, maleficio laborare credebatur. nam uenter tumidior erat, ut hydropicam quis iudicasset: & cũ lotio calculos excernere uidebatur, qui uera erant fragmenta latericia inæqualia, magnitudinis auel-

Io. Echtius medicus.

Superstitiosa dæmoniacæ virginis curatio.

la-

lanæ nucis,& minora, præcedẽte ſummo dolore. adhæc,alterum crus habebatluxatum.quocirca quum extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur,accerſebanturq; duo celeberrimi eius urbis medici,D.Ioannes Echtius,& Hubertus Faber: qui re ad exactã artis trutinam uocata penſiculataq;, dæmonis opus foueri iudicarũt.Ad puellæ itaq; curationem adhibebatur quidam ariolus uetulus,nomine Abrahamus,qui hanc ſanãdi formulã parentibus præſcripſit.Omnium primò ſacra adminiſtretur ſynaxis. Deinde potionis ſequentis cyathus paruus plenus,uel uitreus,matutina hora & ueſpertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recip. Rhabarbari electi drach.1. radices enulæ, artemiſiam rubram uulgò dictam, centaurium minus, mentã aquaticam: hæc ſimul, prẽter artemiſiam,in olla noua indentur,& in honore ſanctorum triũ nominum ebullient in uino albo:artemiſia aũt in aquæ pinta, quã hic uocamus, unciarũ duodecim pondere ęquiualẽte decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commẽdabitur recitatio orationis Dominicæ & ſalutationis Angelicæ, quinquies ſeparatim repetenda: prima, in nomine puellæ maleficio læſæ, quòd Chriſtus in hortũ duceretur: ſecunda, q̃ Chriſtus aquã & ſanguinẽ ſudarit: tertia, q̃ CHRISTVS IESVS condemnabatur: quarta, q̃ IESVS citra culpã in crucem conijciebatur: quinta, ob Chriſti paſſionem, quòd in cruce expiraret, ut ſagam conuertere, & illatũ malum amoliri dignetur IESVS. Præſcripto modo hominem ſimplicem in genua prouolutum, attentione ſumma orare oportet:deinde octo diebus continuis Miſſam audire ægrotam,& conſiſtere ubi recitatur Euangelium: atque in cibo & potu aquam iuſtralem, ſalemq́ue expiatum miſcere.

Obſeſſæ curatio futilis.

Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dæmonio, eius inſpiratione ita liberabatur, ut itinere ſatis longo & recto ſingulis ferè paſsibus in genua procumberet Marcodurum uſq;, nuſquam è uia communi trita deflectens, etiamſi fouea, aquæ, lutum uel excrementa eſſent obuia, in ijs quoq; genibus deuolui oportuit: at in ara ſacra D.Annæ(ad quam frequẽtiſsimus ibi religionis ergò concurſus) miſſa celebrata, liberationis indicium iri oſtenſum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam ſub miſſæ actione ſe conſpexiſſe umbram cãdidam, ait ſacrificus: quam quoq; puella ſe obſeruaſſe tanquam certiſsimam liberationis notam aſſeruit. En dæmonis fucum, quo εἰδωλομαχίαν ſtabiliat.

Paracelſiſtica dæmonum profligatio.

Domum à lemuribus turbatã Theophraſti Paracelſi aſſeclæ uindicant liberantq́; ſuſpenſis in quatuor domus angulis, mẽbranis uirgineis,quas uocant,quibus inſcriptum eſt:Omnis ſpiritus laudet Dominum:uel,Moſen habent & prophetas: uel,Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius. Si eodem modo ſuæ artis ſtatuũt principia, quo hanc commentati ſunt curationem, dæmonesq́; fugare conantur, non eſt quòd ueterem medicinam euerſum iri metuamus. Abſurdè enim prima hæc ſacri Vatis ſententia in chartulis ſuſpenſa, ad dæmones exturbandos uſurpatur. Nam omnis ſpiritus, hoc eſt,quicquid ſpiritu & uita fruitur,laudet Dominum : non autem ab impio, multo minus à diabolo,laudem ſuam celebrari uult Deus. Quomodo etiam inſtituto reſpondeant illa uerba Abrahæ,diuiti epuloni reddita, Moſen habent & prophetas,ipſi iudicent.Si tertiam urgeant ſententiam, ad Caput nonum huius Libri, de Periaptorum uirtute, eos relego.

Pſal.150. Luca 16. Pſal.64.

MALEFICAE CVRATIONES *chirurgi.* Cap. XV.

Chirurgus sceleratus.

AD insignis malitiæ chirurgum, qui multos annos toleratur apud Geldros, quandoq; etiam Coloniæ, anno supra sesquimillesimũ sexagesimo septimo in æstate apud impeditioris linguæ nobilem in ducatu Montensi, quem quoque fefellit, promotum, quum fortè poculis ibidem indulgeret, accessit eiusdem nobilis minister proximæ arcis præfectus, nomine Elbertus, calantica ægrotorum more tectus, ut medica eius opera, sic persuasus, uteretur. Hîc mox uittam lineã ex capite abijci iubet medicaster, atq; ut secum cyathos exhauriat, hortatur ægrũ. Quod quum hic auersaretur, sibiq; à medicis, uino ut parcè uteretur, imperatum assereret: respondit iste, sibi alias occultiores esse curandi rationes, quas nescirent reliqui medici. Id ideo tentatũ, ut à bene poto, nec satis ob id prudente, liberaliorem curationis suæ mercedem paciscereturr, eiusq; dimidiũ, quod ei moris est, antè auferret. Hinc seorsum cum ægroto secedit, morbi magnitudinem proponit, causamq; esse maleficium, in uniuersam deinde eius familiam atq; pecora proserpturũ sæuissimè, nisi obuiã iretur, perfrictissima fronte mendaciter imperito homini persuadet. Tandẽ ubi de ampla curationis mercede trãs actũ esset, diligenter porrò industrieq; inquirit, num quem domi inter familiam aleret, cui fidi queat? respondit ægrotus, se famulum & filiam habere. Impostor, quot annorum esset filia, rogat: ait pater, Viginti. inquit impostor: Sãtis est, hæc erit nostro instituto & actionibus non inidonea. Inde iubet utrunq; parentem ad filiæ pedes procidere suppliciter, & obnixè orare, ut in cunctis medico obsequeretur, dictoq; audientem se exhiberet, alioqui non ritè consuli posse patris ualetudini: cuius uterq; cupientissimus ad filię genua prouoluitur, supplexque ex nebulonis istius præscripto obsecrat & obtestatur. Tum mãdat, ut pilum tam suũ quàm uxoris, item filiæ, necnon omniũ quos domi aleret, hominũ, ut & brutorũ, abscissum, filiæ traderet, sibi in arcẽ, ubi ægrotus degeret, certa atq; cõstituta hora deferendũ. Hac fabulæ epitheti industriè ad hunc modum instituta, ad reliquos actus progreditur. Nam quũ illa ad præscriptã horam, dicto obediens, ut patris sanitati cõsuleret, aduenisset, in cõclaue seorsum ducitur: ubi longa simulanter habita occulta oratione, librum qui in mensa erat, aperit, duosq; cultros decussatim transuersos in eo ponit multo cũ murmure, diris item coniurationibus, fictis his illisque characteribus: tandem & circulum in terra ducit, in quem & alterum cultrum à se adiurationibus execratum, à puella configi iubet: tum interpositis aliquot non intellectis fusurroque prolatis uerbis, alterum cultrum, ut antè factum erat, defigẽdum tradit: deinde puellæ metu consternatæ offulam quãdam offert edendam, illiq; refragãti eam perfrigidam (sic enim illa narrauit postea) in os inserit: qua accepta, ita perturbari uisa est, siue metu seu alia occasione, ut sibi non satis constaret. Hinc pectus nudari iussit, ficque mammillis diu popismo seu palpo tractatis, supinam inclinari detecto uentre uoluit. Qua in re ubi puella pudica se difficilem præberet, atque hic Tragicus comœdus patris exitium certissimè subsequuturum, ipsamque in idem & grauius malum lapsuram, nisi morem gereret, minitaretur, necessarioque hic mutuam carnis contrectationem requiri persuaderet, in sinum prolapsus, pudoris mox zonam soluit, castitatisque munimen-

nimentum perrupit. Altero die eodem curationis modo obseruato, secundum fabulæ actum simul cum iuuẽcula absoluit. Tentauit idem & tertiò, sed solùm bis ipsum suam satiasse libidinem, illa fassa est postea. Interea & medicamenta ægroto exhibuit singulis diebus tam crudelia, ut præsentem hic præ nimio cruciatu timeret mortem, ob idq; lecto affigeretur continuò, quũ ante inceptam curationem, quasi nihil incommodi pateretur, obambularet. Nec quidem immeritò, q, mercurium præcipitatum huic fuisse propinatum, à prudentioribus & fortè actionum medicastri consciis iudicaretur. In ijs suis tormentis & carnificina hunc quandoque suppliciter, licet uenire detrectantem, aduocat, lenimenq; torturæ quærit: tandem & dilectissimam filiam rogat, quid ipsa animaduerteret consilij, & quem speraret sucçessum ex curationis modo. Quam ubi pudore suffusam, ac in lachrymas pronam, uix quicquam respondere obseruaret, doloris causam extorquet. Illa rem omnem ordine patri explicat, & catastrophe dolum detegit, se etiam mẽstruam fluxionem ex eo congressu passam fuisse queritur, hymenis uenarum eiusmodi insultu ruptarum imperita. Ex lamentabili patris relatu hęc ad me peruenere. O uerum maleficium: ô facinus horrendum, flagitium & scelus morte etiam crudelissima expiandum. Nec aliò à me teterrimum hoc factum promulgari quis arbitretur, quàm ut in similibus casibus, alieno damno quilibet cautior, non tam faciles aures & obuias manus præbeat cuicunque sanitatem tanta impudentia arrogantiaq; pollicitanti, & mercede iniqua stipulanti. Interim actor hic suos habet qui ipsum mirentur, prædicent, promoueantque, etsi quoq; lippis & tonsoribus innotuerit, eum licet prouectioris ætatis, alteram duxisse uxorem, superstite etiamnum priore. Sed in eam mẽtis caliginem dilabi, proh dolor, hos qui aliò iniquius commissi gladij potestatem torquent, est quod gemitibus assiduis, quum peccatorum nostrorum amplitudo sic mereatur, conqueramur.

Cuidam nobili extremè decumbẽti, contra febrem adhibuisse eundem chirurgũ sequentem curationem, mihi referebatur, quum ad eundem deploratum postea accerserer. Tres ille radiculæ partes huic obtulerat, singulas semel mordendas, ad primam inquiens, Vtinam Christus non esset natus: ad alteram, Vtinam mortem non obijsset: ad tertiam, Vtinam non surrexisset. Deinde illis collo appensis, iubet eum bono esse animo, si illæ perirent: qui enim eas tolleret, hunc simul febrem ablaturum pollicebatur. Sic non multo pòst, empyemate, meo quidem iudicio, interijt.

Vsurpatus & is modus, Iesus Christus † qui natus est, liberet te N. ab hac infirmitate †: Iesus Christus qui mortuus est † liberet te N. ab hac infirmitate †: Iesus Christus qui resurrexit † liberet te N. ab hac infirmitate. Inde quinquies oratio Dominica & Salutatio Angelica recitentur quotidie.

Eiusdem ordinis fuit is medicaster, qui apud Xantos Cliuiæ, cuidam iueni ex tympanite tumescenti nuper persuasit seniorem uiperam cum duobus rubris colli circulis, & duas iuniores in uentre exundante foueri ex maleficio: & quum exactius obseruaretur, dum hunc curat, ne à uehementibus purgationibus, simul excrementis uiperas mortuas miscere fraudulenter posset, tandem ægrotum partus dolores passurum fingit, ac proinde se oportere partibus pudibũdis oc-

cultè manus admoliri: cui respondet mater ęgroti admonita prius, suis manibus se effecturam, quicquid in eam rem desideraretur. Sic desijt impostor, & post dies quatuordecim moritur æger, qui à quodam chirurgo eam ob causam secabatur, ut cunctis huius nebulonis innotesceret dolus, quemadmodum & contigit: hinc incunctãter aliò auolauit funesta hæc & infausta strix.

DAEMONES NON ALITER *sanare morbos, quàm à læsione ab illis inuecta cessando.* Cap. XVI.

Portalitium fidei lib. 5. de Bello damonum.

SI iam obijciatur felix curationum harum magicarum successus: respondeo, In uita sancti Bartholomæi legi, dæmonem curasse morbos: atque hoc fecisse non sanando, sed à læsione, quam ipse inuexit, cessando, ut tradit Abdias episcopus Babyloniæ libro octauo Certamin. apostol. in hæc uerba: In idolo Astaroth apud Indos dæmon erat, qui se curare languidos, & cæcos, quos ipse lædebat, illuminare fateretur. Erant enim sine Deo uero homines illi: & necesse erat ut à Deo faso ludificarentur, qui eiusmodi arte illudit, uerum Deum non agnoscentes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datque responsa ut ipsi sacrificent: & quum à se inuecta remouet, tanquã ab ipso sanentur, existimant omnes, nimirum stolidi: ille autem non sanãdo subuenit, sed à læsione cessando. itaque cum lædere desinit, curasse putatur. Et pòst: Ipse diabolus arte reddit homines ægrotos, ijsq; suadet uenerari idola: & ut sibi eorum animas deuinciat, ab eorum uexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus. Et pòst ex Bartholomæi mandato fatetur dæmon, primò carnem hominum à se lędi, uerùm in animas nullam sibi concessam esse potestatem, nisi sacrificauerint. Deinde subdit: At ubi pro corporis sui salute nobis sacra fecerint, ab afflictione desinimus, quòd tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaq; à læsione quiescimus, eos curare uidemur, & uelut dij colimur, dæmones interim existentes. Pulchrè id à Tertulliano etiam docetur his uerbis: Habẽt de incolatu aëris, & de uicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapere paraturas, ut & pluuias, quas iam sentiunt, repromittant dæmones, benefici planè & circa curas ualetudinũ: lędũt enim primò, dèhinc remedia præcipiũt ad miraculũ noua, siue contraria, postq̃ desinunt lędere, & curasse credũtur. Adiungam qd in hãc sententiã Tatianus Assyrius, Iustini discipulus, qui claruit circiter annum centesimum septuagesimum, contra Græcos differat: Nullus affectus, inquiens, per occultã alterius rei dissensionem tollitur, nec ęgrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appensis. Dæmonum istæ aggressiones sunt: & qui ęgrotat, uel amat, uel odit, uel appetit ultionẽ, istos sibi auxiliatores asciscũt. Vtuntur autem dæmones hoc artificij modo. Quemadmodũ figuræ literarum, & uersus qui inde cõscribuntur, non per se possunt indicare, quod scribitur: sed hæc sibi cogitationum suarum signa homines constituerunt, ex certa ipsorum coniunctione, ita ut ordo literarum definitus est, rem intelligentes: sic etiam uariæ radices, & neruorum & ossium adhibitio, non sua natura aliquid efficiunt, sed tanquã elemẽtaris institutio sunt improbitatis dæmonum, qui ad quid singula ualere debeant, præscripserũt. Vbi uerò ab hominibus usurpari uiderint ministerium uel curationẽ ipsorũ, superueniunt, & eos ad seruitutem redigunt. Et pòst; Non sanãt dęmones, sed

In Apol. cap. 22.

sed dolo capiunt homines. & rectè Iustinus ille maxima dignus admiratione, dęmones latronib. similes esse docuit. Siquidem ut illi uiros aliquos capere solent, deinde pacta mercede familiaribus eos restituere: sic etiã qui à uobis existimantur dij, quorundam hominum membris se insinuãtes, deinde per somnum suam in illis gloriã fabricantes, in publicum prodire iubent: & in conspectu omnium, postquam desideratis ex mundo rebus se expleuerunt, ab ęgris auolant, & morbum suo dolo productũ obliterantes, pristinæ ualetudini homines reddũt. Testatur & D. Hieronymus, licet uirtute magica possunt aliqua fieri miracula, ut illa quæ pertinent ad curiositatem tantùm, & uanitatem (sicut Simõ magus fingebat statuas ambulare, loqui, ridere, & similia) ea tamen quæ sunt salubria, ut existunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & huiusmodi, non posse artibus magicis siue à dæmonibus effici. Elegãter breuiterq; hoc dæmonis studium ac medelam expressit Cyprianus De idolorum uanitate, ubi post longam de Augurijs & Aruspicijs disputationẽ subiungit: Hi spiritus maligni afflatu suo uatum pectora inspirant, extorum fibras animant, auium uolatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa ueris semper inuoluunt. Nam & falluntur & fallũt, uitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiam corporibus occulta mentis terrent, membra distorquent, ualetudinẽ frangunt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant. Et mox: Hæc est de illis medela, cùm ipsorum cessat iniuria. Nec aliud his studium est, quàm à Deo homines auocare, & ad superstitionem sui ab intellectu ueræ religionis auertere: & quum ipsi sint pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes.

Hinc Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre, nõ animalibus languentibus claudicantibúsue, uel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc sunt laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. & si quis hęc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem ferè in libro de Ciuitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui sine. ubi mortem potius esse dicendam eiusmodi curationem, quàm uitam, docetur. Idem: Valent dę mones affligere, quoscũq; Deus propter peccatum, eorum tyrannidi subiecit. Isychius lib. 6. comment. in cap. 19. Leuit. Pessimum est magis adhærere, quia dęmonum inimicorum nobis & pestilentium nomina dicunt. Qui etsi ad breue tempus, ut in errorem mittant, uidẽtur operari aliquid quod ad corporalem sanitatem uile & paruũ, quale etiam imperiti medici operari possunt: ueruntamen nec hoc ut boni, neq; ut bene uolẽtes hominibus operantur, sed in seruitutem illos redigere, & à Deo separare cupientes.

Ad curationum harum dæmoniacarum cognitionem facit, quod Sabellicus scribit: Talis, inquiens, Circẽsium ludorum fuit pompa, quos tum instau rari cõtigit, quòd quidam è plebe homo T. Latinus, siue Tyberius Atinius, ut alij scribunt, à Ioue erat monitus, ut consulibus nunciaret, non placuisse sibi proximorum Circensium præsultorem: instare urbi periculum ingens, nisi darent operam, ut sibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum fortè detrectasset, ueritus ne, si fidem non feciisset, pro ludibrio abiret in ora *Ennead. 2. lib. 9.*

hominum: ita accidit, ut paucis diebus quibus ſpecies illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla euidentiore morbi cauſa amiſerit. At tum iterum ſimili oraculo interrogatus, an ſatis magnam haberet ſpreti numinis mercedem? Cæterùm quum rem adhuc in occulto haberet, ſubita eſt corporis debilitate affligtus. Tum demũ propinquorum conſilio uſus, lectica primò in forum ad conſules, mox per illos in curiam delatus, ubi quæ per quietem fuerat iuſſus dicere, ordine expoſuit. Miraculo accidiſſe aiunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in ſomnis affuit, qui futurũ intelligẽs, ut paucis diebus ille filiũ amitteret, ipſeque aliquanto breuius graui eſſet morbo defuncturus: ubi ſcilicet à ſe affligi deſijſſet, hanc fallẽdi anſam nactus, ut Romanum pop. in maiores adhuc tenebras cõijceret, ridiculum illud ludorum ſchema oculis cæcæ multitudinis offudit.

FICTAM ESSE DAEMONVM SA*nationem, & eam quandoq; à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum ſæpe efficacem.* Cap. XVII.

ITaque liquet, fictam ſaltem ſimulatamq; curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento cuius ipſe author extitit, deſiſtendo libenter, cuius rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, ſibiq; infidelitate ſubiuget ſpiritus in diffidentiæ filijs efficax: hoc unum cum primis annitens, ut hi quos defraudarit, eum diuino cultu & honore dignentur. Vel Deum, ob contumacem hominum incredulitatem, plerunque aliqua permittere credimus, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, nec intelligant. Vel quo modo ex confidentia in medicum, medicamentis plus accreſcere interdum uirium conſpicimus: ſic ex fide ſuperſtitioſe adhibita eiuſmodi incantationũ uerbis, quanquam ex Scriptura frequenter furto ſatisq; inconcinnè ſubtractis, aliquid ſingularis energiæ accedere, non temerè quis credat. quod nec Galenum latuit, illum plures curare affirmantem, in quem plures confidũt. Tantum habet ponderis, intenſa ſanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non ueretur, in ſanatione acquiſita ex ueneratione oſsiũ Diuis aſcriptorum, ſi eſſent oſſa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus ſubſequereturſanitas. Multa ſiquidem corpora ueneratione dignamur ſæpe in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, authore Auguſtino.

Ex maiorum hiſtorijs recentiq; patrum noſtrorum memoria repetũt pleriq; exempla, aſſeruntq; non paucos ad ſola uota ſanctis neſcio qua credulitate & religione facta, aut ex contactu contuitúue oſsium (nõ dicam thecarum) quæ de quorundam cadaueribus collecta ac reſeruata ferebantur, recuperaſſe amiſſam uirium integritatem, ſanitatis reſtitutione εἰδωλομανίαν ſtabiliẽte, uniuerſi cultus impij authore unico diabolo. Imò inde natã peruaſiſſe in animos hominum opinionem, auctamq; ætate & roboratam inueteraſſe aiunt: ut plus ualere, longéque ualidius obortas corpori ægritudines euellere atq; extirpare ſola uota ſtatuis delata, quàm remedia cenſerentur. Eam inoleuiſſe cõſuetudinem addunt, ut ſi quid aduerſi accideret, non diuina deſiderarentur auxilia, ſed in ſubſidium illi inuocarentur ſancti, quos talib. præſidere ac dominari malis perſuaſum erat: neglectum ea ratione fuiſſe Deum, contemptuique & pro nihilo habitam medicorum operam: preces quoq; Deo ad cœleſtium

Ephes. 2.

Lib. 1. gnoſt. Lib. de tamẽt. Imagin. intẽſa ſ onis eſſ

manda-

mandatorum præscriptum deferendas, directas fuisse ad sanctos, aut ad statuas: uim item medicatricem, diuinitùs remedijs in natura ordinatis inditam, uotis fuisse tributam.

Quantum aũt ualeat constans credulitas apud uulgus, propè innotuit. Credulitatẽ requirit superstitio, quẽadmodum fidem uera religio. Tantũ potest obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionibus falsis. Quilibet enim in sua religione, etiam falsa, modò firmissimè credat ueram, spiritum suum ea ipsa credulitatis ratione eleuat, donec assimiletur spiritibus illis qui eiusdem religionis duces sunt & principes: eaq; uideatur operari, quæ natura & ratio non discernunt. Hæsitatio uerò & diffidentia, institutum opus non modò in superstitione, sed etiam in uera religione infirmant: & effectum quæsitũ, licet multo usu confirmatum, eneruãt. Quomodo autem superstitio imitetur religionem, exempla ostendunt, inquit Agrippa: uidelicet quando excommunicantur uermes & locustæ, ne frugibus noceant: quãdo baptizantur campanæ & imagines, & eiusmodi plura. Sed quia prisci illi magi, & qui eius artis authores apud ueteres extiterunt, fuerunt Chaldæi, Ægyptij, Assyrij, Persæ & Arabes, quorũ religio omnis peruersa erat, & idolorum cultu inquinata: cauendum nobis summoperè est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ puram ueritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & βλέλυγμα.

HISTORIIS NON ILLEPIDIS *ostenditur, quantum in magicis curationibus ualeat temeraria credulitas.*

Cap. XVIII.

CÆterùm quid temeraria illa ualeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: & prius nõ illepidum, à uiro Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is, ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem diuertisse, qui sanationẽ oculorum certissimam pollicitus, suspensa in ipsius collo schedula, tam caute strictè, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandum iuuamenti asseruerit, si aliquo hîc modo delinqueretur. Mulier in multam erecta spem confidens, à lachrymis se quoque continuit, quibus antea oculorum accrescebat uitium: atque hac ratione paulatim cõualuit. Demum ob adeptã sanitatem schedula negligenter habita decidit: eiusq;, cui hactenus unicè fidebat, animaduersa dein iactura, redeunt lachrymæ, malumque recrudescit. Schedulæ interim ab alio inuentæ, reseratæ & lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc aiebat fuisse uerba: Der Teuffel kratze dir die augen auß / vnd scheisse dir in die löcher. Quòd si uerbũ uerbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorum foramina suo stercore impleat. Si horum aliqua fuisset uirtus uerborum, euulsi perijssent oculi, cauitatib. dęmonis excrementis rursus infartis. Non omnino absimile, Plinio referente, uidetur illud Marci Seruilij Nouiani principis ciuitatis, qui in metu lippitudinis, priusquam eam ipsam nominaret, aliúsue ei prædiceret, chartam duabus Gręcis literis P & A inscriptã, circũligatam lino, subnectebat collo.

Sic cuidam puellæ terrifico furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidem in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspendit ecclesiasticæ professionis uir, sanationem pollicitus: ea tamẽ cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: si schedula

Idem ferè legitur in Libro Germanico de ludscris & furijs, cap. 427.

Schedula ridicula collo appensa.

Chartula inanis collo subnexa.

neglectui habita periret, eam ad priſti num relapſuram. Idcirco de cuſtodiẽda uigilanter chartula, ſingularis omnibus incumbebat cura & ſtudiũ. Tandem coniunx mea Iudith ad uillicum noſtrum diuertit, è quo ubi miſerabilem puellæ caſum cognouiſſet, illam continuò uoluit accerſiri. Atq; hic illa ſtudioſe pieq; admonita ab uxore, ac rectius inſtituta, ut nimirum fiducia in Deum afflictorũ patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, ſacrilegumq; ſacrifici conſilium contemnat, eam menſa apparata cibo quoq; refici iubet, ſimulq; à collo periapton aufert. Qua re perculſi territiq; procul fugiũt ſpectatores, relicta cum puella in domo coniuge ſola, unà cum Sophia filia, ueriti, ne ob ſuæ anchoræ ſacræ iacturam, cui hucuſq; nixa puella minus angebatur, tanquã in portu ſubſiſtens, mox exiliret furore percita, inſultuq; uiolento aſsiſtentes ſuo impeteret more. Interea admonitioni acquieſcens, appoſito fruitur uictu, citra ullam animi turbati notam, hilaris: ac, ne unquam amplius tranſuerſam à uiua in Deum fiducia ſe auocari fineret, erudita, optimè inde, noſtra quidem ſententia, habuit. Corio autem conciſo, implicata aliquoties chartula inerat ſublutea, plana, ſine characteribus: quam cõfeſtim Vulcano conſecrauit, præſente puella, uxor.

Huc accedat & aliud de obſeſſo quodam exemplum. Is dum per ſacrificũ mirè φίλαυτον, pleriſque coniurationibus & exorciſmorum fulminibus impeteretur, adeò ut iamiam prorſus uideretur abigendus dæmon: eoq; cunctante, ſupra uerticem energumeni tãdem adhibita fuiſſet particula S. Crucis in theca ſiue loculo contectæ, ut uulgus opinabatur: ſic demum inſudantem uehementer exorciſtam affatur dęmon; Tametſi non neſciam uanam atq; impiam eſſe ueſtram de uero crucis ligno, in quo pependit Chriſtus, confidentiam, quum reuera fragmentum ſit è patibulo ſectum, nihilominus pertinax iſta opinio ueſtra ac confirmata omnium fides facit, ut affectibus ueſtris obſequens, nunc hinc cedam, deſeramq; hoc hoſpitium.

Fallacem, captioſam & periculoſam huiuſmodi eſſe ſanationem, nemo nõ uidet. Ludit ſæpenumerò ſub rerum harum ludicrarum ſpecie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici perſequuntur, ut uidelicet omnis uis ab eiuſcemodi figmẽto proficiſci credatur. Rectè itaq; Rabi Moſes ille Ægyptius, mendaces & ſtultos eſſe affirmat, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis lineamẽtis, ſolis deniq; uocibus aëre fracto natis, tantam miraculorum uim & poteſtatem tribuãt. Nec temerè Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare ſtatuiſſe, tradit Ælius Spartianus, qui cõtra tertianas & quartanas febres periapta geſtarent: quæ quoq; à Luciano lepidè irridentur. Similes quoq; curationũ modos, ut ſuperſtitioſos, reijcit Auguſtinus his uerbis: Superſtitioſum eſt, quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens uel ad colendam, ſicut Deum, creaturam, partémue ullam creaturæ: uel ad conſultationes, uel pacta quædam ſignificationum cum dęmonibus placita atq; fœderata: qualia ſunt molimina magicarum artium, quæ quidem cõmemorare potius quàm docere ſolent poëtæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiore uanitate, haruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atq; remedia quæ medicorum quoq; diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis quas characteres uocãt, ſiue in quibuſdam rebus

ſuſpen-

ſuſpendendis aut ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadã peſtifera ſocietate hominum & angelorum malorũ exorta. Vnde hæc cuncta uitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudianda atq; damnanda. Item Serm. de Temp. 215. Etſi adhuc uideritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores uota reddere, ſortilegos etiam & diuinos uel præcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas uel ſuccos ſibi aut ſuis appendere, duriſsimè tanta eorum peccata increpantes dicite: Quia quicunq; fecerit hoc malum, perdit Baptiſmi ſacramentum. Identidem Serm. 241. de Tempore.

Hic negligi minimè oportuit induſium illud neceſsitatis nuncupatum, Germanis *Nothembd*, tantoperè à proauis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunq; telorum uel ſphęrularum bombardicarum ictu & armorũ iniurijs liberi perdurarẽt, & quoduis aliud corporis incommodum declinarent ſecuri. Eo quoque uſæ ſunt parturientes, ut citius tutiusq; fœtum deponerẽt. Hinc nomen ſortitum eſt, q̃ in neceſsitate uſurparetur, & ſuum præſtaret auxilium. Hoc autem ſolenni modo adornabatur. In una eadẽq; nocte feriarum Natalis Chriſti, filum ex lino in nomine diaboli à iuniorib. notæ caſtitatis puellis neri texiq̃ue, & induſium cõſui debuit. In pectore uerò duo aſſuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & uelut galea erat impoſita: ſiniſtrum autem horridum & corona ornatum, regis illius magni Beelzebub fuiſſe diceres: latus utriuſq; muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit induſium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis uirum uidi, cui à patruo milite ſtrenuo ceſſerat, qui eo muniri ſolet, plurimũ huic fiſſus: quemadmodum pleriq; etiam Cæſares, alijq̃ue principes & magnifici cõſueuêre. Hæc autem plus quàm ſuperſtitioſa, ſathanæ doctrinam craſſe nimis redolent.

QVOD EXIMII MEDICI ALligationibus, characteribus, carminibusq; uſi ſint: & de Homerica medicatione, ac Veſpaſiani miraculo. Cap. XIX.

INterim excellentiſsimos quoſdam medicos, qui nõ parum fidei his apoſuêre nugis, hic grauiter impegiſſe non ignoro. Ex horum numero eſt, doctiſsimus alioqui, Alexander Trallianus, qui Herculis erecti leonẽ ſuffocantis, & in lapide medico inſculpti imaginem annulo aureo incluſam & geſtatam, cholicis mederi affirmat: ſic & calculoſis, podagricis & febricitantibus conſuluit nõ ſolùm alligationũ, ſed & characterum & carminis uſum. Galenum quoq; ab ijs quæ euidenter apparẽt, perſuaſum temporis proceſſu, adducit, uim ijs ineſſe ſentientem (in tractatu de Homerica medicatione) quam tamen antea negauerat. Inſcriptionis autẽ ea extitit cauſa, quòd Homerus ſuppreſſum uerbis ſanguinem, & myſterijs ſanatos morbos tradiderit. Nec Aëtium, hęrentes in gula & tonſillis ſpinas & oſsicula carmine ſuperſtitioſo excãtare, puduit. Telum carmine ex thorace retractum, ſuprà ex Beniuenio commemoraui. Marcellus etiam paſsim inculcat carmina: his quoque uſus eſt Octauianus in Euporiſtis: item Q. Serenus, qui uerbum, Abracadabra, chartæ figura à ſe tradita inſcriptum, appenſumq; ex collo, à febribus, maximeq̃ue ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alij ſuperſtitionibus addictiores medici recentiores, licet primarij, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad ſanguinis profluuia, ad comi-

Lib. 10. ca. 1. circa finẽ. l. 9. ca. 4. & li. 11. in fine. lib. 12. cap. 9. Hunc eo nomine taxat Ioannes Gerſon.

Annulorũ, alligationũ, characterũ, & carminũ uſus apud medicos.

Homerica medicatio.

Cap. 42

tales acceſsiones, ad partus difficultatem, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, uulnera, fiſtulas, luxationes, hernias, & neſcio ad quæ non, haud pauca inuenerint. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius) cum ob oculos poſitam, & tot illuſtrium uirorum authoritate confirmatam uideris, quid facies? Nam ijs quæ ſenſibus expoſita ſunt contrauenire, ſani hominis non eſt: doctorum uerò experimenta infirmare, temerarium. Tu uerò (dices) qui hæc inculcas, quid ſentis? Dicam liberè. Neq; enim ſuperſtitioſus homo ſum, neque fabularum amans, ſed ueritatis ſtudioſus: in quam cùm toto animo ac ſtudio omni incumberem, prodigioſas quoque has curationes attingere uolui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius euentum non è characteribus, non ex carmine promanare: ſed tanta eſt uis animi noſtri, ut ſi quid honeſti ſibi perſuaſerit, atque in ea perſuaſione firmiter perſeuerarit, idipſum quod concepit, agat, & potenter operetur: modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnãtem, neque diffidentem. Nam ſi etiam fidentem & coadiuuantem habuerit, citius quod intenditur, perficietur: ſi neque fidentem neque diffidentem, nihilominus uis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentiſsima hæc eſt medicatio, apertè uidere licet. Nam præcantator ita mouet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo ſubmurmurante, uel cum characteribus agente, ſenſim extinguatur. Quod miraculo non caret. At ſi fortè æger diffidat, aut planè ridiculum exiſtimet remediũ, aut circunſtantes habeat qui fidem eleuent, & remedium coram illo contemnant, prçcantanti nulla uis erit, quia perſuaſioni ſuæ repugnantem habet alterius animum. Hic illud interſeram, quòd cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili uiro carmine lenitum meminerim: ſed illam redargutã ob impium curationis modum admiſſum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamẽ poſtea euanuit ſpontè. Qui uerò citra fidem ac perſuaſionem ad incantandum acceſſerit, operam ſuam ludet: niſi fortè tam ſtupidum alterius nanciſcatur animum, qui ſimulatione ſe decipi non ſentiat. Non ſunt ergo carmina, non ſunt characteres, qui talia poſſunt: ſed uis animi confidentis, & cum patiente concordis. ut doctiſsimè à Poeta dictum ſit:

Nos habitat, non tartara, ſed nec ſidera cœli:
Spiritus, in nobis qui uiget, illa facit.

Verùm confidentia illa ac firma perſuaſio comparatur indoctis animis per opinionem, quam de characteribus & ſacris uerbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus eſt externis: ſed cognita ui animi, per eam miracula edere poſſunt. qualia de Apollonio refert Philoſtratus, cum ab externis mundanisq; negocijs in animi ſeceſſum ſe recepiſſet. Indoctus ergo animus, hoc eſt, ſuæ poteſtatis & naturæ inſcius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus uerò, & ſibi conſtans, ſolo uerbo ſanabit: aut ut ſimul indoctum animum afficiat, externa quoq; aſſumet, non ſolùm quæ uulgò prolata dicũtur, uerum etiã alia quoq; à ſe inuenta, uel quæcũq; illi ad manũ aut in mẽtem promptè uenerint. Hactenus ille. Hanc aũt Ferrerij ſententiam, eiuſmodi nimirum effectus ex cõſtanti & firma operãtis perſuaſione cõſequi, modò patientis animus nõ reluctetur, eruditè cõfutat ornatiſsimus uir D. Thomas Eraſtus in parte prima diſputat. de noua Paracelſi medicina.

Libro 2. method. cap. 11. de Homerica med.

Vt per-

Vt porrò intelligatur manifestius, in illis quæ prꝫter naturæ ordinem adhibentur curationibus, dæmonium sæpe operari & colludere in hominum exitium, uerba Antonij Sabellici hic adferam: Mirum, inquit, quantũ præstigiorum, ipsius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones per id tempus, quo Vespasianus Alexandriæ fuerit. Nam & Basilides libertus, qui aberat, uisus est illi sacrificanti ministrare, ut regum nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulò illũ pro tribunali sedentem, duo è plebe uiri adierunt, opem sibi orantes à Serapide demonstratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem se monitos dicere, fore ut cæco dies illucesceret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset: alterq; firmior fieret, si calce contingeretur. Quum uix fides rei esset, nec res ullo modo successura crederetur, ne experiri quidẽ à principio Vespasianus ausus est. Cæterùm amicis hortantibus, utrunque pro concione tentauit: nec defuit euentus. Verebatur scilicet dęmon ille, quem sub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorũ mater, ne piorũ ecclesia recens ibi constituta, ex uetusto illo ipsum exturbaret domicilio: præuiditq; futurum, ut duo ægri, uterque sua defuncturus esset clade: impulitq; proinde ambos, ut à Vespasiano opem implorarent, ut quum euentus secutus esset, eius fauore qui erat rerũ potiturus, oraculi maiestas augeretur, nec ex ipso Imperij fastigio ad ueræ lucis fulgorem animum intenderet.

Finiam hæc capita sentẽtia hac memorabili, quæ 2. Decret. legitur: Semper diabolus sub uelaminibus latens, prodit se, dum eà confingit quæ hærent personis, per quas fallere nititur. Si aũt quilibet opponit & dicit: Quomodo eueniũt illa, quæ illi diuini prędicunt futura: aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ uirtutis aut potestatis non habeant? hoc à nobis accipiat responsum: Quòd ideo quisquam non debet eis credere, quia aliquando eueniũt quæ prædicunt, aut sanare uidẽtur languidos, aut lædere sanos: quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi qui hæc audiunt uel uident, probẽtur, & appareat qua fide sint uel deuotione erga Deum. sicut in Deuteronomio legitur Moses ex diuino uerbo Dei populo præcepisse: non esse credendum prophetæ aut somniatori, etiamsi euenerit signũ atque portentum quod loquutus est, si à uero Dei cultu is abducat. *Deut. 13.*

DE LIGATVRIS, PERIAPTIS, *& amuletis physicis: item dæmones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari.* Cap. XX.

NVllam tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis physicis subtractam uolo. Pleræque enim substantiæ in earum generatione specificæ aut indiuidualis (ut sic dicam) constitutionis ratione, cœlitùs aliqua imbuuntur uirtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarũdam actiones inhibeat & liget: unde physicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & allij præsentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu uim succino adimit ligatq;. Oenothora (authore Crateua) collo alligata uel iugo suspensa, prius uino aspersa, omnium animalium feritates domat. *Ligatura physica.*

Periapta adhęc & amuleta uerè physica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum substãtia uapores quosdam uelut ἀτόμους defluere, quidam contendunt medici: qui spiratione occultè attracti, morbi causam uirtute sua alterare, corpusq; reficere possunt. Hac ra- *De periaptis & amuletis physicis, uide Theodorũ Priscianũ medicum ad Eusebium lib. postremo. Galen. lib. 6.*

& 16. de Simpl. tione radicem pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepsiæ minas suspendimus: stercus item lupi & intestinum, doloris colici cruciatibus afflicto alligamus, non (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis uirtutem, sed causam naturalem (ut dixi) occultam, uel spiritus scilicet harmoniacos, ut Paracelsi sectatores sentiunt. Quocirca Galenus eorum experiẽtia doctus, periaptis sic cõfidere oportere admonet, ut substãtia illorũ, & nõ incantationis magorũ uerba, auxilietur. Eandẽ sustinuit sententiã Theophrastus: Potius, inquiẽs, absurda illa putentur, quæ alligata & ueneficiorum aduersantia uocãtur, & tum corporibus tum domibus unicè opitulari creduntur: quæ commenta hominũ planè esse uidentur, qui suas artes magnificare celebrareq; cuperent. Vnde nullã contra malignos spiritus antipathiam inesse moly uel hypericoni sentio, etiamsi Fuga dæmonum à superstitiosè credulis nuncupetur: nec alia facultate quàm cœlestium gratiarum, noxios malorum dæmonum uapores à nobis arcere putetur. Luporum item capitibus ianuis in eundem finem affixis tribuo nihil. Vix enim scio, an usquam laxior his spiritibus fenestra aperiatur, quàm ubi portarum custodiam his capitibus demandatam conspicimus. Dictas uerò herbas in ædibus suspensas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodũ cnebisij cardui (quem Cuus appellant Ægyptij) uiribus dæmonem in colloquium allici, grauissimi pronunciant authores: quibus tamen, extra ueritatis metam nõ est affectu danda fides, quum ijs multò citius imponi à simulatis dæmonum artibus potuit, quàm illis qui Christum induti, penitius satanæ ludibria cognorunt. Quare etiam rerum & uaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclarissima illa ueterum ingenia implicita magis, irretitaq; fuisse perhibẽt historiæ: quæ Christi aduentu, multorum testimonio, prorsus desiêre & obmutuêre. Spiritus sunt dæmones, qui ut nullis alliciũtur plãtis uel terrena substantia, ita nec fugãtur: etiamsi plerunque apud suos cultores, se aliquarum rerum potentia inuitari, allici, trahi, cogi, uel etiam abigi, ut impia credulitate eos sibi magis obstringant, fraudulenter simulent. Hic D. Thomas docet (allegans Augustinum 21. de Ciuitate Dei) dæmones allici per uaria genera lapidũ, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis, si modò hæc eis exhibentur in signum diuini honoris, cuius ipsi sunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus instinctu dæmonis, per pactum inuocationis expressè uel tacitè, uel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt: uel ad maiorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & alijs utũtur ad inuocationem. Non igitur utitur maleficus, immò uerius dæmon, huiusmodi tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium, sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem iam ut suum cultorem possidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Posse tamen quædam corpora, uelut melancholica uel cholerica, non tam grauiter à dæmonio exagitata, quibusdam adhibitis rebus uel harmonijs nonnihil immutari, & ab affli ctione leuari, inficias ire nolo: quo modo Saulem musica per auditum demulcẽte quietiorem redditum legimus.

Li. 10. Simp.

Lib. 9. de Histor. plant.

Moly. Hypericon. Fuga dæmonum.

Luporum capita.

Cnebisius carduus, Cuus. Dioscor. lib. 3. cap 37. Plin. lib. 28. cap. 10. Dioscor. lib. 3. cap. 15.

Proclus de Magia & sacrif.

Grauiter hic expugnat Io-

1. Reg.

QVI-

QVIBVS MATERIIS DAEMONES & maleficia arceri credebat antiquitas, & ecclesia Romana. Cap. XXI.

Sulphur. IN eiusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandũ suffitu malos dæmones: quo in purificationibus sacerdotes uti soli tos, uelut & asphalto aut ablutione a- Asphaltũ. quæ marinæ, scribit Proclus: quoniam Aqua mari purificat sulphur ob odoris acumen, aqua uerò marina propter igneã portionem. Hinc Ouidius de Medea: Aqua ex mari. *Terq; senẽ flãma, ter aqua, ter sulphure lustrat.*

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc rem usurpant eam sacerdotes antiqui: quemadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant oliuam à meretrice plantatam, uel infructuosam perpetuò manere, uel omnino exarescere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, uerbenam, ualerianam, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, antirchinon, uel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristologiæ siccæ suffitum, item benedictam, & gariophylatam, scillam quoque in limine domus suspensam. Pentaphyllon. Oliua. Fascinũ maleficiũ creditũ

Tantum gloriæ tradiderũt quidam herbæ uetonicæ, ut domus in qua sata sit, existimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Morauia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat. Vetonica. Holitha.

Similiter fel canis nigri suffitũ, uel eiusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè pręstare dicitur tam ad expiandũ dęmones malos, quàm maleficia, ubicũq; fuerint. Sunt & alia antiquis contra fascinationes commendata, uelut palmarum lignũ in pomo osseum dente limatũ, radix satyrij Orchis cognominati, fœminæ scilicet, quæ distinguitur internodijs & ramo siore frutice. Rutã fascini amuletũ esse, tradit Aristoteles. Alissum in domo suspẽsum, salutare amuletum existere cõtra hominũ quadrupedũq; fascinationes: item rhamni tertij ramum ualuis feneſtrisue impositũ, ueneficia omnia depellere, tradit Dioscorides. Cõtra hæc quoq; ualere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Bacchare rem herbam beneolentem, Virgilij testimonio freti, contra fascinum singulari pollere uirtute putant: in Bucol. *Sectione 20. Probl. 34.* *Li. 3. cap. 89.* *Plin. lib. 30. cap. 2.*

——*Bacchare frontem*
Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro.

Resistere & fascino, frontis hyænæ corium dicitur.

Huc etiã multi lapides tũ ex alijs, tum ex Alberto, ut mendacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queũt. Iaspidem empusis & alijs idolis aduersari, refert Dionysius. Sardium à ueneficijs maleficijsq; gestantem asserere, uti & chrysolitum & Carchedonium dæmones pellere fertur: adamãtem quoq; aduersus incantamẽta ualere creditur. Corallum rubrum collo infantiũ appensum, aut armillis insertum, in brachioq; gestatum, uel etiam in domo retẽtum, prærogatiuam habere aiunt contra fascinum. Lyncurius lapis pręstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis uisum perstringere, & gestantem inuisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias euocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides diuorum imagines apparêre facere: enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur. *Lapides maleficium tollentes.*

Oleum adhæc ex gagate sacratum, dæmoniacis conferre, superstitiosè docet Mesue. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ouum quoque in lustrationibus acciri solet: hinc oua lustralia dicta sunt. unde Ouidius: *Oleum ex gagate.* *Libro 3. de Antidotis.* *Oua lustralia.*

Aduenìat quæ luſtret anus lectumq́; locumq́;,
Deferat & tremula ſulphur & oua manu.

Ligatos curantia.

Ligatum adhæc ſanare creditur picus auis comeſta: ſuffumigium ex dẽte hominis mortui: ſi item corpus totum inũgatur ex felle coruino & oleo ſeſamino, ex Cleopatra: uel ſi argentum uiuũ in calamo uel auellanæ nucleo uacuo cũ cera occluſum, ſub puluinari maleficio læſi collocetur, aut ſub limine oſtij, per quod is in domũ uel cubiculum ingreditur.

Lib. de incãtatione, aſſerẽte Galeno.

Narrat & Euſebius Serapin, qui Grę cis Pluto dicitur, apud Ægyptios ſymbola dediſſe, quibus dæmones expellerentur: docuiſſe etiã ſupplices, quomodo aſſumptis brutorum figuris inſidientur hominibus dæmones: quibus maximè obnoxij fiant, qui cibis ſubinde diſtendantur lautioribus.

In ſinum deſpuere, aduerſus faſcinationes, ueteribus quoque in uſu fuiſſe legitur. Sic apud Theocritum:

ὡς μὴ βασκανθῶ ἦ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔκπυσα κόλπον.

Ouidius:

Deſpuat in molles tam ſibi quiſq; ſinus.

Vehementiore adhęc ſtrepitu & maleolentium graminum fumo diſſolui & ſedari aëreorum dæmoniorum inſultum, creditum eſt. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nũc Italæ mulieres tempeſtatibus imminentibus, diri odoris pabula ſub dio comburunt: ſacerdotes autem more Thracum (qui tempeſtate imminente, armati cum ſtrictis enſibus & crotalis, horribiliq́ue clamore in nubes fremebant) ad obſtrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, conuolant: magis confidẽtes in boatib. illis apud Deum inanibus, quàm orationib. & ieiunijs. De ſuis conterraneis ferè quid ſimile ſcribit Olaus Gothus, qui concitato in nubib. fragore, ſagittas ex arcubus in aëra excutientes, oſtendebãt ſe opem ferre dijs ſuis uelle, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria ſuperſtitione contenti, inuſitati põderis malleos, quos Iouiales uocabãt, ingenti ære complexos, magnaq́; religione cultos, ad eum uſum habebãt, ut per eos tãquam per Claudiana tonitrua, & per uſitatam rerum ſimilitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq́; ſonitus uim fabrilium ſpecie imitantes, deorum ſuorum bellis ſic adeſſe, admodum religioſum exiſtimarent. Durabat is Iouialiũ malleorum uſus uſq; ad annum à Chriſto nato 1130. Eoſdẽ malleos Iouiales pagana ſuperſtitione Sueones colere, tradit Gothica hiſtoria lib. 18. cap. 16.

Lib. 1. cap. 5. Memorab. Contra tempeſtates.

Lib. 3. cap. 8. de gent. Septentr.

Apud noſtros quoq; proauos, non ſana parochorũ doctrina inoleuit longa annorũ ſerie perſuaſio, artemiſiam in ferijs D. Ioanni baptiſtæ ſacris ante domos ſuſpenſam, item alios frutices & plantas, atq; etiã candelas, facesq́;, deſignatis quibuſdam dieb. celebrioribus aqua luſtrali rigatas, uel neſcio quo modo expiatas, & quando uſus poſtulat incenſas, contra tempeſtates, fulmina, tonitrua, & aduerſus diaboli poteſtatem, opera, & quæcunq; maleficia, uelut prærogatiua quadam ualere. Hoc ipſum tradit & Martinus de Arles. Quinimò aduerſus illa etiam agminatim eueſtigiò ad omnium campanarum uiolentum cõtinuumq́; tractum atq; pulſum, ut præſentiſsimum auxilium & anchoram ſacram, concurritur.

Malleis Iouialeis.

In tr. ſuperſt. mero.

Hic noſtri in primis confugient ad ſuffimentum prunæ, cui cor piſcis & iecur impoſitũ erat à Tobia: ex cuius odore in ſuperiora Ægypti fugiſſe dæmonium legitur, ubi angelus illud ligauit. At nõ tam ſuffumigio fugatum hoc reſpondeo, quàm Tobiæ iunioris caſtitate, & attenta ipſius, eiusq́; coniugis

Tobiæ

Tobiæ

iugis ad Deum misericordem oratione, ex angeli institutione.

At ueritati minimè oportet præscribere uetustatis obseruantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: uerbum item Dei, spiritu efficax. Vetusta huius rei testimonia & exempla, in ueritatis libris sacrosanctis quàm plurima atque irrefutabilia leguntur.

Sua adhæc religionis obseruatione in Apennino Italiæ intra Bononiam & Pisas, exorta tempestate mulieres foras procurrunt, eam eleuatis manibus cõsignantes caseo in die ascensionis Domini presso, decussatim q; signato, crucis figura impresso fune, atque ita se fore illæsas arbitrantur. Eodem in Apennino ouum in Ascensionis festo exclusum adseruant, summoq; illigant tecto, atque hoc modo istas ædes à tempestatis iniuria tutas fore existimant. Alij strata mensa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauniam lapidem (ein donnerbeitel) is tum sudat, quod ipsis uidetur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quàm uitrearum fenestrarum sudatio aut tum temporis, aut in hypocausto calente.

In hanc insuper rem uariè quibuscunq; substantijs applicãtur exorcismi, quibus & herbæ ita consecrantur, ut sint utentibus eis sanitas animæ & corporis: fitq; precatio, ut ex omnib. hominibus pecoribusq; quæ inde gustauerunt, putredo & cuncta diaboli phantasmata expellantur, &c. Exagendis & obsequialibus hæc nota.

Huc pertinet aqua in usum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ nouas scilicet uires induerit ijs uerbis, Exorciso te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine IESV CHRISTI filij eius Domini nostri, & in uirtute Spiritus sancti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explantare ualeas cum angelis suis apostaticis. Alexander 1. Romanus pontifex author fuit, ut huiusmodi lustralis aqua cõsecraretur ad dęmones pellendos, & ut in templo domiq; conseruaretur. Regino item lib. 1. de discipl. Eccles. cap. 210. ideo benedici aquæ asserit, ut ea aspersi sanctificentur. Ea quoque domos, agros, uineas, pecora eorumque pabula, cibos item & potus, quibus homines uescuntur, aspergenda esse, ex cap. 5. Nannetensis concilij probat: sed in Græcorum ecclesia, hæc aqua cõdemnatur ut superstitiosa.

Sal exorcisatus.

Habet item uirtutem suam peculiarem sal. Eo quoq; Elizæus ex Dei mãdato insalubrem aquam Hierichũtis reddidit salubrem: iam autem absq; eo exorcismis redditur sanctior præstantiorq; contra satanam hoc modo: Exorciso te creatura salis per Deum † uiuum, per Deum † uerum, per Deũ † sanctum, per Deum qui te per Elizæum prophetam in aquam mitti iusit, ut sanaretur sterilitas aquæ, ut efficaris sal exorcisatus in salutem credentium, ut sis omnibus te sumentibus sanitas mentis & corporis: & effugiat atq; discedat ab eo loco, qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia uel uersutia diabolicę fraudis, omnísque spiritus immũdus adiuratus, &c. Alexand. 1. in epist. Decretal. 1. Idem textu, ext. in c. aquam sale consperſam, de Consecr. distinct. 3.

Balsamum.

Huc referatur & nobile illud balsamum uirtutis uariæ, præter insignem eius odorem: quo ut reges & sacerdotes Leuitici inungerẽtur, in ueræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex & sacerdos IESVS

In ueteri Agenda.

svs Christus. In ecclesia autem Romana grauib. exorcismis & trina expiatione ad crucis modum facta lustratur, nouiesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Aue sanctum oleum, ter Aue sanctum chrisma, ter Aue sanctum balsamum: atq; huius ope & prestantia non solùm creditur exturbari dæmonium, sed eius loco substitui Spiritum sanctum. Nihil autem hic minus adhiberi quàm uerum balsamum, pium lectorem uolui admonitum.

NVLLA RADICE DAEMONEM extrahi, contra Iosephum, & de radice Baaras nuncupata.

Cap. XXII.

Lib. 8 antiq. Iud. cap. 2. Crinitus lib. 9. cap. 5.

CÆterùm quòd Iosephus gloriatur, se præsente Vespasiano Imperatore, uidisse quendã de gente Hebraica Eleazarũ, naribus cuiusdam à dæmone obsessi annulũ, cuius signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è natibus odorantis extraxisse: qui cũ in terram repentè concidisset, Eleazarum coniurationis Salomonis cãtico dæmonium proscripsisse: hic certè fatendũ est, Iosephũ Iudæum, ut & Vespasianum ethnicum, atq; Eleazarum Hebræum, diaboli præstigijs illusos fuisse, qui se radicis Salomoni asscriptæ potentia attrahi simulabat: cum non coactè, sed spontè, Dei assensu, cesserit (simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet) quò plus fidei annulo, uel figmento radicis, materiæ dæmoni exturbãdo ineptæ, adhiberetur, nec ad Deum unicum satanæ propulsoré legitimo cõfugeretur ordine. Proinde ut fabulæ exitus cõsimili initijs commẽto absolueretur, nimirũ decoro tegeretur pallio actus hic per se impius: nec in doli quæstionẽ uocaretur, pondusq; acquireret, Salomoni ars asscribitur, cuius existimatione quascunq; suas stabiliret sanciretq; fraudes diabolus. At hunc diuinum ueræ sapientiæ Antistitem, atq; à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse cõstat: & secundum sacras Hebrẽorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis, à cedro Libani usque ad hysopum: item de iumentis, uolucribus, reptilibus & piscibus. quæ omnia rerum solùm naturalium cognitionem, uel si mauis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi fortè idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari uelit.

Annulo inclusa radicis dæmonem extrahentis historia.

Suprà ca. 10.

Fortasis radix illa fuerit, quam idẽ Iosephus alio describit loco, cuius historiam, ut dæmonis figmenta & impostura magis eluceſcant, non pigebit adiungere: Vallis, inquit, qua Macherus Iudææ ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidã locus Baaras appellatur: ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidẽ asimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubare fulgurãs accedentibus, eamq; euellere cupientibus facilis nõ est: sed tã diu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinã muliebrem uel menstruũ sanguinem super eam fuderit: quinetiã tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicẽ ferat de manu pendentem. Capitur autẽ alio quoq; modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiũt, ita ut minimum ex radice terra sit cõditum: deinde ab ea canem religãt: illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidẽ facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam eius uice, à quo herba tollenda erat, traditus: nullus eam postea accipientibus metus est. Tantis autẽ periculis propter unam uim capi eam, operæprecium est. Nam quæ uocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus,

Dioscor. lib. 3. Baaras dicta.

tus,uiuis immersa,eosq; necantia quibus subuentum non fuerit, hæc citò, etiamsi tantummodò admoueatur ęgrotátibus,abigit. Hucusq; Iosephus. At minus fidei dabitur radici, si eius colligendæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur. Spiritum quoque terrestris materiæ potentia nec propelli,nec inuitari,suprà ostensum est.

Eadem propè scribit Ælianus lib.14. cap.27. de Cynospasto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur,& eadem cum baaras putatur.hæc per diem inter cæteras herbas (à quibus ne minimum quidem differt) delitescit,necullo modo agnoscitur,nocte uerò stellæ instar lucens, & igneo splendore coruscans,facilè in conspectum uenit: itaque signo ad radices eius defixo discedunt, absque eo neque colorem eius interdiu,neque speciem cognituri. Nocte iam exacta aduentant, & herbã ex signo agnoscunt: euellere uerò, aut circumfodere tantùm cauẽt. primum enim qui eius naturæ imperitus,eam attigit,perijsse ferunt.Canem igitur iuuenem adducũt, diei spacio famelicum, & funiculum ualidũ arctissimè ad inferiorem herbæ stipitem uinctum cani etiam alligant, & carnes assas multas ei obijciunt, quàm lõgissimè interim possunt recedentes. Canis nidore motus,impetu ad carnes fertur,& herbam radicitùs eruit: cuius radices si sol uiderit,canis mox expirat, & secretis quibusdam ceremonijs, utpote in ipsorũ gratiam extinctus, sepelitur. Plinius lib.4.cap.17.inter magicas herbas à Democrito proditas Aglaophotin commemorat (quæ ex admiratione hominum propter eximiũ colorem accepe rit nomen)in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere: qua de causa & marmaritin uocari: ac magos utiq; ea uti,cum uelint deos euocare,ait.

At mirum uideri nõ debet,eiusmodi nugas & ineptissimas superstitiones, impijssimasq; ceremonias in antiquissimorum auctorum libris subin de respersas reperiri. fuerũt siquidem non pauca, illorum seculis, multa uanitate ad ostentationem, uti Plinius uerè testatur,ab Ægyptijs & alijs præstigiatoribus efficta, quorum sectatorem olim quendam Andream medicum, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse, asserit Galenus, præcipitq; ab huius lectione,ea de causa,& aliorum itidem mẽdacium, prorsus cauendum.

Tale ferè commentum quoq; narratur de homunculo illo factício, ex mandragoræ,harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus concinnato. Sculpũt enim impostores in his adhuc uirẽtibus,tam uirorũ quàm mulierũ formas, infixis hordei & milij granis, ijs in locis, ubi pilos enasci uolũt. deinde facta scrobe,tamdiu tenui arena obruunt, quousque grana illa radices emittant; id quod uiginti dierum spacio ad summũ fieri dicunt. Demum eas eruunt, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt,aptantq;,ita ut capillos,barbam, & cæteros corporis pilos referãt.Vulgo autem ignaro & simplicibus persuadetur, has radices humanam effigiem repræsentãtes, effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitæ periculo: cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiãt effodientes: quòd audita uoce periclitentur,pereantq́ fossores: idq; certum est. Mirum quantum uirium huic factício homuncioni,quasi ex urina furis suspensi enato sub patibulo,ex uulgi persuasione tribuatur contra tempestates & nescio quas non calamitates. Meræ autem sunt nugæ.

Homunculus ex radice mãdragoræ.

GRAVISSIMVS EXORCISTARVM VVLGARIVM SACRIFICVLORVM ABVSVS. Cap. XXIII.

ADhæc, ad eorum qui maleficio affecti credũtur, uel à satana obsidione pressi, curationem inepti, temerarij & audaculi homines, professione Ecclesiastici, sed uitę spurcicia nimis mundani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) accurrunt suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum obseruata, ut morbum soluant, pellantq; dæmonium: quod interdum horũ diris & deierationibus cedit uolens & colludens, ut impietatem corroboret. Næ incantatoribus iure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hîc ut quasdam eorum obseruationes breuibus enarrem, unde (ueluti ex ungue leonem) reliqua metiaris: post confessionem illius qui coniurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisternijs & culcitris, uel sub limine ostij, diligenti indagatione quæritur, num aliqua maleficij materies possit inueniri, mox exurenda. Ab Apostolis sanè uel primitiua Ecclesia, id promanauit minimè. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integrè quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, uel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelam benedictam cõtinet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiam aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitantur Litaniæ uulgares, addendo ad sanctorum inuocationem, Ora pro eo, uel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi, qui quoque ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis. Hanc formam præscribũt Mallei maleficarum authores Theologi, contra euidentem Christi doctrinam: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiã uos: Ego sum uia, ueritas & uita: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. item: Orantes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. ne igitur efficiamini istis similes, nouit enim pater uester, quibus uobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenocinijs nihil aliud dicam, quàm ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, non arcent impiorum spirituum assultum: at maioris impietatis quandoq; sunt occasiones. Lucerna pedibus meis, inquit regius Vates, uerbum tuum, & lumen semitis meis. Ea lux in tenebrarũ potestatibus abigendis efficax mirè: illâ hæ longè auersantur & odiunt. Nec aquæ lustralis aspergine formidat, qui Christum ipsum tentare ueritus non fuerit. Ab illis autem maximoperè sibi cauet, qui stolas in agni sanguine ablutas induti apparent.

Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere nouit Scripturam (sic illi Theologi loquuntur: unde exorcistã quandoq; nõ nouisse legere, multò minus intelligere quæ legit, manifestum est) legat Euangelia quatuor prima Euangelistarum: item Euangelium, Missus est angelus: & passione Domini: quæ omnia magnam habent uirtutem ad expulsionem operum diaboli. Item, Euangelium sancti Ioannis, In principio erat uerbum, scribatur, & ad collũ suspendatur, & sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorum sunt uerba. Hic plura Scripturæ testimonijs conuelli possent: quemadmodum, si exorcista quan-

ἐξορκίσται.

Superstitiosa maleficio afflicti curatio.

Exorcismorum abusus.

quandoq; nõ intelligat quæ legit, solumq; lingua loquatur, quomodo uerè pronũciabitur Amen? uide Paulum 1. Corinth. 14. sed breuis esse laboro.

Officium adhæc super energumenis, item coniuratio malignorum spirituum in hominum corporibus existentiũ, prout fit in sancto Petro Rom. (sic scribitur) prius Romę excusa sunt, postea Auenioni anno decimoquinto supra sesquimillesimũ: ubi inter orationes uarias, & exorcismos etiam insulsos, eiusmodi interseritur oratio, quæ anatomẽ corporis humani Christo proponit, qui alioqui nesciret, quã eius partem esset sanaturus. Ea ita habet: Obsecro te Domine IESV Christe, ut extrahas omnes languores ab omnibus membris huius hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à fronte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à dorso, à pectore, ab uberibus, à corde, à stomacho, à lateribus, à carne, à sanguine, ab ossibus, à tibijs, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à neruis, à cute, & ab omni compagine membrorum eius, &c.

Anatome Christi.

Ioannes Anglicus epileptici, lunatici, siue dæmoniaci curationem ex Constantino, Gualterio, Bernhardo, Gilberto, collegisse se asserit: ut scilicet ægrotus cum parentibus post triũ dierum ieiunium, accedat ad ecclesiã die Veneris in ieiunio quatuor temporum, audiatq; missam de die, & similiter die sabbathi & Dominico sequentibus. Vbi sacerdos bonus religiosus legat super caput patientis Euangelium, quod legitur in Septembre & tempore uindemiarum post festum Sanctæ crucis in diebus quatuor temporum, scilicet, Hoc genus dæmonij non eijcitur, nisi ieiunio & oratione: deinde scribat illud idem deuotè, & portet in collo, & curatur.

Commodè hic Augustinum in Ioannis Euangelium me adducturũ uideor, qui ita habet: Fingũt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos qui sequuntur Christum: usqueadeò, fratres mei, ut illi qui seducunt per ligaturas, per precationes, per machinamẽta inimici, suis præcãtationibus misceant nomen Christi: quia nõ possunt seducere Christianos, ut dent uenenum, addunt mellis aliquantũ: ut per id quod dulce est, lateat id quod amarum est, & bibatur ad perniciem, usqueadeò, ut ego nouerim aliquo tempore illius Palleati sacerdotem solere dicere: Et ipse Palleatus Christianus est. Vt quid hoc, fratres, nisi quia aliter non possunt seduci Christiani? Ne quæratis ergo alibi Christum, quàm ubi se uoluit prædicari Christus. Et quomodo uoluit prędicari, sic illum tenete, sic in cordib. uestris scribite. Murus est aduersus omnes impetus, & aduersus omnes insidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille nisi permissus fuerit, aut missus. Mittitur tanquam malus, à potestate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc, fratres, non fit nisi ut probentur iusti, puniãtur iniusti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus esto, quod te non uult pati, non pateris: quod te permiserit pati, flagellum corrigentis est, nõ pœna damnantis. Ad hæreditatem supernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Augustinus. Audiatur & uerè aurea Ioannis Salisberiensis sentẽtia lib. 2. Policrat. cap. 27. Hæc est fraudulentia malignorum spirituũ, ut quod ultrò faciunt & dictant hominibus faciendũ, operosè dissimulent, ut hoc facere uideantur inuiti. Simulant se coactos, & quasi exorcismorũ uirtute extractos fingunt: & quo minus caueantur, exorcismos quasi in nomine

Tract. 7.

Quare Christi nomẽ precationibus & exorcismis immiscent seductores.

Domini aut in fide Trinitatis, aut incarnationis & passionis uirtute concep tos componunt, eosdemq; hominibus tradunt, exercentibus eos obtemperant, donec eos secum crimine sacrilegij & pœna damnationis inuoluant. Transfigurant enim se interdum in angelos lucis, honesta sola præcipiunt, illicita prohibent, mundiciam consectantur, utilitatibus prouident, ut quasi boni & propitij familiarius admittantur, audiantur benignius, amentur arctius, facilius exaudiantur: habitum quoque induunt uenerabilium personarũ, ut eis maior & promptior reuerentia impendatur.

Verbis instituto consonis opus est in eliminando satana.

Quomodo autem ad exturbãdum dæmonem, uel opera eius euertenda, ualebit illa superior Euangeliorũ recitatio, cũ non sint instituto huic, intellectu consona? & ubi dæmonia eijceret Christus eiusque discipuli, & uiri postea sancti, uerbis huic negocio aptis consignatisq; loquebantur, & respondebant (ut fertur) ad formã. Si etenim in uerborũ inconuenientiũ pronũciatione simplici uirtus cõsistit desiderata, non minus, imò maius præstiterũt quidam è circumeũtibus Iudæis exorcistis, qui tentauerũt super eos qui habebant spiritus malos, inuocare nomẽ *Act. 19.* Domini IESV, dicentes: Adiuramus uos per Iesum, quem Paulus prędicat. Erant uerò quidam filij Sceuæ Iudæi, principis sacerdotum, septem, qui hoc faciebant. At respondens spiritus malus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio, uos aũt qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat dęmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autẽ innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabãt Ephesi, & timor incidit super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini IESV. Multi uerò ex ijs qui curiosas exercuerãt artes, comportatos libros exusserunt coram omnibus: & supputatis illorum precijs, pecuniæ quinquaginta millia repererunt.

HISTORIAE MEMORABILES *quorundam exorcistarum.* Cap. XXIIII.

RAram, sed memorandam historiam cuiusdam exorcistæ, ex eorum numero qui ad se solũ spectare exorcismis dæmones expellendi officium, persuasum habent, negligere decuit minimè. Quidam pastoris munere fungens in pago Durweis, circa Esweiler, puellam nomine Helenã diaboli obsidione pressam in Loen pago, prope Aldenhouium sito, in Iuliæ ducatu, suis execrationibus se liberare uelle, elato supercilio promittebat, conuocatis ad huius miraculi spectaculũ solenne aliquot ecclesiasticis uicinis: quorum unus, pastor nimirum in Biecht Ioãnes Vuindelius, qui actioni interfuit, rem omnem mihi recensuit ordine, atq; ex mea petitione scripsit. Exorcistæ huic aliquãdiu suis deierationibus frustra sudanti in exturbando dæmone, hic tãdem ait, se mansurum propterea, quòd circa uitrum loco illi illustrando, ut fieri solet, applicatum uersarẽtur multi eius collegæ, à quibus confirmaretur. Miser ille pastor mendaciorum authori cõfisus, ad eos per uitrum expellendos, quod hic scilicet commonstrarat, euestigiò conuertitur: atque se operam ludere uidens, indignabũdus tandem in hæc erupit uerba Latina, quæ nõ intellecturũ dęmonem, fortasis sperabat: Si ullam habes potestatem transmigrandi in Christianũ sanguinem, transmigra ex illa in me. Cui incũctanter Latinè, & quidem iuridicè respõdit diabolus: Quẽ pleno iure in postremo die possidebo, quid opus est illum tentare? Postea dęmonis testimonium de Missa co-

Exor... Latin... des d...

sa cognoscere cupiens Ioannes Sartorius parochus in Loen, materna lingua rogabat dæmonium, quare puella mox ad sonum campanæ, indicantem missæ actionem celebrandã, semper ab eo cogeretur ad templũ: num Missa tam esset bona, aut mala? Ad hanc quæstionẽ se iam nõ respõdere, deliberaturũ tamẽ, inquit. Actus hic celebratus anno 1559. circiter 17 Augusti.

Si exorcista ille assueuisset lectioni uitæ Francisci, non difficilem dæmonis fugandi modum inuenisset. Cum enim Franciscus in eo pellendo quandoq; se aërem uerberare intelligeret, Iuniperum Christi nautam se missurum minitabatur: quo nomine audito, fugam sine ulla mora arripiebat diabolus.

In eadem narrationum obscurarum historia legitur, Franciscanũ suis exorcismis diabolum compulisse ad ueritatis cõfessionem quater alta uoce repetitam, de uirtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicunt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quiduis in ecclesia remitteretur, etiamsi uniuersi mũdi homines quis trucidasset. Querebatur item, earum potentia omnes subtrahi animas, quarum antea potestatem obtinuerat: & proh dolor, non paucas ex purgatorio euolantes animas summam indulgentiarum energiam mirè prędicare: mulierem quoque ea ratione à se obsideri, ut maxima earum uis innotesceret. Fatebatur insuper rogatus, earum contemptori consultius esse, ut asinum cauda traheret Rauenna Mediolanum.

Monachus dæmonem expulsurus, cum numerosa & solenni supplicatione, quam Processionem uocant, ad obsessum uenit. Quare huic cœtui illudens satan, Latinè ait: Populo mi, quid feci tibi?

Anno adhęc millesimo quingentesimo sexagesimotertio, quum apud Vuesaliam inferiorem nouerca priuignam annorũ circiter duodecim, Gerardam nomine, tam premeret duriter uerbis, uerberibus & fame, ut in morbum illaberetur caducum: dęmonium ex ea pellere conatus est exorcismis, & pixide cum pane missali gulæ admota, monachus quidã Vuinandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & uaccæ exorcismos applicuit, stolæq; Missalis portionẽ in pascuis iussit fodi, ubi pascebatur uacca. Demirandũ sanè, tam impunè eiusmodi dæmonũ mancipia tolerari à magistratu, ægerrimè etiam hospitium cõcedente pijs quibusdam, uel certè pio zelo ductis, si propositæ cõfessionis formulæ subscribere grauentur. Qua in re, uelut & id genus reliquis, moderationem & iudicium præferre decet consulis in uenerando illo ordine clarissimi, D. THEODORI GRONII, ob non uulgarem doctrinam, pietatem, prudẽtiam ac humanitatem, sua laude multa citra controuersiam dignissimi.

Vuesaliensis exorcista.

Qui suis adiurationibus diabolo bellum Coloniæ facit, pater est collegij Conuersarum, nomine Godhardus ab Hagen.

Simõ Molitor ex Hassia, siue nõ procul à Moguntia oriũdus, exorcista bis cæcus & corpore & mente, quũ diris exorcismis & nescio quibus suis fraudulentis modis pellendi dæmonis artẽ apud Vuestphalos & ditiones uicinas annos aliquot exercuisset, tãdem Osnaburgi (ubi degerat iam trienniũ, sed admonitus magistratus eum abigere decreuerat) cum uxore ob surreptam sibi pecuniam lites mouet, quæ die nono Februarij anno sexagesimoquarto supra sesquimillesimum hora uespertina in sublimius tabulatũ eum uocans, ut simul pecuniam perditam inquirerent, inde eum pręcipitem per

tabulati ualuas dedit: moxq; insequuta, caput & brachium sinistrum securi amputat, ac in ignem conijcit, sic porrò reliquas corporis partes flammis absumptura. Strepitum & nidorẽ grauem animaduertunt uicini, in ędes irruunt, & tragici spectaculi furias contuẽtur. A' magistratu in carcerem abripitur fœmina hæc, & distracta prius ignitis forcipibus, rotæ imponitur 12. Februarij. Attende iustis Dei iudicijs, pie Lector.

Coniuratio Magdeburgi familiaris cuidã mulieri Catharinæ nomine aduersus maritum militem, siquando ipsa uapulet: asseritq; hac ratione securam à uerberibus se esse, quorum alioqui frequẽti impressione tantùm nõ pessum iuisset. A' nobili fœmina se edoctã fuisse fatebatur anno 1573. in Augusto, quum illàc in Prussiam comitatu solenni illustrissimã Duciſſam Mariam Leonorã deduceremus. Germanica exorcismi uerba ita sonant Latinè: Coniuro tuam insolentiam, ut cor tibi infringatur, nec os tuũ loquatur, & brachium mutiletur: sic me iuuet Deus Pater, Filius, & Spiritussanctus, Amen. Extrema uerba ter reiterantur. En insignem impietatem.

DE EXORCISMO ET MISSA *ad gehennam condemnante.*

Cap. XXV.

OBiter hic inserendum occurrit, apud Theologos quosdam arcanam esse Exorcismi formam, sed execrabilem, quam uocant Condemnationem ad gehennam. Hanc usurpant, quando anima corporeo scilicet ueſtita aspectu per solitarias ędes noctu uagatur, & habitatoribus molesta est eiulatibus altisque suspirijs, ex tormentis quæ in Purgatorio miserè suffert, ob facultates malè quęsitas aut patrata facinora, aut ministeria non ritè administrata, aut quacũq; alia de causa, nec uel Missis uel exorcismis communibus alijsue imprecationibus potest abigi, uel ad quietem cogi: tũc, inquam, exorcista, adhibitis prius ceremonijs, tumulum demortui corporis, quod hæc anima repræsentabat, conculcat pede, prolatis his uerbis, Vade ad gehennam: ac ilico parens dicto ad inferos delabitur ista anima in perpetuum condemnata. Inde nihil amplius animaduertitur nocturni terroris: rarò tamen nec libenter ad hoc uenitur remedium, quum habeatur periculosum, nisi alijs irritis. Non ignotus Confluentiæ ciuis est, quem monachi sunt hortati, ut in eiusmodi exorcismum, suum dare uotum non grauaretur.

Huc facit & Missa in gehennam deturbãs, nostratibus Theologis Seinck-missa nuncupata: cuius celebratione, uti decreto irreuocabili ad tartara incũctanter demergitur irrequietus spiritus. De hac exemplum memorabile mihi nimis cognitum enarrare nõ pigebit, si fortè usui quandoq; in similium casuum dignotione esse possit. Circiter annum 1548. in ciuitate comitatus Montensis apud generosam dominam in Vuiss, in cubiculo quodam (ubi & ego lecto fruebar eodem, siquando uocabar, stipendiarius nimirum huic matronæ medicus) uir quidam ecclesiasticus mihi non ignotus, dignitatem postea consequutus, quũ dormiret, & per effractum uitri orbiculum noctu felis insiliens exiliensq;, eundem è somno excitasset inquietumque reddidisset, hic apud generosam Dominam, nimis ad tales suggestiones facilem, hora matutina suas effundit querelas, se scilicet in cubiculo illo inauspicato tota nocte à uagabundo spiritu terriculamentis insomnem redditum, & uelut acerbum sibi impressum tormentum. Quid multis?

Illa

Illa attonita pauidaq́;, quæ eiuſcemodi muliercularum eſt conditio, conſilium mox rogat. Seinckmiſſa ad gehennam præcipitante opus fore, ſtatim reſpondet alter. Placet conſilium. Conditione accepta, ad Collegium ſuum ille redit. Poſt ſeptimanas paucas ſe Dominæ rurſus ſiſtit, ſolutione Seinckmiſſæ importunius iniquiusq́; poſtulata: ſe quidem nihil petere, ſubiungens: ſed miſeris illis ſacrificis, qui frequenti talium Miſſarum celebratione non ignauam præſtitiſſent operā, indeq́; uictum quęritarent, non prorogandam ſolutionem. Mercedem illa quærit: octodecim, ſi rectè memini, equites aureos Geldrienſes inde deberi, aſſerit hic Eccleſiaſticus. Illa quum Doesburgi apud Geldros eſſet, & tūc temporis pecunia careret, à Patre ſocietatis Fratrum uicino, petit mutuò pecuniam, altero inſcio: qui eadem accepta, oſtium domus aperiens, prædam ablaturus, Patrem illū fortè obuium, quippe ad prandium à Domina uocatum, impudenter ita ſalutat alloquiturque extenſa manu, qua pecuniam oſtentabat: Pater, hoc mihi ceſſit, quid tu es conſequutus? Eueſtigiò hic infert: Quum pecuniam illam poſtremò uiderem, mea erat. Sic cum Seinckmiſſæ precio ſe ſurripit presbyter ille, Plutonis ſpiritum uſuram uſqueadeò liberalem refudiſſe ob operam pręſtitam, in ſinu ridens: mirè aūt celebris ob pecuniæ aucupium. Credulitatem hāc & paſſam fraudem poſtea Dominæ aliquādo coràm exprobraſſe me recordor.

CELEBRIS EXORCISMI SPIritus Aurelianenſis hiſtoria. Cap. XXVI.

Fícti exorciſmi hiſtoriam aliam ſanè lectu digniſsimam hic ſubiungere placuit, ut aliæ eius generis actiones ex ἀναλογίᾳ penitius dijudicentur. Eſt autem ea ut mihi notiſsima, ita & certiſsima. Nam eo ferè tempore Lutetia Aureliam ueni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piſcinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Franciſci & reginæ Nauarræ, filios duos, Natalem apud ſanctum Lazarum in ſuburbijs Priorem, & Ioannem, item Ioannem Vernetum nepotem, inſtituendos ſuſcepi: quos etiam poſt paucos menſes Parrhiſios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis nō obſcuri nominis uiris, potiſsimùm medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Beſumbæo, Ioachimo quodam ex Prouincia oriundo, Michaele Villanouano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Ioanne Sturmio, multijugæ eruditionis uiro, ſimul degebat doctiſsimus ille Ioannes Sleidanus, qui inſtitutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

Viuerus. Piſcinarius. Natalis Ramardus.

De Aurelianenſi ſpiritu hiſtoria memorabilis.

Anno milleſimo quingenteſimo ſupra triceſimū quartum, Prætoris uxor Aureliæ teſtamento cauerat, ut ſine pompa ſepeliretur, atq; ſtrepitu. Quū enim è uita quis exceſsit in Gallijs, præcones funebres ad hoc conducti per urbis loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato ſono multitudinem cōuocant, deinde nomen eius qui diſceſsit, atq; titulos edunt: & hortati populum, ut pro mortuo Deū precentur, quando ſit & ubi ſepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi ſolent plerūq; monachi mendicantes, & multa præferūtur luminaria: certatim iſta fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificentior eſt apparatus, eo maior eſt populi cōcurſus & admiratio. ſed ea, quam dixi, fœmina nihil eorum ſibi fieri uoluit. Maritus ergo qui coniugis memoriam diligeret, morem ei geſsit: & Franciſcanis, quorū in tem-

plo sepulta fuit iuxta patrem & auum, muneris loco dabat sex tantùm aureos, quum illi speraſſent multo maiorem prædam. Et cum deinde syluam cæderet atq; diuenderet, petentibus illis ligna dari sibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc ualde grauiter: & cum antea minus illum probarent, ulciscẽdi rationem hanc excogitabant, ut dicerent, ipsius uxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant huius tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatensis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorcista, totumque suum apparatum in eiusmodi rebus adhiberi solitum, habebat in promptu. rem uerò sic administrant. Nouitium quẽdam adolescentem supra testudinem templi collocãt: is intempesta nocte, cum ad demurmurãdas preces illi more cõsueto uenirent, magnum excitat strepitum. adhibentur adiurationes & exorcismi: sed nihil ille proloquitur. iussus edere signũ, quo declararet, num sit mutus spiritus, denuò tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi. Eo iacto fundamento, ciues aliquot, & celebres quidem, ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neque tamen quid rei sit exponunt: sed rogant ne grauentur adesse nocturnis precibus. Cum hi uenissent, & precationum esset factũ initium, ille de superiori loco turbam excitat. rogatus quid uellet, & quis esset, significat nõ sibi licere loqui: iubetur ergo per signa respondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus exorcistæ uocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulã habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, sic ut infrà posset exaudiri. Primùm itaque rogatus, num ex eorũ sit numero, qui ibi sint sepulti: postea multis ordine recitatis nominatim, quorum ibi erãt corpora condita, uenitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato signo, se spiritum eius esse demõstrat. An sit damnatus, & quónam suo merito seu delicto? num propter auariciam, aut libidinem, aut superbiam, aut nõ præstitam charitatem, an uerò propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Deinde quid sibi uelit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultum effodiatur, alioque transportetur? Ad hæc omnia sic, ut iussus erat, per signa respõdet, quibus aliquid uel affirmabat uel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret: monachi petunt à ciuibus quos adhibuerant, ut ijs quæ coràm uidissent, dent testimonium: & actis, quæ iam erant cõfecta superioribus diebus, subscriberent. Hi, re deliberata, ne Prætorem offenderẽt, aut molestiã sibi cearẽt, id facere recusant: illi nihilominus panem azymũ, quem uocant hostiam & corpus Domini, cũ reliquijs omnibus diuorũ aliò transferunt, & Missas ibi suas peragunt: quod lege pontificia fieri solet, quum locus aliquis propter infamiã & prophanationẽ est expiandus. nã certa quædã eius rei capita sunt, ipsorũ comprehensa libris. Episcopi autẽ uicarius iudex, Officialem uocant, ea re cognita, ut propius omnia cognosceret, uenit eò, comitatus honestis aliquot uiris, & exorcismos fieri se præsente iubet: ac deligi nonnullos petit, qui supra testudinem ascendant, & uideant num spectrum aliquod appareat. Ibi Strephanus Atrebatensis admodum repugnat, & ualde dehortatus ne fierent, aiebat nõ esse turbandum spiritum: & quanquam is, quem dixi, uicarius multum instabat ut adiurationes fierent, tamen impetra-

Hi monachi nimis legisse uidentur in hoc interrogã

trare nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos iudices urbanos, quid fieri uellet, docuisset: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia suis priuilegijs ac immunitatibus freti, iudicium monachi declinabãt, Rex è senatu Parisino deligit, qui de causa cognoscant: ijsq; plenam potestatem attribuit. facit idem Cancellarius Antonius Pratensis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Lutetiam, coacti sunt respondere: sed nulla potuit ab eis exprimi confessio. Positæ singulis erant custodiæ separatim, & nouitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi senatoris, & sæpe sollicitatus nihil uoluit fateri, metuens ne pòst interficeretur ab illis ob inustam ordini maculam, & factam ignominiã: sed quũ iudices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent ut in ipsorum potestatem minimè rediret, totam actionem ordine recensет: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquam erant conuicti, & in ipso propè maleficio deprehensi, recusabãt tamen iudices, ac priuilegia sua iactabant: uerùm id frustra fuit, & de communi consilio lata sententia damnati sunt, ut Aureliã reducti, & in carcerem conditi, publicè deinde producerentur ad primariũ templum, & ad eum urbis locum ubi supplicia sumuntur de maleficis, atq; ibi suum scelus ipsi profiterentur. Postea in prouerbium abijsse memini, ubi figmentũ aliquod narraretur, C'est l'esprit d'Orleans, id sonat, Spiritus est Aurelianensis, dici solitum.

Au mſis.

GALLICAE SVPERIORI SIMILES *historiæ, Heluetica, Italica, Scotica, Belgica: item diabolum esse exorcistam.*

Cap. XXVII.

QVum autem Georgius Buchananus, noster certè Maro, non modò hoc ipsum, sed etiam alia similia sat nota, quæ Bernæ & Senis contigere, in suo Franciscano attingat, & uerò singularem de tentata infeliciter Purgatorij restauratione à fratre Langio in Scotia sua, ita eruditè, ut omnia sua, contexat, eam descriptionem hic minimè prætereundã esse puto. Queritur ergo apud eum frater Eubulus ordinis Minorum:

Illa tamẽ patrib. seges olim uberrima nostris,
Fingere nocturnos lemures, Manesq; uagantes
Lustrali compescere aqua, magicisq; susurris,
Frigida nunc tota est: postquam nasuta iuuẽtus
Pectora crassorum malè credula ridet auorum;
Nec credit nisi quæ scriptura teste probaris:
Coniurata licet magnis Sorbona sigillis
Figmenta affirmet. Verùm melioribus annis
Hæc thalami clausas frangebat machina portas,
Hæc testamenti tabulas mutabat, & ibat (chum
Vir peregrè Romã, aut Solymã, dum tædia mœ-
Iam sibi permißi caperent lecti: ast ubi diues
Vmbra oblita sui paucas in funera Missas
Legarat, potiusq; suis bona linquere natis
Duceret excedens, quàm nostros ungere caules,
Non impunè nefas soliti id perferre Priores.
Is dolor arma dedit generosis fratribus undã
Ad Ligeris, quâ diues agri, quâ diues lacchi
Ostentat lœngè formosa Aurelia turres.
Et nisi cauta parum pietas in fraude paranda,
Inter tot uigiles Argos deprensa fuisset,
Partus honor nostræ foret & dignatio sectæ.
Sæpe qdẽ nobis facimus mala multa: uelut cũ
Alter in alterius damnum sese ordinis armat:
Berna nouũ sibi Franciscũ iam finxerat, & iam
Stigmata clara pedũ, & manuũ cõfixa patebãt:
Ni uicina dolens augescere commoda liuor,
Ficta renudasset magno ludibria risu,
Nec damno leuiore. Italæ sapientia maior
Illa oræ, quæ Senensis tacitè Catharinæ
Vulnera dißimulans pensat mendacia quæstu,
Barbaricumq; ad sese his artibus attrahit aurũ.
Sed tamen hoc æuo temerè miracula fingi
Noluerim, nisi monticolas inter crassosq;
Pastores: nec pastores iam spernere tutum est,
Quando etiam in solas migrat sapientia syluas.

Quis rigidos Scotos gelidi ſub uertice cœli
Aut animũ, aut aures, oculósue habuiſſe putaſſet?
Et tamen ille catus uetularum Langius auceps
Cùm teter locus errori, & nox cæca faueret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat latè incultus, non floribus horti
Arrident, non meſſe agri, non frondibus arbos,
Vix ſterilis ſiccis ueſtitur arena myricis:
Et pecorum rara in ſolis ueſtigia terris:
Vicini deſerta uocant. ibi ſaxea ſubter
Antra tegunt nigras Vulcania ſemina cautes:
Sulphureis paſsim concepta incendia uenis
Fumiferam uoluunt nebulam, piceoq; uapore
Semper anhelat humus, cæciſq; incluſa cauernis
Flamma furẽs, dum luctãdo penetrare ſub auras
Conatur, totis paſsim ſpiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu.
Teter odor, triſtiſq; habitus, faciesq; locorum:
Illic ſæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri, & longas in fletum ducere uoces
Audijt, aut uoluit credi audiuiſſe frequenter,
Et uitulabundos Cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos ſinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam infernæ (quoties ieiunus adibat
Antra) ſibi uiſus nidorem haurire culinæ.
His ubi iam uulgi ſtolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorciſmum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra ſpacio breuiore minores:
In medio ſtabat palus, iuxtaq; catinus
Plenus aquæ, ſed cui cineremq; ſalemq; ſacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec ſine anhelis
Flatibus. hoc poſtquã ſcena eſt inſtructa paratu,
Langius ipſe pater ſacro uenerandus amictu,
Circum omnem irrorat ſetoſi aſpergine ſceptri,
Verbaq; præcipiti contortuplicata rotatu
Conuoluens, cœlum ac terras adiurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cauernis.
Et iam nox aderat ſecreti conſcia ſacri,
Iamq; è uicinis populus conuenerat agris,
Matres atq; uiri, pueri innuptæq; puellæ,
Scire auidi quò tanta cadant promiſſa, niſi ille
Conſcia ſecreti formidans lumina & aures
Eſſe procul magna iuſsiſſet uoce profanos:
Quúe ſacerdoti non illa luce diſertè
Cuncta ſuſurraſſet tacituram crimina in aurem.
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
Néue inhians prædæ uel ieiunus Cacodæmon
Inuolet, & laceret ſceleratorum unguibus artus.
Ducitur ad palum uelut hoſtia Ruſticus ipſe,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quàm ſi Stygia egreſſurus ab aluo
Aſpiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
Siue animo timor à puero conceptus, aniles
Fabellæ haud modicus pueris ploratibus hor-
Siue locus fumo, & cæca caligine opacus, (ror:
Et uelut infernæ terrebat imago culinæ.
Cætera ſubmoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, uocesq; mimantis
Dæmonibus, mixtæq; preces, nulloq; rogante
Interdum reſponſa dari: nunc tollere uultus
In cœlum, nũc figere humi, nũc plangere pectus
Langius, & ſacra templum cõſpergere lympha,
Donec auis lucis prænuncia ſpectra moneret
Cedere, & in ueterem ſe denuò condere nidum.
Tum templo egreſsi, dicenda tacenda referre
Langius, umbrarum pœnas, flammæ rapidã uim
Luſtralis, quot carnifices Cacodæmones ollas
Admoueãt, uerubus quot figant, fluctib. umbras
Quot merſent gelidis, quot Miſsis cuiq; leuetur
Pœna, uelut ciuis Stygio uixiſſet Auerno,
Ordine cuncta recenſebat, neq; credula deerat
Turba homini: purgatricis rediuiua fauillæ
Gloria creſcebat multùm indignante Luthero:
Et creuiſſet adhuc, niſi uel formidine captus,
Vel precio uictus, uel uino ruſticus ille
Anormis comes, Exorciſmi proditor eheu,
Cuncta reuelaſſet taciti mendacia ſacri.
Ex illo fluere, & retrò ſublapſa referri
Spes prædæ, & nimium uiuacis gloria ueri
Creſcere. Quapropter moneo dehinc fingite par
Somnia, noctúrnos lemures, miracula, ni fors (cè
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americósue, aut Aethiopas, calidóue ſub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
Vnde aderit nemo, qui teſtis dicta refutet.
Forſitan externos ſolertia fugerit hoſtes
Callida, ſed peſtem natam intra uiſcera, & ipſis
Hærentem uenis hominum uix ulla cauebit
Cura: niſi noſtros uis prouida numinis olim
Reſpexiſſet auos, iamdudum Funiger ordo
Proditus à proprijs miſerè periſſet alumnis.

Non omnino abſimile eſt, quod ab

Eraſ-

Erasmo narratur. Cõuiuebat cuidam parocho neptis mulier bene nummata. In huius cubiculum profunda nocte solet irrepere lineo inuolucro umbram mentiens. Emittebat uoces ambiguas, sperans fore ut mulier accerseret exorcistã, aut ipsa loqueretur. Verùm illa nimis masculo animo clàm rogauit cognatum quendam, ut unam noctem secum esset in cubiculo. Ille uerò fuste armatus pro exorcismis, & probè potus, quò minus expauesceret, occulitur in lecto. Adest spectrum solito more, nescio quid triste mugiens. Excitatur exorcista, prosilit nondum sobrius, aggreditur. Ibi spectrum uoce gestuque deterrere parat. At ebrius ille, Si tu es diabolus, ego sum mater illius: & correptum impostorem fuste dolat, occisurus, ni mutata uoce clamasset: Parce, non sum anima, sed sum dominus Ioannes. Ad uocem agnitam mulier exilit è lecto, pugnamq; dirimit, &c.

Huc referenda est & alia historia, nostrum hoc argumentum spectans, nostratibus satis cognita. Chirurgus illustrissimi ducis Cliuiæ, &c. Ioannis patris Guilielmi, nomine Euerhardus, quum uetulam in oppido Cliuia haberet coniugem, & ancillam uenusta forma iuuenem, huius in amplexus peruenit: ut autem maiori cautela in actu huius comœdiæ perseuerari possit, à spectro exagitari se miserè, queritur famula, quod aliquãdo ab Euerhardo erat abigendum. Hoc lusu tempore longo uariè agitato, cœpit uulgus sinistri nonnihil suspicari de hoc spectro: quapropter ad Ecclesiasten abit Euerhardus expostulatum de iniuria peruersæ opinionis sibi facta, cupitque apud populum in publica concione purgari, & spectrum defendi: quod & factum est. Tandem ex amicorum consilio ancilla rogat spiritum, quónam pacto ab huiusmodi tormentis liberari possit. Respondisse ait illa, singulis septimanis bidui ieiunium cum solo pane & aqua obseruandum esse, quod & à se religiosè fieri, apud heram suam simulabat: deinde & hoc subiunxisse spiritum, religionis ergò cũ duobus comitibus Aquisgranum esse peregrinandum. Hæc dicto parens, in toto hoc itinere spiritum ubique læta facie aperuisse craticia quæcunque ostia obuia, arrisisse quoque ipsi in lecto: atq; peregrinatione absoluta, incuruatione & terno nutu indicium gratitudinis ostendisse, asseruit, mysticè tamen. Enimuerò Euerhardus erat spiritus ille, qui omne ministerium præstitit: ex quo etiam tenellum fœminini generis spiritum, filiolam nimirum, dum peregrinationem mentitur, peperit, pallidissimam semper facie, ut spiritus appareret, quo nomine & ab omnibus appellabatur. Quum autem eodem tempore in Gallias duceretur exercitus, Euerhardus compositis huc suis negocijs, relicta uxore, cum illa sua amasia copijs ijs se adiungit, simulque in Gallias contendit, ubi uterque perijsse creditur, quòd nunquam ad suos redierit.

De alijs sacerdotibus, simulatũ dæmonem exorcismis fallaciter expellentibus, item de simili dæmoniaca muliere sanata, uide capita 27 & 28 Libri quarti. At hoc hominum genus prærogatiuam hereditariam haud dubiè hic prætendet: adiurabat enim Christum quoque per Deum uiuentem princeps sacerdotum. *Matth. 27.*

Exorcismi modum nouit quoque diabolus, eoque adoriri Christum ipsum audet: Adiuro te, dicens, per Deum, ne me torqueas. Sed sua potentia dæmoni uni uel pluribus imperauit Christus: Exi, Abite: & euestigiò *Marc. 5.* *Matth. 8.*

Marc. 5. Luc. 8. Actor. 16.

ſtigiò ad obedientiam ſunt redacti, ut rectè Euſebius ille Cæſarienſis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Seruator rebelles poteſtates, quæ circum hunc qui terris imminet aërem peruolantes, humanis animis inſinuabant ſeſe, inuiſibili ac diuina poteſtate, uelut feras agreſtes, ſuarum ouium ceu paſtor bonus, procul fugauit. In ipſius nomine egredi dæmones iuſſerunt pauciſsimis uerbis Apoſtoli, & illius diſcipuli, totius naturæ dominium, & imperium omnis abſtruſæ uirtutis in cœlo & in terra, & ſpiritum omnipotentiæ ore ſuo gerentes.

Exploſis itaq; exterminatisq; noſtris diuinis, ariolis, magorum occultis antiſtitibus, & quibuſcunque alijs ſuperſtitionum collegis uulgaribusq; exorciſtis: abijciamus Ægyptiacas diſciplinas, feralia carminum arcana, uanos furores, execrandas artes, & philtra uim factura dijs, & Colchicos ſuccos, & dæmoniacas factiones: Plutonica denique uolumina, & umbrarum libros, Stygiasque coniurationes, atque Acheronteos ritus membrana chartáue contentos, Pyriphlegethonti, hoc eſt, igni focoque (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in CHRISTO Dei filio, per quem uiuimus, mouemur & ſumus, ſinceriter ſimpliciterque ſpem omnem fixam habeamus. Quare & genuinam maleficij curationem iam proponamus.

CVRANDI MALEFICII *methodus certiſſima. Cap.* XXVIII.

NObis hic longè alia, quàm inolita iamdudū conſuetudine acceperimus, in profligando ſatana, eiusq; ſanandis maleficijs, ratio ineunda uidetur, doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum cōformior. Omnium uerò primùm, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo ſe prodit, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum eſt, qui profeſsione, doctrina atq; artis uſu celebris, morbos, eorum differētias, ſigna & cauſas penitius dignoſcat: nimirum ad doctum exercitatumq; bonæ conſcientiæ medicum. Enimuerò tā rara ſæpenumerò & grauia in morbis ſuboriūtur ſymptomata, quæ licet naturæ impetu exoriātur, tamen ad maleficiū mox referunt rerum imperiti atq; exiguæ fidei homines: quemadmodū in diuerſis cōuulſionum ſpeciebus, melancholia, epilepſia, uteri ſuffocatione, putreſcente ſemine, & multifarijs uenenorum effectibus frequēter apparet. At inter hos affectus & accidentia diſcernens prudens & circumſpectus medicus, ubi ea penſicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem cauſarū naturaliū indagationē iuſto, quoad fieri poteſt, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egrediq;, ac ſatanę, qui ſpiritus eſt, motus actionesq; animaduertit, in ſpiritualem medicum, Eccleſiaſtem nempe, aut Eccleſiæ miniſtrū inculpatū, ſanæ doctrinæ, tenentē myſteriū fidei cū pura cōſcientia, uitæ innocentia notū, nō turpiter lucri cupidū, non uinolentū, cui etiam bonum à pijs perhibeatur teſtimoniū, curationis onus transferet. Interim meminiſſe operæpreciū eſt, multa nō ex maleficio eueniētia, ſed ex occulta naturæ occaſione, medicos quandoq; latēre. Vt enim rebus ineſt ſecreta iuuādi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoſcit medicus.

Tantum tamen operæ à medico hic accedet, ſi fortè æger natura, uel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ ſuis operationibus materiæ nō illibenter ſe inſinuare ſolet dæmoniū) aut alio ſucco maligno

ligno grauari uideatur, ut hic prius blandè expurgetur medicaméto. Tradit enim Pomponatius, priſcos exorciſtas, quos præcãtatores uocant, ante coniurationem, obſeſſorũ corpora ab atra bile expurgaſſe. Morbis ſiquidem geminis utplurimùm hi infeſtãtur, corporis nempe, ex melancholico ſucco genitis: & animi, ut amẽtia, mœrore, timore, uitæ odio, & deſperatione, quibus nocte diuque eiuſmodi homines macerat iuratus humani generis hoſtis, & ueluti lugubribus tentationib. ita uellicat, ut quaſi aquila apud inferos Titij iecur arrodere uideatur. Obſeſſos expulſo eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento ſe uidiſſe, in expoſitione illius problematis dicit Conciliator. Vxorem quoque cuiuſdam ſutoris à dęmonio agitatam, uariaq; ſonantem idiomata, eo modo perfectè curauit Galgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

Puella quędam in Burgo melãcholica, ſe Virgilij ſpiritu obſeſſam eſſe fatebatur, diu coniurata: quod creditum eſt facilius, quia puella ſimplex, admodum pia, & quæ ſemper domi latuerat. Hetruſca, affectaret exprimeretq; Mãtuanum, hoc eſt, Longobardicum idioma, ut ſubinde Latinum aliquid ſonaret. Cum nihil proficerent coniuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde alijs roborantibus, illam optimè per Dei gratiam reſtituit. Exonerato itaq; corpore, promptius in reliquam ſanationis obſeruãtiam, uelut à naturali iam impedimento leuatus, ab Eccleſiæ miniſtro inducetur δαιμονοφόρητος.

Ille tum de obſeſsi uel maleficio lęſi uita & moribus, item de eius in religione Chriſtiana, inſtitutione, & in prę cipuis fidei noſtræ capitibus, & qua fuerit, uel etiamnum ſit in Deum confidentia, uigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit inſtructus, procliuior, & propemodum ſtrata erit reſtitutionis uia. Etenim ſatanæ in corruptorum morũ, ſpurcæ uitæ, itemq; diffidentiæ filijs efficaciam & illuſionis potentiam permittit Deus, quorum ſenſus excæcauit deus huius ſeculi, ne illuceſcat illis lumen Euangelij gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei. *Epheſ.2. 2.Theſſ.2. 2.Cor.4.*

Affectuum quædam requiritur ἀνάλογία, ut ſit, quod dici ſolet, mali corui malum ouum.

Vbi ergo uigilãti inquiſitione & artificioſa cõiectura, affectus cauſam aliquatenus cognouerit Eccleſiæ miniſter, conueniens huic medicamentum applicet: ut ſi ęger fuerit antea diſſolutior, ex ſacræ Scripturæ libris admoneatur, corripiatur, exemplis auocetur, & ad emẽdationem inuitetur, tãdem reſipiſcentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominẽ inſtãdum, urgendumq; tempeſtiuè & intempeſtiuè: item redarguẽdus hic, & iuſto Dei iudicio in contumaces, ſubinde terrendus. Puſillanimis, & diffidentia deiectus, in ſpem certã & fiduciam indubitatã de ineffabili Dei bonitate & miſericordia incomprehenſibili erigendus, & undequaque confirmandus erit: in quam ſententiam plena conſolationis teſtimonia extãt quãplurima, quæ ſuo loco & tempore adducentur. Si quoq; peruerſa doctrina aut fanaticis opinionibus, uel ſuperſtitionũ ludibrijs quoſdam trãſuerſè raptos eſſe, uelut anſa eo modo dæmoni ſubminiſtrata, comperiatur: zizania hæc erunt eruncanda, atque ſalubriora doctrinæ purioris ſubſtituta ſemina cum omni uigilãtia ſedulò inſerenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ orationis & ſymboli Apoſtolici ſecundum literam, contentum eſſe oportet (tantum etiã poſſet quiuis malicioſus) uerùm illud uiuũ Dei

uerbum ita in animis implantetur, ut apprehensum efficaciter, sentiatur po
Rom. 1. tentia esse Dei ad salutem omni credenti, contra quoscunq; dæmonũ conatus: ut item uiuifica fide inuocare Deum uerum, æternum, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine Filij pro nostris peccatis mortui, & ad nostram iustificationem
Rom. 6. 8. per gloriam Patris, absorpta morte, ui cto satana, debellato inferno, potenter exuscitati, ijdem ualeant.

QVOMODO DAEMONIS MALEficio affecti, de eius præstigijs & imbecillitate deinde erunt instituendi.

Cap. XXIX.

Diaboli infirmitas, qui nihil potest nisi permissus.

DE diaboli item operibus & præstigijs erudiãtur, & quàm eneruatus imbecillisq; sit, ut nihil etiam possit, nisi Dei permissu: nec Deũ quæcunq; permittere, sed in re cõcessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Christum profectũ
1. Pet. 3. in cœlum, sedere ad dexterã Dei, subiectis sibi angelis, potestatibus & uirtutibus: cui si tanta fuit subiugãdi potentia, multo magis satanam subegit coërcuitq;, ut nihil omnino ualeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, nõ potest esse malum. illi enim
1. Pet. 5. cura est de nobis: qui cùm omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternã suam gloriam per IESVM CHRISTVM uocatos, iam parumper afflictos instaurabit, ful
1. Pet. 3. ciet, roborabit atq; stabiliet. Quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id illi bono commodoq; cedit,
Rom. 8. iuxta illud Pauli: Diligentibus Deum
Matth. 6. omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuã esse decet, quò fiat uoluntas cœlestis Patris in nobis. Quicquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur. Non habẽt
Lib. 2. cap. 4. dæmones, inquit D. Ioan. Damasc. uirtutes aduersus aliquem, nisi à Deo dispensatè concedatur: sicuti in Iobo, & in porcis. Permissione uerò Dei facta, & fortitudinem habent, & transmutãtur & transfigurantur in quãcunq; uolunt figuram secundum imaginem, id est phantasiam. Item Gregorius: Absque omnipotẽtis Dei cõcessione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus: qui etiã in porcos transire non potuit, nisi permissus. Rectè quoque Chrysostomus: Homines non quantum uult, tentat diabolus: quoniam quantum ad se, nunquã cessaret à tentatione. neque enim habet alium actum: nõ enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subuertat. Non magis itaq; timendam diaboli potestatem, quàm Deum impediẽtem, docet Ambrosius super Lucã. Spiritus enim mali, etiam Dei uocantur spiritus, quòd eius captiui sint: nec attingere, castigare, tentare quicquam ausi, nisi à Deo concedatur. Iobo ne pilum quidẽ lædere potuit satanas, nisi impetrata per missione, eaq; limitata. Quocirca non est formidandus diabolus: sed Deus, qui ursum hunc catenis alligauit captum, ut nihil omnino absq; eius singulari nutu ualeat. Hinc Christianus quæcunque aduersissima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malum inuectum, ad Dei uoluntatem id minus referentes. Iobus affligitur à dæmone, at à Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictũ perpetuò. Non cædentis uirgæ rationem ille habet, sed uolentis patris. Virga punit filium: at non eam feciſſe hic dicit, nisi mente nondum constet: sed patrem, qui uirgã in manu habet, eaq;

In Dial. lib. 3.

Super Luc. lib. 10.

Iob. 1.

Matth. 5.

Iob. 2.

uti-

utitur. Sine eius uoluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati sunt: ipse uirgam usurpat, quàm grauiter, & quàm multum, & ubi uelit.

QVOMODO AD TOLERantiam inuictam erunt excitandi dæmonum maleficio læsi. Cap. XXX.

PRopterea æquo patientiq; ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionum acciderit carni, siue id lege naturę, siue supra naturam contingat. Idem quoq; faciundum, si animum immẽsus inuadat dolor, angor, mœror, tristicia, tẽtatio. Ob oculos uelut speculum semper reuocetur exemplum sanctissimi illius Iobi, qui tot exercitatus modis, & tantarum calamitatum ac miseriarũ mole pressus, Deũ laudibus extulit (quãquam malorum interim ponderi impar, in uerba animi parum patiẽtis erupisse uideatur) ac licet nullius malæ occasionis sibi conscius esset, non dęmonem accusat tamẽ, nec ab illo aut ullo homine tantas sibi inflictas ærũnas queritur: sed ex Dei æquissimi uoluntate sibi ista accidisse agnoscit: ut cum uxor ei exprobraret, Vbi nunc tuus est Deus, cui confisus es? non animum abiecit, sed respondit: Vt fatua loqueris. Si bona à Deo acceperimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione nostra, ad Deum oculos mentemq; dirigere decet, & iustissimæ eius uoluntati nos nostraq; placidè summittere: quandoquidem ille nihil uult, nisi quod optimum, quanquam nobis interdum secus uideatur. Quos diligit, castigat: nec peccatoris uult mortem: sed ut conuertatur & uiuat. Suorum famulorum, ut diaboli uel cuiusuis alterius, ministerio utitur, quò nos ob nostra scelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conuersionis uiam reducat: uel etiam sic tentat nos Dominus Deus noster, quemadmodum Deuteronomij 13. legitur, ut palàm fiat, utrũ diligamus eum, an non, in toto corde & in tota anima nostra. Pro summo gaudio itaq; ducite fratres (inquit D. Iacobus) quoties in tentationes incideritis uarias: illud scientes, quòd exploratio fidei parit patientiam. Cæterùm patiẽtia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, nullaq; in parte imminuti. Beatum item prædicat uirum, qui suffert tentationẽ: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitę, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. Petrus: Charissimi, ne miremini, dum perignẽ exploramini, quæres ad experimentum uestri fit: perinde quasi nouum aliquid uobis obtingat: imò in hoc quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in reuelatione quoq; gloriæ eiusdem gaudeatis exultãtes. Timotheum quoq; hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles IESV Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitimè certauerit. Exẽplum accipite, fratres mei (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini: Ecce beatos dicimus eos qui sustinent. Tolerantiam audistis Iobi, & finem Domini uidistis, quòd ualde misericors sit Dominus, ac commiserans, qui pios è tentatione nouit eripere, Petro teste. Iobũ totum (excepta illius anima, quam illæsam permanere uoluit Dominus) etiam in suis substantijs & sobole durissimè, Deo annuente, afflixit satan: uerùm post inuiolatam illius patientiam, cum multa eius usura, cuncta illi uberrimè reposuit Deus: cuius iã non est decurtata manus, id ipsum potest, & infinitis partib. maiora. Quorsum

Aug. serm. 24. de Temp.

Iacobi 1.

1. Petr. 4.

2. Timoth. 2.

Iacobi 5.

2. Pet. 2. Iob. 1. 2.

Iob. 42.

ergo alicuius hominis, aut etiã ipsius dæmonis, nos terrebit uiolentia aut malignitas? cur ab horum iaculis usqueadeò expaueſcimus? quæ si in nos uibrentur figanturque, non tamen ad internecionem transfigent, si constanti fide reuerberemus, retorqueamúsque. Resistendum diabolo, & fugiet à nobis: nec illi locus est dandus: sed Christi uerbo pellendus, Abi satana. Fidelis est Deus, qui non sinit nos tentari ultrà id quod possumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quò sufferre queamus. Nouit ille, quibus nobis opus sit, priusquã petamus. Ne exhorreſcamus, hortatur Dauid, à timore nocturno, tentatione scilicet occulta: nec à sagitta uolante in die, tentatione quippe manifesta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à spectris in tenebris uersantibus: nec ab incursu & dæmonio meridiano, quod Paulo nũcupatur angelus lucis, in quem se transfigurat diabolus.

Iacob.4. Epheſ.4. 2.Corint.10. Matth.4. Pſal.91. 2.Corint.11.

Tolerantia. Ad tolerantiam præterea inuictam contra dæmonum insultus, & cõstantem in Deum fiduciam, ita afflicti sedulò excitãdi sunt patrũ quoq; exemplis: uelut Antonij Ægyptiaci, quem in tumulo latitantem tam grauiter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hospitiũ reportarit illum minister: ubi nonnihil respirans & quasi reuiuiscens, clam alijs ad tumulum se referri iubet: ibiq; ex priorum uulnerum dolore prostratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones prouocasset, nec illi cunctarentur, assumptisq; uariarum bestiarum & serpentum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusq; impeterent, & denuò lancinarent, subitò lucis quidã radius dæmones & tenebras fugauit. statimq; sanatus Antonius, Christum præsentem esse intellexit, dicens: Vbi eras Iesu bone, ubi eras? quare à principio non adfuisti, ut uulnera curares mea? Et uox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram: sed distuli ob tuum certamen, quod prius obseruare libuit: iam autem, quoniam strenuum te pugilem præstiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in uita S. Antonij ab Athanasio descripta, & è Græco per Euagrium Presbyterum translata: ubi lucta cum diabolo uaria mireq; acerba, & insignis diuini uiri patientia constantiaq; legitur.

Antonij Aegyptij lucta cum dæmonib.

Nullus certè, quod sciã, animosior fuit Hilarione (qui Antonio fuit contemporaneus, sed iunior) fortiusque neglexit dæmonum fraudes, quippe qui in solitudine sæpe infantium uoces intempesta nocte se audire existimauit, nunc balatus ouium, nunc mugitus boum, planctus mulierum, leonum rugitus, strepitum armorum, uariarumq; portenta uocum. Cæterùm ausus aliquãdo totum phasma explorare, Dominicæ crucis signo ad lunæ lumen tugurio egreditur, & sollicitè circumspiciens, ecce currum directis in se equis euntem conspicatus est: hic Christi Nazareni nomine inuocato, in uestigio mansit, expectans rei euentum. tum uerò terrifica illa bigarum species subito terræ hiatu in conspectu absorpta est. Atqui licet à dæmone excruciaretur mirè, oratione tamen uincebat: à qua ubi aliàs paululum quieuisset, satan ferianti insidiatus, repẽtè eius dorso insilijt calcib. latera quatiens, ceruicem flagro: Eia, inquit, dormitas? mox cachinno desuper increpitans: Hordeum iámne, ait, an paleas fesso tuo asino offeres? Nam suam carnem nonnihil obstreperam, aliquando sic affatus fuerat: Ego te asine non hordeo, sed palea pascam, faximq; ne posthac recalcitres.

Antonij bell. libr. Exempl.

Hic uides Franciscum non satis nouisse hominis pij uires in toleranda quauis

In lib. Fil. 42

quauis afflictione dæmonis. Legitur enim in eius uita, fratrem Egidiũ interrogasse Franciscum his uerbis: An diabolus sic sit terribilis, quòd homo per unum Pater noster non possit sustinere? ipsum respondisse, Quòd nullus possit sustinere diabolum per medium Pater noster, quin statim moreretur. Huc referatur Cypriani sermo de Bono patientiæ, ubi & impatientiæ exempla proponuntur: item sermo quartus Chrysostomi.

COMMVNIVM PRECVM *in maleficio sanando efficacia.* Cap. XXXI.

VT insuper maleficio læsorũ fidẽ adaugeat, uulneraq;, tortore dæmone eius iussu fugato, sanare dignetur misericordiarum pater, communibus ad eum ex animi penetralibus fusis confidenter precibus erunt iuuãdi. Id ab authore epistolæ ad Hebræos disertè mandatur: Memores estote uinctorum, tanquam unà cum illis uincti: eorum qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. Orate pro uobis inuicem, ut sani sitis: piè monet D. Iacobus. multum enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius afflictionibus ut nos: & precatus est ne plueret, & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra produxit fructum suum. Item: Infirmatur quis inter uos? accersat seniores Ecclesiæ, & orent super eum, ungẽtes eum oleo in nomine Domini: & obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eũ Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respõdentiumq; energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiuerat ut eum uelut triticũ cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Contra diaboli astutias ut uigilent cum omni sedulitate & deprecatione pro omnib. sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. *Ephes. 6.* Admonet item Timotheum, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. *1. Timoth. 2.* Fidem quoq; Christi operâ sibi augeri orant Apostoli. Per Mosis orationem ad Dominum, soror illius Maria liberatur à lepra. *Num. 12.* Sic patris oratione, Christo genua flectentis, dicentisque, Domine miserere filij mei, quoniam lunaticus est, & miserè affligitur, &c. increpatur dęmoniũ, puerq; sanatur. *Matth. 17. Marc. 9. Luca 9.* Se autem credere testabatur hic uir in suis precibus, & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoque Græca, Syrophœnissa genere, ad pedes Christi prouoluta, rogabat eum, ut dæmoniũ à quo filia miserè cruciabatur, exturbaret: & ob eius interpellationem, exonerabatur filia. *Matth. 15. Marc. 7.* Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositũ meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominũ Deum nostrum. *Iudith. 8.* Petrus & Ioannes orant pro Samaritanis, ut acciperẽt Spiritum sanctum. *Actor. 8.* Siquis inter nos affligitur, orare iubet D. Iacobus. *Iacob. 5.*

Chrysostomus de incomprehensibili Dei natura, homilia 3 testatur, obsessos in templum adductos à diacono tẽpore publici congressus, quũ cœna Dominica peragi soleret, iussosq; caput inclinare, & sic pro ipsis orasse populum. Homines, inquit, à dæmone agitati, tanquam uinculis quibusdam retenti adducebantur, ut populo uniuersaq; ciuitate præsente, communes pro his fierent supplicationes, ut omnes iugi concordia Dominũ com-

munem orarent pro his, & quòd misereretur, magno clamore contenderent. Recitat insuper Prosper Aquitanicus, in locum publici congressus ad altare, dum cœnæ Dominicæ instituta actio celebraretur, adductam puellam, & plebem pro ea ad Dominum orasse, ac de cœna participem factam quoq;, & sic liberatam. Idem lib. 6. de Prædictionibus & promissionib. tradit, suo tempore Carthagini puellam quandam Christianam, quum in balneis quoddam Veneris simulachrum minus pudicè intuita esset, seq; eidem assimilasset, mox à diabolo obsessam fuisse, qui gutturis meatus occuparit, ut circiter dies septuaginta noctesq; totidem fermè, nec cibum nec potum traijcere potuerit. Parentes quum nullam leuationē animaduerterent, puellam ad Ecclesiæ ministrum adducūt, eiq; rem ut acta erat, bona fide exponunt. Vnum hoc puella confessa addidit, Noctis medio uideri sibi auem quandam adesse, & nescio quid ori ingerere. Tandem in templum deducitur, fiunt preces: & cum ei cœna Domini porrigeretur, quam ægrè accepit, cacodæmone nimirum reluctāte, liberata est. Narrat Theodorus Lector lib. 2. Episcopum Christianorū in Persia iussum esse, à rege dæmones profligare: qui collectis pijs preces fecit, & adiuratione eos abegit. Ioannem monachum quendam in Ægypto dæmones sola expulisse precatione, tradit Sozom. libro 6. cap. 28. Cœtus monachorum, inter quos Macarius & Isidorus, Lucij scelere sub Valente, in insulam exiguam, ubi nulli erant Christiani, relegati, filiam ibi sacerdotis dęmone correptam & humi præcipitatam, coniunctis precib. liberant, patriq; sanam restituunt. Marcellus Apameensis Episcopus, destructurus sub Theodosij imperio fanum Iouis Apameæ, atrum dæmonis spectrum, uim ignis suppositi coërcens, sic repulit. Iussit aquam adferri in uasculo: qua suppositā sacro altari, ipse in faciē humi prostratus, Domino supplicauit, ne ulterius progredi dæmonis tyrannidem sineret. Finita oratione, figura crucis aquam consignauit, atq; flammæ diaconum iussit inspergere: quo facto, dęmon aufugit.

Theodoret. lib. 4. cap. 21.

Theodoret. lib. 5. cap. 21.

Augustinus etiam commemorat, uirum quendā tribunitium Hesperium, in Fusalensi territorio Africæ fundum habuisse, qui fuit infestatus à malignis spiritibus, ita ut animalia & seruos graiter afflixerint. Domestica igitur hac calamitate coactus, accesit Dominus fundi ad Ecclesię ministros, roganitq; ut aliquis ibi preces facere dignaretur. Abijt igitur quidam eò, orauitque ardēter & seriò, imò etiam ibi cœnam Domini distribuit: & protinus illa dæmonum uexatio cessauit. Ambrosius: Bonū scutū est oratio, ut quo omnia ignita spicula aduersarij repelluntur.

Lib. 22. uitat. D. cap. 8.

IEIVNII IN OPERIBVS *diaboli uincendis energia.*

Cap. XXXII.

INdicantur etiam ieiunia, si fortè caro, nimia sui indulgentia proteruiens, locum dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in ordinē redeat. Quare Porphyrius tradit, ieiunium & castitatem maximè laudari, non quia ijs placatior inprimis efficiatur Deus: sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui possint his, utentium corpora inuadunt. Est enim aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationib. & ieiunijs eijcitur, Christo authore, incredulitatis, propter quam illud expellere nequiuerunt, discipulos redarguente. Eleachim quoque sacerdos Domini magnus, sic omnem Israelem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus

Ieiunia.

Matth. Marc. Lu 4

Iud. 4

minus preces ueſtras, ſi manẽtes permanſeritis in ieiunijs & orationibus
Tob.12. in conſpectu Domini. Et Raphael Tobiam docet, bonam eſſe orationem cum ieiunio.

Hiſtoriam in hanc rem mirè cõmodam narrat Hector Boethius, in Gaeothę ſcilicet regionis uico quodam, quatuordecim uix paſſuum milibus ab Aberdonia diſsito, eximiæ formæ adoleſcentem coram Aberdonẽſi antiſtite queſtum eſſe palàm, ſeſe à dæmone ſuccuba (ut dicunt) gratiſsima omnium quas uidiſſet forma, multos iam menſes infeſtari, eandemq́ue occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, & blanditijs in ſuos compellere amplexus: dubia luce eam penè ſine ſtrepitu abire, nec ullo ſe modo, cum plurifariam tentaſſet, à tanta tamq́; turpi ueſania liberari. Iubet continuò circumſpectus & pius Epiſcopus, adoleſcentem aliò ſe conferre: & ut ſecundum Chriſtianam religionem magis laudatis ieiunijs & orationibus ſolito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut pijs operibus intento, uictus cacodæmon tandem tergaderet. Nec felix defuit ſucceſſus ſalubri conſilio: quod adoleſcẽs religiosè exequutus, paucos poſt dies omnino ab illis uindicatur ludibrijs. Sic incubum dæmonem non amplius infeſtaſſe Nauetis mulierem, poſt confeſsionem & ſacram communionem, quæ ieiunia & preces comitari ſolent, legitur in uita D. Bernhardi.

Hic ieiunij, uti theriacæ præſentiſsimæ, uires & encomium, oculis omniũ ſemper opponendum hoc ſeculo diſſolutiſsimo exulceratiſsimoq́;, ac animi & corporis morbis dęmonumq́ue inſultui apprimè obnoxio, ex Athanaſio & Cypriano adducam: Ieiunium morbos ſanat, deſtillationes exiccat, dęmones fugat, malasq́; cogitationes expellit, & mẽtem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus ſalubrius, & ad thronum Dei hominem ſiſtit. Et pòſt: Quiſquis igitur ab immũdo ſpiritu uexatur, certũ habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, ſtatim ſpiritus malos afflictos abſcedere, uim ieiunij metuẽtes. Valde enim dęmones oblectantur crapula, & ocio corporis. Cyprianus de Ieiunio & tentationib. Chriſti: Ieiunium, inquit, ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrãnidem gulæ ſpoliat & exarmat. Ieiuniũ extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus uagos diſtringit & ligat. Ieiuniũ ſi humilitate ornetur, ſeruos Dei contẽptores mundi efficit. Ieiunium carnes azymas mundat & ſolidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Ieiunium Scripturarũ delicijs paſcitur, contemplatione reficitur, gratia ſtabilitur, cœleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorũ reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moſes in monte quadraginta diebus ieiunus cum Domino perſeuerans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis miniſterium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abſtinens, in eremo conuerſatur. Et pòſt: Efficax eſt oratio pręcedente ieiunio, & ſacris ſtudijs antecedentib. non patitur poſtulatio deuota repulſam. Origenes in cap. 7. Matthæi, ubi Chriſtus dicit, Apoſtolos propter incredulitatẽ nequiuiſſe eijcere dæmonium: Si aliquando nos oportuerit circa curationem tale quid patiẽtium permanere, non adiuremus neque interrogemus, neque talia loquamur, quaſi audienti ſpiritui immundo: ſed permanẽtes in orationibus & ieiunijs, impetremus patienti ſalutem à Deo, & abigemus ieiunijs & orationibus ſpiritus mali-

gnos. De ieiunij potẽtia insignes duo sermones Basilij Magni, item unus Chrysostomi 18.

ELEEMOSYNARVM VIRtus. Cap. XXXIII.

Eleemosynæ. ACcedat adhæc, pro facultatũ ratione, earum cõmunicatio, & in pauperes erogatio, oblatioque: quem odorem bonæ fragrantiæ, hostiam acceptam gratãque Deo, appel- *Philip. 4.* lat Paulus ad Philipp. qui Romanos *Roman. 12.* etiam impensè adhortatur ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut instarent, necessitatibusque sanctorum *Actor. 10.* communicarent. Cornelius item centurio ex cohorte Italica, religiosus ac timens Deum, præstans eleemosynas plebi multas, deprecansq; Deum semper, quam audiuit ab angelo uocem? Corneli, orationes tuæ & eleemosynę tuę ascenderunt in memoriam coram *Tobiæ 12.* Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona est, ait, eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere: quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & uitam æternã. Item *Tobiæ 4.* Tobias pater ad filium, ante mortem: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum penes te fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonũ tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnib. facientibus eam. *Luce 11.* Apud Lucã ipsa ueritas loquitur: Date eleemosynam, & ecce munda sunt *Daniel. 4.* uobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi suasit Daniel, ut eleemosynis redimeret animam. Apud Eccle *Eccles.* siasticum legitur: Vt aqua ignem ardentem extinguit, ita peccatum expiat eleemosyna: cuius Dominus gratiam redditurus, memor erit in posterum, ut author tempore casus sui adminiculum inueniat. Nam eleemosy- *Eccles. 29.* na uiri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & postea resurget & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Ergo conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani sermo de Eleemosyna, item Chrysostomi homil. 32. 33. 34. 35. 36. 37.

CVM MVLTIFARIAM AFflictis quàm uariè agi debet, & imitanda diuersæ sanationis exempla. Cap. XXXIIII.

APud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem interualla, horum plurima, cum iudicio à prudente Ecclesiæ ministro proponi possunt. Apud hũc uerò qui continuò torquetur, mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium intercessiones necessitati præsenti cõsono sensu applicatæ, ieiunia & egenorum subleuatio, suum habebunt pondus.

Cæterùm si uno in loco maleficijs collidantur numero plures (quemadmodum in monasterijs, potissimùm uirginum, uelut organorum satanę lu dibrijs magis accommodatorum, frequenter usuuenire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separentur, & unaquælibet ad parentes uel sanguine aut affinitate proximos auehatur, quo singulæ seorsim cõmodius fideliusq; institui & sanari queãt. Restitutionis autẽ habeatur pro cuiusque necessitate delectus, ne uno (qđ aiunt) calopodio (quorundam inepto

Vbi plures malefici læsi sunt, uno in loco sunt, quo faciendum.

rum,

rum,mendacium,impoſtorum,ſuperſtitionis impietatisq; antiſtitum more) quis calceare conetur omnes, & diſſolutis præſcriptorum uerborum minus conuenientium formulis,commeticijsq; quibuſdam ritibus & ſubſtantijs ad rem minimè facientibus, profligare pergat dæmonem,in ijs ridentem illudentemq;, & fugam plerumq; ſimulátem egregiè,quaſi compulſum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, ſi uetitis eum medijs fugatũ credamus: hac ratione è corporib.cedit ſæpenumerò,& quidé libenter,ut animas minus impeditè poſsideat, eisq; dominetur. Quę uerò uirgines arctius occluſæ cohibẽtur, nec egredi permittuntur,quod equidé in eiuſmodi caſu comprobare nequeo:uel quæ in deſignato eo loco clementé Dei manum, patrisq; uirgam, cum uera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animum induxerint,mutuam hic præſtent in ſuorum cruciatuum interuallis operam,ſe mutuò conſolantes,modumq; præſcriptũ,quoad fieri poteſt, obſeruantes:nec ad huiuſmodi ſpectaculum admittantur iuniores,ne territæ tormẽtorum raritate & uehemẽtia,quid mali contrahant, cùm eis auidè admodum inſidietur diabolus.

Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obſeratã literas dediſſem,quibus uirginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarum ſuperiori memini Libro,cap.10.) hiſtorias mihi cupiebam deſcribi,ea in hanc ferè ſententiam reſpondit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiuiſſet, ne magno quidem ſe uelle graui illa caruiſſe calamitate,ex Dei uoluntate nata,quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum & illuminationem ſe conſequutas ſenſiſſent: nec ſecus earum teſtari uitam. Quid Antonio nocuit,ſeueros in ſuis ceruicibus tuliſſe magiſtros? cui eos ad Dei nutum perpeſſo in maius ceſsit lucrum & gloriá. Scribebat quoque,miſſos eo tempore fuiſſe undecunque uiros doctos, qui terrificorum eorum ſymptomatum laruas contuiti, eas penitiſsimè ſcrutarentur,amolirenturque: ſed quo in eiuſmodi conſilijs confidentius perſtitêre, eo malum recruduit grauius, ut tandem Dei opus eſſe ſingulare faterentur: à cuius manu cum id exciperent, & ſe toto corde ſub potenti eius brachio ſubmitterent, ſemet integrè abnegantes, humilitatemque uſque adeò amplexæ,quo etiam cunctis ſuis affectibus reſtiterint,eosque uicerint: & breuiter, ad diuini uerbi normam toto animo uitam conformarint,tunc paulatim euanuerũt uniuerſæ illæ diræ. Piam epiſtolæ illius uirginis partẽ iuſtis de cauſis inſerere uolui,quòd id conſiliũ meo inſtituto prorſus reſponderet: & ne eiuſmodi uirgines uſque adeò à piorum numero alienas eſſe, quis temerè in animum inducat, etiamſi adhuc multa in ijs deſiderari non diffitear, quæ inſcia & non ſana informatione prætermittuntur.

Porrò monaſterium id ingreſſus,coràm cum altera contuli uetula,quæ id mali decem ſuſtinuerat annos,eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac ſi ætas admitteret, ſe libenter denuò ijſdem uelle calamitatum fluctibus obijci aſſerebat. Hortata autem me eſt maximopere, ut ſi in conſiliũ ad ita afflictas accerſerer,ne exorciſmos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro conſtituta, à fratre uirgis ex quorundam cõſilio excarnificabatur:quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie conſulitur,quaſi dæmonem profligent uir-

gæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret. ea rei indignatione & pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. rogata uerò cantionis causam, respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè hęsitaret. Altera quoq; iam diu à dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attẽta oratione Deo offerebat, ut secum pro suo arbitrio quicquid uellet, in tempore & in æternum ageret, dũmodo ipsius glorificaretur nomen, obsecrãs: rogabatq; reliquas uirgines, ut post eius mortem nõ ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis ueræ exemplum.

Veræ abnegationis exemplum.

Singularem insuper, & suo loco imitandam aliquando curationis eorum quos uexat diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus Vvesselich Coloniẽsis, monachus abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuũ, exagitabatur miserè & multifariã, circa annum quinquagesimũ supra millesimum quingentesimum: interdum auehebatur sub tectum, aliàs per ligna transuersa coniunctiora supra campanam intrudebatur, plerunq; per murum transferebatur inopinatò, inuentus quandoq; est corpore super piscinam proiecto, capite autem in terram reclinante. Tãdem se prodit spiritus, diutinæ & multiplicis uexationis causam explicans: se nimirum esse illum abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultum: ac eo torqueri, quòd suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factũ pictoris Nouesiani laboribus & impensis, qui inde iacturam senserit, ac sibi ipsi uim fecerit. uerum id fuit. Subnectebat hinc solutionis modum, cuius nomine hanc exorsus erat fabulã diabolus: expiari scilicet hoc delictũ non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi religionis ergò Treueris & Aquisgrani peregrinaretur hic Philippus (quẽ ob simplicitatem accõmodatum suis ludibrijs organum ratus est diabolus) & tres Missæ, de trinitate scilicet, de domina, & de tempore, in eius assertionem recitarentur. Vt hîc spiritus uoto satisfieret, consuluerunt Theologi Colonienses: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabant quoq; monachi à suo superstite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morsensi. At hic saniori institutione atq; acri increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimauit traducendum, ut uidelicet fide uiua omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confisus, dęmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntiq; spiritui obijceret, se non esse sui iuris, uerùm subaliorũ degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam à se obediri eius uotis. Quo facto, spiritus respondit: Dic Suppriori. de eo enim confirmandi sui instituti spem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perseuerare, nec monachum illius illusionib. satis confidenter resistere animaduertit, ipsum denuò rectius instituit, studiosè hortatus ut resipiscceret, nec tam pronas offerret satanæ technis aures: si uerò manes, uti hactenus, audire pergeret, se illum flagris, & quidem capitulariter cæsurum, seueriſsimè minitatus est. Hinc irritos suos spiritus uidens conatus ob abbatis constãtiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduersus fraudulenta exitialiaque dæmonij studia, nunquam redijt, alioq; migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoq; in usum reuocandam arbitrarer.

Curandi dæmoniaci exẽplum insigne.

FICTAE OBSESSIONIS CVRAtiones certæ probatæq;. Cap. XXXV.

MVliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Vuell, præter morem sub Missæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelsis Deo, Germanica lingua caneretur, mox uelut dæmonio correpta, in extasin conijci uidebatur, cum maxima hominum perturbatione, in eo tormento perdurans, donec absoluerētur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu conniueretur, nec tamen desineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem uocatur: quæ humaniter & amicè causam rogat, cur sub ea cantilena se ita uinci sineret, quum eadem essent uerba Germanica quæ Latina, absque mutatione? eiq; hymnum Germanicum prælegit, & uerba interpretatur, quibus nihil absonū, nihil impium, aut quod ullam offensionis daret causam, ineſſet. Iubet itaque eam forti esse animo, se iam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & si illa deijci se pateretur, adhibiturā se remedium, quod pellendo eiusce modi dæmonio esse cumprimis usui didicisset, minitabatur. Ita mox in cātionis initio, muliercula loco prius obseruato, quo se prosternere uellet, in terram prouoluitur. cui incunctanter, uestitu prius leuato, domina prudens & cordata matrona, simul cum filia, uirgas imprimit acres, eo quo decuit studio: illa interim retracta manibus ueste, earum conabatur arcere titillationem. Extremis enim morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. Hoc propinatū pharmacum, contra huiusmodi dæmonis insultum existere antidotum incomparabile, atque se à doctis uiris didicisse, mulierculę denuò persuadet domina, hortaturq; eam confidentiori esse animo, neruum dęmonij hoc medicamento iam esse haud dubiè infractum: eamq; simul concinere iubet. Sic dulci modulamine simul repetitur cantilena, finiturq; sine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante ostium obseruato, fœminam illi egressam arripiunt, unaq; hymnum alta uoce canunt: & consilium hoc fuisse exturbando huic satanæ ut certissimum, ita & saluberrimū compertum est. Oportet autē habere delectū in usurpanda hac theriaca. nō enim omniū oculis uno medendū est collyrio: solū eius generis dæmonio profligando præsentissimum citra ullam moram aut hęsitationem erit alexipharmacū, quod hominem inuadit exercetq; pro ipsius energumeni uolūtate, arbitrio & libidine. Se ea ratione fuisse sanatā, à domina in arcē Vuel reuocata Bartholomęa, coram me cōfessa est. Hic qualemcūq; sortitus fuit effectum Canon 60, de his qui se simulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui se dęmone correptos esse simulāt, & morū improbitate eorū figuram & habitum simulatè præ se ferunt, uisum est omnimodo puniri, & eiusmodi afflictionibus & laboribus eos subijci oportere, quibus hi qui à dæmone uerè correpti sunt, ut à dæmonis operatione liberentur, uerè subijciuntur.

Se uidisse Romæ quēdam nomine Iuliū, narrat Rondeletius, qui catalepsi putabatur corripi, quoties illa Passionis uerba audiret, Consummatum est. Voluit aūt probare, num uerè corriperetur, an fingeret. Quū itaq; simul essent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ professorē, & huius uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa uerba, statim sacrificus hic extasin uidebatur affligi: eoq; uiso, alter baculum adferri iussit, quo morbum profliga-

Ioan. 19.

Aphor. 6.

ret: proinde sine mora ad se redijt. Auxit suspicionem, quòd quum eo malo afficeretur, prius undiquaq; spectaret, ubi suum tutò reponeret caput. Auditum postea est, illum ob hanc simulationem missum fuisse à Venetis in exilium cum quadam meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

Catalepsis à melancholico sanguine.

Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupãte, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum uigintiquinque, nupta cuidam iuueni quem parũ amabat: uixitq; tãtùm dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentũ ędes redijt, in quibus tamdiu à malo illæsa permanebat, quàm mariti obliuio duraret: recrudescebat uerò, quum de marito cogitaret, uel illius mentionẽ audiret: aut etiam quãdo ad illam insciam maritus fortè ueniret, priusquam eum uel uideret uel audiret. Quòd si in uia aquæ hydriam gestaret, eam quandoq; deponebat, aliquot horas in eodem loco sedẽs uel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quòd uentris & costarum infernarum musculi multum mouerentur.

IN CONCVBITVS MALEFICIO *quid faciundum. Cap.* XXXVI.

In cap. Si per sort. 33, q. 1.

DE naturalis congressus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remẽsis archiepiscopus: Si per sortiarias atq; maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c.

Decretũ concubitus maleficio.

In controuersia, ubi maritus ad cõgressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretũ fuisse scribit Vlricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicũt maleficiatum uel frigidum, inspiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur causa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conueniret, qui suas interea temporis experiretur uires: utq; eleemosynas liberalius erogarent, & ieiunijs uacarẽt, quò matrimonij institutor Deus eiusmodi malum amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem reuocandũ. Huc accersantur etiã, quæ in legitima maleficij curatione hactenus proposui.

In Thesaurum theum.

Noui & characteres in charta uirginea scriptos, & aduersus id mali, uelut arcanum summum celebratos, super quos septies legitur Psalmus, Eripe me de inimicis meis: ligaturq; charta ad uiri coxam. at mysterium hoc apud Acheronta sepultum malo.

Psalm.

Cæterùm ridiculam admodum, nimisq; religiosam curationem plerisq; bona fide ne prodant, in aurem exemplo insinuare uolui. Mulier Katharina Loe nomine, cuius mihi nota soboles, uiro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à uario temerè quæsito consilio, hæc in ara D. Antonio sacra Euerfeldi in ducatu Montensi, ubi degebat, ceream membri uirilis effigiem religionis ergô, ut à suo malo leuaretur maritus, suspendit offertq;. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demissis oculis recitato, ut fieri solet, suspicit, priapumq; illum ceream inopinatò intuitus, Tollatur dæmonium illud, acerbè inquit.

EXORCISMI QVANDO, ET *quomodo, & à quibus adhibendi. Cap.* XXXVII.

Quando exorcismi, & quomodo, & à quibus adhibendi.

PORRÒ si dictis rationibus nõdum cedit inflicta calamitas, opusq; satanæ

tanæ perdurat,eum increpare licet ex Christi doctrina Marci decimosexto, quòd credentes per eius nomen dæmonia sint eiecturi. Eapropter Apostolorum & primitiuæ purioris Ecclesiæ exemplo, per Christi nomen expellat minister,uero ductus zelo, conscientiæ bonæ testimonio fretus,habens peculiare illud Spiritus sancti donum, eijciendi nimirum dæmonia:gladio spiritus,quippe Dei uerbo accinctus,atq; diuina panoplia circumquaq; munitus,assumpto super omnia fidei scuto, quo omnia iacula mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturá in huius Libri initio ex Paulo proposui) ne cum discipulis Christi dæmonium fugare nequeuntibus à Christo audiat: O natio incredula & distorta, quousq; tandem ero uobiscum? quousq; patiar uos?firmiter hinc infallibili nitatur promissioni: Amen dico uobis,qui credit in me,opera quæ ego facio,& ipse faciet,& maiora horum faciet, quia ego ad Patrem uado. Et: Quodcunq; petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Scribitité Lucas, septuaginta reuersos ad Christum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine, etiá dæmonia subijciũtur nobis per nomen tuum. Ait autem illis:Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis potestatem calcãdi super serpentes & scorpiones,& super omnem uirtutem inimici,& nihil uobis nocebit.Ita in Christi nomine flectuntur genua cœlestiũ, terrestrium, & infernorum. Nec aliud nomẽ sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Solo hoc Patris ęterni uerbo creata sunt cœlum & terra, & quicquid in eis constitit. Eius nutu in præcipitium ruit illa immensa angelorum caterua. Ad Christi aduentum imperiumq; horruerũt & profugerunt, quotquot arctissimo uinculo in sua custodia miseros mortales constrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes discipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis spiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca eiecit Paulus his uerbis: Præcipio tibi in nomine IESV Christi,exire ab ea.& exijt eadẽ hora. Sic à Petro iussi sunt dæmones egredi, qui uel unicũ diem sibi indulgeri, ut in subiugatis permanerent corporibus,rogabãt: teste Clemente.

Marci 15.9. Lucæ 4.8 9. 11.13.

Actor.16.

Abdi.lib.2. hist. Apost.

Li.4.Recog.

Apud Hieronymum presbyterum in uita Hilarionis Palæstini eremitæ, legitur de quodam Constantij Imperatoris candidato,ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obsederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensq; tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nusquam didicerat dęmoniacus)multiplicem obsidionis causam, ei respondit uir sanctus: Non curo quomodo intraueris, sed ut exeas in nomine Domini nostri IESV Christi impero. In hoc nomine Simõ apostolus simulachrum Solis commi nuit: & Iudas Lunæ, dæmonibus inde uisibiliter Æthiopum forma expulsis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D.Thomas: draconem sub mortis statua in Scythia exeuntem profligauit Philippus apostolus: septem dæmones similitudine canum inter monumenta commorantes secus uiam,prętereuntesq; grauiter lædentes, abegit D.Andreas. Sic in Capitolio draconẽ clausisse Sylueſtrem,& Philippum Leuiathan fugasse, traditur.

Abdias epi. scop. Babyl. lib.6. Histor. Apost. item lib.9.10.13.

Ioannes Euangelista superato uenefico,dæmonẽ in Dianæ templo ducentos & quadragintanouem annos commoratum,his uerbis loco expulit: Interdico tibi in nomine IESV Christi

Ioannis euangelistæ in fugando dæmone contra magũ Cynopem miracula.

Nazareni,ne ultrà hic habites. & confestim decesit Epheso. Quocirca iussu Domitiani in Pathmon insulam exul deportabatur uir sanctissimus. Hic cũ Cynops magorum princeps in Phara oppido contra Ioannis doctrinam, & edita in Christi nomine miracula, ex falsa sacerdotum Apollinis in Ioannẽ criminatione,maleficijs populum dementaret auocaretq;, mortuos etiam se excire iactabat: quorũ facie assumpta etiã dæmones apparuerũt, è mari emersi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni sodes ad portum,ut aspicias potentiam meam,& amplius admireberis. Igitur Ioannes cum uniuersa multitudine redijt, præcipiens illis tribus dæmonibus,qui sub imagine hominũ nuper resurgentium comitabantur,ne discederent. Cõcussis itaq; manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cynops se,ut antea,demisit in mare, atq; sic ex oculis hominum euanuit: qui clamare non cessabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te. Ioannes interim orabat Dominũ, ut inter uiuos ultra nequaquã connumeraretur magus ille. Tum repentè uehemens est pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco,ubi se præcipitauit, nusquam apparuit. Et dæmones qui sub humana figura stabant, quasi iampridem resuscitati à mortuis,adiurabantur ab Apostolo Dei, dicente: In nomine crucifixi IESV Christi ex hac insula exite, nunquam redituri. & statim ab uniuersorum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopem, si fortè ex freto resurgeret.

Cynops magus submergitur oratione D. Ioannis.

Sozomen. libro 4. cap. 16.

Arsatius insignis confessor sub Licinio, uidit aliquando dæmoniacum quẽdam gladio stricto per forum discurrere, & obuium quenque terrere ac fugare. Huic itaq; obuiam sese offerens Arsatius, Christum nominauit, ac uerbo dæmonium expulit, obsessumq; liberauit. Verbo adhæc dæmones fugauit Paphnutius, teste Ruffino lib.1.cap.4. Sic apparet, quantum uerè Christianis magistri nomen profuerit, & imitatio iuuerit.

Anno 1529,in turrem terriculamentis à multis annis inquietissimam Coloniæ Gallinaceam portam nuncupatã, religionis causa deductus est pius & doctus uir Adolphus Clarebach,ut die noctuq; acerbius torqueretur. At lemuribus prima nocte ad ingenium consueto more redeuntibus,turbasq; & terrores citantibus,ad ardentes ille conuersus orationes, eosdem ita uicit exturbauitq;,ut talium umbrarum posthea eo in loco fuerit obseruatum nihil,quum ille etiam inde eductus constanti Christianæ fidei cõfessione uitam finijsset, corpore flammis absumpto. Tantarum est uirium contra diaboli machinamenta feruens pij hominis ad Deum oratio. Scripserat autem distichon in dealbato turris pariete, digito denigrato carbonis puluere & aqua mixtis (quòd atramentum & papyrus illi fuissent in carcere denegata) in hanc ferè sentẽtiam: Vbi Emanuel, nullus terriculamentis satanicis relinquitur locus.

Adolph. Clarebach efficax in.

Hæc est cõiuratio,hic uehemẽs fortisq; exorcismus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc breuis formula, hi sunt characteres, quibus inuocatur omnipotentia rebus supra communẽ uitæ rationem agendis: hæc doctrina uera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis, longè quidem exuperans eum,de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis structura firmiter coagmentatur. Hæc sunt diuina testimonia, hæc sacrorum nostrorum monumenta, hæc ueri sacerdotis memoralia, hæc purissima signa, hæ nostræ in ex-

Esaiæ 2. Ephes. 2.

in exturbandis dęmonib. ceremoniæ, paucis contentæ, facili uſu, uili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarũ hoſtis, contemptris laruarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris nec meri indiga, uniuerſis manibus, lemuribus, laruis imperitans, omnia buſta, omnia ſepulchra & ſpecies mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occurſacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam uincens, & quicquid unquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſeruetur, indeſinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores uniuerſos ſanauit, & dæmones expulit Chriſtus. Si ergo ſecurè operari uoles, neceſſariò illud Pauli conſilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in uerbo & in opere, ut omne id in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI faciatis. Hoc eſt ſalutiferum medicamentum: quin ipſa panacęa, uel potius hæc ſalus noſtra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defenſorio ait, Dæmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen inuocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ, nulla maleficiorum oſtenta, nec ulla dæmonij opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citius euaneſcunt. Proinde à Lactantio quàm ueriſimè dictum eſt: Dæmones iuſtos, id eſt, ueri Dei cultores metuere: cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorum uerbis uerberati, non modò ſe dæmones eſſe confitentur, ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo, per quem adiurantur: nec iuſtis, quorum uoce torquentur, mentiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe ululatibus editis uerberari ſe ac ardere, & iam iamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ ſacræ fundamento innixæ, nullã erroris ſuſpicionẽ, nihil idololatriæ, nullã blaſphemiæ opinionẽ foueri, luce meridiana clarius cõtuemur.

DAEMONIA EIICIENDI *modus Eccleſiæ ueteris.* Cap. XXXVIII.

CÆterùm ne quis hoc noſtrum conſilium uelut ab uſitata noſtrorum hominum eccleſiaſtico rum ratione alienum calumnietur, & explodẽdum decernat, bona fide hic beati Clementis uerba ſubiungam, quibus pellendi ſatanæ formam in Eccleſia ueteri & puriore familiarem, noſtroq; præſcripto conformem, pulchrè deſcribit lib. 8. capite 32. de Conſtit. S. Apoſtol. Iacobus Alphæi: Exorciſta non ordinatur: ſpontaneæ enim beneuolentiæ eſt hoc certamen, & gratiæ Dei per Chriſtum ſuperuentione Spiritus ſancti. Nam qui accipit chariſma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ eſt in ipſo. Et libro eodem, capite 7. Poſtquam exiuerunt Catechumeni, dicat diaconus: Orate energumeni, hoc eſt, uexati ab immundis ſpiritibus: intentè omnes pro ipſis orate, ut benignus Deus per Chriſtum increpet immundos & nequam ſpiritus, & eripiat ſeruos ſuos ab imperio inimici, qui increpauit legionem dæmonum, & principem malorum diabolum, ipſe nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta ſua à uexatione ipſius, & purget ea quæ ingenti ſapientia cõdidit. Etiã atqui etè oremus, Salua & excita illos Deus in uirtute tua. Inclinate uos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Epiſcopus oret dicens: Qui fortem armatum ligaſti, & omnia uaſa eius diripuiſti: qui dediſti nobis poteſtatem ambulandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici:

Energumeni.

Cap. 8.

mici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquã passerem puerulis, quem cuncta pauent & horrent à facie uirtutis tuæ: qui eum deiecisti, sicut fulgur è cœlo in terram, non lapsu locali, sed ab honore in ignominiam, ob uoluntariam nequitiam: cuius aspectus siccat abyssos, & minæ liquefaciunt montes, & ueritas Domi-
Iob.8. ni manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quẽ
Psal.103. celebrant & adorant angeli: qui aspicit super terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant:
Nahum 1. qui minatur mari, & siccat illud, & omnia flumina deserta facit: cuius nu-
Iob.9. bes puluis pedum eius: qui ambulat super mare sicut pauimentum: unigenite Deus magni patris fili, increpa spiritus nequam, & libera opera manuũ tuarum ab alieni spiritus uexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in sancto Spiritu in secula, Amen. Consentit his Augustinus, de utilitate credendi, cap. 22. Vera pietate homines Dei aëream potestatem inimicam contrariamq; pietati, exorcizando eijciunt, nõ placando: omnes tentationes aduersitatesq; uincunt orando, non ipsam, sed suum Deum aduersus ipsam. Non enim aliquem uincit aut subiugat, nisi societate peccati. In eius ergo nomine uincitur, qui hominem assumpsit, egitq; sine peccato, ut in ipso sacerdote atque sacrificio fieret remissio peccatorum, id est, per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum IESVM, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

IVDICIVM PHILIPPI MELANchthonis de dæmoniacis, ex Epistolarum libris. Cap. XXXIX.

ETsi sunt interdum physicæ causæ furorum seu παραφροσυνης seu μανιας: tamen certissimũ est, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores & cruciatus in eis, uel cum physicis causis uel sine eis: quia manifestum est, tales homines interdum etiam sine physicis remedijs liberari. Et sæpe hæc diabolica spectacula sunt prodigia & significationes rerum futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, post cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna angustia in terra, & ira in populo, ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς, καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ. Ante annos sedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à uestibus, uertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos deuorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus eius subitò extortæ, erant ueri nummi, qui adhuc à nonnullis seruantur: ac subinde magnos cruciatus sentiebat puella: sed à toto illo morbo liberata est post aliquot menses, & adhuc uiuit sana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & consultò omissæ sunt aliæ cæremoniæ.

In Italia audio fuisse mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, quis uersus Virgilij sit optimus? respondit:

Discite iustitiam moniti, & non temnere Diuos.

De illis miseris uirginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri iudico, & significãtur pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec uerò dubito uera piorum precatione tolli id malum, & expelli diabolos posse. Rectè etiam facient, si qui homines non Epicurei, sed uerè inuocantes filium Dei Dominum nostrum IESVM Christum, seriò præcipiant diabolis, ut ab illis miseris discedant: & de uenturo iudi-

iudicio filij Dei, in quo malicia diabolorum ostendetur, palàm uniuersæ ecclesiæ dicent, & de pœnis diabolorũ. Sed hæc fieri oportet sèriò, & omittendæ sunt ceremoniæ τῆς ἀρτολατρείας & lustralis aquæ & falsarum inuocationũ Cornelij & similium. Scio plura exempla, in quibus profuisse piorum precationem certum est.

INEPTVS MALEFICII BESTIARUM curandi modus uulgaris, tempestatis item sedatio impia. Cap. XL.

CVius uerò Scripturæ testimonio, aut quo exemplo fulciatur uulgaris illa & aliquandiu malè inolita maleficij per quemcunque ineptum, & quandoq; bis cęcum, curãdi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latet. Nam pręter inutilem cere moniarũ congeriem, exorcismos ij homines adhibẽt diros, ne dicá blasphemos: Stentorea adhæc uociferatione, profusorũq; uerborũ turbine, uiolenter abigere dæmoné uelle uidẽtur, Euãgelia à proposito dissona, Symbolũ Apostolorũ, orationẽ Dominicã, salutationem Angelicam, & nescio quæ alia, iterũ atq; iterũ repetentes. Quorsum hæc ad satanæ expulsionem conferent? ubi mandatum, ubi exemplũ, apud Christum, Apostolos, uel eius discipulos, siue etiam primitiuæ Ecclesiæ ministros? Rei propositæ non respondet uerborum intellectus. Christus, eiusq; imitatores in fugando diabolo cõuenientibus sunt uũ uerbis. Illam aũt uerborum recitationem cum instituta actione minimè cohęrere, nemo non uidet. At abominabile suum sacrilegium ponderent illi, qui eum modum nedum usurpare audent, uerùm etiã bestijs & inanimatis rebus, præter subnascentis Ecclesiæ sinceriores exemplum, execrandas coniurationes & frequẽtem tremendi nomi-

ijs & re- inanima- miratio superstiti- applica-

nis Dei nũcupationem solenniter applicare, item signum crucis cum oratione Dominica & salutatione Angelica ter uel sæpius repetita (sic Mallei referunt authores) uaccæ consecrare non uerentur. Hos ut minimum in secundi Præcepti transgressione haud leuiter delinquere, ne quid grauius addam, sentiunt alij. *2. secunda part. quæst. 2. cap. 7.*

Describit prętera Iacobus de Chusa Chartusianus, quomodo sal, panis & aqua exorcismis cõsecrantur, & quomodo panem cum aqua gustari oporteat nouem diebus cõtinuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noster & Aue Maria in honore sanctæ Trinitatis, & sancti Huberti, &c. aduersus quẽcunq; morbum tam hominum quàm pecudum, item insultũ satanæ, & morsum canis rabidi. At bonas horas hũc nimis malè collocasse sentio. Alibi eiusmodi sale asperguntur, & thure cõiurato suffiuntur homines & bestiæ, & recitantur Letaniæ.

Consilium item cõtra maleficas, ne animalia, &c. ab eisdem inficiantur, sic describitur: Recipe tempore Paschali de candela Paschali benedicta uidelicet, stillas uel particulas à superiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa cera candelam paruam: & tunc in die Dominica surge manè, & accende ceram, & accipe lumen illud, ut stillæ aut particulæ cadant super cornua & aures illius animalis, In nomine p. & f. & duplex ff: & combure illud animal modicum cum lumine illo benedicto infra cornua aut aures, &c. & quicquid residuum fuerit de cera aut candela, affige ad modum crucis circa stabulum supra ianuam aut sub ianua, ubi animalia solent intrare & exire: tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

Benedictionem insuper hanc pecorum, quibus abstrahitur per incubos

lac, &c. ut hic ſcribitur, ita docet libellus. Recipe ramos palmarũ, & fac crucem, deinde ſcribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Ieſus, Maria, Ioannes: & ponãtur in modum crucis ſuper crucem prędictam, & tegantur hæc de cera conſecrata in uigilia Paſchæ: aut ſcribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis poſita ſuper lignũ crucis de ramis palmarum proſternatis ante crucem in die Palmarum, & tũc ſuper hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & ſtola benedicta: & illud ſui aut inuolui debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & foliis palmarum, & iſtud ponatur in uaſculo, trans quod colari debet lac extractum à beſtijs: & debet beſtia ſumere nouem uicibus de aqua cõſecrata ſeu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aſpergi cum aqua benedicta, ut ſuprà, &c. Item, Iſtud etiam ualet contra omnia maleficia, ſiue ſint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, beſtijs: & ſic de alijs, ut infrà. Item, Præſcripta nomina contra maleficia ſcribi debent in cera benedicta, ut prædictum eſt, & ponatur in ceruiſia recenti antequam aſcendat, & incipit laborare ad caput, &c.

†. IESVS Nazarenus † rex Iudæorũ †. Non percuties eos qui ſignati ſunt hoc ſigno thau τ. Iſtud præſcriptũ ualet pro hominibus & pecoribus, qui ſunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, uidelicet in chartula ſcripta, ut ſuprà. Hactenus ille.

Idem adhæc hominum genus in foramen cornu uaccini terebra impreſſum, contra incantamentum quandoque intrudere ſolet mixturam ex cereæ Paſchalis, & eiuſdem thuris ac ſtolæ momento.

Huc accedat lactis uaccini reſtitutio per conſecrationis modum in frequenti uſu habitum apud ancillam Theodori Lopers, uicarij in noſodochio Kreueldienſi, tres alentis uaccas: quæ ubi domum reuerſæ, non ſatis lactis pro more redderent, ancilla Chriſtina nomine, uaccas in mille diabolorum nomine egredi, atq; ſuum repetere lac iubebat: inde ad cuiuſdã mulierculæ ob maleficium ſuſpectæ ędes progredi, conſiſtereq; aliquãdiu cum ualido & frequenti boatu illæ uidebãtur: deinde ad ſtabulum regreſſæ, lac refundere ſolitum dicebantur. Nugæ ſunt, & mera ludibria.

Contra grandines uerò & tempeſtates, ultra crucis ſignum, lapilli tres ex grandine in ignẽ ſub inuocatione ſanctiſsimæ Trinitatis conijciuntur, oratio Dominica cum Angelica ſalutatione bis aut ter recitatur: adiungitur Euangeliũ Ioãnis, In principio erat uerbum: atq; ſignum crucis undiq; contra tempeſtatem antè & retrò, & ex omni parte terræ ſubinfertur. Demum quum in fine ter reperierit exorciſta, Verbũ caro factũ eſt: & toties annexuerit, Per Euãgelica dicta fugiat tempeſtas iſta: ſubitò tempeſtas, ſi eam maleficium excitarit, ceſſabit. Hæc ueriſſima experimenta, nec ſuſpecta iudicanda, dicunt Theologi illi. Qui ſanè illud ipſum uitiũ committere uidentur, quod in alijs emendare cupiũt: &, ut ille canit poëta Satyricus,

Dum ſtulti uitant uitia, in contraria currunt.

Quantum enim deeſt eiuſmodi coniuratoribus, ut non uerè exprimãt rationem præſtigiatorũ & incantatorũ? Et tamen iſta & ſimilia nõ in leuibus ſolùm experiuntur rebus, ſed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in myſterijs & inſtitutis Chriſti perfidè abutũtur. Sed abſurdiora hæc ſunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In ſecundum Decalogi præceptum hic quo-

quoq; haud dubiè impingitur, quanquam ſecus ab illis doceatur.

Atqui ſi in nomine Dei & Chriſti pronunciato preces & exorciſmos finiri,& exoptatum finem interdū conſequi obijciant,Chriſti ueracis quæſo
Matth.7. uicisim uerba audiant: Multi dicent mihi in illo die,Domine Domine,nōne in nomine tuo prophetauimus, & tuo nomine dæmonia eiecimus, & tuo nomine multas uirtutes præſtitimus? Ac tum cōfitebor illis:Nunquam noui uos. Diſcedite à me qui operamini iniquitatem. Impiorum itaq; exorciſmi uirtute non cedit diabolus, ſed ſpontè:ut impietatem confirmet,& erroribus alios immergat altius.

Rectè itaq; D. Thomas de potentia Dei,quæſt.6.art.10.in ſolutione 3. argumēti,ait: Si Salomon fecit exorciſmos eo tempore,quando erat in ſtatu ſalutis, potuit eſſe in illis exorciſmis uis cogendi dæmones ex uirtute diuina. Si autem tēpore illo fecit,qui idola adorauit,ut intelligatur eū per magicas feciſſe artes, non fuit in illis exorciſmis uis dæmones compellendi.

SI IVMENTA PRAETER NATURAM quid pati uideantur,item contra uenena,quid faciundum.

Cap. XLI.

SI uerò præter naturam quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, cum ſæpe in paſcuis uenena uel depaſcātur, uel ſpiritus attractu illiciant) primùm omnium his pharmacum contra uenena uel ſimilia uitia offerri poteſt, & reliqua adminiſtrari,quę ex naturali coniectura & arte (quam doctè copioſeq; traditVegetius de arte ueterinaria uel mulomedicina libris quatuor, item
l. de Lib. Columella,Cæſar Cōſtantinus,& pleriq; alij ueteres & recentiores) uſui fore arbitrabimur,ſucceſſum toleranter
Conſt. l. 19. expectantes. Quæ ſi minus iuuerint, ſed morte armētum abripiatur: uelut ſpeculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patientia: & quicquid id eſt calamitatis ac damni, Deo ſic uolenti *Iob.1.* (qui dedit & abſtulit,idq; ſicut illi placitum eſt,ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad arioſos aut diuinos, aut Pythonis ſpiritu turgidos, contra euidens Dei mādatum, impiè confugiendum. Hi nanque imitatione ſacrilega comprobare uidentur M. Catonis idolatriam, qui in agro luſtrando certis *De re ruſt. cap.141.* utitur ceremonijs, ſolennibus ſacrificijs, uerbis atque uotis Telluri dicatis,ut inſuetas alat arbores:ipſis etiam arboribus exoratis ut tranſmigrent, & in alieno ſolo accreſcāt: rapis quoque obſecratis dum ſeruntur,ut ſibi & familiæ uicinisq; benignè conferant: precibus Martiſuſis,ut ager pecoraq; ſeruentur.

Suffimentum autem animantium morbis prohibēdis ūtile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoq;, luſtrare *De Arte uete.lib.1. cap.20.* animalia, faſcinum tollere, dæmones fugare,& grandines inhibere, ab alijs malè perſuaſus ſcribit: tamen odore ſuo,cauſa quippe naturali,tam hominum quàm animaliū morbis reſiſtere,& aërem defecare addit. ita habet:

Recip. ſulphuris uiui lib.ij. bituminis Iudaici lib.j. opopanacis,achanti, galbani, caſtorei, irios crudi, an.unc. ſex. ſalis Ammoniaci unc.ij. ſalis Cappadoces, cornu ceruini, lapidis gagatis maſculi,lapidis gagatis feminę,an. unc.iij. lapidis hęmatitis,lapidis ſideritis, lapidis argeritis,an.unc.j. equuleas, id eſt, caballiones marinos, caudas marinas,ungues marinos, an.numero ſeptē. uuæ marinæ unc.iij. medullæ ceruinæ, cedrei, picis liquidæ, an.pondera iij. oſſa ſepiæ numero 7. auri ſemiunciam,ballucæ ſiliquā. Hęc uniuerſa cōmiſceantur,& ſuccendantur. Sed ſi memoratos lapides aut in-

uenire nequiueris,aut enormitate precij ab emptione ceſſaueris,reliqua efficaciter proſunt.

Pecora doloſo maleficio actu.

Interea tamen ſtudiosè inquirendum,num aliquid monſtri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quemadmodum à quodã latomo apud Batauos factum memini,qui ſtabula ingreſſus, lupi ſtercus clàm in præſepib.abſcondebat: cuius odore,ut uoracis ſui hoſtis præſentia,ob antipathiam, ueluti maleficio actu, territæ pecudes, ultrò citroq; exultare, & inſolito concitari furore uidebantur, unde turbati ruſtici incantamẽtum eſſe conijcerent. Quocirca ad fabulæ actorem, uelut è ſpecula hæc obſeruantem,atq; ſanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta faſcini materia,lupi nimirum excremento,occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim cauſa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunq; ex hac profeſsione faciebat: à uiris tamen bonis admonebatur,ut maturè eiuſmodi falſitati renunciaret,ne merita falſarium conſequeretur punitio.

Contra ſcium & facientem.

Porrò contra quæcũq; uenena,oblata philtra aut cupidinis pocula, medicorũ imploranda erit opera:ut poſtquam perſpicaci indagine ex relatu, circumſtantijs & ſymptomatibus obortis,ſi non in ueneni eſſentiæ abſolutam cognitionem,ſaltem ad eius qualemcunq; coniecturã illi peruenerint quàm ocyſsimè(in mora enim hic ſæpe periculũ exiſtit)tum pro eius qualitate deleteria & uehementia, quàm poterunt artificioſa & exacta methodo admoliti eueſtigiò manum, alexiteria,& quæ ars dictabit,ordine adminiſtrent. Venena,eorumq; aſſumptorum uel aliàs inficientium indicia, ſimul & propria antidota, medicorum nouit ſchola: nec ea hic explicare,noſtri eſt inſtituti. Si uerò ita affectos,ad temerarios alterius ſcholæ homines aberrare contingat, mortis aleam profectò haud rarò, etiamſi peſtifera ueneni uis ſit lenta, uirulentia pedetentim accreſcente,tandemq; cordis uitalem fomitem feriente, experiuntur infelices.

DE MAGORVM INFAMIVM, LAMIARVM ET ueneficorum pœnis. Lib. VI.

QVOD MAGIS INFAMIbus uarijs diuerſa ſit irroganda pœna. Cap. I.

QVOD meam hic ſententiam à uulgari,& iã multis annis inueterata opinione diſſonã,uelut appendicem, quinq; ſuperioribus Libris annectam: non mihi profeſsione medico, uerti debet uitio, quaſi uocationis meæ ſepes tranſiliam. Veritatem enim in profundo abſtruſam inueſtigare licet cuilibet, nec illi uetuſtatis authoritatem præponderare oportet ullam. Negocium uerò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum ſit inuolutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc ſe explicet, etiamſi ducem habeat emunctarum narium Theſeum; inde ſi aliquis pro

pro ingenij modulo ueritatem elicere ſtudeat,non is reprehenſione coercendus:at potius iuuandus,ſuamq; meretur laudem, ſi uel bonæ operæ momentum præſtiterit. Quare autem nõ concedetur medico,rerum abſconditarũ ex profeſſo indagatori, qui huic ſcholæ aliquandiu nauarit operam (quàm uerò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & ſuam proponere opinionem, citra eorum quorum intereſſe agnoſco, præiudicium? Iuriſperito uiciſsim, aut cuiuis alij,nedum non inuidebimus medici, ſed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, ſi in re apud nos magis placitis aut lõgi uſus obſeruantiæ,quàm rationum firmitati nixa,uel alioqui cõtrouerſa,ingenuè ſuam interponere uolet ſententiam: à nobis certè obuijs amplectendam ulnis,ſi in ueri cognitionem aliquo ducat modo: reijciendã autem,ſi à ratione comperiatur aliena.

Cum bona itaque Iuriſcõſultorum uenia dicam, magos infames uarios quum ſuprà multo diſcrimine à ſagis & ueneficis meritò diſtinxerim, non eadem debet his ſimul confusè & indifferenter ſtatui pœna. Quotquot enim magorum nomine dignatus ſum, ij non ignoranter, aut coactè, ſed ſtudiò ſedulaque uigilantia, factis etiam grauibus impenſis,interdum & peregrinationibus huc inſtitutis, curioſas has inquirũt artes, & blaſphemiarum plauſtra, libros uidelicet execrabiles magno frequenter ære redimunt, è quibus ſatanicæ ſcientiæ myſteria, ſi dijs placet,exugant diaboli mancipia & nutricij. Tales poſt non uulgarem, ſed eximiã ſuo doctori primario præſtitam operam, merita donantur ut ſtrenui diſcipuli laurea, qua is ſuos cohoneſtare ſolet, quos ſibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit:niſi ex Dei gratia,conſcientiæ aculeo pungente adacti, ſatanæ nuncium remittant,ac maturè reſipiſcant. Eiuſmodi magos olim capitali ſupplicio mulctauit Moſes. Fuiſſe item poſtea punitos, ex Petri uerbis apud Clementem liquet. Iſte, fratres, (inquit) quem oſtendo uobis, paulo antè uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians,quomodo ipſam ſceleris ſui officinã proiecerit in profundum, non quaſi pœnitentia ductus,ſed metuens ne deprehenſus publicis legibus ſubiaceret. Propterea etiam in Iudææ Antiochiam fugit territus,putans ſe à Cæſare quæri ad pœnam. Tradit quoque Caſsiodorus, Athalarici regis Gotthorum eſſe ſententiam:Maleficos,uel eos qui ab eorum nefarijs artibus aliquid crediderint expetẽdum,legum ſeueritate puniri oportere. Quia impium eſt circa eos eſſe remiſſos, quos cœleſtis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Auguſtinus, qui ex Ciceronis ſententia dicit,in XII Tabulis,antiquiſsimis Romanorum legibus conſcriptum eſſe: Ei qui has artes exercuerit,ſupplicium ſit. Magus & ueneficus hic intelligitur, non illuſa uetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminant reſpublicæ omnes bene conſtitutæ.

Leuit.20. Deut.18. Lib.3.Recog.

Abdi.lib.1. hiſt.Apoſt.

Lib.10. Recog.

Lib.9.ca.15.

Lib.8 ca.19. de Ciui.Dei.

Sunt interim pleriq; magi non ita extremè cum aliorum iactura,flagitio ſcelereq; exorbitantes,qui pro ſuo nutu ex occulta quadã, quam ex uoluntatis & ſtudiorum conſenſu cum dæmonibus contraxerunt, ſocietate, recitata ſuperſtitioſæ uel impiæ coniurationis formula, uel ſubmurmuratis ſecretò inſulſis uocibus, cuiuſcunque formæ requiſitæ imaginem aut ſpectrum, præſtricto oculorum acumine, in urna uel ſpeculo uel aëre aut alibi oſtentãt.nihil autem uerè in rei eſſen-

tia, non phantasticum uel imaginariũ, hac ratione præstare hi queũt: quemadmodum omnes Pharaonis magi, eiusdẽ cum his hominibus professionis & potentiæ, nihil præter rerũ præstigiosam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde alijs noxium, ut repudiata dæmonum cõmunione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum est. Idem in republica ritè composita circumforaneis illis præstigiatoribus & ioculatorijs ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curiosarum rerum studiosæ plebis loculis cautè insidientur.

Exod. 7. 8.

Magorum alios non ual de lædẽtium pœna.

Quicũq; uerò diris execrationibus, exorcismis, precationibus, blasphemo nominis diuini cõtra secundum Præceptum abusu, barbaris uocib. authorem prodentibus, quẽcunq; effectum præter naturæ ordinem, aduersus uerbi diuini institutam à Deo rationem extorquere, in reb. serijs uel ludicris satagunt: ij ut curiosarum artium ad propriam perniciem cultores, saniori doctrina primùm instituti, stricta lege coercendi sunt, & ad resipiscentiã cogendi. quòd si præfracti perseuerent, arbitraria esto mulcta, qua cõstringantur, ne tandẽ in legem contra blasphemos à Mose latã deliquisse iudicẽtur.

Leuit. 24.

Magorum religiosorum mulcta.

Cæterùm magorum plurimi professione sunt religiosi, quos uocant, qui occultam mentiti artem, maleficij dignotionem curationemq; iactare non uerẽtur. Nam si morbo aliquo cõtumaci, imperitæ plebi ignoto, nec uulgari quis conflictetur, atq; eorum fictæ confisus scientiæ, cõsilium quærat, maleficium esse uel incãtationem persuadent morbum ex naturali causa ortum, medicisq; doctioribus non obscurum: additis etiam indicijs, quibus uelut digito commõstratur innocens sæpe femina. Morbum hac ratione comminiscuntur, & inuincibilem calumniam insonti impingunt, illusores utroque nomine non modò inter pernicioſissimas iniqui quæstus κάπηλοι, adulterinæ monetæ (quòd pietatis prætextu alios inescent, & dæmonio deuoueant, offerantque) architectos & falsarios reputandi, uerùm etiam illis qui libellos spargunt famosos annumerãdi, & uelut ciuilis, ne dicam publicæ trãquillitatis turbatores censendi, si hoc controuersiarum & atrocissimorum odiorum, quib. miserrimè cõflictantur intonantq; uiciniæ, pagi & urbes, feracissimum seminarium, ad iustam trutinetur bilancem. Suos tamẽ hi inueniunt patronos, ob religionis fortè titulũ. Hos enim qui tangit christos, Dei configere pupillã clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimũ, ab hoc instituto coercendi sunt, à bonorum fruitione suspendendi, uel etiam exilio puniendi: at pro sceleris enormitate, ijs quorum interest, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidã, pœnam decernendi, augendi uel immutandi potestatem relinquo.

Zach.

In horum magorum albo censendi suo quodam iure, quotquot contra diuini uerbi maiestatem & genuinum usum, in medicinæ, omnium artium & sacratissimæ & utilissimæ, non tolerandum despectum, contra quoscunque tum hominum tum bestiarũ morbos, salem coniurationibus uerbisq; sacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant. Huc accedunt qui exorcismis uerę uirtutis exortibus, aut inconditis incongruisque uerbis, sacro aliquo nomine, uel diuinæ Scripturæ uocibus, scitè fucatis ut dolus lateat, teste Augustino: uel sacris aut alioqui horrisonis sine intellectu dictionibus recitatis aut scriptis, & collo suspẽsis, aut

Mag. medic. punit.

aut alicubi alligatis utuntur. Superstitionis limites hos transilijsse fatendum est, & propterea redarguendi acriter refrenandiq́ue, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utrique, & actores, & qui admittunt, incurrentes; illius olim diras subire se pœnas, serò querantur.

QVAM POENAM ARIOLI, *& qui in annulo uel uitro captiuum circumferunt dæmonem, mereantur, & quòd magici libri sint exurendi.*

Cap. II.

PLeriq; insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem diuinandi profitentur: & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi eæ reconditę sint, & alia abdita, uel etiam ancipitia, se manifestare posse iactant. Quum autem hi uel φιλαυτίᾳ fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem uendicant occultam, & scientiã quam ignorant: uel propria compulsi malicia, ut fraudent: siue auariciæ illecti studio, ut quæstum fraudulenter faciant, etiamsi interdum per satanæ cooperationem nihil aut parum nouerint, gloriẽtur nihilominus de diuinandi cognitione, siue etiam aliquib. exorcismis, execrationibus, uotis & ceremonijs, quod pollicẽtur, peragant: utrique mendacijs & mendaciorum authori, uelut testi certissimo innixi confisiq́ue, non ita impunè tolerari debent. Furti enim aut alterius sceleris notam inurunt ijs qui hìc ut innocentissimi agnoscuntur, ita & illęsi nominis inter uicinos antea sem peruixerũt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in posteritatem multam sustinent, ut hac ratione graui simultate & odio diuellantur conturbenturq́; numerosæ familiæ, & celebres uiciniæ antea continuò pacatissimæ: discordiæ itaque huius exitialis & calumniarum execrandarum authores, non alio habendos esse loco, quàm seditiosos Reipublicę turbatores & falsarios, equidem sentio. Quibus, ut minimum, cum primis silentium à magistratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac nisi à maleficio desistant, exilio puniri: quemadmodum in quodam ariolo Ioachimo, ab ornatissimo Senatus Cæsarei ordine apud Geldros, olim prudenter factum memini. Enimuerò pœnam à Mose, ex Dei uoluntate sub lege ueteri, eius farinæ hominibus cõstitutam, illis non imprecor. Ea ita sonat: Vir & mulier, in quibus Pytho uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super eos, uel capitali pœna digni sunt. Item: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18: Non inueniatur diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec ueneficus, nec maleficus, nec incantator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis scisciţans. Abominatur enim Dominus quicunq; ista facit, & ob istas abominationes excindit eos Deus tuus ante te. Sic interijt Ochosias rex Israel, quia infirmus spreto Deo uero, & legitimis medijs, misit ad consulendum Beelzebub deum Accaron. Qua propter à populo Israelitico illos publico edicto designata pœna exulare uoluit rex Saul, qui magos & ariolos abstulit de terra, atque interfecit eos qui Pythones habebant in uentre. Nec pœnas idem ille euasit debitas, quòd huius familiæ mulierculam in Endor consuluerit. Contra Manassem quoque, & Israelitas, Deus mirè excanduit: grauiterque puniti fuêre,

Leuit. 10.

Pœna diuinis, magis & ueneficis à Mose constituta.

4. Reg. 1.

1. Reg. 28.

quòd diuinos ſuſtinuerint, 4. Regum 17 & 21. horum etiam meminit Eſaias cap. 19. & 44.

Eorum qui in annulo uel uitro dæmonem captiuum circunferunt, pœna.

Suus hic locus quoque debetur ijs, qui, ut ipſis ipſorum q; uoluntati obediat, & ad nutum reſpondeat, miſerum circunferunt dæmonem, in dedi tionem extremè ſuffitibus & ceremo niijs adactum, & iam annulo ab aurifabro ſanè ſubtili artificioſo q; incarceratum: item qui eundem oſtentant in duro, nec fragili ſcilicet cryſtallo, aut uitro (mirũ eſt, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus euolantis, calore non colliqueſcere) tam ſtrictè & irremiſsè concatenatum, ut ſuis ſolùm nunc dominis, uelut ſeruus captiuus & mancipium, ſuam diuinando, aut res abſtruſas detegendo, ſtrenuè præſtaret operam. Sic ipſe naturalis poſtulat ordo reciprocus, uti dominus ſerui dominus, ita & ſeruus domini ſeruus. Hi quum animę ſuæ conſulant malè, & alijs imponant, impietatis q; inquinamentum affricent, minimè tolerandi ſunt. Præclarum iuſtæ pœnæ, imitationeq; digniſsimum exemplum ante paucos annos in huius profeſsionis hominem, Iacobum Iodoci de Roſa nomine, Cortricẽſem, Arnhemiæ apud Geldros propoſuerunt, promulgaruntq; Cæſaris authoritate eximij uiri Senatorij: eius ordinis clauum uigilanter gubernãte ampliſsimo doctrina, exiſtimatione & prudentia uiro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus obſeruando. Annulum ille circungeſtabat, in quo exorciſmis colligatum putabat dæmonem, quem etiam ſingulis quinq; diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus nouis alijſque conſulere, ut ipſe ait, oportuit: libros quoq; maleficas artes coniurationesq; impias continentes habuit, qua occaſione nõ modò hominum & beſtiarum morbos ex maleficio ortos ab alijs diſcernere, ſed & curare uoluit. Quapropter poſt ſuos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum ſolẽniter ſpectatorum corona cinctus, malleo ſimulatum captiui dæmonis carcerem, annulum uidelicet, poſti impoſitum, ſentẽtia ritè lata aperire, atq; omnino perfringere cogebatur, eoque modo captum libertate donare: niſi fortè uiolento mallei impulſu contritum dæmonẽ credat is, qui annuli ſolido munimento illum conſtringi poſſe ratus fuerit. Acceſsit quoq;, ut libros in ignem idem ille conijceret: aſtaretq; tantiſper, donec flãmæ eos abſumpſiſſent. Exilio inſuper puniebatur, poſt exolutas huius actionis cauſa factas impenſas. Actum Arnhemiæ, 14. Iulij, Anno 1548. Eadem ratione erũt cryſtallus, uitra, & reliqua nefario uſui conſecrata organa, ſententia ſolenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magiſtratus arbitrio irrogabitur pœna.

Adrianus Marius Nicolai Geldria cancellarius.

Porrò de curioſarũ harum artium, uel potius præſtigiorum libris quid decerni debeat, ne quidẽ in quæſtionem uocãdum: quum non modò Romanorum exemplo, qui licet Ethnici eſſent, tamen Mathematicos & incantatores Senatuſconſulto ex Italia pelli, & eorum libros concremari uoluerunt, aboleri illos oportet: uerùm etiã quòd memorabile & poſteris omnibus ſine controuerſia imitandum hic exemplum legamus in Apoſtolorum Actis, ubi Pauli apoſtoli prædicatione Epheſi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æſtimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Iacobo apoſtolo, qui exurebãtur.

Eos

Eos qui magiam admirati fuerant, uo lumina combusisse, tradit Athanasius de Humanitat. uerbi. Imperatores item Honorius & Theodosius constituerunt, eiusmodi libros sub episcoporum oculis consumi flammis debere. Similes quoq; congestos tenebrarum libros uti damnabiles, improbatæ lectionis uocauit, prorsusque corrumpi uoluit Vlpianus Iurisc̃sultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ herciſc.

Huc uniuersum illud diuinatorum dæmoniac̃rũ theatrum, secundo Libro inter infames magos relatum, accenseatur. Ob necromantiã accusatus est L. Apuleius à Sycionio Æmiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam uolunt, damnatus: licet pleriq; secus arbitrentur. Carolus VII. Galliæ rex Egidium regni Marischalcum suspendit ob magiam. De pœna maleficorum apud Persas, & Gyge, Plutarchus in Artaxerxe.

QVID LEGES ET DECRETA *de magis, & ariolis, eosdemq; consulentibus statuant. Cap. III.*

QVid deinde leges & decreta de tota illa magorũ colluuie proposita statuant, subijciendũ duxi: potissimùm uerò, quod ab ijs quoque obijcitur, qui Lamias in tempestate cienda & grandine prouocando aliquid posse contendunt, illud est l. multi. C. de maleficis & mathematicis: Multi magicis artibus usi elementa turbare, uitam insontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent uentilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Data Non. Decemb. Constantino Aug. I x. & Iuliano II consulibus: quorum ille Constantinus secũdus dictus, hic non multo pòst Cæsar factus, & tandem Apostata cognominatus. Lamias autẽ nostras, ut indoctas, uetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa mouere aut uitiare, quemadmodum nec ullum hominem, nec dæmones cogere ut alijs noceant, posse, satis superq; demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ uitæ hominũ insidiantur, eique uim faciunt, uenenо id fieri oportet: proinde etiam ueneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur. *Vide lib. 3. cap. 16.*

Item lib. 9. Codicis, Imperator Constant. A. ad Maximũ: Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, uetitæ magiæ doctor) nullus eorũ qui huic ritui assolẽt ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam: sed huiusmodi hominum amicitia, quamuis uetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando pòst ademptionem bonorũ, qui eum aduocauerit suasionibus uel præmijs. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & uatum praua confessio conticescat, Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Idem Imp. Constant. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorio: Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa uidelicet crimina quæ legibus demõstrãtur: etsi homines magi, in quacunq; sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamen qui in comitatu nostro sunt, ipsam propemodum pulsant maiestatem, si quis magus, uel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus uulgi cõsuetudine nũcupatur, aut aruspex, aut ariolus, aut certè augur uel mathe- *Contra diuinos, magos, sacrilegos, & ueneficos latæ Imperatoriũ leges.* *Chaldæi, magi et malefici.*

maticus,aut narrandis somnijs occultans artem aliquam diuinadi,aut certè aliquid horum simile exercens in comitatu meo uel Cæsaris fuerit deprehensus:præsidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si uerò conuictus fuerit,& ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando,sit eculeo traditus,unguliscque sulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Nullus debet consulere diuinatorem,& quilibet à diuinado debet cessare:& contrà faciens punitur,h.d.secundum Salicet.

Nullus debet consulere incantatorem de his quæ futura sunt,nec Chaldæos,nec maleficos:& qui contrà fecerit,ultore gladio capitali pœnę subiacebit.Viuianus.

Qui dæmones inuocant, uel imagines cereas incantant, puniuntur, h.d. Salicet.

Facientes incantationes ad finem mali,sunt puniendi: de Iure uerò Canonico,etiamsi faciant ad finem boni. 26.quæst.2.cap.illos.& c.ex tuarũ. extrà, de Sortilegis. & c.fin. d.tt. ubi Glossa.Bart.Salicet.

Vlpianus in l.item apud Labeonẽ. §.si quis.ff.de Iniur.dicit teneri constitutionibus principum eos, qui aliquã illicitam diuinationem pollicẽtur,iuxta l.nemo habet.C.de Mathemat.

Diuinatio diuinorumq; consulta in Toletano synodo, & in epistolis Decretalibus condemnantur.Gregorius 3.cap.12.suorum Decretorum.26.q.5. c.si quis: Si quis ariolos,aruspices,uel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs usus fuerit,anathema sit.Glos. Phylacteria dicũtur hic chartæ,in quibus continenturincantationes.Idem, & hab.26.q.5.contra: Contra idolorum cultores uel aruspices atq; sortilegos fraternitatem tuam pastorali uehementius hortamur inuigilari custodia:quòd si emendare se à talibus nolle repereris, si serui sunt, uerberib.uolumus castigari:si uerò liberi,inclusione digni, districtamq; sunt in pœnam dirigendi.

In Pannormia seu Decreto D. Iuonis Carnothẽsis episcopi, lib.8.tit.de diuinationibus & incãtationibus,ca 61. Phylacteria.

Augustinus,& legitur 26.q.ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse cõferre,&c.Et si quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus,anathematizetur.

Item ex concilio Ancyritano, can. 34. Qui diuinationes expetũt,& morem gentilium subsequuntur, uel in domos suas huiusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causa,sub regula quinquennij iaceant secundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloss. Secundum legem isti concremantur:sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationẽ bonorum in exilium mittitur:ut C.de malefic.l.nullus. In hac Synodo etiã generali decreto damnatur incantandi ars & sortilegium, utà diabolo inuentum & pernicioſum,& iubentur ecclesiarum administri,id genus mali ex ecclesijs eradicare penitus.Dánari adhæc præcipitur illa maleficarũ opinio, qua mulieres dæmonum illusionibus seductę,putarent sese noctu cum Diana equitare in bestijs quibusdã,& multa terrarum spacia peruolitare:quum tamen nihil earum rerum uerè fiat,& tantùm præstigijs diabolorum decipiantur.

Item ex concilio Martini papæ: Si quis paganorum consuetudinem sequẽs,diuinos aut sortilegos in domũ suam introduxerit,quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inueniant uel lustrationes paganorum faciant, quinq; annis pœnitentiam agant.

Item

Item ex cõcilio Laodicenſi,can.36: Nõ oportet ſacris officijs deditos uel clericos,magos aut incantatores exiſtere,aut facere phylacteria, quæ animarum ſuarum uincula probãtur:hos autem qui talibus rebus utuntur,projici ab eccleſia iuſsimus.

Item ex concilio Toletano 4.ca.30. Si quis epiſcopus, aut presbyter, uel diaconus, uel quilibet de ordinibus clericorum,haruſpices,aut incantatores, aut hariolos,aut certè augures uel ſortilegos, uel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes, conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus, monaſterij curam excipiat: ibiq́ue pœnitentiæ perpetuæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegij ſoluat.

Gregor.Hadriano notario: Peruenit ad nos, quòd quoſdam incantatores atque ſortilegos fueris inſequutus: & omnino nobis ſolicitudinem zelumq́ue tuum gratum fuiſſe cognoſcas. ſtudij enim tui ſit, ſolicitè quærere: & quoſcunque huiuſmodi Chriſti inimicos inueneris, diſtricta ultione corrigere.

Item ex concilio Aurelianenſi: Si quis clericus,monachus,uel ſecularis, diuinationes uel auguria crediderit obſeruanda, uel ſortes quas mentiuntur eſſe ſanctorum,quibuſcunque putauerint intimandas,cum his qui cum eis crediderint, ab Eccleſiæ communione pellantur.

Item ex concilio Carthagin.ca.89. Augurijs & incantationibus ſeruientem, ſimiliter Iudaicis ſuperſtitionibus uel ferijs inhærentem, à conuentu Eccleſiæ ſeparandum præcipimus.

Ex concilio Acquirenſi,part.2.cauſ. 26.quæſt.5.epiſcopi: Epiſcopi eorúmque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant,ut pernicioſam & à Zabulo inuentam, ſortilegam & magicam artem ex parochijs ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem uirum aut mulierem huiuſcemodi ſceleris ſectatorem inueniunt, turpiter dehoneſtatum de parochijs ſuis deijciant. Ait enim Apoſtolus:Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem deuita, ſciens quòd ſubuerſus eſt,& is etiam qui eiuſmodi eſt. Subuerſi ſunt, & à diabolo captiui tenentur,qui relicto creatore ſuo,diaboli ſuffragia quęrunt: & ideo à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia. *Tit.3.*

Canon 61.de ſortilegis damnandis: Qui ſe uatibus tradiderunt,uel ijs qui Centuriones dicuntur, aut ijs ſimilibus,ut ab illis diſcant,ſi quid ſibi reuelari uelint, ſecundum ea quæ prius à patribus ſunt ſancita, Canoni qui eſt de ſexennio ſubijciantur. Eidem pœnæ ſubijcere oportet eos, qui urſas aut ſimiles beſtias ad luſum & perniciem ſimpliciorum circumferunt: & eos qui fortunam,fatum, genealogiã, aut ſimilium uerborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eosq́; qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores & amuletarios & uates.In his aũt perſeuerantes, nec mutantes ſententiam, nec fugientes hæc perniciosa & ethnica inſtituta, omnino deijciendos ab Eccleſia definimus,ſicuti ſacri Canones dicũt.Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Chriſti & Belial? *2.Corinth 6.*

Ex Concilio Agathenſi, ca. 3. Perquirendum eſt, ſi aliqua fœmina ſit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum immutare ſe poſſe dicat: item, ut de odio in amorem,uel de amore in odium conuertat,ut bona hominum aut damnet aut ſurripiat: & ſi aliqua eſt, quæ dicat cum dæmonum turba in ſimilitudinem mulieris transformatam, certis noctibus equitare ſuper quaſdam

bestias, & in eorum consortio annumeratam esse, talis omnimodo scopis correcta, ex parochia eijciatur.

Hic nulla in legib. aut decretis, Lamiarum à nobis descriptarum, aut attributorum ijsdem scelerum fit mentio: quare nec eorundem pœnis subijci illas oportet.

Quamcunq; item diuinatoriam artem cõdemnat lex Mahumetica, asseritq; Deum solũ arcana & futura nosse: quare à Mahumetanis Inquisitoribus nonnunquam apprehenduntur, conijciunturq; in uincula illius disciplinæ sequaces.

Subiungam hic Isychij sententiam lib. 2. comment. in 7. cap. Leuit. Quicunq; omina & diuinationes & purgationes, uel dies & tempora custodiunt, multò aũt magis magi & uenefici, abominabiles sunt apud Deum. Et lib. 6. comm. in 20. cap. Leuit. Non qualecunq; peccatum esse, declinare ad magos uel ueneficos, prędiximus: in utroque enim à Deo receditur, siue sensibiles Pythonicos & ueneficos, siue intelligibiles dicas, id est, eos qui nomine Christi falsa prophetant deceptores & adulatores, qui ueneficis sermonibus auditus multorum corrumpunt, ut à ueritate quidem auditus auertant, ad fabulas & errorem cõuertuntur. Item: Pythonicum esse uel diuinum siue incantatorem, nimiæ iniquitatis est. Qui enim talis est, & ipse corruptus est, & alios in sua iniquitate corrumpit. Cyprianus lib. de Duplici martyrio: Qui magicis artibus utuntur, tacitè Christum abnegant, dum cũ dæmonibus habent fœdus.

DE MAGORVM INFAMIVM ET *diuinorum pœnis edicta Imperialia Germanica.* Cap. IIII.

DEcreta adhæc contra magos infames & diuinos promulgata inter statuta Imperij Germanica de Actionibus criminalibus & torturis, hoc loco adiungam, paucis meã subiecturus explicationem.

Artic. 17. Ex indicijs magi infamis uel cuiuscunque alius diuinatoriæ artis, nullus carceri tradetur, aut quæstionibus subijcietur: magus aũt ille & accusator pœnas propterea dabit. Si quoq; iudex ex eiusmodi accusatione magi processerit, is puniti hominis impensas, cruciatus, iniuriã & iacturam præstare rependereq; tenebitur.

Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam uoluerit, siue eadem alicui fuerit minitatus, & incommodum sequatur: uel idem incãtatoribus aut incantatricibus familiariter usus fuerit: uel suspectas eiuscemodi res, modos aut uerba incantationes spectantia usurpauerit: atque idem ille talis magi nomen sustinuerit, indicia hæc uidentur rationi satis consentanea sufficientiaq;, ut quæstionibus subdatur.

Via autem qua iam proceditur, multò est alia, dum solùm ex malicioſa accusatione, uel falsa aut imperita suspicione ineptæ rudisq; plebis, uetulæ à diabolo delusæ & obsessæ, quinimò maleficio à dæmonio læsæ in terribiles latronum speluncas, & cacodæmonum antra à præfectis conijciuntur, & mox crudelibus tortoribus excarnificandæ traduntur, excogitatis multifarijs ineffabilium tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam uelint nolint, sint & innocentissimæ, non tamen à cruẽta hac carnificina prius desistitur, quàm delictum illæ confiteantur. Sic fit, ut temporis momẽto semel inter sanguinarios eiusmodi homines innocentia semel Deo suam offerre malint animam inter flammas, quàm tragicorum truciumq; tyrannorũ phalarides & equuleos continuò sustinere. Si uerò torturarũ acerbitate uictæ inter carnificum manus expirent, uel spi-

ſpiritu uitali uiribusq; eousq; fuerint tormentis inter umbras exhauſtæ, ut in lucem productæ, mox exoluantur, animamque reddant, eho cum iubilo exclamatur, eas nimirum ſibi uim feciſſe (quod & ex cruciatuũ uehementia & carcerum ſquallore fieri poſſet) aut dæmonem ijs collum infregiſſe. Sed ubi tandem is apparuerit, quem nihil latet, ſcrutator cordium & renũ, ipſius abſtruſiſsimæ etiá ueritatis cognitor & iudex, ueſtri actus palàm fient, ô uos præfracti tyranni, ô iudices ſanguinarij, hominem exuti, & cæcitate ab omni miſericordia procul remoti: ad ipſius extremi iudicis tribunal iuſtiſsimum uos prouoco, qui inter uos & me decernet, ubi ſepulta & cõculcata ueritas reſurget, uobisq; in faciem reſiſtet, latrociniorum ultionem exactura. Tum palàm fiet ueſtra Euangelicæ ueritatis cognitio, quam tantopere quidam ueſtrûm eructant: tum experiemini quanti apud uos uerum Dei uerbum fuerit: tum remetietur uobis eadem menſura, qua emẽſi eſtis. Exemplis manifeſtiſsimis mihi paſsim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum edictum, obuijs, hæc demonſtrauero haud difficulter: ſed unico iam deſinam, reliqua præter ea quæ ſparſim in toto hoc Opere legun tur, mundo tempore ſuo oſtenſurus, niſi ab ea incredibili & pluſquam Turcica tyrannide ceſſetur.

Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium ob maleficij ſuſpicionem mulierculas duas torturis diſtractas exuſsit, quarum altera cruciatuũ acerbitate, priuſquam in lucem producta eſſet, expirauit. Ex unius confeſsione, quæ nobilem uirum ſuo maleficio ad inſaniam adactũ fuiſſe ſubſidio cuiuſdam puellæ nobili matronæ famulantis, præ tormẽtorum magnitudine fatebatur, hæc eadem puella in carcerem quoq; incunctanter abripitur cum uiro quodam, atq; ea crudelitate excarnificatur uterq; à tortore, ut ipſe quæſtor à Comite ad me miſſus, quòd priorum fœminarũ exuſtarum confeſsionem petijſſem, ſuo ore mihi faſſus ſit, ſe nihil æquè mirari, quàm quòd incredibilem cruciatuum ſæuitiam ſuſtinere quiuerit. Experimento adhæc in puella hac tentatum fuerat, num aquæ iniecta ſupernataret: quod & accidit, ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falſitatem hoc unico argumento oſtendi, quòd nobilis nullo maleficio læſus deprehenderetur, ſed à dæmone obſeſſus: quapropter quum ſacrificus quidá & monachus in eo abigendo fruſtra laboraſſent, noſtrum fuit requiſitum conſilium. Orau i inſuper Comitem per eius quæſtorem & literas ea cauſa ſcriptas, ut in domus meæ miniſterium ob innocentiæ eius certitudinem deſtinaretur puella dimiſſa. poſt menſes uerò multos ea cum uiro à tanta carnificina ſoluta eſt. Antea tamen etiam in Comitis familiam, & (niſi memoria fallar) in fratrem eius nothum graſſatus fuerat ſuis ludibrijs præſtigijsque cacodæmon. Affligitur & iam lecto ipſe Comes menſes plures mutilus in ætate nondum decreſcente.

Nunc ad articulum 42. Conſtitut. Imperial. Si quis maleficij ſe reum ſtatuat, inquiretur cauſa & circumſtãtiæ (ut prædictum eſt) quibus uidelicet organis, quomodo & quando, quibus uerbis & quali operatione id perpetratum ſit. Si cõfeſsioni addat, à ſe aliquid ſepultum eſſe uel conſeruatum, incantationi perficiendæ idoneum, hoc ut inueniatur, curãdum erit: ſi autem uerbis aut alio opere deſignatum id intelligatur, ſimiliter attendendum erit, num malefica ſint, aut eò ſpectẽt: quærendũ adhæc, à quo incantamen-

ta edoctus sit, & quomodo huc deuenerit: an in alijs quoq; eiusmodi maleficio usus fuerit, & in quo, & quod cõsequutum inde fuerit incommodum.

Cum primis hic iubetur, ut prius inuestigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficium sit commissum: an ueneficium sit uel ars & ludibrium diabolicum: an etiam in rerum natura existat, & perfici queat: an quoque talibus organis aut medijs: an hæc etiam rei propositæ conueniant: quapropter ab ijs rogandum consilium, qui substantias earundemq; uires penitius intelligunt: quid adhæc detrimenti harum ope inuexêre, uel inferre potuerunt, quum eæ utplurimũ res nihili & inefficaces, imò quisquiliæ comperiantur, ut postea Capite septimo & octauo fusius docebitur.

Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnũ fecerit, punitor hic mortis supplicio, & quidem flammis.

Qui uerò incantamentis citra alicuius iacturam usus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine: atq; ea in re cõsilium inquiret iudex, quemadmodum de eo quærẽdo suprà scriptũ est.

Hic in dubium uenire omnino non debet, quin incantamentorum ui hic aliquis iacturam senserit: quod si factum sit, ueneficium fuisse necesse est, alioqui non: quum intuitu, uerbis, imprecatione, aut inepta quauis materia sub ostij uestibulo aut alibi abstrusa, nulla induci possit læsio, quemadmodum in his Libris multifariam demõstratur.

MAGIS RESIPISCENTIBVS proponitur Syluestris secundi papæ historia. Cap. V.

Syluestris 2. magi historia, eiusq; resipiscentia.

RESipiscentibus autem, pontificis Romani 81. Syluestris secũdi famosum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Præmõstratensi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis Prædicatorum, & alijs, proponere uolui. Hic Gilbertus antea uocatus, natione Gallus, malis artibus (ut aiunt) Pontificatum adeptus est. Adolescens enim, in Floriacensi cœnobio diœcesis Aurelianæ inauguratus fuit monachus: relictoque monasterio, diabolum secutus, cui se totum mancipauerat, Hispalim ciuitatem Hispaniæ bonarum artium causa profectus est, ubi se philosopho Saraceno magiæ perito insinuat. Apud magum uerò hospitem uiderat librum necromanticum, quem ille clàm surreptum cupijt. Cum autem religiosius cautiusque custodiretur, per hospitis filiam, cum qua illi domestica interceſſerat familiaritas, tandem secretò ademptum ut perlegeret, impetrauit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculum tamen ex furto sibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primò quidem archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem nactus: pontificatum postremò, anno millesimo (ut tradit Petrus Præmonstratensis: ut alij uerò, anno 997) maioré conatu, adiuuante diabolo consecutus est: ea tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cuius fraudibus ad illud dignitatis fastigium cõscendisset. Quanquam interim artes magicas in Papatu dissimularet, caput tamen æneum in abdito conseruabat loco, à quo responsa accepit, si quando à spiritu maligno quicquã postularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum sciscitaretur, quamdiu in pontificatu uicturus esset? respondit humani generis hostis ambiguè, ut solet: Si non attigeris Hierusalem, diu uiues. Dum itaq; Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basi-

basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, graui statim correptus febre, fato se moriturum cognouit ex dæmonum strepitu (teste Petro Præmonstratensi) qui pensum sibi soluendum existimarunt. At pœnitentia ductus Pontifex, & scelus magici erroris sui coram populo fassus deplorat: omnesque primò posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene sancteque uiuendum adhortatus est: deinde unumquenq; rogauit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & diiecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoq; loci sepelirent, quo sponte ab equis uectum foret. Inter ipsas uerò mortis angustias supplicat (inquit Benno) sibi manus & linguâ abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferũt igitur Dei nutu & prouidentia (ut ait Platina) equos ipsos spontè ad Lateranensem peruenisse basilicam, eoq; in loco sepultum eius fuisse corpus: ut scelerati sciant, apud Deum ueniæ locum sibi relictum esse, si in uita aliquando pœnituerint. Cæterùm ab huius funeris tempore circa annum millesimum primum, sepulchrum hoc collisione ossium & sudore emisso, semper Pontificum mortem prædixisse fertur: teste Mario Marco Fryschio Latibano in Catalogo prodigiorum.

RESIPISCENTIS ET REMISsionem consequutæ maleficæ Magdalenæ Cruciæ, uel à Cruce, Hispanæ, historia admirabilis. Cap. VI.

ACcidit circa annũ Domini quadragesimum quintum supra millesimum quingentesimũ, in urbe Corduba Bethicæ Hispaniæ prouinciæ, res non minus stupore quàm admiratione digna. Puella obscuris orta parentibus, quũ uix quintum ageret annum, à parentibus aut illis qui eiusdem curam gerebant, monacharum contubernio adiungebatur, pietatis ne, an paupertatis causa, incertũ. In tantula ætate & peccati adhuc nescia (quæ abstrusa sunt Dei iudicia) puellam aggressum esse dæmonẽ specie humana teterrimi Æthiopis traditur. Quæ licet primo intuitu nonnihil abhorresceret, tamen blanditijs & pollicitationibus earum rerum, quibus illam ætatem affici nouerat ueterator ille, eam tandem in familiare colloquiũ pellexit induxitq;, cautione semper strictè iniuncta, ne huiusmodi societatem proderet meticulosa adhuc. Apparuit aũt toto hoc tempore præcox in puella ingenium ac indoles rara, quæ cæteris uirginib. atq; etiã prouectioris ętatis monialibus mirè commendaretur. Hoc etenim cumprimis malo genio fuisse studio uidetur, ut iuuenculam, qua uniuersæ Hispaniæ illudere uoluit, suo instituto idoneam consequeretur, quam ad religionis & sanctimoniæ speciem ita conformaret, ut ea ratione quæ ad fallẽdos mortales unica semper est habita, uoti demum compos redderetur. Hinc ad annum ętatis duodecimum ferè progressa, de cõiugio sollicitatur à dæmonio, se facturum promittente, ut per trigin ta uel nescio quot annos amplius, ea sanctitatis existimatione per uniuersam frueretur Hispaniam, qua omnes facilè uel superaret, uel certè ęquaret, qui eo laudis genere unquã fuêre celeberrimi. Ab illiusmodi contractus opinione, si quandoque Magdalena uoluptuarijs ludibrijs in cellula indulgeret, alter dæmon huius sponsi famulus, interea temporis in ueræ Magdalenæ forma eiusdem uices gessisse in choro, claustro, templo, in omnibus demum conuentualibus (quos uocant) congressibus magno pietatis studio, scribitur: Magdalenæ item

denunciasse, ubi ab Ecclesiastico seruitio liber esset, quicquid rerum in orbe terrarum tractaretur: quod quum ipsa ijs apud quos in summo erat precio, significaret, eximiæ sanctitatis de se existimationem mirè augebat, uatisque sibi nomen comparabat. Qua ratione præter ętatis morem in Abbatissam tandem communi fraterculorum & monachorum suffragio electa est. Vulgatissimum hoc est, quoties moniales consuetis suis diebus communicabant, sacrificum ex numeratis panis orbiculis, unum semper desiderasse, qui talium scilicet angelorum ministerio ad Magdalenam inter moniales in choro consistentem, clàm perferebatur, & quem ore acceptum circumstantibus in miraculi testimonium illa ostendebat. Fertur ad hæc, quòd quum inter missæ celebrationem Magdalena non procul abesset, interposito tamen pariete, hic ad hostiæ missalis eleuationem dehisceret, conspectaque eadem sacrata ciba retur. Haud minus notum habetur, quoties in aliqua solenni feria sacra, hæc abbatissa à monialibus esset ducenda, ipsam insigni atque prodigioso quopiam miraculo, edito in omniũ astantium conspectu, nunc è solo elatam ad tres aut amplius cubitos in altum, nunc ferentem paruuli IESV recens nati idolum nudum, ad lachrymosas suas preces (lachrymis etenim ualebat multũ) crescẽte ad imos usq; talos capillitio, quod mox ad iustam pristinamque formam rursus contraheretur, cum nudo idolo coopertam: atque id genus alijs præstigijs diem festum actionemque ipsam reddidisse sanctiorem. Quanquam uerò eam summæ pietatis famam ad tot annos duraturam, in contractus initio Magdalenæ promisisset milleartifex, id tamen inutilibus factũ miraculis. Neque enim ulli mortalium ægrotanti contulisse sanitatem, auditum unquã. Interim à pontificibus, Cæsare & Hispaniarum proceribus accipiebat literas, qui se quoque & sua negocia ardua sanctissimis ipsius precibus commendabant, quinimò de rebus etiam grauissimis eam uelut diuam aut fatidicam quandam Oldam consulebãt: quemadmodum & postea detecto iniquitatis mysterio, docuerunt literæ summorum Christiani orbis magnatum, in ipsius repertæ scrinio. Erant adhęc fœminæ nõ ignobiles, quę prolem recens natam nõ alijs inuoluebãt fascijs, quàm prius sacris Magdalenæ Cruciæ manibus contrectatis cõsecratisq; Neq; leui hic sibi applausu placebat uniuersus ille monialiũ ordo, quic quid illud sanctitatis erat, sanctissimæ suæ Regulæ acceptum ferens. Interea in tanto insignium doctorumq; hominum cœtu, qui eas dæmonum impostu ras agnosceret, fuit nemo: tam densæ fuerunt tenebræ, tanta hominum caligo & cæcitas. Tandem tamen pro ineffabili sua bonitate sceleratam hác hypocrisin & satanicam fraudem manifestatam uoluit ipse unicus ueritatis Parens. Annis itaque ad minus triginta in dæmoniaca illa familiaritate exactis (duodecim uerò monialibus præfuerat) Magdalenam anteactæ uitæ cœpit pœnitere. Quocirca diabolicas detestata artes & nefandam societatem, Visitatoribus Ordinis quos uocant, qui circa id tempus fortè aderant, præter omnium opinionem, scelus illud insigne ultrò fatetur. Sunt autem Hispani non malæ fidei & insigniter docti, qui mihi narrarunt, Magdalenam animaduertisse conuentuales suas fraudem suspicari, & ea causa se accusandam, ac propterea scelus spontè fassam fuisse: cumprimis quòd apud Hispanos moris sit, si quis crimen

Huius nit quo ronym xo Mo nẽsis ria no bit.

men ultrò confiteatur, eiusdem remissionem consequi reum.

Mirari ac stupescere tum omnes rei nouitate, uisumq; negocium exactissima inquisitione dignum. Ea ut commodius & legitimo administraretur ordine, in eodem monasterio in carcerem includi iubetur Magdalena. Inquiritur demum: illa fatetur singula: interim à suis artibus non desistit Æthiopicus ille dęmon. Enimuerò quũ ipsa detineretur captiua, carceres foris obseruãtibus uigilanter ministris, dum acta illius examinantur, monialibus hora noctis duodecima ad matutinas preces, quas uocant, chorum ex more ingressis, en Magdalenæ spectrum, quo illa assolet loco, in primaria quippe chori sede, conspicitur flexis genibus oranti simile, aliasq; moniales ad consuetas preces & conciones expectans, quarum nulla fuit quin ipsam esse Magdalenam crederet. Putabatur uerò ea libertate communes obseruandi preces & conuentus, à Visitatoribus donata esse ob insignem quam præ se ferebat resipiscentiam. Sic nocturnis his orationibus solum præfuit spectrum: quibus finitis, ad suam quælibet monacha redijt cellulam, ausa minimè Magdalenam alloqui ob pristinæ existimationis honorem. Insequenti autem die, quum ipsam adhuc carcere coërceri intellexissent moniales, proxima nocte in choro conspectam, Visitatoribus indicant: qui inquisitione penitius facta, ipsam è carcere non fuisse egressam compererunt. Actio in illam instituta, ac iuris processus tandem missus Romam, & ob spontaneam maleficij confessionem, ueniam & plenariam absolutionem consequuta fuit Magdalena malefica. De qua tetriora quædam habet historia, à me studio omissa, quòd solùm insigni magistratus tanti exemplo, ueniam resipiscentibus deberi, nec diris flammis tam atrociter absumendos, ostendere uoluerim.

FIGMENTVM MISERABILIS *finis cuiusdam maleficæ mulieris.* Cap. VII.

TRistiorem maleficæ Anglicanæ finẽ describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut misceantur seria iocis, Lectorẽ iuuabit fabula, uel historia fabulæ non absimilis. Mulier, inquit, eodẽ tempore apud Berheliã Angliæ uillam, malefica & diuinatrix, cũ quodam die cõuiuaretur, cornicula quam in delicijs habebat, uocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul & uultus expalluit: eaq; diutissimè ingemiscens, in hæc prorumpit tãdem uerba: Hodie ad ultimũ sulcum peruenit aratrum meũ, hodie incommodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, aduenit nuncius, eodem die eius filium & totam familiam subita interijsse morte narrãs. Ea re intellecta, continuò saucia dolore decubuit: iussitq; acciri superstites liberos, monachum & monacham, quibus cũ gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam nauaui, uitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra, spe tantùm uestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarem. nunc itaque, quãdoquidem me dæmones habituram exactores pœnæ scio, quos habui scelerum suasores, per materna uos rogo uiscera, ut mea tentetis leuare tormenta: erit enim de animæ perditione sententia irreuocabilis. Corpus ergo meum, in corio ceruino insutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque constringite, & lapidem ipsum tribus ma-

In Spec. hist. li. 26. cap. 26.

Maleficæ & diuinatrices quid à morte acciderit.

gnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita ſecurè iacuero, quarto die me ſepelietis, quanquam terram corpus non admiſſuram ob mea maleficia uerear. Cantentur pro me Pſalmi quinquaginta noctibus, & Miſſæ celebrentur totidem diebus. Matris uolũtatem exequuntur liberi, at nihil promouerunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Pſalmos canerent circa corpus, dæmones oſtium templi immenſo obice clauſum, leui negocio confringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperunt catenas, media autem operoſior permanſit illæſa. Tertia nocte circa galliciniũ, ſtrepitu eorum qui oſtio appropinquabant, totius monaſterij fundamẽta uidebantur ſuccuti. Vnus autem cæteris uultu terribilior, & ſtatura celſior, ianuas maiori uirtute colliſas in fruſta deiecit, arrogantiusq́; funus petit: inclamatoq́; mortuæ nomine, ut ſurgeret imperauit. ea mox reſpõdente, Nequeo ob uincula: Soluẽris, inquit, & malo tuo. ſtatimq́; catenam, quæ reliquorũ ferociam eluſerat, nullo conamine ueluti ſtupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detruſit, & apprehenſa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu ſtabat equus niger ſuperbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus impoſita miſera, ab intuentium oculis cum uniuerſo comitatu euanuit. Suppetias tamen orantis clamores miſerabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

LAMIAS HAERETICIS NON *eſſe annumerandas: item de cuſtodiæ & carceris diſcrimine.* Cap. VIII.

QVoniam uerò Lamiæ, quas itanuncupãt, ſunt ſexu mulierculæ, ut plurimùm uetulæ, naturæ melancholicæ, mentis impotes, animum temerè deſpondentes, exiguæ in Deum fiduciæ: ijs uelut idoneis organis libentius ſe diabolus adiungit, ac promptius inſinuat, ut earum mentes uarijs conturbet formis: quarum ludibrijs effaſcinatæ, ſe feciſſe exiſtimant, fatenturq́; id quod ab ipſis fuit alieniſsimum. Enimuerò ſi perſpicaciori mentis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi poſſunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac inſtrumentis propoſitis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id eſt, deſignatũ eſſe comperies. Vix itaq; inducor, ut eas in hęreticorum numero collocare audeam: quum hoc nomen nemo, niſi ſemel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, conſtanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente nõ facit hæreticum, ſed uoluntatis pertinacia. Quare hæ mẽte prorſus à ſatana corruptæ, & falſis imaginationibus diſtractæ, ſi nihil aliud ipſo actu in alium commiſerint, erunt examinãdæ, & rectius in præcipuis noſtræ fidei Chriſtianæ capitibus inſtituendæ, ut quod in ſuæ huius religionis inchoatæ primordijs ſpoponderint, diabolo renunciantes, atque eius tamen clandeſtino fraudulentoq́; inductu (quod primæ parenti Euæ quoq; contigiſſe ſcimus) poſtea declinarint incautæ, id iam reſipiſcentes, ex ſalubriori inſtitutione præſtare per Dei gratiam, omnibus ſuis uiribus ſatagant. Quid hic dæmonio minus poterit, ſuaſione cõtraria fidelis IESV Chriſti miniſter? qui ouem ſatanæ ſuggeſtione perditam requiret, atque ad ouile Chriſti reducet. Facilè uerò, facto attentè periculo in ipſo articulorũ Fidei examine, ſi fortè alicubi aberrarit malè perſuaſa, eluceſcet: & num ſaniori doctrinæ pertinacius reluctetur

Quomodo mens damnata rapiatur ſua.

Hæreticus quis.

Tit. 3.

Poſſeſſi

me-

melius docta, mereaturque hæreseos notam: an conuersa, & à seductionis uitiatæque mentis ueterno excitata, in Ecclesiæ membrum denuò recipi, & pro se orari ex toto pectore cupiat, obsecretque. Propterea non tam procliues esse decet Christianos, ut fide & mẽte propter sexum ac ætatem imbecilles uetulas, ex siniſtra alicuius maleuoli opinione, ſugillationeq;, in tetros illos, ſqualidos, hominum cuſtodiæ non deſignandos carceres, horrida cacodæmonum captos torquentium domicilia, præcipites agant, atq; crudeliſsimo cuiuis tortori immaniter excruciandas quouis etiam atrociſsimo tormentorum genere, uelut in Phalaridis tauro concluſas, in carnificinam, humanitatis profectò affectum omnem exuti tradant: quemadmodum multis in locis non tam prudenter quàm ſeuerè fieri conſtat.

Præter exorbitantium cruciatuum dolores iniquè inflictos, animaduertendum etiam, inter carcerem & cuſtodiam multum diſcriminis conſtitui à Iuriſperitorum ſchola: quæ, eorum qui poſtea plectentur uita, cuſtodiam neutiquam uult eſſe pœnam: quam à carcere horrido diram irrogari etiam inſontibus ſenſerunt, qui præter meritum quandoq; in illum fuêre detruſi. Verùm ut æquitatis commiſerationisq; ratio labefactata negligitur, contemniturq;: ſic & cuſtodiæ nomẽ cum uſu apud pleroſq; propemodum euanuit. Ita fit, ut ſolitudine diutina, carcerũ ſqualore, caligine tetra, uarijsq; dæmonum ſpectris exhorreſcẽtes miſellæ Dei creaturę, antea nonnihil diaboli aſsidua ſuggeſtione, faſcino & deluſione, mẽtis ſenſu luxatæ, & iam denuò torturis uarijs excarnificatæ, dum quęſtionibus atrociter ſubijciuntur, cum morte ſemel momento acerbiſsimam eiuſmodi uitam commutare malint, quęcunq; propoſita flagitia libẽter cõfeſſæ, quàm ferocius in eaſdem putidiſsimorũ carcerum ſpeluncas & equuleos præcipites retrudi.

Hoc modo factum eſt, quòd haud ita pridem aniculam tormẽtis eò adegerint, ut iam Vulcano litanda, fateretur ſe hyemis proximæ anni ſexagesimiquinti ſupra ſeſquimilleſimum, aſperitatem incredibilem, frigus extremum, & durantiſsimam glaciem genuiſſe. Nec defuêre uiri graues, qui ueris ueriora hæc crederent, quum in uniuerſa rerum natura nihil extet inſulſius, quemadmodum ad me ſcripſit D. Antonius Houæus, uir doctrina, pietate, atque exiſtimatione ampliſsimus, abbas Echternacenſis.

Ad truculẽtæ huius tragœdiæ actus egregiè perficiendos, ne quid interim deſideretur, utplurimùm accerſuntur ſanguinarij ſpiculatores, qui flagitiorum inauditorum, & ſępe in rerum natura non exiſtentium confeſsionem potionibus eliciãt: quæ profectò non ex alijs poſſunt apparari ſubſtantijs, quàm quæ uel inebrient, uel dementent. Ab ijs itaq;, quibus mens eiuſcemodi potionum ui læſa eſt, quomodo ueritatem, cui in re criminali fidendum, inquiſieris?

EXPERIMENTA IN DIGNOſcendis Lamijs fallaciſsima. Cap. IX.

AT eheu tanquam ad ſacram anchoram in Lamijs citra hæſitationem cognoſcendis, & uelut digito commõſtrandis, ad aquas confugitur, ubi manibus pedibusq; colligatis, uel pollice manus dextræ, magno digito ſiniſtri pedis, & uiciſsim pollice ſiniſtræ, digito magno dextri pedis tranſuersè uinculo aſtrictis, Lamias maleficij reas, aquæ iniectas nunquam ſubmergi, at ſupernatare, uelut certum experimentum, nec fallax indicium

dicium esse, apud magistratum & carnifices in plerisq; ditionibus obseruatur. Næ illud nimis est ridiculum, mirumq;, huic insulsę persuasioni ullum hominem, uel leuiter rationis sensu præditum, fidei tantillum apponere. Quandoquidem maleficium siquod est, cum primis è mente emergit, dum cum diabolo confœderatas Lamias, Deo renunciasse, creditur. Quid hic causæ comminiscaris, quo minus in aquis subsidere, quàm aliæ, debeant? *Natationis causæ.* Natationis siquidem causas, uti leuitatem, raritatem, spiritus sustinentis conclusionem, corporis uiui habilitatem, idque genus reliquas naturales occasiones, non magis inesse his corporibus, etiam sontibus, ut quidem fateor: ita asserere audeo, si quid eiusmodi præter naturæ ordinem uideatur, id fieri suffulciẽte feminas, de quibus etiam falsa est suspicio, diabolo, ne submergantur (cõniuente Deo ob incredulitatẽ magistratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in sentẽtiam iniquam iudicem tandem inducat hac fraude impostor ille, ab initio sanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius leuiúsue & natationi conuenientius reddatur, fidei abnegatio, uoluntas mala, uel corrupta phantasia. Hic profectò credi magis oportet naturali rationi, quàm ementitæ experiẽtiæ, stultæ & ineptæ, nulli etiam nixæ rationis basi, & obseruatæ sæpenumerò falsæ, propterea quoque à diabolo inuentæ, & ab homine Christiano profligandæ. Mulierem quoq; rariore carne præditam, & teneriorem esse, quàm uirum, docet Hippocrates. *Li. 1. de Morbis muliebr. in initio.* Tradit uerò Philarchus, in Ponto genus Thibiorũ esse, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem asignat: nec eosdem posse mergi, ne quidẽ ueste degrauatos. Id *Plin. lib. 7. cap. 2.* si uerum est, connatum esse oportet.

Similis temeritatis & superstitiosæ dæmoniacæque falsitatis experimentum est, quod in Malleo legitur: Die Dominico sotularia iuuenum axungia seu pinguedine porci, ut moris est pro restauratione fieri, perungunt: & sicubi ecclesiam intrant, tamdiu malefícæ ecclesiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiá expresse concedant. Nec absimile erit, quod in hãc dignotionem plerisque in locis obseruatur admodum impiè, ubi ex terra quam ter spata primùm in sepultura inijciũt pastores, portiuncula Missæ sacrificio scilicet sanctificata, calcando templi limini supponitur: nec sagã, si in templo sit, tum posse egredi putatur. Item assulas sume ligni quercini, in quo aliquis sit suspensus, uel se strangularit: inspergantur illæ aqua lustrali, collocenturq; in templi ingressu: nec egredi ea poterit, nisi assulas summoueris.

In libello Coniurationum Romæ & Auenioni impresso sic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram nouam, & formulam caseale nouam, & stãneam nouam, & mulge de omnibus uaccis, quas habes, tantum lactis, quòd possis formare uel facere unum caseum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta uasa unum caseũ: & cum factus est caseus, perfora cum armilla acuta totum caseum: & per hoc denudabitur ipsa malefica in facie, &c. Cõsidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula post consensum ad delendá sacram unctionem baptismatis, ita ut stigma in fronte gerat: id quod tamen semper, quantum potest, cum peplo uelare nititur. An hoc uerè ita contingat, uide lib. 3. cap. 3.

Præterea regulus apũ à Lamijs deuoratus,

uoratus, creditur has, ne delictum in tormentis fateantur, cõfirmare. At eadem hic est ratio, quæ in alijs, superstitiosa nimirum credulitas. Contrà, Achemenidon plantam colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indiæ, meminit Democritus, cuius radice in pastillos digesta, in diemque ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uanas numinum imaginationes. Experimentis illiusmodi haud absimile, quòd olim in Noruegia & alijs multis in locis, cum quæstio ageretur de homicidio aut adulterio, candens ferrum suspecto in manum dabatur: quæ si illæsa maneret, absoluebatur suspectus: at si lædebatur, uti reus condemnabatur. Huc pertinet exploratio, quę alicubi fiebat per feruentem & bullientem aquam. Innocens sine ulla noxa manum in aquam immittere credebatur, nocens uerò læsionem sentire. De utraq; exploratione, nimirum, per candens ferrum & feruẽtem aquam, censendum profectò neutram esse approbãdam. Duo etenim non leuia hic cõcurrunt peccata, temeraria scilicet Dei tentatio, & ordinis diuini peruersio. Hinc rectè in Decreto dicitur c. 2. q. 4. ca. Consuluisti: Nam ferri candentis uel aquæ feruentis examinatione confessionẽ extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod sanctorum patrum documẽto sancitum non est, superstitiosa adinuentione pręsumendum non est. Spontanea enim confessione, uel testium approbatione, publicata delicta sunt punienda: occulta uerò & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum.

Finiam porrò hoc argumentũ puluere Susati loco arcani habito, & tanquam infallibili experientia comprobato, communicatoq; cuidam, qui assiduè torturis ex officio præerat, qui & me prius consuluit in exploranda eius uirtute, ne in exhibendo lęderet, quàm alicui propinaret. Cõficitur autem ex seminis hyperici (fugam dæmonum uocant) olibani, & seminis cardibenedicti, uniuscuiusque drachma una, quæ est unciæ pars octaua. Simul cum aliquo liquore ante torturã offertur. Ad cuiusuis flagitij confessionem hoc assumpto incitari impelliq; reum, putatur, quòd nimirum dæmonem cõfessionem criminis impedientem, hyperici, ut arbitror, usu fugari credatur. Vide & Caput 11. libri huius nostri Quinti.

QVAE IN MALEFICII PERpetrati inquisitione sunt facienda, & confessioni soli non esse standum.

Cap. X.

REgulam autem hanc minimè fallacem à quęstionibus obseruare decuit, ut de singulis illis flagitijs iam confessis, accuratè cum iudicio inquiratur, quas alios passos dicunt, fatenturq; ærumnas & calamitates à se illatas lamiæ, num ita se habeant, uel in rerũ sint natura: & si comperiatur quosdam ita læsos, uel morbos aut damnũ perpessos esse, ut iam ab alijs hæc confessis, designata huiusmodi mala putentur: inde quibus medijs, materiebus aut organis perpetrata sint, penitius inuestigetur: & num illa media, materies aut instrumẽta istiusmodi effectibus producendis sint apta, consonaq;. Vbi naturalium rerum & uirtutũ cognitione celebrium medicorum iudicia in consilium accersantur, quemadmodum in alijs quoq; casibus eos spectantibus fieri uolunt leges. Vt enim non est alicuius melancholici, aut mente uitiati standum confessioni: ita etiam ex illarum confessione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circum-

Confessioni mẽte læsi non est standum.

ſtantijs,& demõſtrationibus euidentibus, indubitatum cõſtet ueneficium uel uenenatio, pharmaco uidelicet propinato aut illito: aut eo loci,unde halitu certò ferire potuit,depoſito. Oportet ſiquidẽ probationes luce meridiana eſſe clariores, maximè in actione quam uocãt criminali,quæ Iuriſconſultorum laudabilis eſt ſententia.Nã in hoc maleficij negocio,multa turbulentè,uel ex ſiniſtra opinione aut ſuſpicione, uel malitiosè ex maligno affectu, uel ob morborum difficultatem, aut rerum iacturam, ex incredulitate, quòd non ſatis Dei iuſtæ uoluntati ex animo ſe totos quidem tradant,ſubijciantq;,dicuntur. Multa inſuper confusè de alijs ſparguntur, confeſsione item illuſarum à dæmone uetularum ſanciuntur,diabolo frigidam hic ſuffundente, & machinationis clauum fideliter dirigente: ut ſi quis aurem applicet facilè,accuſationem & confeſsionẽ ratas exiſtimans, ita ſe tãdem deluſum ſentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili inuolutus, nunquam ſit exitum inuenturus,ſi ad legum normam & iuris rigorem cuncta ex auditis exequi ſtatuat. Ea ſatanæ ars eſt,res uſqueadeò tricis ſubtiliſsimis implicare,confundereque,ut nec ulla Theſei ſagacitate extricari, nec Oedipi prudentia expli cari queant. Sic uel in principijs omnino ſubſtitiſſe, & intra metas ſe continuiſſe, aut maturè retrogreſſum eſſe præſtare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut ueritatem dolo falſitateq; uitiatam, aperiatur feneſtra, per quam ſe in actiones noſtras inſinuet, ipſa re & uſus obſeruatione comperi. Nec omnem longius graſſandi occaſionẽ ſatanæ præcidendi,compendioſior unquam erit uia: alioqui mendaciorum,calumniarum falſarum, ueritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atq; accuſationum nullus uidebitur modus aut finis. Proinde hic ſuum habere neruum ſententiam uerè auream Iuris pontificij optarim, 30.q.5.ca. Nec illud: & ſunt uerba Victoris ad Theophilum: Incerta nullatenus iudicemus, quouſq; ueniat Dominus,qui latẽtia producet in lucem, & illuminabit abſcõdita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamuis enim uera ſint, non tamen credenda ſunt,niſi quę manifeſtis indicijs comprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine publicantur,&c.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana eſſe clariores.

Huc Cardani ſententiam adduxiſſe iuuabit. Conſtat has ſæpe meritò plecti,inquit, quòd ſint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerunque ſtultæ ſolùm ſunt,nec confeſſio integra, nec iudicium, uelut de latronibus ac furibus, reliquisq; ſceleratis hominibus, ad mortis pœnã trahi poſſet. Sed omnia plena uanitatibus, mendacijs, repugnantia, inconſtantiaq;.nam illud quod dicitur,conuenire & conteſtari abſentes, omnino falſum eſt: nec niſi de die congregationis conueniunt, cùm uulgata ſit qúænam ſit. Id uerò argumentum ſi rectè & diligenter examinetur, oſtendit hanc artem eſſe prorſus falſam, & illas non uerè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere poſſet, cùm illarum mulierc ularum opinione tot interſint. Verùm non niſi fama agnitas, aut uiſu, accuſant, quas non ex ludo (ſic enim uiſionem illam uocant) ſed ex auditu & colloquijs agnoſcunt: utrum uerò uigilantes, an dormientes, certum eſt quòd in utroque tempore. Eadem autem uident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemque illius rei: uelut Raſis enarrat de illo qui ſe gallum ob ſtul-

De Var. 15. cap.

ob ſtulticiam exiſtimabat, ſtatis horis gallorum more ad canẽdum ſurgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac uiſio mutuis inter ſe colloquijs multum confirmatur. Neq; adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. quædam enim uix ter in anno accedere ſibi uidentur, nec quidem uolentes: quamuis & hoc perſæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

TRIVM MVLIERCVLARVM *ob maleficij opinionem exuſtarum confeßiones proponuntur, penitiusq; excutiuntur.*

Cap. XI.

POrrò ut exemplis lucidior euadat res per ſe obſcura, tenebrisq; inuoluta, duarum mulierculaꝝ in ciuitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exuſtarumq; confeſsiones, à me requiſitas, Conſulisq; aſſenſu ex codicillis iudicialibus communicatas, hic proponere uolui, quibus ſubiunxi tertiam.

Primùm una quidem fatetur, ſe à Deo omnipotente deſciuiſſe, & diabolo maleficio adhæſiſſe, ac amaſium ſuum appellari Bernardum: deinde effeciſſe ſingulis uicibus pomo, ut matrona quædam N. ſexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, ſe cuiuſdam uiri N. filiam, cereuiſiæ hauſtu per maleficium enecaſſe: identidem & N. uxorem ita iam lecto tanquã ex morbo affixam, maleficio læſiſſe. Propter hanc confeſsionem, tradendam igni miſellam decreuit magiſtratus: & quidem non immeritò, ſi uerè compertum fuiſſet, illa ſcelera ab ea fuiſſe deſignata.

Amabò autẽ tribus excutiatur confeſsio uerbis. Quòd à Deo deſciuiſſe ſe fateatur, & dæmonio adhæſiſſe, id in foro ciuili non erit criminale. Quo tuſquiſq; etenim noſtrûm eſt, qui idipſum non facit? Siquidem omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt (docente Chriſto) peccati. Qui cõmittit peccatum, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iuſticiam, non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Qui non eſt mecum, ait Chriſtus, contra me eſt: & qui nõ colligit mecum, diſpergit. Sed admoniti reſipiſcere poſſumus, & pœnitentiæ locus eſt. Quid ergo uetat, quo minus & illa redarguta, rectiusq; inſtituta, ad ſui cognitionem ualuiſſet reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambijſſe quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolum oraſſe, ſe illius fore pollicitũ, tradito chirographo, ꝓpria manu, & ſanguine conſignato. Poſtea pœnitudine ductus, animi morbum fratribus fidis explicuit, qui Miſſarum pluriũ turba dæmonio ſchedulam excuſſerunt.

1. Ioan. 3. Ex diabolo eſt, qui peccatum committit.

Matth. 12. Luca 11.

Quòd ſe cõcubitum dæmonis Bernardi paſſam dixerit, phantaſticum & imaginarium prorſus fuiſſe, ex ſuperioribus liquet: ubi ex profeſſo diluitur illud phãtaſma, ut minus fidei uel hoc ſaltem nomine confeſsioni eius fuerit adhibẽdum, quæ ex mente hallucinante, erronea quoque cenſenda eſt. Quis alius rogo huic proco Bernardi nomẽ indidit, quàm ipſus ſibi: id corrupto auditus ſenſui uel ui imaginatiuæ ingerẽs, ut edito nomine inter Chriſtianos uſurpato, in maiorem confidentiam, mente titubantem mulierculã illiceret, ſibiq; deuinciret? nec ob hanc ſatanæ illuſionem, mentisq; mulierculæ læſionem, mortis pœna irrogari debuit.

Concubitus cum dæmone imaginarius.

Li. 3. cap. 19. & poſtea.

Nec pomo interimi potuit fœtus, niſi acceſſerit uenenũ, quod ſolertius indagandum erat: quemadmodum quoq;, num ea fuiſſet illius ueneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut

matri hinc nihil aliud inferri potuerit incõmodi: & unicum illud uenenum ſemel tãtummodò exhibitum toties diuerſis annis fœtum excuteret: nec ſolùm inualidæ eius confeſsioni ſtandum erat. Quod etenim ex Dei uoluntate & arcano conſilio contingit, uel diabolo diuinitùs permittitur, id uitiato feminæ cerebro dęmon ſæpe ingerit, quaſi ab illa deſignatũ ſit: cuius tamen ſceleris illam planè inſontem eſſe comperiet is, qui ſingula ad rationis perpendiculum non ſomnolẽter expenderit. Idipſum de filia N. cereuiſiæ hauſtu ſublata per maleficium, dicendum eſt. Quid enim cereuiſiæ immiſſum fuerat, quod interimendi uim deleteriam obtineret, adhibitis in conſilium medicis, in earum rerum cognitione inſignibus, uigilantius erat inueſtigandum. Nec minori ſtudio inquirendum, quibus organis aut medijs coniugi N. morbum conſciuiſſet. Nec uulgatæ & odioſæ carminis aut maleficij uoci pronas adeò offerre decuit aures. Enimuerò ubi ſola incantatione infortunium quodcunq; à ſe procreatum narrant amentes & inconſtantes hæ uetulæ, peruerſo dæmonis inſtinctu id fieri, easq; falſum contra ſemet dicere teſtimonium, & à uera morbi eiuſcemodi inuectione tam eſſe liberas, quàm quẽuis alium, deierare non uererer. Vnde cuius ſe criminis reos faciant, qui tam inconſideratè immaturas effundunt interdum ſententias, ipſi uiderint.

Alterius exuſtæ confeſsio.

Iam alterius quoq; eodem in loco igni adiudicatæ cõfeſsionem editam audiamus, leuiq; inueſtigatione excutiamus. Confitetur hæc, quum ante ſexennium ferè, hora quadam matutina, prę animi deſperatione, de ui ſibi inferenda cogitaret, ad ſe acceſsiſſe uirum quendam proceræ ſtaturæ, & formæ non inuenuſtę, pallio nigro, & reliquo eiuſdẽ coloris ueſtitu ornatum. Hic eius dolorẽ ſolatus, inter alia iuſſit eam non abiecto, ſed confidenti eſſe animo, ſuum pollicitus patrociniũ, ſeq; ſemper illi res neceſſarias & pecuniam abundè proſpecturum, ſi modò uiciſsim ipſius conſilio & uoluntati ſe deuoueret: inde & magnũ auri cumulum illi oſtentabat hic uir. Ea uerò in ipſius aſſenſit conſiliũ, abnegans Deũ omnipotentẽ, Mariam matrem IESV Chriſti, & omnes ſanctos. Hinc chriſma ei ex fronte exemit, atq; ſe perpetuum fore concubinum ſpopõdit, nomen ſibi eſſe Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, cõcubinum quater domi ſuæ in lecto opus uenereum ſecũ perfeciſſe: item, ſe cuidã cereuiſiæ coctori N. felicem rerum fortunam carmine ſubtraxiſſe, reſinæ uulgaris pauxillo, uaſi mancipato huic coctioni, ſubdito: item, ſe uectoris N. coniugẽ ualetudine bona per incantamenta priuaſſe, quòd alicuius rei donationẽ ipſi denegaſſet: & puerum N. maleficio morbidum reddidiſſe ac mutilaſſe.

Punienda certè flagitia, ſi uera ſunt. Atqui uides eam non ſanæ mẽtis mulierculam ad reſtim propemodum ueniſſe, atq; cõtractum inijſſe uel imaginariũ, uel nullius certè momẽti, ut tertio Libro ampliſsimè oſtendi, cũ amaſio phantaſtico, qui ea imaginaria ueſtitus forma apparuit, quum ſolũ ſpiritus eſſet ueſtium & coloris expers: ſpeciem auri præſtigioſè hic protulit, qua illam deluſit, nõ aurum: quemadmodum quoq; concubitu eam exercuit ludibrioſo. Chriſma præterea eximere ſimulabat, cuius uirtus qualis qualis ſit, ſi in externa duntaxat applicatione conſiſtit, uel conſimili exemptione perit, iamdudũ aqua, qua frõs & reliqua toties mũdatur facies, eam omnino abſterſiſſet. Baptiſmi autem uis ſecus nos docet, eam minimè in

Confuta confeſsio.

carnis

carnis ablutione consistere, ut sordes
1. Pet. 3. abluãtur: sed ut bona apud Deum conscientia bene respondeat. Fusiorem omnium refutationem Libro 3. cap. 3. 4. & reliquis inuenies.

Non plus habebit ponderis, huius mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin si admonita, fideliúsque instituta, eas diaboli cognouisset artes, resipiscés, erroremq; confessa, in Ecclesiæ sinum rursus debuerit admitti. Petrus à Christo præmonitus, ipsum ter, sana mente & corpore, contra animi testimonium, abnegauit, etiam
Matth. 16. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. præstito iuramento: quem tamen clementiæ suæ oculis Christus usque eò non est dedignatus, ut ipsum etiam Ecclesiæ caput constituerit. Quid frequentius impunitiusque (apud Italos maximè, si quid illis ex uoto minus cedat, præsertim in illicito aleæ lusu) quàm blasphemis horrendisq; uocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenso, aç facie cœlum uersus erecta, Deum & Christum, in eorum despectum, abnegare?

Num insuper resinæ modicum, uasi suppositum, habeat eam potestatem uitiandi cereuisiam, in quæstionem exactiorem uocari oportuit. aliam etenim corruptæ cereuisiæ causam necessariò fuisse asserent, qui rerum naturaliũ fontes uera ratione scrutantur & intelligunt. Nec sanitate fraudari potuit uectoris uxor, nec puer mutilari per carmen, nisi accesserit uenenatio, cuius hic nulla fit mentio.

Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis, Roterodamo & Scheidamo, ex piscium captura maximè uiuitur. Horum incolæ quum haleces piscaturi enauigassent, & piscium copia onustas reducerent naues Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod insperatũ infortunium maleficio confestim imputabatur. Quocirca mulieri inijcitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis suis artibus id accidisse, & se per uitri foramen (quod ostendebat eius magnitudinis, ægrè ut digitum transmitteret) dum piscibus illi insidiarentur, trãsuolasse, & in mytuli testa (mosselscolp nostratibus dicitur) se mari commisisse, illudq; traiecisse usque ad halecum stationem, & ibi incantamentis haleces fugasse, & earum loco subiecisse lapides. Lata hinc potissimùm sententia, flammis illa deuoranda traditur. *Tertia confessio ridicula.*

In hac confessione expendendum erat, num in rerum natura sit, operante diabolo quomodocunque pro suo arbitrio & uiribus, per arctissimam uitri rimam, ne digiti quidem capacem, adultum transferri posse hominem, non ex solo spiritu flabilem, aut ex substantia ductili liquabiliúe concretum: sed ex solidis ossibus, tenacibus cartilaginibus, siccis tendonibus, ligamentis, neruis, membranisque præter musculosam carnem, cõpactum: qui si etiam in flatus resolui potuisset, eorum tamen simul perrumpente ui illud uitrum infringi debuit. Ad rationis item normã oportuit uocari, quomodo in mytuli testula prouectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum aceruo, fretum potuerit sulcare uarium turbulentumq;. Sed nec traiectu hoc in testula opus fuit ei, quæ mox per uitri angustissimum foramen pernicissimè uolarit. Tam uerò omnis hæc confessio est insulsa, futilis, dissona, absurda & mendax, ut mulierculam hanc uel deliraſſe, uel melancholia fuisse agitatam, uel alioqui deprauata phantasia ductam, uel à dæmone obsessam, qui uel huius linguam rexerit, uel ex ea uocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicasse ualuerit. Glossas comminiscantur *Eius refutatio.*

quaſcunque uolent eiuſcemodi iudices, ſententiam ita ſanguinariam ritè pronunciari poſſe in re uel incognita, ſiue extra rationem & rerum naturã poſita, nullis unquam conuincent rationibus. Quare autẽ non citius proniusq; credam, ex Dei permiſſu propter hominum incredulitatẽ, ut ij punirentur, aut etiam probarentur, ſi adſint, fideles, diabolum qui potuit, eos inuexiſſe lapides ut deciperet, quod illi peculiare eſt: quàm admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit, ea perpetraſſe? Si cum dæmonis ſubſidio, illã feciſſe occlamatur, & id quidem conſtanter nego: ſi etenim diabolus uel milies hoc uellet & conaretur, per exiguam rimam poſſet neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidiſſe, illa confeſſa eſt. Si hoc merum eſſe delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conſcripti, quæ reliquis eius farinæ nænijs debebitur fides?

Eodem modo infinitæ poſſent recenſeri confeſsionum formulæ ex publicis magiſtratuum diplomatibus, quas ſi penitius expenderis, ἀδυναϛίαν uel impoſsibilitatẽ (ſi ita loqui liceat,) inconſtantiam, uanitatẽ, mendacia ueritate fucata teſtaq;, uarietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

ALIA CONFESSIO EXPLICATA: *& uerbis aut imprecatione neminem poſſe laedi: item Lamias eſſe amentes.*

Cap. XII.

HAud ita pridem quædam in uinculis detenta, ſe plurimas uirgines religioſas in cœnobio uarijs tetani cruciamentis exercuiſſe, indita oleribus mixtura ex aſpide, bufone & ſanguine menſtruo ſimul confuſis, fatebatur. Hic omnium primum diligenter inquirendum erat, num ex horum uenenorum cõmixtione, eiuſmodi reſultent effectus, uel morbi, uel ſymptomata. Tandem illa publico iudicio flammis tradenda, in hoc extremè perſtitit conſtanter, illam calamitatem à ſe atq; matre ægrotis illis uirginibus irrogatam quidem, mortémque perpeti uelle: hoc autem ſe palàm confiteri, ne tantillum unquam à ſe illis per os illatum fuiſſe. Quo igitur modo diram hanc induxiſſet ſortem, rogata: ſe mente & imprecatione eam inuexiſſe faſſa eſt. Quibus uerò medijs tolli poſsit illatum malum, deinde interrogata, reſpõdit: Matre & me prius è medio ſublatis.

Integram hiſtoriam lege lib. 4. cap. 11.

Mentis imprecationis fortunium dæmonem teri non inuehi. Strauum Li. 4. ca.

Vnicum hoc dæmonis ab initio homicidæ ſtudium eſt & machinatio, ut quàm plurimus fundatur ſanguis. Vtraque enim exuſta, nondum deſijt horrendum ſpectaculum: ſed à priore ſacrificio ſecundus demum exorciſta acceſsit cæcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugam ſimulantia abegiſſe putabatur, à quibus tã atrociter antea fuerãt quibuſuis conuulſionum ſpecieb. excruciatæ: necdum propterea remiſit hæc peſtis, at lõgius hinc in proxima proſerpſit oppida. Hic poſt mulierculârum exuſtionem, ſe produnt morborum authores: num uerò illæ uirginũ corporibus dæmones cogitatu imprecationéue immittere ualuerint, Libro quarto deciſum eſt. Eiuſmodi hominum impotentiam penitius nouerat Imperator Fridericus primus, Barbaroſſa nuncupatus, in cuius exercitum cõtra Mediolanenſes ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum ueneno tolleret: quare cognita, Arabem cepit Imperator, punijtq;. Ac licet Arabs magus grauiter Friderico minitaretur, ſe illum uerbis enecare, niſi dimitteretur, uelle: nullo tamen modo commouebatur Imperator, uerbis tantam non ineſſe uim ſciens, propterea & acerbas alter dedit

dit pœnas. Verè itaque uidetur dicere Aristoteles, incantamenta esse mulierum figmenta.

Cardani uerbis & historiæ suus hic erit locus, qui de Lamijs sic scribit: Sũt deformes, pallidæ & subobscuræ, atrã bilem ipso intuitu præ se ferentes. Sũt taciturnæ, amẽtesq;: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in suis opinionibus, atq; adeò firmæ, ut si solùm ad illarũ uerba respicias, quàm intrepidè, qua constantia ea referunt, quæ neq; unquam fuerunt, neq; esse possunt, tamen uera illa esse existimes. Vnde nil mirum ab his moribus, ijs qui philosophiæ expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum uictus ratio, tum aëris qualitas, tum forma atque effigies ipsa uultus & corporis, tum uerba ipsa stulticiæ, & (ut ita dicere liceat) impossibilitatis plena, ipseq; toruus in dicẽdo aspectus, tum casus quidam qui Philippi uicecomitis Mediolani principis ętate contigit, declarant. Res uerò ita gesta est, ut pater meus retulit. Damnatus erat profanæ huius artis uillicus quidam nomine Bernardus: alioqui uir simplex & frugi, ob idque domino percharus. Sed quia nec minis nec persuasionibus adduci poterat, ut pœnitere uellet, ad ignis pœnam poscebatur à iudicibus. Dominus, cuius pigebat, quiq; principi gratus erat, obtinuit, ut fideiussione data, quanquam illis reluctãtibus, liceret hominem apud se uiginti diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, sed ut rusticum nobilis amicus. quatuor oua recentia manè, totidem uesperi, tum uinũ dulce atque iucũdum suppetebat, carnes quoque & iura pinguia. Postmodum ubi uidit hominem ex longo ueterno resipiscere, hortatus est, ut omissis falsis atq; absurdis periculosisq; persuasionibus, Ecclesiæ adhęrere uellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusq; Christianus factus, usque ad mortem absque aliorum querela perseuerauit: quem atrocitas iudicũ immeritò crudeli supplicio affecisset.

8. de Hi animal. 4. Varieta. 16. ue melã ca, amẽ damoni arũ dis tes, opi nem tena

am à iu gni de ab ma. m, resi ab amẽ bori ui

CONFESSIO EORVM QVI SE *in lupos fuisse transmutatos crediderunt.* Cap. XIII.

HOc loco subiungam eorum cõfessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse conuersos, arbitrati sunt: quam in hoc meo instituto sæpius obiecêre uiri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamq; uelut ex Tripode prolatam cum summa religione & singulari fiducia, tanquã ueracem obseruant, quibus fortè coràm à me non esse factum satis uidebitur. Vt itaque illis, & quibuscunq; alijs, mentis oculi nitidius contra eiusmodi præstigias abstergantur, nec usqueadeò temerè illudi se, oculisq; nebulas offundi sinant, neque uelut cæcæ talpæ, in sordibus à dæmone obtrusis perdurent, sed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant sanari à medico, qui præsens hoc collyrium gratis offert cuicũque lucidos & à præstringente spiritu liberos oculos cupienti: historiam hanc raram uagamque, nec minus admirabilem, ex Sabaudia finitimisque ditionibus in Flandriam, Brabãtiam, Geldriam & regiones alias translatã, atque à me in qualemcunq; ordinem breuiter ea fide ex Gallico scripto cõtractam, ut iure nihil quod alicuius est momenti, desiderari debeat: deinde excussam, & uelut ueritatis lapide Lydio exploratam, proponere uolui.

Ad quæstiones M. Ioannis Bom, doctoris Theologiæ, Prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquisitoris fidei, ordinati in diœcesi Besanconensi, confessio Petri Bourgoti, nun-

cupati Magni Petri, & Michaëlis Verdung, captorum ob maleficij hæresin, uarijs diebus in Decẽbre extorta, Anno millesimo quingentesimo uicesimo primo, sed maximè coram multis & spectabilibus testibus repetita postremo eiusdem mensis die.

Confessus est Petrus, ante annos circiter nouendecim, ipso die nundinarum Polignensium tam ualidam procellosamq; defluxisse pluuiam, ut non solùm nundinæ disturbarentur, sed & armenta quibus ille custodiendis tũc præerat, ita disijcerentur, ut ubi requiri possent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes uariè quæsitum collectumq; abiret, & solus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumque indutos uestitum habuit obuios, quorum postremus rogabat: Amice, quò abis? uideris esse turbatior. Verum est, respondit Petrus. id autem euenit ob pecora ex sæuo tempestuosoque nymbo dissipata, & perdita: & cum nullam ea recuperãdi rationem uideam, animũ equidem prorsus despondeo. Bono hunc animo esse iussit eques ille, pollicitus, si modò fidem ipsi daret, magistrum se donaturum, à quo institueretur, ne in posterũ ipsius armentũ à lupo uel quauis alia bestia impeteretur, aut ullum sentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipsum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec desideratum iri ullas: pecuniam adhæc se daturum spopondit. Conditionem hic acceptat, se in eundem locũ post quatuor aut quinq; dies reuersurum promittens. Hinc cũ uillicorum comitatu indagatum pergit, armentumq; quærendum inuestigat, & post quatriduum eôdem ad equitem mox agnitum redit. Quęrit ille, num operam suam ipsi locare decreuisset Petrus? quo uicissim interrogante, quisnam esset? respondit: Seruus sum magni inferorum diaboli: sed ne metuas. Tum ea lege suam dæmoni operam addixit Petrus, si promissis ille in conseruando pecore & beneficijs conferendis staret. Inde Deo, D. uirgini Mariæ, omnibus sanctis & paradisi incolis, baptismo & chrismati renũciare iubetur: quo facto, illi exoscu-
10 landam manum porrigit sinistram, nigram, uelut mortuã, frigidamq;. hinc in genua prouolutus alter, aperto capite honorem satanæ defert, eum appellans dominum. Ne quoque fidei symbolum recitaret, inhibebatur. Perstitit itaq; in diaboli ministerio circiter biennium, non prius templum ingrediens, quàm in fine Missæ, uel saltem post aquæ lustralis consecrationem, qua illum noluit aspergi: sic quo-
20 que mandarat ipsius præceptor, cuius etiam nomen tum adhuc latuit, sed postea se Moyset appellari significauit. Interim non erudiebatur Petrus, quo modo iumẽtum tutari posset: sed hoc officium conseruandi pecoris solùm præstare uidebatur diabolus, si quando conspicerentur lupi, qui tum nihil iniuriæ inferebant. Pòst uerò pascendi
30 pecoris cura exonerata, facilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideique confessionem recitans, annos circiter octo uel nouem: donec à Michaële Verdung denuò in sui magistri obedientiam dicto in loco excitatus, ea assenserit conditione, si pecuniam ex promisso suppeditaret præceptor.

Ita simul in partibus Chastel char-
lon uespere quodam cõuenitur in nemore, ubi ab alijs ignotis choreas du-
40 ci concurriq; uisum est. Cernebat autem Petrus in cuiuslibet manu candelam uiridem, flammam cyaneam subobscuram euomentem.

Aliàs illi à Michaële proponebatur, si modò fidem adhiberet, effecturum se,

Spiritum non habet Luc.

se,ut quantacunq; uellet leuitate procurreret. Consensit Petrus,modò seruarentut promissa,pecuniaq; donaretur: alioqui se fraudem uereri ait. Pecuniam se curaturum abundè,pollice-
4 tur Michaël: qui exutum Petrum nudum linimento inungit, quod secum ferebat,unde hic se mox in lupum uerè mutatum autumabat, & quatuor suos pedes lupinos ac pilos intuitus exhorruit: sed tam celeriter,quàm uẽti flatus prouolat, se concurrisse asseruit: nec id fieri potuisse,nisi uehentis ipsum magistri opera,qui continuò in eiusmodi excursionum uolatu aderat: quamuis eum nõ prius uideret,quàm humanæ restitutus formæ. Michaël itidem inunctus, unà tam pernici ferebatur cursu, quàm optaret, celeritate etiam uisum prẽuertens. Vbi eam fuissent passi metamorphosin horam unã
5 aut alteram, rursum à Michaële illiti,
6 opinione citius in pristinam redière figuram. Vnguentum utriq; donabatur à magistris,Guillemin scilicet Michaëlis magistro, & Moyset Petri.

12 Vbi de sua lassitudine post eiusmodi cursum, ut se difficulter quandoq; erigeret, apud magistrum quereretur Petrus: nihil id esse, respondit ille,& mox curatum iri.

Contigit quoq; Petrum ex Michaëlis institutione inungi, & conuersum in lupum,sex uel septem annorũ puerum masculum dentibus comprehensum occidere: quẽ tamẽ ob clamorem & eiulatũ relinquere coactus, ad suas uestes cõfugit,ubi se herbis ex Michaelis doctrina fricans, in humanam reuertebatur faciem. Simile quiddã Michaëlem cum ipso aliàs tentasse fatebatur,& quodam die in luporum imagine enecasse fœminam pisa colligentem: superueniss autẽ dominum de Chusnee, cui etiam nocere uolentes, aliquoties insultabant frustra.

Confessus item est uterq;, se in ea 7
lycanthropia trucidasse puellam circiter annos quatuor natam,eamq; totam deuorasse,excepto brachio: ac Michaëlis palato placuisse carnem, licet parum comedisset: non tamen ad Petri identidem uorãtis stomachum ita feciss. Quandam item puellam se iugulasse, eiusdemque exuxisse sanguinem,& collum uorasse,fassi sunt: similiter tertiam perdidisse,eiusq; orificiũ uentriculi comedisse ob famelicas Petri fauces. Aliàs etiã se ait in horto puellam interemisse octo uel nouem annorum,cui dentibus collum infregerat Petrus, quòd rogatæ ibi elemosynæ repulsam aliquando fuisset passus: & hoc perpetrato facinore, eucstigiò eleemosynam in Dei honorem ibi- 8
dem orasse. Hic insuper confessus est, 9
se capram iugulasse prope agrum magistri Petri Bongre: eam scilicet momordisse, & guttur secuisse cultro.

Michaël in lupum transfigurabatur 10
uestitus, Petrus uerò exutus: qui etiã se ignorare quò pili deuenirent,quan 13
do desineret esse lupus, retulit.

Lupas etiam se inijsse, & cum tanta 11
uoluptate quasi cũ uxoribus cõgressi essent, confessioni addidêre.

Aliquãdo transmutationis tempus 6
designatum, opinione & uoto breuius erat.

Confessioni tandem subiunxerũt, puluerem quoq; coloris uelut cinerei 14
sibi traditum fuisse, quo confricatum brachium sinistrum, & manus, quodcunq; animal contingerent,interiret.

Hos autem interrogatos,diuersè in 15
eodem facto,& controuersè nonnunquam respondisse, operæprecium est meminisse.

CONFESSIO SIGILLATIM EXplicata,& confutata. Cap. XIIII.

IAm conuellendæ huius confessionis usqueadeò hactenus celebratæ,

periculum pro uirium noſtrarum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa cõfeſsio ſit uera. Spero autem me, ſuffragante ope diuina, oſtenſurũ manifeſtè, eam in prę cipuis capitibus ueritati claræ aduerſari: & proinde non modò erroneam, ſed & falſam prorſus exiſtere, imagines q; rerum per inſomnia tantùm cognitarum, uel præſtigioſè oculis obiectarum, pro ipſis rebus proponi: ſic ei nullum deberi locum in concilio ſano, ſed exibilari potius oportere, ut ueternoſi uel cataleptici fabulam, liberè fatebor.

Confeſsio erronea.

Primùm de factæ mutua manu ſtipulationis uanitate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promiſſa toties pecunia, & nũquam ſoluta: ut nec de cuſtodiendi illæsè pecoris arte ex pacto non tradita: cum tamen fœdus fuerit initum illis legibus, ut pecuniam ſubminiſtraret, & armenti à beſtijs defendendi artem doceret dæmon. Illã ut non habet niſi imaginariam, ſic nec hanc tradere ita potuit aut uoluit, quũ luporum ſimulachris, quæ pro ſuo arbitratu offundere quiuit, Petrum ſolummodò territum circumuenire, & in officio continere, ſagacius conaretur: à quibus tamen, licet rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dæmonij ſtudio & induſtria pecudes ſeruatas eſſe confideret.

Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertio huius Operis libro, ubi ſagarũ hiſtoriam deſcribo, copioſius diſſeruerim: id tamen adhuc leuiter hoc loco aſpergere placuit, fœderis compedes tam omnino fuiſſe inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à ſua paſcendi pecoris functione deſiſteret, contractumq; dæmoniacum negligeret, octo aut nouem continuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius deluſi phantaſticiq; hominis ſtultam fuiſſe perſuaſionem dixerim. Dum enim paſtorem ageret, & in campis ſolitudinibusq; ſeorſim uerſaretur, ubi diabolo promptior erat præſtigijs ludendi occaſio, eiuſmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm ſolitudinis. Proinde & luporum ſpecies quandoque euocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quod nec poterant, ut nudæ rerum formæ: uel ſi ueros demus extitiſſe lupos, illos eò & egiſſe & abegiſſe ſatanam credibile eſt, fabula in eum finem ab eo inſtituta, ut deliris ſuis inductionibus ſibi Petrum arctius deuinciret. quod poſtea cũ hic non amplius ea frequentaret loca, relicto paſtoris munere, non ita potuit commodè.

Sic anno quadrageſimo ſecundo ſupra milleſimum quingenteſimũ, appa ruit Conſtantinopoli luporum ingẽs turba, incolis uſqueadeò infeſta noxiaq;, ut inuiti domos egrederentur. Turca itaq; prius muros ciuitatis præſidio munitis, poſtridie cum magno comitatu equeſtri pedeſtriq; urbem circuiuit, tandemq; lupos circiter centum quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum eueſtigiò ſimul tranſilire uidebantur, nec ullus poſtea in urbe aut uicinia apparuit. *Iob. Fr. bro 2. h.*

Chorearum item & cãdelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuiſſe, & ſolùm fictè oculis apparuiſſe, uel in ſomno tantùm fuiſſe cognitas, ex Auguſtino, Decretis, atq; ipſis rationum fontibus, Libro tertio, & alibi ſatis ſuperq; demonſtraui: ubi quoq; uniuerſam illam λυκανθρωπίαν fabulã, mera extitiſſe ſomnia oſtenditur. *Lib. 3. 10. lib. 22. 23.*

Cæterùm admirari ſatis nequeo, ullum mortalium ſaltem leuiter mentis ſenſu tinctum inueniri, qui eò dementiæ ſit dilapſus, ut hominem ad Dei imagi-

Cap. 3.

2

3

Hom. Marcel.

maginem & similitudinem creatum, conformatumq; ex corpore, anima & spiritu, Dei & Spiritus sancti templũ, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimem, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum, excitatum, imò μικρόκοσμον, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, & pisces maris, eaq; propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemq;, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamãt Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atq; operatio minimè patiuntur. Si itaq; obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionẽ, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larua lupina solùm fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquã nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorũ oculos hactenus tam dẽsa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocẽtissimè collusit ueterator ille. Vtinã animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum eximmẽsa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potẽter prolata, surdo aures aperiebat, ueritati inde cõuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prędicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis cõspectum & cognitionem citra præstigiarum impedimẽtum rectà peruenire possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquũ huius fabulæ commentum excutiam.

Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè somnifera erat: quale etiam Libro tertio, capite decimoseptimo descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illiniretur, illiceretur; à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra conuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantésque, cum lupis item coeuntes, & quęcunque id genus alia idola ingerebat milleartifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatione, cogitatu uel somno haud difficulter perficitur. Vbi deinde post horam, uel longius, unguenti soporiferi uirtus elangueſceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, se homines esse uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantij patre, libro huius Operis quarto, capite uicesimo secundo & uicesimo tertio: ubi ex professo argumentum id fusius agitatur, explicaturque, λυκανθρωπία etiam morbus describitur. 4

Aliud autem linimentum, quo in hominem rediturus se inungebant, uel phantasticum fuit, & in somno usurpari uisum, uel contra unguenti somnifera nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantùm suos

periculum pro uirium noſtrarum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa cõfeſsio ſit uera. Spero autem me, ſuffragante ope diuina, oſtenſurũ manifeſtè, eam in pręcipuis capitibus ueritati claræ aduerſari: & proinde non modò erroneam, ſed & falſam prorſus exiſtere, imagines q; rerum per inſomnia tantùm cognitarum, uel præſtigiosè oculis obiectarum, pro ipſis rebus proponi: ſic ei nullum deberi locum in concilio ſano, ſed exibilari potius oportere, ut ueternoſi uel cataleptici fabulam, liberè fatebor.

Confeſsio erronea.

Primùm de factæ mutua manu ſtipulationis uanitate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promiſſa toties pecunia, & nũquam ſoluta: ut nec de cuſtodiendi illæsè pecoris arte ex pacto non tradita: cum tamen fœdus fuerit initum illis legibus, ut pecuniam ſubminiſtraret, & armenti à beſtijs defendendi artem doceret dæmon. Illã ut non habet niſi imaginariam, ſic nec hanc tradere ita potuit aut uoluit, quũ luporum ſimulachris, quæ pro ſuo arbitratu offundere quiuit, Petrum ſolummodò territum circumuenire, & in officio continere, ſagacius conaretur: à quibus tamen, licet rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dæmonij ſtudio & induſtria pecudes ſeruatas eſſe confideret.

Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertio huius Operis libro, ubi ſagarũ hiſtoriam deſcribo, copioſius diſſeruerim: id tamen adhuc leuiter hoc loco aſpergere placuit, fœderis compedes tam omnino fuiſſe inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à ſua paſcendi pecoris functione deſiſteret, contractumq; dæmoniacum negligeret, octo aut nouem continuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius deluſi phantaſticiq; hominis ſtultam fuiſſe perſuaſionem dixerim. Dum enim paſtorem ageret, & in campis ſolitudinibusq; ſeorſim uerſaretur, ubi diabolo promptior erat præſtigijs illudendi occaſio, eiuſmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm ſolitudinis. Proinde & luporum ſpecies quandoque euocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quod nec poterant, ut nudæ rerum formæ: uel ſi ueros demus extitiſſe lupos, illos eò & egiſſe & abegiſſe ſatanam credibile eſt, fabula in eum finem ab eo inſtituta, ut deliris ſuis inductionibus ſibi Petrum arctius deuinciret. quod poſtea cũ hic non amplius ea frequentaret loca, relicto paſtoris munere, non ita potuit commodè.

Sic anno quadrageſimo ſecundo ſupra milleſimum quingenteſimũ, apparuit Conſtantinopoli luporum ingẽs turba, incolis uſqueadeò infeſta noxiaq;, ut inuiti domos egrederentur. Turca itaq; prius muros ciuitatis præſidio munitis, poſtridie cum magno comitatu equeſtri pedeſtriq; urbem circuiuit, tandemq; lupos circiter centum quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum eueſtigiò ſimul tranſilire uidebantur, nec ullus poſtea in urbe aut uicinia apparuit. *Lib. Phot. brus.*

Chorearum item & cãdelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuiſſe, & ſolùm fictè oculis apparuiſſe, uel in ſomno tantùm fuiſſe cognitas, ex Auguſtino, Decretis, atq; ipſis rationum fontibus, Libro tertio, & alibi ſatis ſuperq; demonſtraui: ubi quoq; uniuerſam illam λυκανθρωπίαν fabulã, mera extitiſſe ſomnia oſtenditur. *Lib. 3. 10. lib. 22. 23.*

Cæterùm admirari ſatis nequeo, ullum mortalium ſaltem leuiter mentis ſenſu tinctum inueniri, qui eò dementiæ ſit dilapſus, ut hominem ad Dei imagi-

Cap. 3.

2

maginem & similitudinem creatum, conformatumq; ex corpore, anima & spiritu, Dei & Spiritus sancti templũ, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimem, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum, excitatum, imò μικρόκοσμον, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, & pisces maris, eaq; propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemq;, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamãt Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atq; ratio minimè patiuntur. Si itaq; obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionẽ, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larua lupina solùm fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquã nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorũ oculos hactenus tam dẽsa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocẽtissimè collusit ueterator ille. Vtinã animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immẽsa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potẽter prolata, surdo aures aperiebat, ueritati inde cõuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prędicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis cõspectum & cognitionem citra præstigiarum impedimẽtum rectà perueniri possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquũ huius fabulæ commentum excutiam.

Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè somnifera erat: quale etiam Libro tertio, capite decimoseptimo descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illiniretur, illiceretur q; à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra conuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantésque, cum lupis item coeuntes, & quęcunque id genus alia idola ingerebat milleartifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatione, cogitatu uel somno haud difficulter perficitur. Vbi deinde post horam, uel longius, unguenti soporiferi uirtus elangueſceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, se homines esse uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantij patre, libro huius Operis quarto, capite uicesimo secundo & uicesimo tertio: ubi ex professo argumentum id fusius agitatur, explicaturque, λυκανθρωπία etiam morbus describitur.

Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri se inungebant, uel phantasticum fuit, & in somno usurpari uisum, uel contra unguenti somniferi nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantùm suos

clientes illuserit dæmon, quasi id peculiare quippiam in ea metamorphosi ualeret.

6 Quòd etiam citius quandoq; in hominum formam redirent, quàm tempus erat constitutum, id euenit, quòd minus linimenti soporiferi illitum fuisset, uel id ipsum nõ satis penetrasset: ac propterea celerius uis fatiscceret, somniumq; redderetur breuius.

Quomodo insuper hæc cohærent, quòd se horam unam aut alteram, uel eo amplius in lupos conuersos, in fine puellam cum ossibus deuorasse fassi sunt, & mox hominum conditioni re-
7 stitutos fuisse? in quo sinu amabo, aut uentre, ipsis tam subitò in homines reuersis delituêre illa puellæ caro & ossa? Adhæc, si integram puellã dempto brachio deglutierint, quomodo se parum comedisse, eidem confessionis articulo adiungunt? Superuixisse præterea eas adhuc, quas à se iugulatas fatebantur, compertum forsitan fuisset, si uigilanter fuisset inquisitum: uel si quæ mortem oppetijssent, eam citra controuersiam quacunque alia occasione naturali accidisse, fuisset de-
8 prehensum. Deinde quomodo in Dei honorem eleemosynam orare potuit diaboli mancipium, suo hero, Dei iuratissimo hosti ex fœdere obligatum? Si item uerè in lupum conuersus erat Petrus, quarum rogo manuum ope in
9 resecanda capræ gula usus fuit?

10 Licet quoq; Michaël uestitus loca ueneno somnifero in actiones perducendo commoda, ut temporũ & manuum arterias, illinire ualuerit, non minus quàm Petrus nudus: quomodo in suis uestibus oberrare, homines mordicùs apprehendere, morsuq; trucidare potuit ut uerus lupus?

11 Porrò de uenerei congressus cũ lupa uoluptate, hoc tantùm subijciam, eam imagines somnorinas in illa somni profundioris ex linimento somnifico, illusione admodum temerè ciere: quemadmodum etiam quotidie usuenire in sanis obseruamus, quibus ex eiusmodi idolis uoluptas tãta pro obiecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoq; effusio. Infinitis partibus citius faciliusq; in his
10 hominibus id euenire potest, quorum *Esaiæ* phantasiam procliuem seruilemque, quibuscunque uult imaginibus, imbuit soporis spiritus.

Ad fatigationem à metamorphosi 12
relictam, quæ memoriæ propemodũ excciderat, respondeo, ab eo facilè intelligi, quã lassitudinem pariat grauis & inquietus somnus, maximè pharmaco uioléter cum teterrimis insomnijs impressus, qui incubum in solo inuadentẽ somno nouit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & uelut ingruentis alicuius detentio: uox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaque editur: plerique tam inanibus afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credãt. Lassos certè reddit tãta facultatis animalis exagitatio.

Laruarum rursus somnorinarũ ua- 13
nitatem amplius ostendit, quòd ubi pili post humanæ formæ restitutionem manserint, se dixerit ignorare Petrus.

Num quoque puluerem illum dæ- 14
mon uerè exhibuerit, uel acceptus ille tantæ etiam fuerit uirtutis, dubium est: quum illos eo fuisse usos, nõ posset conuinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram se morsu & cultro iugulasse cõfessus fuit Petrus, nec alîus interempti meminit. Deinde si tantæ erat uenenositatis puluis, ut si uel manus eo confricta, quandocunque animal etiam pelle crassa densaque, & pilis longis compactisq;

com-

communitũ ſolo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præſentiſsimi malicia tuti eſſe potuerunt hi dementati uiri, affrictionem puluerisin brachio ſiniſtro, arteria & manu, unde ad cor proximè celerrimeque penetrare ualuit, tam innoxiè tolerantes?

His ad extremum adde, auditam in confeſsione Gallica fuiſſe inconſtantiam controuerſiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

Si eiuſmodi æquilibrio expenderentur ſingulæ cõfeſsiones, tormentis crudeliſsimis frequenter extortæ, uel etiam, ſi uoles, ſpontè à captiuis editæ, grauiorem profectò indies tyrannidis ſuæ iacturam ſentiret funeſtiſsimus ille homicida: Chriſti autem, qui ueritas & uita eſt, gloria plurimùm accreſceret: ſuam item functionem ex Dei uolũtate prouidentius obiret magiſtratus: in meliorem quoque uſum conuerterentur ligneorũ faſcium acerui, quibus inſontes crebrò exuruntur, & parceretur ſumptibus in carnificum mercede ſoluenda iniquè faciendis.

EXEMPLA MVLIERCVLARVM *innocenter ob maleficij opinionem punitarum.* Caput XV.

ADde his, celebre apud noſtrates exiſtere, prætorem quẽdam ex arioli indicio, deluſas id genus mulierculas cõprehendiſſe quàm plurimas, easq; incendio puniuiſſe: tandem ariolum uel Pythium huncuatẽ, cui hactenus ille fidẽ appoſuerat, prætori ſeorſum pollicitum, adhuc unam maleficij ream ſe indicaturum, niſi iniquè ferret. Prætore haud difficulter annuente, eius uxorem quoq; inſimulat index: ac ne quid hac in re hæſitaret, palàm ſe id demonſtraturum addicit: horamq; præfigit, qua eam reliquarum ſagarum cõuentui & choreis intereſſe, ſuis ipſe maritus teſtaretur oculis. Conſentit prætor: qui ſtatuta hora quoſdam amicos & conſanguineos in eadem menſa ſecum & cum coniuge cœnare uoluit, ſuppreſſa interim cõuocatæ ſocietatis cauſa. Hinc deſignata ab ariolo hora, è menſa ſurgit, iubetque omnes ſimul cum uxore permanere: nec prius loco dimoueri, quàm ipſe rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is uoluit, lamiarum cœtum, choreas, & neſcio quas alias uoluptatum illecebras, quibus ipſius intererat coniunx, reliquarũ delicias ſectata, non obſcurè uidebatur ſpectare. Mox domum reuerſus, amicos uocatos eo quo reliquerat ordine, unà cũ ſua uxore, lętos menſæ aſsidere comperit. Et cũ ſtudioſè, num ſtationẽ deſeruiſſet coniũx, percũctaretur: eã eidem affixã fuiſſe loco in ipſius abſentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaq; rem omnem aperuit prætor, ob inflictã innocentib. pœnam ſerò pœnitudine ductus: & ſi rectè memini, Pythium accuſatorem morte mulctabat.

Sic in arce Mindenſis ditionis Rãed nũcupata, de quibuſdam fœminis ob maleficiũ, paucis abhinc annis extremum fuit ſumptum ſupplicium, ex accuſatione mulieris Margaritæ Mindenſis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in caſtro Huisberch, circa Viſurgim ſito. Eadem poſtea in oram & ciuitatem Verdenſem uocata, quãdam denuò accuſauit ea lege, ut niſi illa uinculis tradita maleficium confiteretur, ſe ream fore uouerit: nec certè felix defuit ſucceſſus. Nam altera conſtanter in carcere flagitium negante, & ex grauiſsimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in uincula iubetur accuſatrix, quæ furibunda tanquam uenenum & ignem euomens, tortorem & quoſcunque alios exter-

ruit, abegitque: donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant eius technæ, manus inijceret, aliosque ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quæstionibus subiecta, crimen quod alteri confidenter inficiãti impegerat, ipsa luit. Hanc etenim falsa criminatione detulisse alteram in carcere defunctam, atque alias antea flammis absumptas, constãti spargebatur rumore.

Maleficæ accusatrices falsa pœna.

Nostra memoria Marcoduri, ubi hortorum olera ex grandine dissipata forent, illæsis proximi horti cuiusdam uetulæ plantis, qui sæpius esse solet tempestatum tractus, uetula maleficij accusata in carcerem pertrahitur: deinde maxima tyrãnide dirissimis subiecta torturis, ad nullius criminis confessionem impelli potuit: sed penes se non esse, tempestatem ciere uel aërem conturbare, Deiq; solius id opus esse, ualde dixit prudẽter. Quapropter per trabem suspensam, & onerosis ponderibus utrinque pensilibus distractam, iamq; animam agentem, relicturus in illis cruciamentis præses, carnificem ut secum simul abiret potatum hortatur: uetulam, ubi redirent, alia fassurã inquiens. Tum illa miserabiliter excarnificata, ut prius accerseretur confessionarius, quàm ille pocula sequeretur, præsidem suppliciter orat: qui irridens discessit. Postea autem reuersus, eam ita adhuc suspensam offendit mortuam, mentitus eam sibi manus interea dum abesset intulisse. Nec multo pòst tempore tyrannus hic in eiusmodi incidit maniam, ut ipse lacerandis uestibus, & excrementis faciei suæ illinendis, uim sibi faceret.

Iniqui iudicis pœna.

Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi ulla carnificina ad sceleris alicuius confessionem adigi nequiret capta ob maleficij opinionem muliercula, hanc blandis adoritur uerbis sacrificulus, ut se non amplius torturis ita distrahi sineret hortatus: at leuiter solummodò confiteretur delictum, inde se eam aqua lustrali à maleficijs expiatam, & uelut sartam tectam Deo restituere uelle promittebat. Hæc ita à sacerdote inducta, circumuentaque blanditijs, se fortè quædam huiusmodi mala designasse fassa est, ea ratione quemadmodum persuaserat sacrificus, se sperans euasuram. Ob eiusmodi confessionem fallaciter & dolosè ebläditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit sententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit surdos misera fœmina.

Confessio fallaciter edita.

Prope Elten pagum, miliare mediũ ab Embrica, in ducatu Cliuensi dissitum, circa uiam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmonium uiatores miris uarijsque exercebat modis, cędens, ab equis dejiciens, uehicula subuertens: nec aliud unquam uidebatur, quàm manus effigies. Eckerken huic nomẽ indebatur. Vicini increduli, nec satis hoc dæmonij ludibriũ exercitium q; dignoscentes, ad Lamiæ maleficiũ referunt id facinus: quare manus mulieri Sibyllæ Duiscops nomine, seruitutis iure Comiti Montensi mãcipatæ inijcitur: eáque tandẽ exusta, desijt uexatio. Non aũt id euenit ea causa, quòd illa prę sti gioſi actus fuerit rea: licet quoque ob crudelem carnificinam, uel etiam incredulitatem à dæmonio illusione in facti cõfessionem induci potuerit: uerùm ab eiusmodi diuexatione à diabolo solùm inuecta, hic destitit ultrò, & quidem libenter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinariæ sententiæ redderet, quam cumprimis in insontibus auidè appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industriè obseruatum, inqui-

Eckerk.

Sibyllæ scopi.

quisitumque solerter fuisset eisdem horis, quibus manus imagine hoc cerneretur ludibrium, Sibylla domi dormiens utplurimùm, uel aliud agens fuisset proculdubio deprehẽsa. Si confessionem urgeas: eam fuisse à lictore extortam, uel à uitiatæ phantasiæ muliercula editam, respondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum est, ut crebræ repetitionis tædeat.

Septemuiri iudices cuiusdam ciuitatis ad Mosellam eodem tẽpore, quo mulierem glutinosi ductilisque lactis nomine captam, à me examinatã insontemq; pronunciatã, & postea à Reuerẽdissimo dimissam, subijcere examini uellent, cõmuni decreto aliam iubent etiam adduci ciuem maleficij suspectam à multis annis, nulla habita ratione hydropis, qua tantùm non agonizaret tantopere, ut paucos ante dies animam, quam Deo reddere cupiebat, consuetis in Ecclesia Romana sacris & ceremonijs expiarit. Quid fit? Asportatur in sedili, & ad aream arcis, en magnitudine morbi euestigiò oppressa, expirat. Nihilominus perseuerat plebeiorum iudicum tyrannis: denegatur sepultura in communi cœmiterio, quæ tandem adhuc ex gratia conceditur. Hinc fit, ut iustus Deus etiam quandoque magistratus finistras sententias & inanem plebeiorum credulitatem, plerunq; & tyrannidem ulcisci uelit: quemadmodum circiter idem tempus, nimirum 9. Septemb. anni millesimi quingentesimi septuagesimi quarti, non lõgè ab hoc oppido prope Linsam accidit, ubi ex ijs qui holocausti Lamiarum inspectione afficiebantur, mox circiter quadraginta nauigio in Rheno submersi sunt in reditu.

IN ACCVSATIONE ÕB MALEFICIUM, *singularis quorundam principum prudentia.* Cap. XVI.

POrrò ut eiusce modi Syrtes & perpetua animarum naufragia prouidentius declinentur, memoria & imitatione dignissimã sententiam, quam haud ita pridem circa quadragesimam anni sexagesimi tertij supra sesquimillesimum, pronunciauit illustrissimus Princeps noster D. Guilielmus dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. cũctorum oculis uelut speculum proponere uolui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroso locuples, cuius uaccæ solito minus lactis aliquantisper reddidissent, ad ariolum confugit, capturus cõsilium: qui protinus se Lamiam eius iacturæ genitricem ostensurum pollicetur. Hinc ad uillici huius ędes comitatus, filiam ex priori eius coniuge adhuc uirginem apprehendit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illusa, malè persuasa & inducta, uerum esse fatetur: sed se non satis esse maleficij peritam subiungit, simul fœminas sedecim accusans, quas ea in arte absolutè doctas esse affirmauit. Illustrissimo principi hæc ilico significantur à satrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere consuluit. Ne tamen alicui hic manus inijceret, grauiter inhibuit Princeps: strictè etiam mandans, ut quocunq; modo aut insidijs in uincula pertraheretur ariolus ille. Puellam uerò ab ecclesię ministro acciri uoluit eius Cels. & in præcipuis fidei Christianæ articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illusione doctrina saniori ad mentẽ reduci: eamq; cautiorem ea ratione à satanæ strophis redditam, fideiussoribus constitutis, si modò eos consequi posset (ut

Gulielmi ducis Cliuiæ, etc. prudentia.

In Imperial. constit. de action. criminal. artic. 22.

magis in officio contineretur) sin minus,tum propria fide interposita,cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas,hoc falsæ criminationis cauterio à corruptæ mentis uirgine inustas, ulla omnino re grauari minimè permissum est.Ac prudētissimo hoc consilio desijt hic fabulæ actus,& lacuaccarum qua solet copia fluxit. Vtinam hoc salubri exemplo moniti alij, principijs harum tragœdiarum quibuscũque legitimis pijsq; rationibus irent obuiam deliberatiores: non profectò in re,ubi parum certi posset statui,uelut inextricabili labyrintho implicati, ex simplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus,unde tandem nullus uidetur euadendi aut finiendi modus. Eiusmodi telæ genus solerter contexere nouit, consueuitq; ueteratorius ille textor.

Sed maximoperè dolendum est, in ijs qui principibus sunt à consilijs, uel magistratum gerunt, aut rempublicam gubernant, desiderari quandoque maturam deliberationem, discretionem, & absolutam rerum intelligentiam:unde fit,ut præcipites nimis plerunque ferantur ad sanguinis effusionem tum in hoc negocio dæmoniaco, tum in causis quibusdam alijs non ita diffinitis. Quanta autem consiliorũ maturitate ac prouidentia contra has dæmoniorum artes,sine innocentium carnificina, cuncta administrẽtur in amplissimo regno electoris Palatini D.Friderici, principis (quod citra palpum dictum uolo) sapientiæ insignis,memorãdæ pietatis,& modestiæ incõparabilis,præterquam quòd res ipsa non obscurè docet, & testantur insignia edicta iam promulgata: accedit id quoq; in primis, quod D. Christophorus Probus,Ll.doctor consultissimus,& cancellarius uigilantissimus, nuper in proximo Bingæ designato cõuentu principum electorum Rheni, ubi huius mei operis fortè incideret mentio, palàm disertè ac prudenter suam de harum offuciarum & dæmoniacæ tragœdię cõtrouersia sententiam explicuerit.

Palatini electoris Friderici prudentia.

Christophorus Probus cancellarius Palatini.

Optimo iure in hunc referẽdus erit catalogum generosus & illustris Comes à Niuwenar D.Hermannus, uir profectò linguarum peritissimus, doctrinæ multijugæ,memoriæ fidelissimæ,& ingenij rari: qui haud ita pridẽ industriè admodum Lamiam, quæcunque flagitia fatuo huic hominum generi assueta, sed imaginariè solùm nota confessam, exilio punijt, quòd huius mulierculæ uicinos hoc incredulitatis fascino adhuc detentos,eam minimè toleraturos uideret. Confessionem mihi ab eius clementia communicatam ipse legi.

Comes Niuwenar Herm.

Suam quoq; hic laudem meretur generosus comes Montensis Guilielmus, qui quum haud ita pridẽ in uinculis detineret uetulam octogenariã ob incantamentorum suspicionem, ad illã ingressus,studiosè singula perquiro, licet mendacijs eam onerari, narib. minimè obstructis odorarem. Quum uerò obiectum esset,filium matri captæ,curruiq; ut aueheretur, insidenti globum terreum, cuius potentia se à uinculis liberaret, porrexisse: eundem quoq; matrem promisi admonuisse: quod sinistrè etiam torquebant accusatores, quasi effecturam se, ne ea ratione finem uitæ faceret, pollicita fuisset mater.Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alij, ut nisi ualidiore rationis neruo,atque adeò ipsa rei ueritate seriò restitissem, eam flammæ post dies non multos deuoraſſent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoque incidere uidebatur: quare à me eius os aperiebatur, contrectabantur & manus,

Guilielmus comes Montensis.

&

& arteriæ motus penſiculabatur: inſpiciebam item linguam: donabam poſtremò pecuniolam, quòd uulgò feratur, Lamias uirus ſuum eiaculari poſſe in eum, à quo beneficium fuerint conſequutæ.

Cæterùm huiuſmodi reſponſo obiectionem priorem ſcitiſsimè diluit, à filio ſcilicet non globum terreum, ſed in eam formam inuoluta lintea matri fuiſſe ſuppeditata, quibus exulceratas grauiter tibias curaret, easq; mihi oſtendit tantopere defœdatas crudelitate tormentorum aliàs ob eandem ſuſpicionem in carnificina toleratorum, quum oleum quippe feruidum in tibias, ut extorqueretur falſa confeſsio, infunderetur. En accuſationis impudentiam, qua calamitatis huius extremæ facies deformatur. Huius etiá mater ea ratione inter tortoris manus antea interijſſe perhibebatur.

Alteram partem, quòd nimirum pollicitationis recordaretur mater, ita explicuit, quòd filijs ſuis in aſsidua illa uulgi ſugillatione ob maleficij famam, addixiſſet, ſi fortè ad ſuppliciũ eapropter abriperetur, ſe mortis ſuæ authorem ad æquiſsimum Chriſti iudicis iuſti tribunal prouocaturam, ut triceſimo die à ſuo interitu ſe ibidem ſiſteret, ſententiæ latæ rationem redditurus. Si itaq; effectus conſequeretur, argumentum fore non obſcurum innocentiæ, filiosq; matrem extra culpam eſſe intellecturos, quũ inſontiũ preces exaudiat Deus iuſticię uindex unicus, qui ad fictas alioqui orationes obſurdeſcit. Proinde Comes à me admonitus, & rectius in eo deluſionum diabolicarum genere inſtitutus, pauperculã cauſa prius uigilanter diſcuſſa dimiſit. Nec prætermittendus hic eius leuir inſignis, Dominus Adolphus, comes à Naſſau, qui ſtudij multũ impendit apud Danos in bello contra Suecum Anno 1564, ut ab his præſtigijs heroum oculos uindicaret.

Pia & laudabilis omnibus ſeculis ſententia, ſuum apud hos principes & ampliſsimos uiros pondus & locum habet: Cõſultius nimirum eſſe decem nocentes dimittere, quàm inſontem unum punire. *Sententia pia.*

DE SEDVCTIS ERRORE, ET *hæreticis non interficiendis, ſententiæ Patrum.* Cap. XVII.

QVum uerò horũ plurimos mente corruptos eſſe, erroreq; à ſatana ſeductos, iam ſatis demõſtratum ſit, citius hæreticorũ pœnam, quàm uoraces merẽtur flammas: qui rectius inſtituti, ſi conuertantur, corporali punitione minimè afficiendi ſunt: quod ſummorum patrum ſententijs probare conabor.

Auguſtinus ad Donatum, proconſulem Aphricæ: Ex occaſione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec diſciplinam circa eos negligi uolumus, nec ſupplicijs quibus digni ſunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compeſce, ut ſint quos pœniteat peccauiſſe. Quæſumus igitur, ut cum Eccleſiæ cauſas audis, quamlibet nefarijs iniurijs appetitam uel afflictã eſſe cognoueris, poteſtatem occidendi te habere obliuiſcaris, & petitionem noſtram non obliuiſcaris. Non tibi uile ſit, neq; contemptile, fili honorabiliter dilectiſsime, quòd uos rogamus, ne occidãtur, pro quibus Dominũ rogamus, ut corrigantur. Idem ad Marcellinum: Pœna illorum, quamuis de tantis ſceleribus confeſſorũ, rogo te, ut præter ſupplicium mortis ſit, & propter cõſcientiam noſtram, & propter catholicam manſuetudinem commendãdam. Ad eundem Epiſt. 159. Imple iudex Chriſtiane, pij patris officium: ſic ſuccenſe *Epiſt. 127. De ſeductis errore, & hæreticis nõ enecandis ſententia Patrum.* *Epiſt. 158.*

iniquitati,ut cõsulere humanitati memineris.Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum uulneribus curandi adhibeas uoluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione seruasti:quando tantorũ scelerum confessionẽ non extendente eculeo,non sulcãtibus ungulis,non urentibus flammis,sed uirgarum uerberibus eruisti.Et contra epistolã Fundamenti capite 1.Dominus per seruos suos regna subuertit erroris:ipsos uerò homines,in quantũ homines sunt, emẽdandos esse potius quàm perdendos iubet.Nec est quòd de conuersione fratris in hęresim prolapsi despere mus. Nisi enim qui eiusmodi est,per gratiam Domini posset conuerti,prorsus inanis esset Iacobi admonitio.Sciebat hoc Augustinus, ideoq; se totum conuertendis hæreticis mancipabat, atq; id iuxta Apostoli monita cũ magna lenitate ac mãsuetudine spiritus, nec absq; pij laboris fructu. Sic enim in Epist.48.ad Vincentium scribit: De multorũ iam correctione gaudemus, qui tam ueraciter unitatẽ catholicam tenent atque defendunt, & à pristino errore se liberatos esse lætãtur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cumprimis autem Christianum magistratum hæc decet moderatio, ut à sæuitia & crudelitate abstineat. Omnino citra dissimulationem me inter eos esse fateor, quibus admodum displicet,quòd ubi interficiendi sunt errores,interficiuntur homines. Nullis bonis,inquit idem noster Augustinus, in catholica Ecclesia hoc placet,si usq; ad mortem in quenquam, licet hæreticum,sæuiatur. Et libro primo cõtra literas Petiliani, capite uigesimonono: Diligite homines,interficite errores, sine sæuitia pro ueritate certate. Iterum contra epistolam Fundamenti: Illi in uos sæuiant,qui nescitũ cum quo labore uerũ inueniatur, & quàm difficile caueantur errores. Illi in uos sæuiant,qui nesciunt quàm rarũ & arduũ sit carnalia phantasmata pię mentis serenitate superare. Illi in uos sæuiant, qui nesciunt cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis,ut possit intueri solẽ suum:non istum quẽ colitis cœlesti corpore oculis carneis & hominum & pecorũ fulgentem atq; radiantem: sed illum de quo scriptum est per prophetã, Ortus est mihi iusticiæ sol: & de quo dictum est in Euangelio, Erat lumen uerum, quod illuminat omnem hominẽ uenientem in hunc mundum. Illi in uos sæuiant, qui nesciunt quibus suspirijs & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte possit intelligi Deus. Postremò in uos illi sæuiant, qui nullo tali errore decepti sunt,quali uos deceptos uident:& cætera. Ergo sæuire in hæreticos,etiam admodũ detestabiles,quales erant Manichæi, quibus Augustinus ita scribit,nõ uidetur esse piorum hominum, qui sciunt quanto cum labore uerum inueniatur, & quàm erro res difficulter caueantur, quibusq; suspirijs & gemitibus fiat ut ex qualicunq; parte possit intelligi Deus. Ex libro Quæstionum Euangelij secundum Matth.cap.13.Hinc est quod serui dicunt: Vis imus, & colligimus ea? Quibus Veritas ipsa respõdet:Non ita hominem constitutum esse in hac uita,ut certus esse possit,qualis quisque futurus sit postea, cuius in præsentis cernit errorem: uel etiam quid error eius cõferat ad profectum bonorum: non esse tales auferendos de hac uita, ne cum malos conatur interficere,bonos interficiat,quod fortè futuri sunt: aut bonis obsit, quibus & inuiti fortè utiles sunt: sed tunc opportunè fieri, cum iam in fine nõ restat uel tempus compu-

computandæ uitæ,uel proficiendi ad ueritatem,ex occasione atq; comparatione alieni erroris. Ibidem quæst.11. Nec tamen consequens,ut omnis hæreticus uel schismaticus corporaliter ab Ecclesia separetur.Multos enim tales portat Ecclesia,quia non ita defendunt falsitatem sentētiæ suæ,ut intentam multitudinem faciant: quod si fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione,cap.8. Vtamur igitur etiam hæreticis,non ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinā aduersus eorum insidias asserētes, uigilantiores & cautiores simus,etiamsi eos ad salutē reuocare non possimus. Idem, & habetur 24.q.3. dixit: Dixit Apostolus,Hæreticum hominem post primam & secundā correctionem deuita, quia subuersus est huiusmodi, & peccat in semetipso dānatus. Sed qui sentētiam suam, quamuis falsam atq; peruersam,nulla pertinaci animositate defendunt,præsertim quam nō audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærunt autē cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

Chrysostomus homilia quadragesimaseptima,in caput Matthæi 13. Vis igitur abeuntes colligimus ea? Dominus autē prohibet,ne fortè simul cum zizanijs herbam etiam tritici euellāt: quod dicebat, ut bella & effusionem sanguinis prohiberet.Nam si trucidarentur hæretici,absq; fœdere pacis atque inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationib.prohibuit: altera,quia frumētis parum noceret: altera,quia nisi sanarentur,extrema supplicia non euaderent. Quare si puniri eos uultis, & frumentis nequaquam officere, opportunitas temporis congrua expectanda uobis est. Quid autē est, quòd eradicabitis simul cum ipsis etiam frumēta? Certè aut,quia si arma capietis, inquit,necesse est quum hæreticos trucidatis, multos sanctorum simul interimere: aut quia ab ipsis zizanijs multa commutata,in frumenti conditionem se ipsa conuerterent. Si ergo pręueniētes euellatis,ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizanijs prouenirent.Non prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare,ora obstruere,libertatem loquēdi concidere: uerùm interficere & trucidare. Ex Homilia octaua, in caput Geneseos 2. Hęretici simili modo adfecti sunt, sicut hi qui morbo laborāt, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi enim ob oculorum suorum infirmitatem solis luci aduersantur, & ob aduersam corporis ualetudinem etiam optimos saluberrimosq; cibos aspernantur: ita & hi anima ægrotantes,& mentis oculis capti, ad lumen ueritatis respicere non possunt. Idcirco nostro fungētes munere,manus eis porrigamus, magna eis mansuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos admonuit,dicens: Vt in māsuetudine erudiātur aduersarij, si fortè det eis Deus pœnitentiam in agnitionem ueritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipso in illius uoluntatem. Vides quomodo uerbis declarauit, quòd quasi ebrietate obruti sint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quasi laqueis irretiti sunt. Vnde & nobis gemina opus est mansuetudine & longanimitate, ut possimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & respiscite paulisper, aspicite lumen iusticiæ,&c. Idem in sermone de anathemate: Dogmata impia,& quæ ab hęreticis profecta,arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum,& pro salute ipsorum orandum.

Hæreticorū conciliabula dissipari possunt.

2.Timoth.2.

Athanasius ad Antiochenses tomo 12. Omnes qui uobiscum pacificè agere uolunt, in primis autem illos qui in ueteris ecclesiæ cõmunione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad uos, eosque ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptãtes uos interim dilecto nostro Paulino, eiusq; socijs: nihilq; amplius ab illis exigatis, quàm ut execrentur Arrianorum hæresim, confiteanturq; sanctorum patrum in Nicæa fidem.

Seuerus Sulpitius quoq; D. Martinum noluisse hæreticos puniri, scribit in eius uita, Libro 3. his uerbis: Maximus Imperator pridie ex episcoporũ sententia decreuerat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerẽt, deprehensis uitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura esset. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo ipsi, ut non solùm Christianos, qui sub illa occasione erant uexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.

QVOMODO CVM HAERETICIS AGENDVM, *sententia Erasmi.* Cap. XVIII.

IN Apologia aduersus articulos aliquot per monachos quosdã in Hispanijs, exhibitos, hæc scribit Erasmus ad Alfonsum Mauricum archiepiscopum Hispalensem, titulo quarto sic à monachis distincto, contra sanctam Hæreticorum inquisitionem. In Paraphrasi Matth. 13: Serui qui uolunt ante tempus colligere zizaniam, sunt qui Pseudapostolos & hæresiarchas gladijs ac mortibus existimant è medio tollẽdos, quum paterfamiliãs nolit eos extingui, sed tolerari, si fortè resipiscant, & è zizanijs uertantur in triticum. Quòd si non resipiscant, seruentur suo iudici, cui pœnas dabunt aliquando. Hæc ille.

Ad hunc articulum abundè respondisse arbitror in supputationibus ad Bedæ propositionem 32. respondi & Latomo, qui nonnullis uisus est obliquè me suggillare, ut superuacaneum sit hic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quàm execranda res sit hæresis & schisma, non possum damnare legis licet durum cauterium: rursus ubi considero qua mansuetudine Christus plantarit, aluerit, prouexerit, stabilieritque suam Ecclesiam multis seculis, uix reperio quomodo tuear exemplum quod hodie uidemus in nonnullis, qui opiniones scholasticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: ueluti nunc exuri uidemus sacerdotes, qui puellam quicum habẽt consuetudinem, malunt appellare uxorem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi soleo, non patrocinari: nec in hoc hæc mihi dicuntur, quòd tales uelim esse impunitos: tantùm illud admiror, quomodo tanta seueritas conueniat cum ecclesiastica mansuetudine. Non est meum probare aut improbare principum mundanorum leges: habent suum ius, habẽt sua consilia, habent suum iudicem, cui reddituri sunt rationem. Mea paraphrasis Euangelicæ parabolæ sensum explanat: qui si uerus est, si Christo dignus, si probatis orthodoxis interpretibus placuit, si multis seculis usu ecclesiæ comprobatus est, quur reprehenditur? aut si reprehendendus est, quur non pariter in ius uocentur & illi? Vsque ad ætatem Augustini, hoc est plus quàm quadringentis post Christum natum annis, nusquam legimus orthodoxos imploraſſe Cæsaris præsidium aduersus hæreticos, quum id frequentissimè factum esset ab ipsis

hæreticis.

hæreticis. Nunquam tamẽ hoc exemplum imitari uiſum eſt orthodoxis, donec Donatiſtarum & Circumcellionum huc perpelleret peruicax & inſanabilis inſania, nimium diu tolerata. Nam præter ſchiſma, quo non aliud exitiabilius ſi proceſsiſſet, agitabant, uulnerabãt, iniecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erãt in ſeipſos quàm in alios, ultrò ſibi uel gladio: uel ſi gladiorum nõ eſſet copia, præcipitio necem accerſentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Chriſtianis, etiãſi nulla fuiſſet hæreſis, aut ſchiſmatis crimen. Per hos quum nulli liceret eſſe quietũ, nec ullus eſſet inſaniendi modus aut finis, tandem inter epiſcopos agitatum de implorando Cæſaris præſidio aduerſus Donatiſtarum intolerabilem improbitatẽ. Manſuetioribus, inter quos fuit D. Auguſtinus, non placuit imploratio prophanæ poteſtatis ad negocium Eccleſiaſticum, exiſtimantibus non decere epiſcopos alijs armis uti, quàm uerbo Dei, precibus: & ſi malum foret inſanabile, anathemate, hoc eſt, ſeparatione à communione. Hoc erat tum extremum eccleſiæ ſupplicium: & ſicut apud Iureconſultos, ciuilis mors dicitur exilium: ita apud Apoſtolos & horum ſucceſſores, pœna capitis erat, ab eccleſiæ conſortio ſubmouiſſe. Ad hanc ſententiam non ſolùm inuitabant exempla Chriſti, apoſtolorũ & martyrũ: uerùm etiam metus propellebat, conſiderantes fore periculum, ut ſi ageretur terroribus, pro hæreticis fictos haberent Chriſtianos, maiore Chriſtiani gregis pernicie. Verùm ubi uiciſſet aliorum ſententia, resq; bene ceſsiſſet multis hac ſeueritate correctis, qui uel inuiti manſerant in ea factione, uel ambigui, uel errore modò ſeducti, fortiter probauit Auguſtinus, quod prius improbauerat. Sed tamen aduerſus tam furioſos latrones ac ſicarios uerius quàm hæreticos, lex meo iudicio nimium mitis lata eſt, quæ primùm nec corpus cuiuſquam attingeret, nec quenquam facultatibus excuteret: ſed tantùm eccleſiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum eccleſias transferret: ad quas qui tranſire uellet, & ijs quas prius habuerat, & ijs quas inueniebat, uti frui poſſet, tanta manſuetudine, ut nec clericis & epiſcopis reſipiſcentibus ſuus honos adimeretur, tandem & mulcta cæteris indicta non admodum graui: qui quum eſſent pauci, nollẽt reſipiſcere. & adeò nihil tentatum eſt de occidendis tam immanibus beluis, ut quum prius edictum Macedonij (ni fallor) prę ſidis ſic ambiguis uerbis eſſet propoſitum, ut hæreticis uideretur minari necem, ni reſipiſcerent, Auguſtinus illum diligẽter admonuerit, ne quenquam interficeret, quũ hoc ius ex conſtitutionibus Cæſareis haberet, laudetq; quòd edicto poſteriore uerborum ambiguitatem explicuiſſet. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quẽ capite plectat. Ex his ſatis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac cõfiſcationum, carcerum, ſuppliciorum, incẽdiorum ſæuitia, quæ nunc quibuſdã & nimium & ſola placet, præſertim ex eorum numero, qui perfectionẽ Chriſtianæ pietatis profitentur, quorum omne ſtudiũ eſſe decebat mederi potius quàm interimere, & legum ſinceritatem ſua interceſsione mitigare. Nunc etiã ultra principum edictum ſequitur ab iſtis clementiæ magiſtris. Cęſaris edictum habet, Legitimè conuictis: quàm hoc interdũ fiat legitimè, mea nihil refert:

anathema.

tamen multis incognitũ non est. Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret, nec ecclesiasticis nec prophanis: sed quicquid uolunt, sanctum est. Mihi nulla placuit unquam hæresis, nec ulli unquam faui, faueo, fautúsue sum hæretico, nisi spe medicandi, ne quis me suspicetur hæc mea causa dicere. Nullum abstractum ab ecclesiæ caulis adiunxi mihi: sed ipse constantissimè persistens in ecclesiæ consortio, nonnullos ad illius societatem reuocaui. Tantùm loquor de quorundam sæuitia, quos oportebat esse mitissimos, etiãsi principes terrerent gladio, si qui episcopi pro sua autoritate potestatem ad improborũ terrorem exererent. Nunc contrà fit, ut illorum sæuitiæ monarcharũ ac præsulum autoritas cogatur frenũ imponere. Eoq; huius negocij principatus summis ecclesiæ procerib. delegari solet, ne istis liceat, quicquid libet. Quid autẽ quorundam seditiosis apud populum uociferationibus, sæuitiaque profectum sit, res ipsa loquitur. Fortasis è lõginqua regione nonnunquam scribunt principi quod uolunt: ille rescribit, Si sic habet res, sumatur suppliciũ. Hoc rescripto non liberantur, sed onerantur illorũ conscientię. Præterea quum iudex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione causæ, totum iudicij pondus in ipsos recidit. Iam mihi confer episcopos ecclesiæ proceres cum monachis, confer sicarios Donatistas cum his qui fortè dixerunt monachorum ordines non esse necessarios ecclesiæ, aut in concionib. Christi spiritũ inuocari decẽtius, quàm uirginem matrem, aut se dubitare, an horum temporum confessio sit instituta ab ipso Christo, & an sacerdotum cœlibatus sit iuris diuini: confer lenitatem Cæsareæ constitutionis mitis impetratæ à Theodosio, & confer atrocitatem suppliciorum, quib. nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, desiderabis planè in nonnullis exemplum ecclesiasticæ mansuetudinis. Sed postea, inquiunt, lex non sine causa lata est seuerior. Non damno cauterium, tantùm doleo tam asperum remedium Christianorum peccata meruisse: & parricidarum supplicijs indolesco, tamen hunc dolorem publicæ tranquillitatis respectu consolor. Eodem modo sum affectus erga illos, qui quoniã sanari non possunt, necessariò tolluntur, ne plures trahant in luem. Quicquid agit legum fortasse necessaria seueritas, certè sacerdotum & monachorum est studere sanandis potius, quàm extinguendis. Principum constitutiones nunquã improbaui, quanquam & ipsos oportet legum rigore ad Christianæ moderationis lenitatẽ, quatenus licet, deflectere.

Multum enim interesse debet inter principem ethnicum & Christianum: rursum plurimum interest inter prophanum principem & ecclesiasticum. Postremò nonnihil interest inter præsulem autoritate publica præditum, & monachum aut theologũ, quorum est cum omni mansuetudine docere. Quale est autem, olim nullis theologiæ scholis institutis, solo Dei uerbo feliciter pugnatum esse cum hæreticis: nunc quum orbis celebribus Academijs sit plenus, articulis & fasciculis rem tantùm geri? Quid autẽ reprehendi potest in Paraphrasi, nisi quòd non meminerit de Constitutione monarcharum posteriorib. annis inuenta? id non licuit, eo quòd illic Euangelistam facio loquentem, qui constitutionem illam non nouerat: nisi debui sic illum inducere loquentem: Vsque ad annos octingentos Christus nemi nem hæreticum uult occidi, sed post illud

illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Ineptè nimirum imaginãtur, sermonem hunc à me dici his temporibus, quum dicatur ab Euangelista priscis ecclesiæ tẽporibus. Neq; Christus illic agit de gladio principũ, quũ ecclesia tot à Christo passo seculis egerit sub principibus ethnicis: sed de studio loquitur Apostolico cum mãsuetudine pertrahendi omnes ad salutẽ, exemplo summi pastoris, qui uenerat non ad perdendas animas, sed ad seruandas. Ita fit, ut hæc mea interpretatio non officiat principum constitutioni. Nam illa docet mãsuetudinem euangelicam, non adimit principi ius gladij: illa præscribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine seculorum exactura esset hominum improbitas. Nonnullæ principum leges ad terrorem eduntur uerius quàm ad exemplũ. Atq; ut profani iudicis est eximere gladium interdum, quo unius interitu seruet multos: ita quoties error, aut casus, aut ętas excusat crimen, & spes est correctionis, debet meminisse Christianæ clementiæ. Quin & illud inspiciendum, an monarchæ ius habeant, ob quoduis delictum, capitis pœnam indicere. Tum illud etiam uidendum, an principes uoluerint ob quemuis errorem, qui uideri potest hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim si certus est error, nihil hic opus est theologis, quum tantùm sit cognitio facti: si dubius est, nõ est cuiusuis theologi, sed Romanæ sedis potissimùm, de Articulis fidei dubijs iudicare. Multo durius est ob articulos nõ solùm dubios & controuersos, uerùm etiam leuiculos hominẽ flammis tradere. Sed multo durissimum ob titulos, quos ipsi suo arbitrio confingunt subinde nouos, hoc est contra doctores scholasticos, hoc est suspectũ, hoc scandalodes, hoc contra laudabilem consuetudinem, hoc malè sonans ut iacet, hoc impertinenter dictum, & huiusmodi innumeros, ut nihil sit, quod non aliquà pateat calumniæ, si maleuolus accesserit animus: & interim tamen disputant, an ecclesia possit condere nouum articulum fidei, quum isti quoties commodum est, gignant eos in ipsa cognitione, nonnunquam & post editam sententiam. Res agitur per relatores, deputatos, ac iudices monachos, nec sincerè, nec legitima iuris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus testibus, & apparatur rogus. Hæc nescit princeps, cuius lex prętexitur, priuato quorũdam odio seruiens, quum in publicam utilitatem sit edita. Hæc quoniam fieri compertum est, admonendi erant principes: quæ tamen admonitio nec hæreticos ueros & insanabiles subleuare, nec sinceros inquisitores grauare debet. Constitutio quę in Cod. libro primo. tit. de Hæreticis Manichæis & Samaritanis, fertur octaua, solos libros & chartas iubet exuri: doctores tãtùm capite plecti, discipulis decem librarum auri mulcta dicitur: eos uerò qui non solùm audiũt illos, uerùm etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud se seruant, manifestum hæreseos fauorem præseferentes, in exilium deportari iubet. Nec hæc tantùm constitutio ferit quoslibet hęreticos, sed nominatim Manichæos, Apollinaristas, & Samaritanos, qui manifestam docebant blasphemiam. Huiusmodi ferè sunt quæ pręcedunt eodem titulo, quæ iubent inquisitionem etiam usq; ad capitis pœnam extendi: sed exprimunt certas hæreses. Similiter eodem libro, titulo de summa Trinitate, &c. Arianos exprimit. At hi spoliabant Dei filium, & multò magis Spiritum sanctũ ueritate diuinæ naturæ. Quemadmo-

Processus in fidei negocio.

Quos concernat constitutio Imperat.

Arriani.

Apollinaristæ. dum Apollinaristæ uerum hominem negabant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animã humanam: *Donatiani.* Donatiani furiosi latrones erant, non solùm pestilentissimi schismatici. Non hic agebatur, an hæc confessio sit instituta à Christo, an constitutio hominis pura obliget ad crimen, an symbolum sit frustulatim editum ab Apostolis, an Apostoli calluerint linguam Græcam: sed de maiestate Christi, deq; summa Christianitatis. Iam per Pontificum constitutiones, quæ sunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in sexto eodem numero ac titulo, conuicti, & in errore persistentes, aut in hæresim abiuratam relapsi, tantùm iubentur tradi curiæ seculari: quãquam hic Glossematographi de suo adiecerunt, Aut comburantur: quando Pelagianis aut Iouinianis ex Cæsarum edictis dicta est mulcta. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex ius habeat in purgatorium. Et olim in synodo episcoporum hæretici citati reddebant suæ doctrinæ rationem: conuictis libera erat optio, utrum mallent ipsi in suum dogma pronunciare anathema, an simul cum dogmate feriri anathemate: hoc est, à communione separari. Nam hæc tum erat pœna ecclesiæ grauissima. Berengario, qui non de confessionis origine, neque de purgatorio postulatus erat, sed de ueritate corporis Christi, ne tum quidem uis est adhibita, quum semel dimissus in eũdem errorem esset relapsus. Nunc interdum monachi uanum spargunt rumorem, mox ueluti suspectum pertrahunt in carcerem: ibi disputant suo more, notantur articuli, & parantur fasciculi.

Linum fumigans nõ extinxit Chri- *Esaiæ 42.* stus, nec arundinem quassatum confregit. Ouiculam ab initio persequutus est lupus, illa autem semper tolerantia uicit.

CENSVRA INSIGNIVM IVRISconsultorum de Lamijs, quæ pœnitentes, pœnas euitant corporales: nec in criminalibus soli standum esse confessioni.

Cap. XIX.

AT in sagarum patrocinium annectam censuram eximij Iurisconsulti Pauli Grillandi de Sortileg. 10. uolumine Tractatuum, quæst. 7. fol. 44. pag. 235. Nota, ait, unum ualde singulare, quòd istorum apostatarum duæ sunt species. una est, quæ simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dæmonis: altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando reliquit, & deiecit ex corde suo, iterum se baptizat expressè in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit. licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatum suum reuocat, admittitur ad pœnitentiam, & euitat pœnas corporales: sicut hæretici. ut l. Manichæos. C. de hæreticis. Identidem theologi authores Mallei, in tertiæ partis initio, quæstione 35. his uerbis docent: Ex corde uerò apostatæ si nolunt resilire, ut hæretici impœnitentes, tradentur curiæ seculari. Si autem uelint, recipiuntur prout hæretici pœnitentes. iuxta c. ad abolendam. §. pœnitenti. de hæreticis lib. 6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. reuertentes. ubi dicit: Quòd reuertentes ab apostasiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi: & hic sumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decretorum, caus. 26. quæst. 5. episcopi: Ex præmissis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri huiusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminãdi: & nisi resipuerint, perpetuò excommunicãdi. Sed quòd in ul-

Lamiæ pœnitentes pœnas corporales.

in ultimo Acquirénsi ca. ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de Ciuitate Dei idem uidetur asserere, ita dicens: Quæ magorum prestigijs fiunt, non uera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

Si urgeatur hic denuò propria earũ confessio: cum D. Ioanne Francisco Ponziuibio Placentino, Tractatuum uolumine decimo, de Lamijs, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusæ, ut dictum est, ergo debere dici, earum confessionem etiam esse erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum post. C. de Iuris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confessio enim debet continere uerum & possibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de confess. per gloss. in c. fi. de confess. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed ista respuũt ius & naturam: ergo nõ sequitur: Istæ mulieres sic confitentur, ergo sic est. Nam confessio longè distat ab actu (uel actus possibilitate) & quicquid est contra naturam, deficit in suis principijs, ergo naturaliter est impossibile. Præterea in criminalibus regulariter non statur soli confessioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. C. de confess. & dicam infrà in 2. no. Nec obstat, quod dicit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere: quia eius dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur in sola mẽte & cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus nouit, nõ potest aliter probari, quàm per cõfessionem: ideo statur soli confessioni. sed confessio, de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus possibilem de iure & natura, ac etiam minus uerisimilem: & ideo potest dici, quòd licet, quoad ea quæ credunt, sit stãdum confessioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & uoluntate: nõ tamẽ quo ad hoc, ut quia sic sit, uel sic fiat, sicut asserunt. Hactenus ille. Nec est quòd hic lex Cornelia de sicarijs & ueneficis mihi obtrudatur, quæ suum paulo pòst sortietur locum, ubi de ueneficorum pœnis agetur.

PRAECLARA EXIMII IVRISconsulti Alciati sententia, & ex Grillando historia de Lamiarum innocentia. Caput XX.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ prauitatis (ut uocant) inquisitorem in subalpinis uallibus, aduersus hęreticas mulieres, quas ueteres Lamias, nos Striges uocamus, inquisiuisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieq; ceu noua holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucæ helleboro potius quàm igne purgandæ uidebantur: donec rustici arreptis armis uim illam inhiberent, & negociũ ad episcopi iudicium deferrent. Et pòst: Et quãuis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseuerarẽt eo potissimùm tẽpore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse dicebãtur, se exploratum habere, in lecto potius secũ fuisse: tamen respondebatur, nõ illas, sed cacodęmonem potius, uxoris forma assumpta marito illusisse. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illam uerò cum marito fuisse, præsumis? Cur uerum corpus in ficto lusu, phantasticum in uero lecto comminiscaris? Quid hic opus est usqueadeò augere miracula, & nõ tam Theologũ quàm πρατόλογον agere, sæuioremq; partem in pœnis eligere? Constabat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine ISSV appellato, omnem illum apparatum, omnes sal-

Lib. 8. Parergon iuris, capite 22.

tatrices cum amasijs suis repentè euanuisse: quî fieri id potuit, si uera fuissent corpora, & non phantasmata, & Tantali horti? quod apud Philostratum libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchum in Bruti uita C. Cassius. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariæq; ludificationi tribuunt: unde Ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamen medicamentis curantur: uidenturque hæc esse quæ Plinius & alij ueteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaq; herba emendari censuerunt: ut etiam harum pleraſq; curari posse sit uerisimile, nisi quòd pauperes & fœmellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit. Ego certè magis iuri Pōtificio, communiq; nostratium doctorum interpretationi hac in quęstione, quàm Theologis istis tribuerim, maximè in re à synodo decisa in concilio Anquirens. ca. 1. ubi talia phantasmata mētibus à maligno spiritu irrogari ait. & rursus: Infidelis, inquit, non in animo, sed in corpore euenire opinatur: quis enim in somnijs & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam uidetur fuisse Augustini sententia libro 18. de Ciuitate Dei, cap. 18. ubi: Verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum conuerti potest, sed phantasticum: quod etiam cogitādo siue somniando per rerum innumerabilia genera uariatur: & cum corpus non sit, corporum tamen formam capit, sopitis aut oppressis corporeis sensibus, ita ut uera corpora alibi iaceant, sensibus obseratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

Paulus Grillandus de Sortil. 10. uolum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinensis habebat uxorē ma leficam siue strigam, ut uulgò dicunt. De crimine autem solùm erat suspicio, non certa noticia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num eius esset professionis, negabat constanter. Crescente porrò rumore, & uiris fide dignis apud maritum eius flagitij uxorem insimulantibus, quòd ea familiariter uteretur alijs mulierib. huius criminis ratione cognitis, cum quibus etiam se turpibus miscere sceleribus, & nocturnos agere cœtus uidebatur: decreuit maritus ipsam in eiusmodi operibus obseruare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè inuigilare: noctesq; circiter duodecim egerat insomnes, attendens studiosè, num illa aliquò ad dæmonum lusum uel aliud maleficiū noctu euagaretur, num & penes se in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conscendisset: nihilq; unquam fraudis comperit, sed manibus illam semper in lecto contrectauit. Quum uerò post dies paucos unà cum quibusdam alijs de eodem crimine accusatis in carcerem conijceretur, subdereturq; quæstionibus, confessa est demum, se tali interfuisse lusui unà cum alijs mulierculis incarceratis, flagitijq; huius reis, tali die, undecimo mensis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebantur & aliæ. Maritus uerò in coniugis patrocinium afferebat præstito iuramēto grauissimo, eam illa nocte designata, & maximè illa hora, secum decubuisse in eodem lecto: & se eam tum studiosè non semel tantùm tetigisse, sed pluries, ac cum ea loquutum fuisse.

POENA, QVA LAMIAS AFFICERE *solent Bononienses.* *Cap.* XXI.

SOlent Bononiæ maleficos utriusque sexus, quorum damnatæ incantationes generi humano, uel uitæ bestiarū minus nocuissent (quos mulie-

muliebri in sexu lingua uulgari le strige Itali appellant) nudos ad umbilicum usque ueteri ex palatio educere, asino impositos inuerso corpore, ita ut ligatis manibus caudam asini, quem lento ductu præibat lictoris minister, retinerent. Capiti imponebatur mitra chartacea, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus suis ignes infernales mouerent, depicti erant. Interea dum solenni hoc progressu circumducuntur, à lictore comitate uirgis egregiè in pectore & dorso cędũtur. Cum uerò è foro publico peruentum esset in cœmiterium ædis Dominicanæ celebris sepulturâ gentis Germanicæ, deponebantur ex asino, & à carnifice in conclaue quoddam superum deducebantur, cuius pergula firmata cancellis ferreis, ijsque raris, cœmiterium uersus spectaret: quæ destinata pœnæ hæreticorum à monachis monasterij illius, inquisitoribus hęreticæ prauitatis, perhibetur. Hinc capite galeato sedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impositi, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem consistebant. Interim à spectante foris turba, ridente, clamãteq; lapidibus impetebantur: frustra tamen ferè, ob interpositos cancellos ferreos. Tandem uinculis soluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabãtur in exilium.

Infinitis certè modis præferri decet hanc moderationem magistratus Bononiensis, quæ nonnihil adhuc uetustatis Italicæ prudentiam sapere uidetur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocaustum præcipites nimis feruntur: eóque non minus affici, quàm innocentis sanguinis effusi fumo dæmones, uidentur:

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

MVLIERES MINVS PVNIENdas esse uiris. Caput XXII.

DIci solet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minusq; puniendas esse uiris, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenij. l. sacrilegij pœnam, in prin. D. ad legem Iul. pecul. & l. si adulterium. §. stuprum, & §. fratres, & §. incestam. D. ad legem Iul. de adul. &c. sicut dignum, in prin. extrà de homicid. &c. indignantur. 32. q. 6. ubi scribitur: tanto grauius uiros puniri oportere, quãto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. maie. ibi: Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus, &c. Et quod uoluit Bald. in l. quicunque. col. 3. uersic. sed pone statuto. & uersic. & in summa. C. de ser. fug. In quam sententiam apud Saxonem historiæ Danicæ libro 6, Ericus uir quidam multæ prudẽtiæ cõtendit, muliebribus erratis sæpius ignoscendum esse, nec pœnam infligẽdam, nisi correctio culpam corrigere nõ potuisset. Et illud Æneæ apud Virgil. lib. 2. Æneidos:

—Nullum memorabile nomen
Fœmineæ in pœna est.

Plinius libro 8. Natur. hist. scribit, leonem, ubi sæuit, in uiros plus quàm in fœminas fremere: ueluti natura eũ docuerit, mulieres mitius quàm uiros, esse tractandas. Aristotel. lib. Problemat. 2. 9. capite 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius sit, quàm uirum, quanquam naturæ ratione mas fœmina præstantior est? an quia mulier imbecillior est, minusque proinde iniuriam facere potest? etenim eniti aduersus id quod longè infirmius est, nihil uirile, imò stolidum atq; iniquissimum est. Hæc ille, quæ tam ad ani-

mum quàm ad corpus referri possunt. Tradit Vopiscus, Aurelianum imperatorem, cùm Zenobia ad pœnam uocaretur à militibus, quòd sibi imperium usurpasset, illam uita donasse: quòd indignum existimaret, mulierem interimere. In quam sententiam Euripides in Hecuba, ὡς ἀποκτείναν φόνος γυναῖκας: Quàm inuidiosum interficere fœminas? Quādoquidem, ut idē in Hercule furēte scribit, mulieres quodammodò sunt masculis miserabiliores: τὸ θῆλυ γὰρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων. Cui astipulatur Bald. consil. 96. factum tale est: Carolus lib. 2. quòd mulier miserabilior est uiro. Nunc porrò filum orationis eò ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominū genere castigando utendū censeam, intelligatur.

QVOMODO LAMIAE MENTIS *errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ, sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna: nec omnem uoluntatem esse puniendam.*

Cap. XXIII.

QVæ ergo Lamiæ errore & phātasia delusæ, & satanæ peruersa institutione seductæ cognoscātur: nec alicui ab ijs malum reuerà, at solùm imaginatione illatum esse, certò sciatur: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonij ludibrijs, Christo sacramentū rursus præstent, atq; ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quanto pere hic fidelem mysteriorū Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ouile reduceretur ouis perdita, nemo non nouit. Suum quoq; hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fusæ. Admodū piè hic D. Iacobus admonet: Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & cōuerterit quis eū, sciat q, qui conuerti fecerit peccatorē ab errore uiæ suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinē peccatorum. Nec hæresis solùm in errore, quòd quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: sed in sui confidētia quoq;, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim seductionemq; mentis cōfessus hæreticus, semper remissionem ueniamq; ex Patrum consensu & Christiana māsuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, penè est innocens. & apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit uiam iusticiæ. Eiusmodi itaq; malè à dæmonio persuasæ, & resipiscēti fœminæ, rectiusq; iam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoq; (si eius res ferant) mulcta in pauperum subsidiū imponi potest, & quæcunq; alia arbitraria, non tamen uitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel si iniungere uoles mulctam eiusmodi fœminæ irrogatam à Romanis pontificibus in taxa sacræ pœnitentiariæ, ut ipsi uocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierē incantatricem, postquā superstitiones abiurauit, in quolibet supradictorum casuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiā ex usu ob reipublicæ tranquillitatem conseruandam uidebitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec uitæ innocentia uerè se conuersam esse, & fidelem, persistereque comprobet, ac deinde libertate hospitij pristina rursus donetur, nō contraierim. Eiusmodi esto pœna temeritatis, quòd dęmoniacæ suggestioni & ludibrijs non satis constanter restiterit, immò etiam consenserit fatua.

Supra ca. 6.

Iacob. 5.

In Thy.

Eccles.

Quòd si quis contentiosè uoluntatem seuerius puniendam defendat, is primùm distinguat inter uoluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum uerè dirigi cœperit: & inter uitiatæ mētis sensum, uel (si uoles) corruptam amētis uolūtatem: cui suo opere, quasi alte-

Non uoluntaniend. Vide & in epist. ri ad Bo

alterius esset, colludit diabolus, nec alius insulsè uolẽtem subsequitur effectus. Tale uoluntatis uitium impingi etiã possit melãcholicis, fatuis & pueris, qui facilè inducũtur, ut uel hæc uel alia se designasse mala falsò imaginẽtur fateanturq; : qui tamẽ à Deo renes & corda scrutante, nõ ęquè plecti permittũtur, ac alij mẽtis compotes: multò certè minus ab hominibus id fieri oportuit. De ijs quid sentiam, qui elementa commouisse, aërem turbasse, grandinem acciuisse calamitosum in frumenti & uinearũ perniciem, & rerum aliarum stragem, creduntur, Lib. 3. cap. 16. explicui : ubi argumẽtum ea de re prosequi, ut cõtinuum filum, ad certiorem intelligẽtiam malui, quàm eo diuulso Lectorem suspendere.

Apoc. 2. Iuuen. 12.

ADVERSVS CAPVT PRAECEDENS obiectionum quarundam productarum confutatio. Cap. XXIIII.

Exod. 22.

HIc Mosis edictum grauiter contra me urgetur, Exod. 22. at φαρμακὸς ὐκ ἐπιβιώσεται, aliàs φαρμακὸν οὐ περιβιώσεται, legis huius uoluntatem explicuerunt septuaginta seniores, Veneficos nõ patieris uiuere, aut si mauis, uenefícas (genere fœminino) ut uolũt Hebræorum interpretes, quæ nimirum pharmacis malis, hoc est, uenenis interimunt. Nec aliæ profectò hic intelligi debent, quàm quas Moses, & ea nouit ætas. Lamias autem uulgò dictas, & à me descriptas, ne quidẽ Christi temporibus apparuisse, multò minus Mosis, inde colligi potest, quòd nulla earum uel ab ipsis lęsorum mentio fiat in Sacris literis, quum tamen Christus eò in mundũ uenerit, ut diaboli conatus & opera manifestaret ac perderet. quorũ uerò incantatorũ meminit Scriptura, magi infames sunt, suis notis antea à nobis depicti. Quapropter illud Mosis decretum ad huius Libri caput sequens 23. de ueneficarum pœnis referendũ putaui. Quũ uerò inueniantur, quibus eiusmodi explicatione legis nondum satisfactũ sit, qui & omnibus contendunt neruis, ut sub ea nostras cõstringere queant Lamias, illis sic quoq; respondsum uolo, decretum nullum promulgari contra id, quod rerum natura, ut dixi, nondum agnouit. Adhæc non decet, ut translationis septuaginta interpretum fidem temerè mihi sinam eripi eleuariq́ue, qui sine dubio peritissimi fuêre uernaculi patrijq́ue sui idiomatis Hebraici, tum & linguæ Græcæ: quos senos ex singulis tribubus singulari religione delectos, Spiritus sancti procul dubiò inspiratione & ductu, Eleazarus Pontifex Alexandriam Ptolomæo Philadelpho misit, ut Mosis legem extremo studio & indubitata fide in Græcã commutarent linguam. Quod opus pium sanctumq́ue diuini numinis auxilio feliciter absolutum, & à patribus tam longo tempore religiosè habitum, non oportet insolenter in dubium uocare, errorisq́ue nota conspurcare, cumprimis ob interpretum numerosam multitudinem & unanimem consensum: quibus profectò & sanctior debetur fides, quàm Eliæ Leuitæ, aut quibusdam recentioribus. Hîc si in cõceptæ semel opinionis defensionem de uoce φαρμακὸς cõtendere quis pergat, nomen φαρμακὸς, quãdo in malã accipitur partem, ferè apud Dioscoridem, Galenum & totã Grẹcorum antiquitatem sumi pro ueneno, aut medicamento uenenoso: & qui eiusmodi medicamẽtis nocere studeant, φαρμακεῦς uel φαρμακὸς uocari meminerit. At hîc parenthesin admittat beneuolus Lector breuem, qua leuiter aduersario respondeam, à quo mox Dioscorides, uelit nolit, cap. de Zhamno obtruditur: Fertur, ramos eius, si pro foribus aut fenestris ponatur,

1. Paral. 33. Eccli. 12.

7o. interpret.

Hieron. præfat. secũda in Paralip. Philo Iud. de uita Mosis.

Tertull. aduersus gentes apolog.

φάρμακον.

tur, ἀποκρύειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. quod aduersarius uertit, Maleficia pharmacorum seu incantamentorum pellere. Quur huic uersioni citius credam, non uideo, & non potius, Maliciam uenenorum aut rerum uenenatarum, halitus scilicet malignos expirantium, quemadmodum aër quoq; in peste infectus agnoscitur. alioqui quorsum opus fuit coniungere κακουργίας, quum per solam uocem φάρμακα potuisset exprimi, si incantamenta sonet? Veneficia interpretantur alij. Vim siccantem & refrigerantem (quæ aëris putredini & infectioni resistit) illi Galenus tribuit. Nec contra nos facit, quod ex sexto lib. Galeni de Simpl. pharmac. facult. adducitur de uoce Pharmaco: quemadmodum nec omnino liquet ex Galeni uerbis, quod non candidè obijcitur, ubi lib. 2. κατὰ τόπους, de Archigenis amuletis loquitur, ad capitis dolorem ea se relicturũ, ut nullam medicamrationem habentia, ait: uerùm quæ ab ipso iuxta medicam rationem sunt tradita, selecta tantùm relaturum iuxta ipsius dictionem, quomodo hactenus de pharmacis facere consueuit. Hæc Galeni uerba, ubi prorsus seiũgit Pharmaca, hoc est medicamẽta naturalia, ab alijs medicam rationem non habentibus, quæ à Galeno Pharmaca illis locis appellari non comperio: sed medicinas naturales propè semper & ferè citra numerum in illis libris ipse Pharmaca nuncupat. Nec profectò satis intelligo, quorsum Galeni sententia ex initio libri 10. de Simplic. aduersus me torquetur, ubi se basiliscorum aut elephantorum & equorum Nilæorum, neq; alterius cuiusquã, cuius ipse periculum non fecerit, mentionem se facere nolle asserit: nec etiam uelle meminisse poculorum amatoriorum, ἀγωγίμων, ἐναφροδισιακῶν & μισόθρων, etiamsi abundè illa expertus esset, sicuti nec lethalium medicamentorum, aut, ut ipsi uocant, καθαιρετῶν. Nam illa sanè ridicula sunt, constringere ac uincire alios, ut in iudicio nihil eloqui possint, aut grauidæ abortum afferre, aut ut neunquam concipiat efficere, & quæcunq; eius sunt generis. Sanè horum pleraque, uel antequam facias periculum, scire licet esse impossibilia: quædam uerò possibilia, cæterùm uitæ hominum noxia. Itaque ego per deos admiror, qua cogitatione, quóue consilio ad ea scribenda quidã accesserint. Hactenus Galenus. Hic uox φάρμακον ab interpretibus & medicis affectu minus præoccupatis non secus intelligitur, quàm pro medicamento. Quoditem Hippocrates libro de Morbo sacro in auxilium accersatur, fit potius calumniæ exaggerandæ causa, quàm ueritatis defendendæ, uelut & alijs locis. siquidem φαρμακευθεὶς ὑπ' ἀνθρώπων uocare uidetur incantatos seu incantatione lęsos, cum ibi de curationibus magicis agat: ita scribit aduersarius. Verius autem à Cornario uerti intoxicatos apparet, hoc est, ueneno ab hominibus læsos. Nec ibi de curationibus magicis secus agitur, quàm quòd in naturalibus morbis, cuiusmodi est epilepsia, magicas adhiberi curationes grauiter incusat. Sed ad nostrum institutum. φάρμακα Iesabelis, uenefica uertit D. Hieronymus, 4. Reg. 9. Quòd in hãc sententiam libentius inclinem, facit quoq; Flauius Iosephus, ex regio & sacerdotali sanguine ortus, Mathathiæ sacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hierosolymitanus, genere sacerdos: qui decimumquartum agens annum, eam cõsequutus est laudem ob intellectus & eruditionis famam, ut de penitiori legum sensu à Pontificibus & Ecclesiæ Hierosolymitanæ primoribus consuleretur.

Lib. 8. Simplic.

Ioseph.

Nec

Nec modò patriarum linguarum nemini suæ gentis secundus, sed & externæ literaturę, nimirum Græcæ studio uel cum Philone conferendus. Proinde & à D. Hieronymo Græcus Liuius appellatur, à recentioribus uerò Iudæis Ioseph Berengarion. Eundem Hieronymus in Catalogo Ecclesiasticorum scriptorum digna cum laude recensuit. Hic quum animaduertisset solos quinq; libros Moysi apud Gręcos extare, opera Ptolomęi regis Ægypti trãslatos, ut dixi, decreuit Epaphroditi uiri doctissimi adhortationibus incitatus, uniuersam ueteris Testamenti historiam Græcis auribus tradere: quod & effecit, conscriptis primùm Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris uiginti, in quib. seruatis simul & sanctarum Scripturarum ueritate, & historię legibus, quandam ueluti paraphrasim in omnes fermè ueteris Testamenti libros accommodauit. Hic cum septuaginta senioribus quoq; conuenit, nudè & simpliciter Mosis mẽtem, & presbyterorum φαρμακὸς his explicans uerbis, Antiquit. Iudaic. lib. 4. cap. 8. φάρμακον μήτε θανάσιμον, μήτε τῶν εἰς ἄλλας βλάβας πεποιημένον ἰσραηλιτῶν, ἐχέτω μηδὲ εἰς, ἐὰν ἅπερ πεπλημμελημένος φωραθεὶς τεθνάτος, τοῦτο πάσχων ὁ δι' ἄθυμον ἐπένεγκε παθ' ὃς τὸ φάρμακον αὐτῷ παρεσκευασμένον: id est, uenenum neq; letale, neq; in alios noxios usus præparatum, Israelitarũ aliquis habeat: quod si habere deprehensus sit, morte mulctetur, & patiatur id, quod facturus erat illis, aduersus quos uenenum parauerat. Idem ferè sonat lex Cornelia de sicarijs & ueneficis: Qui uenenum malum necandi hominis causa fecerit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Necullam legem de ueneno prohibito, aut ueneficis puniendis inter reliqua Mosis edicta cõperies, quam eo loco apud Iosephum, qui cum alijs decretis Mosis Exodi 21. & 22. promulgatis conformis est. Adhæc uoces illas, magos infames, ariolos & diuinos spectantes, quæ Exodi 7. 8. 9. Leuit. 19. Deuter. 18. atq; alijs locis leguntur, distinctæq; à nobis sunt cap. 1. lib. 2. ab ijs qui crudelius citra ullam commiserationis notã, Lamias excarnificari uolunt, minimè confundi oporteret.

Cornel. 4. tit. 8.

Vrgetur præterea sub homicidij lege comprehendẽda esse uenefícia, ut & alias occisionis species. Hîc affectus seponi optarim, inspiciq; uicesimum primum Exodi caput, ubi Moses primùm de feriendo qui hominem occiderit, sententiam pronunciat generalem: inde ad species progreditur, ut qui seruum interemerit uirga, mortis supplicio mulctetur, sic & qui mulierem uterum gerentem inter lites internecioni dederit: & pòst capite sequenti, qui ueneno uel exhibito, uel artibus maleficis, aut quomodocunque apparato occidit siue occidere statuit, aut aliter nocumentum dare uel morbum inuehere conatus fuit, puniatur. Proinde etiam hos qui uenena usurpant, non semper homicidæ nomen mereri constat. Sunt & aliæ homicidij species explicatæ Deuter. 19. Nec locum hic habet, quod de talionis lege opponitur. Prolixius tamen ad hoc argumentum respondetur in libello nostro peculiari de Lamijs.

Si insuper uetus Testamentum ad nouum applicare uelimus, comperiemus in Apocalypseos Ioannis cap. 9. ubi Homicidia tanquã generalis uox cædis prius ponitur, mox φαρμακείας φαρμακέων, subiũgi, hoc est, maleficia quæ per uenena fiunt: idem inde uocabulum usurpatur & cap. 18. 21. 22. Item D. Paulus ueneficia & cædes separat cap. 5. ad Galatas, ubi inter carnis opera recensentur φαρμακείαι & φόνοι. Hîc φαρμακείαι traduxerunt nostrates Zauberey, in

quo ab Italis uincuntur, qui anuelena mento conuerterunt rectius. Si Paulus aliud maleficij genus intellexisset, alia uoce potuisset uti, aut repetere
βασκάναν. uerbum βασκαίνεσθαι & βασκαίνειν, quod fascinari & fascinare designat: quo significato Theocritus, Dioscorides & ueteres utuntur, quinimò & ipse Paulus in eadem epist. cap. 3. O amentes Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε, quis uos fascinauit, ut non obediatis ueritati? ubi Germani rectè transtulerunt, wer hatt euch bezaubert?

Mechassepha. *Mechassephim.* Non interim ignoro, mechassepha, & mechassephim, uti & φάρμακον & φαρμακείαν quandoq; liberius usurpari, & ad magicas extendi artes, quemadmodum ex cap. 1. libri huius nostri secundi liquet: at non ad alias, quàm ea nouêre secula. Lamiarum autem à me descriptarum conatus ab actibus illorum magorum, quorum Moses & sacrosancta meminit Scriptura, penitus sunt diuersi. Nihil hîc firmi ex historijs ueris illo æuo conscriptis, ad rem attuleris. Quæ postea de illis poëtæ scripserũt, uanissima utplurimùm sunt commenta, & meræ fabulæ, uel potius mendacia.

Horat. de arte poetica. —— *Pictoribus atq; poëtis*
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Testimonio sunt Virgilius 4. Æneid. & in Pharmaceutria, Ouid. 7. Metamorph. Horat. Epod. 5. Tibull. libro 1. Eleg. 2. item & alij, quos uidere licet suprà lib. 3. cap. 1. quemadmodum & legem duodecim tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16. Per mechassephim Exodi 7. uersu 13. designari præstigiatores, ipsa res docet, q
Vide lib. 2. cap. 8. carminibus uel nefarijs artibus apud Ægyptios familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter obijciebant, quæ reuera non erant. id uerò nequaquã nostræ possent Lamiæ, quum etiam maximè uelint: ad experimentum prouoco. Reliquis locis (legitur enim ea uerbi positio in sacris Biblijs tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. uersu 17. in Deut. cap. 18. uersu 10. in 4. Reg. cap. 9. uersu 22. in 2. Paralipom. cap. 33. uersu 6. in Isaia cap. 47. uersu 9. & uersu 12. in Ieremia cap. 27. uersu 8. in Daniele cap. 2. uersu 2. in Michea cap. 5. uersu 12. in Nahum cap. 3. uersu 4. bis, denique in Malachia cap. 3. uersu 5. à D. Hieronymo conuersa ea uox Malefici uel Maleficia, pro uerbi inflexione scilicet: magos infames eorumq; actus intelligo. De loco Exodi cap. 22. controuersia est. Veneficia Iesabelis reddidit ille quarto Regum, Maleficia alij: quum tamen magicas artes nusquam legatur illa exercuisse, sed cædibus in prophetas sæuijsse, Nabothum insontem ob denegatam sui agri uenditionem obrui lapidibus iussisse, Achabum maritum Israelitarũ regem ad idolorum cultum perduxisse, quæ simulachris immolabantur comedisse, artibusque fuisse usam fornicarijs. Hinc dilucidè uides, mechassephim ad diuersa in Biblijs usurpari flagitia. Adhæc cæteris locis suprà citatis utplurimùm cum coniectoribus & somniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes uerò tales diuinationum uetitarum modos ignorant nostræ Lamiæ. Quocirca si uocem illam spectare nolles ueneficos, ad magos quos dixi inauspicatos, & quidem secundum leges puniendos, si hoc malis, referre per me licet. Similiter indistinctius licentiusq; Germanis nomen Zauberer torquetur, ad quod exhorrescit, fasces q; apparat ferè quilibet, citra exactam circumstantiarũ totius causæ inquisitionem, multo minus notionem.

Atqui

Atqui eò adhuc confugitur, quòd
ca ar- ſcilicet Magicæ artes ſint capitales: &
italet. quia ſub illarum complexu cõtineantur Lamiarum conatus, eas pari ſupplicio afficiendas. Antecedens à me non negatur, quinimò in libris meis conſtantiſsimè defenditur: uerùm applicatam conſequutionẽ nequaquam admitto: magnum ſiquidem diſcrimẽ eſt inter Magos & Lamias, uti ſuprà explicui. Adhæc Magi à ſeipſis initiũ diſcendi artem uetitam habent, conquiſitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curioſa inclinatione: Lamiæ uerò extrinſecus: ſiquidem non petũt inſtrui, nec præceptorem habẽt aut quærunt: ſed quomodo illis diabolus ſe inſinuet, uti organis ſuæ deluſioni aptis, ſuprà ſatis monſtratum eſt.

Tandem, quòd aduerſarij adferũt, ſcelera ad mores pertinentia, quæcunque Moſes capitalia fecit, ultimo quoque ſupplicio hodie à magiſtratu puniri debere: quanquam iſthęc quęſtio non uerſetur circa punctũ noſtræ controuerſiæ, tamen non tam facilè mihi, ut credam, perſuaderi poteſt. Nam a-
19.22. pud Moſen falſum teſtimonium mortis uindicta eluitur: ſponſa, ſi non com
22. periatur uirgo, lapidatur: is qui furem interdiu in ædes irrumpẽtem occiderit, morte punitur: & multa inueniuntur eiuſdem ſeueritatis exempla, quæ tamen nunc tẽporis mitigantur. Quare etiam quum ſcribæ & phariſæi mu
an. 8. lierem in adulterio deprehenſam iuxta Moſis edictum, lapidibus obruere uellent, quódnam ex Chriſti ſeruatoris noſtri ore decretum audiebatur? Qui ſine peccato eſt ueſtrũm, primus in illam iaciat lapidem. Ita eam non ſolùm in foro Moſaico defendit, ſed ſua etiam beauit miſericordia, commiſerationis documentum relinquens. Aliàs de his fuſius.

Alterum aduerſæ partis argumentum, cui cumprimis nititur, eſt, quòd fœdus Lamiæ cum ſatana ineant, ueruntq; Deum abiurent. Hoc licet ſuprà lib. 3. cap. 3. & 4. ſatis ſit confutatum: ut tamen nonnihil præterea addam, quæro unde hoc, quòd pactum cum dæmone conflarint, tibi conſtet? Profectò hoc mihi donabis, quòd nec uideris, nec à fide dignis qui uiderint, habeas. Ergo ex propria ſtupidarum deluſarumq; anicularum confeſſione. At quæ fatentur, uel faciunt coactæ, uel ſponte: ſi coactæ, confeſsio eſt mutila & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intolerabilibus expreſſa. Quid autẽ periculoſius, quàm in diabolicis negocijs ſine maleficij patrati teſtibus, pẽdere ſaltem ex confeſsione anus dementatę, per uim extorta? Sileres haud dubiè, ſi uidiſſes oleum illarum tibijs infundi feruens, candelis ardentibus torreri axillas, & infinita ſummæ barbariei & immanitatis tormenta in decrepitas exerceri uetulas, ſicuti nos in inſontibus, partim etiam dimiſsis ob innocentiam ex noſtro patrocinio, ſpectauimus. Si ſpontè, aut impoſsibilia ſunt, quæ fatentur, uti grandines prouocaſſe, per aërem uolaſſe, in beſtias ſe fuiſſe tranſmutatas, cum dæmonibus uenereos expleuiſſe actus, & id genus ſimilia: aut fatentur quę factu ſunt poſsibilia, ut uenenum exhibuiſſe alicui, ſed tamen non eſt factum: aut fatentur quæ facta ſunt, & uerè acciderunt, ſicuti eo in loco aliquem morbo correptũ, infantem interiiſſe, ſegetes aut uineas tempeſtatib. damnum perpeſſas. Confeſsio primi generis non poteſt puniri, quia uerſatur circa ἀδυνάτον, & propterea omnino eſt erronea: legitima enim debet continere uerum & poſsibile. ſecunda multò minus: quia caret effectu. tertia manca eſt: quoniam

Fœdus cum ſatana initum eſt imaginarium.

Confeſsio Lamiarum erronea.

Suprà lib. 6. cap. 8. 12. 17.

diabolus ex euentu rei ſtatim inculcat miſerarum mulierculārum phantaſiæ, ipſas feciſſe, quod naturaliter factum, aut ipſemet fecit. Et hæc eſt rupes, ad quam ſua offendunt capita plerique nimis præcipites & ſanguinarij iudices, ut animaduertere nequeant dæmonis Dialecticum ſophiſma, non cauſſæ pro cauſſa, ut cum barbaris balbutiam. Profectò hoc ſatis euincit illarum phantaſiam uana perſuaſione imbutam, quòd ſponte & uoluntariè agnoſcant ſæpe fœdus & mirabilia quæ faciūt: ſi etenim ſaperent, non tam promptè aliquando faterentur, quum de earum uita agatur. Neq; etiá uerū eſt quod obijcitur, Lamias ſummo ſtudio ſcelera ſua tegere ſemper, tantaq; conſtantia negare facta, ut ne quæſtionibus quidem ſubditæ confiteantur, quantiſper tormēta ferre poſſunt. Contrariū ego ſæpius deprehendi, quum citra quæſtionum rigorem ultrò fateantur à ſe facta, quæ nec facta fuere, imò ne quidē natura rerum paſſa fuiſſet, propterea & impoſsibilia. Vnde mihi non inanis ſuſpicio mouetur, aduerſarios uel res ignotas proponere, uel quorum admodū tenuem habent experientiam. Si nanq; ipſarum ſenſus non foret effaſcinati, certè talis non conſequeretur confeſsio: at multò magis ipſum ſupprimerent facinus, nec de illo gloriarentur. Quòd autem tam atrocia ſæpius ſuſtinet fortiter tormenta, fit quòd eiuſmodi flagitiorum confeſsio expoſtuletur, quę in illarum phantaſiam nunquam peruenēre. Sed antequam hinc abeamus, proprio aduerſariū gladio confodere conabor, ut agnoſcat fœdus eſſe imaginarium & præſtigioſum. Fatetur ſe per aēre uolare, in bruta transformari, tempeſtates excitare, morbos immiſiſſe imprecatione. Et hæc quidem omnia affirmare uidentur tanta cū ſenſuum integritate, ut uix poſsis de ijs dubitare. Attamen & ego demonſtraui, & tu mecum fateris, omnia illa eſſe uana & commentitia, diabolicisq; tincta figmētis. Si illa uana, quur reliqua quæ fatētur, debent eſſe uera, nempe apoſtaſia à Deo, fœdus cum diabolo, homicidia, & id genus ſcelera, tum & deliria? Poſteriora enim ſi fatētur ſenſibus integris, quur in fatendis prioribus ſenſus erūt corrupti? aut ſi in prioribus confitendis uitiata errauit phantaſia, quid eſt quòd minus in poſterioribus etiam aberrauerit? Cuncta ſiquidem hæc dicunt agnoſcuntq; in una hora coniunctim, ſeparatim eadē conſtantia, ijſdē moribus. Quid hic philoſophum decipiat, non ignoro. Illa omnia uidet fieri non poſſe, & propterea mecum falſa & inania pronūciat: hæc autem quia fieri poſſunt, & ipſæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta: ánnon animaduertit nouā diaboli fallaciam, quòd ex poſsibili concludere uelit impoſsibile? Aſt nō opus eſt multis ad refellendū, noſti à poſſe ad eſſe non procedere argumentum: decebat in defenſionibus poſteriora cohærere cum antecedentibus.

Ad aliud procedamus argumentū. Quum ad ſupplicium pertrahūtur Lamiæ, aut in fœdere diabolico perſeuerant, non implorata Dei miſericordia: tunc diſertè dico, non eſſe mox occidendas, alioquin nō ſolùm corporis, ſed etiam animæ interfectores erunt iudices. aut à Deo ueniam poſcūt, nec alicuius uitæ nocuerunt: tum multò magis dignæ commiſeratione & arbitraria pœna. Omnes autē ferè Striges, antequam exuruntur, innocant æternum Deum, ipſiusque implorant miſericordiam, & ſæpenumerò etiam teſtem ſuæ innocentiæ appellant, ſanguinarijs præſidibus ad cœleſte tribunal citatis. Iam rogo, quum ſe iuxta

ueſtrum

uestrum decretum satanæ mancipa-
rint,unde ulla resipiscentia:non à dia-
bolo: astutior enim est, quàm ut secũ
pugnet: ergo à Deo. Si itaq; Deus a-
gnoscit & recipit animã,quur tu Præ-
tor usqueadeò inclemẽter agis,quum
nulli iniuriam fecerint, ut corpus re-
pudies,maximè quum in tuo non de-
liquerit foro, & tibi nullum in diuino
iudicio relinquatur tribunal? quin ex
me audi sapiẽtissimum Theologi re-
centioris consilium, cuius nomen ob
quorundam morositatem, prætereo.
Is studiosum quendam,qui uarijs de-
sperationis ex paupertate infidijs ad-
actus,animam suam scienter tradidis-
set satanę,ad præscriptum diem ab eo
posidendam,deduxit in templum,&
cum pijs aliquot uiris pro ipso Deum
orauit,sanauitque afflicti hominis ani
mam.Ita etiam,si nostræ uetulæ à ue-
ra fide defeciissent, non oportuit eas
in illa defectione enecari,sed sanis ad-
monitionibus,ut dixi,in uiam reduci:
at in carceribus Deum æternum pro-
fitentur & inuocant, & multò magis
in agone. Non diu est,quòd quædam
animam suam Deo commendabat iu
sto iudici & misericordi,quia se puta-
bat submersum iri, quum in Rhenum
prȩcipitaretur iuxta plebeiũ falsumq;
experimentum, num Lamia esset. Si
enim supernatet,nec subsidat, illã cri-
minis ream, τεκμήριον creditur esse.Ve-
rùm suprà cap.9.experientiæ u itatem demonstraui.

Præterea,nec est ad hoc conniuen-
dũ,ut quis difficiliora loca prætergre-
diatur, & circa faciliora nonnihil ue-
litare conetur. Quare te uelim sistere,
donec paulò limatius expendamus
D.Petri exemplum, non solùm abne-
gantis,sed etiam licet mox præmoni-
ti,Christum Dominum suum præsen-
tem abiurantis. Non etenim Petrum
infirmitate lapsum dicere sufficit, Ec-
quæ illa est infirmitas? non carnis (ut
sic opinari liceat) imò ex eius nimia
uastitate & potentia peccamus: ergo
spiritus.Sic & Lamias nostras excusa-
bo. At ut Petri transgressionem non
prorsus fuisse leuiorem intelligas,elar
gieris mihi peccata esse inæqualia, u- *Peccata inæqualia.*
num altero maius.Supposita iam una
eademq; specie,primùm rogo,ánnon
illud grauius,quod homo excelsus &
illuminatus committit, quàm quod
uulgaris & infimus peccator? Enim-
uerò quò altius quis ascendit, eò de-
cliuiorem & periculosiorem patitur
ex casu ruinam, quàm is passurus sit,
qui pauciores absoluit gradus.Secun
dò quæro,ánnon ille magis suum ab-
neget principem,quò ipsi uicinior est,
& ornatus ab eo tum spectabiliori di-
gnitate,tum plurib.beneficijs? Annón
abominabilius, si legatus deficiat à
suo Imperatore, quàm si in defectio-
nis crimen impegerit gregarius ali-
quis miles? Tertiò sciscitor, an reli-
quis paribus pastor non delinquat in-
excusabilius tum ob repræsentatio-
nem sublimioris personæ,tum ob scã-
dalum,quàm aliquis ex grege? Quar-
tò,ánnon peccatum eò censebitur in-
dignius, quò plures & uehementio-
res conspirant illecebræ,quàm ubi mi
nores? Quintò, ánnon turpior sit no-
ta peccati in eo qui haud ita dudum
antea præmonitus, non tamen sibi à
delinquendo cauet? Postremò,ánnon
ad simplicem ancillarum ac ministro-
rum interrogationem ter negare cum
iuramẽto herum, sit peccatum maius,
quàm si quis flexuosis satanæ persua-
sionibus excæcatus, simile committat? Eiusmodi propositionibus te sub-
scripturum arbitror: concludas ergo
ipsus. At nemo ista à me adducta exi-
stimet ad D.Petri apostoli exaggeran
dam abnegationem, sed ad castigan-
dum eos qui proprijs uiribus tantùm

atth.26. Marc.14. uc.22. an.18. etri ab- gatio.

assribunt, & non diuinæ soli gratiæ, quò minus in singulas horas, imò momenta nomen Christi abiuremus: deinde etiam, quòd sicuti Petrus suæ pœnitentiæ interuentu consequutus est grauissimi lapsus sui, abnegationisq; ueniam & misericordiam, ita & Lamiæ & nos omnes mortales à Deo remissionem delictorum impetrare queamus, quamuis semel atque iterum defecerimus.

Character. Character, de quo non parum clamitatur, difficulter ostendetur à dæmone impressus. Quod si sagæ fateantur, ad mendaciorum è delusa mente ortorum cumulum erit referendũ, uel ostendant: nunquam enim in examine cõfessas scio, quibus equidem adfui. At cedò, quid mali extremo supplicio digni ex characteris impressione conuincere potes? Id quod citra aliorum iniuriam impressum est, absq; aliorum læsione rursus eximi potest. At abnegationem fidei eo confirmatam dicis. Quæso unde fidei renũciatæ persuasio? Ex diabolíne instinctu? Procliue consilium adest: saniori rursus, & Christiana institutione adducatur saga, ut repudij libello satanæ misso, ueram & orthodoxam amplectatur religionem, ac in matris Ecclesiæ gremium supplicẽ se insinuet demittatq;: hinc & exempto characteris dæmoniaci, si appareat, uestigio, eiúsque loco crucis uel Tau signo, aut cruciformi cauterio firmius infixo, si ita uidebitur, publicam agere & ostendere iubeatur pœnitentiam, iniuncta & arbitraria pro delicti qualitate, ut dixi, mulcta. Hæc eo modo sanitati integræ restituta assumatur, & pro ea continuò oretur, nec usqueadeò temerè flãmis crudeliter obijciatur deuoranda, si nullo insigni flagitio, aut damno dato alios læserit, unde illiusmodi exitium sit merita. Nec semper cõtractus inter Deum & homines sancitus, & postea uiolatus, si in alterius detrimẽtum non transierit, mox in foro ciuili erit criminalis. Omnis etenim qui peccatum committit, ex diabolo est, ut D. Ioannes ait, & propterea à pacto cũ diuina maiestate inito descisit. 1. cap. 1.

Cæterùm phantasiam in illis corruptam esse, tam multis argumẽtis, item ex Augustino & Decretis atque alijs, ad nauseam usque demonstratum est libro 3. cap. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 22. 26. 27. 30. 34. & passim per reliquos libros, ut in media luce cæcutire malit, quàm nudam amplecti ueritatem, qui contradicit.

Ne quid hinc ad Lamiarum carnificinam requiratur, easdem & idololatrarum pœnæ subijciendas esse, conquisitis hinc inde nescio quibus documentis, obijcitur. Tales autem esse, nemo mihi facilè persuaserit. Nullum siquidem idololatram agnosco, quàm qui aliud sibi in animo præsumat certa fiducia, unde suam speret confidátque salutem, quàm à Deo: quemadmodum infinita idola tum apud Ethnicos, tũ Christianos passim sunt obuia, quibus relicto Deo uero fiditur. item, si quis pecuniæ, aut alicui creaturæ tam firmiter animo agglutinetur, ut Dei omnipotentis patrocinio neglectim habito, aut contempto, inde idolum uel numen suum efficiat. Lamiæ uerò ex diabolo nihil salutis quærunt, aut credunt: solùm ab illo, phãtastici spiritus organis uitiatis deluduntur, ut admiranda uel mala, uel ludicra efficere eius operâ se opinentur, quæ uel rerum natura non patitur, siue ad quæ perficiẽda ipsæ etiam inidoneæ sunt, quamuis constanter fateantur illa se fecisse, ita à diabolo infatuatæ. Si idololatria sit dicenda eiusmodi delusio, non satis equidem intelligo. Sin uerò instes, sagas esse idolo-

Lamiæ sunt idololatræ.

Idololatra.

idololatras, & tales mortis pœna afficiẽdos: quomodo eos cedò, qui mente sana ad aurum, argentum, saxa, ligna, & ad nescio quæ simulachra, réfque uetitas & abominandas, necessitatis tempore confluunt, salutem & temporalem & æternam quæritantes, credentesq;, à tam acerbo uindicaueris supplicio?

Vt insuper criminali actioni hîc põdus accedat, apostasias crimen in subsidium accitur. Ea autem nemini meritò impingitur, quàm qui ab agnitæ ueritatis mysterio sensu integro desciuit, mordicusq; assumptam impietatem pro ipsa ueritate non modò tutatur, sed & hanc præfractè oppugnat. Nostræ autem insipientes nulliq; noxiæ Lamię, quas mitius clementiusq; tractandas ratus sum, tantum abest ut impietatem defendere conentur, quò etiam resipiscere, & publicam agere pœnitẽtiam uelint, admonitæ, rectius institutæ, & ab errore reuocatæ. nec talib. sinum præcludit Ecclesia, quam potissimùm etiam spectat defensionis censura.

Homicidij præterea insimulantur nostræ Lamiæ. Fateor, si homicidij conuincuntur, interficiendas iuxta legem Mosaicam & ius commune. Atqui agnoscis eas exhibere res innoxias: ergo quum illæ ne hilum prorsus noceant, multò minus periment: non igitur criminis reæ sunt. Proinde nec hac ratione de ijs capitis supplicium sumi debet. Si dixeris, in eis necandi esse animum & uoluntatem, quamuis non respondeat successus: etsi hic responsum abundè putarim in fine proximi capitis, tamen hoc tibi adhuc obijciam, uoluntatis delictum à Deo puniri, non, nisi in actum cœperit dirigi, à magistratu, cui exteriora saltem commissa sunt: alioquin quotidie eorum qui necem aliorum desiderarunt & uoluerũt, ad carnificinam traherentur aliquot myriades.

Inde etiam defenditur, dæmones cum Lamijs reuera carnalem explere libidinem, & inter fœdos amplexus in familiari colloquio eas interrogare dæmones quæ uolunt, & responsa quærere. Hoc etsi satis superq; fit confutatum suprà, ut non tam uanam illarum cõfessionem, quàm stultam aduersariorum credulitatem mirer: denuò tamen tribus hîc respondeo uerbis, diabolum spiritum, nec carnem, *Luc.24.* nec ossa habere, quæ ad hoc opus perficiendũ desiderantur: organa desunt, *Imaginarius diaboli concubitus.* nimirum penis testiculiq;: & materia, semen scilicet, ex sanguine & idoneo spiritu genitum. Scitè hoc ipsum D. Augustinus comprobat, dæmonem nihil posse, quod per instrumenta naturalia effici nequeat. Hunc actum ludibriosum esse demonstraui, qui tamẽ à quibusdam uerè & realiter peractus esse contenditur, quemadmodum & choreæ, comessationes cum dæmonibus, & nescio quæ rerum ludibria, copiosè multis documẽtis tertio libro confutata: quapropter & ea repetere, quę in rerũ natura non sunt, longioremq; disputationis telam contexere, profectò piget. Nihilominus illius quod imaginatione uel in somno contingit, ut scelus exaggeretur, & supplicij crudelitas aggrauetur, collatio fit cum enormi flagitio uerè perpetrato: nimirum, quòd si is qui cum iumento cõcubuerit, morte sit plectendus ex Mosis decreto, quãto acerbiori pœna erit tollendus, qui opus illud carnale cum diabolo exercuerit? à minori scilicet ad maius producto argumento. ego autem illud inuerterim iustius, uidelicet à crimine imaginario, uel per somnum ex dæmonis artificio subdolè impresso, ad fœdissimam spurcitiẽ indubitatè peractam, *Exod.22.*

æquissimo iudicio seueriter puniendam. Nec minus absurdum est, quòd inter fœdos amplexus (qui reuera nulli sunt) in familiari colloquio dæmones rogent quæ uolunt, & responsa quærant lamiæ, id quod aduersarius inter cætera urget. At meræ sunt imaginationes, quibus ueri nihil inest. Quòd etiam sæpenumerò dæmon in specie canis, hirci, aliúsue bruti animalis, siue speciem eorum assumpserit tantùm, siue reuera inuaserit & obsederit, ad Lamias accedere, à plerisque feratur, inter ueras Luciani narrationes recenseatur. Absurdis relationibus actiones criminales exaggerare, decet minimè prudentes, sed potius demonstrationibus sole meridiano clarioribus uti.

Quum adhæc in lupos liniméti uirtute, uel si uoles, diabolica arte momento se reuera mutatas, & alia inunctione denuò in homines trãsformatas constantissimè fateantur edentulæ anus, qua fronte aut impudentia quis realem metamorphosin defenderit? Si docuero, profundũ somnum unguenti potentia inductum, & à diabolo somnorina eiusmodi simulachra interim impressa, quomodo phãtasiam hîc illæsam esse quis pertinaciter reclamat? Similia à me confutata passim in his libris obuia, si hoc sit insanire, quid sapere sit, non satis capio. Quorsum ea quæ natura non patitur, nunquam fuêre, uel esse possunt, temerè admittam?

Alios non seducere Lamias.

Nec certè prætermittenda silentio illa oppositio, quòd alios seducant Lamiæ. Quũ phantasia sint delusæ, quomodo alios seducere queũt? nisi phantasmata sibi falsò à dæmone impressa pro ueris actionibus, tanquam res gestas narrare, appelles seducere: quod etiamsi fit, esse quàm rarissimum, nemo dubitet: secus licet fateantur, quẽ admodum & multa alia, quæ per somnia solùm ipsis apparuêre, & tamen pro ueris defendunt. Quotquot uerò hoc fascino sunt diuexatæ, nullum uniuersæ huius delusionis agnoscunt alium magistrum quàm dæmonem, suis illis technis deludentem. Quantum adhæc uirium in seducendo illis sit tribuendum, attestantur & iners sexus & stupida ætas. Si etiam apud illas quæ seducere & seduci dicuntur, diligenti attendatur animaduersione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam insulsa intelliges, uaria nec cohærẽtia, ut utraq; in ea institutione fuisse deliras, nec mentis compotes, & à dæmone agitatas obsessasq;, imò ipsum satanam in eisdem loquutum, facilè agnoscas, si ueritatis æquilibrium spectes solùm, sepositis affectibus, peruersæ opinionis iamdudum imbibitæ præiudicio obfirmatis. At lamias, in fœderis cõtractu pollicitas esse, quòd in hanc societatẽ alios quoq; traducere satagent, dices. Nimis profectò multis diuersisq; suprà docui testimonijs, pactionem illam esse phãtasticam, & uaria simul in ea agitari tum de uetularum uolatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de transformatione mox dicta, tum de reliquis ad nauseam nõ repetendis, quæ ipse uelis nolis, falsa & imaginaria esse fateberis.

Mirum est quoque hic ad actus criminales agglutinari, quòd uetitas mõstrosasq; ediscant artes Lamiæ: quum nullas certè norint. Sunt etenim indoctæ, uetulæ, deliræ, mentisque nimis quàm stupidæ: unde & à satana citius delusæ, quibusdam apparitionibus, umbris, præstigijs & inanibus imaginationibus fisæ, uelut bis pueri senes, quæcunq; ludibria pro ueris amplectuntur. Eò autem pertinacius hoc urgetur argumentum, ut cautius nostræ Striges possent illaqueari damnariq;

decreto

decreto promulgato, L. multi. C. de maleficis & mathematicis. uerùm hoc illas non concernere, oſtendi tum alibi, tum in epiſtola priori ad Brentium. Qui uerò artes curioſas magicasque exercuêre, magi fuerũt prophani, qui & libros habebãt, flammis poſtea traditos iure, ex Pauli doctrina, Actor. 19. Quoſcunque huius factionis homines condemnat Moſes, & lex Imperatoria.

Huc item pertinet, aliquem occidi poſſe diris imprecationibus, infandis carminibus, dæmonum inuocationibus, & exorciſmis, non citra rationes multas me fortiter pernegare: quemadmodũ & ſtupidas noſtras Lamias nunquam ijs friuolè inutiliterque uti, ſed magos quos deſcripſi infames, ipſosque diuinatores ijſdem eſſe celebres famoſosq; citra magiſtratus caſtigationem, etiamſi alios in peruerſas ducant opiniones, lites accumulent, & cædes ſtruant, uiciſsim aſſeueranter concedo.

Præter hæc, qui Lamiarum phalarides diriter conſtruere ſatagunt, ſpiritus immundos quoq; ab illis in alia corpora immitti contendunt: quod fieri omnino nõ poſſe, lib. 4. cap. 18. ſatis conuictum arbitror.

De rebus incantatis, quod etiam obijcitur, liberè dictum uolo, eas nullum dare damnum, niſi naturali uirtute uenena ſint, nec quicquam operari extra uim in rerum primordijs à Deo inditam.

Vt crimine adhęc magis onerentur ſagæ, ſubnectitur, dæmones ſæpe non cogitaturos, quæ incitati & exorati à Lamijs tentant, & Deo permittente perficiunt. Quaſi uerò illi non propria malicia ineffabili cõtinuò aduigilent, nocte diuq; nos circumeuntes, uelut rugientes leones, quęrentesq; quibus noceant, & quos deuorent. Sed & nõ modò quæ infatuatæ anus deſiderant fortè, nequeunt illi: uerumetiam multa quæ ipſi uelint, naturali impotentia, uel inhabilitate, non poſſunt, uelut res nouas creare, uel creatas uerè immutare, aut cum hominibus concumbere, & id genus reliqua: & quæ quidem poſſunt, non ſemper permittuntur. Quinimò ipſe ſubtiliſsimus ſpiritus ſtupidarum mulierculorum phantaſiæ ingerit, ab ipſis non ſe excitatum talia effeciſſe, ſed illas ipſas perpetraſſe, quæ uel ipſe præſtitit, uel aliunde acciderunt: unde pati eas, & non agere, dicendum eſſet. Nec ſanè credendum, iuſtiſsimum & miſericordiſsimum Deum aliquid ex maleſanæ anus phantaſia, aut uoluntate (ſi ita uoles) conceſſurum, & non iuſto ſuo iudicio, & decreto in ęternæ conſilio trinitatis pronunciato. Quocirca calamitatum ſatanicarũ authores eſſe ſtriges noſtras, uel inſtrumenta, nondum eſt conuictum. Neque hîc locum habet: Non innocens eſt, qui iubente alio interficit hominem.

Hîc ad obiectiones quaſdam, ut obuiæ fuerunt, obiter nonnihil dictum: ſi quid deſiderabitur, ſuis locis paſsim per hos libros dilutum comperies, ueluti & quod in redarguendis huius argumenti uanis Paracelſi & Ioannis Campani opinionibus requiretur.

Si quos adhuc immodeſtius aduerſus me ſuas eructare calumnias lubeat, ad æqui Lectoris cenſurã prouoco.

Quòd maleficas mulieres non magis pœna dignas me exiſtimare dicatur, quàm ex melancholico, uel alio quodam morbo deſipientes, fit mihi iniuria, & à calumnia me liberabit præcedentis capitis initium, ubi de illis loquor, quæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli fuerunt noxiæ, quomodo ſint reducendæ, & quæ eis ſtatuenda pœna. De his quæ alijs damnũ de-

Vide ſuprà libro 1. cap. 25.

Lamias pati, & non agere.

disse comperiuntur, ut pro criminis qualitate & magnitudine ex legum decreto supplicium sumeretur, perpetuò mea fuit sententia. Si quis interim sanguinis insontis sitientior omnes neruos uiresque in hoc extendat, quibuscunque conquisitis rationibus, ut citra ullum commiserationis momentum nostras Lamias à dæmone illusas, phantasia uitiatas, nec ulli noxias, æquè ex Mosis & Imperatoris edictis non modò puniri debere, sed & diriter torqueri perdique, contentiosius urgere pergat, & magistratui in hoc negocio nimis sæpe inhumano fasces flammasq; submINistrare mordicùs uelit, is ut in suo abundet sensu, sitimque expleat, per me sanè licet: quorsum multa cõtentione opus est? Sufficit mihi ingenuè sententiam proposuisse meam, qua à consueta punitionis atrocitate, quæ citra iustam ueritatis inquisitionem, & exactam circũstantiarum trutinam, hactenus indiscriminatim exercita nimis, aliquam commonstrare uiam conatus fui: testis ille quem nihil latet. Si operæprecium fuerit præstitum, cum iudicio admittant prudentiores & pij: sin minus, bene uolenti ignoscãt. Medicum me esse agnosco, non causarum forensium iudicem. Proinde neq; hîc, quin à me plerique dissentiãt, recusare aut possum, aut uolo. Verùm à disceptationibus & continuis litigijs naturæ ductu abhorreo, quæ illis qui ijsdem afficiuntur, relinquo libera. Si qui itaque eiusmodi altercationibus delectati, aduersus me quicquam adhuc olim molientur, responsi nihil se posthac à me expectaturos sciant, ne ex meo silentio uictoriæ trophæa sibi pollicentur.

DILVITVR SENTENTIA GEorgij Pictorij, qua Lamias ille crudeli morte puniendas esse, defendit.

Caput XXV.

ARgumẽta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunaribus dæmonibus, defendit, Lamias inclementer uel igne uel alio quouis tormento esse tollendas, sparsim in his nostris libris tam solidè confutata esse arbitror, ut superuacaneũ certè iudicem, illi uel paucis respõdere, uel plura his adijcere. Enimuerò earum phantasiam à dęmone uitiatam esse, ut neminẽm nisi opinione læserint, satis superq; demonstratum est. quemadmodum etiam manifestè ostendi, dæmonem, uti spiritum, ossibus, carne & halituoso humore, quæ in actum uenereum requirũtur, carentem, cum fœmina cõgredi neutiquam posse. Quod tamen Pictorius hic negat, & se Augustini & Cõciliatoris sententiæ pręferre ait cuiusdam Marci testimonium, qui insignis satanę cultor, in Chersonneso uitam egit solitariam, Michaëli Psello familiaris: atq; dęmones genitalia habere, & fœcundos esse semine, docuerit: quod hi salaces istis deformosissimis pecoribus (sic Lamias appellat) generandi studio in locel los infundunt, & proles excitant, sed nostris dissimiles, & nanos fermè simias referentes. Vnde hęc Marcus nouisse potuit, nisi quòd, dum familiariter dæmonum consortio uteretur, in ea forma ab ipso descripta, oculos illius deluserint, & pręstigijs umbrã pro re obiecerint, aut eius phantasiam, ut & Lamiarum, huiusmodi suggestione uitiarint? Debuit adhæc, ut philosophus, considerasse, omne semen generare suum simile. Quorsum ergo nani ex dæmonum, qui spiritus sunt, semine gignentur? quæ eorum similitudo? in quibus conueniunt? in quanti-

titaténe, aut in ſubſtãtia? ſimiásne itidem referunt in generãdo dæmones, qui formam norunt mentiri quamcũque, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potẽtiam tribuere uoles, malos gignẽt genios uel ſpiritus. analogiam etenim rerum hic ſtatuere oportet. Accedet quoq; immortalitas, qua ratione à creationis primordijs in tam numeroſam excreuerint ſobolẽ ad hoc uſque ſeculum, ut nihil præter has laruas noſtris ſedulò obuerſari oculis, nec uſquam hominem ab harum infinitis myriadibus ſecurum fore, non mirum ſit. Hanc ſententiam qui conuellere uolet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imò apertiſsimis mẽdacijs credam compellar. Demiror ſanè, doctum uirum hic ſibi illudi, ſenſuſq; perſtringi ſinere.

Aliam inſuper punitionis occaſionem nimis friuolam adiũgit, quòd harum Erynnarum numerus in tam immẽſum excreſceret pelagus, ut ab earum incantationib. tutus degeret nemo, niſi comburerentur. Imò nuſquã ab harum læſione ſecurius uiuitur, quàm ubi hæc uictima locum habet nullum, nec eæ igni mandãtur: nimirum ubi diaboli dolus, artes & præſtigiæ, quibus nocte diuq; in ſuam illicere naſſam homines incredulos, uel modicæ fidei ſatagit, innotuêre: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotens, iuſtus & miſericors cognoſcitur imploraturq;: ubi ad Chriſtum unicum diaboli ſupplantatorem, eiuſdemq; regni ſtrenuum euerſorem cõfugitur: ubi ordinata à Deo media nõ negliguntur: ubi quod ſolius diuinæ maieſtatis eſt, ſatanæ aut maleuolæ annui non attribuitur.

Ad Ludouici Milichij cenſuram de Lamiarum pœnis, uti quoq; ad Iacobi domini in Lichtenburch iudicium, abundè toto hoc Libro reſponſum eſſe exiſtimaui, ut frequentiori repetitione minimè opus eſſe ſentiam.

VENEFICARVM POENAE.

Caput XXVI.

Veneficarum pœna.

NOn aliò torquenda erit lex Cornelia, quàm in ueneficas. Quæcunque enim fœminæ morbos, ſiue mortem, aut iacturam, alicuius ueneni potentia cuiquã induxerunt, Veneficarum nomen & punitionem merentur: atq; his pro criminis qualitate pœnam uel aggrauant, uel moderantur leges. Quemadmodum ſi quæ philtro uel amatorio poculo apud ſpecios, amaſios, aut alios, amorem extorquere contendunt, eoſq; interim uel dementãt, uel morbis excruciant, nõ tamen uita orbant: ijs noxæ magnitudinem & uolũtatis ſtudium, pœnæ grauitatem uel moderationẽ præſcribere iuſtum eſt. quod de quocunque illato rerum diſpendio dictum ſemel uolo. Lex Cornelia de ſicarijs & ueneficis ſic habet: Qui uenenum malum necãdi hominis cauſa fecerit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Eiuſdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta uendiderit, uel hominis necandi cauſa habuerit. Et ex Senatuſconſulto relegari ea eſt iuſſa, quæ non quidem malo animo, ſed malo exemplo, medicamentum ad cõceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat deceſsit. Alio Senatuſcõſulto effectum eſt, ut pigmentarij temerè cicutam, ſalamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid luſtramenti cauſa dantes, pœna teneantur eiuſdem legis. Ante Q. Fabium Maximum ædilem Curulem in nullam de ueneficio fuiſſe inquiſitum, ſuprà oſtendi libro 3. cap. 3. ubi & ueneficarum pœnæ exemplum.

Lex Cornelia, ff. lib. 46. tit. 8.

Fœmina ab initio ad ueneficium procliuiores.

Porrò fœminas ab initio ad ueneficium fuiſſe procliuiores uiris, grauiſi-

mi teſtantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum geſtis, Hecatem fœminam omnium primùm aconitum inueniſſe, & ad uenena mortifera conficienda ſummũ ſtudium operamq; impendiſſe. Quin apud Romanos fœminæ ueneficijs primùm uſæ ſunt, ut teſtantur Liuius libro 8. & Valerius lib. 2. tit. de Inſtitutis antiquis: & nonnihil D. Auguſtinus libro de Ciuitate Dei 3. cap. 17. Plinius aũt libro uigeſimoquinto, capite ſecũdo ſcribit, ſciẽtiam fœminarum in ueneficijs pręualere. Quid enim (ut ſubdit) nõ repleuêre fabulis Colchis Medea, aliæq; ? in primisq; Italica Circe, dijs etiam aſſcripta, quemadmodum & Thracia apud Thraces, quorum regioni & nomen dedit? Sed & præter iſtas, apud Horatium nunquam non uidebis magas & ueneficas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Canidiam appellat, Saganamq; & Veiam Neapolitanas, Foliam Ariminenſem, & alias: uiros aũt neutiquam. Quin & apud alios ſcriptores, plures etiam alias reperies: Mycalen ſcilicet, Erichthonen, Dypſadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illã Paryſatis matris Cyri famulam, Martinam quãdam Cornelio Tacito memoratam libro ſecundo Annalium, & Locuſtam apud eũdem, ad finem propemodum lib. duodecimi, & alias ferè infinitas. Vetus eſt prouerbium de mulierũ ueneficijs, θεσσαλὴ γυνὴ, id eſt, Theſſala mulier, Suidæ memoratum, quo ſcilicet utimur in ueneficas mulieres: quoniam ea gens, & pręſertim fœminæ, præ cæteris hoc nomine ſunt notatæ. Quintilianus libro 5. Orator. inſtit. tit. de Argumentis: Latrocinium, inquit, facilius in uiro, ueneficium in fœmina credam.

Valer. lib. 2. cap. 16.

Ouid. in epi. Sapphus.

In Perſide ueneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerẽt, rurſusq; alio ſuperinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid aũt hic ſtatui debeat de ijs, qui uenena in hominum uel pecorum perniciem appararint, ſiue mares ſiue fœminæ ſint, prudentis Magiſtratus æquitati & iudicio relinquendum cenſui: ne ſibi extra profeſſionis meæ limites quicquam præiudicari queratur ille, cuius ordinationem à Deo eſſe teſtantur literæ Sacræ. Sententiam tamẽ incomparabilis prudentiæ Athenienſium Areopagitarum raram, conſilioq; certè maturo pronũciatam aduerſus ueneficam, tanquam iudicij deliberati diſcretiq; exemplũ, colophonis loco ex Aulo Gellio ſubiungere uolui: cuius hæc ſunt uerba: Ad Cn. Dolabellam, proconſulari imperio prouinciam Aſiam obtinentem, deducta mulier Smyrnæa eſt. Eadem mulier uirum & filium, eodem tempore, uenenis clàm datis, uita interfecerat. Atque id feciſſe confitebatur: dicebatque ſe habuiſſe faciendi cauſam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filium mulieris ex uiro priore genitum, adoleſcẽtem optimum & innocentiſsimum, infidijs exceptum occidiſſent. Idq; ita factum eſſe, controuerſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. Nemo quiſquam ex cõſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat, quòd & confeſſum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittẽdum impunitum uidebatur: & digna tamen pœna in homines ſceleratos uindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Areopagitæ cognita cauſa, accuſatorẽ mulieris, & ipſamque accuſabatur, cẽteſimo anno adeſſe iuſſerũt. Sic neq; abſolutũ mulieris ueneficiũ eſt, quod per leges nõ licuit: neque nocens damnata punitaq; eſt, quæ digna uenia fuit. Ex Valer. Max. libro 8. cap. 23. ſcripta hæc hiſtoria.

Lib. Val.

IVRI

IVRIDICA ANACEPHALAEOsis de Lamijs. Caput XXVII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis assribuntur passim, nec naturali ratione, nec in facto causas esse, comprobatum satis arbitror. Nam si quid eiusmodi hæ efficiunt, utique possunt etiam. actus enim præsupponit potentiam. Si uerò posse concludere uolumus, definiendũ omnino prius est quo modo, quáque ratione posint. At neque per se, neque per incantationes, neque per dæmonem, neque dęmones per ipsas ea præstare queunt.

Per se quidem ipsas non posse, triplici ratione demonstrauimus. Quæ enim ad omnem actionem, siue simplex illa sit, siue certo fine fiat, requirũ tur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & subiecti, conueniens & posibilis applicatio, tribus his planè carẽt. Nam quod ad ipsas spectat, mortales sunt: quorum omnis facultas cũ ex analogia consonantiaq; corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil nisi intelligere & uelle: illo uerò tantum possunt, quantum terrenorũ sensuum termini patiuntur. Itaque nec ad superiora sua potentia pertingunt, nec quicquam omnino possunt operari, quod sensibus non respondeat. Sicut enim diximus, ad efficiẽdum aliquid, uel ad effectum producendum in aliquid, necessaria prorsus est uirtus ac potentia causæ efficientis, haud secus atque πρός τι. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipsa ratione fieri non potęst ut terram concutiant, nubes dissoluant, grandines prouocent, uentos cieant, imbres inducant, fulmina euocent, tonitrua eliciant. Nullus enim uel noster esse potest actus uel alterius agentis, nisi in patiente apto, beneque dispositio. Non est aũt ea aut uniuersitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea uel agere possint, uel ea ratione posint qua lamiæ credũtur, ut superioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multò minus hæc consequentur. Nec uerò causato, ut loquimur, plus uirtutis inesse potest, quàm ab influxu beneficioq; suæ causæ proficiscitur. Incantationum carminumq; causæ sunt lamiæ, & ij qui ijs utuntur, quemadmodum uerborum omnium, quorum quis sit effectus, Aristoteles in secundo de Anima subtilissimè docet. Lamias autem hæc augendi nullam habere uim, nullam facultatem, iam ostendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum sunt causa, nec lamiarum potentiæ suffragatur illa regula: Quicquid est causa causæ, etiam est eius causa quod causatum dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omni actione requiruntur, non deessent, tertium tamen hic deficere uidemus. Incantationes enim non esse medium aptum inter homines & corpora cœlestia, alijs in locis docuimus. Itaq; uel hoc ipso totum negocium non solùm impediretur, sed nec institui posset. Medium enim inhabile & inconueniens, impedit ut extrema uel coniungantur, uel in agendo quid consentiant. Nisi fortè cum Platonicis cõstituamus, mundum hunc esse quoddam animal quod etiam sentiat, & aures oculosq; habeat: cumq; Pythagora, cãtibus eum delectari & moueri.

Sed nec per diabolum eas hæc prẽstare ostendimus. Nam ut concedam etiam, quòd aut diabolum incãtationibus suis posint cogere, aut diabolus hæc sponte faciat, cum inuocatur ab illis: tamen nec ad id agendũ compellere, nec illud per ipsum possunt efficere, quod in eius potestate non est.

l. in omnib. 2. D. de oblig. et. act. l. 1. C. de hær. instit. l. si ego. 1. D. si cert. petat. c. 2. §. hoc aũt. qui feud. da. re poss.

l. etsi amicis. D. ad l. Iul. de adult. Doct.

l. fin. D. de flu. l. qui sella. §. fin. D. de seru. rust. Macrob. in Som. Scip.

Licet enim ipse & omnia quæ commemorauimus, & multa alia possit, quæ nobis miracula modò sunt, modò uidentur esse: nõ tamen ea præstare potest, quæ uel ipse, uel homo uellet: nec eo momento, quo uel ipse cuperet, uel clientes optarent & iuberẽt: sed ea quæ uult summus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, si quando post incantationes id quod nolunt consequatur, quia non ex libito, imperioque dæmonis aut illarum procedit, sed ex uoluntate iubentis aut permittentis Dei, quæ nullius aut spiritus aut hominis non solùm in potestate, sed etiam in scientia est: fortuitũ (si ita uoles) id & hominibus & dæmonibus esse oportet. Quare nec magis eorũ causa sunt, quàm omniũ rerũ quæ non à nobis fiũt, sed fortuitò nobis licet optantibus accidunt. Nec deniq; diabolicæ naturæ uis obiectionẽ illam nobis subministrat, idem esse siue per se, siue per dæmonem ea quæ ipsis attribuuntur, faciant Lamiæ: nec differre, utrum effectũ producant, aut causam immediatè præbeant.

l. is damnum. D. de reg. iur. l. 1. §. de electisse. D. de ui & ui arm. l. nihil interest. D. ad l. Cornel. de sicar.

Postremum est, quod dici posset, dæmonem per anus hasce quæcunq; suprà diximus operari, ut miserę Lamiæ causæ sint instrumentales. Quasi uerò milleartifex earum egeat opera? Sed ut hoc non sit, quis non uidet inepta prorsus ad cœlũ, aërem, nubes acuentos commouẽdos edentulas anus esse organa? Ne igitur illos nequam spiritus tantæ putemus & insipientiæ & inertiæ esse, ut has adeant: & naturam eò recidisse, ut per eas moueatur. Ad agendum enim aliquid, instrumenti conuenientia requiritur, & habilitas. Quanquam etiam, si Lamiæ dæmonum ad ea quę Deus opt. max. ijs permittit efficienda, necessaria essent, aptaq; organa, quam inde pœnam mererentur miseræ? Primùm enim hoc eas pati uideremus: Ergo minimè facere. Simul enim hæc non concurrũt. Tum etiam certum est, ex causa instrumentali actiones non censeri, nec finem eorum quæ fiunt, ab organo dependere. argumento l. qui mihi donatum. D. de donat. Finis autem in maleficijs tantummodò punitur. l. diuus. D. ad l. Cornel. de sicar. Atq; his pro pemodum rationibus fusius explicatis, firmissimisq; argumentis stabilitis, per naturam rerum, testem ueritatis optimam, fieri non posse declarauimus, ut quicquam eorum quæ dicta sunt, Lamiæ uerè possint. quod primum est argumentum, eas quoq; nihil eiusmodi facere.

Instrumenti habilitas.

a. §. cæterũ. D. de Acq. poss.

l. vt. de fals.

l. 1. §. de rei. 7. cib.

Secundum erat ex facto petitum, quod optimum ueritatis fundamentũ est: quia ueritas est certæ rei noticia, habita maximè per uisum. Vsu autem ipso deprehendimus, hos effectus falsissimè Lamijs tribui. Nõ solùm enim illæ calamitates, quarum causæ dicuntur esse, durant, atque adeò redeunt, postquam iam è medio sublatæ, in cineres redactæ sunt: sed ibi quoq; tam crebræ tamq; uehementes quandoq; sunt, ubi lamiarũ nec potentia nec nomen cognita sunt. Effectus autem non debet ascribi causæ, qua remota, idem nihilominus contingit. l. cõditionibus pupillus, in pr. D. de cõdict. & dem. argumẽto l. antep. D. ex quib. causis maior. Cessaute enim causa, necessariò quoq; cessat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neq; per se neq; per alium hæc efficere: sed alium absque illis, hoc est uel Deum ἀμεσῶς, uel diabolum, summi & omnipotẽtis Dei permissu: profectò nec æquũ est, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi pœna sit, ubi noxa non est. l. sancimus. C. de pœn. Satis est ut unusquisq; ex suo admisso sorti subijciatur. Cũ uerò natura sit impossibile, ut non modò lamiæ,

Expo. doct. id non quod nitur. Aut str. ca prin.

l. ad quam de iur. c. cũ ent. de

l. in ca D. de cur.

l. crim ternam de pœn.

miæ,ſed & reliqui homines eiuſmodi rerũ cauſæ ſint efficientes: noſtrũ ſanè non eſt, in præiudiciũ alterius id eſſe poſsibile defendere. Neq; uerò de iure quid eſt poſsibile, quod natura ſit impoſsibile. l.1.gl. l.filius.D.de cõdit. inſtit. Et nihil eſt certius,quàm defectum potentiæ nõ ſolùm actũ,ſed etiá actus præſumptionẽ impedire.Quam etiá ob rem nõ quæ quis aut uoluiſſe dicitur,aut potuiſſe,ꝓbatur,attendunt iudices: ſed ea quæ quis cõmiſiſſe & feciſſe demõſtratur,quæq; per naturã rerũ tam in poteſtatem q̃ uoluntatem hominis cadunt. Quod adeò uerũ eſt, ut etſi quis uel ſpontè uel aliter cõfiteretur delictum, quod aut ſimpliciter cõmittere nõ potuit,aut certis de cauſis naturaliter cõmiſiſſe nõ uidetur:tamen ex eo puniri nequeat.Confeſsionem enim & uerũ & poſsibile continere debere, ſuprà docuimus. l. inde Neratius. D. ad l. Aquil. c.fin.de confeſſ.in 6. & ibi gl. l.1. C.de confeſſ. ibi Bal. Et Angelus conſ.116.uol.4.refert, mulierem quandam confeſſam,ſe marito uenenum propinaſſe, ex eoq; illũ interijſſe, ex tali confeſsione cõdemnari nõ debere: quia iudicio medicorum non erãt lethalia pharmaca, quæ ſe dediſſe confitebatur.Anno quoque 1563, uiderunt filij mei Patauij puerum rapientem in foro poma ab inuita muliere, leuiter uirga in dorſo percuſſum, ſtatim concidiſſe mortuum. Non tamen uerisimile erat,ex eo mortuum.difficillimum namque medicis uidebatur. Impoſsibilium autem & ualde difficilium idem propemodum eſt in iure iudicium. l.apud Iulianum. ſ.conſtat. D.de leg.1. Quod etiam ad lamiarum ſpectat patrociniũ. Vt enim fieri poſſe per eas concedamus, quæ poſſe creduntur: quid tamen ijs ipſis homini eſſe poſſet difficilius? Vix igitur etiam uero ſunt ſimilia. At quod ueriſimile non eſt,attendi non debet. c.quia ueriſimile. de Præſumpt. l.fin. in prin.D.quod metus cauſa.

Adhæc quum de cauſa calamitatũ earum, quas lamijs impingimus,certò non conſtet,hoc unũ miſeras etiam excuſaret, quòd multiplices ac uariæ earum poſsint eſſe occaſiones & cauſæ. Effectus enim qui multiplici ex cauſa colligi poteſt,iuſtiori ſemper aſcribitur. c.eſtote, de reg.Iur. in antiq. Nec in dubio delictum omnino præſumitur.l.1.C.ad l.Cornel.de ſicar.Iam uerò cum & de remota conſtet, & de propinqua, quæ propriè cauſæ appellatione continetur, non ſolùm innocentes affligerẽtur reſpectu nocentis, quo nihil eſt periculoſius (l.fin.infr. C.de his qui latr. l.prægnantis. D.de pœn.)ſed ipſi quoq; Deo ſummam iniuriam inferremus, ſi manũ eius nõ agnoſceremus:hoc eſt,ſi quæ nobis uel ad pœnam, uel ad probationẽ, uel ad monitionem immittit, ea uel ab alio quàm ipſo, uel ob alias cauſas q̃ legitimas, uel per alia media quàm quib. à mundi primordijs uſus fuit, proficiſci, & nobis imponi crederemus.

Cauſæ finales calamitatum quæ Lamijs imputantur. c. catero. de homicid.gl.1. & Panor.

Iniuria Deo quomodo fit.

Non obſtat igitur l.eorũ.nec l.multi. C. de maleficis & mathematicis. nec earum auctoribus Diuo Conſtantino Conſtãtioq; fit iniuria, licet alioquin legum emendationem ſummè uitandam eſſe non negemus, l.præcipimus. infr. C.de appellat. Nam ceſſante ratione legis, ceſſat lex. l.quod dictum.D.de pact. l.adigere. ſ.quamuis. D. de Iur. patron. Ratio enim eſt anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c.ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationẽ accipit. l.cum pater.ſ.dulciſsimis.D.de leg.2.Doctores ibi. In l.multi,dicitur,multos artibus magicis elementa turbare,uitam inſontium labefactare, manes accire poſſe. In l.eorũ,

Bart.Cõſ.6.

Ratio anima legis.

dicitur, maleficos, morbos, imbres, grandines, uentos & remouere posse, & auertere: nec eos esse puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, sed eos qui ad finem mali. Bart. & Salyc. in sum. Atqui iam & ratione, & experientia, & auctoritate probatũ est, nihil istorũ uerè per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi uidetur lex. gl. ord. in l. 1. in uerb. Prouidentia. D. de legit. tut. & in l. qua ratione. §. literæ. uerb. Directam. D. de acq. rer. dom. Rationes autem non leues, quòd tempestates & aërem commouere non possint Lamiæ, Libro 3. cap. 16. adduximus.

Leges de maleficis an locũ habeant.

Experientiam suprà attigimus, nec certiorem habere possumus, quàm è Libro quarto, quem ex meris propè composuimus exemplis eorum qui cùm uel dæmoniacis, uel naturalibus morbis ac uitijs laborarent, maleficio tamen Lamiarum affecti credebãtur. Sed & illa clarissima est, quòd quæ posse uidentur inducere & accire, nulla ui remouere possint, atque abigere: quemadmodum etiam nec magi infames quidem ualuêre, id quod suprà in Pharaonis magis notauimus, qui nec ranas nec cyniphes pellere, nec cauere sibi potuerunt, quin ulceribus affecti, suarum artiũ uanitatem detegerẽt. Vt enim facere uidetur, qui cum possit, non prohibet, l. adigere, in prin. D. de Iur. patr. ubi gl. ita non facere, qui cum uelit, non potest. Per spiritũ Dei nõ poterant. Quòd si per ipsos stetisset quo minus abigerent, potuisse nõ inficiarentur. Idem hoc est, aliquem posse, uel stare per ipsum quo minus possit.

Lib. 2. cap. 8. Exod. 9.

l. si bonæ fidei. D. de nox.

Restat autoritas, quã habemus maximam ex concilio Ancyrensi, 26. q. 5. c. episcopi. nec minorem à sanctis patribus eorumq; canonibus. 26. quæst. 2. c. illos. c. ex tuarũ. c. fin. ext. de Sort. ubi Glossæ, & Doctores: qui omnes expressè testantur, hæreticum esse, qui credat huiusmodi per magos ac sortilegos fieri posse. 26. quæst. 4. c. igitur. & c. accusatus. §. planè. de hæretic. in 6. quia tribuit creaturæ, quod uni soliq; Deo conuenit. 26. quæst. 2. c. qui sine Saluatore. Ioan. And. in rub. ext. de Sort. & c. 1. eod. Panor. Andr. Sic. in cons. 55. Oldr. in cons. 210. Quæ cum ita sint, legum illarum uerba non eò sunt torquenda, quasi Christianus Imperator, uel ipse crediderit, uel alios credere uoluerit, eiusmodi siue miracula siue calamitates ab hominibus per malas magicásue artes edi ac perfici: sed ita potius accipiẽda, quasi desumpta & scripta ex opinione uulgi, & secundum communem loquendi formam: quam quidem obseruant & retinent plerumque legum latores. Id quod ex l. nullus. eod. tit. alijsq; ll. optimè patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l. uni. C. de inoff. dot. Quanquam si authoritatem spectemus, quis est qui ambigat, in hoc negocio iuri diuino summam tribuendam & fidem & reuerentiam? In causis enim definiendis, ijs præsertim quæ spectant ad animum, cuiusmodi nostra est, dicta Patrum & Canonum, legibus sunt præferenda. Panor. in c. super illa. de secundis nuptijs. neq; leges ipsæ dedignantur sacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud proprium episc. in fine.

Leges h opinion gẽ scripta

Cęterùm aduersus ea quæ diximus pro defensione duarum istarum ll. instabunt fortasis & Molitor & alij, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ ll. exprimunt, aut posse aut efficere concedatur, cupere tamen & uelle efficere: eadem autem seueritate uoluntatem sceleris, qua exitum, esse puniẽdum. l. quisquis, in prin. D. ad l. Iul. maiest. l. si quis non dicam. C. de episcop. & cleric. Illud uerò primum exceptio-

Voluntas miarum

ceptione clariſsima poſſem elidere, quòd nullam aliam ob cauſam miſeras & inſontes anus uel capi uel plecti fateantur oportet, quàm quòd eiuſmodi quid uel feciſſe uel procuraſſe credantur: alioquin proprio ſe iugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modò condemnari, ſed etiam torqueri poſſent. Secundò reſpondeo, illam iuris regulam, In maleficijs uoluntatem ſpectari, non euentum, l. diuus. D. ad l. Corn. de ſicar. præterquam quòd uarias habeat limitationes, hic quoque non adduci poſſe. Eſt enim uoluntas illa, potẽtia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere poteſt: & id facit demum, quod fieri per ipſum poteſt. Vnde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria eſſe, delinquere, uel delictum attentare. dictis ll. ll. is qui cum telo. C. de ſicarijs. Lamias uerò noſtras hęc non poſſe, ſæpe multumq́; demonſtrauimus. Itaq; nec facere quid eiuſcemodi (defectus enim potentię impedit actum) nec uelle cenſendum eſt. Neque uerò quis id uelle uidetur, quod non poteſt. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. ſi tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cum à nobis. de ſentent. excom. Quæ igitur horum facinorum uolũtas in Lamias cadit, ſi modò uoluntas iudicanda ſit, non niſi uana eſſe poteſt & debet. Inanis enim eſt uoluntas, niſi facultas adſit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. hær. & ibi notat Alex. l. pater Seuerinam, in prin. D. de cond. & demonſt. Nihilq́ue eſt aliud quàm uel puerilis animi perſuaſio, uel fallax opinio, uel ſimplex deſtinatio, quæ in uiuentium actionibus ſola nihil efficit. l. ſi nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantùm, qua cùm nihil ſit liberius, eius nemo pœnam patitur. l. cogitationis. D. de pœnis. c. cogitationis. diſtin. 1. de pœnit. l. ſi fugitiuus. l. ſæpe, in fin. de uerb. ſig. d. l. inficiando, in prin. de furt. Propoſitum enim in mente retentum, nihil operatur aut in publicum, aut in priuatũ alicuius detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorum quorumlibet impunita manet, quæ quis & aggredi & perficere poteſt. Bald. in l. non ideo minus. C. de accuſat. cùm ſuis terminis contenta eſt. c. cogitatio non meretur, diſtin. 1. de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impoſsibiles ſunt, & in nullius hominis poteſtatem cadere poſſunt? Enimuerò huiuſmodi cogitationes ac deſideria non hominis ſani, ſed amentis reuera ſunt. Sanæ mentis uoluntas, rei poſsibilis eſt uoluntas. In ea paria ſunt, nolle, & non poſſe. l. 3. C. de hær. inſtit. l. 1. §. uſus. D. de procur. Amens autem & ratione caret, & uoluntate. Itaq; nec dolus in eo præſumi, nec culpa quidem ei qui ſuæ mentis non eſt, imputari poteſt. l. ſed etſi. §. 1. D. ad l. Aqu. Lamijs autem noſtris tum ætatem decrepitam, tum ex miſeria deſperationem, tum phantaſiæ uitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecêre, nec potuêre, feciſſe tamen ſe confiteantur, ſeq́; ipſas in apertam præcipitent ſua ſponte mortem. Quòd nemo ſanus, quantumuis fortis, unquam fecerit: quia uoluntas eius talis eſt, qualis eſſe debet. Eſt autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furioſorum illud eſt, amentium, ac infantium. His nullum omnino delictũ imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de ſic. Non ſi committant quod perduellionis & maieſtatis rei. l. famoſi. D. ad l. Iul. maieſtatis. Cur ita? quia iudicio carent: hoc eſt, ea uoluntate quę in maleficijs ſpectatur & punitur. l. qui

Lamiæ confitentes ea quæ ſibi imponuntur, amentes ſunt.

Bald in l. 1. col. 5. C. de ſacr. eccl. Ariſtot. in Ethic.

iniuriæ. l. fin. l. uerum est. D. de furt. Quam etiam ob causam ut maximè Lamiæ nostræ possint quæ facere creduntur, & faciant quę posse dicuntur: nihilo tamen magis puniri possent, quàm illi: quia non minus illa uoluntate carent malefaciendi, quę pœnam meretur in maleficijs tantùm, dictis ll. l. si seruus, §. etsi puerũ. D. ad l. Aquil. l. si quis testamentum, in fin. D. de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Veruntamen, quoniam initium cuiusq; rei spectãdum est, l. Pomponius. D. de neg. gest. & causa: nodus hic alter inijcietur, originem scilicet & causam huius siue uitiatæ uoluntatis, siue amentiæ attendi. Nam etsi necessitatis esse uideatur, tamẽ ab initio uoluntatis fuit. Deo etenim relicto, cum diabolo contraxêre, eumq; secutæ sunt lamiæ, deuiantes à tramite Catholicæ religionis: quod non solùm hæreticũ est, l. 2. in fin. C. de hæret. & Manich. sed apostaticum etiam, l. 3. in princ. C. de apostat. Denique delictis semper obligatio naturalis inest ex tacito cõsensu delinquentis: quia delinquẽdo, ipso facto sequenti pœnæ consentire, ad eamq; se obligare uidetur. gl. in l. 1. §. fin. D. de postul. & in l. si seruus. D. qui not. inf. l. Impp. D. de iure fis. uers. tu huic pœnę te subdidisti. Et sanè nulla potest misellis alia imputari culpa, nullaq; iustior earum puniendarũ causa uel à Grillando uel à Molitore uel ab alijs Iureconsultis assignatur. Atqui rationibus innumeris ostendere possem, contractum ac fœdus hoc nullum esse: itaq; nihil in alterutram partem operari posse, nihilq; huc facere regulam, unjuscuiusq; contractus initium spectandum esse, & causam. l. si procuratorem, in prin. ff. mandati. l. 1. §. non solum. depos. l. si tamen. ad Maced. Ac primò quidem ratione personarum: quia inter quos nulla est communio, inter eos quoque nullum potest esse ius, nullus naturaliter contractus. Ratione rerũ: quia quæ dari fieriue nec de iure nec naturaliter possunt, eorum nulla penitus est obligatio. Ratione conditionis adiectæ stipulationi, pactóue: quia nec in stipulantium est potestate, nec ita in casu posita ut natura sit possibilis. Ratione formæ: quia nõ ea fit quæ dat esse rei, cuiusq; omissio uitiat actum. Ratione dissensus: quia semper & de alio & aliter sentit dæmon, quàm homo. Postremò non nisi imaginarium est uniuersum negocium. Quæ autem in spiritu tantùm fiunt, eorum per testes ueros ac certos, hoc est oculatos, non potest haberi ueritas. Itaq; fœderis huiusmodi noticiam per experientiam, & ex facto consequi nequimus. Eorum enim quæ non apparent, quæũ non sunt, nulla qualitas est. l. eius qui in prouincia, §. D. si cert. pet. l. fin. D. pro soc. Cæterùm quoniam non id solum Libro tertio satis declaratum est: sed etiam ipsas aniculas, quæ plerunque lamiæ dicuntur, dolo circumuentas, ui coactas, metu compulsas, errore inductas, ignorantia deceptas in hãc credulitatis temeritatem incidisse: profectò nec hoc objici miseris poterit, quod in contractibus attenditur, quæ ab initio sunt uoluntatis, ex pòst facto fiunt necessitatis. l. sicut. C. de act. & oblig. nec illud quod in hæresi, delictum hoc sola uoluntate, & in mente committi. c. excommunicamus. §. credentes. de hæret. Bald. in l. si quis non dicam. C. de episc. & cler. & alij doctores. Nam ubi nullus est contractus, ibi nec contractus initium: ubi uerò dolus, uis, metus, error, ignorantia, ibi neque uoluntas, ut dixi suprà, neque consensus esse potest: quare nec hæreseos, nec alterius delicti, quod à solo animo pendet, suspicio, aut pœna.

Fœdus inter dæmonem & lamias nullũ.

Sunt

Sunt enim ea omnia uoluntati consensuiq; contraria: in primis dolus ac uis.l.& eleganter.D.de dolo,l.in causæ.§.1.de minor. l.4.de reg.iur. l.1.qd metus causa. ibi: Propter necessitatē contrariam uoluntati. Labeo enim dolum esse definit, calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumueniendum,fallendum,decipiendum alterum.l.1.§.1.D.de dolo. Quid autem ad hæc tria grauius efficaciusque lamijs simplicib.accidere potest, quàm dæmonis tentatio? cui lib.Primo docuimus nec uoluntatem deesse,ut totum orbem terrarum seducat:neq; diligentiam, quia alium actum non habet: neq; technas artesq; quibus circumuenire, fallere,decipere non modò fœminam,sed cōstantissimum prudentissimumq; quemque hominum potest. 3.Sent.dist.19. q.3. num.22.23. uerba S.Bonauenturæ. His illum nostris mulierculis imponere, mentémque earum capere, tum Canones docent,tum liber tertius:partim intrinsecus,cū mala pro bonis, bona pro malis proponit, suadetque miris & inuisibilibus (ut D.Augustinus ait) modis, per illam substantiam suorum corporum,miserrimarum corpora non sentientium penetrando, seq; cogitationibus earum miscendo: partim uerò extrinsecus,cum per imaginum simulandarum callidam operationem, ut idem inquit,se coram illis in angelum lucis transformat,& Deum mentitur. Quare quomodo sæpe homo hominē dolo inducit ad aliquid instituendum,quod alioquin ne cogitaret quidem:ita mirum nō est,inquit Grillandus, ut mulier ex se pudica, dæmonū tentationibus ad eam quam alioquin odit,delabatur impudicitiam. Illecebras enim omnes & intus suggerunt, & foris ostentant, ut in Libro primo demonstrauimus.

Dolus.

Apoc.12. Pet.5. Ephes.6. Matth. lib.1.

Gen.3.

1.5.epist. lamijs.

diuin. & s. spirit. & ca.c.28. 4.c.sci- m.

Sim- lib.2.q.3. ysiopi. Cor.11.

de sorti §. nu.5.

Veniamus ad uim,quæ maioris rei impetus est,qui repelli non potest.l.2. D.quod metus causa. Quid autem dæmonis impetu uiolētius? quo cum repentinos & extraordinarios animæ infligat excessus, ut inquit Tertullianus,primùm mentem harum mulierculārum ita subiugat,captiuamq; ducit, teste concilio Ancyrano, & D.Augustino, ut credāt ei quod nec est, nec esse potest. deinde corpus uniuersum ita obsidet,ut cōtra corporis naturam moueatur: deniq; linguam earum sic occupat,ut non nisi quando uult ipse, nec aliud quàm quod ipsi placet, eloqui possint. Suppetit illis,ait Tertullianus, ad utramque substantiam hominis lædēdam subtilitas & tenuitas sua multū spiritualibus uiribus, quas uel eo magis attendere debemus in hac quæstione, quòd & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareant, eodem teste in Apologet.cont.gent.c.22. Proinde neque culpa sua,neque uolentibus hæc accidunt, quæ uel in mente, uel ope corporis,uel in lingua committuntur.Primùm enim,cui uolenti fit uis ac iniuria? deinde quis ui resistere potest? l. ex conducto. §.1. V. Seruius. D. lati. Deniq; qua custodia consequi posset hominum quisquam,ne damnum iniuria dari possit? l.sed de damno.d.tit. l.si ea.de act.empti.

Vis.

d.q.26. De ciuit. Dei lib.2.c.10.

l.1.§.filij.de iniurijs.l.cū donationis. C.de trāsact.

Tertium erat metus: qui quid aliud est, quàm instantis uel futuri periculi causa, mentis trepidatio? l.1. D.quod metus. At suprà docuimus,ea omnia quorum metus meritò & in homine constantissimo cadat,l.6.d.tit.pericula,cruciatum corporis, mortem & uiolentam & naturalem, l.interpositam. de transact.partim reuera miseris aniculis dæmonem intentare ac minari, partim ipsis etiam captis ac circūscriptis earum mentibus,ut ait Tertullia-

Metus.

nus, tanto errore obijcere ac inferre, ut cum eorum omnium sibi potestatem esse fingat, eas facilè quiduis uideri facere ac pati cogat. Nam & præsentia mala quibus premũtur ac exercentur, paupertatem, odia hominum, calamitates, uel se mentitur immisisse, uel etiam Deo permittente immittit, uel ita delusis earum sensibus imprimit, ut licet nihil eorum patiantur, tamen quasi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum ostentãs, aut successuum meliorum spem inijciens, fidem ac obsequium misellis extorqueat. Hic est certè illatus timor. l. metum autem. d. tt. Enimuerò quoscunque superat dæmon, per mœrorem superat, teste Chrysostomo lib. 3. de Prouident. Timor autem, & tristicia quædam est. Omnes enim ex malo æquè timemus, si immineat, ut affuturum: & dolemus, si præsens iam sit, & lædat. Nam quod lædit, naturæ contrarium, ac uoluntati est. Quicquid autem fit occasione alicuius inuoluntarij, inuoluntarium & est & dicitur l. qui leuandæ. D. ad l. Rhod. Hoc est, propter quod credulitatis temeritatem in lamijs perfectæ uoluntati nequimus imputare.

7. Ethic. Aristot.

Error. Restat error & ignorantia. Clarum autem est, errantis nullam esse uoluntatem, & ignorantis nullum consensum. l. si per errorem. de iurisd. omniũ iud. l. sed hoc. D. de publ. & rect. Quin & hunc inuito similem esse, l. qui potest. §. 1. de reg. iur. & furioso, l. si à furioso. D. si cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictum est suprà. In lamijs autem nostris, error mentis ac cæcitas uoluntatis primùm à morbo pendet naturæ, cuius factum æquo animo ferendũ est, l. in summa. §. apud. de aqua plu. arc. Melancholicis enim morbis tam grauiter omnes plerunque uexari, nos Libro tertio, & Alciatus suprà

Cap. 5. 6.

singulari capite, docuimus, ut nec apprehẽdere, nec dijudicare quicquam rectè possint, multo minus eligere, quodq; electionem consequitur uelle, quod omnino liberum denotat arbitrium, l. fideicommissa. §. quãquam. de leg. 3. Tanto maius mentis uitium est quod patiuntur, quàm amoris furor: quo tamen nihil esse uehemẽtius, dicitur in Aut. quib. mod. eff. leg. §. illud quoq; minusq; puniendũ. Secundò, in tantam mentis alienationẽ inciduntdiaboli ludibrijs, quib. diximus & mentẽ earum capi, ut nesciant quid agant, & oculos perstringi, ut scilicet uideant credãtq; quod non est. Adeò facti quoque nõ alieni modò, uerùm etiam sui, quod mirum est, probabili certaq; laborãt ignorantia, quo magis diuini iuris ignorantiam in ijs præsumẽdam & excusandam censeo. Nam si corruptum sensum omnib. animantibus communem habent, si deprauatam phantasiam & apprehẽsionem, si diaboli tũ internis tũ exteris fit ludificationibus, ut idipsum quod & agũt, & uelle uidentur, nesciant: quî uel intelligẽt, quale sit id ipsum, in quo consentiunt: uel dijudicare poterunt, faciendum sit, an secus? Adhęc ut nec morbus uitiatæ rationis, nec tantę fraudes quãtas adhibet dæmon interueniant: fit quandoque per neglectã diuini iuris ac sermonis tum promulgationẽ, tum interpretationem, eorumque culpam ad quos eæ pertinent, ut in hanc credulitatis temeritatẽ incidant: nonnunquam ætatis infirmitate: semper autem sexus tum imprudẽtia, tum imbecillitate: cui propter eas causas quas Libro tertio retuli, specialiter indulgeri & faueri, suprà singulari capite docuimus, præterquam quòd generaliter deceptis subueniatur, l. & primo. §. uerba. ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. caus. maior.

Lib. 4. cap. 20.

Ignorantia facti prodest in lamijs.

Cap. 5. Lib. 4. cap. 20.

Nunc

Nunc igitur satis arbitror constare, in animum harum mulierculaṙ delictum omnino, quod in sola mẽte consistit, ac uoluntate, nulla ratione cadere posse: nec eandem earum in fide rationem esse, quam aut hæreticorum, aut apostatarum. Hæreticũ enim schisma facere, & pertinaciam uoluntatis, suprà docuimus: apostatã uerò sponta nea ac uolũtaria animi malicia reddit.

Quæcunque uerò iam summatim diximus, eò recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo committere, & uoluntate facere uolunt, potius in mẽte pati, quàm facere, uideamus. Nihil enim agit in seipsum. l. ille à quo. §. tempestiuum. D. ad Trebell. Nihil autẽ magis differt inter se, quàm agens & patiẽs. l. Vranius. D. de fideiuss. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare commiseratione potius quàm pœna enormi dignæ sunt, omniq; potius auxilio, quod dolũ, uim, metum passis, furiosis, deceptis, ignorantibus, impotentibus aut ipso iure competit, aut ratione suadente tribuitur. Neque uerò pœna pœnæ potest esse, nec afflictionẽ afflicto addere debemus. l. nauis onustæ. §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. de cler. ægrotan. §. quod si uis fluminis. Instit. de rer. diuis. & 7. q. 1. c. cum percussio.

Atque hæc sanè naturalis est ratio, cur neque furiosi, neq; phrenetici puniendi sint ex aliquo delicto, quòd satis suo furore torqueantur, & sua calamitate puniantur. l. diuus. D. de offic. præs. l. pœna. §. sanè. D. ad l. Pomp. de parric. Itaq; fati ut illos, sic & nostras, infœlicitas excusat. Animo enim illi ac rationis ui destituti sunt, nec ferè ullum habent aut sanæ mẽtis aut perfectæ uoluntatis consensum, ut satis est superq; dictũ. l. 2. C. de contrah. empt. Atqui neque delictum sine consensu potest committi, ac proposito. l. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dic. neq; iniuria inferri sine animo iniuriandi. l. illud. §. sanè. D. de iniur. Ergo nullo modo ex delicto uel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neq; leges suis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de sicar. nullo modo ob parricidium commissum culeo insuuntur. d. l. pœna. §. fin. nullo modo inferunt iniuriam, sed etiam patiuntur. d. §. sanè. nullo modo tenentur Aquilia, ob damnum datum. l. sed etsi quemcunq;. §. igitur iniuriã. ff. ad l. Aquil. nullo modo eorum factis leges uel præmiũ uel pœnam proponunt: sed pro talibus habent, ac si fortuita sint, in quib. nullius spectari possit hominis uel deliberatio, uel actio, uel conscientia. l. fin. in fin. ff. de adminis. tutor. At & nostras, de quibus agimus, animo (sine quo delinqui, usucapi, possideri nequit) itẽ mente, uoluntate, ratione, cõsensu, deliberatione, βουλήσει, consilio carere, iam ad nauseam ostendimus. Quid igitur grauius delinquunt, quàm furiosi, quàm phrenetici, quàm dormiẽtes, qui illis æquiparantur? c. maiores. §. si. ext. de bapt. Neque profectò absimiles sunt nostrarũ mulierculaṙ actiones, seu potius passiones, illis dormientium, quas Bart. in l. ut uim. ff. de iust. & iur. recensẽt, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de ijs qui de nocte surg. hom. com mis. Et tamen ille legum Coryphæus, talia commissa rectè excusat, tãquam ea hominis peracta operatione, quæ sensu, quæ uoluntate careat. Dd. l. pœna. ff. ad l. Pomp. de parr. non secus atque à furiosis ac insipidis patrata. l. fluminũ. §. uitium. ff. de dam. infect. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Cur ergo nostræ, quarum similis est ratio, magis peccẽt illis qui dicuntur non peccare? gl. in c. testamentum. 6. dist. Quid magis illarum urgetur confessio, quàm furiosorum, quibus calamitate non pares, sed

superiores sunt: cum tamen illorũ confessio nulla sit: uti probauimus ex l. in negocijs. D. de reg. iur. l. 2. §. furiosus. D. de iur. codicil. c. fin. ext. de successionibus ab intestato.

Nisi forte replicent, eas pro meritis uoluntatum diuino iudicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipiẽtibus eas præuaricatoribus angelis, ut ait D. Augustinus lib. 2. de doct. Christ. c. 23. Atqui fateor, diuinã insticiã generaliter hominis meritum præsupponere, diuerso tamen effectu: quia sanctis afflictiones, post peccatorum remissionem, certamina sunt, & exercitationes, ut probẽtur: reprobis, sine remissione supplicia, pœnæq; inimicitiæ. Itaque non solùm improbi & in corpore & in anima affliguntur, sed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex uirga Dei flagellantis aliquem, præsumẽdum statim est facinus aliquod eius, quod etiam ab hominibus puniri debeat. Nam ea ratione dæmoniacos quosque maiori pœna esse aggrauandos à magistratu diceremus. Sed illa sibi relinquenda esse, uel uno hoc innuit Deus, quòd ipse puniat ac exerceat eos. Quod enim à magistratu puniri uult, id ipse uicissim illi detegit & relinquit, cuius opera sunt misericordia & iudiciũ. Etenim cùm tribus tantùm modis peccare possimus, quorũ Primus cõplectitur omnem interiorem motum ac conceptum in intelligentia uel affectibus, etiamsi uoluntas non consentiat: Secundus tum incidit, quoties uoluntas cum motibus & affectibus consentit: Tertius, quoties re exequi conamur, quod cogitamus & uolumus: magistratus non ulterius procedit ad animum aut uoluntatem puniendam, quàm si emerserit & consistet: Deus autem in illa secretiora, inq; animum ipsum ac cogitationem hominis animaduertit. Ea enim solus Deus cognoscit. In Clement. exiui. §. quamuis. de uerb. signif. Scrutator enim cordium ac renum est: & tota intelligẽtia, tota anima, toto corde uult à nobis diligi. Nos uerò animum probamus uerbi factiue præsumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. diuus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de sup. leg. l. reprehendenda. C. de institutionibus & substitutionibus. Neque iudex uel uoluntatem uel maleficium punire potest, nisi consideret prius, & habeat factum quod animo metitur. Alber. in l. aut facta, uers. qualitate. de pœn. Breuiter, non nisi externa inter homines puniuntur: Per ea interna probantur. l. fin. infrà. C. de sicar. & passim Dd.

Augustinus lib. 2. de Pecc. mort. & remiss. c. 33.

Iob. 23.

Magistratus in quæ animaduertat.

Quæ Deus sibi reseruauit puniendã

Sed illud etiã omittendum non est, etiamsi uim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere posse quod pati miseras uidemus: nec ex eo quod nõ uoluntate faciũt, & animi iudicio, sed ex ipso præcedenti delicto puniendas esse. l. nec timorem. D. quod metus causa. Quin cum dæmon etiam nihil eiusmodi rectè possit inferre sicut magistratus, l. 3. d. tit. uers. succurrendum illis esse potius, ex eo uidetur. Nam & contra dæmonis dolos officiũ sacerdotum sancti Patres in concilio Ancyrano requisiuêre, ut probent ea omnia esse falsa, quæ miseris persuadet: tum etiam singulorum Christianorum, ut cõmonefaciant se inuicem de tanti hostis fraudibus & potentia ac profunditatibus, ut uocantur in Apoc. c. 2. Contra uim autem habemus in primis panopliam Christianã, quam suprà descripsimus Lib. 5. cap. 1. 28. dein uerò preces & obsecrationes tum publicas, quib. Deus moueri se cõfirmat, tum priuatas. Multum enim ualet oratio iusti, & oratio humilis penetrat cœlos. Contra morbum, medicorũ opera adhibetur, qui post-

Quemlamis [illegible] restituen. 26. q. 5. c. epiſcopi.

Coloſſ. 2. Epheſ. 6.

1. Tim. 2. Matth. Iacobi 5. Eccleſ. 38. Vide ſup. lib. 5. cap.

postquam unxerunt afflictas, hoc est, postquam adhibuerunt ea quæ oportet, commendant eas Deo, sicut præcipit D. Augustinus. Oratio fidei saluabit infirmum, hoc est S. Iacobi consilium. Contra metum diligens ad tolerantiam & constãtiam admonitio, ut resistamus diabolo iuuabit: quemadmodum Libro 5. c. 20. præscripsimus. Contra errorem prædicandus sermo, instandum tempestiuè, intempestiuè, arguendum cum omni lenitate & doctrina. Semper autẽ orandus est Deus, ut ipse intellectum earum muliercularum aperiat, cum proficiscuntur in Emaus: hoc est, cum in hos errores animi iudicijque delabuntur. Contra ignorantiam autem, magistratus officium postulandum, ut pastorum somnolentiam excutiat: ut quo tales oues & debiliores sunt, & incautæ magis propter ætatem deliram, & sexum fœmineum: hoc diligentius ac melius ijs caueant à lupis, easq; instruant de insidijs eorum. Hac demum ratione in integrum restituendæ sunt.

Etsi quoq; nec assidua spiritualium astutiarum tentatio, nec tanti aduersarij ineuitabilis impetus, nec tam iustus metus, nec tantum corporis mentisq; uitium miseras omni uoluntatis culpa liberaret, licet uel hæresi uel apostasia laborare concederẽ: unica tamẽ aut ætatis infirmitas, aut sexus simplicitas, uel id ipsum præstaret illis, uel pœnã certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorantia quadã, imperitia, uel simplicitate, an uerò dolo, malicia, pertinaciaq; delinquat: ut ijs perspectis, officio iudicis pœnæ temperentur. l. respiciendũ. l. aut facta. D. de pœn. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. 1. §. diuus. l. in lege Cornelia. D. ad legem Corneliã de sicarijs. l. penult. D. ad legem Pompeiã de parr. Quarum autem fœminarum causam agimus, secundum plerunq; senectutis gradum, & eam attigère partẽ, quę decrepita dicitur & est. l. 3. §. ignoscitur. D. ad Sylon. & c. ult. distin. 80. &c. quæ & ipsa morbus est, ut Menander ait, & ferè semper cum animi delirio & iudicij lapsu naturaliter coniuncta est. Itaq; remouetur à republica gerenda, honoratur tamẽ. tit. C. qui se ætat. excus. l. maiores. l. semper, in princ. de iur. immun. l. non tamen, in princ. de mun. & hon. & in criminib. pœnæ relaxationem & ueniam meretur, ut quos premit, eos & culpæ suspicione liberet. d. §. ignoscitur. & tormentis eximat. Bart. in d. l. & in l. de minore, in prin. de quæst. Angel. in tractatu Maleficiorum. gl. fama publica. uers. quęro quę. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst. Anus autẽ nostræ non modò tum delirant, cum uiri, hoc est, in secundo ac extremo senectutis gradu: sed etiam quia mulieres sunt, magis repuerascunt: uel certè non minus in primo, quàm uiri in secundo & ultimo. Primùm igitur uix est, ut crimen in mẽte ac uoluntate magis committãt, quàm pueri, quique iudicio animi destituti sunt. Deinde uerò, ut tantum fauoris ac excusationis, ætatis lapsus nõ præstet: propter eum tamen nec torqueri debent, ut nunc fit: nec ea pœna affici, qua pessimus quilibet mulctatur.

Quod etiam ad sexum pertinet, cuius, ut Libro 3. diximus, tanta est tum simplicitas tum lubricitas, ut in eodẽ grauius peccet uir quàm mulier. l. in multis. de stat. hom. 32. q. 6. c. indignã tur. & c. seq. c. forus. de uerb. sig. Itaq; leniorem etiam meretur pœnã: ut in adulterijs, uir ut sacrilegus punitur. l. quãuis adulterij. C. ad l. Iul. de adult. fœmina castigata uel mulieribus incarceranda datur, uel in monasterium

Sexus. cap. 6.

condemnatur ad bienniũ. ext. de testam. c. Rainutius. & Auth. sed hodie. quæ est C. de offic. ciuil. iud. & Nou. ut nulli iudic. §. adulteram uerò. §. necessarium. Aut. sed nouo iure. quæ est l. quamuis. C. ad l. Iul. de adulter. sed & in crimine maiestatis: subuenitur enim simplicitati & ignorantiæ. l. 3. de iur. & fact. ignor. l. iuris ignorantia. C. qui admitti. Dd. & Bartolus in l. si qs id quod de iurisdict. omnium iudic. latissimè docent, quomodo propter ætatem & sexum muliebrem doli præsumptio cesset, etiamsi in iure ciuili errent. Alex. cons. 103. uol. 1. Cepol. cons. 21. col. 6. & cons. 24. Bald. in l. error. C. de iur. & fact. ignor.

Nec obstat hisce fauorib. ætatis ac sexus, primùm quòd longè grauius sit æternam quàm tẽporalem offendere maiestatem, l. hi qui sanctam. C. de hæred. Aut. garazos. c. ubicunq;. de pœn. Secundò, quòd eam ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur ratio in hæresi. Dd. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. Canonistæ in c. uergentis. de hær. in antiq. & in c. tum secundum leges. eod. tit. lib. 6. Tertiò, quòd in crimine maleficiorum ac sortilegiorũ specialiter excipiãtur. l. etsi excepta. C. de malef. & math. quia in ijs omnes sine exceptione torqueri, notat Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst. Nam ut à posteriori incipiã, magis ac ueneficis hic aduocatus nõ sum: sed delusis lamijs, quas multũ tum à magis infamibus, tum à ueneficis distare declarauí Lib. 3. Ad alterum primò respondeo, quòd illi textus specialem prærogatiuã sexus & ætatis limitant tantùm, quoad torturam, ut & in crimine læsæ maiestatis, l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. nõ etiam causam criminũ. Semper enim hoc manet, qui iudicio animi caret, eũ malè facere non posse. Secundò, respondeo, satis magnum inter lamias & hæreticas esse discrimen, quod singulari capite demonstrauimus. Demum cum Oldrado dico, quòd etiam in his quæ formaliter, ac secundum leges canones q; non sunt hæretica, licet hæresim sapiant, detrahendum sit ob eam quam diximus mulierum simplicitatem & lubricitatẽ. l. 1. C. de iur. & fact. ignor. l. ult. §. fin. de iur. delib. l. pen. de his quæ sibi ascr. Et hoc, etiãsi in articulo fidei errent, ut idiotæ ac rustici. Sufficit enim ijs, ut loquuntur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaq; quadam errorem suum defendant. Bald. in l. error. C. de iur. & fact. ign. Atque hac etiam ratione prima cadit obiectio. Quanquam ut grauius esse non inficior, in maiestatem diuinam delinquere: sic illud quoque sciendum est, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere. Incomprehensibilis est enim, & longè à nostris remota sensibus, illa æterna, infinita ac spiritualis maiestas ac uoluntas. Quare qui in terrenis negocijs lyncei sumus, in spiritualibus & ijs quæ ad Deum spectant, talpæ statim efficimur: non secus atque ij qui cùm summa se putent oculorum acie præditos, quando in terris ea quæ sensu percipi possunt, acerrimè contuentur: si solem aspicere uelint, omnem illam aciem, extremam esse præ tanto fulgore sentiunt caliginem. Duabus igitur de causis facilior hominum in spiritualibus est lapsus: primùm, ob diuinorum naturam omni cogitatione humana superiorem: deinde, propter nostræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum uoluntatis depraua tionem. Quare si quis hac in parte delinquat & erret, mitior esse debet pœna, ac iustior uenia: & id quidem eò magis, si mulier, magisq;, si decrepita muliercula cadat.

Lib. 4. Consil.

DETER-

DETERMINATIO PARISIIS FACTA per almam facultatem Theologicam, Anno Domini 1398. super quibusdam superstitionibus nouiter exortis.

VNiuersis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius ecclesiæ Parisiensis, & facultas Theologiæ in alma uniuersitate Parisiensi, matre nostra, cum integro diuini cultus honore spem habere in Domino, ac in uanitates & insanias falsas non respicere. Ex antiquis latebris emergẽs nouiter errorum fœda colluuio, recogitare commonuit: quòd plerunq; ueritas catholica apud studiosos in Sacris literis apertissima est, quæ cæteros latet: nimirum cũ hoc proprium habeat omnis ars, manifestã esse exercitatis in ea, sicut ex eis consurgat illa maxima, Cuilibet in sua arte perito credendum est. Hinc est Horatianum illud, quod Hieronymus ad Paulinũ scribens assumit: Quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Accedit adhæc in Sacris literis aliud speciale, quòd nec experientia & sensu constant ut aliæ artes, nec possunt ab oculis circumuolutis nubeuitiorum facile deprehendi. excæcauit enim eos malicia eorum. Ait siquidem Apostolus, quòd propter auariciam multi errauerunt à fide. Propterea non irrationabiliter idolorum seruitus ab eodem nominatur: alij propter ingratitudinem, qui cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, in omnem idololatriæ impietatem (sicut idem commemorat) corruerunt. Porrò Solomonẽ ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira Cupido. Alios postremò misera timiditas tota ex crastino pendẽs in obseruationes superstitiosissimas impiasq; depulit: quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeij Magni, & apud historicos de plurimis notum est. Ita fit, ut recedens peccator à Deo, declinet in uanitates & insanias falsas, & ad eum qui pater est mendacij, tandem impudenter palamq; apostatando, se cõuertat. Sic Saul à Domino derelictus, Pythonissam, cui prius aduersabatur, consuluit. Sic Ochozias Deo Israël spreto misit ad consulendum deum Accaron. Sic deniq; eos omnes qui fide uel opere absque Deo uero sunt, ut à deo falso ludificentur, necesse est. Hanc igitur nefariam, pestiferam, mortiferamque insaniarum falsarum cum suis hæresibus abominationem plus solito nostra ętate cernentes inualuisse, ne forsan Christianissimum regnum, quod olim monstro caruit, & Deo protegente carebit, inficere ualeat tam horrendæ impietatis & pernicioſissimæ contagionis monstrũ, cupientes totis conatib. obuiare, memores insuper nostrę professionis, proq; legis zelo succensi, pauncos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decreuimus, rememorantes inter cętera enumerata dictũ illud sapiẽtissimi doctoris Augustini de Superstitiosis obseruationibus: Quòd qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogãt, sciant se fidem Christianam & baptismum prævaricasse: & paganũ & apostatã, id est, retrò abeuntẽ, & Dei inimicum, & iram Dei grauiter incurrisse, nisi ecclesiastica pœnitentia emẽdatus, Deo reconcilietur. Hæc ille. Neq; tamẽ intẽtio nostra est, in aliquo derogare quibuscũq; licitis & ueris traditionibus, scientijs, & artibus: sed insanos errores atque sacrilegos insipientiũ & ferales ritus, pro quãto fidẽ Orthodoxã & religionẽ Christianã lædũt, cõtaminant, inficiũt, radicitus, quantum fas nobis est,

extirpare ſatagimus, & honorem ſuũ ſincerum relinquere ueritati.

Eſt autem primus Articulus, quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non ſit idololatria: Error. quoniam dæmon aduerſarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec eſt honoris uel dominij cuiuſcunque diuini uerè ſeu participatiuè uel aptitudinaliter ſuſceptiuus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in ſigno ad placitum inſtituto, ut ſunt imagines & templa, Deus in ipſis adoratur.

Secundus articulus, quòd dare uel offerre uel promittere dæmonib. qualemcunque rem, ut adimpleant deſiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid oſculari uel portare, non ſit idololatria: Error.

Tertius, quòd inire pactum cũ dæmonibus tacitum uel expreſſum, non ſit idololatria, uel ſpecies idololatriæ, uel apoſtaſiæ: Error. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitioſa: cuius effectus non debet à Deo uel natura rationabiliter expectari.

Quartus, quòd conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annulis, ſpeculis, aut imaginibus nomine eorũ conſecratis, uel potius execratis, cogere & arctare, uel eas uelle uiuificare, non ſit idololatria: Error.

Quintus, quòd licitum eſt uti magicis artibus uel alijs quibuſcunque ſuperſtitionibus à Deo & Eccleſia prohibitis pro quocunq; bono fine: Error. quia ſecundum Apoſtolum, Non ſunt facienda mala, ut eueniant bona.

Sextus, quòd licitum ſit aut etiam permittẽdum, maleficia maleficijs repellere: Error.

Septimus, quòd aliquis cum aliquo poſsit diſpenſare in quocunq; caſu, ut talibus licitè utatur: Error.

Octauus, quòd artes magicæ & ſimiles ſuperſtitiones, & earum obſeruationes ſint ab Eccleſia irrationabiliter prohibitæ: Error.

Nonus, quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones ſuis inuocationibus obedire: Error.

Decimus, quòd thurificationes & ſuffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, ſint ad honorem Dei, & ei placeant: Error & blaſphemia, quoniam Deus aliàs non puniret uel prohiberet.

Vndecimus, quòd talibus & taliter uti nõ eſt ſacrificare ſeu immolare dæmonibus, & ex conſequenti damnabiliter idololatrare: Error.

Duodecimus, quòd uerba ſancta & orationes quædam deuotæ & ieiunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & alijs, & miſſarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiant pro exercendo huiuſmodi artes, excuſent eas à malo, & non potius accuſent: Error. Nam per talia ſacræ res, imò ipſe Deus in Euchariſtia dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat dæmon, uel quia uult in hoc honorari ſimilis Altiſsimo, uel ad fraudes ſuas occultandas, uel ut ſimplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Tredecimus, quòd ſancti Prophetæ & alij ſancti per tales artes habuerunt ſuas prophetias, aut miracula fecerũt, aut dæmones expulerunt: Error & blaſphemia.

Decimuſquartus, quòd Deus per ſe immediatè uel per bonos angelos talia maleficia ſanctis hominibus reuelauerit: Error & blaſphemia.

Quindecimus, quòd poſsibile eſt per tales artes cogere liberum homi-

nis

nis arbitrium ad uoluntatem seu desiderium alterius: Error: & hoc conari facere, est impium & nefarium.

Sedecimus, quòd ideo artes præfatæ bonæ sunt, & à Deo, & quòd eas licet obseruare: quia per eas quandoq; uel sæpe euenit, sicut utentes eis quærunt uel prædicunt, uel quia bonum quandoq; prouenit ex eis: Error.

Decimusseptimus, quòd per tales artes dæmones ueraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita se cogi fingunt ad seducendos homines: Error.

Decimusoctauus, quòd per tales artes & ritus impios, per sortilegia, per carminationes & inuocationes dæmonum, per quasdam insultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus ministerio dæmonum subsequatur: Error. Nam talia quandoq; permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: uel quia utentes seu consulentes propter malam fidem & alia peccata nefanda, dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

Decimusnonus, quòd boni angeli includantur in lapidibus, & cõsecrent imagines uel uestimenta, aut alia faciant quæ in istis artibus continentur: Error & blasphemia.

Vicesimus, quòd sanguis upupæ uel hœdi uel alterius animalis, uel pergamenum uirgineum uel corium leonis & similia habeant efficaciam ad cogẽdos uel repellendos dæmones ministerio huiusmodi artium: Error.

Vicesimusprimus, quòd imagines de ęre, plumbo uel auro uel de cera alba uel rubea uel alia materia baptisatæ, exorcisatæ & consecratæ, seu potius execratæ secundum prędictas artes & sub certis diebus habeant uirtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitãtur: Error in fide & philosophia naturali, & astronomia uera.

Vicesimussecundus, quòd uti talibus, & fidem dare, non sit idololatria & infidelitas: Error.

Vicesimustertius, quòd aliqui dæmones boni sunt, alij benigni, alij omnia sciẽtes, alij nec saluati, nec damnati: Error.

Vicesimusquartus, quòd suffumigationes, quæ fiunt in huiusmodi operationibus, conuertuntur in spiritus, aut quòd sint debitæ eis: Error.

Vicesimusquintus, quòd unus dæmon sit rex Orientis, & præsertim suo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei: Error.

Vicesimussextus, quòd intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem, sicut corpus cœli influit in corpus humanum: Error.

Vicesimusseptimus, quòd cogitationes nostræ intellectuales & uolitiones nostræ interiores immediatè causentur à cœlo, & quòd per aliquam traditionem magicam tales possunt sciri, & quòd per illam de eis certitudinaliter iudicare sit licitum: Error.

Vicesimusoctauus, quòd per quascunque artes magicas possimus deuenire ad uisionem diuinæ essentiæ, uel sanctorum spirituum: Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebramq; inter nos & deputatos nostros examinationem, cõclusa in nostra cõgregatione generali Parisius apud sanctum Mathurinum de mane super hoc specialiter celebrata, Anno Domini M. CCC. XCVIII. die XIX mensis Septembris. In cuius rei testimonium, sigillum dictæ Facultatis præsentibus literis duximus apponendum. Originale huius determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis Theologiæ Parisius. Ego inueni subiectam in fine Magistri sententiarum.

EPILOGVS OPERIS.

Epilogus.

NOn dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunq; prestita reposituros: quorum pleriq;, quod iniquorũ est iudicum, id quod non intelligunt, criminabuntur: alij, opinioni longa annorum serie, hominum animis itradicatæ, & uelut iure consuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari uolent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine insolescentes ex more, mordendi occasionem auidius quærent. Ad causas naturales quarumcunq; rerum miracula & monstra referent pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonisq; rationes præscribere, uehemẽti pertinacia contendent. Hic Petri Pomponatij Mantuani, summi & clarissimi suo tẽpore philosophi, de Naturalium effectuum causis, siue de incantamentis Opus, abstrusioris philosophię plenũ, requiretur, accuratiusq; euoluetur, ut oppugner, pessumq; eam: nisi in inuictis Christianæ philosophiæ fundamẽtis constabilitus, sermonis probabilitatem contemnam, ex D. Pauli, uasis electionis, consilio, qui studiosè præmonuit, uidendum esse, ne quis sit qui nos deprædetur per philosophiam, & inanem deceptionem, iuxta constitutionem hominũ, iuxta elementa mundi, & nõ iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Pomponatiũ quoq; ante redditum spiritus extremi halitum resipuisse ex singulari Dei misera tione, nec permansisse ἄθεον, sperare uolo. talem etenim fuisse, à clarissimo medicinæ ornamento D. Helidæo Foroliuiensi, eius olim discipulo, non semel auditum est.

Coloss. 2.

At sibi iniuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacræ loca excutiente, & suæ uocationis metas transiliente, acclamabũt morosiores pleriq; Theologi: Ne sutor ultra crepidam, mordacius oblatrãtes. His nihil aliud respõsum uolo, quàm, D. Lucam euangelistam medicum Antiochensem fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat studium, ut si quo modo tandem ex immensa Dei misericordia atq; ineffabili Christi gratia, ad regale illud sacerdotiũ pertingere queant, cuius D. Petrus apostolus, beatus Ioannes Theologus, & propheta Esaias meminerunt.

Regale sacerdotium. 1. Pet. 2. Apocal. 20. Esaiæ 61.

Quòd maleficij quosdam Ecclesiastici collegij homines impuros insimularim, si quoq; ęgrè ferant: id certè nõ debui non facere, argumenti ratione: atq; apertius etiam nominibus eorũ expressis potuissem, nisi modestiam hanc ex Theologia edoctus, hos Christianæ fidei euersores ac reipublicę sedatæ turbatores, ut adhuc desistãt, statuissem pręmonere. Cum magicorum flagitiorum reis mihi controuersia est, non cum uiris pijs, quos unicè uenero & colo, ut si quis alius. Si iniustè se traductos illi conquerantur, ut in theatrum palàm mecum prodeant, suamq; tueantur causam, non detrecto.

Doctioribus quibusdam nostri ordinis uiris, uel etiam delicatioribus, si à me non sit factũ satis (quod equidem libenter fateor: quàm sit mihi curta supellex, nõ ignarus) ijs tamen rem exactius perpendendi, altiusq; perscrutãdi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, uerbis aptioribus, & ueritatis argumẽtis ualidioribus describendi, qualemcunq; subministrasse occasionem pro ingenij tenuitate (quam certè magnã agnosco) uideor. à quibus si alicuius lapsus etiam admonear conuincarq;, plurimum à me reportabunt gratiæ:

quem-

quemadmodum reliqui omnes,eodẽ me proſequuti ſtudio: nec me errata retractaſſe pudebit unquam.non mihi uſq; adeò Suffenus ſum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Eſt aliquà prodire tenus, ſi non datur ultrà.

Quòd contra legum duodecim Tabularum autoritatem, de ijs qui meſſes excantarunt,à uulgari opinione & Poëtarum figmentis diſſentiam, ſi graiter tolerãt Iuriſperiti,mala mihi pro beneficio reponitur gratia:quòd ueritatis in hoc argumenti genere ab alijs inquirendæ,& criminalis ſentẽtiæ hic non ſecundum placita cæci in religione Chriſtiana ſeculi,uerùm ex ipſis ueritatis myſterijs,debito ordine eruendæ pronunciandæq; anſam porrigere qualemcunq; uoluerim. Enimuerò ſi alicui in legitima ſua uocatione præiudicandi animus mihi fuerit,temerarij hominis notam meo quodam merito haud recuſo. Cæterùm ſi hac mea purgatione non contentis mordacibus inuidisque ingenijs,me conuicijs proſcindere,imperitiæ redarguere,flagitij iniquè inſimulare, & calamũ petulanter in me ſtringere lubeat: ea me Deum omnipotentem cõfirmaturum tolerantia confido,ut quoſcũq; aduerſariorum dentes & inſultus, patiendo ſim exuperaturus.

Irritas prẽterea ſuas apud me uidẽt machinationes impij ſacrilegiq; magi,quorum nec præſtigijs,nec terriculamentis culmum quidem latum moueor,etiamſi me diris ſuis imprecationibus aut diabolicis exorciſmis tranſformare ſtudeant:aut εἰς κόραικας,uel(ſi malint) cloacas execrandis ſuis artibus compellere nitantur monſtrifici malefici. Delphica in me diuinorum oracula,quibus nihil non ſiniſtri mihi in Pythij templo cacanti,& ob id à Piſiſtrato tyranno ſtatutæ pœnæ ſubijciendo,uaticinabuntur homines perditi, prorſus contemno. Incaſſum me nocturnis lemuribus, aut defunctorũ manibus uel laruis terrebit tenebricoſus necromãtes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ luſtralis aſperginẽ, uel tædarum ignem iuxta ſepulchra arceſſo: ſuis hi ſpectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum uocum barbarie aut murmurum ludibrijs ſi me laceſſat nefarius exorciſta, non mihi curæ eſt. Incantatorum ligaturas,quibus prodigioſos accerſere morbos,cõgreſſum impedire naturalẽ, imò eius organa pro ſuo arbitrio auferre & reſtituere poſſe creduntur,ne pili quidẽ facio,rideoq;. Si quid maligna imprecatione aut uitiatæ uoluntatis affectu in me poſſunt deliræ ſagæ, eis & permitto, & remitto. breuiter, ut Horatius ait:

Somnia,terrores magicos,miracula, ſagas,
Nocturnos lemures,portentaq; Theſſala riſu
Excipio.——

Vnicam ſolummodò ueneficarum pertimeſco artem, quæ ſuis uenenis uel propinatis, uel admotis, uel ſpiritus attractione ferientibus plurima uerè, non phantaſticè inferre nocumenta ualent: harum cauſam defendendam hic cepi minimè, ſed iuſta magiſtratus cenſura diſcutiendam decidẽdamq; relinquo.

At ex labyrintho præſtigiarum dæmoniacarum incantamentorũq; nonnihil extricatus, finem dicẽdo faciam de monſtroſis his ludibrijs, excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriuſq;,ſacræ & phyſicæ,ueritatẽ obſcurent, atque maleficas diaboli artes occultẽt ueſtiantq;,quæ Domino Deo βδελύγματα ſiue abominationes ſunt: has auerſemur, fugiamus & execremur, quacũque etiam artificioſa proponantur ſpecie. Repugnemus & earumſillecebris & occaſionib.obiectis, quæ prima fronte blandiri & allube-

ſcere uidentur. Nec ſolùm corpora noſtra, non ſpontè mancipia & domicilia ſatanæ faciamus: uerùm etiam illi, licet aſtutiſsimo τῷ πανουργοτάτῳ, uera fide & uitæ ſanctimonia omnes adoriũ di nos aditus præcludamus, auxilium à Dei filio aſsiduè ardẽtibus uotis implorãtes, nosq; uiuo Dei uerbo & Spiritus ſancti ope uigilãter, ueluti in excubijs ſedulò cõſtituti, ita munientes, quò etiam ſi huiuſmodi munimento tanquam firmiſsimo uallo undiquaq; obſeptos audacius inſultet iuratus ille hoſtis, non tamen ualida hæc ſepta perfringat, expugnetq;.

Qualeſcunq; etiam afflictiones nobis impoſitas, æquo animo cum Iobo fortiter toleremus, aduerſus Deũ neutiquam cum gentibus frementes, nec uetitam opem cum Saule inquirẽtes. Neq; etiam curioſi, cum Epheſijs, uel laſciui, quæ nouiſſe nos aut non intereſt, aut non licet, ſiue minus expedit, anxiè indagemus: uel ex ijs, à quibus exquiri ſeuerè inhibuit Deus, ſciſcitemur: ſed illis quas Euangelij ueritas commõſtrat, ſemitis inſiſtamus, inhæreamusq;, furioſas diaboli præſtigias & lubrica triuia declinãtes, ne quemadmodum Iannes & Mambres reſiſtebant ueritati, nos quoq; Dei pręcepto recalcitrantes, cum his qui à ſiniſtris erunt, horrendam olim Chriſti ſententiam audiamus: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Matth.

Nihil autem hic ita aſſertum uolo, quod ęquiori iudicio catholicæ Chriſti Eccleſiæ non omnino ſubmittam: palinodia mox ſpontanea emendaturus, ſi erroris alicubi conuincar. Proinde ſi aduerſus hos meos libros prius à quoquam pronuncietur, quàm error euidenti demõſtratione appareat, cõtra hunc, mihi ſummam fieri iniuriam, iure optimo palàm & liberè proteſtor.

Iob. 1. 2. Pſalm. 2. 1. Reg. 28. Actor. 19.

FINIS.

IOANNIS VVIERI

Liber Apologeticus.

CLARISSIMO VIRTVTE, PRVDENTIA AC eruditione uiro, D. Henrico Vuezio LL. Doctori, & Cancellario Cliuensi uigilantissimo, Ioannes Vuierus S.

CORONAE *honorem iis, qui ciuem ex hostium manibus uindicassent, offerre solebant Romani, uir amplissime, peruetusta sanè consuetudine, & exemplo haudquaquam improbando, ut partim quantum esset momenti in unius hominis assertione, intelligerent hostes: partim uerò, ut reliqui hoc laudis ornamento inuitati, frequentes ac seduli in suis defendendis strenuam nauarent operam. Quum uerò ante annos aliquot uiderem innumeros passim citra iustæ inquisitionis studium, multò minus exactam causæ notionem ob maleficij suspicionem non modò crudeliter flammis obijci deuorandos, sed (negocium hoc uigilanter dirigente Satana) ipsos etiam iudices sæpenumerò in extremam perpetui exitij ruinam prolabi: non dissimili omnino ratione motus, uiam qua priores à flammis liberarentur, alteros ab æternæ perniciei dispendio uindicarem, commonstrare studui sex libris de Præstigijs dæmonum in lucem editis. Licet autem hîc operam certè non luserim, quum ex summis magistratibus non pauci hoc nomine ingentes mihi gratias egerint, quippe qui prudentiores cautioresq; meis scriptis redditi, clementius delusas à dæmone uetulas iam habent, & suæ salutis felicitati prouidè magis consulunt: nihilominus quosdam adhuc insolentis ingenij, & parum grati erga me animi (quæ detestanda huius seculi est labes) in me nescio quid molitos postea sensi, quibuscum in certamen progressus, monomachiæ leges minimè detrectaui: num uicerim, penes æquum censorem iudicium esto. Tu porrò quum singulari Illustrissimi Principis nostri delectu, & unitis totius summi ordinis senatorij suffragijs, tum & unanimi bonorum omnium applausu, nõ sine diuini numinis auspicio, in Concilij caput, & iusticiæ antistitem, Cancellarium scilicet, inuitus etiam sis constitutus: hãc nostram defensionẽ libro hoc Apologetico comprehensam, ut sub æquo iudicij tui arbitrio, & eiusdem singulari patrocinio sarta tectaq; haberetur, tibi cumprimis nuncupandam ratus sum: idq; iustis de causis. Quum etenim Clementissimo nostro Principi libros nostros superiores consecrarim, ipsiusq; tutelæ cõmiserim, tui erit officij, à cuius ore & consilio sano ipsius Clementia pendet, nostræ defensionis actus in tuam suscipere clientelam. Hoc & eo nomine mihi erit gratius, quòd cùm bona ob causæ nostræ certitudinem, conscientia fruar, talem consequor iudicem, qui non modò solidioris doctrinæ, & prudentiæ haud uulgaris, modestiæq; insignis testimonio multis prælucet alijs: uerùm etiam quem uariarum rerum usu polliere, amplissima illa testetur Vualdsassia, cuius administratione aliquot annis multa cum laude feliciter es perfunctus. Sit profectò talis mihi πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Precor misericordissimum Deum, ut te totum regere, & suo spiritu confirmare dignetur, quo tuam uocationem, cui dignè hactenus respondes, ad ipsius gloriam & Reipublicæ utilitatem feliciter finias.*

DE

DE LAMIARVM POENA COLLATIO
Ioannis Brentij & Ioannis Vuieri.

DE GRANDINE,
Concio Ioannis Brentij Germanica, à Vuiero Latina fideliter reddita.

QVum incredulitas & idololatria, dilecti in Christo, nõ unius, sed uarij sint generis inter homines, occasionẽq; subministrent non leuem ad corporis & animæ perniciem: ut utranq; & agnoscere & declinare discamus, in nostra uocatione omnib. uitæ diebus piè persistentes, maximè opus erit.

Idololatria uaria. Cumprimis uerò fatendum, Idololatriam non modò nuncupari, quam olim infideles Ethnici sunt amplexi, cuiusmodi est adoratio & cultus imaginum atq; deorum, & id genus reliqua: sed &, ubi sathanę eiusq; asseclis, lamijs & maleficis tribuitur, quod solùm diuinam spectat maiestatem, dicitur ac est idololatria. Est item, ubi quis dispendium passus, animo prorsus deiecto, Deum supereſſe tutelarẽ, qui iuuare queat, non credit, nec propterea eius auxiliũ implorat, sed aliunde opem quęrit: atq; utinam numinis fauore, dicta idololatria tã apud nos concidisset, quàm apud Ethnicos interijt. Atqui tam multos esse, qui idololatriæ nomen modò commutarunt (teste ipsa experientia,) reipsa autem uitam impiam atq; adeò idololatriã ueram conseruant tuenturque, heu nimis dolendũ. Hæc ita se habere, ostendũt publicè actus haud ita pridem uisi. Siquidem damnoso frigore & pruina, grandine & tempestate hactenus è cœlo nos aliquãdo afflixit Dominus Deus, ut se adhuc dominari & rebus gerendis præesse, testatum redderet: significatũ & uoluit, quid uel momento aduersus nos posset, quando suam declarare potentiam cogitaret. Sed quid uicissim à nobis fit? nihil aliud quàm solet. Plerique. n. factã ex grandine uini frugumque iacturá, tam miserandis tulerunt modis, ac si præ impatientię enormitate Deũ ipsum mortuum esse, nec quicquam auxilij siue in cœlo siue in terra sperandum esse, credere uisi sint. Alij eiuscemodi grandinem non esse diuinitùs immissum, sed à lamijs excitatum, ideoque eas simul Vulcano mox esse cõsecrãndas, impudẽtibus uocibus proclamarunt: suorum interea flagitiorum immemores, quasi ne uel aquę leuiter unquam turbatæ essent rei, sed ante Christi tribunal omnino innocentes. En profectò manifestam idololatriam & gentilismum merũ. Enimuerò qui in necessitate de ope diuina diffidunt, Deũ uelut uita functum suis gestib. testati: qui identidem numinis opus diabolo eiusdemq; cliẽtelæ asscribunt, se fidei Christianæ primordia nec scire nec intelligere, ostendunt palàm. In primo siquidem fidei articulo Deum omnipotentem esse fatemur: & in oratione Dominica precamur nobis panem quotidianum donari. Similiter & in primo decem mandatorum Dei monemur deos cauere alienos, ac Dominum Deum adorare solum. Quid uerò de talibus sentiendũ? Hæretici reddunturuti Marcionitæ, duos facientes deos, unum à quo bona, alterum à quo mala proueniunt: ficq; ipsum diabolum constituunt deum, quæ profectò non infima est dicẽda idololatria. Hisce animaduersis, operæpreciũ fuit uisum, nonnihil hoc tempore de tonitru & grandine in hac cõcione sermocinari, & breuiter indicare, unde illa

Marcionitæ.

tonitrua & grandines, à quibus tanto-perè exhorreſcimus, prodeant, ut id quod hiſce profligandis, ne noceant, uſui erit, percipiamus: ut item inuectam à grandine calamitatem in aliquod cõuertamus commodum. Hoc intellecto, cognoſcemus & rectè Deũ patrem & filium eius Ieſum Chriſtũ, eundemq; adhuc dominari, quamuis à grandine diſpereat meſsis: & quod maius eſt, hac ratione Catechiſmum, id eſt, fidem, orationem Dominicam, decem prȩcepta rectius intelligemus, uitamque porrò magis piam ducere ſatagemus.

Inprimis uerò præmonitos uos, chariſsimi, uolo, me iam non ita de grandine dicturum demonſtratione naturali, ſed ſecũdum Dei uerbum. Enimuerò eum procreari ſcribunt naturalium rerum periti, quando è terra ſubleuantur uapores humidi, & ſolis calore in aëris mediũ, ubi nubes hȩrent, attracti, ab aëris frigore in nubes coguntur cõdenſanturq;: quibus à ſolis calore diſſolutis, gignitur uel pluuia uel grãdo tempore æſtiuo. Pluuia decidit, niſi rurſus ex aëris frigore coalescant guttæ: grando autem, ubi eo modo illæ concreſcunt dureſcuntq;. Ita illi de grãdine ex ratione loquuntur. Cæterùm ex Scriptura ſancta diſcimus, quis naturalis eius ordinis omnipotens ſit conditor & adminiſtrator, & qua occaſione ita ordinet gubernetq;. Naſcitur & homo in corpore materno diſpoſitione naturali: uerùm ſi non exiſteret Deus, qui eiuſmodi naturalem occaſionem crearit dire xeritq;, nequaquam in mundo naſceretur homo. Eadem eſt grandinis ratio, quẽ ordine licet naturali procreatum, Deus tamen eiuſdem author in ſuum conuertit uſum. Impiorũ eſt opinio, diabolũ, maleficas & lamias grandinem ciere, eoq; uinũ & fruges con-

Pluuia & grando unde.

cutere & perdere. aliter autem longè ex ſacroſancta Scriptura docemur, Deum uidelicet ipſum condere grandinem & efficere, at in hunc finem, ut eo iniquos puniat, quò in peccatorũ agnitionem perducti, conuertantur: pios uerò eodẽ probare conatur, num in uera fide perſiſtere uelint. Huius luculenta habemus teſtimonia in Scriptura diuina. In lib. 2. Moſi, cap. 9. legimus, à Deo Moſi mandatum eſſe, ut extenſa manu ſuper uniuerſam Ægyptum, in homines & iumenta grandinem prouocaret. En apertum teſtimonium, quo Deũ grandinis eſſe authorem, & immittere, ut hominum ſcelera & impietatem eo mulctet, oſtenditur. Sic & cap. 38. Iobi, loquitur Deus: Perueniſtine ad theſauros niuis, aut theſauros grãdinis inſpexiſti? quæ reſeruaui ad tempus hoſtis perſequendi, ad diem conflictus & belli, &c. Iterum audimus ipſum Deum teſtari, à ſe grandinẽ inuehi. Adiungam exemplum ex cap. 10. Ioſue, ubi Deum grandinis lapides obieciſſe populi Iſraelitici hoſtib. dicitur, illisque plures perdidiſſe, quàm gladius filiorum Iſrael abſumpſiſſet. Et Aggȩi 2. ait Deus: Percuſsi uos carbunculo, & robigine & grãdine omne opus manuum ueſtrarum: nec tamen fuit ex uobis, qui ad me reuerteretur, dicit Dominus. Duo hic inſinuat uates: prius, grandinem à Deo prouenire: alterum, ab eodẽ impijs offundi, ut puniantur, & ad pœnitentiam redigãtur. Poſsit hic dici: Ergo nec ſatan nec lamia quicquam in concitãdo grandine efficiunt. reſpondeo, Deum, non diabolum eſſe grandinis authorem rectoremq;, iam demonſtratum eſſe.

Cæterùm diaboli ſtudium in hoc omnino propendet, ut tam in temporalibus quàm ſpiritualibus rebus homini nocere uelit: at ſine Dei cõſenſu

poteſt

poteſt nihil, quemadmodum in Iobo apparuit, cap.1.& 2. Perditũ quidem illum prorſus cupiebat, uerùm abſq; Dei nutu ne pilum certè mouere in ipſius capite ualuit. Nec Achabi regis prophetas decipere potuit diabolus citra Dei permiſsionẽ, 1.Reg.2. Velut etiam in Teſtamento nouo, Matth.8. in porcos quidem ingredi nequiuit, niſi peculiari aſſenſu permiſſus. Nec diſcipulos Chriſti tentare ſine Chriſti ſuffragio poteſt, Luc.22. Satanas expetiuit uos, ut cribraret uelut triticum: ſed ego pro te oraui, ne deficiat fides tua, Petro Chriſtus ait. Docemur his exemplis, hoſtem generis humani, licet peſsimè erga nos affectum, tamen impotentem quoq; eſſe & nullarum uirium, niſi à Deo conſenſum ſortiatur. Si itaq; aërem immutare tempeſtatemq; ciere nequit dæmon, multò minus lamiæ ualebunt.

Quî ergo fit, quòd lex Imperatoria pœnã maleficis & lamijs decreuerit? Sic etenim lex habet: Sunt multi qui malis utuntur artibus, elementa turbantes inficientesq;, nec etiam inſontium uitę parcentes, ſed inferentes ijs damnum: hi quum naturę ſint hoſtes, ſupplicio afficiantur. Sic & legimus Exodi cap.22. Deum Moſi dixiſſe: Maleficas non patieris inter uos uiuere. Si iam in rerum natura non exiſtit malefica, uel grandinem excitare nequit, cur ex Imperatoris decreto, & potiſsimùm ex lege Moſi, quæ ſuam habet ex Spiritu ſancto originem, plectitur? Hic illud conſiderandum, maleficas ex iure Cæſareo & Moſi mandato affici pœna, non quòd pro ſuo arbitrio tempeſtatem uel grandinem prouocare poſſent, ſed quòd ſe totas diabolo mãciparint, ita in ſatanæ ſpiritu immerſæ, ut nihil cum ſuo hero ſatana quàm mortalium perniciem cogitent aut machinentur; nec aliter ſentiant, quàm à ſe fieri id quod Deo aſſentiente, ipſum efficit dæmonium. Quum enim dæmoni grandinis ciendi poteſtatem facit Deus, tum maleficas ſibi deuotas, ut ſua incantamẽta adornẽt, commonefacit diabolus: ubi iam dilabitur grando, non maleficarum potentia fit, ſed quòd in dæmonis manu ex Dei aſſenſu fuerit. Hoc modo à ſatana deluduntur maleficæ, quaſi ipſarum exiſtat opus, quod ſolùm Deo permittente ſit effectum. Proinde eiuſcemodi uitam impiam, & infidelitatem maleficarum puniunt leges, non quòd quicquam damni ex ſeſe inferre illæ queant, ſed quòd ſe facere opinentur, ac dęmoni ſe totas in iniuriam & perniciem hominum dediderint.

Atqui cur grandine excitato uinum & fruges in agro diſsipare ſatanæ à Deo cõceditur? Me antea docuiſſe reſpondeo, Deum condere demittereq; grandinem, ut pios in ſua fide probet, impios uerò digno caſtiget ſupplicio, atq; ad delictorum agnitionem pœnitentiamque coerceat: nec amplius hic addam.

Nunc porrò, quib. rationibus præueniri auertiq; poſsit grãdo, monſtrare conabor. Hic denuò ſe multi offundunt errores. Pleriq; conſecratas herbas igni imponũt, dæmonem ex aëre profligari earum fumo rati: ſed luculenta eſt idololatria & incantamentũ. *Idololatria. Incantamentum.* Dæmones etenim ſunt ſpiritus, nec omnino ſe eiuſmodi reb. externis abigi ſinunt: & qui in fugandis dæmonijs ac maleficis, talibus utũtur ſuffitibus, maleficis hos potiores non agnoſco, nec ſanè mitiorem merentur pœnam. Alij cornua Aquenſia aduerſus tempeſtates inflant, non minori idololatriæ crimine. Nec cãpanarum ſonitus contra grandinem & aëris concitationes intermittitur. Ea de re nonnihil dicemus. Pij certè tali ſonitu rectè uti poſ-

sent:impij autem baptizatarum campanarum pulsatione se dæmones ex aëre fugare,eademq; grandinem preueniri credunt. Grauis hæc est idolatria:primùm,quòd campanis applicatur baptismus:secundò,quòd clangori asscribitur id quod Deum modò concernit.Pij uerò in suum conuertũt usum,ut dixi,duabus rationibus,seculari nimirum & spirituali: priori,dum cãpanarum sonitu pusillanimes quaecunque solatium concipiunt, quòd homines adhuc præ manibus esse intelligant:altero, dum tali pulsatione ad indignationis diuinæ agnitionem & preces excitantur ignauiores. Pulsando ad orãdum monemur, ut suam remittat iram misericors Deus.Ingruente tempestate, ad ædes sacras concurrendum, & flectendum ab ira cœleste numen. Sed quum eo tempore non semper templum ingredi liceat, campanas pulsarunt ueteres, eo indicio significantes, ut domi non minus attenderetur precibus, quàm in templo.Istiusmodi pulsatio campanarum esset tolerãda:at pulsationi solùm uel campanis à suffraganeo baptizatis tribuere fugandi dæmonis uel grãdinis auertendi potestatem, summa est idolatria, quum hac in re nihil queant. Alij ad grandinem præuertendum,lamias Vulcano litandas proclamant.

Quanquam magistratum oportet ex legum præscripto cum his lamijs agere, easdemq; punire, non tamẽ ex illarũ confessione,sed indubitatis indicijs ac testimonijs. At quid?etiamsi omnes lamias absumpsissent flammę, non tamen propterea desinerẽt grando & tonitrua, quæ à Deo,uti dictum est,immitti queunt.

Quibus itaq; rationibus grãdinem amoliemur? Suprà dictum est, Deum grandinis authorẽ administratorémque esse,& ut grandinem euocet diabolo propter peccata nostra permitti. Quænám sunt illa peccata?quis,Deus bone,illa ordine posset recẽsere? Pauca solùm, eaq; non longè petita enumerabo. Quibus etenim rebus Deum offendimus, in ijsdem nos punire solet, uti lex habet: Oculus pro oculo, manus pro manu,dens pro dente,pes pro pede. Præuaricamur uini & frumenti abusu,proinde ijsdẽ quoq; punimur. Tam diues hic labitur, quàm pauper.Cuncta attrahunt diuites,non secus quàm si ipsis terra esset defectura. Vbi uerò impinguati fuerint, horrea & penaria plena,nullus comessandi,cõpotãdi & prodigalitatis finis.Inopibus aũt cõmuniter hoc studio est, quomodo suos dominos, quibus pecuniã,fruges decimasq; debent,cautè defraudẽt. Hinc euenit,quẽadmodũ Amos 4 dicitur: Vos Samaritæ ui opprimitis tenues,& cõminuitis inopes. Propterea pluui super ciuitatẽ unã, super aliam nõ pluui. Pars una agri compluebatur:& pars quæ non cõpluebatur,exarescebat. Item Aggæi cap.1.Sic dicit Dominus exercituum: Diligẽter perpendite uias uestras. Seminastis multũ,& parũ infertis: comeditis,sed non ad satietatẽ: bibitis,sed nõ ad inebriationẽ,&c. Quare?ob id scilicet,dicit Dominus exercituũ, quòd domus mea adhuc deserta est,uos autẽ curritis,ut quisq; domũ suã habeat.Idcirco cœli super uos rorẽ non dant,nec terra prouentũ suũ. Ego quoq; uocaui siccitatẽ super terrã & super montes,super frumentũ & uinũ,super oleũ, & super uniuersum quod terra profert, super hominem & super iumẽtum, & super uniuersum laborẽ manuum. Et apud eũdem cap.2.Sic dicit Dominus,Percussi uos carbunculo & robigine & grãdine omne opus manuum uestrarũ. Quare?quòd domus mea nõdum est extructa,dicit Dominus. Similiter

Exod.21.

&

& per prophetã Malachiam cap.3.loquitur Dominus: In decimis & magnificis donis execratione execrati estis uos,quòd me uniuersi uos adfigitis uel dispoliatis. Quot subditorum non illibenter,nec fraudulenter debitum soluunt?ubi pecunia uel decimæ sunt satisfaciẽdæ,ad diaboli aceruum pertinere murmurant: quod certè luculentum animi impij est indicium.

Tam itaq; egeno, quàm locuplete uitam agente dissolutam,& uino frugibusq; abutente,subministratur Deo occasio,ut grandinẽ in uini frumẽtiq; exitium admittat. Quapropter lamias flammis euestigiò tradendas, non est clamandum: eiusmodi etenim uocib. nosipsos igni adiudicamus.Si uerò urgeatur,lamias, similesq; homines,qui grandinis causa extiterunt, esse exurendos,cedò unde ignis satis habebitur? & quem tum omnino inuenias securum? Imò ne magistratus quidẽ, nec subditus,nec dominus nec seruus securitatem sibi polliceri possit. Proinde si tonitru & grandinis iacturam præuertere uoles, ex eadem tua grauia peccata & impietatem agnoscere discito. Conuertere ad Dominum,& pœnitentiam age,atq; omni studio uocationi tuæ respondeto. Si tum quid fortè detrimenti accidat, sua gratia & benedictione tibi id Dominus Deus præstabit sarcietque per suum filium Christum Iesum,cui laus,honor & gloria cum Deo patre & Spiritu sancto nunc & in æuum,Amen.

D. IOANNI BRENTIO, *Sacræ Theologiæ doctori,præposito Stutgardensi,&c.* Ioannes Vuitrus

S. P. D.

SAlue in eo qui nos dilexit, suoq; sabluit sanguine,quotquot cũ uera nostrijpsius abnegatione, eius doctrinam amplectimur, & uestigia sectamur, ornatissime domine Breti. Quũ te iustis de causis semper magnifecerim, obseruarim coluerimque ob insignem doctrinã & indefessum pietatis studium,quo ductus tam strenuã hactenus operã in expurganda à tam multiplicis idololatriæ monstro Ecclesia,nauasti: iam uerò multo maiori à me loco haberis,& quidem tuo merito,ob eximiam illã, doctam & piam concionẽ à te habitam, & nuper typis publicatã.In ea enim eleganter & uerè doces,idololatriam non solùm esse nuncupãdam, quam olim sectati sunt ethnici in idolorum suorumq; deorũ inuocatione:sed in eo quoq; esse consistere, si quando diabolo eiusq; ministris, incantatoribus & lamijs attribuitur, quod ad solam maiestatem diuinam pertinet: item,si cui infortunium obtigerit, ex eoq; animũ usqueadeò deijciat, quasi nullus superst deus, qui subuenire queat: nec amplius eũ inuocat,sed aliunde auxilium & liberationem quærit. Propterea grauiter, nec iniuriâ, cum ijs expostulas, quorum in ducatu Vuirtẽbergico uites & fruges à denso grandine conquassatæ perditæq; fuere, nec ij calamitatem à Deo inuectam ob sua peccata agnoscerẽt, multò minus resipiscerent: sed quicquid id esset, lamijs imputãdum, ijsq; igne absumptis hoc mali expiandum profligandumq; conclamarent. Rectius hic auditores instruis,euidentissimisq; rationib. & testimonijs exẽplisq; sacræ Scripturæ demõstras, grãdinem, cuius & causas proponis naturales,minimè à diabolo procreari,nec ab eo ulla ratione excitari posse,multò minus à lamijs:sed Deum omnipotentem solum esse grandinis & authorem & creatorem,eoq; nomine ab illo effici & produci,ut eiusdem potentia impios puniat,ijq; ad pœnitentiam agnitionem compellãtur resipiscántque:pios autem eius immissione pro-

bare ſtudet,num in uera fide conſtanter perſiſtere uolēt.Exod.ca.9.Iob.38. Ioſue 10.Aggæi 2.Nec certè uulgarem eſſe doctrinam fatēdum eſt, ubi uiam commonſtras, qua tutò & cum bona conſcientia eiuſmodi calamitatē quilibet declinare queat.Hęc optimè intelligo,mi integerrime Brenti:nec dubito,bonā operam hic reipublicę Chriſtianæ præſtitām eſſe,à remuneratore cuiuſcunq; boni uberrimo liberaliter rependendam:quū in hoc negocio hactenus denſiſsimam caliginem plurimorū oculis obduxerit milleartifex, potiſsimùm eorū quoq;,qui Euangelicæ ueritatis lumen ſibi præ alijs illuxiſſe cōfidunt, tam principes & patricij quàm uulgares, quinimò etiam ij quos ex aſſumpta uocatione,in aliam ſententiā ſaniori doctrina alios traducere decuit.Hic quū à te mihi abundè ſatisfactum eſſe agnoſcā, gratiasq; eo nomine tibi agam quàm maximas: in altera tamen eiuſdem cōcionis parte, ubi mihi tecum minus conuenit,quid deſiderem,candidè proponere uolui, meamq; ſententiā breuiter explicare, ut ubi rectius me erudieris,eam cōmutem,quam ſex libris De præſtigijs dæmonum & incantationibus ac ueneficijs,inſcriptis,uigilanter examinandā excutiendāq;,palàm omnibus obtuli, ſexto maximè libro. Docuiſti lamias nullum poſſe producere grandinem, aut ullam procreare tempeſtatem,nihilq; in ijs ciendis conferre:ſed illas à diabolo illudi,ut quando huic grādine conquaſſandi graſſandiq; poteſtatem permiſſurus ſit Deus, hic lamias commonefaciat,quò ſua incantamenta (uel potius quiſquilias) adornent, ut ubi poſtea ſubſequatur plaga propoſita & calamitas,à ſe inductas arbitrentur:eoq; leges punire illas ob uitā impiam & infidelitatē, non quòd induxerint aut inducere potuerint malum,ſed quòd ſe feciſſe putent, ac diabolo ſe in hoc obligarint. Hic & legē Imperatoriam adducis in hæc uerba: Plurimi ſunt,qui malis artib.utuntur, elementa turbant & inficiunt, nec inſontium hominum uitæ parcunt, ſed damnum inuehunt: quum itaq; hi homines naturę aduerſentur,mortis ſupplicio afficiantur.Confirmas inſtitutū lege à Moſe promulgata,Exod.ca.22. Maleficas nō patieris uiuere. Hic non ægrè feres,ſi liberè id quod ſentio,profiteri quoq; audeam.Ex pia etenim & modeſta collatione ſolet tandem erui ueritas: huc omnem ſpectare decet diſceptationem:nihil hic petulanter,temerè aut præfractè à me proponi aut defendi, teſtor eum quem nihil latet. Fateris prius, lamias mente deluſas à dęmone,nihil eius mali in tempeſtate concitāda,licet ſecus putent & fateantur,uerè deſignaſſe, aut deſignare potuiſſe.Lex aūt non de ijs loquitur,qui nihil tale poſſunt, ſed qui malas uſurpant artes:quas uerò noſtræ lamiæ uſurpare queunt, quum ſint indoctæ, ineptæ & ſtupidę,tum ob ſexum,tum ob ætatem? Lex eos quoq; explicatè nominat, qui elementa turbant inficiuntq;: necid poſſe à lamijs fieri,ipſe doces:quinimò ne ab ullo quidem homine fieri poſſe,admittes facilè. Has item non lædere hominum uitas, de quibus identidem lex dicit,prolixius in meis libris demonſtraui:quum uerò in hac concione te non contraijſſe legā,hic uerboſior eſſe nolo. Si enim ueneno quempiam læſerint, non iam uulgares lamiæ, ſed ueneficæ dicendæ ſunt, quas Moſes, Cæſareæ leges, & quæcunque reſpublicæ iure optimo puniunt,nec in cōtrouerſiam uel quæſtionem unquam id uenit. Propterea ad noſtrarum lamiarum punitionis modum uel ſtatuendū uel confirmandum, nullo modo debet torqueri

Veneficia nimia.

queri lex Imperatoria, cuius ne ullum quidem uerbum illas concernit, quarum phantasiam aut uim imaginatiuam, ut se fecisse opinentur quæ reuera non fecere, aut quæ etiam sæpenumerò in rerum natura nõ sunt, tantopere læsit ueteratorius ille uertiginis spiritus. Hinc multa confitentur, potissimùm in tormentis enormibus subditæ quæstionibus, quę meræ sunt fabulæ, nugæ, mendacia, & nec sunt nec fuere, nec quæ unquam rerum natura patietur, uel admittet. Nec plus his fidei debet apponi in ea confessionis parte, qua se dæmoni hoc uel illo modo consecratas dicunt, & propterea in eius uoluntatẽ & actiones malas cõsensisse, quàm ubi se aërem conturbasse, grandinem noxium euocasse, segetes & uites dissipasse perdidisseq;, uel quoduis aliud malum ijs æquè ἀδυνάτον, perpetrasse, liberè dicũt & fatentur. Vnius enim confessionis eadem hora & modo prolatæ ab eodem homine articuli & membra sunt. Quare igitur illusionem magis in hoc quàm in altero articulo à præstringente spiritu in mente factam, credere malumus? quũ nulla sit probatio aut demonstratio, quàm confessionis incarceratæ, excarnificatæ & dementatæ anus, cui in multis nullam esse dandã fidem conuenimus, quocirca non itidem in omnibus, quum nihil certi ex confessione erronea delusæ eiusmodi mulieris dæmoniacæ decerni aut statui queat. Diabolum etenim, qui illam agitat uexatq;, mendacem esse & mendaciorum parentem, testatur ipsa Veritas. Illa autem à diabolo agitata, & ferè semper obsessa, effatur id quod menti tam ualidè impressit dæmonium, ut nihil aliud credat illa, quàm se rem uerã proloqui: quinimò à diabolo eius lingua frequenter dirigitur, ut secus loquatur quàm ipsa mens dictet: quod in non raris mulierculis dæmoniacis fit, ut dictorum postea illas à satanæ uinculo liberas pudeat, si eã in memoriam ab alijs reuocentur: id quod coràm à monialibus ita læsis in examine nõ semel audiui: quæ etiam sanæ mihi fassæ sunt, quandam, quæ eiusmodi plurima facinora à se designata in carcere & tormentis confiteretur, eodẽ modo in cœnobio à dæmone fuisse uexatam, quo reliquæ, quas ab ipsa maleficio affectas credebãt: hoc locausti ramen materiem suppeditare ipsam, licet modò à satana obsessam, oportuit: quanquam in actione criminali probationes debere esse meridiana luce clariores, seuerè iubeãt leges. Pręterea, si in eo suo grauissimo animi morbo se diabolo mãcipassent illiusmodi anus, non propterea essent comburẽdæ: sed quum ex intolerabili mœstitia in eã animi deiectionẽ & desperationẽ inciderint, saniori institutione reuocandæ, atq; ut Christo se rursum dedant, consecrentq; resipiscentes ab errore, qui saltem propriã illarum animã (cuius iudiciũ solus sibi reseruauit Deus) attigit, nec in alios actu se expãdit, sedula exhortatione erudiẽdę. Sic earum animas lucrabimur, & à morte uindicabimus, ut D. Iacobus docuit. Omnis enim qui peccat, nec facit iusticiam, & fratrẽ odit, ex diabolo, & non ex Deo est, inquit D. Ioãnes. Nec item scortatores, neq; adulteri, neq; simulachrorum cultores, neq; molles, neq; ebriosi, neque maledici, neque auari, regni Dei hæreditatem cõsequentur. Hi quanquam non à Deo se uolũtate solùm, sed ipso maximè opere separarunt scienter, ac diabolicas actiones nulla uitiata phantasia perfecere, non tamen flammis statim obijciuntur, etiamsi admissum delictũ in alios quoque extendatur, qui eius cõmunione grauiter peccant: punitionem interim

Vide supra lib. 4. cap. 11.

Iacob. 1.

1. Ioan. 3.

1. Cor. 6.

diuinam multò duriorem non euadent, nisi conuertantur, conuersi autẽ etiam ab ea pœna securi erunt: quemadmodum & illi quos Paulus describit in extremis diebus fore mente corruptos, & circa fidẽ reprobos. De hæreticis, qui falsa persuasione à satana seducti, Deo, sibi & alijs iniuriam facere, idẽ dictum uolo, eos nimirum extremo supplicio non ita afficiendos, potissimùm si errorem agnoscunt, ab eoq; desistunt: legitimè tamẽ coërceri posse, negare nolo. Minus certè à lamijs dictis, ferè omnibus uetulis & sexus fœminei, ac partim à dæmone uexatis delusisq;, partim etiam obsessis: & nemini noxijs, in magistratum aut alios delictum erit. Hinc eos qui miseras has, demẽtatas insontesq; mulierculas morte puniunt temerè, coram Deo grauiter delinquere, atque olim eiusce carnificinæ rationem reddituros, nisi resipiscentia propitium consequantur prius Deum, non dubito. Flagitium mente cõceptum Deus punit, qui mentem nouit: quemadmodum qui maritus alterius cõiugem aspexerit, ut ei coniungi desideret, hic in corde suo adulter factus, Dei manum minimè effugiet, à magistratu tamẽ neutiquã uelut adulterij reus erit puniendus, quanquã tale animi desiderium, studium & affectum palàm profiteatur, iactet & exclamet. Gladij potestatem nequaquam magistratui in eiusmodi peccatis mandatam sentio.

2 Timoth. 3.

Si insuper uoluntatẽ & consensum puniri debere, quis contentiosius urgeat, hunc certè distinguere ad minimum oportet inter uoluntatem hominis sanæ mẽtis, qui facinus aliquod in politiam publicam animo decreuerit, idq; exequi potuerit, atq; in actũ perducere cœperit tẽtaritq;: & inter eum qui non itidem mentis confirmatæ, imaginetur se uelle facere, imò feciſſe, quæ nec fecit, nec in rerum natura etiam plerunq; consistere queunt: alioqui tale uoluntatis & consensus flagitium quoq; impingi possit melancholicis, fatuis & pueris, qui sæpenumerò falsa persuasione inducũtur, ut se hæc uel illa scelera commisisse credant fateanturq;e. Quid adhæc amplius in quacunq; calamitate uel plaga à diabolo ex Dei uoluntate inducta, commiserunt hic lamiæ, dæmonis iustitiæ Dei exequutoris actionib. consentientes, quàm quiuis alij, qui ita læsis, fortè eiusmodi infortuniũ malitiosè inuidia moti fauerunt, precati sunt, & diaboli actiones hoc modo uoluntate, consensu & imprecatione approbarunt, quemadmodum frequenter nimis usuuenire experimur? Mulieres præterea in eodem delicti genere minus uiris peccare, minusq; puniendas esse, cæteris tamẽ per omnia paribus, ob imbecillitatem animi, mẽtis & ingenij, docent uariæ leges, quemadmodum prolixè ostendi lib. 6. cap. 20. Singulari insuper ratione omnib. uiduarum, qualis ferè sunt eiuscemodi uetulæ, præcipuam curam imposuisse Deum, testatur Scriptura sancta.

Mulieres minus puniendas uiris.

Viduarũ ra habea Exod. 22. Deut. 24. Psal. 145. Esa. 1. Hier. 22. 1. Tim. 5. Iacobi 1. Lamiarũ castigatio

Cæterùm lamias nulli iniurias castigandi puniendiq; non meliorem tutioremq; rationem noui, quàm ut à pio ecclesiaste rectius instituantur, diabolo eiusq; instinctui & actionib. renuncient, & si uoles, palàm in ecclesię rursus communionem recipiantur pœnitentes. Si grauiorem temeritatis & delicti, quòd diabolicæ suggestioni & ludibrijs non satis fortiter restiterint, alijsq; exemplo sint, quis uelit urgere pœnam, sit exilium ad tempus: pecuniaria insuper mulcta pauperibus donanda, si sit res ampla domi, uel quæcunq; alia arbitraria pœna pro delicti qualitate & magnitudine, non tamen uitæ.

Lib. 6. cap. 22. suprà. An uoluntas puniẽda.

Ad

Ad legem à Moſe latam Exod.22.& à te propoſitam, reſpondeo, in textu Hebraico legi מכשפה לא תחיה: hæc autem uerba & decretum à ſeptuagin ta ſenioribus ſic reddita ſunt, φαρμακὸς ὐ πορεύσεται, hoc eſt, ueneficos, uel ſi mauis ueneficas, genere fœminino, ut uolunt Hebræorum interpretes, non ſinetis eſſe ſuperſtites: ſic legis uoluntatem explicuerũt illi ſeptuaginta interpretes. Nec חכשף Chaſaph, & quæ ab illo deducuntur, uix uſquam in prædicta Græca trãlatione aliter exponuntur, quàm ut ueneficium ſignificẽt, id eſt, hiſce Græcis uocibus, φαρμακὸς, φαρμακοῦς, φάρμακα, & quæ huius ſunt inflexionis. Ita decretum hoc minimè huc ad lamiarum noſtrarum punitionem, quæ non ſunt ueneno uſæ, ſed phantaſia deceptæ ſolùm, torqueri debet: quanquam uulgaribus facilè perſuaderi aliter poteſt uerſione ueteris Teſtamenti Germanica, ubi uox Mechaſepha redditur Zauberinne. Huc accedit ipſius Ioſephi natione Hebræi manifeſtum teſtimoniũ, qui explicatius legem ita exponit: Venenũ neq; mortiferum, neq; in alios uſus noxios apparatum, Iſraëlitarum aliquis habeat: quòd ſi habere deprehenſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, aduerſus quos uenenum parauerat. Adhęc illud ludibriorũ dæmoniacorũ genus, quo noſtræ lamiæ aliquot multis annis uexatæ infatuatæq; fuerunt, Moſis tempore fuiſſe uiſum uel auditum, nemo mihi facilè ex ueteris hiſtorijs fidem fecerit. Moſes ſiquidem & Teſtamẽti ueteris libri, ſolius quadruplicis incantatorum & maleficorum familiæ meminerunt. primæ ſunt illi præſtigiatores Pharaonis, qui præſtigijs regios fefellêre oculos, ut pro ueris ficta apparerent, Exodi 7. & 8. id noſtræ Lamiæ neutiquã poſſunt. illos hartumim potiſsimùm à Moſe appellari arbitror, niſi memoria fallar: Biblia etenim Hebraica inſpicere non licuit, quum in arce uenatoria hic Betsburgi inter montes circiter quindecim à mea bibliotheca Cliuenſi, miliaria, hæc ſcribam, dum illuſtriſſimo meo principi hic meam præſto operam. Alterius generis ſunt, quos mechaſepha, hoc eſt, ueneficos appellat, qui nimirum ueneno uel medicatis rebus homines uel iumenta è medio tollunt, uel ſimilem inferunt noxam. Tertiæ claſsis ſunt, qui uario & multiplici diuinandi modo utebãtur. Ad hos pertinent eæ uoces, Kaſam, Deuter.18. Hierem.27. Onen, Deuter. 18. 2 Paralip.33. Hierem.27. Micheæ 5. Nahas, Deuter.18. & 2 Paralip.33. Ob, Deuter.18. Eſaiæ 19. 1 Reg.28. & 4 Reg. 23. ac alibi paſsim. Iidoni, Deuter.18. Leuit.19.20. 4 Reg.23. Eſaiæ 19. Vtuntur quartò Hebræi uocabulo Habar, quando arcana quædam uerba à magis muſſantur, quibus ineſſe efficacia mira putatur: quã uocem Dauid uſurpat, ſimul & Lahas, Pſal.58. ubi aſpidis ad incantantis uocem, aures obturantis mentionem facit. At quicquid eſt harum uocũ, nullo modo eam dementationem, quam in uetulis his experimur, ſpectat. Si itaque decretum hoc Moſis contra ueneficos promulgatum fuerit, ex præſcripto ijdem puniantur: horum patrocinium minimè ſuſcepi, quos & lex Cornelia de ſicarijs & ueneficis condemnat, Dig. lib.46. tit.8. Hanc meam ſententiam eò libẽtius tranſmittere uolui, quòd te mihi reſponſurum ſperem, id quod ſummoperè oro atq; obſecro. Interim faxit miſericordiſsimus Deus, ut ipſius ſpiritu auctus, dignè uocationi tuæ reſpondere queas ad Dei gloriam, Eccleſiæ Chriſti incrementum, & animæ tuæ ſalutem. Betsburgi 10. Octob. Anno 1565.

Gg 3 D.10-

D. IOANNI VVIERO, ILLVstrißimi Ducis Iuliæ, Cliuiæ, &c. medico, Ioannes Brentius S. P. D.

SAlue in Christo, obseruande uir. Quas è Betsburgo 10. die Octobris literas ad me dedisti, fuerunt mihi gratissimæ, non hoc tantùm nomine, quòd insignem erga me beneuolentiam spirant: uerum etiam, quòd summum tuum studium in defendendis innocentibus, aut excusandis errore magis, quàm malicia peccãtibus testificentur. Nec dubito, quin Deus hanc tuam uirtutem clementer approbet. Vt enim quondam, quum Ethnici adhuc grassarentur in Christianos, si quis accusabatur fidei in Christũ, uulgus uociferabatur, Ad leonem: ita his temporibus, si quæ mulierculę, quamuis honestæ, insimulentur tantùm ueneficij aut incantationis, clamare solent, Ad ignem. Quare si quis in medium processerit, & admonuerit magistratum, ne passim sine ullo discrimine, & exactissima cognitione in miseras illas mulierculas sæuiat, eum ego arbitror diuinitùs excitatum. In quorum catalogo quum te quoque collocatum uideam, laudo tuam humanitatem, & hortor, ut tuum officiũ, quod cœpisti, facere pergas. Cæterùm quæ admonitu meæ concionis in lucem editæ, de legibus à Mose & Imperatoribus Romanis aduersus incantatores & sagas latis, uisum est tibi mecum conferre, agnosco animi tui candorem, & optarim ut similiter affecti essent multi, mei quoq; ordinis homines, & eadem moderatione sua inter se dogmata conferrent: sic enim minus esset & rixarum & offendiculorum in Ecclesia filij Dei. Dicam igitur initio de mea concione, cui titulus est, De grandine. Hæc enim concio, etsi fatear eam à me in chartis coniectam, ut soleo, antequam ad concionandum processero, tamen non est à me in lucem edita, sed ab amicis unà cum alijs quibusdam cõcionibus è chartis meis collecta, & typographo tradita, idque non hoc primùm tempore, sed cum numeraretur à nato Seruatore nostro ultra sesquimillesimum annus tricesimus nonus, & audio eam iterum à typographo superiori anno prælo exceptam esse. Hoc idcirco uisum est commemorare, ne fortè tua humanitas arbitraretur, me data opera eam concionem aduersus tuum scriptum, cui titulum De præstigijs dæmonum fecisti, sparsisse. Deinde uidisti ipse, me in ea concione (quam certè nesciebam editam, priusquam tuas accepissem literas, & de ea ab amicis admonitus essem, qui & mihi exemplum eius iam exhibuerunt) nullam instituisse prolixam disputationem de supplicio illis incantatricibus inferendo, sed tantùm paucis attingere, ne uiderer publicas leges damnare: quas ne adhuc quidẽ damnandas censeo. sed illud summo studio & exactissima cura agendum & cognoscendum est, ut rectè dijudicetur de personis, quæ aduersus has leges peccasse accusantur, & tam seuero supplicio obnoxiæ sunt. Ac uideo quidem, Imperatoriam legem uti his uerbis: Qui malis artibus utũtur, elementa turbant inficiũtq;. & adhuc affirmo, elementa turbare, non esse diabolicæ per se, nec humanæ, sed tãtùm diuinæ uirtutis: non dubito aũt, quin lex usurpet uerba sua ex uulgari hominũ sententia, & loquatur ex illorum magorum seu incantatricum opinione: hi enim à satana ita persuasi sunt, quòd artibus suis turbent elementa. Punit igitur, inquies, lex uoluntatem tantùm, & falsam persuasionem? Nihil minus: sed reputat pro opere ipso perfectum, ut illi loquuntur, conatũ. Nam

cùm

cùm misera mulier non solùm simpliciter cogitat se cocturis aut alijs artibus turbare elementa, uerumetiam illud toto animi instituto agit, in hoc studiũ tota incumbit, ut herbas colligat, suis execrationibus præparet, ad ignẽ admoueat, ac nihil earũ rerum omittat, quas edocta est à satana aut satellitibus eius: hic certè lex expedit suam seueritatem, & punit perfectũ illum, quemadmodum iam dicebam, conatum. Nec nouũ est, nec insolens, quòd conatus perfectus habeatur pro facto & opere ipso. Abraham iussus est unigenitum suũ filium Isaacũ mactare in sacrificium: etsi autẽ angelus reuocat gladium eius, quem iam in filiũ stringebat Abraham, & Isaac seruatur incolumis, tamen Deus ipse reputat hunc perfectum Abrahę conatum pro facto ipso: Quia feciſti, inquiens, hanc rem, & nõ pepercisti filio tuo, benedicam, &c. Quod de benefactis hîc dicitur, idem intelligendum est etiam de malefactis. His diebus dixit iuuenis quidam Studtgardiæ caussam suam è uinculis, qui cum deperiret alterius uxorem, expectauit noctu ante domũ eius bombarda instructus, dum maritus equo pabulum præberet. Itaq; eiaculatus globum per patulũ foramen, errauit quidem à marito, sed occidit equũ. Habes hic perfectum conatum. Quare lata est in eum sententia, tanquam in homicidã, qualis etiam uerè erat tam coram politico, quàm corã cœlesti tribunali. Idem iudicatur de eo qui cum uxore aliena deprehenditur in cubiculo clauso solus cũ sola, nudus cũ nuda, etiamsi adhuc nihil sceleris cũ ipsa designauerit. Hæc accommodanda erunt ad incãtatrices, quòd etiamsi nec queant elemẽta turbare, nec quicquã nocumenti hominibus præstigijs suis aut incãtationibus inferre: tamẽ quia uoluntas eorum nocendi non consistit intra simplicem cogitatum animi, sed prorumpit foras in perfectum conatum, seueritas legum hac in parte non potest iurè damnari. Idem sanciendum puto de lege Mosi Exod. 22. Etsi enim uideo, uocabulum כשף constanter transferri pro φαρμακεῦ: tamen nõ ille tantùm iudicatur φαρμακὸς, qui alteri exhibet potionem reipsa uenenatam, uerumetiã qui nocendi & interficiendi animo pro uenenata potione arripit errore quodam & porrigit salutarem. Quare quum incantatrices illud unum agant, & in illum scopum totæ intendant, ut uel frugibus uel pascuis uel iumentis uel hominibus noceant, siue utantur ueneno, siue alijs rebus planè impertinentibus, nõ possunt excusari, quin habeantur pro nocentibus. Lex Mosi dicit de teste mendaci, Reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit: & quidem magna seueritate addit, Non misereberis eius, sed exiges animam pro anima, oculũ pro oculo. Si de teste mendaci, qui nec ueneno, nec alijs id genus rebus, sed tantùm lingua ad nocendum proximo utitur, tam seueriter iudicatur, quid iudicandum esset de incantatricibus, quæ qualibuscũq; medijs utantur, certè cogitant toto conatu proximo incommodum inferre? Hactenus de autoritate legum: interea aũt accuratissima cognitione opus est, ut rectè dijudicetur, quis aduersus has leges peccauerit, & supplicio earum obnoxius sit. Hic ut rectè sentis, magnum discrimen habendum est inter uerè sceleratos & melancholicos, ac eos qui læso sunt cerebro, quíue simplici superstitione errant. Quis enim tam crudelis esset, qui in hos posteriores seueriter animaduerteret? Fuit apud nos iuuenis non ineruditus, qui & scholis præerat, & se honestè gerebat: sed tandem eò melancholiæ pro-

ceſsit, ut cum audiret aliquem è præceptoribus ſuis, quos ſemper reuerenter coluerat, morte extinctum, arbitraretur ſe, quamuis longè abſentem, eius mali autorem. Referebat nobis, ſæpe uenire ad ſe noctu homines neſcio quos, qui nunc hoc, nunc illud ipſi cõficiendum mandarent. Quis hunc iudicaret homicidam? Imò inter nocentes ipſos magnum diſcrimen habendum eſſe cenſeo: & malo ut decem nocentes impunes, ſi ulla probabili ratione fieri poteſt, euadant, quàm ut unus innocens iniuſtè plectatur. Inſigne pietatis genus eſt, miſerorum cura tangi. Quare optimi uiri officium facere perges, ſi afflictas illas mulierculas malueris ad curam uel tuæ, hoc eſt medicæ, uel meæ, hoc eſt Theologicæ profeſsionis, quàm ad gladiũ aut ignem carnificis remittere. Hæc pauca uiſum eſt non ad ſingulas tuarũ literarum particulas, ſed ad cauſæ ſtatũ reſpondere. Vterque enim eò reſpicimus, ut in maleficas exemplum ita ſtatuatur, ne uel impunitate malum ingraueſcat, uel crudelitate innocentes aut quaſi (quemadmodum Iuriſconſulti loqui ſolent) oppri mantur. Dominus te clementer cuſtodiat. Bene ac feliciter uale, uir optime. Stutgardiæ, in die Stephani protomartyris, anno 1565.

D. IOANNI BRENTIO, THEOlogiæ Doctori, & præpoſito Stutgardiæ, &c. Ioannes Vuierus S. P. D.

DAtæ nuper tuæ ad me literæ, fuerunt mihi admodũ gratæ, quòd ſingularem animi tui cãdorem & modeſtiam declararent, quum me tam patienter in meæ ſententiæ explicatione audieris, tuamq; uiciſsim ingenuè propoſueris, mi integerrime Brenti. Proinde ut me denuò audire eadem animi temperantia, & ſi minus rectè ſentiam, ſecus docere non dedigneris, te ob cõmune reipublicæ Chriſtianæ commodum, obnixè oro. Maximi ſiquidem ponderis cauſſam hãc eſſe ſentio, in qua tam enormi tyrannide à Chriſtiani nominis magiſtratu ſæuitur citra ullã commiſerationem, quæ ſemper hominem Chriſtianum in primis ornare ſolet. Hic autem legum rigorem defendi, ſuumq; ſortiri apud te locum, non obſcurè arguunt teſtãturq; palàm habita concio & pòſt euulgata, deinde ſcripta mihi haud ita pridem epiſtola. At ego aliter iuſtis de cauſis rationibusque manifeſtiſsimis & quidem non paucis perſuaſus, libro ſatis copioſo iam aliquoties edito, huiuſcemodi dira mortis ſupplicia in uitiatæ phantaſiæ uetulis, nec ullo præſtito reuera malicioſo uel alijs noxio opere notis, improbans, tales leges eleuo ut irritas prorſusq; ſupprimendas: quarum tamen authoritate magiſtratum rectè gladium ſtringere, ſubmergere item, & flammis horrendis dementatas obijcere anus, quas lamias dicunt, aſtruere uideris. Pœnæ ſiquidem formam licet nõ exprimas, tamen leges hac in parte defendis, quæ mortis ſupplicium decernunt: at modum eius heu nimis truculentum, quinimò, ſi uerum fateri liceat, pluſquam tyrannicum, inde decreti uirtute iam annis nimis multis à magiſtratu obſeruatum, ſatis noſti. Ex mea uerò ſententia illiuſmodi uitæ priuatione coram Deo ita delinquitur, ut rationem in eo die, quo omnis eluceſcet ueritas, redditurus ſit tranſgreſſor.

Porrò quum concedas, ex uulgari hominum opinione promulgatam legem de ijs qui elementa turbant, &c. reſpondeo, leges minimè ferri debere ex uulgari hominum ſententia, uel deluſarum uetularum opinione, potiſsimùm eas quæ inde mortis alios dam-

L. Mo... de ma... mal...

damnant: sed ex grauibus, indubitatis irrefragabilibusq; causis cum matura deliberatione promulgari oportere: quinimò in actionibus criminalibus probationes ipsa luce meridiana clariores, requirere leges, aliàs dixi. Nec iustis rationibus hic obijci debet perfectus conatus, quem uix imperfectum dici admitto, quum nullus perfectus possit appellari conatus, qui perfici nequit. Lamias aũt non posse perficere quæ conantur, fateris. Concedis enim, delusas mulierculas in turbando aëre nihil posse: siue tum herbas colligant, execrentur, ad ignem admoueant, uel quascunq; proferant ex corrupta phãtasia quisquilias, quibus ne quidem aquæ guttam elicere, aut crepitum ciere (ut cum uenia sic loqui liceat) aut muscæ nocumẽtum inferre queunt: quorsum hic conatus nũcupabitur & defendetur perfectus eiusmodi delira persuasio, uel, si ita uoles, inefficax & puerilis conatus? cur ex legum seueritate acerbissimo mortis genere plectetur? Quòd Abrahamum adducis, qui in filium Isaacum stringens ensem impediebatur ab angelo, atque hunc Abrahami conatum pro facto ipso à Deo fuisse reputatum, & quod de benefactis ibi dicatur, idẽ de malefactis intelligendum esse, hic certè uelim nolim, cõtradicere cogor. Primùm Abrahamus ex Dei mandato conatum cœpit rei possibilis, & quæ mox perfici poterat, atq; perfecta incunctãter fuisset mente sana & instrumentis conuenientibus, nisi à Dei angelo fuisset uetitum: hinc meritò pro ipso opere & quidem perfecto conatus hic inchoatus haberi debuit. Atqui multò secus in hoc nostro negocio res habet, ubi personæ ad huiusmodi uerum actum uel conatũ ineptæ sunt, ubi phãtasia corrupta, ubi organa quibus operari putãtur, ludicra, ficulneæ, & tali perficiẽdo operi inidonea sunt, ut si nihil non fic agant & machinentur, nihil efficient, imò aërem uerberabunt & operam ludent. In foro quidẽ cœlesti criminale esse, etiã si quis mulierem aspexerit, ut eam concupiscat, nõ diffiteor: uerùm haud item in foro ciuili, ubi adulterium non mente, sed corpore perpetratum uel incœptum, ita ut perfici mox potuerit, punitur: multò minus punietur uitiatæ mentis imaginatio, aut ludicrum aliquod institutum uel uoluntas, unde læsioni subsequutæ uel aliunde inflictæ nihil uel accesit uel decesit, aut accedere aut decedere potuit. Quare mirari nõ desino, quòd lamiarum deliram uoluntatem in perfectum conatum foras prorumpere, nec legum seueritatem hac in parte damnandã esse scribas. Imò ego tales leges ex uulgi opinione & poëtarum figmentis latas, libero ore calamoque oppugnare audeo: & me conscientiam læsurum uererer, si cõticescerem: propterea eas quoq; explodere deceret quemlibet magistratum Christianum, ne rerum ignorantia tam impunè hinc sanguis fundatur innoxius. Talem habeo legem illam duodecim tabularum: Qui fruges excantasset, pœnas dato, neue alienam segetem pellexeris excantando. Si uerò obseruantiam multam deberi legum uetustati & autoritati existimaueris, eodem iure nunc & olim in sanguinem, quem tu innocentem dixeris, sæuietur ex quorundam Imperatorum & regum promulgatis sæpe legibus & edictis cõtra doctrinam tuam, Lutheri, & aliorum non obscurorum uirorum. Quapropter ut non semper legum autoritati & seueritati standum censeo: ita multò minus in hoc negocio hactenus usqueadeò dubio, obscuro, & dæmonum præstigijs inuoluto, ad carnifices cõfugiendum

Sub tit. de iniurijs, aliisq; delictis, lib. 9. al. tit. 11.

Suprà lib. 3. cap. 16.

esse, firma stat sententia. Nec locũ hic habet in argumenti tui patrocinium, sed ad mei instituti confirmationem, exemplum à te citatum iuuenis illius, qui occidendi animo equũ interemit, dum in uirum, cuius uxore fruebatur coniunctius, collimando eiaculatur: quum & interficere maritum, & cum eiusdem uxore congredi potuerit. Sic clarè ostendis, quid sit conatus perfectus, nempe studio incœpta actio, quæ ab ipso iuuene perfici ualuit instrumentis ad hocidoneis apparatis, & in rei propositæ perfectionem iam operantibus sine ulla uitiatæ mentis delusione: proinde & optimo iure supplicium mortis perpessus est.

Quòd etiam huc Mosis legem rursus torquere uelis, non certè mihi tecũ conuenit. Moses enim de ijs loquitur, qui ueneno uel rebus noxijs nocuêre, uel damnum dare conati sunt, idq; potuêre: non de his qui se lędere aut lęsisse imaginantur, à quibus nihil mali ulli aut bestiæ aut homini aut frugibus accesit: qui potius deliris hominibus, puerilibus, stultis & melancholicis comparari debẽt, & aliqua ex parte similem supplicij sortem cũ ijsdem sustinere, hoc est, redargui & rectius institui, uel uirgis coërceri, atque arbitraria mulcta, non corporali, ex magistratus æquitate in ordinem redigi.

Exod. 21.

Quòd item Mosen de teste mendaci citas, qui mente non delusus, studio destinataq; opera suo mendacio grauiter uel nocuit, uel nocere uoluit, atque etiam potuit, nimirum qui alteri falso testimonio intentauit defectionis, ut Hebræi intelligũt, crimen, quare eidem quoq; ex testimonij uirtute fuisset moriendum: talis profectò mẽdax testis, author sanguinis iniustè fundendi, optimo iure plectebatur, ue lut etiamnum plerisque in locis obseruari existimo. Sed quomodo hic cum Lamijs nostris conferri poterit, cur etiam seuerior ijs infligi debet pœna? id quod tamen urgere uideris, quum ille nocere uoluit & potuit, & reuera nocuit: hæ lamiæ nec nocuêre, nec eo modo potuêre. ille lingua sua usus, qua falsum dare uoluit & potuit testimonium: hæ solùm corruptam usurpant imaginationem, delusam uoluntatem, & suas quisquilias resq; ludicras, quibus omnino nihil possunt, etiamsi minimè impediantur. Collatis itaque personis earumq; ingenijs & organis, facilè totius negocij discrimen eluceset: inde & pœnæ formam minori conscientiæ læsione præscribet magistratus pius & Christianus: quam tamen coniuncta simul & opera uestra & seculari potestate in exequutionem deduci uelim, ut nimirum rectius à tui ordinis hominibus doctis & pijs erudirentur delusæ anus, & præstigiarum dæmoniacarum discussis tenebris ad ueritatis lucem saniori mente reducantur: deinde modum pœnæ cum commiseratione pro trãsgressionis qualitate prudens statuat magistratus. qua in re tibi mecum cõuenire, sat scio. Mihi sanè bene uolenti, ut pro singulari tua humanitate & candore ignoscas, quæso, quòd seria tua studia & Christiana, dæmoniaco nostro argumento turbare non desinam. Deum misericordissimum oro, ut te suo spiritu indies magis ac magis augere dignetur ad nominis sui gloriam, & Ecclesiæ utilitatem. Hambachi 18. Iulij, anno 1566.

Nihil responsi inde tuli.

Deuter. 19.

APOLOGIA
aduersus quendam Paulum Schalichium, qui se Principem de la Scala uocitat,

ME profectò optimè meritũ esse de Republica Christiana, & bonam

nam apud omnes inijſſe gratiam exiſtimaui, quòd tanto ſtudio & diligentia pro indubitatæ religionis noſtræ hominibus pugnam cœperim cũ prin-
Epheſ.6. cipatibus, poteſtatibus, mundi dominis, rectoribus tenebrarum huius ſeculi, ſpiritualibus aſtutijs in cœleſti-
Epheſ.2. bus, cum principe cui poteſtas eſt aëris, qui mortis habet imperium, qui
Hebr.2. Apoc.2. ſeducit totum terrarum orbem, imò
Iob.41. cum rege ſuper uniuerſos filios ſuperbiæ. Sed opinionem meam longè fefellit inſolens quorundam inſultus, & mala ab ijſdẽ mihi relata gratia. Enimuerò præter omnem expectationem inſurgit aduerſus me Paulus quidam princeps de la Scala & Hun, Marchio Veronæ, & Dominus Creutzburgi Pruſsiæ, qui numeroſa hac titulorum ſupellectile, & generoſæ familiæ ſatellitio inſtructus, mihi homini non huic ſimillima, ſed tamen domo honeſtiſsima nato bellum denunciat, non certè iuſtis de cauſis. Licet autem principatuũ illius amplitudo, & plena terroris dominatio me nõ immeritò in fugam conijcere potuiſſent: animum tamen erigit quæ mihi cũ dæmone fuit luctæ victoria, quippe qui cum potentiſsimo generis humani hoſte fortiter antea congreſſus, uirium mearum periculum fecerim, tanto facilius nunc huius principis uim atq; impetum ſuſtinebo, quanto & inferioris eſt, & cauſa noſtra melior. Neq; enim uelut ille, friuolis altercationibus aut impotenti ulla concertandi libidine flagro, ſed ſolo ueritatis indagãdæ ſtudio ardet animus: qui ſi aliter eſſet affectus, tamen & ingraueſcens ætas colluctandi feruorem extingueret, & ſcribendi libertatem ac ocium profectiones uariæ occupationesq; aſsiduæ ſurriperent. Quo fit, ut nõ ſim tibi Paule princeps obiecturus tuos errores, non calumniaturus tuas contrarietates, non nudas alienarum uigiliarũ rapſodias, non fabulas poëticas, nõ deniq; quaſdam Platonicorum nugas, quæ in tuis ſcriptis paſsim occurrunt: ſed ad illa tantùm loca, quę circa finem tertij tui Epiſtemonis contra me poſuiſti, reſponſurus, partim tuas calumnias eo quo collocaſti ordine refellendo, partim infirma arcis tuæ fundamẽta, quibus niteris, fortiſsimo ueritatis uecte ſubuertendo. Ocyus ergo & alacriter in arenam deſcendamus, nosq; pro uiriliexerceamus.

In libri tertij Epiſtemonis tui Catholici exordio ſigna contra me præfers & titulum, quo cõfutationem Præſtigiarũ Ioannis Vuieri, te parti Encyclopædiæ tuæ recoctæ adiũcturum polliceris: inde non diu cũctatus, de barbariſmo differens, integram ferè epiſtolam ad paginas circiter octo, continua orationis ſerie, Ioannis Pici Mirandulani ad Hermolaum Barbarũ Florentiæ 4. Non. Iunij ſcriptam anno 1485. tranſcribis. Inde ubi de animæ ab humano corpore ſeparatæ ſeu abſtractæ oberratione & paſsione ex uarijs diſcurreris: hinc & utrum peccatum temporis finiti, pœnam finitam recipiat, an infinitam tantùm, ex eiuſdem Pici tractatu De pœna peccati mortalis, argumentis ſumptis & uerbis exſcriptis compilaueris: ad quæſtionem tandem de anima ſeparata, ſiue homine poſt mortem, antequam reſurgat, prolaberis, quòd copioſum illud caput 41. libri 3. Agrippæ de Occulta philoſophia denuò de uerbo ad uerbum tranſtuliſti, non tamen neglecta interim ea cautione, ut leuiter nominis Agrippæ memineris in principio ijs uerbis: Cum moritur homo, corpus in terram reuertitur (quod & Agrippa retulit) de qua ſumptus eſt: mens, unde deſcendit, in cœlos remeat, &c. Ea coniunctione copulatiua uis innue-

re, quasi Agrippa in ea solùm particula à te non dissentiat, & reliqua argumentationis demõstratio tua sit, quæ ad paginas circiter decem ex eodem capite transcriptas se extendit, ubi in Eubuli persona, uerbis sex saltem orationem interrumpis continuam absque debita authoris Agrippæ professione: qui quum hanc mysticam disceptationem poëtarum testimonijs hinc inde confirmarit, ea solùm studiò à te prætermittuntur, ut quæ paulatim ex eodem capite aduersus me in quæstionem producere statuisti, nõ admodum in hoc studiorum genere exercitatis, appareant catholica & mysteriorum plena. Quanquam in eo cõtextu, quem tuum ex phrasi indubitãter nemo nõ iudicabit, qui in Agrippę libris minus sit uersatus, pleraq; inueniantur, quæ à Catholica Ecclesia non ita probatum iri arbitrer: cuiusmodi » est & illud: Vt certum est, neminem sine fide Christi posse saluari: ita probabile est, hanc fidem adhuc multis Paganis & Saracenis post hanc uitã prædicari in illis animarum receptaculis ad salutem, atq; in illis ueluti in communi custodia detineri, donec tempus adueniat, quo maximus Iudex meritorum facturus sit examen: à qua opinione etiam multi Christiani scriptores non abhorrent. Quum uerò huc transtuleris ex posteriori parte capitis dicti Agrippæ, quorundam patrum testimonia, uelut Tertulliani, Clementis, Augustini, Ambrosij atque Lactãtij, inserueris & tuo studio Chrysostomi sententiam, nihil minus ijs ostenditur, quàm Paganis & Saracenis post hanc uitam prædicari ad salutem in illis animarũ receptaculis. Nollem autẽ longioris digressionis molestia me fatigare in ijs quæ ex professo nõ in meam contumeliam scripta sunt. Inde sententijs nõ concisis ex eodem capite hinc inde de uerbo ad uerbum compilatis, orationis filum continuas de cõditione inferni, de lemurũ natura, & de spirituum loco, ubi hac occasione Agrippæ mẽtionem denuò obiter facis, in hæc uerba: Legimus alibi, « abstulisse Deum de spiritu qui erat in « Mose, & dedisse septuaginta uiris. Magnum hîc (inquit Agrippa) latet, sed « non temerè reuelandum mysterium. « Postremò absoluta doctrina hac arcana Agrippæ uerbis, ubi licentia dialogismi Eubulum induxeris tibi Eulogo respondentem, Rem ultra humanum captum, & omni admiratione admirabiliorem animo attentissimo audiui Eulogem: mox aduersus me in sequẽtem erumpis formã: Atq; hîc mihi occurrit quidam medicus, nomine Ioannes Vuierus, qui hęc omnia nihil aliud « asserit esse, quàm præstigias dęmoniorum, de quibus libros quinq; scripsit, « & prolixè satis suam intentionẽ egit. « Ita lib. 1. cap. 14. de transformatione allegat Psellum, & exemplum quoddã « militis. Atqui, inquit, fusiorem ea quæ « diximus, aliaq; similia agẽdi modum « & rationẽ, Michaëli Psello explicauit « quidam Marcus dæmonij cultor exi- « mius, in Chersoneso Gręciæ cõterminã uitam solitariã degens. Dæmones, « ait, licet sexu & propria lingua careãt, « corpus tamen illud aëreum sibi cõcessum, pro arbitrio uelut nubes uento « flante, in uarias formas mutant, cõtrahuntq; atq; extendũt, quemadmodũ « lumbricis uidetur accidere, ob substãtiam meliorem, ductuq; facilimã: neq; « solùm magnitudine diuersitas in eis « accidit, uerumetiam figuras colores q; « uariãt multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrumq; est natura paratũ: « qua enim ratione est natura facilè cedens, sic in uarias figurarũ species trãsformatur: qua etiam aëreum est, diuersos aëris instar colores subit. Sed aër « qui-

» quidem extrinsecus coloratur, corpus
» uerò dęmonis iuxta animi sui affectus
» species colorum mutat, uelut & homi
» nis, sed longè melius, ut quod animæ
» sit obedientius. Omnia tamen celeri-
» ter dilabuntur ob corporis mobilita-
» tem tenuitatemque. Sic tanquam uir
» apparet, & mox occurrit ut fœmina:
» leonis more fremit, saltat ut pardalis,
» latrat ut canis, atq; ad utris uasis q̃; for
» mam se aliquando transfert. Lubet
» non inelegantem hoc loco historiam
» aptè interponere. Refert Helinandus
» monachus, se audiuisse ab Ebaudo pa
» truo suo, qui à cubiculis erat Henrico
» Remẽsi archiepiscopo, Ludouici Gal-
» lorum regis fratri, quòd Henrico ar-
» chiepiscopo æstate quadam in itine-
» re somnum meridianum capiente, mi
» les quidam inter cæteros aperto &
» hiante ore post prandium dormiret, è
» cuius ore uisa est ab alijs uigilantibus
» quædam alba bestiola mustelæ simi-
» lis exisse, atq; ad uicinum ibi riuulum
» procurrisse: cum sursum deorsum in
» ripa riuuli anxia cucurrisset, nec transi
» eundi uiam inueniret, quidã ex astan-
» tibus accedens, euaginatum gladium
» riuulo angusto ueluti põtem faciens,
» imponit. Bestiola ilico riuulum super
» gladium transgrediens, longius pro-
» currit, & sese subduxit. Paulo pòst re-
» dire uisa, cùm iterum notum pontem
» quæreret, atq; eo iam sublato, discur-
» rens trãsire non ualeret, idem ille qui
» antea, rursum riuuli ripas impositæ
» gladio coniungit, atq; abscedit. Tum
» transit bestiola, & ad dormientis ad-
» huc patulum os rediens, uidentibus
» omnibus ingreditur: a cilico qui dor-
» mierat, expergiscitur: rogatusq; num
» quid in somno passus esset? respondit,
» se fessum esse & fatigatum, tanquam
» ex difficili & longo itinere, in quo bis
» super pontem ferreum flumen transi-
» uisset. Vnde socij collegerunt, eũ (quæ-
ipsi uiderant) uerè somniasse. Mihi ue
rò diaboli ludibrium esse uidetur, qui
ut uigilantes socios falleret, aut ani-
mam hominis corpoream esse, ideoq;
interituram cum corpore, ipsis osten-
deret persuaderetq;, idolũ hoc exiens
dormientis corpus & ingrediens, ocu
lis obiecit. Et paulo pòst: Simile quid-
dam, inquit, de Guntiano rege legi-
tur: neque id mirum est. nam ut idem
Marcus loco paulo antè citato deinde
refert, spiritui qui nobis inest phanta-
stico propinquant dæmones, utpote
qui & ipsi spiritus sint: uerba pertur-
bationum & uoluptatum nobis insi-
nuant, non emittẽtes quidem uocem
pulsatione quadam & sonitu, sed ser-
mones suos absque sonitu immitten-
tes, &c. Capite tandem 15. id exem-
plis confirmat, illaq; exempla uariæ
formæ laruarum, & actionum dæmo-
niacarum esse ait. Hactenus Vuierus,
qui passim eandem aut similem suis
libris cantillat cantionem. Hoc epi-
phonemate, mi princeps Scalichi, lau-
di Vuiero dari constãtiam iudicabunt
alij, qui eam maximopere in te desi-
derant, quòd contra tuam ipsius nu-
per editam Basileæ Encyclopædiam,
ut scribis, deprauatã, & maiori ex par-
te diaboli artibus hæreticam, hoc epi-
stemone catholico, palinodiam solen
niter canis: quod tamen non usquea-
deò in tui cõtemptum, quàm mei de-
fensionem obiter dictum uolo.

Adhæc quorsum tanto impudẽtiæ supercilio præiudiciũ statuere audes, me omnia (antea potissimùm ex illo Agrippæ capite à te transcripta) nihil aliud esse asserere, quàm dæmoniorũ præstigias? quod constanter (cum bona tuæ Clementiæ gratia) tibi perne-
gare nõ erubesco. Reliqua meа uerba à te Scalichi enarrata agnosco, quorũ mirè artificiosam auspicaris confuta-
tionem. Psellus, ais, dictis nostris non

Lib. 3. cap. 41.

aduersatur. Ponis nudam istam subsultationem, tanquam legislator decretum aliquod sanciret: uerùm non contentus tuo excursu, serò me profectò tuæ eruditionis & sapientiæ mancipium fatebor, nisi meam prius de te expectationem saniori responsione expleueris. Psellus etenim mecum eas apparitiones dęmonis repręsentationi sub diuersa forma attribuit, quas tu frequenter animæ obuagantis, & inhospitæ occursui affingis. Longè diuersa, imò penè contraria utriusq; eloquutio. Pselli sententia aut uera, aut falsa. Si uera, quod innuere uideris, quum non solùm nihil contradicas, sed etiam subdolè ab obiectionis uadimonio te expedire coneris, tua necessariò uacillabit. Si ipsius falsa est opinio, quur subticuisti responsionem? Enimuerò qui tacet, consentire uidetur. Psellus idem profert, quod in me accusas. Atqui à me dissentire certè statuisti, & rectè, quando ita lubet: ipsius uerò testimonium tibi non aduersari scribis, & malè. aut enim uterque tuæ opinioni repugnat, aut neuter: sumus siquidem hac in statione indiuidui comites. At ambo tuam hãc phantasiam execramur meritò. Quocirca posthac oppositiones, è quarum perplexitate extricare te nequis, finito intactas.

» Quòd autem hanc historiã, inquis,
» Vuierus præstigijs diaboli tribuat, ut
» persuadeat animam corpoream, & id-
» circo corruptibilem, non uideo quib.
» id rationibus & argumentis perficere
» contendat. Non difficulter ab hoc obiectionis telo me uindicauero, quum nihil hic asseruerim, quod patrocinij adminiculũ requirat: & pręter meum sit institutum, de animæ extra corpus euagantis conditione, longioris disceptationis telam cõtexere & persequi: solùm ad eam Helinandi conclusionem, socios nimirum inde collegisse, eum, quæ ipsi uiderant, uerè somniasse, meam subiunxi non assertionẽ, sed opinionem: quæ si ad tuum minus fecerit palatum, per me quidẽ licet, nec suauioré saniorem q; ex generosi principis beneficio recusabo. Quòd uerò dicis, non sequi, omne corpus corrumpi: neque me hac in quæstione, à meo scopo peregrina, quicquam uel affirmare uides, uel negare: sed intellexisse de corpore materiali & composito, non diffiteor. Verùm enimuerò si tale quippiam promulgassem, quo supplicio ad pœnitentiam compelli deberẽ, haud intelligo. Quorsum insuper extra meum scopum collimabo ad incorruptibile cœlum & elementa non necessariò, ubi & suum habet locũ capitis 21 Apocalypseos exordium? Est & Empedoclis opinio, mundum manere eundem secundum substãtiam, sed mutari secundum dispositionem.

Quòd deinde in orationis tuę progressu aduersus Pselli ex Marco sententiam à me recitatã transformationis diabolicæ causam statuis, uariorũ « subiectorum assumptionẽ, ea scilicet « demõstratione. Sicut enim homo me- « dijs utens, artificio naturam omnem « imitatur: sic diabolus medio non indi « gens, in momento subiectum suæ ac- « tioni & proposito conueniens facit: « atq; in illud, sicut anima in corpus, se « abdit, & illud pro sua uoluntate regit. « Hinc est, quod Apostolus ait, 2 Co- « rinth. 11. Ipse, inquit, Satanas transfigu « rat se in angelum lucis. Inde sequere- « tur, satanam ueri angeli subiectum assumere, & in illo se abdere, & pro uoluntate sua illud regere. Sed longè aliam esse Apostoli mentem, testantur præcedentia & sequentia, ubi de peruersa Pseudoapostolorũ doctrina, & de operibus malis loquitur, permanente subiecto integro, non de subita eiusdem mutatione, quemadmodum

hîc

hîc inuertitur quæſtio de uario dæmoniacæ transformationis idolo, uti in capitibus ſequentibus oſtendo. Aliud enim eſt, dæmonem corpus aliquod uerum aſſumere, & illud apparere, ac regere ubi & quomodo diabolus uolet: aliud eſt, mali aliquid à diabolo ſuggeri, quemadmodum peccata multa, & mentem inde uitiari: (nam qui peccat, ex diabolo eſt, teſte Ioanne 1. cap. 3.) aliud item, à diabolo obſeſſum eſſe: aliud deniq; eſt, à dæmone ſimul & in peccata præcipitari, & ab eodem obſideri. Cæterùm quod transfigurationis cauſam & modum ſpectat, æquum lectorem cenſoremq; ad utriuſque, nimirũ Marci & Scalichij, ſententiæ exquiſitam collationem, & reliquam eiuſdem noſtri capitis partem, cui & Tritemij opinionem huius argumenti annexuimus, relego, ut & ad alia loca huc facientia, quæ ſparſim in meis libris ob materiæ oblatæ occaſionem erunt obuia: quò etiam ſpectabunt Auguſtini ſententiæ paulo pòſt enarrãdę: prolixior alioqui foret propugnatio, ſed breuis eſſe laboro.

Toto autem cœlo hîc errare Scalichium, teſtatur ipſa ueritas, commonſtrant portentoſæ, quibus ſatan ſæpenumero apparet, idolorum facies, docent luculenter laruæ in eiuſdem noſtri libri cap. 15. 16. 17. & infinitis alijs locis propoſitæ. Vbi ſub alicuius ante annos multos defuncti forma terret, illiúſne mortui corpus uerũ induiſſe dæmonẽ credemus? quod iam conſpicitur ut uiuum eſſe ſolet, quũ cadauer illud in terris cõputruerit, ſqualidúmque fuerit, uel etiã in patibulo aut rota exeſum, uel à canibus alicubi dilaniatum. Quid, ubi monachum induerit, monachine corpore & cuculla ſceleratam uerè mentem exornauit ſatanas? Si hoc ualet, fide ſua fallũtur, qui in Franciſcani alicuius cucullą ſepulchro mandãtur, ut à diaboli machinis ſecuriores ſint. Atqui in cuius ſubiecti ſpecie tentauit Chriſtum diabolus? Si Agrippæ teſtimoniũ, quo te affici plurimũ in tuis ſcriptis uideo, quum ſymbolicæ doctrinæ magnalia tractas, admiſeris, cucullatum illum fuiſſe, ex picturis tradit in libro de Vanitate ſcientiar. cap. 25. de ſtatuaria & plaſtica.

Quomodo præterea cohæreant illæ particulæ, transformationis diabolicæ cauſam eſſe, ſubiectorum uariorum aſſumptionem, & diabolum non indigere medio, itẽ in momento ſubiectum ſuæ actioni & propoſito conueniens facere, non uideo. At iſta proſequitur Scalichius: Quum ergo corpus quieſcit, non niſi uegetatiua potentia utitur. Ah miſeram conditionem infantium, in quibus nullus animæ uſus præter uegetatiuam potentiam: ſpaciatur interim rationalis.

Subiungit deinde paulo pòſt: Et ſi- « quidem animæ eſſentia angelis pares « ſunt, ánne ſubiectum ſiue muſtelæ, ſi- « ue columbæ, ſiue hominis, ſiue alte- « rius cuiuſpiam rei aſſumere poſſunt? » Nequaquam, reſpondeo: & miror ab acutiſsimo philoſopho, & doctiſsimo ſcilicet Theologo talia excogitari, proponi & defendi, niſi peculiari priuilegio indultum tibi ſit decernere quod uoles. Animæ ſiquidem humanæ hanc corporaturam ſemper expetunt, cui à Deo deſtinatæ, & non corpus muſtelæ. Sequeretur alioqui primùm, unam animam eſſe & hominis & bruti communem, & informare duo corpora. Non conuenit bene inſtitutæ ciuitati, ut princeps tum proprio, tum cerdonis uehiculo utatur. In ſuo Pimandro diuinè Mercurius Triſmegiſtus dicit, aliud corpus quàm humanum, nõ capere animam humanam: neq; fas eſſe, in corpus animæ ratione carentis, animam ratio-

nalem corruere: Lege enim diuina talem generationem prohiberi, multò minus figura humana exutam in corpora degenerare brutorum: atq; hunc impium esse errorem. Si autem ueræ mustelæ subiectum ueram militis assumpsisse animam præfractè urgeas, cedò ubinam hæc mustela alba, quæ ex militis ore uisa est alijs uigilantib. exisse, tam quietè citra ullius motus sensum antea in corpore latuit? per quos meatus milite non excitato eluctata est? œsophagus & arteria aspera uiæ ad os communes & solæ, ob angustias neutiquam admittunt, nec rerum natura patitur: ubi item in corpus regressa mansit? redientem enim ad dormientis adhuc os patulum uidentibus omnibus ingressam fuisse, tradit historia. Atqui rationis fulcimentum, quare animæ tali assumpto subiecto, hominibus appareant, subdis, scilicet, ut ea re aliquid portendant, » inquiens, Deo ita uolente, uel ut som- » niantem admoneant. Quæso autem, qua de re hunc militẽ admonuit hæc mustela induta anima, uel cuius euentus fuit portẽtum? De nulla siquidem re uera militem admonuisse animam hanc, docet ipsius interrogati responsio. Nam super ferreum pontem flumen non transierat miles, nec difficile & longum iter perpessus. Nec est quòd ad animam responsum referas: hoc enim postea negas, animam uidelicet non esse proloquutam, sed militem locutum. At sit quod uelis, quid inde admonitionis diuinę, uel portenti succesit? Non est quòd longius subterfugias. Hanc mehercule respõsionem à Vuiero minimè expectauit Scalichius: quare si propria ipsius uerba sinistrè in me dicta, pro genuinæ suæ mustelæ philosophica defensione, in ipsum retorsero, mihi ueniam dabit. Quod attinet ad bestiolam similem mustelæ, si ea quæ dicta sunt expendisset, haud dubiè hac de re, & alijs permultis, quorum ibi meminit, longè rectius sensisset, & digito compescuisset labellum.

Sed ad instituti confirmationem, alio uirum senẽ traijcere conatur hic iaculo, scilicet: Si ludibrium diaboli « fuit ista mustela, quomodo igitur mi- « les fessus & fatigatus fuit? quomodo « illa euestigiò referre potuit? Qua arte autem hîc euasero, ausculta paulisper. Experrectus miles, num quid in somno passus esset rogatus, respondit, se fessum esse & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere, &c. Iam nemo diffitebitur, somnorinas imagines sæpenumerò ex humoribus & spiritibus hic sibi conuenientibus, à diabolo in phantasticis organis excitari, & idolis, quæ exhibere uult, confirmari, siue illa sint suauia, siue terrifica, siue etiam uana: ex quibus reuera quoq; uel uoluptas, uel dolor consequitur, sentiturq; inter somniandum, etiam ubi talis species nunquam antea menti fuerit obiecta, aut uisa uigilanti, uel nullo affectu quis erga talem in mente aut cogitatione antè ductus fuerit, imò ab eiusmodi simulachro uel obiecta in somnis actione semper abhorruerit: uulgaria siquidem somnia pro humorum, cogitationum & affectionum dominio naturæ ductu ferè dirigi non ignoro. Sic fit, ut castissimæ uitæ uiro (quanquam sanguinis etiam pituitosioris, qui nihil spurci pridem in animo concepit, uel admisit, quem nec uigilantem obscœna suggestione in consensum pertrahere potuit dæmonium) aliquando tamen alicuius fœminæ nunquam uisæ, cum qua congrediatur, delectabile obueniat simulachrum in somno, unde tantus uoluptatis sensus percipitur, ut cum multa titillatione seminis profusio consequatur.

quatur. Eadem ratione in alijs turbulenta laborioſaq; ſomnia in phantaſiæ organis poſſe à dæmone inter dormiendum cieri iudico, unde & manifeſta laſsitudo & fatigatio ſentitur. Teſtabuntur hoc ipſum & eorum ſomnia, qui incubum morbum patiuntur, quemadmodum lib. 3. cap. 18. oſtendi. Cæterùm ut firmior huic defenſioni accedat fides, eximiũ purioris Theologiæ antiſtitem Auguſtinum tibi adducam; Suadent, inquit, dæmones miris & inuiſibilibus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum, corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeq; cogitationibus eorum per quædam imaginaria uiſa miſcendo, ſiue uigilantium, ſiue dormientiũ. Item lib. 3. de Trinitate: Si corpora ipſa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in ſpectaculis theatricis tanta miracula exhibent hominibus, ut hi qui nunquam uiderũt, talia narrata uix credant: quid magnũ eſt diabolo & angelis eius, de corporeis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: aut etiam occultis inſpirationibus ad illudendos humanos ſenſus phãtaſmata imaginum machinari, quibus uigilãtes dormiẽtéſue decipiat, uel furentes exagitet? Idem de ſpiritu & anima, & legitur in Decretis: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quib. homines alliciunt & ſeducunt. Vnde quædam mulierculæ poſt ſatanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierũ multitudine equitare, uel earum iuſsionib. obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falſa omnino: & non à diuino, ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Ipſe namq; ſatanas, qui ſe transfigurat in angelum lucis, cum mentem cuiuſque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugarit, ilico ſe transformat in angelum lucis, in diuerſarum q; formarum ſpecies & ſimilitudines, & mentem quam captam tenet, in ſomnis deludens, per deuia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore euenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis uiſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderit? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur. Et de Ciuitate Dei libro 18. capite 18. Non ſolum animum, ſed nec corpus quidem ulla ratione crediderim, dæmonum arte uel poteſtate in membra uel lineamenta beſtialia ueraciter poſſe conuerti: ſed phantaſticum hominis (quod etiam cogitando, ſiue etiam ſomniando per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſsis corporis hominis ſenſibus) ad aliorum ſenſum neſcio quo ineffabili modo figura corporea poſſe perduci, ita ut corpora ipſa hominum alicubi iaceant, uiuentia quidem, ſed multò grauius atq; uehementius, quàm ſomno, ſuis ſenſibus obſeratis: phantaſticum autem illud ueluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat ſenſibus alienis, taliſque etiam ſibi homo eſſe uideatur, ſicut talis ſibi uideri poſſet in ſomnis, & portare onera: quæ onera ſi uera ſunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerum corpora, partim iumentorum

lib. de diuinat. dæmonũ, c. 3. & 5. itẽ de Spiritu & anima.

Cap. 28. 26. q. 5. Episcopi ex con cil.

Contra Scaligerum, qui trãsformationis diabolicæ causam statuit subiectorum uariorum assumptionem.

mentorum falsa cernentibus. Reliqua uide in nostro lib. 4. cap. 22.

Sed ad sequētia mox Scalichij uerba progrediamur. Neque propterea, ait, corporeas animas, ut Tertullianus, asserimus: neq; transire de corpore in corpus, quatenus animam, ut Pythagoreis ascribitur: transfigurari autem nemo dubitauerit, hoc est, non essentiam, sed figuram, id est, externam formam mutari assumptione. Sed ne hîc quidem quicquā definimus. Tantum certè philosophum hîc sibi in duabus contradicere lineis, nimirum Transfigurari nemo dubitauerit, & Ne hîc quidē quicquam definimus, tibi condono, calumniæ occasionem hinc nō quæsiturus, licet cum tanta modestia in me neutiquam inquiratur.

Huc accedit, te hîc negare animas de corpore in corpus trāsire, quod de animæ militis in mustelam transgressione affirmasti. Tu ipse teipsum iudica. Iam denuò circiter duas paginas cum dimidia ex dicto cap. 41. lib. 3. Agrippæ de occulta philosophia transcribis, ut Vuieri pręstigiæ illustriores, uti scribis, fiant: sed quánam fabularum emendicatione, penes beneuoli lectoris censurā iudicium esto. Videamus, ais, quid apud Saxonem Grammaticum, Danicæ hist. lib. 5. annotatum sit, scilicet: Asuitum quendam & Asmundum inter se communibus uotis coniurasse, quemnam illorum uita prolixior excepisset, mortuo contumulandum. Tandem Asuitus morbo consumptus, cum cane & equo suo uasto mandantur antro, cum quo & Asmundus ob amicitiæ iusiurandum uiuus contumulari sustinuit, cibo quo in longum tempus uescereretur illato. Tandem Ericus Sueciæ rex, eò loci cum exercitu pertransiens, Asuiti tumulum, thesaurum inesse ratus, perfrangens, adaperta specu, eductum Asmundum luci restituit: quem uidens tetro oris habitu, funebri tabe obsitū, & profluo ex cruda cicatrice sanguine cruentatum (quippe Asuitus noctibus rediuiuus, crebra colluctatione lę uam illi aurem abruperat) secti uulneris causam referre iussit, quam ille narrauit ijs uersibus:

Quid stupetis, qui relictum me colore cernitis?
Obsolescit nempe omnis uiuus inter mortuos.
Nescio quo Stygij numinis ausu,
Missus ab inferis spiritus Asuit,
Sæuis alipedem dentibus edit,
Infandoq; canem præbuit ori:
Non contentus equi uel canis esu,
Mox in me rapidos transtulit ungues,
Discissaq; gena sustulit aurem.
Hinc laceri uultus horret imago,
Emicat inq; fero uulnere sanguis.
Haud impunè tamen monstrifer egit:
Nam ferro secui mox caput eius,
Perfodiq; nocens stipite corpus.

Non dissimile huic legitur in Cretensium annalibus, manes, quos ipsi Catechanas uocant, in corpora remeare solitos, & ad relictas uxores ingredi, libidinemq́ue perficere: ad quod euitandum, & quo amplius uxores non infestēt, legibus municipalib. cautum esse, surgentium cor clauo transfigere, totumq; cadauer exurere. Miranda proculdubio sunt hæc, ait Agrippa, & opinioni inimica uideri possent, nisi fidem facerent & latæ leges, & creditæ antiquitatum historiæ. Hîc Scalichius præoccupans, ex suo interserit solennē interrogationem, si quis dæmonum præstigijs, quicquid id est, ascribere fortasis uellet: At præstigijs diaboli quid clauus obest?

Hîc unico uerbo lectori æquo & prudenti ex Arist. 1. de Cœlo cap. 6. satisfecero. Fieri nequit, quod non potest esse factum, inquit ille. Num uerò in omnibus suis narrationibus sit credendum Saxoni Grāmatico, in similis

fidei

fidei hiſtoria à me confutata demonſtraui lib.3.cap.15.Accedat & teſtimonium Cardani docti & inſignis philoſophi,qui poſt enarrationem de Dufſo rege ex Boëthio hiſtoriographo repetitam lib.15.cap.80.de Varietate rerum,ſuam ſubiungit ſententiã de quibuſdam hiſtoriarum ſcriptorib.in hęc uerba: Quæ Boëthius refert,condendæ hiſtoriæ haud iucundæ non ignauus author, alliciendi lectores cauſa conſcripſit:ut quos Scythica facta,mores q;,tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulæ ſaltem tædium minuerent. Neq; id uitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iurè ab his T.Liuius abſtinuit,& Herodotus iuſtè damnatur,& Saxo Grammaticus laudatur.

Lib.11.hiſt. Scotorum.

Cæterùm qui in hanc tecum palæſtram progredi, & producta hæc tuorum myſteriorũ arma eripere tibi uolet,ad primum concides amplexum, quum anilium fabularum fulcris prẽter mentẽ,mea quidem opinione, nitaris. Hanc profectò pertinacem contra mea ſcripta, animi inſolẽtiam non poſſum non mirari in tam celebri philoſopho & uiro principe. Quis leuiter ueræ philoſophiæ rudimentis initiatus,tibi hanc mortui & uiui cum cane & equo contumulationem eo modo peractam conſentiat? quis catechumenus, religionis Chriſtianæ elementis ſaltẽ perfunctoriè imbutus,Aſuiti noctibus rediuiui mordacẽ colluctationem, cum Aſmundo fideli amico in ſpecu habitã,affirmare auſit? Quis ſtolidi ſenſus ſpiritum Aſuiti (ſic enim habet carmẽ) uel etiam ipſum Aſuitum, ſi ita uoles, ab inferis miſſum, dentib. alipedem canem & equum in ſepulchro uoraſſe,& amiciſsimi læuã auulſiſſe aurem, deinde caput Aſuiti in ea monomachia ſubterranea abſciſſum, & corpus eiuſdem perfoſſum crediderit? O quantum eſt in rebus inane? quàm credula mens hominum, & arrectæ fabulis aures? Cur quæſo Scalichi Pauſaniæ teſtimonium præterijſti, quod eodem loco ex Delphorum interpretibus acceptum, intertexuit Agrippa? Eſſe uidelicet dæmonium quoddam infernum, quem Eurynomum dixerunt, qui mortuorũ carnes abſumeret & deuoraret, ita ut uix nuda relinquerentur oſſa. Spiritum aliquem terreſtri alimento cibari,& propterea carnes deuorare,nemo niſi mẽtis luxatæ,Pauſaniæ,Agrippæ,aut tibi cõcedat. At quis,Deus bone,Delphorum interpretibus fidem derogarit?

Si inſuper tu fidẽ nobis feceris,mortuorum manes uel animas in corpora putredine & ſqualore deformata remeaſſe, & ad uxores hæc ſic ingreſſa, cum eiſdem libidinẽ exercuiſſe,neceſſariò hos homines uerè reuixiſſe ſequetur. Nam ad illius actus perfectionem neceſſariò requiritur uerus ſanguis, ſpiritus,caro, nerui, tendines, & reliqua organa huic deſtinata merè uiua: quinimò homo ipſe non modò uiuus,ſed & cuius ualetudo nõ ſit omnino labefactata. Si itaq; reuixerint, & matrimonium cõcubitu coluerint, contra hos iniuria ſunt latæ leges: ſi non reuixerint, quorſum in mortuos ſtatutæ leges? quorſum defuncti cor clauo trãſigendum? Sed leges ex informatione ſiniſtra promulgatæ, nequaquam parem cum bene conſtitutis merentur exiſtimationem. Atqui ad hiſtoriarũ antiquitùs creditarum prærogatiuam confugis. Verùm ſi uetuſtatis ratione quibuſuis narrationibus ſit credendum, tibi examinandam non Apuleij metamorphoſim,& ueras Luciani narrationes,ſed Turcarum Alcoranum offero: ſi & antiquas Chriſtianæ religionis hiſtorias requi-

fieris,libros Conformitatum D.Franciſci euoluendos addam.Non ſemper quis ſcripſerit,& quo tẽpore,ſed num uera pronunciarit,inquirendum. At mentis oculos ijs hominibus, qui ſuprà enarratas hiſtorias pro ueris uendicarint,præſtigijs obſcuratos eſſe,iurarit profectò quilibet etiã barbarus. Nihilominus ut fidei pondus eædem ſortiantur, ex eodem capite ſic inſtitutum proſequi non deſinis.

» Neq; demum, inquit idem Agrip-
» pa,à Chriſtiana religione alienum eſt,
» animas multas ante uniuerſæ carnis
» reſurrectionem ſuis corporib.reſtitui
» poſſe:quin & multos credimus ſingu
» lari Dei beneficio cum corporibus in
» gloriam aſſumptos, multos etiam ui-
» uos in infernum deſcendiſſe: audiui-
» musq; nõ rarò mortuorum corpora è
» ſepulchris per dæmones ſublata,pro-
» culdubio nõ in alium uſum, quàm in-
» carcerandis torquendisq; ſuis mani-
» bus. Verùm ad hos corporum carce-
» res & uincula accedunt etiam uiliſsi-
» morum & teterrimorum locorum ha
» bitacula, ubi Ætnei ignes, aquarũ in-
» gluuies, fulgurũ & tonitruorum con-
» cuſſus,terrarum uoragines, atque ubi
» regio lucis inops, nec radiorum ſolis
» capax, ignaraq; ſyderum ſplendoris,
» perpetuis tenebris, & noctis ſpecie ca
» ligat.Mirum eſt,cur hîc Homeri uetu-
ſtiſsimi poëtæ uerſus ad myſteriorum ſuorum certitudinem firmãdam non adiunxerit Scalichius,quos tamen Agrippa poſt uerbum illud Caligat, ſic annectit: Quò apud Homerum peruenisſe fertur Vlyſſes,ubi canit:

Cymmerios fama eſt populos hîc eſſe,cauernis,
Perpetua nebulá,cæcaq; caligine merſos,
Quos oriens nunquã,nec cum declinat in undas
Sol uidet,æterna miſeri ſub nocte premuntur.

Sed poëtarum teſtimonia non tãtam fidem in myſterijs aſtruendis mereri, facilè nouerat Scalichius: propterea ex Agrippa ſermonem ita perficit:Neque uerò omnia illa inanes nugę ſunt, « quæ de Patricij antro, Vulcani ſpelun « cis, Ætneis crateribus, Nurſiæ ſpecu, « multi memoriæ prodiderunt, atque « quæ inibi uiderunt & cognouerunt, « teſtati ſunt. Narrant ſiquidem iſtis « maiora Saxo Grammaticus de Geru- « thi regia & Ogarthiloci cauo,&c.Re- « liquam Scalichij narrationem ex Agrippæ uerbis de rerum monſtris, hîc perſequi nolo, ne lectori tædium parem,& modi limites tranſiliat propugnatio ſatis per ſe omnibus iurè cognita & probata. Finita autem uerborum Agrippæ repetitione, decretum promulgat hic noſter Scalichius: Exempla illa rem ueram teſtantur. « Non certè omnia,quod manifeſtè demonſtraui. Verùm ut maiorem, non mihi, ſed Agrippæ fidem tribuat Scalichius, poſt conſarcinata in ſuis libris ſparſim quàm plurima ex Agrippæ libris de Occulta philoſophia, non etiam ſemper detecto auctoris nomine,uolui ipſius Agrippæ cenſuram de ſuis ijſdem libris maturiori ætate editam,ex libro de Vanitate ſcientiarum, cap.48.de pręſtigijs,proponere in hęc uerba: De magicis ſcripſi ego iuuenis « *Agrip.* adhuc,libros tres amplo ſatis uolumi « *cenſura ſuis lib.* ne, quos De occulta philoſophia nun « *de occu.* cupaui: in quibus quicquid tum per « *philoſo.* curioſam adoleſcentiam erratum eſt, « *phia.* nunc cautior hac palinodia recantatum uolo:permultum enim temporis « & rerum in his uanitatibus olim contriui. Tandẽ hoc profeci,quòd ſciam, « quibus rationibus oporteat alios ab « hac pernicie dehortari. Quicunq; enim nõ in ueritate, nec in uirtute Dei, « ſed in eluſione dęmonum,ſecundum « operationem malorum ſpirituum,diuinare & prophetare præſumunt, & « per uanitates magicas, exorciſmos, « incantationes, amatoria, agogima, « &

» & cætera opera dæmoniaca, & ido-
» lolatriæ fraudes exercentes, præsti-
» gias & phantasmata ostentantes mox
» cessantia, miracula sese operari iacti-
» tant, omnes hi cum Ianne & Mambre
» & Simone Mago æternis ignibus cru-
» ciandi destinabũtur. Hactenus Agrippa. Plura in sequenti Apologia.

Non contentus uerò superioribus in me calumniarũ aculeis Scalichius, ad Augustinum inde confugit, recitãtem, quomodo Ioannes monachus cuidam religiosissimæ mulieri, eundẽ impatienter uidere cupienti, nocte in somnis apparuerit. deinde euestigiò
» infert: Quid ad id Vuierus, præstigi-
» ámne dicet? Non, inquam. Quur itaque tu secus ex inani quodam tuæ imaginationis prẹiudicio, quid ego dicturus sim, statuis? Sed nimio contradicendi studio falleris, & à ueritate multum aberras. Tam ex angeli ministerio in somnis potest apparere pio homini forma pij, quàm impij species impio, dæmonis opera. At decreto præcipiti præcociq; nimis, abs te citra causæ cognitionem condemnor hisce
» uerbis: Errat igitur Vuierus: & pòst denuò grauius. Hactenus me uel minimi quidem errati à te conuictum esse non agnosco: & me præstigijs tribuere, quod angelis Dei, &c. tribui debet, quemadmodum & quòd hic contra Augustini mentem sentiam, ut scribere non te pudet, id totum tibi pernego. Insimulare & probare semper diuersa fuêre. Sed quæ hæc impudentia? quæ nam philosophię pars, quódnam iuris priuilegium eam tibi donauit licentiam, ut & actoris & iudicis simul personam sustinere possis? Cæterùm num à me errores tui hîc sint detecti, & inconditæ contrarietates tibi uelut digito ostensæ, aliorum esto iudiciũ. Errare quidem me posse non diffiteor: sed quòd ullum tu mihi erratum uerè adhuc commonstraris, minimè fateor. Fortasis ęquioribus multò rationibus tuos libros erroribus refertissimos esse, quod in me citra demonstrationem maleuolè effutis, pronunciabunt alij, qui prius editos tuos ex autographo cum posterioribus cõtulerint. Atqui in tam erudito philosopho adeò proteruã residere calumniandi libidinem, certè dolendum est. Si tam mihi pruriret calamus, suppeteret ocium, & aliena uitia grauius insectari permitteret conscientia, admodum fanè luxuriaret orationis argumentum. Sed friuolis altercationibus longè præstat modestia.

Porrò nec alterius te denuò, Scalichi, pudet calumniæ, quam falsò impingis, dũ uniuersale pro particulari, aut genus pro specie mihi iniquè immutas obtrudisq;. Si etenim te hominem impudentem dico, non omnes tum homines impudentiæ insimulo, sed te solum. Scribis me lib. 1. cap. 22. dicere, præstigias dæmonum euanuisse, postquam Euangeliũ neopisti feruentius hominum mentibus insonare cœperunt, ut ne leuia quidem eius uestigia uideantur reliqua, &c. Hîc collatis meis uerbis innotescat ueritas. Vbi in hoc capite nomina diuersa dæmonũ exactionis uarietate apud Ethnicos, distincta quoque ex officijs apud Latinos, dæmonum inde poëticorũ nomenclaturas, & dæmones familiares explicuissem, tandem argumenti ductu, diaboli quoddam terriculamentum, nostratibus dictũ Sibyllas albas, annumero, olim mirè apud nos famosas, quæ tamen ardentiori Euangelij prædicatione euanuissent, ijs uerbis:
Ludibria insuper quædam diaboli ad « nostra ætatis crepundia, ante doctrinã « Euangelij è superstitionum tenebris « minus euolutã repurgatamq;, in Ger- « maniæ nostræ locis plurimis obserua- «

» bantur, familiaria adeò, ut publicæ le-
» murum (albas mulieres & Sibyllas al-
» bas uernaculo ſermone appellaba-
» mus) choreæ hoc uel illo loco celebra
» tæ narrarentur. Eratq; hoc laruarũ ge-
» nus apprimè infeſtũ puerperis, & in-
» fantibus lactentibus, cunis adhuc in-
» hærentibus. Quod etſi olim erat fre-
» quentiſsimum, quum Satanæ præſti-
» gijs nimiũ tribueretur, Chriſtoq; eius
» ſupplantatori, ac noſtro patrono uni-
» co ignauius adhærerent animi, diabo-
» lo ludente, ridente, uarijsque artibus,
» quibus ad ſe imperitã multitudinem
» illexerat, impium cultum ſtabiliente:
» tamen poſt puriorem feruentioremq;
» Euangelij prædicationẽ mentibus ho
» minum inſonantem, id uſqueadeò e-
» uanuiſſe, eſt quòd Deo gratias aga-
» mus ſummas, ut ne leuia quidem eius
» ueſtigia uideantur reliqua.

Iam me cognitioni, obſeruationi & euentui ſiſto. Teſtimonium mihi perhibebunt noſtrates, quotquot unquã de hoc ludibrio Satanico quicquam uel ſolo aliorum relato cognouerunt. Sed octauo capite eiuſdem libri uatũ diabolicorum authoritatem præcipuã manſiſſe uſq; ad CHRISTVM æterni Dei filium: eoque nato, & ſuæ legationis miniſterio in terris fungente, deſijſſe paſsim in terrarum orbe oracula & quaſcunq; diuinationes impias, ex Athanaſio, Iuſtino, Auguſtino, Euſebio, Lactantio, Plutarcho & Plinio oſtendi.

Scripſi & lib. 1. cap. 1. ex Geneſ. cap. 1. Deum ante uiſibilem terreſtris globi creationem, prius inuiſibilem cœli machinam condidiſſe, eamq; ornaſſe angelis diuinæ ſuæ uolũtatis futuris miniſtris. Nullum hac in re meum agnoſco errorem, quem tu mihi obijcis. Nam in primo ſecundi capitis Geneſ. membro, quod corollarium eſſe præcedentis declarat coniunctio copulatiua, habetur, perfectũ fuiſſe cœlum & terram, & omnem exercitum illorum: ſub quo exercitu, uel ſi ueterem malis translationem, ornatu comprehendi etiam angelos ſentio. Idem mecũ cenſent ueteres Theologi, teipſo teſte: uti Epiphanius lib. 2. tomo 2. item Auguſtinus quæſtione ad Oroſium 21. Iunilius in Geneſim: ſic & Iſidorus, Rabanus lib. 1. de ſermon. proprietate, cap. 5. Giſelbertus in lib. alter. cap. 3. Anſbertus lib. 5. cap. 12. Lombardus lib. 2. diſt. 2. Multa in ſacris literis ex uerborum conſequutione & locorum collatione erui debẽt: quid enim aliud eſt, ſcrutari ſcripturas? Pædobaptiſmum tu comprobes tam expreſſo, uel, ſi potes, clariore teſtimonio. Quare ualeat iſthæc tua calumniandi proteruia.

Vt porrò inſatiabilem hanc concertandi libidinem magis expleas, aliud in me dicis ineptum, & nihil ad rem faciens, nec uerũ, & confutatione profectò indignum. His autem uteris uerbis: Inquit etiã Vuierus, magiam diabolicam poſt diluuium cœpiſſe: ego « autem putarem, quòd cum prima dia « boli tentatione initium habuerit. Vbi « uerò Magiæ originem deſcribo lib. 3. cap. 3. hæc ſunt mea in initio uerba: Huius artis originem ab angelis præuaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib. 4. Recogn. Deinde aliorum, puta Plinij & Iuſtini ſententijs adductis, ſubiungo: Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitaſſe, uel potius propagaſſe, ut à patre diabolo haud dubiè natam, ferũt alij. Inſpecto itaq; libro & uerbis meis, inter Scalichium & me iudicet æquus Lector: uti & de exorciſmis, ubi me Vualdenſium & Vuicleuitarum hæreſim imitari, nullo mendacij pudore ſuffuſus, maleuolè aſſerit: quãquam ſecus teſtentur mea duo integra capita de exorciſmis libro

bro 5.cap.37. & 38. Vnde & dæmones uaticinari possent, tradidi cap.10.lib.1. Conferantur inde rationes meæ cum Scalichij opinione, atque ut sententia liberè pronuncietur, per me licet. Piget siquidem longioris confutationis aduersus obiectiones adeò futiles, imò meras calumnias.

De Sibyllis.

Nunc ad Sibyllas transeat oratio nostra. Ne quæso indignanter feras, quòd pleraſq; Sibyllas Pithiis uatibus annumerarim. Verba tua ista sunt: De Sibyllis, quæ Christi præconia celebrarunt, si dicam quod Vuierus ait, respondebit mihi Christus: Si Satan Satanam eijcit: aduersus se diuisus est: quomodo ergo stabit regnum eius? Vrbano admodum Laconismo citas aduersus me tam seueram sententiam, quam tamen te more tuo fatali cum multis alijs dictis retractaturum, si paulillum sistas gressum, confido. Equidem cũ de impostoris diabolicis commentabar, argumenti affinitate oportuit digito indicare, quomodo Satan, ut sub prophetico prædictionis ueræ prætextu sua mendacia in doctiores ex insidijs etiam spargeret, nonnullas excitarit Sibyllas. Quo minus autem Sibyllarum omnium auctoritatem acceptare possim, facit primùm de ipsarum ortu incertitudo. Prophetarum enim & familia & patria ferè, ac ubi & quando uaticinati sunt, explicatur ad stabiliendã oraculorum fidem. At non pauca, quæ de uarijs Sibyllis scribuntur, aut apud fabulosos leguntur poëtas, aut etiã ab Ægyptijs habentur, qui penitus idololatriæ inseruiebant, & uaticinia dæmoniaca ad Græcos, Romanos & posteritatem diuulgarunt. De ipsarum uerò origine, & poëticorum parentum diuersitate & figmentis, non certè libet me hîc esse diffusiorem longioremq;, uelut & de incertitudine nominum & patriæ. Vt autem Sambethen omnium primam, alijs Noha patre procreatam, alijs Nohæ nurum (quod mihi nõ fit uerisimile, cũ illius sine dubio aliqua in sacris literis extaret mentio, quemadmodũ aliorum liberorum Nohę,) alijs Beroso patre, & Erymante matre natam, ex Babylone profectã, teste Iustino philosopho & martyre, pręteream: cui quoque (licet Erythrææ ab alijs, à plerisq; etiam Cumanæ hæc asscribãtur) uaticinia de Christo tribuuntur, de regnorum mutationibus, & alijs, quorũ fragmenta in Lactãtio & Theophilo extant: quæ & Sabbe, Persica, Hebræa & Chaldæa dicta. Secũdo loco Lybica, cognomento Elissa, numeratur, cuius meminit Euripides in Lamiæ prologo: hãc de Gręcorũ commẽtis ex Ioue & Neptuni filia progenitã, à Lybicis gẽtib. Sibyllam cognominatã, Pausanias tradidit. Alias haud expressis parentibus ortas nõ recensebo. De Erythræa præ alijs celebri nõnihil dicturus sum: eam nimirũ ex regione Erythris, uelut Gręcis quibusdã placet, Delphis natã, Erythręis contrà de carminũ quæ reliquit sentẽtia, in Coryco mõte ab Idæa nympha prognatam, patre Theodoro quodã pastore, cõtendẽtibus. Sũt qui filiã Apollinis & Lamiæ esse affirmãt, alij Aristocratis & Hidoles. Proprio nomine Hierophilen dictã narrãt: ipsa sibi quoq; Artemidis nomẽ in suis carminibus indidit: quandoq; se Apollinis sororẽ, plerunq; filiã iactitauit: quibusdam uerũ ib. ortam se matre immortali, nimirũ una Nympharũ, quæ Idam montem possidere credebantur, & patre mortali cecinit, inter quos extãt hi:

Sambethe.

In fine libri admonitorij gentium.

Lybica Elissa.

Erythræa.

εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μίσγομένων τε, θεάων
νύμφης δ' ἀθανάτης, πατρὸς δ' ἀνὴρ ληϊστοφάγοιο
μητρόθεν ἰδαίης, πατρὸς ἣ μοι ἐγὼ ὄνομ' ἔθηκα
μακρίστους μητρὸς ἱερῆς, ποταμοὺς δ' ἀπολώνυτ.

Hanc alij Siculã uocant, alij Delphicã, alij Sardam, alij Rhodiã, alij Libyssam,

alij Samiã, alij Clariam, nominauêre. Apollodorus & Suidas tempore belli Troiani uixiſſe, & Troiæ excidiũ prædixiſſe ferunt: Homeri item nugas & Æneæ errores, donec mẽſas ambederet. Cyrillus eam 9. Olymp. floruiſſe dicit: Auguſtinus ſub Romulo. De hac ita ſcribit Hermias Platonicus, non Chriſtianus, ſuper Phædro Platonis: αὐτύχε ἡ σίβυλλα ἡ ἔρυθραῖα, περὶ ἧς νυῦ λέγε ὄροφύλη ἐπαλεῖτο ἐξ ἀρχῆς. λέγουσι ἢ αὐτλὴ σὺν θὺς προελθῦσαν προσαπεῖν ἐξ ὀνόματος ἑαυτὴν ἢ ἐμμετρα φθέγγεσθαι, ἢ εἰς βραχὺ χρόνον τέλεον εἶδος ἀνθρώπε λαβεῖν. Hæc ipſa Sibylla Erythræa, de qua nunc loquitur Plato, à principio Erophile uocabatur. Ferunt autem eam continuò, ut edita eſſet, appellaſſe unũquẽq; proprio nomine, uerſuſq; numeroſos elocutam, breuiq; in perfectã hominis ſpeciem euaſiſſe. Adoleſcentula νεώκορον egit in templo Apollinis Smintheos, & ſomnia quæ in templo Hecates excubantibus obijciebantur, explicuit. Huius amore captum Apollinem literarum monumentis proditum eſt, & ei poſcendi quod uellet, arbitrium dediſſe. Illa hauſtis pugillo arenulis, tantundẽ uitæ popoſcit. Id fieri poſſe reſpondit Apollo, ſi Erythræam, in qua habitabat, inſulam relinqueret, eandem nũquam reuiſura. Venit igitur Cumas, ubi defecta uiribus, uitam in ſola uoce retinuit. Quod ubi ciues illius cognouiſſent, incertum inuidia, an commiſeratione, ei epiſtolam creta antiquo more ſignatam miſerunt. Illa autem uiſa terra patria, in mortem reſoluta eſt. Ita uati ſuæ uerba dedit Phœbus. Vnde nonnulli hanc eſſe dicunt, quæ Romana facta conſcripſit, quòd incenſo Apollinis templo, inde Romam allati ſunt libri, unde hæc fuerat. Virgil. 6. Æneid.

Olli ſic breuiter fata eſt longæua ſacerdos.

Ouidius 14. Metam. fabulam paulò aliter recitat, ubi Sibyllam loquentem inducit his uerſibus:

Lux æterna mihi carituraq; fine dabatur,
Si mea uirginitas, &c.

Si quæ hanc ſequutæ ſunt ordine recenſere uellem, eas omnes non fuiſſe imbutas Spiritu S. intelligerent docti & pij, nullius maleuolentiæ ſtimulo contra Vuierum incitati: ſed non eſt noſtri inſtituti.

Subiũgam adhuc Cumęam ſeu Cumanam ex Cuma, nomine proprio Amaltheam ſeu Herophilen & δήμω appellatam, Iouis & Lamiæ Neptuni filiam, quã Virgilius Deiphoben Glauci filiam facit. Hæc nouem oraculorũ libros dicitur obtuliſſẽ certo precio regi Romanorũ Tarquinio Priſco, ac pro eis trecentos poſtulaſſe, teſte Lactantio, philippeos: regemq; aſpernatum precij magnitudinem, & deriſiſſe mulieris inſaniam: illam in conſpectu regis tres combuſsiſſe, ac pro reliquis idem preciũ poſtulaſſe: Tarquinium multò magis mulierem inſanire putaſſe: quæ denuò tribus alijs exuſtis, quum in eodem precio perſeueraret, motum eſſe regem, ac reſiduos trecentis aureis emiſſe: quorum poſtea numerus ſit auctus, Capitolio refecto, quòd ex omnibus ciuitatibus & Italicis & Græcis, præcipuè Erythræis, coacti allatiq; ſunt Romam, cuiuſcunq; Sibyllæ nomine fuerunt. Et nos, inquit paulo pòſt Lactãtius, confusè Sibyllam dicemus, ubi teſtimonijs earũ fuerit abutẽdum. Tres autem illos libros arcæ lapideæ incluſos, ſepoſitóſque in templo Iouis Capitolini loco ſubterraneo, magna cura iuſsiſſe cuſtodiri Tarquinium, ſcribitur, ubi & aſſeruatos aiunt ad Cornelium Syllam uſque: quo tempore, cùm incendio Capitolium conflagraſſet, ſimul perierunt. Suetonius ad Auguſtum uſque manſiſſe incolumes, & ſub baſi Palatini Apol-

Cumana.

Lactãtius lib. 1. cap. 6. falſa refert.

ni Apollinis cũ Martiorum uatum & Bagoes Nymphæ carminibus conditos ſtetiſſe, auctor eſt. Ad eos quaſi ad oraculum, quindecim uiros adijſſe, cum dij immortales publicè cõſulendi eſſent, narrat Gellius lib.1.cap.19.

Quis Chriſtianæ mentis, hoc Sibyllæ factum probauerit? quis eam Spiritus ſancti numine afflatam cõſcripſiſſe nouem diuinorum uaticiniorum libros, & miſſæ diuinitùs uati licuiſſe inuſitato precio illa Spiritus ſancti dona uænundare affirmarit? quum ea redimere cupiens Simon, illud à Petro reſponſum tulerit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, qui donũ Dei exiſtimaſti pecunijs parari. Quum etiam Chriſtus ſuos diſcipulos in prædicationis miniſterium ablegaret, eisq; Spiritus ſancti dona dediſſet, poteſtatem nimirum aduerſus ſpiritus impuros, quos eijcerent, & ſanarent infirmos, leproſos mundarent, mortuos ſuſcitarent: illud ſimul mãdatum ſubiunxit: Gratis accepiſtis, gratis date. Prophetiam uerò donum eſſe Spiritus ſancti, docet Paulus 1.Corinth.12. Si igitur oraculorum cœleſtiũ myſteria continuerũt nouem illa uolumina, non temerè, ſed neceſſariò in mortalium uſum diuinitùs haud dubiè promulgata fuêre: quorſum ergo à prophetide ipſa eueſtigiò comburuntur? Ob denegatã poſtulatæ pecuniæ ſummam, ob auri ingentis aucupium. En quãta Spiritui ſancto fit iniuria? quàm enormis blaſphemia? Quid commodi ab illorũ exuſtione acceſsit? Si ueræ prophetiæ fuerint, à multis erroribus, peccatis, & potiſsimùm idolatriæ contagio dehortari & auertere potuiſſent. Sed ubi exemplum? Vbi ab ullo uate auditum? Libri quidem execrationum comportati ex Pauli prædicatione exurebantur Epheſi: at hoc quid cum illo facinore? Conſeruari poterant debuerantq; libri, ſi tam abſconditũ diuinæ uoluntatis theſaurum, qualem uerè propheticum iudico, incluſerant. Si itaq; hæc Sibylla oracula conſcripſerit, & inauditum poſtularit pro ijs preciũ, eoq; negato tandem ea flammis perdiderit, illã fuiſſe Dei ſpiritu ductam, nõ mihi fit ueriſimile: diuinitatem & quãdam cœlitũ ſocietatem nobiliſsimã Sibyllæ ex fœminis cũ Plinio tribuat, cuicũq; libuerit eandẽ ſimul apud Græcos Melampodi, apud Romanos Martio aſcribat.

Plin. lib.7. cap.33.

Demonſtrata primùm Sibyllarũ ortus incertitudine, accedit & uaticinandi ratio reuera nõ prophetica, quę profectò talis eſt, ut qui diuinam dixerit, hũc Spiritui ſancto oraculorũ certorũ authori unico inſultare exiſtimarim. Quędã etenim ſua fundẽtes uaticinia, furibũdos geſtus, deformitatũ fœdiſsimarum plenos uſurpaſſe commemorantur. Hoc & Plutarchus non diffitetur in libello, quem inſcripſit, Cur Pythia metricè reſpõdere deſierit, inquiens: σίβυλλα ἦ μαινομενίῳ στόματι, ναὸν ἱκάνει, ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα, καὶ ἀμύριστα φθεγγομενίη, χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεὸν. Sibylla uerò, ait, ore furenti, iuxta Heraclitũ, loquẽs, incompta, inordinata, irridẽda, uoce ſua ſuperauit annorũ millia Deo afflante. Et hanc fuiſſe mirè celebrem nobilemq; Erythręã ob uitã tot annis in ſola uocé retentã, ex ſuperiori explicatione manifeſtum eſt. Accedet & Ciceronis teſtimonium 2.de Diuinat. Sibyllæ uerſus obſeruamus, quos illa furens fudiſſe dicitur, quorũ interpres nuper falſa quædam hominũ fama dicturus in Senatu putabatur, eum quem reuera regem habebamus, appellandum quoq; eſſe regem, ſi ſalui eſſe uellemus. Et Virgilius de Cumana loquens, cui mos erat, atteſtante Varrone, in palmarũ folijs oracula conſcribere, ſic inquit 3.Æneid.

Vaticinandi ratio Sibyllarum.

Matth.10.

Act.8.

Act.19.

Insanum uatem aspicies, quæ rupe sub ima
Facta canit, foliisq; notas & nomina mandat.

Sexus Sibyllarum.

Num adhæc in genus fœmineũ habenda sit quæstio in hac controuersia, ista uidendum occasione, quòd hic sexus sit simplicior, imbecillior & dicacior, nec ita insidias & astuta consilia cauere possit, & propterea dæmonũ fraudibus conuenientior obsequentiorque, quemadmodum prolixius libro 3. cap. 6. ostendi. Eiusmodi aũt organa citius cooptare solet milleartifex, quũ ueris falsa, diuinis terrena miscere studet, futurorum euentuũ denũciationes addens, ut auidius cuncta indistinctè non solùm populus nouitatũ cupidus, sed & doctiores amplectãtur. Quorũdã siquidẽ oraculorũ Sibyllarũ autoritas inde apud Ethnicos usquea deò creuit, ut experiri aliquid, uel inciopere, nisi illis priùs salutatis ac consultis, haberetur nefas: nam tanq; à Deo cœlitùs emissa ob prædictiones, quib. interim alia plerunq; ad stabiliendum idololatriæ gentilitiæ ornatũ adhærebant, censebãtur. Hinc & tantus earũ cœtus apud diuersas celebratur gẽtes, ut uerorum Dei prophetarum ab Ecclesia probatorum receptorumq; numero nõ sit inferior: librorum aũt uatidicorum supellectile, ut scribitur, longè eosdem post se reliquerit. Nec id mirum, quũ genuinos semper numero uicerint mendaces diaboli uates, quemadmodũ liquet ex libro 3. Reg. capite 18. ubi unico Eliæ Dei prophetæ res fuit cum quadringẽtis quinquaginta prophetis falsis.

Doctrina Sibyllarum.

Præterea doctrinæ existimationem non immeritò eleuare debẽt figmenta de Saturno, Titane, Iapeto, Iunone, Venere, Dione, Ioue, Neptuno, quę certè mihi spiritum diuinũ sapere non uidentur: eorũ tamen meminit Sibyllæ lib. 3. oraculorũ. Huc facit & Ciceronis testimoniũ de Arusp. responsis: Ne hoc quidem tibi in mentem ueniebat Sibyllino sacerdoti, hæc sacra maiores nostros ex libris uestris expetisse? Hinc pleraq; gentilium sacra ex Sibyllarũ scriptis originem traxisse, indubitatè cõstat. Multa item referunt Sibyllarũ libri de Christo, Ioanne Baptista & alijs, quæ potius à Græcis transcripta ex Euangelistis, postquã facta fuêre, quàm Sibyllarũ scriptis prædicta, non temerè affirmarit, qui in receptorũ uatũ prophetijs de eisdẽ personis & reb. sit uersatus. Tam siquidẽ singula cũ omnibus circũstantijs nudè & explicitè ob oculos in Sibyllinis libris sunt posita & depicta, ut tenebras esse nostrorũ prophetarũ scripta cũ illis collata, quis dixerit. sic euãgelistæ iustius dicẽdæ essent, q̃ uates. Nec parũ authoritatis propheticæ derogat Sibyllinis oraculis, q̃ nusquam in uniuerso nouo Testamẽto, horũ uel nominis Sibyllarum meminerit siue Christus, siue apostoli: quũ tamen ab ijsdẽ allegẽtur alij prophetæ expressis nominibus: recenseãtur & eorũ testimonia passim, quẽadmodum Matth. 1. Luc. 1. ex Esaiæ 7. Matthæi 2. ex Iohel. 7. Micheæ 5. Oseæ 11. Matthæi 3. Lucæ 3. Esaiæ 40. Matth. 4. Esaiæ 9. Matthæi 8. Esaiæ 53. Matth. 9. Oseæ 6. Matthæi 11. Malach. 3. Matthæi 12. Esaiæ 42. Matthæi 13. Esaiæ 6. Psalm. 77. Matthæi 15. Marci 7. Esaiæ 29. Matth. 16. Ionæ 2. Matthæi 21. Zachar. 9. Esaiæ 56. Ierem. 7. Psalm. 8. 117. Matth. 24. Marci 13. Daniel. 9. Matthæi 26. Marci 14. Zachar. 13. Matth. 27. Psal. 12. 22. Marci 1. Malach. 3. Esa. 40. Actor. 1. Psal. 68. 109. Actor. 2. Iohel. 2. Psal. 15, Actor. 7. Amos 5. Esaiæ 66. & alijs ubique multis locis. Quòd uerò Sibyllarum sententias citarunt quidam ueteres, idipsum nõ modò Christianæ religionis homines fecêre, sed & Ethnici. Ita D. Paulus quoq; in testimonium uocat poëtam Epimenidẽ lib. de oraculis.

culis, alij ad Callimachum Cyreneum referunt: Cretenſes ſemper mẽdaces, malę beſtiæ, uętres pigri: ad Titũ ca. 2. & in Act. 17. Aratũ poëtã in Phœnomenis cõtra Atheniẽſes allegat. Quos prę terea Lactãtius citatuerſus de Chriſto Sibyllinos, ſi nõ falſò Sibyllis tribuuntur, quũ non legãtur in octo libris Grę cis carminũ Sibyllinorũ, conſentaneum eſt fuiſſe acceptos à patribus, quib. doctrina de filio Dei illuxerat. Quilibet etenim uidetur Sibyllis affinxiſſe illis temporib. apud Ethnicos, quicqd à ſanctis patriarchis, patribus, uel etiã prophetis collectũ & ſcriptũ fortè ac conſeruatũ reperiretur. Vatidicas interim quaſdã etiam fuiſſe mulieres, Sibyllas nũcupatas, quæ uel diuino ſpiritu incitatæ ſcripſerũt quædã, uel à pijs maioribus acceperũt, credibile eſt. Eiuſmodi nõnulla producũtur Sibyllarum carmina, patrũ doctrinã reſipientia: ut ſunt quæ cũ Decalogo congruunt, de fugiendis idolis, homicidijs, adulterijs, inceſtis, libidinibus, furtis & mẽdacijs. Quæ à poſteriore ętate neglecta, dicuntur à Phocylide aliqua ex parte collecta eſſe, & eius nomine in populo deinde repetita. Sibyllæ ſiquidẽ nomẽ generale uſurparũt diuerſæ mulieres uatidicæ. Suidas ut Romanã uocẽ celebrat, Græci Æolico ſermonis genere dictã uolunt, ὡς σὶν βαλίῳ uel βαλαίαν, quaſi Iouis aut Dei conſiliũ uel conſiliariã, σιὸς pro Διὸς poſito. Sunt & qui Hebręã quęrũt originem à Kabala quarundam literarum mutatione, uoce à uerbo Kibel formata: quemadmodum & Sambethen ex Sem & Iaphet compoſitã aſſerunt, & nõ tam ad perſonas, quàm doctrinam à ſanctis patribus acceptam referunt. Anxiè autẽ hac de re diſputationem ingredi longiorem nolo: ſatis eſt indicaſſe, quod noſtri eſt inſtituti, quarũdam Sibyllarũ oracula à Dei ſpiritu nõ promanaſſe, nec omnes hoc nomine celebres eodem cæleſti ſpiritu eſſe agitatas.

Sibylla unde dicta.

Si earundem miraculis quid hic peculiare aſſcribendum eſſe quis contẽdat: reſpõdeo, ijs ſępe aliquid ad idololatriæ ethnicæ, uel alterius infidelitatis confirmationem fuiſſe mixtum. Extat exemplum in Plinio de Viris illuſtribus: Annibale, inquit, Italiam deuaſtante, ex reſponſo librorum Sibyllinorum, mater Deũm ex Peſsimonte accerſita, quum aduerſo Tyberi ueheretur, repentè in alto ſtetit. *Miracula Sibyllarum.*

Si quis uitam & mores ſpectet, quũ ad prophetiarum myſteria promulgãda ſelectos ſemper homines ſibi delegerit Deus, inculpatorum morum magiſtros, uitæ innocentia, rerum peritia, ſpiritu, feruore & animi conſtantia illuſtres & prorſus admirabiles: qualem de ſe ædat confeſsionem Sibylla in ſecundo lib. oraculorum, ubi impiorum pœnas, & bonorum præmia prædixit, hîc ex Latina translatione ſubiungam. Ita loquitur: *Vita & mores Sibyllarũ.*

Eheu me miſeram, quid me illo tempore fiet?
Quę demens omnes peccatis exuperarim,
Neſcia coniugij, laudandæ neſcia mentis:
Quimetiam, locuples cùm uir meus eſſet, egenos
Aedibus excluſi, feciq; nefanda ſcienter.
Tu me Seruator tortoribus eripe diris,
Quamlibet infamem conſpurcatiq; pudoris.

Si uaticiniorum multorũ fidem cõtẽtioſius urgeas, prędictionibus indubitatis me nunquã derogaſſe dico: ſed ob res nõ ſanas hinc inde à pleriſque Sibyllis admixtas, recipere cũctas indiſcriminatim, nequeo. Eam etenim eſſe mentiendi artem non ignoras, ut ſi quis ſuis uanitatibus fidem cõciliare uelit, nõ ſemper mentiatur, ſed quãdoq; uera interſerat. Ita diabolus, etiãſi pater ſit mendacij, tamen pronunciauit uerũ, quando Euæ dixit: Deus nouit, quòd ipſo die, quando comederitis de fructu ligni uetiti, aperiẽtur ocu- *Geneſ. 3.*

li ueſtri, eritisq; ſicut dij, bonũ & malum ſcientes. quando Sauli ſub forma
1. Reg. 28. defuncti Samuelis euocati, præſagiebat ipſius & filiorum mortem, & caſtra Iſraëlitica traditum iri à Domino in manum Palæſtinorum poſtero die:
Marci 1. quando Chriſtum teſtabatur filiũ eſſe
Luce 4. Dei: quando ex Pſalmis proferebat:
Pſal. 90. Angelis ſuis mandauit de te, & in ma-
Matth. 4. nibus tollent te, ne fortè offendas ad
Marci 1. lapidem pedem tuum. quando ex Py-
Luce 4. thiâ puella, de Paulo & Barnaba cla-
Act. 16. mitabat: Iſti homines ſerui Dei excelſiſsimi ſunt, qui annunciant uobis uiam ſalutis. item illud ipſius reſponſum: IESVM noui, & Paulum ſcio:
Act. 19. uos aũt qui eſtis? Item: Quid rei no-
Matth. 8. bis tecum eſt IESV fili Dei altiſsimi? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Non autem mirum eſt, eundem potuiſſe futuros prędicere euentus, qui prophetas nouerat, qui patriarchas audierat concionantes, qui ante lapſum æternitatis ſecreta quadantenus nouerat, qui aliquot milliũ annorum experientiâ habebat, qui promiſsiones è patribus intellexerat, qui Adami delictum uirginis partu expiari debere facilè præſciebat ex omnium promiſsionum prima in tertio capite Geneſ. facta, dein ex Eſaiæ cap. 53, alijsq; locis quamplurimis.

De Sibyllarum uerò oraculis ſi meã adhuc demõſtrationem mordicùs recuſes, Auguſtinũ Steuchum epiſcopũ Kiſamum, abſtruſioris doctrinę authorem non obſcurum, nec pœnitendum, poſtremò adducam, qui poſt reliquũ contra ueritas prędictiones argumentum, de Sibyllis hoc infert decretum: Balaham fuit filijs Iſraël propheta eo modo, quo Mercurius Triſmegiſtus apud Ægyptios, & Sibyllæ apud alias nationes: qui tametſi uera pleraq; cecinerint, idololatræ tamẽ & dæmonũ cultores fuêre. Huc accedat quoque F. Sixti Senenſis ſentẽtia in Bibliotheca ſancta: Nominantur, inquit, præter alias celebres Sibyllas & multæ Sibyllæ, Sardica, Rhodia, Sicula, & aliæ plurimæ, quas Ambroſius in Cõment. primæ ad Corinth. autumat malo & improbo ſpiritu arreptas. Ariſtoteles uerò in 30. ſectione Problematum, eaſdem atræ bilis ęſtu circa mẽtis ſedem ſuccenſo exagitatas demonſtrat. Cornelius Tacitus ſcribit, Auguſtum, quũ ſuis temporibus multa uana ſub nomine Sibyllarum oſtenderentur, iuſsiſſe, conquiſita Samo, Erythra, Ilio, Africa, & per Italicas colonias carmina intra certum diem ad præfectum urbis adferri, & iudicium cenſuramq; quindecim uirorum adhiberi, ne haberi priuatim liceret, quod iam à maioribus erat cautum. Hæc poſt quadringentos annos carmina Stilico, Honorij Cæſaris ſocer, cõcitaturus in generum ſub huiuſmodi occaſione ſeditionem, prorſus curauit aboleri. Quod facinus Rutilius Claudius non tacuit, dicens:

Nec tantùm Geticis graſſatus proditor armis,
Ante Sibyllinæ fata cremauit opis.

Sed ne ultra clepſidram, hic receptui cano. Num ego iam princeps Scalichi, tuos errores & præſtigias reddiderim illuſtriores, quàm tu meas, iudicium penes lectorem beneuolum eſto.

Equidẽ inſpecto primũ tuæ magnificẽtiæ ſcripto, nihil ad hoc reſpondere decreuerã, q; ueritatem in ſui propugnationem ſatis potẽtem, à meis ſtare partib. conſiderem: uerùm ne quod faſtuoſus tituli tui apparatus, prę iudiciũ ueritati apud uulgus páreret, atq; confidentiâ tibi augeret ſilentij noſtri modeſtia: quin ut & illi, apud quos ante editum tuũ Epiſtemonem, triumphũ in Vuierũ exclamaſſe uidebaris, intelligerent, num tantũ myſterij in mentis tuæ aditis foueas, quàm fronte polliceris, reſpondere fuit uiſum cõſultius.

Lib. 2. tit. pag. 216.

For-

Fortè & malam nihil dicendo apud te contradictionis ſtudioſiſsimum inire potuiſſem gratiam. Iam ex hac collatione magis innoteſcet alter alteri: unde & Vuierum nunc albo tuorum inſcriptum iri ſpero.

ADVERSVS LEONIS *Suauij calumnias.*

QVum bellũ ante annos aliquot diabolo eiusq; cliẽtelę in meis libris de Præſtigijs dæmonum palàm denũciarim, nec temerè aut fruſtra hoc certamen tentarim cum mundi huius Monarcha, neſcio quo meo fato ſit factum, ut ſuſceptain dè nõ infeliciter propugnatione cum principe de la Scala, iam Leonem Gallum peregrinũ odiosè mihi excitarit oppoſueritq; Rex ille ſuper uniuerſos filios ſuperbiæ, noſter aduerſarius, qui ut leo rugiẽs obambulat, quem deuoret inquirens. Enimuerò nullo à me irritatus modo, mordicùs tamen in me irruit. At quis cum tali Leone congredi auderet, qui tanquam Teucer ſub clypeo ſeptemplici, ſe magnifica & terribili inſcriptione oſtentat? Eiuſmodi certè monſtroſa ſpecie neutiquam terreor, nec acceptare cum Leone monomachiæ leges recuſo, quippe qui cum primo omnium uirulẽtiſsimo ſerpente luctari, aſpides & baſiliſcos oppugnare, atq; leones draconesq; conculcare fuerim illæsè conatus. Sed age mi Suaui, undénam in me rugiẽdi tantopere occaſionem inueſtigaueris, mihi prius fateri uelim, quàm in arenam progrediamur: eritne ea, quòd Theophraſti Paracelſi patrocinium ſuſcepe-ris, nec Vuiero Medico in ſua functione cum ipſius paradoxis omnino conuenire ſentias? Quid igitur dentis Theonini aculeis quoq; mordicas prę ter reliquos, eruditum Paracelſi Germani diſcipulum, & Chymicæ artis mirè peritum Gerardum Dorn, quem natione Germanum in transferendis Paracelſi libris in linguam Latinam, tu Gallus & noſtræ linguæ prorſus ignarus, palàm calũniarum ſpinis configere audes? Quod tamen minus uidebitur mirum, ſi id uerum eſt, quod tibi in fauces retorquet Gerardus ille, te nimirum & ipſum criminari Paracelſum, & mẽdacij inſimulare: hócque defendit in Apologia in lucem edita, & libris artificij Chymici adiuncta cum eiuſcemodi inſcriptione: Veneni quod (neſcio quis) Leo Suauius ſub I. G. P. uelamine latens, in Theophraſticos euomere conatur, propriũ in pectus eius per Gerardum Dorn apologetica retorſio. In hac profectò errorum & uitiorum, quæ à uiro bono quàm alieniſsima eſſe decet, non accuſaris leuiter. Oſtendit, quum te diſcipulum Theophraſti, & eiuſdem doctrinæ interpretem, & huius ſupercilij præſumptione de ea compẽdium conſcripſiſſe iactites, te nihil minus quàm Paracelſi mẽtem intelligere, & auctoritate Gebri non intellecta falſitatis arguiſſe Theophraſtum præceptorem: propterea & laudem ex aliorum cõtemptu uenari aſſerit, nec pro genuino Paracelſi diſcipulo te agnoſcit: ſed Chymicæ artis imperitũ nuncupat, laruatumque Philoſophaſtrum & Pſeudophraſtiſtam. Inter calcinationem & ſublimationem, quæ profectò admodum diuerſæ ſunt, non diſtinguis. Caput mortuum Chymicũ interpretaris alembicum, quum maſſam ſignificet fæcum in fundo retortæ uel cucurbitæ poſt extractũ liquorem relictarum. Tincturas Paracelſi falſò nuncupas confectiones, quæ res compoſitæ ſunt, quum illæ ſint materiæ ſimpliciſsimæ à craſsioribus corporibus ſeparatæ, ut facilimè penetrent, quemadmodum ſpiritus. Quid ueri tuis inſit ſcholijs, eluceſcet, ſi quæ

Paracelſus de extractione tincturæ auri ſcribit, legantur. Has autem literas I. G. P. mihi explicuit illuſtriſsimus princeps Chabaneus Ioannes Vidammus Carnutenſis, philoſophiæ abſtruſioris indagator ſolertiſsimus, & pietatis eximiæ uir, nomenq; reddidit, nimirũ Ioannes Gorcius Parrhiſiẽſis.

Scribis adhæc, poſt aurum antimonij tinctura uſum fuiſſe crebertimè Paracelſum, ut ipſe teſtatur, in morbis extremis & deploratis: uſurpaſſe & Laudanum uel Ladanum, quod ſecretum ſuum ſingulare nuncupat: atque à te explicatur, quaſi ſit uelut gummi arboreum, ſed è rore. Quanquam hoc ex Medicorum libris trãſcriptum huc

Ladanum Paracelſi. trãſtuleris, Paracelſus tamẽ eiuſdémque aſſeclæ nihil minus per Ladanũ, quàm Medicis uulgò cognitum, ſignificant: ſed eximium aliud compoſitum, cuius & mihi præparatio non eſt incognita.

In ſcholijs in cap. 4. de Epilepſia, legitur: Præterea occiput inunctum balſamo Elenijs (lego, de Elenijs, ſcribis) in uehementiſsimo paroxyſmo: heleniũ herba eſt nota, ſubiungis. Sed helenium uel enulam non hic intellexiſſe Paracelſum iudico, uerùm potius liquorem ex receẽter enaſcente animalis alces, Germanis elent dicti, cornu extractum, quem & penes me habeo ex Pruſsia allatum, hicq; ſingulariter laudatum: uel alium ex eiuſdem ungula in hoc affectu mirè commẽdata, præparatum, ob nominis affinitatem opinari malo: at nihil in illis nominũ tenebris affirmare uelim: quanquam etiam non ignorem, quendam Paracelſi diſcipulum Phedronem ſuo cuidam libello inſcripſiſſe titulum, Eleenus ſiue perfecta epilepſiæ curatio. Hæc certè in Leonis gratiam obiter interſero prẽter inſtitutum, dum in folijs ipſius Compendij Theophraſticæ doctrinæ & ſcholiorum, uertendis ea fuerunt obuia. Siquidem extra limites noſtro certamini, ubi me adorſus es, prẽſcriptos digredi nolo: quanquã ibi rei bene gerendæ campus offeratur: at infructnoſæ pugnæ inſolẽtiam auerſatur noſtra ætas. Verùm ex ungue Leonem ut quis cognoſcat, oſtendere adnitar. Quæ hactenus dixi, eò referenda, ut uideatur ſaltẽ, unde tam impudens in me dentes ſtringendi libido inceſſerit, quum ne à grauiſsimo quidem medico & ſubtiliſsimo philoſopho, ut ipſe nuncupat, ſuo ipſius præceptore, quem nec intellexit, nec à doctiſsimis eiuſdem ſectatoribus, ut interim alios ſummos & celeberrimos præteream uiros, abſtinuerit: ſed in quemuis non ita obuium, at ſtudio quæſitum undiquaq;, inſilierit. Hæc autẽ inſignis Leonis inſolenter furentis proteruia magis eluceſcet, ubi incõditum in me rugitum promulgauero.

Mihi inconſtantiæ crimen impingis, quòd Agrippam aliquando laudem, aliquando non. Hîc ſane teipſum conſtituo iudicem, quippe qui in tuo libello lucubrationes noſtras laude aliqua dignas agnoſcis, interim & tuas in eaſdem criminationes nõ prętermittis: Hippocratem, Galenum & Auicẽnam aliàs honore proſequeris, & quidem non immeritò, rurſus alio loco cauillarum morſib. impetis. Age uerò, tũne cuncta Agrippæ ſcripta erroris nebulis carere affirmas? Vix negare audes: quanquam illius teſtimonium locis multis ſit obuium in adytis tuorum myſteriorum penetrãdis, & magnalibus perueſtigandis, ex occultæ Philoſophiæ libris. At de hoc ſuo magiæ abditioris ſcripto, cuius tu fidem tantopere prædicas & amplecteris, quid ille ipſe ſentiat, ex præfatione in eoſdem libros ad Lectorem accipe: Quòd ſi quæ repereritis, ait,

quæ

quæ uobis non placeant, mittite illa, nec utimini: nam & ego uobis illa nõ probo, sed narro. Fateor prẽterea, magiá ipsam multa superuacanea, & ad ostentationem curiosa docere prodigia: simul hęc ut uana relinquite. Item multa insuper Platonicorum cæterorumq; gentilium philosophorum placita secuti sumus, ubi instituto nostro scribendi suggerebant argumentum: ideo si alicubi erratum sit, siue quid liberius dictum, ignoscite adolescentię nostræ, qui minor quàm adolescens hoc Opus cõposui, ut possim me excusare, & dicere: Dum eram paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebã ut paruulus: factus autẽ uir, euacuaui ea quę erant paruuli: & in libro nostro de Vanitate ac incertitudine sciẽtiarũ hunc librum magna ex parte retractaui. Et in fine: Quapropter iterũ nunc quæso te candide lector, ne de præsenti tempore editionis ista libres: sed ueniam des curiosæ iuuentuti, si quid fortè secus quàm placeat, in istis deprehendes. Hactenus Agrippa.

Palinodiæ autem uerba ex dicto libro de Vanitate scientiarum leges in priori mea Apologia aduersus Paulũ Scalichium. Qua nunc audacia à me probabitur, quod ab ipso retractatum est auctore? Iniuriarum actionẽ in me iure instituẽdá mererer, si secus, quàm auctor ipse uult, testarer. Atqui rãtum abest, ut ad ullius cauillationis Agrippæ occasionem hæc ex eodem repetam, quò etiam ad ipsius laudes, quas extra controuersiam meretur maximas, hoc subiungẽdum ratus fuerim, quippe qui curiosæ iuuentutis haud leue exercitium, nec ingenij uulgaris egregium specimen ostenderit: & ipse Tritemij, ut ais, discipulus, cõscius de suis studijs in ætate maturiori, ubi iudicium accreuit, liberè fateatur quod res est, & quantum eiusmodi narrationibus & mysterijs sit tribuendum fidei, ingenuè explicet, & cãdidè præmoneat. Et certè nota est non obscuræ philosophi haud præfracti in propugnanda opinione semel euulgata, uelut irreuocabili decreto, sed integerrimi, ac uiri sanè pij & uerè Christiani. Nec deest exemplum tum apud alios, tum ipsum Augustinũ, qui sibi in suis amplissimis scriptis credi non uult, si quæ doctrinæ Apostolicę minus consentanea deprehendantur, & quem propterea etiam Retractationum libros conscripsisse non puduit. Verùm qua fronte tu fallaciter, me in Agrippa magiam probare, & assentationis meæ ratione dixisse, quartũ de occulta philosophia librum falsò eiusdem manibus inscriptum esse, effari audes? Vbinam hoc probaui, ubinam assentatus sum? Nónne te tui, mendacisq; linguæ pudet? Non autẽ hic est, quòd me magnopere torqueã, ut à tuis uindicer unguibus, quum & hunc nostrũ præceptorem crassè nimis prẽter Gallorum morem falsitatis arguas, ijs uerbis: Vna quæque pars auri aurum est, quamuis spiritum quendam eius extensiuũ extraxisse de massa, falsò Cornelius Agrippa glorietur. Adhæc quartum illum de Occulta philosophia librum Cornelij Agrippæ, furtim arreptum esse ex nouissimo Razielis asseris in scholijs lib. 4. de Vita lõga Theophrasti Paracelsi. Quem hîc animo parum ingenuo falsi redarguis, eiusdem testimonijs passim tuũ exornas Compẽdium, quinimò & hoc elogio eum dignaris, suppresso tamen Agrippę nomine (ne cuiusdam prærogatiuæ merito illi id, quod Tritemio malis, tribuere uidereris) ut in tam arduæ tuæ doctrinæ assertionem, Magi nuncupatione eundem cites ijs uerbis in Scholijs in Paracels. cap. 4: Quidam magus hæc: In nobis ipsis est omnium mirabilium

bilium effectuum operator:

Nos habitat, non tartara, sed nec sydera cœli:
Spiritus in nobis qui uiget, ista facit.

Is est qui protestatus est se libros edere magicos, claue tamen operis solis amicis reseruata. Hæc Agrippæ sunt uerba in epistola ad Aurelium ab Aquapendente Augustinianum, adiuncta calci librorum de Occulta philosoph. In sequenti epistola ad eundem dicit, Clauē esse intellectum, &c. Antea me inconstantię insimulare, quòd Agrippæ placitis haud semper consenserim, non erubuisti: quæ autem hæc tua insignis impudentia, quod tuæ temeritatis priuilegium, quum à teipso hoc factum sine ullius modestiæ aut reuerentiæ momēto, ostēderim? quid de teipso præsumis? qualem te habebunt uiri boni? An ne qui semel uerecundiæ limites excesit, eum grauiter oportet esse in omnes impudentem? Iam te meminisse oportuit, mēdacem sui memorem esse debere, quod tu petulanter & falsò mihi obijcis. Verùm quicquid id est, non alio interpretari possum, quàm quòd ex insolētia iuuenilis audaciæ te proteruum auguror, maximè etiam ex tuæ orationis spurcitie in fine tuorum scholiorum in Paracelsum, ubi magnetis carnei, nō ferrei, ad facilitandum partum coxendici alligandi prædicas usum: quāquam tuam ætatem ignorem, quæ tamen ubi maturitatis dignitatem fuerit consequuta, haud dubiè modestius deliberatiusque (ut sperare uolo) de uiris bonis iudicabit, nec eam calami freno libertatē permittet. At nullius magis testimonium in me urges, quàm Agrippæ, in Tritemij defensione, in quem me tanto furore debacchatum esse, & eiusdem memoriam esse execrabilem, mihi iniquè offundis: eaque præter ueritatē à te scripta esse, repulsa maledicentię tuæ uirulentia in tuas Leoninas fauces, ostendam meis uerbis ex lib. 2. cap. 6. quum ferè nullam aliàs Tritemij mentionē fecerim: Steganographiæ Ioannis Tritemij abbatis Spanheimensis in hæc uerba meminit Carolus Bouillus, &c. Et post recitata Bouilli uerba, subiūxi: Quem tamen mendacij & impietatis accusat Tritemius, se purgans in præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem. Si hic solùm addidero, Secus res ipsa docebit legentem eosdem accuratè: num hoc est furere, debacchari, & memoriam alterius execrari? Vnde hic nobis momus, unde hic petulcus interpres? Num quid sit, quod in quęstionē non immeritò uocari debeat ex Steganographia, prudenti lectori, ipsius Suauij uerba proponam ex scholijs in cap. 10. de Vulneribus lib. 2. Paracelsi: Ratio est, inquit, certissima, quę nihil significent uoces, nullius esse momenti aut pōderis: sed barbara quidem uerba fatebor non esse nobis immutanda. Ideo Tritemius iubet in Steganographia, post iusiurādum à discipulo exactum, magistrum illi coniurationum formulas explicare, quæ uidentur uerbis omnino barbaris, uel potius nihil omnino significantibus esse conceptæ. Atque me Agrippæ testimonium de Tritemio audire uis, ex præfatione & epistola dedicatoria, quòd nimirum suos de occulta philosophia libros, quos se magna ex parte retractasse ipse scribit, ut paulo antè monstraui, examini subiecerit Tritemij, uiri harum rerum plenissimam peritiā tenentis, ut eosdem castigaret, censeret, & iudicaret, &c. Huic Agrippæ instituto & opinioni de Tritemio conceptæ, à me non est contraitum: & ut alij, & tu quoq; illi amplius, quemadmodum facis, asscribere satagatis, per me quidem licet, nec ea de re prēter meum scopum, anxius

xius ero. Verùm quum tanti facis Agrippæ ſententiam de Tritemio, quẽ pluris æſtimas, uiciſsim auribus percipe huius iudicium de Agrippa, & eiuſdem libris abſq; ulla exceptione, in ſuo reſponſo: Ipſum uidelicet à diuinitate ingenio donatum eſſe & amplo & ſublimi, aſſerit: & lumen ueræ ſapientiæ, quo maximè & diuinitùs illuſtratur, etiam ut ignorantibus demonſtraret, hortatur: ſecreta pulchrè & uerè ab ipſo in lucem prolata eſſe ait: & opus hoc, quod nemo doctiſsimorũ etiam uirorum ſatis laudare ſufficiet, ſe probare, &c. Longior eſſe nolo in recitandis Tritemij uerbis. Hîc non eſt quòd tergiuerſeris: at fatearis neceſſe eſt, uniuerſum illud opus de occulta philoſophia à Tritemio eſſe approbatum, cuius palinodiam ab ipſo auctore in prouectiori ætate promulgatã, candidè ſuprà commonſtraui, in quo & à me quædam ſunt ab orthodoxæ noſtræ fidei ſanctionibus aliena, in præcedentibus ſcriptis oſtenſa: & te neſcio quid falſi eidẽ impingere, paulo antè indicaui. At Agrippæ teſtimonium in epiſtola nuncupatoria de Tritemio tibi dono ea conditione, ut præcedentem in eiuſdem epiſtolæ cõtextu ſententiam Agrippæ non reijcias, cui nec ipſe Tritemius cõtradixit, ſed eodem decreto, quo totum opus ſuo confirmauit ſuffragio, & ſcriptus eidẽ de hoc labore epiſtolæ tenor eſt ſanci »» tus cuius hæc ſunt uerba: Mirabar ad»» modum, neq; minus etiam indigna»» bar, neminem hactenus extitiſſe, quĩ »» tam ſublimem ſacramq; diſciplinam »» ab impietatis crimine uindicaſſet, aut »» illam nobis purè ſyncereq; tradidiſſet: »» ſiquidem quos ex recentioribus ego »» uidi, Rogeriũ Bachonen, Robertum »» Anglicum, Petrum Aponum, Albertum Teutonicum, Arnoldum de Villa »» noua, Anſelmum Parmenſem, Picatricem Hiſpanum, Cicchum Aſculum »» Florentinum, & pleroſque alios, ſed »» obſcuri nominis ſcriptores, cùm ſe magiam tradere pollicentur, non niſi aut »» deliramenta quædam nulla ratione »» ſubnixa, aut ſuperſtitiones probis om»» nibus indignas præſtiterunt. Tu uerò in tua præfatione in ſcholia, ſcribis, ex nouiſsimis philoſophis ſapiẽtiam occultam olfeciſſe Alchindum Arabem, Rogerium Bachonen Anglum, & Gulielmum Pariſienſem, eosq; tantùm filijs doctrinæ ſcripſiſſe. De Bachone Rogerio tradit & Picus Mirandulanus inſignis Philoſophus in oratione quadam, ubi de magia diſſerit, ueram magiam ipſum olfeciſſe ſaltem. Dum autem omnibus longioris æuĩ tam philoſophis, quàm etiam incomparabilis ſcientiæ archiatris præferre ſtudes Theophraſtum Paracelſum, & immenſo laudum cumulo in abſtruſioris Philoſophiæ myſterijs, & arcanarum medicinarum magnalibus ornare, circa tui Compendij initium, ex Rogerio Bachone Anglo hunc Paracelſum quamplurima hauſiſſe uiderĩ aſſeris, & cum eodem in omnibus reconditarum rerum opinionibus maximè conuenire. Conferanturiam calculi ex epiſtola à Tritemio probata, ex inſigni Philoſopho Pico, & tuus: inde ſententia pronuncietur, qualis ſit philoſophus, quem Paracelſus habuit præceptorem, & cum quo illi in cunctis ſepultarum rerum opinionibus conuenit. Iam te denuò tui eſſe memorem optarim, nec pudore ſuffuſum elabi. Me Paracelſi librum quendam damnaſſe obijcis, nec hoc agnoſco (quanquam etiamſi feciſſem, non magni referret:) ſed me inſignem impotentis animi maledicentiam contra ueteres medicos in eo reprehendiſſe fateor, cuius necdum me pœnitet. Verùm contra eundem peculiare aggre-

Epiſtola præfixa libris occultæ philoſophiæ Agrippæ.

di certamen, non est nostri instituti, essetque hoc actum agere. Tibi autem Leo Suaui, quum ad monomachiæ conflictum in Paracelsi protectionem nimis pruriant unguiculi, cum doctissimo exercitatissimoque in hoc belligerandi genere Thoma Erasto philosopho, & antiquæ medicinæ patrono multis nominibus laudatissimo congredere, si quid ueræ philosophiæ, quid artis medicæ, quid animi aut uirium in te resideat. Ille aperto marte ex professo Paracelsum aggreditur quatuor partibus disputationũ de noua eiusdem medicina iam euulgatis: in quarum prima, quæ de remedijs superstitiosis & curationibus magicis ille prodidit, exactè ad bilancem examinantur: deinde quæ & qualis philosophia eius fuerit, eruditè consideratur. Posthæc medica examinantur, primùm generatim: mox etiam speciatim aliquot morborum causæ, origines, conditiones, curationesque expenduntur: & ut apertius intelligas, epilepsiæ, elephantiasis seu lepræ, hydropis, podagræ & colici doloris uera curandi ratio demonstratur, & Paracelsica solidissimè confutatur. Hanc stationem ualidorum præsidiorum robore tutatur strenuè aduersus tuum medicinæ Monarcham Erastus: cum hoc experire tuas furibundas fauces, tentato dentium tuorum uises, probato pestilentem unguium aciem. Mihi hoc incumbit, ut cum mundi monarcha Satana nuncupato, prælium designatum perficere contendam. Ita uterq; nostrûm habet, quod uigilanter agat.

Thoma Erasti doctissima in Paracelsum scripta.

Sed ad characteristica progrediamur, quæ solùm inconditarum calumniarum rugitu, uocis Stentoreæ crepitu, uerborum inutilium fulmine excitorum hinc inde quorundam patrocinio, sine ullius rationis admiculo per fas & nefas mordicùs defendere adniteris: mirè hîc quandoque exclamas, fremis horridè, criminaris iracundè, frendes toruè, mordicas uiolenter, at illæsè, truculenter lacerare tentas, licet frustra: interim tamen phaleratis dictis & uerborum lenocinijs non parum tibi places, & orationis copia impensè, ne dicam stultè, gloriaris. Veritatis patrocinium decet esse simplex, dilucidum & modestum. Quorsum tam dira animi impotentia, tam inanis arrogantia, & tantus aliorum contemptus? quorsum odiosæ comparationes & calumniarum aceruus? Equidem mirarer magis tuum concertandi cauillandique studium, nisi ad hoc te natum uel sola mihi nominis tui cum antiphrastica cognominatione impositio declararet.

Cæterùm quæ characteristica à te appellata ad doctrinæ Paracelsicę magnalia (qua uoce sibi mirè uestri homines placent) illustranda usurpas, & quos in ijs protegendis authores simul aduocas, ex cap. 8. & 18. nostri libri quinti descripsisti, ita ut non præterieris hax pax max Deus adimax: quinimò ex eodem in tuorum mysteriorum penetralibus simul addideris, uocibus eisdem exaratum pomũ à nobili contra canis rabidi morsus deuorandum dari. At corruptas haud dubiè esse uoces, nemo in quæstionem uocabit, ubi rationis trutinam admouero. Nobilis ille linguæ Latinæ imperitus, in schedula fortè conscripta reperit contra talem uirulentum morsum hæc uerba, immixtis, ut fieri solet in curationibus eiusmodi superstitiosis, passim crucibus: Hoc † po † mo † Deus adiuuet †. Inde tam ferè lectionis, quàm linguæ ignarus, literam x esse ob affinitatem ratus cruces, confidenter uitiatas uoces, eo

artifi-

artificio myſticas iam redditas, pomo impreſsit: quæ ex Suauij ſcriptis iam plus exiſtimationis ſortiẽtur, mobilitate uigebunt,& uires acquirent eundo. Inde reſtat, ait Suauius, quod Vuierus in Paracelſi contumeliam ſcripſit, domum à lemuribus turbatam illius aſſeclas liberare ſuſpenſis in quatuor angulis, membranis uirgineis uerba ſacra continentibus. Deinde addit in medicorum ludibrium: Si eodem modo ſuæ artis ſtatuunt principia, quo hanc commẽti ſunt curationem, non eſt quòd ueterem medicinam euerſum iri metuamus. Quæ hic, beneuole Lector, in noſtræ artis mediæ laudem & honorem uerè ſcripſi contra Paracelſi eiuſque ſatellitij calumnias, ubi tam ineptus dæmonis fugandi modus ab illis præſcribitur, impudentiſsimus hic Paracelſi interpres ludibrium eſſe contendit. Quo autem rationis firmamento illorum hîc deliria reiecerim, ex cap. 14. libri quinti intelliges: breuitati ſiquidem ſtudeo. Num quoque contumeliæ in Paracelſum reus cenſeri debeam, licet nec id magnoperè curem, quòd eiuſdem diſcipulos uerbis rei propoſitæ inidoneis omnino, domum à lemuribus inquietam uendicare ſcripſerim (niſi contumeliam mox Leo pronunciet, à Paracelſi eiuſdemque factionis placitis diſſentire, manúmque ueritati porrigere) alij iudicent. Rationibus & patrum ſuffragijs in ipſius ueritatis patrocinium, talem abigendi dæmonis modum eſſe ſuperuacaneum, demonſtraui, ac ea in ſententia immotus perſiſto, donec me reſtius inſtructum cedere deceat oporteatque. Quòd in ſuæ ſuperſtitionis aſſertionem ſubiungat, à Chaldæis dici, plus poſſe characteres & figuras, quàm materialem quamcunque qualitatem: id quidem Chaldæis liceat, uerùm occlamabunt omnes Phyſici uerè philoſophantes, & Chriſtianę fidei myſterijs imbuti, quinimò ipſa ueritas, & ordo naturæ diuinitùs à rerum primordijs inſtitutus. At hæc tua præſidiorum effugia eo machinarum robore oppugnaui demolitusq; ſum, ut deditionis iugum facilè etiam cum gratiarum actione ſis unà cum tuo comitatu admiſſurus: licet nonnihil obſtrepueris hactenus, quaſi negare auderẽ nouiſsimos, ut ais, philoſophos illos: quos tamẽ expreſsis nominibus deliramenta quædã nulla ratione firmata, & ſuperſtitiones probis omnibus indignas magiæ loco obtuliſſe, ex Agrippæ aſſertione ad Tritemium, luculenter ſuprà oſtendi. Ad hos ut præcipuas adytuum tuorũ columnas denuò hîc confugis, horum antiſtitum opem imploras, eos interim execratus diris uerbis, qui ijſdẽ non conſentiunt, me miſerum exclamans, quòd contra talium opiniones characteriſtica negem. imò negaui, & adhuc pernego, donec rationũ ſolidioribus munimentis, uel ſacroſanctæ Scripturæ teſtimonijs aliter conuincar, alioquin in ſuſcepta hac opinione perſeueraturus. Rationis priuilegium, dignitatem & prærogatiuam in rebus Phyſicis, cui iuſcunque auctoris exiſtimationi, atque uniuerſæ antiquitatis maieſtati me præferre, inficiari nolo. Ab illa me tranſuerſum minimè trahet inſolens fremitus, aut ueſanæ calumniæ, quarum tu zelo ductus me Auguſtinum etiam criminari occlamas. Vbi uerò ſe ex creberrima fama ſcribere, nec quicquã temerè diffinire uelle de dæmonibus aſsiduè cũ mulieribus immunditiem tentantibus dicit: hîc ſi à me ſubiunctũ fuerit, quæ rumore acceperat, narraſſe ipſum, & nihil certi ſtatuere uoluiſſe, eſt'ne hoc criminari Auguſtinũ? quem ſingulari elogio, uti mere-

Lib. 1. cap. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

tur, celebraui lib. 2. cap. 10. ubi argutissimum sanctioris Theologiæ censorẽ illum nuncupo: quanquam nec ipse sibi, ubi cum sacræ Scripturæ manifesta ueritate non conuenit, credi uult. nec certè in naturalium rerum controuersia, illi extra rationis limites est accedendum applaudendumue: quinimò & ipse, ut antè dixi, Retractationum libros confecit. Galeni item, quẽ magni facio, ut si quis alius, testimonium contra me urgeri ab eo qui leuius quàm par est, de eodem sentit, admirarer profectò, nisi quo spiritu ducaris, persentiscerem: sed nec adeò illius authoritati, quàm sententiæ rationibus munitę, standum sentio. Amicus enim & Plato, & Socrates, sed tamen amicior mihi ueritas. Non itaq; nares ringere Suauium tantopere decuit, si à Paracelso atq; alijs, tam iustis motus causis, quandoq; digredior.

Historias præterea uetustatis præiudicio & authoritate confirmatas nõ in omnibus semper à me commendari agnosco: quemadmodum si quæ in ijs deprehenduntur, quæ uel sacratissimæ fidei nostræ sunt aduersa, uel ipsa rerum natura minimè patitur: cuiusmodi est, quod à pleriſq; narratur, dæmonem uerè cum fœminis coire, atq; ex tali congressu prolem gigni: quod argumentum tam neruosè à me confutatum est lib. 3. cap. 27. 28. 29. & 30. tum & lib. 6. cap. 22. ut repetitionẽ fore superuacaneam arbitrer. Si Hectori Boethio, qui in historia Scotica antiquitatis laudem non meretur, in talibus & similibus commentis, uel ex aliorum relatu, uel ex schedulis forte alicubi conscriptis, fidem dari uoles, nescio cuinam uanissimæ narrationi tu eam iurè derogabis. Si quoque euidentioribus tuæ philosophiæ rationibus sapientiam fœlicitatemq; consequi aliquem ex pulmenti esu, cui sanies ex serpentum ore defluens fuerit mixta, quemadmodum narrat Saxo Grammaticus, commonstraueris, quum à me sit negatum, in uestra transgredi castra non me pudebit. Huiusmodi siquidem absurditatum monstris apud historicos inuentis, quibus & bellum indixi, patrocinari studeo: sed eam sensêrunt cladem lib. 3. cap. 15. ut non recalcitratura posthac existimem. Delectu certè opus est in tanta historicorum uarietate, si operam & bonas perdere horas nolis. Enimuerò sunt qui nihil aliud agunt quàm ludunt, & aures animosque otiosos demulcent adductis tantùm ad hoc narratiunculis: quales sunt Heliodorus & Philostratus, & his uetustiores, nihilo tamen grauiores, Herodotus & Ctesias, ob nimiam mendaciorum licentiam obliterati dudum, in quibus uix quicquam præter facundiam laudes. Si adhuc illiusmodi narrationum fidem urgeas, patrocinari non erubesces etiam quæ mendacissima proximo anno comperi, typis nihilominus Coloniæ excusa anno 1572. & scripta à Iusto Blancvvalt Theologiæ Licentiato, nimirum statim ab horrenda clade in nuptijs Lutetianis anno 1572. Augusti die 24. perpetrata, in Innocentium cœmiterio Lutetię paliurum uel spinosam arbusculam, annos aliquot exuccam aridamque denuò effloruisse, foliaque simul & flores profudisse, quemadmodum & siccam arborem, cui Christum per mare gestans innitebatur diuus Christophorus, incunctanter dactylos produxisse. Subiungit tandem is historicus Theologus, ut fidem suis historijs conciliaret, circa Embricam ciuitatem Cluensem in Obseruantum monasterio haud ita pridem imaginem D. Anthonij à pellione ijs uerbis conculcatam: Si quid in te est uirium Anthoni, ostende. &

lib. 3. cap. 30.

que

cueſtigiò ignem è cœlo delapſum eouſque ipſius inflammaſſe tibiam, ut intra triduum perierit, nec ad ſepulturam, niſi extra oppidum, fuerit admiſſus. Quum autem proximè in noſtra uicinia ſit hæc urbs ſita, in qua etiam quàm frequentiſsimè uerſer, figmentum eſſe certo certius noui, quod tamen ueritatis fidem apud poſteros ſuperſtitionis amantiores ſortietur. Cæterùm quòd me nouas approbare hiſtorias, quæ meæ ſuffragantur ſententiæ, eo ueritatis prętextu, quo reliqua, exprobras: quanquam à me hoc facilè poſsit dilui, nimirum, quòd pleræque à me non ita in cunctis approbentur, quàm aliquando ea adducátur ratione ob argumenti affinitatem, ut etiam alios meæ eſſe ſententiæ innoteſcat: tamen te quoque iam, tertiò hîc tui meminiſſe deceret, & intelligere, in teipſum meritò hanc cudi fabam, qui aliò iniquè torques, cuius tereum eſſe fatearis oportet, uelis nolis. In ſcholijs ſiquidem libri 4. de Vita longa ſcribis: Si qui prauitatis ſuſpecti ſcriptores quandoque nominentur (citentur dicere uolebas) ab alijs bona captari uelim, mala repudiari, ut Virgilius aurum è ſtercore legiſſe perhibetur. Cur mihi minus quàm tibi huius licentiæ priuilegio frui concedetur? Hinc & Olaum me probare, quem ſaltem nominaui, calumnijs & uerborum inanitate commentum te eſſe, mihi teſtimonium perhibebit mea de eo ſententia, lib. 2. cap. 7. Recitatis etenim prius ipſius uerbis, mox ſubdo: Multa alia eiuſmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter ſatis in eiuſdem libri capitibus diuerſis, quæ profectò non ſemper fidem merentur. Proinde in ijs recenſendis breuior eſſe uolui.

Quòd inſuper pleraſque Sibyllas ſpiritu cœleſti afflatas fuiſſe negauerim, mirum quàm indignanter excandueris, ut etiam ingenij ruditatem hîc mihi obijcere libuerit. Verùm ſi tu meam de Sibyllis ſententiam, aduerſus te ſimul in præcedenti Apologia explicatam, tui ingenij ſubtilitate confutaueris, tuæ futilitati (ſubtilitati dixiſſe uolebam) libenter, ô magiſter noſter ſubtilis, cedam.

Aduerſus item magiam naturalem clauſis me ferri oculis, tantum abeſt ut agnoſcam (quanquam & hoc mendaciter, ut ſoles, impingis) quò etiam eandem debito ſuo celebrarim encomio. Teſtimonio erunt mea hæc uerba ex lib. 2. cap. 3. Penitiſsima illa naturalium rerum abſtruſarum ſpeculatio & cognitio, uera nimirũ philoſophia ſanctiorq; magia, à ſapientibus ſolenni plauſu excipienda colendaq;, à me hîc non eleuatur, cui etiam nulla ex parte derogatum uolo, &c.

A' Phyſicis ligaturis tantum abeſt ut abhorream, uti tu maleuolè clamitas, qui etiam tuas ex libri mei 5. cap. 6. tranſcripſeris, ut eas etiã ualde probem capite ſequenti. Interim tamen me à periaptorum nulla ratione nixorum uanitate alienum tantiſper fatebor, donec aliter ſaniori doctrina eruditar. Enimuerò ea etiam deteſtatur execraturque, licet & ſacris inſignita ſint uerbis, os illud ſincerioris noſtræ fidei aureum: Dic, inquiens, ſacerdos inſipiens, nónne quotidie Euangelium in Eccleſia legitur, & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſeruare? &c. De his copioſius libro 5. capite 8. & 9. *Chryſoſt. homil. 43. in ca. Matth. 23.*

A' Tralliano, Aëtio, Gordonio, medicis à me citatis diſſentire me in periaptis, quum tam indignanter & acerbè feras, quare tu ijſdem in alijs curationibus legitimis, ubi à me illis tribui

tur non parum, fidem cum Paracelso denegas? Meam potius in ferenda sententia æquitatem commendare debebas, qui in solius ueritatis fidem iurauerim, rationiq; dederim manum.

Vegetij suffitum ad fascinum tollendum, dæmones fugandos, & grandinem inhibendum, te in meam contumeliam quoq; repetere, non aliò interpretari queo, quàm à te alicubi causam singulari affectu contradicendi Vuiero inquiri, uel potius emendicari. Huius siquidem controuersiæ, num scilicet ex materia naturali talis suffimenti conscripta lib. nostro 5. cap. 41. ualeant lustrari animalia, fascinum abigi, arceri maligni spiritus, grandines auerti, cuiuscunq; sapientis & pij æquo arbitratui committere neutiquam grauor: quinimò ut extrema mox experiar, ad ipsam prouoco experientiam, certissimum nostræ dissensionis iudicem.

Quòd præterea dæmones habere corpus seminis capax, & eudæmonas nephelim, id est, filios Dei cum filiabus hominum copulatos, peperisse gygantes intelligas, aliorum auctoritate secutus, sine ullius demonstrationis adminiculo, blasphemia est maxima: quod etsi impio ausu contra me in cœlestium angelorum contemptum defendere non erubescis, nihilominus tam esse uanum quàm quod uanissimum, ingenuè & liberè contra cuiuscunq; secus affirmantis patrocinium affirmo: aliter persuadeat suæ clientelæ ipse Beelzebub, atq; suum dementer satellitium utut uolet. In seminis siquidem humani genimine, & ad sobolis propagationem requiruntur cum primis materia & organa conuenientia: nimirum alimentum, unde caloris naturalis actione sanguis generatur in corpore & spiritus: inde penis & testiculi ex carne, uenis, arterijs, neruis, sanguine & spiritu compositi, & si quæ alia huic productioni necessaria, requiruntur. Vbi iam tu Suaui ijs omnibus constare dæmones comprobaueris, quod etiamsi terræ cœlum misceas, omnino nequis, clamites, fremas, frendas, rugias, mordices quomodocunq; libueritme facilè in tuæ philosophiæ carceres traduci sinam. at ualidiora erunt perueſtiganda præsidia, quàm ex ieiuno Georgij Pictorij scripto de materijs sublunaribus mendicatè obtrudis, ubi hic scilicet pronunciat suæ existimationis prærogatiuâ, Lamias à dæmonibus iniri & párere. Euge, ipse dixit & facta sunt, ipse creauit & creata sunt. An'ne Pythagoricorum illud αὐτὸς ἔφα Pictorio tribuis? Pictorij nomen unde tãti à te fit, qui ne Cardani quidem philosophi haud uulgaris, uti & quorundam aliorum nõ obscurorum uirorum mentionem à me tuleris? At tua maledicendi, criminãdi & calumniandi libertate fruere, quamdiu uoles, quum tibi connatum esse uideatur: à me posthac fortassis non impedieris. quid à meis sis expectaturus manibus, me in cœlestis contubernij communionem ex Dei gratia per sanguinis Christi aspersionem sublato, experieris, nisi ad mentem redeas, & alios dentibus tuis uirulentis impetere desinas.

Conuersionem adhæc Arcadum in lupos transmisso stagno ex Plinio, ueram transmutationem fuisse, Pomponatium dicere, uti & Paracelsum lib. 1. tu quoque adducere audes: sed rationum euidentissimarum opera secus demonstraui libro 4. cap. 22. atteſtatur mihi & Augustinus li. 18. cap. 18. de Ciuitate Dei. Bonas hîc horas diluendis calumnijs & falsis opinionibus longius impendere, lectoremq; beneuolũ inutili minusq; plausibili argumento suspendere diutius nõ libet, quum ijs passim in meis libris ita sit obuiã itũ, ut cui-

ut cuiuis æquo censori satisfactũ esse sperem. Per me licet ut uestrorum magnalium merces ad satietatem prædices, periaptorum monilibus glorieris, characterum fastu turgeas, symbolorũ magnificentiam ostentes, ænigmatũ nodos explices, mysteria, si quæ noueris, in aurẽ insusurres: sis sagacior Oedipo, nasutior Momo, seuerior Aristarcho: fremas, frendas, rugias, mordices: sed te nemini unquam, uel saltẽ paucis, ex abditissimo illo arcanorum puteo quicquam attulisse opis (num læseris, secretius tua tibi mens dictabit) deierare ausim: quũ ueteri & methodica curandi ratione per numinis fauorem me quamplurimis profuisse, quibus tuæ factionis homines malam certè nauarunt operam, testimonium mihi perhibebunt spectatæ fidei homines tam nobiles, quàm alij in his prouincijs, ubi stipendio publico medicinam hactenus feci. Tantundem & amplius effeciſſe in artis nostrę operibus, eiusdẽ methodi adminiculo, insignis doctrinę atq; usus uirum clarissimum D. Ioannem Capellam archiatrum regium, cuius beneficio te quibusdã gloriolæ insignibus ornari in epistola nũcupatoria ambijsti, dubitare nolo.

CENSVRA QVORVNDAM doctorum piorumq; uirorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem Vuierum datis: quarum hæc prima Theologi cuiusdam eximij est, & abbatis doctrina, uirtute atq; existimatione clarissimi.

SAlue uir, ut eruditissime, ita multis nominibus mihi commendatissime.

Miraberis, sat scio, quid mihi in mẽtem ueniat, quòd cùm te ne de facie quidem nouerim, aliquid ausus sim ad te literarum dare. Verùm non te latebat uelim, me huc uel inuitum, ac manibus pedibusq; reluctantem esse adductum, ingenij tui pulcherrimis monumẽtis: quæ profectò eiusmodi sunt, ut uel saxa muta, nedum bruta animalia, in amorem pariter ac admirationẽ tui raperẽt. Nam liber ille tuus de Dæmonum præstigijs, Deus bone, quantum habet solidæ doctrinę, acris ingenij, ac iudicij consummati? Quis putaret tam longè lateq; patère uestrã Physicam? Nunquã mihi magis arrisit de uobis, quàm in præsentia, grauissimũ Homeri testimonium:

Vir medicus multis alijs præstantior unus.

Certè librum illum nescio quo cum fructu, summa cum animi uoluptate, non tam legi, quàm penitus deuoraui. Quem equidem uideo talem esse, ut haud dubiè nomen tuum immortali cum gloria ad posteros transmittat. O' fœlicem Cliuiã, quæ tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quę, ueluti eam decet, eos amplis stipendijs alit, meritissimisq; auget fortunis: fœliciſsimam, cui præest Princeps non modò doctus, pius, ingenioſus: sed etiã doctrinę, ueræ pietati, nobilibusq; ac fœliciter natis ingenijs mirè, & utroque (quod aiunt) pollice fauens. Nam quanquam hic Princeps ob præstantes cùm corporis tũ animi dotes, ubique terrarum optimè audit: tamen inter cæteras clarissimas eius uirtutes, clariorem existimo nullã, quàm quòd ut ipse doctus est, ita ad euehendos, quos singularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus uideatur, iuxta illud clarissimi uatis:

Principis est uirtus maxima, nosse suos.

Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te diuine uir primum hãc glaciem perfregisse, & miseras aniculas ab atroci quadam tyrãnide uindicasse. Cardanus quidem nonnihil uelitatus fuerat in sycophantas illos: tu autem

tem apertis uelis eos ipsos inuasisti:

Macte ô ingenio, macte uirtutibus istis:
Ritè Vuierus eris, nunquam tua fama peribit.

Crede mi Vuiere, non modò hac opera multos sani iudicij uiros, quasi Herculeo nodo tibi deuinxisti, sed optimè de religione Christiana meritus es. An non erat in detrimentum nostræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & nescio quib. malis genijs, quàm unigenito filio Dei? Paulus, ut uir prudens ac circumspectus, non audet se dicere, cum ad tertium usq; cœlum à Deo esset sublatus, raptum extra corpus: sed siue in corpore, siue extra corpus, inquit, nescio: Deus scit. & hoc in spiritu tantummodò accidisse, uel Lucas amplissimus in Gestis Apostolicis est testis. At nostri maiores (si dijs placet) credebant ope dæmonum mulierculas uolitare per aëra, ingentia corporaliter spacia regionum transmittere, subinde in feles mutari: atq; adeò, ut honos auribus, cum ipsis malis genijs actu uenereo congredi, ac quasi permisceri.

2 Cor. 12.

Differit hæc de re plurimis D. Hieronymus in prologo Damasi.

Cum dæmones spiritus sint, spiritusque, ipsa Veritate teste, carnē & ossa non habeat. Luca 24.

O *cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.*

Quis fascinauit quæso insensatum hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nuda ueritate aberrarent? Sed dicet mihi quispiam: Num tu H. credis, quæ ipsæ tormentis exagitatæ, ingenuè confitentur? Certè tormentis fidem non esse adhibendam, doctissimi atque grauissimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa potest, méritur qui nihil pati potest: dum hic non uult fateri quæ fecit, alter plura fatetur se perpetrasse quàm unquam uel per somnium cogitauit. At quid sentiendum quæso, de mulierculis illis, quæ ea se fecisse aiunt, quæ in rerum natura sunt nusquam? Accidit hic intra triennium, huius ferè rei memorabile exemplum. Omnes monachi ex uino pessimo & pendulo, quo nimium sese ingurgitauerāt, ad unum intra annum ferè perierunt. Sacrificulus quidam persuasit prædecessori, ut uocant, meo G. in causa esse pauperculam quandam aniculam, quæ certis sub gradibus posuisset præsentissima ueneficia, ubi monachis semper esset in choro standum. Quid multa? creditum est impostori, coniectaq; est misera anicula, Vulcano litanda, in uincula. Statuit ueterator ille ciuibus diem, quando locus esset ab omnibus perlustrandus. Conuenerūt statuto die multi mortales: euolutoq; lapide, mira manuum celeritate è manicis eius quædam emortuæ ranæ, lacertæ, quas è campis in huncusum selegerat, ac limaces ceciderūt in foueam. Fuissentq; hæc omnibus credita, condemnataq; ad ignem fuisset anicula, nisi uir quidam acri iudicio fucum ac strophas sagacibus oculis considerasset: qui tandem effecit, ut tota tragicocomœdia in fumum euanesceret: parumq; abesset, quin præstigiator cum suis quisquilijs putribus ouis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verùm de his satis superq;. Clarissimo uereq; generosissimo Principi tuo me commendabis, atq; in unico conseruatore nostro perpetuò ualebis. Celerrimè, E. tertio calendas Iulias, Anno 1563.

Tui nominis amantissimus

A. H. N. A. E.

CAROLVS GALLVS, Ecclesiastes Hammonensis.

S. P. Per Christum. Vt tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, singulaq; accuratius pro iudicij mei tenuitate examinarem, ponderaremq;, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ superioribus annis in hac ecclesia Hammonēsi grassata est, & multos aliquāti sper exercuit. Nosti mi Domine Vuiere, uir

re,uir præstantissime, huic malo multiplicia excogitata adhibitaq; esse remedia,uariaq; de eo iudicia,tam in nostra Republ. quàm inter moniales uirgines uicini monasterij Kenterpē, unde hoc ipsum initio ad nos dimanauit. Interposuit suum iudicium quidā Simon exorcista cæcus infœliciſsimè, qui mox à propria coniuge dæmoniaca miserabiliter interfectus,suæ impiæ audaciæ pœnas dedit. Ad eundem modum quidam senex monachus Franciscanus, cui nomen frater Lindemannus,tentauit confidenter suis exorcismis:sed & ipse mox,dum etiam instructus ad Missam celebrandam iret, repentina morte percussus,interijt. Hos secuti sunt & alij duo eiusdem ordinis in hac ciuitate fratres,palàm in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam,longè omniū terribiliſsimam, cuius historiam te accepisse arbitror. Nec defuit quidam suffraganeus episcopi, cum pastore quodam,adiunctis etiam medicis, omnes ab antiqui serpentis solertia delusi. Tandem etiam per Vulcanum ablatæ sunt, quæ has dæmonum laruas suis incantationibus peperisse credebātur. Sed neq; hæc seueritas medicamentū,quod expectabatur,attulit. Quod etiamnum pręsens calamitas inter uirgines eiusdem cœnobij Kenterpē heu nimium testatur. Porrò tuus codex mirum in modum exprimit Satanę naturam,ingenium, solertiam, curam, studium & rabiem,quibus grassatur milleartifex, fallax & potens in incredulis: quorum aspectibus, uarijs artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego sanè iam experientia compertum habeo,eius generis diabolicis præstigijs & dementationibus,nō aliter quàm iuxta sententiam in tuo libro pulchrè expressam occurrendum. Nam nostri energumeni omnes,nempe quindecim numero, iam Christo propitio liberati sunt,non exorciſmis, aut externis ceremonijs elementorū; sed uirtute fidei in Spiritu sancto, per fidelem uerbi Dei instructionem, per assiduas preces & ieiunia, quibus ceu ueræ ad Deum conuersionis optimis medijs usi sumus sedulò. Huc accessit manifestiſsima experientia dē incantationum uanitate,quam etiam in tuo libro urges argumentis grauiſsimis,& meo iudicio demonstrationibus certiſsimis, quantumuis illæ à communi ueterū sententia dissentire uideantur. Ego namq; iam aliquoties deprehendi ex ipsis lamijs & sagis, artes, quas præsertim de carminibus & impossibilibus incantationibus & fascinationibus iactitare solent, meras esse ineptias, deliratione, & somnia, quibus se admisceat Satan. Et anno superiori cognoui multas ineptias ex priuata confessione cuiusdā uetulæ incātatricis, quæ cum audisset in mea concione explicari locum ex Actis apost.cap. 19. quòd multi Ephesiorum,ex eis qui curiosas artes exercuerant,comportatos libros exussērūt coram omnibus, &c.protinus accessit animo planè cōsternato: & cum lachrymis arcana sui pectoris in sinum meum effundens, institutionem Christianam admisit.& cum diabolicarum impostturarum uanitatem Dei beneficio intellexisset, & apertis oculis spectasset, facilè relictis mendaciorum fumis, ad ueritatis lucem conuersa est. Hęc semel admissa ueritate,sibi meridiana luce clarius ea apparere, satanamq; suorum mancipiorum oculos tantùm perstringere, & nihil in ueritate geri confessa est cōstantiſsimè, cum detestatione diabolicæ suæ artis. Huius exempli historiam contexere plenius cum suis circūstantijs fortè operæprecium foret,sed non ita tutum, propterea lubens su-

perſedeo. Vno uerbo dicam, me ſatis experientia didiciſſe, bonam partẽ incantationũ mera eſſe inſomnia. Quod cognoſcit clarius, quiſquis ſaltem uel doctrinam de inſomnijs penitius introſpexerit. Probatur ex Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, alijſq; philoſophis, imò & quotidiana experientia conſtat, inſomnium naturaliter eſſe in homine ſimul & brutis, & uiſa uerſari plerunq; circa phantaſiam: quod maximè præ cæteris experiuntur uel cæci, uel dormientes, uel melãcholici, uel phrenetici, & alij qui ſunt in ſenſu cõmuni & mente uitiati. Quòd ſi uerò Sacras literas de inſomnijs tradentes inſpexerimus, deprehendemus etiam præter naturã ſæpiſsimè immiſſa eſſe inſomnia: idque uel per bonum ſpiritum, uel malum, aliquãdo obſcurius, interdum clarius: & aliquoties in ijs tam manifeſtas uiſiones, imagines & ſpectra obijci, ut etiam ſanctè iurares, omnia ſic uiſibiliter, corporaliter, & in ueritate agi. Obſcurius & extra naturæ ordinẽ à Deo propoſitas habuerunt rerum futurarũ formas Pharao, & eius pincerna, & piſtor, necnon Nabucadnezar Babyloniorum rex, Ioſepho & Daniele eorundem interpretibus. Euidentiores autẽ formas & ſpecies conſpexerunt Ieremias, cui olla feruens oſtenditur ad Aquilonẽ conuerſa, & alia quàm plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, ſucceſſor Nabucadnezar, dum cernit in pariete manus ſcribẽtis articulos. Omitto inſomnia & uiſiones ſanctorum in nouo Teſtamento, Ioſephi uiri Mariæ uirginis, Petri, Pauli, Ioannis, coniugis Pilati, & aliorum. Porrò cacodæmon imitatur Deum ceu ſimia, in ſuis mancipijs: quod præter quotidiana noſtrarum Lamiarum exempla, etiam priſcorum ethnicorum monumenta abundè teſtantur. Nunquid Satan olim ſua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda inſomnia & uiſiones pernoctabant? quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonij & Æſculapij: profectò ijs in locis dormientibus malignus ſpiritus monſtrabat pharmaca & remedia, quibus iuuarentur infirmi, ſimulque de alijs negocijs reſpondebat. Et ad obtinendum huiuſmodi inſomnia & uiſiones mandabantur ſciſcitantibus neſcio qui delectus ciborum, & ſecubationes, & puri quidam caſtiq; dies. Pythagorei fabis abſtinebant, eo quòd turbulenta ſomnia gignant. Hæc & ſimilia, mi Domine Vuiere, quiſquis exactè conſideraverit, intellexeritq;, facillimè iudicabit lamiarum artium uanitatem, probabitq; tuum iudiciũ. Manet enim ſatan ſemper ſui ſimilis, & quas olim inter infideles operatus eſt illuſiones, & demẽtationes, eaſdem etiamnũ exercet: perpetuos nempe fumos, & uaniſſimas umbras, ſomnia rectè dixeris, pro ueritate uendens. Habes breuiter, mi Domine Vuiere, ſentẽtiam meam. Probo diuinum collyrium tui codicis, quo multorũ caligineſos oculos purgaſti. Diuinitùs hoc datum eſſe, facilè iudicabũt, obuijſq; ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum ſano iudicio legerint, & intellexerint. Vale per Chriſtum. Datum Hammonæ, 26. Decembris, Anno 1565.

CLARISSIMO VIRO BARTOLO *Richio, LL. Doctori, ac Illuſtriſſimi Principis Henrici Ducis Brunſuicenſis ac Lunenburgenſis conſiliario, Domino ſuo obſeruando, Caſpar Borcholt S.*

CVm nuper, clariſsime uir, de Lamiarum uel ſagarũ fraude, quas ueteres Striges uocabant, quæ iam à Magiſtratibus ſine diſcrimine ad flam-

ad flammam rapiuntur, inter nos sermo erat: tua excellentia uerè grauitérque iudicauit, magnam in hoc maleficio dijudicando prudentiam adhibendam, ne temerè ac leuiter in pœnis infligendis aliquid statuamus: cum & leges ciuiles proniores ad lenitatē nos esse iubent, ita ut etiā in grauioribus pœnis benignitatis respectum habeamus. l. respiciendum. & l. absentem. de pœnis. Quàm uerò in hoc maleficij negocio multa nunc confusè, turbulenterq́; , ex siniſtra, fanatica ac pestilenti solùm suspicione agantur, ex hoc liquet, quòd laudabile illud discrimen inter prophanos uel infames magos, Lamias, & uenefícos, qui ueneno uel propinato, uel illito, uel in eo loco ubi terram inficiat posito, bestias & homines lædunt, & propterea meritò lege Cornelia gladio feriuntur, sit confusum, & hactenus confusè de his actum & pronunciatum. Vt autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magisque tuæ excellentiæ innotesceret: promisi me transmissurum tibi librum clarissimi hominis, doctoris Ioannis Vuieri, ante annos aliquot de Præstigijs dæmonum, incantationibus ac uenefícijs, tam ingeniosè, acutè & doctè scriptum, ut ab omnibus doctissimis uiris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur. Ego profectò quoties præstantissimi huius æui Iurisconsulti Iacobi Cuiacij, olim præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis obseruandi, recordor (recordor autem sæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum maiori cum uoluptate percurrisse: & nænias fabulasque nostros legum Glossatores, si posito affectu cum hoc scriptore conferantur, nobis reliquisse, quoties hoc negocium tractandum suscepe-

runt. Cum autem & tuam excellentiam optimi iudicij esse non ignorem, peto, ut quantum temporis publicis negocijs suffurari queas, huic libro præsenti perlegendo impendas. Et mihi per occasionem tuam de hoc libro sententiam, quæ magni apud me ponderis est, rescribas. Si uerò quid toto hoc Libro perlecto ad propositam quæstionem de sagis uel lamijs non ita sine discrimine crudeliter cōburendis, quod nunc tanta contentione in Republica agitur, rectè iustéque dictum inueneris: tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium sanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc sanguinolento negocio animum Principes gererent, qualē Illustrissimus, experientia ac literis doctissimus Princeps GVILHELMVS Iuliæ & Cliuiæ Dux: cuius Principe uiro digna sententia de Lamijs, in Proœmio libri annexa est. Non etiam uereor, cum sis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legendo tibi obueniat. nam ita historijs, & iucundis narrationibus liber est refertus, ut uix ullum librum hoc iucundiorem extare, affirmare ausim. Vale: Datum in castro Sturuuolt, 7. die Augusti, Anno 64.

IOANNI VVIERO, MEDICO & philosopho clariß. Theodorus Zuuingerus Basilienſis Medicum S.

HErculi mōstrorū domitori sum-mos olim honores à Græcia habitos pro repurgato terrarū orbe, grauissimorū auctorū monumenta testātur. Tibi uerò, uir ornatissime, qui de Præstigijs dæmonum Cōmentario edito, πολυμηχανίαν illius ueteratoris stratagemata & insidias elegāter & eruditè detegis, respubl. literaria in primis plura quàm uel cogitare unquam

posſit, ſe tibi debere, bonorum omnium incredibili cum conſenſu, non obſcurè fatetur: deinde etiam uniuerſus orbis Chriſtianus nunquam intermorituris laudibus perpetuò prædicabit. Quę quum mihi communis cum multis uirtutes tuas ſuſpiciendi atq; colendi occaſio fuerit, tũ uerò priuata quædam, hoc eſt, ordini noſtro conueniẽs, acceſsit. Quandoquidem ſubinde ueterem medicinam contra furioſos impudentiſsimorum ſophiſtarum conatus ita protegis, ut tuis ſucceſsibus omnes, qui non penitus mentem denſis fumis denigratam habent, meritò gratulari debeant. Et certè tali opus erat ἀλεξικάκῳ contra tam multicipitem belluam, quæ ſub artis medicæ prætextu, impietatem magicis delirijs ſuffultam, non obſcurè, ſubdolè tamen, profitetur. Tibi igitur, uir doctiſs. pro tam honeſto certamine, pro tam felici ſucceſſu, an reipubl. literariæ potius, pro tanto patrocinio gratulari debeã, reuera ignoro: tuæ interim uirtuti & eruditioni fauſta & fœlicia omnia ex animo precor. Nam hortationes noſtras, nec ætas, nec animus, nec eruditio tua ferunt. Cæterùm ut ἐν τῷ θαυμάσιν non modò τὸ φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖσθαι proueniat, etiam atq; etiam à te contendo, ut in amicorum tuorum numerum me recipias. Quod ſi propter Peripateticos, qui ἀνομοιότητα omnem ex amicitijs tollere nituntur, facere non licebit, at certè inter diſ. tuos locum nos obtinere patiaris. Ego, quantum in me erit, operam dabo, ut nec obſeruantia, nec beneuolentia uel tui ſtudioſiſsimis inferior fuiſſe uidear. Libertatem noſtram, ſi huius quoque cauſas exquiris, tua inprimis humanitas cum pari eruditione coniuncta, deinde etiam Oporini auunculi noſtri commendatio fulciunt atque fouent: cumq; te Oporino amiciſsimum eſſe ſciam, in me fortaſsis, etſi nullo merito noſtro, attamen iure quodam cognationis, partem amoris tui deriuari poſſe confido. Id ut facias, uir eruditiſs. te etiam atque etiam rogo: & niſi moleſtum eſt, ſpem noſtram non inanem fuiſſe, ex literis tuis intelligere cupio. Vale Vuiere clariſs. Baſileæ, IX. Kl. Aprilis 1566.

D. BALDVINI RONSSEI *Medici, doctrina & artis uſu celeberrimi, iudicium.*

OPorinus ille noſter, homo iuuãdis ſtudijs natus, proximis nundinis Francfordianis ad me miſit fragmentum operis tui (nondum enim, uti ſuſpicor, ſupremam manum iam impoſuerat) de Dæmonum præſtigijs: quod certè multo mihi gratiſſimum erat, tum quòd D. Daniel noſter Brouchuſius Reipub. Gorcomien ſi à medicinis, aliquãdo eius apud me mentionem feciſſet, & ſingularem ſupra communem hominum conditionem ingenij tui dexteritatem prædicaſſet: tum quòd ſperarem, aliquando detectis huiuſmodi mulierculariũ neruis, idolomaniam, quæ multis abhinc ſeculis hominum mentes occupauit, penitus eradicatum iri. Nam quantũuis annis abhinc uiginti Iacobus Sauagius, Andouerpianus medicus, eiuſdẽ argumenti mihi adhuc tum iuueni librum communicaſſet, quem aliquando, ni mors inopina uirum inuaſiſſet, typis commendare decreuerat: non uidebatur tamen is eſſe talis, qui inſitam iãdudum opinionẽ euellere poſſet. ſiquidem, etſi phyſicis quibuſdam demonſtrationibus deliramenta quędam eſſe declararet: conceſsit tamen multa, quæ tu argutiſsimè & maxima cum ratione refellis: neque is (ut bona uenia uiri alioqui doctiſsimi dicam) uſque-

uſqueadeò Scripturæ ſacræ teſtimonio innitebatur, ut qui ſua profeſsione contentus, medicis phyſicisq; argumentis tantùm ſtabat. Tu contrà, antiquiſsimorum Theologorum, Iuriſperitorum, atq; eorum qui de Magia ſcripſerunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, quum aliquid ſe iam egiſſe putant, nihil prorſus iam actum conuincis, & ut habet Græcorum diuerbium, κυνλωπερι ἑλκεις. Dignũ meherculè cedro opus, dignum quod omnium manibus ſceleratiſsimo hoc tempore circumferatur, dignũ quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquanto accuratius, ni Brouchuſij noſtri propera quædam feſtinatio, dicere ſimul ac ſcribere coegiſſet. Vale in eo qui cuncta poteſt. Goudæ, nonis Maij, Anno 1563.

D. IOANNIS EVVICHII, Medici & eruditißimi & excellentißimi, ſententia.

QVantum uoluptatis ceperim ex tuis libris de Præſtigijs dæmonum, ὦ ἀγαθοῖς κλεὸς ἐσθλὸν ἐπὶ χθονὶ πυκνοτέρῳ Vuiere, uix ſatis uerbis explicare poſſum. Videó enim ſingulare in ijs prudentiam, iudicium ſolidum, copiam rerum neceſſariarum, ordinem mirificum, ſedulitatem incredibilem, deniq; animi pietatem (abſit adulationis ſuſcipio) & religionis Chriſtianæ puritatem: eamque paſsim propugnandi aduerſus omnes impiorum hominum inſultus, & dæmonũ fraudes animoſitatem infractam. Deinde non ſolùm, quod ipſe ſæpe mecum cogitaui, ſed etiam quod unicè & optaui & expectaui, in illis abundè ſum conſecutus. illud autem eſt præcipuè, quid de Lamijs (quas uocant) noſtri temporis ſentiendum ſit, quid uanæ illarum incantationes efficere poſſint: & tandem, an pœna illarum ad mortem uſque extendi debeat. Quæ tria tam uelim hodie omnibus eſſe rectè cognita, perſuaſaq;, quàm plerũq; indoctis doctisq; temerè credita. Pudet autem me propemodum noſtri ſeculi, quòd tanto ueterno ſopitum res tam utiles neceſſariasq; non diligentius inueſtigarit, & maturius in lucem ediderit. Omnes enim ferè tam Medici quàm Iuriſconſulti & Theologi (quorum tamen maximè intererat, hæc ad unguem cognoſcere) contenti maiorum conſuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimisq; temerariè, ne dicam iniquè, de uita morteq; multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatẽ noſtram in illis obſeruatum eſſe, qui iudicabantur hæretici (ſcilicet quòd à Rom. eccleſia in interpretatione quorundam articulorum doctrinę, uel uſu ceremoniarum, nulla ſeditione diſſentirent) quorum tamen, uel aduerſarijs teſtibus, mens Deo deuota uitaq; inculpata fuit: minus mirum uidetur, quòd in hac Lamiarum cauſa, quę plena ſemper fuit tenebris & dæmonum ludibrijs, cæcutiant, cæcutiendoq; inſontes ſæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque inſtitutione, uſúque, res humanas cœpi intueri, ualde ſemper deplorare ſoleo hominum ignorationem. Nam ea mihi cauſa uidebatur uniuerſi mali, quod tam multiplex in uita noſtra graſſatur. Quod etſi ipſus maximè adhuc ignorans, Dei tamen gratia cognouerim & defleuerim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præſenti materia, oculos altius adhuc attollere, & ueritatem ipſam intueri nondum potui. Quare quando ingenij mei exiguitatem probè ſcirem, nec negare nec aſſe uerare ſtatueram. At nunc iudicio tuo confirmatus, lucem mihi uidere uide-

or, & qua eundum & ubi ſiſtendum ſit, ſatis intelligo: agoque immortali Deo gratias, quòd tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modò & titulo doctoribus, ſed etiam omnibus hominibus, multò uerò maximè Chriſtianis cognitu neceſſariæ ſunt. Proinde nequicquã credã poſthac illis, qui ita præſenti cuicunque uſui inhæreſcendum putant oportere, ut nullo modo aliorum quamuis piorum eruditorumq; uirorum modeſtè propoſitam ſententiam audiendam, cognoſcendam, recipiendamque eſſe uelint: longè à principis illius conſilio diſſentientes, qui cum neceſsitas poſtularet, Νῦν δ' ἄν ait, ὅς τις δέγ' ἀμείμονα μῆτιν ἐνίσποι, ἢ νεὸς ἢὲ παλαιὸς, ἐμοὶ δέπας ὧδε πέσοι ἄν. Nam cũ, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorãtia oriatur, & hęc primùm à peccato, peccatum porrò à diabolo (qui eſt uerè pater tenebrarũ, falſitatis & confuſionis) principium ſuum ducat, meritò omnis boni cauſa uideri debet ſapiẽtia & cognitio: quippe quæ lucem, ueritatẽ, & ordinem in tota uita & omnibus actionibus noſtris pariat, conſeruetq;. Faceſſat ergo omnis pertinacia & moroſitas: ſitq; libera ut audiendi, ita & dicendi ſcribẽdiq; facultas: eatenus tamen, ut is labor utriuſq; Reipub. inſignem utilitatẽ ſpectet, & ad Chriſti Seruatoris noſtri regnum propagãdum, diaboli uerò & Antichriſti tyrannidẽ labefactandam præclarè faciat. Vale clariſsime Vuiere, monſtroſarum opinionum noſtri æui non minime Hercules. Vale inquam: & perge porrò eſſe, quod fœliciter glorioſeq; cœpiſti, πατρί τε τῷ μέγα χεῖρμα πνλήϊτε, παίϊτιτε λάμῳ, λυσμοσύνσιν μὲν πῆμα, πανοῖς δ' ἄρα λαίμοσιν αὐτοῖς.

Duisbergi, Anno 1563. ipſis Calend. Iunij.

FINIS.

PSEVDOMONARCHIA DAEMONVM

O curas hominum, ô quantum est
in rebus inane?

NE Sathanica factionis monopolium usqueadeò porrò delitescat, hanc Damonum Pseudomonarchiam, ex Acharonticorum Vasallorum archiuo subtractam, in huius Operis de Damonum prestigijs calce annectere uolui, ut effascinatorum id genus hominum, qui se magos iactitare non erubescunt, curiositas, prestigia, uanitas, dolus, impostura, deliria, mens elusa, & manifesta mendacia, quinimò non ferenda blasphemia, omnium mortalium, qui in media lucis splendore hallucinari nolint, oculis clarissimè appareant, hoc potissimùm seculo scelestissimo, quo Christi regnum tam enormi impunitate, tyrannide impetitur ab ijs qui Beliali palàm sacramentum prestitêre, stipendium etiam iustum hauddubiè recepturi: quibus & perditas has horas libenter dedico, si fortè ex immensa Dei misericordia conuertantur & uiuant: quod ex animo ijs precor, sitq; felix & faustum. Ne autem curiosulus aliquis, fascino nimis detentus, hoc stultitiæ argumentum temerè imitari audeat, noces hinc inde praetermisi studio, ut uniuersa delinquendi occasio præcideretur. Inscribitur uerò à maleferiato hoc hominum genere, Officium spirituum, uel, Liber officiorum spirituum, seu, Liber dictus Empto. Salomonis, de principibus & regibus dæmoniorum, qui cogi possunt diuina uirtute & humana. At mihi nuncupabitur Pseudomonarchia Dæmonum.

PRimus Rex, qui est de potesta te Orientis, dicitur Bael, appa rés tribus capitibus, quorum unum assimilatur bufoni, alterũ homi ni, tertium feli. Rauca loquitur uoce, formator morum & insignis certator, reddit hominẽ inuisibilẽ & sapientẽ. Huic obediũt sexaginta sex legiones.

Agares Dux primus sub potestate Orientis, apparet benevolus in senioris hominis forma, equitãs in crocodilo, & in manu accipitrem portãs. Cuncta linguarum genera docet optimè: fugitantes reuerti facit, & permanentes fugere: prælaturas & dignitates dimittit, & tripudiare facit spiritus terræ: & est de ordine Virtutum, sub sua potestate habens triginta & unam legiones.

Marbas, aliàs Barbas, Præses magnus, se manifestans in fortissimi leonis specie, sed ab exorcista accitus humana induitur forma, & de occultis plenè respõdet, morbos inuehit & tollit, promouet sapientiam artiumque mechanicarum cognitionem, homines adhæc in aliam mutat formã. Præest triginta sex legionibus.

Pruflas, alibi inuenitur Busas, magnus Princeps & Dux est, cuius manu circa turrim Babylonis, & uidetur in eo flamma foris, caput autem assimilatur magno nycticoraci. Autor est & promotor discordiarum, bellorum, rixarum & mẽdaciorum. Omnibus in locis nõ intromittatur. Ad quæsita respondet abundè. Subsunt huic legiones uigintisex, partim ex ordine Throni, partim Angelorum.

Amõ uel Aamon Marchio magnus & potens, prodit in lupi forma, caudã habens serpentinam, & flammam euomens. hominis autẽ indutus speciem, caninos ostentat dentes, & caput magno nycticoraci simile. Princeps omniũ fortissimus est, intelligens præterita & futura, hinc & gratiam concilians omnium amicorum & inimicorũ. Quadraginta imperat legionibus.

Barbatos magnus Comes & Dux, apparet in signo Sagittarij, siluestris cũ quatuor regibus tubas ferentibus. Intelligit cantus auium, canum latratus, mugitus boum & cunctorum animalium: thesauros item à magis & incantatoribus reconditos, detegit: & est ex ordine Virtutũ, partim Dominationũ. Triginta præsider legionibus. Nouit præterita & futura: tã amicorũ quàm inimicorum animos conciliat.

Buer Præses magnus conspicitur in signo *. Absolutè docet philosophiã, practicã, ethica item & logica, & herbarum uires: dat optimos familiares: ægros sanitati restituere nouit, maximè & homines. Quinquaginta legionum habet imperium.

Gusoyn Dux magnus & fortis, apparet in forma zenophali. Explicatè respondet & uerè de præsentibus, præteritis, futuris & occultis. Amicorum & inimicorum gratiam reddit: dignitates confert & honores conformat. Præest quadragintaquinq; legionib.

Botis, alibi Otis, magnus Præses & Comes: prodit in uiperę specie deterrima: & siquando formam induit humanam, dentes ostendit magnos & cornua duo, manu gladium acutum portans. Dat perfectè respõsa uera de præsentibus, præteritis, futuris & abstrusis. Tam amicos quàm hostes conciliat. Sexaginta imperat legionibus.

Bathym, alibi Marthim Dux magnus & fortis: nititur constitutione uiri fortissimi cum cauda serpentina, equo pallido insidens. Virtutes herbarum & lapidum pretiosorum intelli-

git. Curſu uelociſsimo hominem de regione in regionem transfert. Huic triginta ſubſunt legiones.

Purſan, aliàs Curſon, magnus Rex, prodit ut homo facie leonina, uiperâ portans ferociſsimâ, urſoq; inſidens, quem ſemper præcedũt tubæ. Callet præſentia, præterita & futura: aperit occulta, theſauros detegit: corpus humanũ ſuſcipit & aereum. Verè reſpondet de rebus terrenis & occultis, de diuinitate & mundi creatione: familiares parit optimos: cui parent uigintiduo legiones, partim de ordine Virtutum, partim ex ordine Throni.

Eligor, aliàs Abigor, Dux magnus, apparet ut miles pulcherrimus, lanceam, uexillum & ſceptrum portans. Plenè de occultis reſpondet atque bellis, & quomodo milites occurrere debeant: futura ſcit, & gratiam apud omnes dominos & milites conciliat. Præſidet ſexaginta legionibus.

Loray, aliàs Oray, magnus Marchio, ſe oſtendens in forma ſagittarij pulcherrimi, pharetram & arcum geſtantis: author exiſtit omnium pręliorum, & uulnera putrefacit quæ à ſagittarijs infligũtur, quos obijcit optimos tribus diebus. Triginta dominatur legionibus.

Valefar, aliàs Malaphar, Dux eſt fortis, forma leonis prodiens & capite latronis. Familiaritatẽ parit ſuis, donec laqueo ſuſpendantur. Decem præſidet legionibus.

Morax, aliàs Foraij, magnus Comes & Pręſes: ſimilis tauro uiſitur: & ſi quãdo humanã faciem aſſumit, admirabilem in Aſtronomia & in omnibus artibus liberalibus reddit hominem: parit etiá famulos non malos & ſapientes: nouit & herbarum & pretioſorum lapidum potẽtiam. Imperat triginta ſex legionibus.

Ipes, aliàs Ayperos, eſt magnus Comes & Princeps, apparens quidẽ ſpecie angelica, interim leone obſcurior & turpis, capite leonis, pedibus anſerinis, cauda leporina. Præterita & futura nouit: redditq; hominem ingenioſum & audacem. Legiones huic obediunt triginta ſex.

Naberus, aliàs Cerberus, Marchio eſt fortis, forma corui ſe oſtentans: ſi quãdo loquitur, raucam edit uocem. Reddit & hominem amabilem & artium intelligentẽ, cum primis in Rhetoricis eximium. Prælaturarum & dignitatum iacturam parit. Nouẽdecim legiones hunc audiunt.

Glaſya labolas, aliàs Caacrinolaas uel Caaſsimolar magnus Præſes: qui progreditur ut canis habens alas gryphi. Artium cognitionem dat, interim dux omnium homicidarũ. Præſentia & futura intelligit. Tã amicorũ quàm inimicorum animos demeretur: & hominem reddit inuiſibilem. Imperium habet triginta ſex legionum.

Zepar Dux magnus, apparens uti miles, inflammansq; uirorum amore mulieres, & quando ipſi iuſſum fuerit, earum formam in aliam tranſmutat, donec dilectis ſuis fruantur. Steriles quoque eas facit. Vigintiſex huic parent legiones.

Byleth Rex magnus & terribilis, in equo pallido equitans, quẽ prędecedunt tubæ, ſymphoniæ, & cuncta Muſicę genera. Quum autẽ coram exorciſta ſe oſtentat, turgidus ira & furore uidetur, ut decipiat. Exorciſta uerò tum ſibi prudenter caueat: atq; ut faſtum ei adimat, in manu ſuſcipiat baculum corili, cum quo orientem & meridiem uerſus, foris iuxta circulum manum extendet, facietq; triangulum. Cæterũm ſi manum non extendit, & intrare iubet, atq; ſpirituum Vinculum ille renuerit, ad lectionem progrediatur exorciſta: mox ingredietur idem ſubmiſſus,

missus,ibi stando & faciẽdo quodcunque iusserit exorcista ipsi Byleth regi, eritq; securus. Si uerò cõtumacior fuerit, nec primo iussu circulum ingredi uoluerit, reddetur fortè timidior exorcista: uel si Vinculum spirituum minus habuerit, sciet haud dubiè exorcista, malignos spiritus postea eum nõ uerituros, at semper uiliorem habituros. Item si ineptior sit locus triangulo deducẽdo iuxta circulum, tunc uas uino plenũ ponatur: & intelliget exorcista certissimè, quum è domo sua egressus fuerit cum socijs suis, prædictum Byleth sibi fautorem fore, beneuolum, & corã ipso submissum quando progredietur. Veniẽtè uerò exorcista benignè suscipiat, & de ipsius fastu glorietur: propterea quoque eundem adorabit, quemadmodum alij reges, quia nihil dicit absq; alijs principibus. Item si hic Byleth accitus fuerit ab aliquo exorcista, semper tenendus ad exorcistæ faciem annulus argenteus medij digiti manus sinistræ, quemadmodũ pro Amaymone. Nec est prætermittenda dominatio & potestas tanti principis, quoniam nullus est sub potestate & dominatione exorcistæ alius, qui uiros & mulieres in delirio detinet, donec exorcistæ uoluntatem explerint: & fuit ex ordine Potestatũ, sperans se ad septimũ Thronũ rediturum, quod minus credibile. Imperat octogintaquinq; legionib.

Sytry, aliàs Bitru, magnus Princeps, leopardi facie apparens, habensq; alas uelut gryphi. Quando autem humanam assumit formã, mirè pulcher uidetur. Incẽdit uirum mulieris amore, mulierem uicissim alterius desiderio incitat. Iussus secreta libenter detegit feminarum, eas ridẽs ludificansq;, ut se luxuriose nudent. Huic sexaginta legiones obsequuntur.

Paymon obedit magis Lucifero quàm alij reges. Lucifer hic intelligẽdus, qui in profunditate scientiæ suæ demersus, Deo assimilari uoluit, & ob hanc arrogantiã in exitium proiectus est. De quo dictũ est: Omnis lapis pretiosus operimentũ tuum. Paymon autẽ cogitur uirtute diuina, ut se sistat corã exorcista: ubi hominis induit simulachrũ, insidẽs dromedario, coronaq; insignitus lucidissima, & uultu fœmineo. Hũc præcedit exercitus cũ tubis & cimbalis bene sonantibus, atque omnibus instrumẽtis Muficis, primò cũ ingenti clamore & rugitu apparẽs, sicut in Empto. Salomonis, & arte declaratur. Et si Paymon hic quandoq; loquitur, ut minus ab exorcista intelligatur, propterea is nõ tepescat: sed ubi porrexerit illi primã chartam ut uoto suo obsequatur, iubebit quoq; ut distinctè & apertè respondeat ad quæsita, & de uniuersa philosophia & prudẽtia uel sciẽtia, & de cæteris arcanis. Et si uoles cognoscere dispositionem mundi, & qualis sit terra, aut quid eam sustineat in aqua, aut aliquid aliud, & quid sit abyssus, & ubi est uentus & unde ueniat, abundè te docebit. Accedãt & cõsecrationes tã de libationibus q̃ alijs. Confert hic dignitates & cõfirmationes. Resistẽtes sibi suo uinculo deprimit, & exorcistæ subijcit. Bonos cõparat famulos, & artiũ omniũ intellectũ. Notandũ, quòd in aduocãdo hũc Paymonẽ, Aquilonẽ uersus exorcistã conspicere oporteat, q, ibi huius sit hospitiũ. Accitũ uerò intrepidè cõstanterq; suscipiat, interroget, & ab eo petat quicquid uoluerit, nec dubiè impetrabit. At ne creatorẽ obliuioni tradat cauendũ exorcistæ, propter ea quæ præmissa fuerũt de Paymone. Sunt qui dicãt, eũ ex ordine Dominationũ fuisse: sed alijs placet, ex ordine Cherubin. Hũc sequũtur legiones ducentę partim ex ordine Angelorũ, partim Potestatum.

Exech. 28.

Notandũ adhæc,ſi Paymõ ſolus fuerit citatus per aliquã libationẽ aut ſacrificiũ,duo reges magni comitantur,ſcilicet Bebal & Abalã,& alij potẽtes. In huius exercitu ſunt uigintiquinq; legiones: quia ſpiritus his ſubiecti, non ſemper ipſis adſunt, niſi ut appareant, diuina uirtute compellantur.

Regem Belial aliqui dicunt ſtatim poſt Luciferum fuiſſe creatum,ideoq; ſentiũt ipſum eſſe patrem & ſeductorem eorum qui ex Ordine ceciderũt. Cecidit enim prius inter alios dignio res & ſapientiores, qui præcedebant Michaelem & alios cœleſtes angelos, qui deerant. Quamuis autem Belial ipſos qui in terrã deiecti fuerint, præceſſerit:alios tamẽ qui in cœlo manſere,non anteceſsit. Cogitur hic diuina uirtute,cũ accipit ſacrificia,munera & holocauſta, ut uiciſsim det immolantibus reſponſa uera: at per horã in ueritate non perdurat, niſi potentia diuina cõpellatur,ut dictum eſt. Angelicã aſſumit imaginẽ impẽſè pulchram, in igneo curru ſedens. Blandè loquitur. Tribuit dignitates & prælaturas ſenatorias, gratiam item amicorũ, & optimos famulos. Imperium habet octoginta legionum,ex ordine partim Virtutum,partim Angelorum.Forma exorciſtæ inuenitur in Vinculo Spirituũ. Obſeruandum exorciſtæ, hunc Belial in omnib. ſuccurrere ſuis ſubditis: ſi autẽ ſe ſubmittere noluerit, Vinculũ Spirituum legatur, quò ſapiẽtiſsimus Salomon eos cum ſuis legionibus in uaſe uitreo relegauit: & relegati cum omnibus legionibus fuere ſeptuagintaduo reges, quorum primus erat Bileth,ſecũdus Belial,deinde Aſmoday, & circiter mille millia legionũ. Illud proculdubiò à magiſtro Salomone didiciſſe me fateor: ſed cauſam relegationis me non docuit, crediderim tamen propter arrogantiã ipſius Belial.

Dolerati necromantici uerba ſunt.

Sunt quidam necromantici, qui aſſerunt, ipſum Salomonem quodam die aſtutia cuiuſdam mulieris ſeductum, orãdo ſe inclinaſſe uerſus ſimulachrũ Belial nomine. quod tamen fidẽ non meretur:ſed potius ſentiendum,ut dictum eſt, propter ſuperbiam & arrogantiam relegatos eſſe in magno uaſe, proiectos in Babylone in puteum grandẽ ualde. Enimuerò prudentiſsimus Salomon diuina potẽtia ſuas exequebatur operationes,quę etiam nunquam eum deſtituit: propterea ſimulachrum non adoraſſe ipſum ſentiendum eſt, alioqui. diuina uirtute ſpiritus cogere nequiuiſſet. Hic autem Belial cum tribus regibus in puteo fuit. At Babylonienſes ad hęc exhorreſcentes, rati ſe theſaurum amplum in puteo inuẽturos,unanimi conſilio in puteum deſcenderunt, detegeruntq; & confregere uas, unde mox egreſsi captiui, in proprium locum porrò ſunt reiecti. Belial uerò ingreſſus quoddam ſimulachrum, dabat reſponſa ſibi immolantibus & ſacrificantibus,ut teſtatur Tocz in dictis ſuis: & Babyloniẽſes adorãtes ſacrificauerũt eidem.

Bune Dux magnus & fortis, apparet ut draco, tribus capitibus, tertium uerò aſsimilatur homini. Muta loquitur uoce: mortuos locum mutare facit, & dæmones ſupra defunctorum ſepulchra congregari: omnimodò hominẽ locupletat, redditq; loquacem & ſapientẽ: ad quæſita uerè reſpõdet. Huic legiones parent triginta.

Forneus magnus Marchio, ſimilis monſtro marino, reddit hominem in Rhetoricis admirabilem, optima fama & linguarũ peritia ornat,tam amicis quàm inimicis gratum facit. Subſunt huic uigintinouem legiones, ex ordine partim Thronorum, partim Angelorum.

Roneue Marchio & Comes,aſsimilatur

latur monſtro. Singularem in Rhetoricis intelligentiam confert, famulos item fidos, linguarum cognitionẽ, amicorum & inimicorũ fauorem. Huic obediunt legiones nouendecim.

Berith Dux magnus & terribilis: tribus nuncupatur nominibus, à quibuſdam Beal, à Iudæis Berith, à necromanticis Bolfri. Prodit ut miles ruber cum ueſtitu rubro, & equo eiuſdem coloris, coronaq; ornatus. Verè de prę ſentibus, præteritis & futuris reſpondet. Virtute diuina per annulum magicæ artis ad horam ſcilicet cogitur. Mendax etiam eſt. In aurum cuncta metallorum genera mutat. Dignitatibus ornat eaſdemq; cõfirmat: claram ſubtilemq; edit uocem. Viginti ſex legiones huic ſubſunt.

Aſtaroth Dux magnus & fortis, prodiens angelica ſpecie turpiſsima, inſidensq; in dracone infernali, & uiperã portans manu dextra. Verè reſpondet de præteritis, præſentibus, futuris & occultis. Libenter de ſpirituũ creatore, & eorundẽ lapſu loquitur, quomodo peccauerint & ceciderint. Se ſponte non prolapſum eſſe dicit. Reddit hominem mirè eruditum in artibus liberalibus. Quadraginta legionibus imperat. Ab hoc quilibet exorciſta caueat, ne propè nimis eum admittat, ob fœtorem intolerabilem quem expirat. Itaq; annulum argenteũ magicũ in manu ſua iuxta faciem teneat, quo ſe ab iniuria facilè tuebitur.

Forras uel Forcas magnus Præſes eſt: uiſitur forma uiri fortiſsimi, & in humana ſpecie uires herbarum & lapidum precioſorum intelligit. Plenè docet Logica, Ethica & eorundẽ partes. Reddit hominem inuiſibilem, ingenioſum, loquacẽ & uiuacem: amiſſa recuperat, theſauros detegit. Dominium uiginti nouem legionum habet.

Furfur Comes eſt magnus, apparẽs ut ceruus cauda flammea. In omnibus mentitur, niſi in triangulum intro ducatur. Iuſſus angelicam aſſumit imaginem. Rauca loquitur uoce: amorem inter uirum & mulierem libenter conciliat: nouit & concitare fulgura, coruſcationes & tonitrua in ijs partibus ubi iuſſum fuerit. De occultis & diuinis rebus bene reſpondet. Imperat legionibus uigintiſex.

Marchocias magnus Marchio eſt. Se oſtentat ſpecie lupæ ferociſsimæ cum alis gryphi, cauda ſerpentina, & ex ore neſcio quid euomẽs. Quum hominis imaginem induit, pugnator eſt optimus. Ad quæſita uerè reſpondet: fidelis in cunctis exorciſtæ mandatis. Fuit ordinis Dominationũ. Huic ſubiacent legiones triginta. Sperat ſe poſt mille ducẽtos annos ad ſeptimũ Thronum reuerſurum: ſed ea ſpe falſus eſt.

Malphas magnus Præſes, cõſpicitur coruo ſimilis: ſed hominis idolũ indutus rauca fatur uoce. Domos & turres ingẽtes mirè extruit, & obuios citò facit artifices maximos: hoſtium uerò ædes & turres deijcit. Famulos ſuppeditat non malos. Sacrificia libenter ſuſcipit, at ſacrificatores omnes fallit. Quadraginta huic parent legiones.

Vepar, aliàs Separ, Dux magnus & fortis: ſimilis ſyreni: ductor eſt aquarum & nauium armis onuſtarum. Vt mare iuſſu magiſtri turgidum nauibusq; plenum appareat, efficit: contra inimicos exorciſtæ per dies tres uulneribus putreſcentibus uermesq; producentibus homines inficit, à quibus tamen negocio abſoluto ſanantur omnes. Imperat legionib. uigintinouẽ.

Sabnac, aliàs Salmac, Marchio magnus & fortis: prodit ut miles armatus, capite leonis, in pallido equo inſidens. Hominis formã tranſmutat mirè: turres magnas armis plenas ædificat, item caſtra & ciuitates. Triginta

dies ex mãdato exorciſtæ homini uul nera putrida & uerminantia infligit. Familiares conciliat bonos: dominiũ exercens quinquaginta legionum.

Sydonay, aliàs Aſmoday, Rex magnus, fortis & potens: uiſitur tribus capitibus, quorum primum aſsimilatur capiti tauri, alterum hominis, tertium arietis. Cauda eius ſerpentina, ex ore flammã eructat, pedes anſerini. Super draconẽ infernali ſedet, in manu lanceam & uexillũ portãs. Præcedit alios qui ſub poteſtate Amaymonis ſunt. Cum huius officia exercet exorciſta, ſit fortis, cautus & in pedibus ſtans: ſi uerò coopertus fuerit, ut in omnibus detegatur, efficiet: quod ſi non fecerit exorciſta, ab Amaymone in cũctis decipietur: ſed mox quum ipſum in prędicta forma cõſpicit, appellabit illum nomine ſuo, inquiens: Tu uerò es Aſmoday. ipſe non negabit: & mox ad terrã. Dat annulũ uirtutũ: docet abſolutè Geometriam, Arithmeticã, Aſtronomiam, Mechanicam: ad interrogata plenè & uerè reſpondet: hominem reddit inuiſibilem: loca theſaurorum oſtendit & cuſtodit, ſi fuerit de legionibus Amaymonis. In ſua poteſtate legiones ſeptuaginta duas habet.

Gaap, aliàs Tap, Præſes magnus & Princeps: in ſigno meridiei apparet: ſed quum humanam aſſumit faciem, ductor eſt præcipuorum quatuor regum, tam potens ut Byleth. Extiterũt autem quidam necromãtici, qui huic libamina & holocauſta obtulere, & ut eundem euocarent, artem exercuere, dicẽtes ſapientiſsimum Salomonem eam cõpoſuiſſe, quod falſum eſt: imò fuit Cham filius Noe, qui primus poſt diluuium cœpit malignos inuocare ſpiritus, inuocauit aũt Byleth, & compoſuit artem in ſuo nomine, & librũ, qui multis mathematicis eſt cognitus. Fiebant autem holocauſta, libamina, munera, & multa nefaria, quæ operabantur exorciſtę admiſtis ſanctiſsimis Dei nominibus, quę in eadẽ arte ſparſim exprimuntur. Epiſtola uerò de ijs nominibus eſt conſcripta à Salomone, uti & ſcribũt Helias Hieroſolymitanus & Heliſeus. Notandum, ſi aliquis exorciſta habuerit artem Beleth, nec ipſum coram ſe ſiſtere poſsit aut uidere, niſi per artẽ: quomodo autem eundem continere oporteat, non eſt explicandũ, quum ſit nefandum, & nihil à Salomone de eius dignitate & officio didicerim. hoc tamen nõ silebo, ipſum reddere hominem admirabilẽ in philoſophia & artibus omnibus liberalibus. Facit ad amorẽ, odium, inuiſibilitatem & conſecrationem eorum quæ ſunt de dominatione Amaymonis: & de poteſtate alterius exorciſtæ tradit familiares, & uera perfectè reſponſa de præſentibus, præteritis & futuris. Velociſsimo tranſcurſu in uarias regiones traducit hominem. Sexaginta ſex præeſt legionibus, & fuit de Poteſtatum ordine.

Chax, aliàs Scox, Dux eſt & Marchio magnus: ſimilis ciconiæ rauca uoce & ſubtili. Mirabiliter aufert uiſum, auditum & intellectum iuſſu exorciſtæ: aufert pecuniam ex qualibet domo regia, & reportat poſt mille ducentos annos, ſi iuſſus fuerit: abripit & equos. Fidelis eſſe in omnibus mandatis putatur: ac licet ſe obſequuturum exorciſtæ promittat, non tamen in omnibus facit. Mendax eſt, niſi in triangulum introducatur: introductus autem loquitur de rebus diuinis & reconditis theſauris, qui à malignis ſpiritibus nõ cuſtodiuntur. Promittit inſuper ſe collaturũ optimos famulos, qui accepti ſunt, ſi nõ fuerint deceptores. Huic ſubiacent legiones trigiata.

Pucel Dux magnus & fortis: apparet in ſpecie angelica, ſed obſcura ualde:

loquitur

loquitur de occultis: docet Geometriã & omnes artes liberales: ſonitus facit ingentes, & ſonare aquas ubi nõ ſunt, eaſdem & calefacit, & harum balnea recuperandæ ſanitati ſeruientia certis temporibus, diſtemperat iuſſu exorciſtę. Fuit de ordine Poteſtatũ, habetq; in ſua poteſtate legiones quadragintaocto.

Furcas miles eſt: prodit ſimilitudine ſæui hominis cum longa barba & capillitio cano. In equo pallido inſidet, portãs in manu telum acutum. Docet perfectè practicam, philoſophiam, rhetoricam, logicam, chiromãtiam, aſtronomiam, piromantiam, & earum partes. Huic parent uiginti legiones.

Murmur magnus Dux & Comes: apparet militis forma, equitans in uultu re, & ducali corona cõptus. Hunc pręcedunt duo miniſtri tubis magnis: philoſophiam abſolutè docet. Cogit animas coram exorciſta apparere, ut interrogatæ reſpondeant ad ipſius quęſita. Fuit de ordine partim Thronorũ, partim Angelorum.

Caym magnus Præſes, formã aſſumens merulæ: at quũ hominẽ induit, reſpondet in fauilla ardente, ferens in manu gladiũ acutiſsimũ. Præ cæteris ſapienter argumẽtari facit: tribuit intellectum omniũ uolatilium, mugitus boum, latratus canũ, & ſonitus aquarum: de futuris optimè reſpõdet. Fuit ex ordine Angelorum. Præſidet legionibus triginta.

Raũ uel Raym Comes eſt magnus: ut coruus uiſitur: ſed quũ aſſumit humanã faciem, ſi ab exorciſta iuſſus fuerit, mirè ex regis domo uel alia ſuffuratur, & ad locũ ſibi deſignatũ transfert. Ciuitates deſtruit: dignitatũ deſpectũ ingerit. Nouit præſentia, præterita & futura. Fauorẽ tã hoſtiũ quàm amicorum conciliat. Fuit ex ordine Thronorum. Præeſt legionibus triginta.

Halphas Comes magnus, prodit ſimilis ciconię rauca uoce. Inſigniter ędificat oppida ampla armis plena: bellũ mouet, & iuſſus, homines bellicoſos ad deſignatum locum mittit obuiam. Subſunt huic uiginti ſex legiones.

Focalor Dux magnus, prodit uelut homo, habens alas gryphi forma. Accepta humana figura, interficit homines & in aquis ſubmergit. Imperat mari & uento, nauesq; bellicas ſubuertit. Notandũ omni exorciſtæ, ſi huic mandetur, ne homines lædat, libenter obſequitur. Sperat ſe poſt mille annos reuerſurũ ad ſeptimum Thronũ, ſed fallitur. Triginta legionibus imperat.

Vine magnus Rex & Comes: ſe oſtentat ut leo in equo nigro inſidens, portansq; uiperam in manu. Amplas turres libenter ædificat: lapideas domus extruit, riuos reddit turgidos: ad exorciſtę mandatum reſpondet de occultis, maleficis, pręſentibus, præteritis & futuris.

Bifrons, monſtri ſimilitudine conſpicitur. Vbi humanam aſſumit imaginem, reddit hominem in Aſtrologia mirabilem, planetarum mãſiones abſolutè docens, idem præſtat in Geometria, & menſuris alijs. Vires herbarum, lapidum pretioſorum & lignorũ intelligit. Corpora mortuorum de loco ad locum tranſmutat: candelas ſuper defunctorum ſepulchra inflammare uidetur. Huic ſubiacent uiginti ſex legiones.

Gamygyn magnus Marchio: in forma equi parui uiſitur: at ubi hominis ſimulachrum aſſumit, raucam edit uocem, de omnibus artibus liberalibus diſſerens: efficit quoque, ut coram exorciſta conueniant animæ in mari exeuntes, & quæ degunt in purgatorio (quod dicitur Cartagra, id eſt, afflictio animarum) & corpora aërea ſuſcipiunt, apparentq; euidenter, & ad in-

terrogata reſpõdent. Permanet apud exorciſtam, donec ipſius uotum expleuerit. Triginta legiones in ſua habet poteſtate.

Zagã magnus Rex & Præſes: ut taurus prodit cum alis ad modũ gryphi: ſed aſſumpta hominis forma, reddit hominem ingenioſum: tranſmutat cũcta metallorum genera in monetas illius ditionis, & aquam in uinum, & e diuersò: ſanguinem quoq; in oleum, & contrà: & ſtultum in ſapientem. Præeſt triginta tribus legionibus.

Orias Marchio magnus, uiſitur ut leo, in equo fortiſsimo equitans, cauda ſerpentina: in dextera portat duos grandes ſerpentes etiam exibilantes. Callet planetarum mãſiones, & uires ſidereas perfectè docet. Tranſmutat homines: confert dignitates, prælaturas & confirmationes: item amicorum & hoſtium fauorem. Præſidet legionibus triginta.

Volac magnus Præſes: progreditur uti puer alis angeli, ſuper dracone equitans duobus capitibus. De occultis theſauris perfectè reſpondet, & ubi ſerpentes uideantur, quos & uiribus deſtitutos tradit in exorciſtæ manus. Dominium habet legionum triginta.

Gomory Dux fortis & potens: apparet ut mulier pulcherrima: ac ducali cingitur corona, in camelo equitans. Bene & uerè reſpondet de præteritis, præſentibus, futuris, & occultis theſauris ubi lateant. Conciliat amorem mulierum, & maximè puellarum. Imperat legionibus uigintiſex.

Decarabia uel Carabia, magnus Rex & Comes: uenit ſimilis *. Vires herbarum & lapidum pretioſorum nouit: efficit ut aues coram exorciſta uolent, & uelut familiares ac domeſticæ morentur, bibant & cantillent ſuo more. Parent huic triginta legiones.

Amduſcias Dux magnus & fortis: procedit ut unicornu: in humana ſimiliter forma, quando coram magiſtro ſuo ſe ſiſtit: & ſi præcipiatur, efficit facilè ut tubæ & ſymphoniæ omniaq; muſicorum inſtrumentorum genera audiantur, nec tamen conſpectui appareant: ut item arbores ad exorciſtæ genu ſe inclinent. Optimus eſt unà cum famulis. Imperium habet uigintinouẽ legionum.

Andras magnus Marchio: uiſitur forma angelica, capite nycticoraci nigro ſimili, in lupo nigro & fortiſsimo equitans, baiulansq; manu gladium acutiſsimum. Nouit interficere dominum, ſeruũ & coadiutores: author eſt diſcordiarum. Dominatur legionibus triginta.

Androalphus Marchio magnus, apparens ut pauo: graues edit ſonitus: & in humana forma docet perfectè geometriam & menſuram ſpectantia: reddit hominem in argumentando argutum, & in aſtronomia prudentẽ, eundemq; in auis ſpeciem tranſmutat. Triginta huic ſubſunt legiones.

Oze Præſes magnus: procedit ſimilis leopardo: ſed hominem mentitus, reddit prudentem in artibus liberalibus: uerè reſpondet de diuinis & occultis: trãſmutat hominis formam: & ad eam inſaniam eum redigit, ut ſibi perſuadeat eſſe quod non eſt, quemadmodum ſe eſſe regem uel papam, & coronam in capite geſtare: duratq; id regnum horam.

Aym uel Haborym Dux magnus & fortis: progreditur tribus capitibus, primo ſerpẽti ſimili, altero homini duos * habenti, tertio felino. In uipera equitat, ingentem facem ardentem portans, cuius flamma ſuccenditur caſtrũ uel ciuitas. Omnibus modis ingenioſum reddit hominẽ: de abſtruſis rebus uerè reſpondet. Imperat legionibus uigintiſex.

Orobas

Orobas magnus Princeps:procedit equo conformis: hominis autem indutus idolum,de uirtute diuina loquitur: uera dat reſponſa de præteritis, præſentibus, futuris, de diuinitate & creatione: neminẽ decipit, nec tentari ſinit: confert prælaturas & dignitates, amicorum item & hoſtium fauorem.Præſidet legionibus uiginti.

Vapula Dux magnus & fortis: conſpicitur ut leo alis ad modum gryphi. Reddit hominem ſubtilem & mirabilẽ in artibus mechanicis, philoſophia, & ſcientijs quæ in libris continentur. Præfectus eſt triginta ſex legionum.

Cimeries magnus Marchio & fortis:imperans in partibus Africanis:docet perfectè Grammaticam,Logicam & Rhetoricam. Theſauros detegit, & occulta aperit.Facit ut homo curſu celerrimo uideatur tranſmutari in militem. Equitat in equo nigro & grandi. Legionibus uiginti præeſt.

Amy Præſes magnus: apparet in flãma ignea: ſed humana aſſumpta forma, reddit hominem admirabilem in aſtrologia & omnibus artibus liberalibus.Famulos ſuppetit optimos: theſauros à ſpiritibus cuſtoditos oſtẽdit. Prẹfecturam habet legionum triginta ſex,ex ordine partim angelorum,partim poteſtatũ. Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad Thronum ſeptimum reuerſurum,quod credibile non eſt.

Flauros dux fortis: conſpicitur forma leopardi & terribili . In humana ſpecie uultum oſtentat horrendum,& oculos flammeos. De præteritis,præſentibus & futuris plenè & uerè reſpõdet. Si fuerit in triangulo,mentitur in cũctis,& fallit in alijs negocijs.Libenter loquitur de diuinitate,mundi creatione & lapſu. Diuina uirtute eogitur, & omnes alij dęmones ſiue ſpiritus,ut omnes aduerſarios exorciſtæ ſuccendant & deſtruant. Et ſi uirtute numinis ipſi imperatũ fuerit,exorciſtæ tentationem non permittit.Legiones uiginti ſub ſua habet poteſtate.

Balã Rex magnus & terribilis: prodit tribus capitibus, primo tauri, altero hominis,tertio arietis:cauda adhęc ſerpentina, oculis flammeis, equitans in urſo fortiſsimo,& accipitrem in manu portans. Raucam edit uocem:perfectè reſpondet de præteritis,præſentibus & futuris: reddit hominẽ & inuiſibilem & prudentem. Quadraginta legionibus præſidet, & fuit ex ordine dominat.

Alocer Dux magnus & fortis:procedit ut miles in equo uaſto inſidens:facies eius leonina,rubicũda ualde cum oculis flammeis:grauiter loquitur: hominem reddit admirabilem in aſtronomia & in omnibus artibus liberalibus:confert bonam familiam. Dominatur triginta ſex legionibus.

Zaleos magnus Comes: apparet ut miles pulcherrimus in crocodilo equitans,& ducali ornatus corona, pacificus,&c.

Vual Dux magnus & fortis: conſpicitur ut dromedarius magnus ac terribilis:at in humana forma linguam ſonat Ægyptiacam grauiter.Hic præ cæteris amorem maximè mulierum conciliat: inde nouit præſentia, præterita & futura:cõfert & gratiam amicorum atq; inimicorũ.De ordine fuit poteſtatũ. Triginta ſeptẽ legiones gubernat.

Haagenti magnus Prẹſes:ut taurus uidetur,habens alas gryphi:ſed aſſumpta facie humana , reddit hominẽ ingenioſum in quibuslibet: cuncta metalla in aurum tranſmutat, aquam in uinum,& ediuersò. Tot legionibus imperat,quot Zagan.

Phœnix magnus Marchio: apparet uti auis phœnix puerili uoce : ſed antequam ſe ſiſtit coram exorciſta,cãtus emittit dulciſsimos:tũc autem cauen-

dum exorciſtæ cum ſuis ſocijs,ne ſuauitati cantus aures accommodẽt, ſed ille mox huic iubeat humanã aſſumere ſpeciem,tunc mirè loquetur de cunctis ſcientijs admirandis. Poeta eſt optimus & obediẽs.Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad ſeptimũ thronũ rediturum. Viginti præeſt legionibus.

Stolas magnus Princeps:prodit forma nycticoracis: coram exorciſta hominis ſimulachrum ſuſcipit, docetq; abſolutè aſtronomiam. Herbarum & lapidum pretioſorum uires intelligit. Viginti ſex legiones huic ſubiacent.

Legio 6666.

Secretum ſecretorum tu operans ſis ſecretus horum.

Obſerua horas in quibus quatuor reges,ſcilicet Amoymon rex Orientalis, Gorſon rex Meridionalis, Zymymar rex Septentrionalis, Goap rex & princeps Occidẽtalis poſſunt conſtringi,à tertia hora uſq; ad meridiem,à nona hora uſq; ad ueſperas.

Item Marchiones à nona uſque ad completorium, uel à completorio uſque ad finem diei.

Item Duces à prima uſq; ad meridiem:& obſeruatur cœlum clarum.

Item Prælati in aliqua hora diei.

Item Milites ab aurora uſq; ad ortũ ſolis,uel à ueſperis uſq; ad finẽ ſolis.

Item Prẽſes in aliqua hora diei non poteſt conſtringi,niſi rex cui paret,inuocaretur,& nec in crepuſculo noctis.

Item Comites omni hora diei,dum ſunt in locis cãpeſtribus uel ſylueſtribus,quò homines non ſolent accedere,&c.

CITATIO PRAEDICTORUM *ſpirituum.*

Vbi quem uolueris ſpiritum, huius nomen & officium ſuprà cognoſces: inprimis autem ab omni pollutione, minimum tres uel quatuor dies mundus eſto in prima citatione, ſic & ſpiritus poſtea obſequẽtiores erunt: fac & circulum,& uoca ſpiritum cum multa intentione: primùm uerò annulum in manu cõtineto:inde hanc recitato benedictionẽ tuo nomine & ſocij, ſi prẽſtò fuerit,& effectũ tui inſtituti ſortieris, nec detrimẽtũ à ſpiritibus ſenties: imò tuæ animæ perditionem.

Quàm religioſus hic diabolus.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti † patris & † filij & † ſpiritus ſancti: ſancta trinitas & inſeparabilis unitas te inuoco,ut ſis mihi ſalus & defenſio & protectio corporis & animę meę,& omnium rerum mearũ. Per uirtutem ſanctę crucis † & per uirtutẽ paſsionis tuæ deprecor te domine Ieſu Chriſte, per merita beatiſsimæ Mariæ uirginis & matris tuæ atq; omnium ſanctorũ tuorum, ut mihi concedas gratiam & poteſtatem diuinam ſuper omnes malignos ſpiritus, ut quoſcunq; nominibus inuocauero, ſtatim ex omni parte conueniant,& uoluntatẽ meam perfectè adimpleãt, quòd mihi nihil nocentes,neq; timorẽ inferentes, ſed potius obedientes & miniſtrantes,tua diſtrictè uirtute præcipiente,mandata mea perficiant,Amen. Sanctus ſanctus ſanctus dominus Deus Sabaoth,qui uenturus es iudicare uiuos & mortuos: tu qui es alpha & ω, primus & nouiſsimus, Rex regũ & dominus dominantium Ioth Aglanabrath El abiel anathi Enathiẽl Amazin ſedomel gayes tolima Elias iſchiros athanatos ymas heli Meſsias, per hæc tua ſancta nomina & per omnia alia inuoco te & obſecro te domine Ieſu Chriſte, per tuam natiuitatem, per baptiſmũ tuum, per paſsionem & crucem tuam, per aſcenſionem tuam, per aduentum ſpiritus ſancti paracliti,per amaritudinem animæ tuæ,quãdo exiuit de corpore tuo, per quinq; uulnera tua, per ſanguinẽ & aquã,quæ exierant de corpore tuo, per uirtutem tuam, per ſacramentum

Blaſphemia, teſtandum minum deorũ obſ

Inſigniritorum ſti con

quod

quod dediſti diſcipulis tuis pridie quàm paſſus fuiſti: per ſanctam trinitatem, per indiuiduam unitatem, per beatam Mariam matrem tuam, per angelos & archãgelos, per prophetas & patriarchas, & p omnes ſanctos tuos, & per omnia ſacramenta quæ fiunt in honore tuo: adoro te & obſecro te, benedico tibi & rogo, ut acceptes orationes has & coniurationes & uerba oris mei, quibus uti uoluero. Peto Domine Ieſu Chriſte: da mihi uirtutem & poteſtatem tuam ſuper omnes angelos tuos, qui de cœlo eiecti ſunt ad decipiendum genus humanum, ad attrahendum eos, ad conſtringẽdum, ad ligandum eos pariter & ſoluendum: & ad congregandum eos coram me, & ad præcipiẽdum eis ut omnia quæ poſſunt, faciãt, & uerba mea uocemq; meam nullo modo contemnant: ſed mihi & dictis meis obediant, & me timeant, per humanitatem & miſericordiam & gratiam tuam deprecor & peto te adonay amay hortan uegedora mytay hel ſuranat yſion yſyeſy & per omnia nomina tua ſancta, per omnes ſanctos & ſanctas tuas, per angelos & archangelos, poteſtates, dominationes & uirtutes, & per illud nomen per quod Salomon conſtringebat dęmones, & concluſit ipſos Elhroch eban her agle goth ioth othie uenoch nabrat, & per omnia ſacra nomina quæ ſcripta ſunt in hoc libro, & per uirtutem eorundem, quatenus me potentem facias congregare & conſtringere omnes tuos ſpiritus de cœlo depulſos, ut mihi ueraciter de omnib. meis interrogatis, de quibus quærã, reſponſionem ueracem tribuant, & omnibus meis mandatis illi ſatisfaciant ſine læſione corporis & animæ meæ & omnium ad me pertinentium, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuũ, qui tecũ uiuit & regnat in unitate ſpirituſſancti Deus per omnia ſecula.

O pater omnipotens, ô fili ſapiens, ô ſpiritus ſancte corda hominum illuſtrans, ô uos tres in perſonis, una uerò deitas in ſubſtantia: qui Adam & Euæ in peccatis eorum peperciſtis, & propter eorum peccata mortem ſubiiſti tu fili turpiſsimam, in lignoq; ſanctæ crucis ſuſtinuiſti: ô miſericordiſſime, quando ad tuam cõfugio miſericordiã, & ſupplico modis omnibus quibus poſſum, per hæc nomina ſancta tui filij, ſcilicet alpha & ω, & per omnia alia ſua nomina, quatenus concedas mihi uirtutem & poteſtatem tuam, ut ualeam tuos ſpiritus qui de cœlo eiecti ſunt, ante me citare, & ut ipſi mecum loquãtur, & mandata mea perficiãt ſtatim & ſine mora, cum eorum uoluntate, ſine omni læſione corporis, animæ & bonorũ meorum, &c. Continua ut in libro * Annuli Salomonis continetur.

O ſumma & æterna uirtus Altiſsimi, qui te diſponente his iudicio uocatis * uaycheon ſtimulamaton ezphares tetragrammaton olyoram irion eſytion exiſtion eryona onela braſym noym meſsias ſother emanuel ſabaoth adonay, te adoro, te inuoco, totius mentis uiribus meis imploro, quatenus per te præſentes orationes & conſecrationes & coniurationes conſecrentur uidelicet, & ubicunq; maligni ſpiritus in uirtute tuorum nominum ſunt uocati, & omni parte cõueniant, & uoluntatem mei exorciſatoris diligenter adimpleãt, fiat fiat fiat, Amen.

Hęc blaſphema & execranda huius mũdi fæx & ſentina pœnam in magos prophanos bene conſtitutam, pro ſcelerato mentis auſu iure meretur.

FINIS.

RERVM ET VERBORVM TOTO HOC *Opere præcipuè memorabilium* INDEX.

Prior numerus paginam, alter uersum designat.

A.

Aaron an magus fuerit 152. 38
Abacuc ab angelo per aerem delatus 276.16
Abaddon dæmon, Græcè ἀπολλύων, quid significet 105.25
Abbaris magus 147.38
Abdiæ Bab. Epiſc. locus de Vualdath deo 31.11
Abel à Caino fratre occiditur 26. 39 an magus fuerit 152.36
Abigor dæmon 915.16
abnegantes fidem Chriſtianam 243.35
abnegationis ueræ exemplũ 631.7
Abraham an magus fuerit 152.38
Accius Nauius cotem nouacula diuidit 176.8
Achabi hiſtoriæ 748.22
achemenidon planta ad quid utilis 685.5
Achillis anima ab inferis euocata 193.11 forma dæmon Maximiliano Imperatori apparet 79. 29
aciculas duas Duſeldorpij mulier quædam deglutit 397.39
aconitum quis primùm inuenerit 767.3
Acquirenſis concilij decretum contra magos 665.42
acus à muliere deglutita, exq; ea noxa 397.25 deglutita Venetijs à uirgine quadam, cum lotio excreta 448.37
acus, mulier maleficio læſa, euomit 408.46
acus plurimas pueri dæmoniaci Amſterdami uomitu reijciunt 414.34
Adæ libri magici ſub falſo titulo circumferuntur 152.36
Adamum fuiſſe medicum 221.37
S. Adalberti anathema magicum 521.32
adamantis lapidis uirtutes 582.25
Adolphi Clarebachi efficax oratio 640.11
Adolphi comitis à Naſſau prudentia 717.44
Adonis dæmon 30.44
Adramelech dæmon 29.32
Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius 659.26
adulterij pœna 343.22
adulterium quando iure ciuili puniatur 834.7
Aegyptij animalibus diuinos honores tribuerunt 31.32 maximi cultores idololatriæ 180.9
Aegyptiorum magia unde originem ducat 27.20. & 146.20 ſacerdotes magos fuiſſe 151.6 & 502.42
Aegyptijs 666 genera ſacrificiorum fuiſſe 34.24
aer cur inter deos geniales ſit connumeratus 33.27
aeris turbatio ingens 311.12
aëra concitare poſſe dæmonẽ 266. 29 nullo modo à Lamijs turbari poſſe 297.32
Aeſculapij magia 503.7
Aethiopica magia unde uenerit 144.5
æthiopidis herbæ uſus 541.41
Aetium characteribus magicis uſum eſſe 574.31
Afflictio qualiſcunq; patienter ferenda 617.10
Afri infantes palàm Saturno immolabant 39.4
Afrorum ſacerdotes à Tyberio ſuſpenſi 39.6
Agamemnonis filia Iphigenia mactata 37.26
Agathenſis concilij decretum contra magos 666.36
Agares dæmon 913.9
aglaophotidis herbæ uires 589.11
Agnan dæmon apud Americos 118.39
Agrippa herus et præceptor Vuieri 365.35 cur aliquando à Vuiero laudetur, aliquãdo non 876.25
Agrippæ defenſio 165.9 mors 166.15
Agrippæ teſtimoniũ de Tritemio 880.32 cenſura de ſuis libris de occulta philoſophia 856.30 de Agrippa Tritemij iudicium 881.6
Ἀνρομαντεία quid ſit, & qui ea ſint uſi 197.39
Albæ mulieres dæmones 117.45
Albaniæ incolæ quales 569.41
Albani lacus exundatio 202.31
Albathara 475.13
Albertus Bremenſis epiſcopus magus 504.19
Albertus Teutonicus cuius magiæ cognitionem habuerit 881.44
Alchindus magus 147.34
Alchindi Arabis error 554.40
contra Alchindum Ioan. Franſ. Picus 534.25
Alchymiæ quid tribuat author & medici 222.11
Alciati ſententia de Lamiarum innocentia 734.14
Alcimi carmẽ de diaboli operibus 99.37
Alcmena 335.4
Alcoranus ſacrum uolumẽ eſſe, cur credatur 95.7
alcæ inuentor 120.28
ἁλιπρομαντεία quid, & unde orta ſit

ta sit 200.23
Alexander I. Romanus pōtifex aquæ lustralis consecrationis author 586.5
Alexander Tyrū expugnat 49.7
Alexandri & Darij conflictū unde dæmon prænouerit 48.20
Alexandri ab Alexand. locus de miro quodam spectro 75.3
Alexādro Seuero qui uersus in Virgilio obuenerint de regno 201.27
Alexandrum Trallianum magicis characterib. usum esse 574.15
Aliśi in domo suspēsi uirtus 582.2
alligationum usus apud medicos 574.21
Almadal 147.33 & 170.9
Alocer dæmon 930.15
ἀλφιτομαντεία quid 197.41
alrunæ 338.42
alrumna 232.42
Althææ & Meleagri fabula 290.13
Amatoria pocula quantum ualeāt 381.29 uenena 380.30
amatorio poculo tres ordine abbates interempti 384.24
Ambrosij locus de omnipotentia Dei 129.11
Ambrosium eadem hora Mediolani & Turonis in Martini exequijs fuisse 177.17
Amduscias dæmon 927.46
amentes quid efficiat 316.20. & 381.16
Americorum mos in petendis oraculis 119.19 sacerdotes 119.2
Ammonitæ hostias humanas Moloch deo immolabant 37.6
Ammonitarum idolum 30.11
Amon uel Aamon dæmon 913.40
amor & timor fortes imagines gignunt 262.7
amoris curatio magica uis 241.41
amorem cuiusdam mulieris conciliandi modus magicus 543.28 quæ res concilient 379.16 & 380.36
Amoymon dæmon 931.19
Amphionem Thebanum magum fuisse 149.6
Amsterdami pueri circiter triginta misere à dæmonio exagitati 414.10
amuletorum physicorum uirtutes 578.40
Amy dæmon 929.24
Anacephalæosis de Lamijs 769.1
anachitidis lapidis uirtutes 582.37
anagallidis rubro flore ad quid utilis 579.2
anathema magicum 521.20
Anamelech dæmon 29.36
Ancyritani concilij constitutio seu decretum de magis 664.15
Andras dæmon 928.11
Andreas Masius 136.25
Andreas medicus 590.10
Andreæ Tiraquelli lex connubialis 386.40
Androalphus dæmon 928.19
Androgei cædes quibus rebus sit placata 38.14
angeli an sint creaturæ 25.27 quales & ad quid conditi sint à Deo 18.6
de Angelorū lapsus causa qui Theologi scripserint 21.1
angelorum & diaboli distinctio 124.1 ministerio cur Deus utatur 617.43 natura & officium 18.10
angelos nescire futura 51.27
animæ beatorum, magorum carminibus è designata à Deo sede non euocantur 185.20 quot modis appareant 66.7 an subiectum cuiusquam rei assumere possint 846.24
animarum apparitiones unde, & quo tempore fiant 65.39
animas in manu Dei existentes diabolus è sua quiete turbare non potest 132.39 mortuorū quibus præstigijs dæmon ludificare soleat 62.29 multas defunctorum per se expressisse uiua uoce causam purgationis 64.36
animalcula cum urinis excreta 443.10
animalia perfecta & imperfecta quæ sint 335.39
animalium feritates quid domet 578.36
animalia nulla ex se cōcipere 336.11 ne à maleficis inficiantur, coniuratio superstitiosa 646.25
animantia si præter naturam quid pati uideantur, quid faciundum sit 649.32
animantium morbis probibendis suffimentum utile 650.22 pestes 490.3
animantia quomodo lædant uenefici 387.8
Anna Lemgou uirgo monialis à diabolo mirè exagitata 423.16
Annæ à Virmont uenenum propinatum 374.45
Annæbergius dæmon 112.34
annulus nuptialis 538.28
annuli magici figura & uirtus 539
annulo incluse radicis dæmonem extrahentis historia 587.22
annulorū usus apud medicos 574.21 magicorum nugæ 537.17
Anquirensis concilij decretum de Lamijs 735.24
Anselmus Parmensis cuius magiæ cognitionem habuerit 881.46
anseres in Scotia ex arboris fructibus in aquam decidentibus nascuntur 336.12
Antonius Heliogabalus magus 148.36
antirchimon herba ad quid utilis 581.25
Antisthenes Athenensis magus 148.21
Antonini Caracallæ edictum contra magos 572.22
Antonius archiepiscopus Colonensis 434.23
Antonius Houæus 682.16
Antonius Sucquetus 362.20
Antonij Sucqueti filij uxor misere uexata

uexata à dæmonio ibid.27
D. Antonius quomodo distinguat dæmones 122.39
Antonij Aegyptij lucta cum dæmonibus 619.29
Antonij Sabellici uerba de ueneficijs horrendis 371.3
Apennini montis incolarum superstitio in tempestatibus arcendis 585.11
Apionis sinistra opinio de Mose 153.21
aproxis usus in magia 171.35
Apollinaristarum hæresis 730.36 & 731.1
Apollo deus 32.13.& 33.18 Pythius unde sit dictus 203.14
Apollonius Tyaneus magus 148.4 puellam Romæ è mortuis suscitat 195.6
Apollonij Molonis sinistra opinio de Mose 153.20
Apollonium è Smyrna celerrimè Ephesum translatum esse 177.12
apostata qui dicatur 757.12
Appion Grammaticus Homeri animam ab inferis euocat 193.20
L. Apuleius ob artem magicam damnatus 661.15
Apuleij fabula 175.18. & 238.28 & 466.20 metamorphosis 149.9 & 269.36
apũ regulum cur lamiæ deuorent 684.46
Apuscorus magus 147.35
aqua cribro hausta 176.23
aquæ lustralis uarius usus 585.42
aquam insalubrem Hierichuntis quibus rebus Elizæus salubrem reddiderit 586.20
Arabes quid de lapsu dæmonũ sentiant 19.6 quantum honorem tribuerint magicæ arti 150.11
Arabum uaticinia 209.17
dij 32.3
Arbatel libellus magicus 166.20
Arcadum transformationis in feras explicatio 468.1 sacrificia 184.9
arena per aluum mulieris reddita 412.27
Areopagitarum sententia de ueneficis 768.11
Arescusa uirgo in marem mutata 473.5
argentum uiuum uetula quædam marito suo propinat 376.1
arioli qua pœna afficiendi 657.14 & 661.23 & 732.42
Aristei anima corui effigie uisa 68.21
Aristodemus filiam & seipsum iugulat 38.6
aristologiæ radix ad quid utilis 581.27
Aristomenis Messenij cor exectum pilis refertum 446.43
Aristophanis locus de Eurycle mago 140.28
Aristotelis sententia de Lamijs 697.1 de hippomanes 383.15
Aristotelici negant dæmones 17.23
Arnoldus de Villa noua cuius magiæ cognitionem habuerit 881.45
Arnuphis magus 147.39
Arphaxat magus fulguris ictu mortuus 155.42
Arrianorum secta 730.44
Arsatius Christi nomine dæmoniũ expellit 639.41
arsenici usus 373.20
Artemisiæ herbæ consecratæ usus & uirtutes 584.21
Artephij ars 170.10 ritus incantationum 175.38
Artephium fuisse magum 149.11
arteria aspera 394.31
arthritidis curatio magica 531.18
aruspices quomodo apparitiones spectrorum olim Romæ interpretati sint 73.31 quomodo sint puniendi 732.42
ἀρυθμαστάα quid 200.10
Ascikpassa deus Turcarum, quem in matrimonio inuocant 35.13
Asia quomodo ad Macedones peruenerit 48.22
Asima dæmon 29.44
asini mira docilitas 93.2
in Asinum iuuenis mutati figmentum 269.8
Asmodæus dæmon 104.32 & 923.5
Asmundus demortuus luci restitutus 852.1
asphalti usus & uirtus in arcendis dæmonibus 581.9
Assur imago diaboli 110.9
Assyrij quantum honorem Zoroastri tribuerint 147.13 quid de dæmonũ lapsu senserint 19.6 quem deum coluerint 29.34 maximi cultores magiæ 150.11
Assyriorum monarchiæ deuastationem unde dæmon prænouerit 49.12
Astaroth dæmon 30.27.et 563.23 & 921.20
Astarte dæmon 30.27
ἀστραγαλομαντάα quid sit 199.37
astrologi cuiusdam miserabilis interitus 215.12
astrologica à magicis quid differant 553.10
Asuiti & Asmundi pactum 851.33
Atalantæ & Melæagri fabula 290.1
Ates deæ sub nomine quid Homerus intelligat 19.8
Athanasij locus de abolitione oraculorum 41.36 sententia de hæreticis non enecandis 723.1 item de ieiunio 625.44
Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas in Cretam Minotauro deuorãdas miserunt 38.15
Athenienſium & Persarum prælium 74.33
Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus 71.6
Atrebati lamiæ complures combustæ 290.25
auaritiæ exemplum 300.14
augures qua pœna sint puniendi secundum leges 662.27

in Auguriis quæ obseruata sint 139.14
Augustini locus de abolitione oraculorum 41.37 item de dæmonum studijs 97.24 de diaboli origine 19.29 de diaboli conatibus 47.16 de diabolo, an hominũ cogitationes sciat 134.33 de dijs gentium 32.8 de omnipotentia Dei 129.24 de Samuelis apparitione 189.11 de Donatistarum improbitate 725.25 de hæreticis non enecandis 718.21 de transformatione hominis 466.5
Augustini Steuchi sententia de Sibyllarum oraculis 871.35
Augustus Cæsar oculis lucidissimis præditus 369.32
Auitus Alcimus episcopus Viennensis 183.31
Auli Gellij uerba de ueneficis 768.15
Aurelianensis concilij decretũ contra magos 665.29
Aurelianensis spiritus exorcismi celebris historia 601.40
Aureliani Imperatoris clementia erga fœmineum sexum 739.2
Ausonius reprehenditur 474.20
Ausonij uersus de quadam uenefica 374.26
Ἀξινομαντεία quid 197.6
Aym dæmon 928.37
Ayperos dæmon 915.46

B.

Baal dæmon 29.19
Baal Zephan idolum 463.21
Baalberith dæmon 30.41
Baalim dæmon 30.38
Baaras radix & locus 588.22
Babylonicæ captiuitatis causa 231.8
Babylonij quos deos coluerint 29.38. & 31.42
Babyloniorum magia unde originem ducat 27.20. & 146.20
baccharis herbæ uirtus 582.9
Bacchus unus ex dijs selectis 33.23
Bael dæmon 913.2
Baianus se in lupum transformari posse credidit 472.8
Balan dæmon 930.4
Baldi censura de Lamiarum confessione 733.32
Balduini Ronssei iudicium de Opere præstigiarum dæmonũ Vuieri 904.11
balis herba qua magi usi sunt 193.33
balsamum quo ueteres reges sunt inuncti 586.40
balsami in Ecclesia Romana cõsecratio 587.1
Balthasaris successoris Nabucadnezar insomnium 899.35
bangue planta 320.31
baptismatis aquæ & missæ usus in magicis artibus 164.43 uim externa exemptione tolli non posse 245.3
Barbas dæmon 913.20
Barbatos dæmon 914.6
Bardi Druidæ 38.44
Bartholomæus Pisanus 82.9
Bartolus Richius Ll. Doctor 900.38
Bartoli sententia de Lamiarum potentia & pœna 312.41
βασκανίαν quid sit 144.37. & 747.5
Bathym dæmon 914.40
Batscũbassa deus apud Turcas 35.31
βδέλυγμα quid sit 185.12
Beal dæmon qualis 921.8
Beelphegor quid significet, & à quibus sit cultus 29.25
Beelzebub princeps dæmoniorũ. ibid.10 legatos emittit ad interficiendum Frãciscum 83.41
Behemoth quid significet 103.45
Bel quid significet, & quorũ deus fuerit 2912
Belial dæmon 919.9
Bellona dea 33.26 hostijs humanis placata 39.14
Bellonius opium sine nocumento comedit 319.28
benedictæ herbæ uirtus 581.28
benedictiõis formula uulgò in maleficij curatiõe usurpata 404.2
Benedictus quomodo põtificatum sit adeptus 503.38 equo nigro post mortem uectus 81.1
Benedicti noni mors. ibid.14
Berengarij error 731.33
Berith dæmon 921.6
Bernatium monachorum tragœdia uenefica 321.30
Bernhardus Cronenburgius medicus 447.22
Bernhardus episcopus Hildesheimensis ducatum Visenburgensem inuadit 114.44
D. Bernhardo dæmon apparet 81.43
bestiarum maleficij curãdi modus uulgaris 645.10
in Bestias homines non transformari maleficio 464.18 hominum transformatio phantastica quomodo fiat 268.36
Bifrons dæmon 926.25
Bitru dæmon 917.36
Bœoti quem deum coluerint 32.4
Bœotiorum lingua. ibid.35
Boethius in quibus historicum munus sit sequutus 287.7
Boethij fabula de incubo dæmone 353.30 historiæ ubi non fides sit tribuenda 887.36 carmen de Vlyssis socijs 464.37
Bolfri dæmon qualis sit 921.9
bombardarum ictus quid prohibeat 573.23
Bononiæ mulier à dæmone exagitata 450.36 cuiusdam ueneficifacinus 373.13
Bononienses qua pœna Lamias afficere soleant 736.43
Bontenbrouch in arce quidã à dæmonio miserè uexatus 409.33
βοτανομαντία quid sit 198.6
Bothnicorum populorum septentrionaliũ incantationes 173.19
Botis dæmon 914.31
bones ab esu quid exterreat 387.27
boum pestilentiæ 490.18

Brisiaci in Basiliensi diœcesi unguentum terribile à Lamijs cõfectum 240.31
Brugis mulier miserè uexata à dæmonio 362.26
Brugensis uetulæ fucata religio 549.26
Brutus Romanum imperium obtinet 201.31
M. Bruto dæmon apparet 72.35
bruxæ 273.7
bryoniæ radix ad quid utilis 581.25
Bucardus comes de Luca interfectus 114.32
Bucolica qui scripserint 649.41
Budericiæ mulier dæmoniaca miserè uexata 476.44
Buer dæmon 914.17
bufones fugandi modus magicus 530.46
Bulaphiæ ars 170.9
Bune dæmon 920.29
Busas dæmon 912.29
Busciducis puella quædam à dæmone uexata 429.4
Byleth dæmon 916.32
Bythiæ monstrosæ fœminæ in Scythia 368.25

C.

CAacrinolaas uel Caaßimolar dæmon 916.16
Cabala à magia infami uitiata 152.28
Cabalisticæ artis usus 208.7 & 209.23
Cacodæmon unde dictus 105.8
Cain Abelem interficit 26.37
Calchantis & Tiresiæ uaticinia de humanis uictimis 37.17
calculus gypseus in tonsillarum faucium abscessu repertus 441.1
calculi ad centum & uiginti tres in bilis receptaculo inuenti 442.7
Calechutorum dei effigies horribilis 118.30
Caldenbroce in arce uirgo quædam à dæmone miserè agitata, à Vuiero curatur 59.42
C. Caligula potionatus ab uxore 383.4
calliciæ herbæ usus in magia 171.35
Callisthenes ueneficus Lucium Lucullum interficit 382.44
Cambyses magus 147.44
cameli saltatio 93.43
campanæ pulsu in die D. Ioan. lemures & lamias pulsari 508.10
campanæ baptizatæ an tempestates pellant 44.16
campanarum baptismus & exorcismus 43.20 sonitus an grandinem auertere possit 814.43
Canibalum idololatria 198.29
canis rabidi morsus remedium Paracelsisticum 884.30 curatio magica 531.31 curationem ad quos medici inepti referant 226.40
canis nigri fel ad quid utile 581.37
Carabia dæmon 927.39
carceris & custodiæ discrimen 681.28
carchedonij lapidis uirtutes 582.24
Cardanus reprehenditur 360.9
Cardani censura de lamijs 894.45 libri de subtilitate 162.13
Cardani sententia de lamiarum imaginationibus 286.31 item confessione 688.17 unguento 315.26
Cardani uerba contra magos 553.22 de lamijs 697.4
carminum usus apud medicos 574.22
carnibus uesci diebus à pontifice Rom. uetitis quãdo liceat 248.17
carnifex quidam in ducatu Vuirtenbergico pascua pecoris uenenis inficit 387.45
carnificis pertinacia Antuerpiæ 547.33
Carolus 7. rex Galliæ Egidium regni marischalcum suspendit ob magiam 661.20
Caroli Galli epistola ad Vuierum 896.39
Carpocrates magiam publicè docuit 250.40
Carthaginensis concilij decretum contra magos 665.37
Casali ueneficæ & uenefici complures capti 372.17
Casini ex uirgine puer factus 473.1
Caspari Barcholt epistola de Opere Vuieri 900.45
Cassiani sententia de diaboli prænotione 136.3 de dæmonum potestate 125.30
Cassij Parmensis interitus 73.18
Cassio Parmensi ναυδαίμων apparet 72.44
castoris natura 238.35
catalepsis à melancholico sanguine 635.9
Catharinæ Loe historia 636.28
Catoni membra luxata carmine sanatæ 531.16
Cauponæ reginæ descriptio apud Apuleium 238.28
Caym dæmon 925.27
Cerberus dæmon 916.8
ceremoniæ inania rerum simulachra 592.13
ceremonijs pueros occidi non posse 245.43
Ceres dea 33.16
ceromantia quid 197.36
Cethim terra 49a
Chaldæi Lecamantiæ cultores 195.12 qua pœna sint afficiendi 662.28 quantum honorem magicæ arti tribuerint 150.9
Cham filius Noe primus magiæ cultor 146.17. & 923.41 eius execratio 27.14
Chamos dæmon 30.8
Chanaan quod simulachrum extruxerit 31.9
Channon piscem ex scipsa nasci 337.10
characterum usus apud medicos 574.22 magicorũ nugæ 537.17
characteribus non inesse actiuas uirtutes 554.26

Charadij uirtus 369.44
Charoibes ſacerdotes apud Americos 119.2
Charondas magus 147.44
chartula inanis collo ſubnexa 570.39
Chaſaph Hebraica dictio quid ſignificet 136.29 & 825.11 ad quid propriè ſpectet 137.21
Chatrab quid 471.16
Chax dæmon 924.27
chirurgus ſceleratus 559.3
chirurgi cuiuſdam facinus Cliuiæ 609.27
chirurgi indocti in quos referant inſcitiam ſuam 220.25
Chiridirelles deus apud Turcas, quem uiatores inuocant 35.25
chriſma à dæmone adimi non poſſe 692.39
chriſmatis uim externa exemptione tolli non poſſe 244.40
Chriſtiani regis Daciæ in follículo calculi complures inuenti 442.1
Chriſtiano homini quæ neceſſaria ſint 802.42
Chriſtianos quàm uariè diabolus illudat 42.27
Chriſtophorus Probus cancellarius Palatini 715.44
Chriſtus ab hæreticis magiæ inſimulatus 152.39 an à dæmone fuerit delatus & raptus, an uerò deductus ſaltem 274.22 cur uenerit 42.1 & 51.42
Chriſti corpus poſt reſurrectionem quale 281.38 meritorum inſignis contemptus 932.37 miracula qualia fuerint 122.30 nomen quare ſeductores precationibus & exorciſmis immiſceant 594.10 nominis inuocationis efficacia 639.35 promiſſio poſt lapſum hominis 26.28 teſtimonium de medicis 222.1
Chriſtum cur dæmones prius penitius, quàm Apoſtoli nouerint 51.36 cur diabolus tentarit 53.39
Chriſto nato ceſſarunt oracula 41.34
chryſoliti lapidis uirtutes 582.23
Chryſoſtomi ſententia de aptis ſathanæ organis 252.26 de hæreticis non enecandis 721.31 de Pythia uel Apollinis oraculo 203.33 de ſexus fœminei fragilitate 253.46 de anathemate 527.30
Choaſtes magus 149.29
Choatræ incantatores inſignes 150.34
cholera morbus unde oriatur 396.7 adusta qualia ſomnia pariat 263.22
cholericus uapor qualia inſomnia moueat 263.11
Chymiæ quantum tribuat author 222.11
Cicchus Aſcalus Florentinus cuius magiæ cognitionem habuerit 882.1
Ciceronis locus de dæmone qui Tagi apparuit 73.41
Ciceronis teſtimonium de Sibyllarum doctrina 867.46
Cimeries dæmon 929.16
Circe uenefica 767.21 ſocios Vlyſſis in beſtias mutauit 184.7 & 468.5
Circes omnipotentiæ deſcriptio 234.3
Circenſes ludi iuſſu dæmonis de nouo inſtituti 566.40
circulatoris inſignis exemplum 91.14
circulatores apud Feſſas 207.34 & 208.23
Circumcellionum ſecta 725.3
Citieus magus 148.32
Claudiani uerſus de Lauro 198.22
Claudio Imperatori qui uerſus ex Virgilio regnum prædixerint 201.35
clauſa qua herba aperiantur 541.41
clauſtrorum apertio diabolica. ibid.31
clauus ferreus ſub illæſa cute latēs & exciſus 416.1
clauos mulier maleficio læſa euomit 408.25
Cleopatra uenenum bibit 489.41
Clementis locus de dæmonum ſubtilitate 47.33 ſententia de dæmonũ machinationibus 95.20
Clementis & fratrum oculos quo modo Simon magus effaſcinârit 144.29
clerici cuiuſdam melancholia & inſanitas 257.41
Cliuenſis turris cygnea 357.4
Cliuenſis principis laus 894.26 prudentia 714.12 & 902.20
Cliuenſium ducum originis uetuſtas unde comprobetur 357.7
Cliuiæ cuiuſdam chirurgi facinus 609.27
Cobares magus 147.35
Cobali dæmones 113.14
cœlibatum Plato è ſua Republ. exterminauit 335.30
cœli imaginibus nullæ magicæ uoces conueniunt 534.13
cœlo quem deum præfecerint Græci 32.39
cogitationes hominum an diabolus ſciat 134.42
ſine Coitu uiri cur multi nati fingantur 340.44
colici doloris remedium phyſicum 579.3
Coloniæ in monaſterio Nazareth uirgines religioſæ à dæmone miris modis uexatæ 427.21 monſtrum naſcitur 447.3 turris inquietiſſima ob ſpectra 640.7
Coloniam trium regum oſſa miſſa, & ibi condita 280.24
columbæ Mahometis mira docilitas 94.14
Columellæ locus de Dardanijs 149.28
Cometho Dianæ Triclariæ mactatur 37.33
connata quæ ſunt occultè, non debent referri ad poteſtatem lamiarum

miarum 367.40
conatus perfectus quid sit 835.10 sæpe habetur pro facto 829.13
conciliorum decreta contra magos 663.35
concubitus cum dæmone imaginarius 322.32 & 325.30 & 690. 24 & 758.3 cum lupa imaginarius 707.44 promiscuus 251.28
concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali inuehi 457.19
in Concubitus maleficio quid faciendum 635.36
concubitum dæmones exercere nõ possunt 129.44
concupiscentia quale uitium 21.10
confessio erronea 703.8 fallaciter eblandita 712.11 qualis esse debeat 733.19
confessioni soli non est standum in criminalibus 733.30 mente læsi non est standum 686.42 tormentis exactæ fides non est tribuenda 668.39 & 895.34
in Confessione crimina celare, an sit peccatum reale 249.20
ex Confessione sola non iudicatur, nisi in hæresi 733.35
cõfessiones in criminali causa quales esse debeant 822.16
Conformitatum liber à quo & ubi sit conscriptus 82.42
coniectores qui dicantur 142.29
connubiales leges 386.43
consecratio ridicula 648.6
Consentes dij qui dicantur 33.19
Constãtinus à Lyskerken 428.17
Constantini Imperatoris sententia de philtris 383.32 constitutio de Lamijs 661.35 lex de potentia Lamiarum 312.37
coraceſiæ usus olim in magia 171. 34
coralli rubri uirtutes 582.26
corinthadis usus in magia 171.35
Cornelia lex de ueneficis 745.39 de quibus ueneficis agat 766.5
Cornelij orationis & eleemosyna rum uis & uirtutes 627.15
corpus quid sit 283.1 unum eodem tempore duobus in locis esse nõ potest 282.14
corpus non nisi per iusta spacia ferri posse 281.1
corporum penetratio. ibid.16
corporibus hominum cur se immergere cupiant dæmones 95.21
corpora an dæmon sine corpore ferat 276.41 an & quando possint spiritus transferre 275. 7 quando dæmon per aerem deferat 279.7 quomodo sine corpore assumpto dæmõ per aerem ferre possit 279.24
Craca saga 292.33
Crantij locus de Vandalorum dijs 34.38
creare solius Dei 129.39. & 178.31 & 181.21 diabolus nihil potest 129.38
credulitas temeraria quantum in magicis curationibus ualeat 569.41
credulitatis constantis potentia 569.6
Creontis filius pro patria mactatus 37.23
Cretenses semper mẽdaces 869.2
cribri diuinatio quomodo fiat 197.20
criminalis actionis probationes quales esse debeant 687.6
crocodilis in forma dæmon cultus in Arsinoe 55.4
Crœsi interitus 49.31
crux ab Aegyptijs inter sacras literas relata 401.42
crucis uis & potentia. ibid.27
crucem calcare secretò, an sit peccatum reale 249.36
cruciatuum insensibilitatem qui lapis inducat 550.28
crystallomantia quid sit 196.4
Cupidinis & Psyches uelitatio uenerea 354.24
Cursor dæmon 915.4
Curtio Rufo dæmon mulieris forma apparet 70.18
culter ex cuiusdã puellæ latere exactus 430.1 eiusq; longitudo & forma 437.35
cultri in uentriculo demortui inuenti 416.20
cuspis ferrea in thorace relicta, quæ iuxta aluum post biennũ excidit 448.15
custodiæ & carceris discrimen 681.25
Cuthæorum idolum 29.41
Cybeles Galli sacerdotes dicti 204.11
Cygnea turris Cliuensis 357.4
cygnus nauiculam argentea catena trahens 356.36
cynocephaliæ uirtus 582.8
cynocephalũ Hermopolitani pro deo coluerunt 31.41
Cynops magus submergitur oratione Ioannis 156.2 & 639. 30
Cynopis magi historia 154.42
cynospasti herbæ magicæ uirtutes & usus 589.11
Cyprianus magus D. Iustinam uirginem Aglaio frustra concilia re nititur 148.33
Cypriani locus de diaboli studijs 96.27 libri magici sub falso titulo circumferuntur 152.43 sententia de ieiunio 625 44 uerba de dæmonis curatione et studio 565.30
Cyrenaico Achori litatum, ut muscæ facesserent 32.30
Cytretæ dæmones 351.33

D.

Daemogorgon magus 147.45 dæmon Annebergæ duodecim operarios in specu interfecit 112.35 an corpora sine corpore ferat 276.41 Cassio Parmensi apparet 71.45 cogitationes hominum ignorat 449.41 cuidam puellæ specie Aethiopis apparet 673.44 cuidam puero sub forma Christi apparet 519.33 cur coire nequeat 331.5 cur non manum, sed eius formam

nam in ſtipulatione extendat 240.15 & dæmonium quid ſignificet 104.43 Hildesheimẽ ſi epiſcopo noctu apparet 114. 38 in Dianæ templum à Ioanne Euangeliſta fugatus 638.42 in quodam cœnobio forma canis ſæpißimè uiſus interdiu 422.13 iuuenem quendam immorigerum parentibus auferre conatur 76.31 & 78.2 monachi forma uiduæ cuidam apparet 87. 10 mulieris forma Curtio Rufo apparet 70.18 puellæ cuidam ſub forma iuuenis eximij apparet 420.19 qua ſubſtantiæ commoditate tam uaria machinetur 66.24 quando corpora per aerem deferat 279.7 quomodo corpora tranſportet 276.21 quomodo hominum ſenſus obſideat 253.1 quomodo in uitro carminibus coercendus ſit 158.16 quomodo lamias in aere concitando illaqueet 298. 17 quot modis hominum mentes conſtringat 58.33 quot in ſpecies ſe transformare poßit. ibid.27 quibus in locis, et quàm uarijs ſub formis ſit cultus apud ethnicos 54.41 quibus præſtigijs religioſos ludificare ſoleat 62.30 Tagi pueri ſpecie apparet 73.44 uiſibiliter in Hildesheimenſi diœceſi multis apparet 114.19 unde ſit dictus, & ubi in ſacris literis eius mentio fiat 104.43 unde Tyri deſtructionem prænouerit 48.42 ſub forma felium uiſus 422.19

dæmonis fraus 355.2 pellendi ſuperſtitioſa curatio 556.37 imbecillitas & impotentia multis ſententijs oſtenditur 615.17 in nomine nihil boni ſit 405.7 inſidijs quomodo ſit reſiſtendũ 493.20. & 619.8 ludibrijs qui magis expoſiti ſint 271.35 mendacium 551.18 multa ſtudia & opera breuiter comprehenſa 54.17 terriculamenta quibus literis arceantur 232. 29

dæmonem alteri inuehi non poſſe imprecatione 696.10 captiuum qui uitrõ circumferunt, qua pœna ſint afficiendi 659. 4 nulla radice extrahi poſſe 587.20 quare Deus cõſtituerit hominibus aduerſariũ 102.43

dæmones an concubitum exercere poßint 129.43. & 325.30. & 328.39 & 332.26 an à magis cogi poßint 172.20 an habeant corpus ſeminis capax 891.23 boni & mali quomodo appeãt 121.40 cur aliquando futura prænuncient 47.23 cuius figurã maximè adaptent 69.38 cur homines in beſtias transformare non poßint 466.27 cur hominum corporibus ſe immergere cupiant 95.21 cur in locis ſeparatis ab hominibus ſe nõ oſtendant 66.19 cur plus ſciant, quàm homines 47.41 cur prius Chriſtum penitius, quàm Apoſtoli, nouerint 51.36 cur ſint ſuperiores hominibus 20.7 cur ueritatẽ de Chriſto & ſuis Apoſtolis confeßi ſint 53.1 exorciſmo quomodo & quando ſint eijciendi 636.45 expaueſcunt uerè credentes 500.6 familiares 111.33 familiares priuatorum hominum 116.43 in cauernis mineralibus 112.33 in quot ordines à Trithemio diuidantur 167.40 montani 112.26 montani ubi maximè laborent 114.3 olim communibus precibus expulſi 622. 41 poetici & fictitij qui dicti ſint 119.34 pro dijs habiti, & eorum nomina 29.8 quibus herbis in colloquium allici poßint 579.37 quibus plerunq; appareant 262.14 quibus ſacrificijs maximè afficiantur 40.22 quo nomine expelli poßint 401.25 quomodo agnouerint Chriſtũ, quem Iudæi non agnoſcebant 191.34 quomodo eleemoſynis eijciantur 627.6 quomodo ieiunijs eijciantur 624.29 quomodo pro dijs haberi uoluerint, & præſidere regionibus 28.16 quomodo ſe inſinuent corporibus hominum 99.28 quomodo ſe in uarias formas tranſmutent 840.41 quomodo ſonitum emittant 68.33 quomodo ſpiritũ noſtrum ſuſcipiãt. ibid. 28 quot modis appareant 66. 7 quot modis hominibus inſidias ſtruant 96.10 tetrici familiares 112.24 tres uiſi in deſerto 76.1 unde aliquando futura prædicant 871.20 unde nomina ſumpſerint 30.23 unde tam admiranda poßint 47.35. & 54.38 unde uaticinari poßint 48.4 ut dij habiti 28.23

dæmonum bonorum & malorum diſcretio 121.36. & 124.1 ſigna qualia 122.21

de Dæmonum lapſus cauſa & natura qui Theologi ſcripſerint 21.1

dæmonum citatio per magos quomodo fiat 931.40 commentitia nomina unde tã uaria 119. 26 conatus deſcriptio ex Auguſtino 46.25 cultus apud quos potißimùm uiguerit 150.19 diſtincta nomina quis conſcripſerit 124.11 diſtinctio ſecundum Theologos 120.6 diuinationes unde 48.4 epulæ 99.11 genus quod peßimũ ſit 113.8 illuſiones 45.2 illuſionibus qui homines maximè expoſiti ſint 252.16 in arbitrio uoluntatem nocẽdi non eſſe poſitam 125.30 inquiſitio quando fieri debeat 64.41 lapſus 19.1 lapſum qui ex philoſophis priſcis denotarint 19.18 machinationum finis 102.35

mõtanorum ſtatura, forma & operationes 113.21 nomenclaturæ 29.2 nomina ex actionis uarietate apud ethnicos 110.18 nomina ipſorum ſtudia prodentia, quibus nuncupãtur in ſacris literis 103.30 oracula quãdiu durarint 41.29 & quã ambigua ſint 48.17 origo 18.25 operationes uariæ 59.20 poteſtas nocendi in quo ſit ſita 125.30 prænotiones unde 48.21 prodigia unde. ibid.35 profligatio Paracelſiſtica 558.21 pſeudomonarchia 913.1 ſtudia quo pacto à patribus deſcribantur 95.20 tœchnæ ſæpe à ſagacioribus hominibus detectæ 55.14 transformatio quo pacto fiat 850.25 uaria apud diuerſos diſtinctio 120.45 uaria nomina 29.2. & 109.1

dæmonibus hactenus multa falsò attributa ſunt 134.7 limites nocendi conſtituti 124.30 quæ ſint impoßibilia 132.5 quomodo in corpora ingrediendi locus detur 95.31 quomodo quidam reſtiterint 619.29

de Dæmonibus fabulæ 17.28

dæmones cur hominibus aduerſarios Deus conſtituerit 95.12 corpora hominum pro ſua libidine ingredi non poſſe 453.33 eijciendi Eccleſiæ ueteris modus 642.5 eſſe qui negent 17.23 expellendi & aufugiendi methodus certißima ex ſacris literis 611.38 fugandi modus Paracelſiſticus 884.22 ignorare hominum cogitationes, ſententijs patrum oſtenditur 134.15 latronibus ſimiles eſſe 565.3 malos in quot gradus theologi diſtinguant 120.6 nemo poteſt imprecando immittere 453.36 nõ aliter ſanare morbos, quàm à læſione ab illis inuecta ceſſando 563.12 nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari poſſe 578.20 procreandi poteſtatem non habere 765.4 prorſus nihil poſſe, ex Decretis oſtenditur 133.32 qui lapides pellant 582.23 quomodo Latini diſtinxerint 111.14

dæmoniaca mulier in Saxonia Græcè & Latinè loquitur 644.12 Romæ optimum uerſum ex Virgilio recitat 644.30

dæmoniacæ femellæ figmenti hiſtoria elegans 484.15 mulieris partus lamiæ imputatus 362.11 fictæ obſeßionis curationes certæ 633.1 obſeßionis iuuantibus ſacrificis hiſtoriæ 481.16 prædictionis exemplum 49.31 puellæ figmentum Cluiæ 609.35 puellæ hiſtoria memorabilis 400.6 puellæ ridicula curatio 570.39 uirginis ſuperſtitioſa curatio 556.37. & 558.2

dæmoniacarum actionum exempla uaria 70.8 imprecationũ punitarum exempla 455.27 laruarum exempla 79.1 uirginum curatarum prope Xanctos memoranda hiſtoria 629.40

dæmoniacas curationes nihil ualere, multis argumentis ex Patrum ſententijs probatur 563.23

dæmoniacus quidam factus à mali eſu 451.11 apud Gadarenos maleficio læſus 390.35 ab Hilarione ſanatus 638.20 quidam equeſtris ordinis factus 451.34

dæmoniaci uaticinij exempla 50.10 ficti hiſtoria feſtiua 484.16 obſidij figmenta 477.19

dæmoniaci ad quindecim Hammonæ quib. remedijs liberati 898.1 cur aliquando transferantur 177.4 cur melancholici iudicentur 476.21 quibus rebus olim ſanati ſint 622.41 quomodo communibus precibus curentur 621.16 quomodo ſint curandi, certa methodus 613.20 & 631.18 ubi plures uno in loco ſunt, quid faciundum 628.33

dæmoniacorum hiſtoriæ, qui à Lamijs affici credebantur 408.17 puerorum Amſterdami hiſtoria 414.3

Dagon dæmon 30.15

δακτυλομαντεία quid 196.11

Daniel Brouchuſius medicus 904.22 an magus fuerit 152.39

Danielis uaticinium de Aſiæ regni translatione 48.24

Dani magicas artes in bello timẽt 305.39

δαφνομαντία quid ſit 198.9

Dardaniæ artes unde ſint dictæ 149.26

Dardanus magus 148.5

Dardani Aegyptiorum magi libri 149.21

datura planta 321.4

Decarabia dæmon 927.39

Decij Mundi amoris impotentia 341.41

Decreta quid ſtatuant de magis et ariolis, eoſdemq; conſulentibus 661.27 in concubitus maleficio 636.1 de magorum miraculis 183.45

defunctorum animæ quo tempore & quot modis appareant 65.39

δίπυλον cur ueteres Hecaten appellarint 110.32

Delphi quem deum coluerint 32.12

Delphicum oraculum 203.23 Ionibus datum 37.31

Delphici oraculi ambiguitas 49.27

Demarchus in lupum conformatus 464.21

Democritus Abderites magiæ cultor 149.20

dentium doloris remedium ex ſacris literis 511.14

Deumus dæmon à Calechutis cultus 118.24

Deus cur diaboli & angelorum eius ministerio utatur 617.43
deus ex homine non potest nasci 335.8
Deus non uult prædicari suam gloriam ab impio 405.20 quæ sibi reseruarit punienda 787.44 solus καρδιογνώστης hominum 134.24 sine ordine nihil condidit 126.44 unus ubique est 282.20
Dei nominis abusus execrabilis in curationibus morborum magicis 510.30 minister in quibus sit diabolus 130.13 uerbi genuinus usus 528.3
Deo quid impossibile 129.15.23.28 quomodo iniuria fiat 774.20
Deum peculiarem singulis in natura corporibus adesse 33.4
dij communes 33.24 consentes qui dicti fuerint 33.19 familiares 111.33 geniales 33.27 gentium quomodo in sacris literis nominentur 35.39 Græcorum 32.37 indigetes 33.42 maiorum gentium. ibid.13 patrij & tutelares. ibid.45 penates. ibid.23 populi Dei 36.5 Romanorum 33.9 selecti qui dicti sint. ibid.21
deorum cognomina qui conscripserint 29.1 commentitiorum supra triginta millia fuisse 34.19 gentium genealogiam qui conscripserint 28.41 libidines per sacerdotes exercentur 343.39 prouinciarum nomina 31.25
deos ac dæmones non coire 331.36
diabolus ex quibus interiora hominis agnoscat 135.4 in cuiuscunque materiæ uel nominis idolis colitur 42.41 in quibus sit Dei minister 130.13 monstrosa specie apparet 73.17 quam uarie in Christiana Europa illudat 42.40 quibus in locis spiritus dicatur 106.15 quibus somnijs se libentius insinuet 263.20 quomodo deceperit Euã, & quomodo primum mundum corruperit 24.6. & 26.23 quomodo in tam uarias figurarum species transformetur 67.2 quomodo uaticinetur 57.18 quid significet 104.41 simia Dei 274.46 specie togarum Romæ uarijs in locis apparet 73.28 sine consensu Dei ne quicquam potest 129.38 & 812.43 unde futura prædicat 189.40
diaboli aduersus conatus curatio præseruans 493.16 cibus 99.5 concubitus imaginarius cũ Lamijs 758.15 & angelorum distinctio 124.1 odium erga Christum 54.6 odium erga Deum immedicabile 24.13 potentiæ & actiones 54.28 & 59.7 prauitate omnia mundi mala sunt commissa 46.45 subtilitatis exempla 190.36 uersutia 45.2
diabolo agendi limites à Deo constituti 124.30 multa falsò attributa sunt 134.7 non est potestas permissa in hominis uitam 410.41 quæ sint impossibilia 131.41
diabolum creaturas uerè nec condere, nec transformare posse 270.37 ignorare hominum cogitationes 134.15 per se operari maleficia, nec indigere in his Lamiarum consensu 392.29
diaboli quando limites transgrediantur 127.35 unde sint facti 25.44
diabolicæ commixtionis figmentũ comprobantes historias omnes esse fabulosas 353.14
Diana dea 33.16
Dianæ templi deuastatio per Ioannem Euangelistam 638.42. Triclariæ cur Iones annuatim iuuenem & puellam immolarint 37.35
Diasaren Arabes coluerunt 32.4
Didius magus 148.35
die Dominico ieiunare, an sit peccatum 247.41
diluuij causa 26.41
Diodori Siculi locus de dijs gentiũ 29.15
Diomedes in insula Diomedea pro deo cultus 32.11
Diomedis fuga & exilium 470.2
Diomedenses quem deum coluerint 32.11
Diomedeæ aues 468.8
Dionysio Syracusano dæmon apparet 72.26
Diophanes magus 211.8
Diti & Proserpinæ Romani aram sub terra erigunt 73.22
diuinatio ex uisceribus mactatorũ hominum 40.29 magica Turcarum 210.35
diuinationes dæmonum unde 48.3
diuinationum magicarum species 195.10
diuinatoris cuiusdam miserabilis interitus 215.10
diuinatrici quid à morte acciderit 678.13
diuinorum pœna inter edicta imperialia Germanica 667.44
diuinis pœna à Mose constituta 658.16
Dodona, aliâs Epirus 27.28
Dodonæum oraculum 54.41 à quo sit inuentum 27.27
doloris insensibilitatem qui lapis inducat 558.28
dolus quid sit 781.7
L. Domitio rure reuertenti iuuenes gemini apparent 176.35
domus infamis Athenis dæmonis idolo 70.33
Donatianorum hæresis 731.4
Donatistarum secta 725.3
Donnerbeitel 585.25
Dordraci duæ uirgines à dæmonio exagitatæ 413.6
dormienti testes electi 318.2 cuidam spectrũ apparet 75.10
Draco magnus in terrã proiectus, cuius

cuius personam denotet 18.40
Druidæ Bardi 38.44
Druides Gallorum quam magiam coluerint 152.7
Duffi regis maleficio læsi historia mira 283.46 historiæ figmentum unde sit sumptum 289.42
Durueiß pagus, inq; eo exorcistæ cuiusdam factum 596.14
Duseldorpij monacho cuidam testes execti 458.23
Dusij dæmones 349.22

E.

EBrietas cibus diaboli 99.5 ebrietatis initium 27.13
Eckercken dæmonium prope Elitē pagum hominibus multa damna inferens 712.26
ecnephias uentus 279.40
Effascinare quid sit 144.34
effascinatrices gentes 369.10
effigierum magicarum nugæ 537.17
Εγγαστρίται mulieres quomodo uaticinentur 204.40
Egidius regni Gallici marischalcus ob magiam suspensus 661.20
D. Egidio epilepsiæ curatio tribuitur à medicis ineptis 226.44
Eleazari miraculum 587.21
eleemosynarum encomion 627.6
elephas in sacris literis quid denotet 103.43
elephantiacos diabolus mundare non potest 132.32
Eligor dæmon 915.16
Elsa Kamensis à diabolo miris modis exagitata 425.1
Emath uiri quem deum coluerint 29.44
Empedocles quas nationes perlustrarit ob magicam artem 149.45
Empeduſæ dij 111.25
empusis qui lapis aduersetur 582.20
Engelbertus Holter chirurgus 458.37
Enthusiastarum origo 40.45
Ἐπάδαν & ἐπῳδοί quid significet 139.24 & 144.35
ephemeri auis genitura 336.42
ἐφιάλτης quid sit 323.20
epilepsia an morbus sacer sit, Hippocratis sententia 227.6 quid sit, & unde oriatur 323.16
epilepsiæ causa & natura 229.46 curatio Paracelsistica 875.24 curationem ad quos medici ineepti referant 226.43 magica & superstitiosa curatio 530.14 remedium physicum 579.2 superstitiosa curatio apud priscos 229.12 uariæ causæ. ibid.37
epileptica puella, putatur dæmoniaca 481.16
epilepticus à dæmoniaco quomodo sit dignoscendus 487.30
epilepticis quæ sint uitãda 227.25
epilepticorũ curatio magica 593.29
Epiphanij Palæstini sententia de philtris 383.42
Epirus prius Dodona dicta 27.28
episcopi pleriq; infames magi 504.19
ἐπῳδή quid sit 145.6
Equæ Fauonio flante obuersæ, ani malẽ spiritũ concipiunt 337.25
equestris exercitus quo pacto magica arte comparetur 542.40
equi in formam fœmina mutata 269.38
equum nigrum Stetinenses diuino honore prosequuntur 31.18
equorum uermis remedium magicum 514.35
equos ab esu quid exterreat 387.26 apud Nigritas carminibus strenuiores reddi 533.33 quid illæsos conseruet. ibid.10
Erasmi locus de quodam parocho 82.14 de quodam spectro ficto 609.1 de hæreticis, quomodo cum his sit agendum 723.33
Erichtho malefica mortuum quendam suscitat 193.2
Ericus frater Rolleri 292.30
Ericij Danici prudentia 758.25
Erophile 863.17
errantis nullam esse uoluntatem 783.32
erucarum è braßicis abigẽdarum coniuratio magica 533.44
Esaiæ uaticinium contra magos 231.6 de Tyri destructione 48.44
Esau dolus & astutia 28.6
Euam cur dæmon aggressus sit, & non Adam 253.39 quomodo diabolus deceperit 24.6
euangelia collo alligata an uim cõtra dæmones habeant 535.35
Eucharius Rosenbader medicus 416.15
Euchetarum nefanda sacrificia 250.40
Eudemus philosophus & magus 538.6
Eunus Syrus fictus dæmoniacus 481.3
Euphemi Cartandem aduentus in Satyrides insulas 350.18
Eurycles magus 140.27
Eusebij locus de abolitione oraculorum 41.43 de Maxentij interitu 156.23 de Zoroastre 147.5
Euxodus magus 147.45
Exorcismus ad gehennam condemnans 599.31
exorcismi breuis formula 640.29 formula apud ueteres 642.28
exorcismi quãdo & quomodo adhibendi sint 636.45 item à quibus 637.26
exorcismorum abusus 591.28
exorcistæ cuiusdam miserabilis interitus 897.7 facinus 601.31
exorcistam qualem oporteat esse 637.4
exorcistarum quorũdam interitus 897.7 quorundam historiæ memorabiles 596.5
exorcizare quibus olim licitum sit 637.26
exploratio nocentium per ferrum candens 685.15 item per aquã bulli-

bullientem. *ibid.*20
extiſpicinæ auctor quis fuerit 73.40

F.

FAbæ *inuerſæ uſus* 316.20
fabam Græcam quid Ligures appellent 138.7
faſcinare quid ſit 144.34
faſcinationes quæ prohibeant 582.1
faſcinum quid ſit 144.46
faſcinum quid auferat 581.22
Fauni 349.18 *dij quando & quales ſint creati* 34.5
Fauſtiniani uultui facies impreſſa Simonis 144.31
Fauſtus *Batoburgi captus* 157.42 *ubi artem magicam didicerit, eiuſq; interitus.* *ibid.*31
Febris *curatio ſuperſtitioſa & horrenda* 562.10 *curatio magica* 511.18 & 532.41 *quartanæ effectus* 432.47 *quotidianæ curatio magica* 532.25
contra Febres breuiola 538.21
felis cerebrũ ad quid utile 380.33
felem Aegyptij pro deo coluerunt 31.35
Feretrij *dij fulminum* 33.12
ferramenta duo aſpera in uentriculo inuenta 416.22
Feſſæ *tria diuinorum genera* 210.10
Feſſenſium *mulierc ularum commixtio cum dæmone* 345.40
Feſti *uerſus de Strigibus* 232.19
Feſulis *ingens multitudo inter ſepulchra lugubri ueſte interdiu ambulare uiſa* 73.34
Fidei in negocio proceſſus 730.11
fidem Chriſtianam qui abnegent 243.35
figuris nullam uim ineſſe 552.21 & 554.24
filij immorigeri parentibus, inſigne exemplum 76.31
filij Dei qui ſint 330.26 *ad filias hominum ingreſſi ſunt, locus hic Moſis explicatur* 328.27
filorum ſphærulæ ex ore cuiuſdã dæmoniaci extrahuntur 410.6
Finni populi Septentrionales olim uẽtos uenales habebant 174.22
Finno inſignis magus 173.45
finiti ad infinitum nulla eſt proportio 282.33
Flammulenta cur noctu clarius luceant 89.28
Flauros *dæmon* 929.35
Flins *numen Vandalorum* 34.46
Florina *dæmon, amaſia Pineti* 359.44
Focalor *dæmon* 926.7
fodinarum metallicarũ dæmones 112.33
fœcunditatem quid impediat 367.2
fœmina ob nefaria iuramẽta à dæmone auehitur 457.1 *pudica in equam uerſa* 269.38
fœminæ ab initio ad ueneficium procliuiores 766.45
fœminarum in marem mutatio unde 90.21 *tranſmutatarum in uiros exempla aliquot* 473.1
fœmineus ſexus cur maximè dæmonum illuſionibus expoſitus ſit 253.31
Folleti *dij* 111.25
Foræij *dæmon* 915.37
Forneus *dæmon* 920.38
Forras *uel* Forcas *dæmon* 921.37
fortes non uident ſpectra 262.4
Franciſcus *Luciferi ſucceſſor, & Chriſti uexillifer* 83.9
Franciſci *error* 620.45
Franciſco *dæmones fruſtrà inſidias ſtruunt* 84.1 *diabolus pecuniam offert* 410.27
Franciſcanum *ſuis exorciſmis diabolum compuliſſe ad ueritatis confeßionem* 597.21
Franciſcanorum *Aureliæ figmentum* 603.10 *cœtum Chriſto uiciniorem eſſe* 83.14
Fratriecllorum *Neapolitanorum ſecta* 251.8
Fricatrices *quæ dicantur* 346.9
Frigga *Gothorum numen* 34.18
Fridericus *Auſtriacus Imperator philtro necatus* 383.28
Fridericus *primus Imperator* 696.35
Friderici *Palatini electoris prudẽtia* 715.37
Friderici *tertij ducis Saxoniæ, in ueſicula lapis inuentus* 442.3
Froe *Vpſalenſis deorum ſatrapa* 39.32
fruges à lamijs non poſſe excantari, nec lædi, ſed à dæmone & ueneficis 299.16
frugum penuria & ſterilitas unde 309.10 & 811.46 *ob peccata noſtra ſæpe accidit* 491.12
Fugenſtal *in pago Eiſtetenſis epiſcopatus quidam à dæmonio miſerè exagitatus* 415.41
fugientes quomodo Turcæ ab itinere incantatione retrahant 463.11
Fulgentij *locus de dæmonum lapſu* 21.5 *ſententia indigna* 334.12
fulmina quid auertat 584.29 *ciere an magi poßint* 171.25
fulminum dij apud Romanos qui habiti ſint 33.11
funãbuli quomodo ſua opera peragant, & cuiuſdam Itali mira agilitas 92.6
fur tormenta nil curans 545.39. & 547.1 *ut deprehendatur, magica coniuratio* 520.41
furis inueſtigandi modus dæmoniacus 517.20 *lædendi impius modus* 521.32
Furcas *dæmon* 925.10
Furfur *dæmon* 921.46
furioſi cur non ſint puniendi ex aliquo delicto 785.34
C. Furius *Creſinus ob copiam frumenti Romæ accuſatus* 299.33
furorem quæ herba inducat 320.13
furti pœnæ apud Gallos 38.36
furta quo pacto magi inquirant 197.8
futura per quas imagines olim prædixerint 211.23

C.

GAbirum Macedones pro deo coluerunt 32.8
Gabriel Fallopius medicus 444.24
Galeni scripta quatenus sint imitanda 887.15 sententia de epilepsia 227.5
Galgarandus medicus dæmoniacã curat 613.22
Galgulus 379.5
Gallacia dæmon poeticus 119.35
Galli Phrygiæ fluminis natura 204.9
gallum se esse fingens 688.9
Gallorum idololatria & uictima humana 38.19 mos & ceremoniæ in mortuis sepeliendis 602.28 rusticorum superstitio 57.38
Gallos astragalomantiæ esse cultores 200.7
Gamygyn dæmon 926.37
Gaap dæmon 923.31
gariophylatæ herbæ usus 581.28
γαστρομαντία quid sit 195.29
γαστριμυτία quid sit 204.30
Gaudentij Merulæ credulitas 585.30
Gedeon Baal idolum destruit 29.23
gelotophyllidis usus 320.13
Gemma Phrysius maleficas herbas in horto suo plantat 317.25
gemma stuporem inducens 318.27
Geneuæ ueneficæ multæ combustæ 373.1
geniales dij 33.27
genituræ quæ necessaria sint 891.38
Genius unus ex dijs selectis 33.22
genij mali qui dij dicti sint 111.20 & 120.43
genij qui & quot fuerint 33.31
gentium maiorum dij 33.13
geomantici 207.38 Fessæ reperiuntur 210.5
Georgij Agricolæ locus de uiirunculis montanis 112.31
Georgij Buchanani carmina uarias historias comprehendentia 606.11
Georgij Sabini carmen 84.28
Georgij Pictorij de Lamijs sententia diluitur 764.5
Georgio Pictorio quantum sit tribuendum 892.10
Gerardus Dorn Paracelsi discipulus 295.24 Theophrasti Paracelsi translator 874.46
Gerardi uicarij in Blatsum maleficium 219.31
Germa magus 148.5
Germani locus de Lamijs 283.9
Germani quantum tribuant Lamijs 143.18
Gigantes unde sint nati 330.12
γιγαντομαχία quid designet 19.9
Gigantum habitatio olim 30.35
Gilbertus magus apud Octrogothos in specu ligatus 463.7
Gisbertus Horstius medicus 374.7
Gladius spiritus qui sit 494.15
Glasyalabolas dæmon 916.16
Gnostici hæretici 154.31
Gnosticorum nefanda sacrificia 250.15
γνωστὸς quid significet 141.13
Goap dæmon 931.21
Gobrias magus 147.46
Godhardus ab Hagen bellum diabolo facit 598.27
Gog magus 148.5
γοητόνευμ quid sit 144.35
Goiuelmirschin deus apud Turcas 35.31
Gomorræ & Sodomæ exitium 27.42
Gomory dæmon 927.31
Gordiani peregrinatio 75.36
Gordonius quatenus sit ab authore reprehensus 890.42
Gorson dæmon 931.20
Goslariensis ludimoderatoris magi mors 158.33
Gothi hostijs humanis suos deos placauerunt 39.22 quos deos coluerint 34.16
Gothorum superstitio in tempestatibus arcendis 583.43
Græci nouarũ rerum studiosi 150.25 scriptores quid de lapsu diaboli senserint 19.7
Græcorum credulitas 469.25 idololatria & superstitiones 32.37 sacerdotes magos fuisse 503.3 sacrificiorum numerus 34.25
Græcos quis primùm magiam docuerit 148.7
grando unde 809.39 & 811.20 quibus rationibus auerti possit 814.28
grandinis Deum esse authorem 812.10 ex maleficio natæ sedatio superstitiosa 648.16
de Grandine concio Ioannis Brentij 809.7
grandines minimè à diabolo excitari posse 818.38
Gratiani locus de muliebris sexus imbecillitate 254.40
Grauiæ carnificis uxor trium uirorum capita uult detruncare 377.30
Grigri dæmonium apud Americos 118.44
Groningæ trium melancholicorũ corrupta natura, ut se Deum patrem, filium & spiritum sanctum crederent 256.38
Gueforum Belgicorum consilia & tumultus à diabolo per puerum prædicta 50.14
Gulielmus Roschildensis magus 504.20
Guilielmus famulus Meineri Clatsij à dæmonio exagitatus 409.33
Guilielmi Brabantini locus de quodam qui se lupum esse credebat 470.36
Guilielmi comitis Montensis prudentia 716.23
Guilielmi ducis Cliuiæ &c. prudentia in accusatione ob maleficium 714.12 & 902.19
Gusoyn dæmon 914.24

Guteli dæmones 113.44
Gygis Lydorum regis annuli uirtus 538.14
γυρομαντία quid sit 207.43
gyromanticarum figurarum artificium 209.34
gyromantici quomodo suos circulos conficiant 208.23

H.

HAagenti dæmon — 930.36
Habar Hebraica dictio quid significet 139.23.& 826.22
Haborym dæmon 928.37
Hachamim qui dicantur 142.31
Hadrianus Turnebus 205.21
hæreticus quis sit dicendus 680.16
hæretici cui similes sint 722.15
multi ex magis prodiere 153.45
quomodo sint puniendi secundum cõstitutionem Codic. 730. 24 resipiscentes cur non sint interficiendi, patrum sententijs probatur 718.21
hæreticorum conciliabula dissipari possunt 722.10
hærcticis Lamiæ non sunt annumerandæ 679.40
contra Hæreticos articulis & fasciculis agitur à monachis 728. 35
cum Hæreticis quomodo sit agendum, sententia Erasmi 723.30
Halphas dæmon 926.1
Hammonis Iouis oraculum 27.22 & 57.10
Hammelæ omnicolor dæmon tibicen ad centum & triginta pueros abducit 80.10
Hammonæ dæmon tragœdias mouet 119.25 diabolus miris modis moniales uirgines exagitat 896.43
Hãmonenses ciues quidam à dæmonio miris modis agitati 425.24
Hans Vatter impostoris commenta 478.41
Harcalo magus 149.32
hartummim uocabulum quam uarijs in locis usurpetur 142.24 quid significet 825.46 qui dicantur 142.2
Hattscipetteſch Turcarum deus 35.9
Haymonis sentẽtia de diaboli prænotione 135.8
Hecatæa 110.30
Hecatæ Enodiæ quando causa epilepsiæ attribuatur 228.45
Hecaten primum aconitum inuenisse 767.3
Hedeckin 114.23
Heiran luc herbæ usus apud Turcas 319.46
Heliæ preces quantam uim habuerint 621.29
Helidæus Foroliuiensis medicus 799.43
Helidæus Paduanus Foroliuiensis medicus 373.45
Helinandi monachi locus de quodam milite, cuius ex ore bestiola egressa & rursus ingressa est 67.17
Heliodori historiæ quanta fides sit attribuenda 888.17
Heliogabali interitus 40.37
heliotropij lapidis uirtutes 582.33
Helisæus oleum in uasibus uiduæ uacuis auget 132.25
Hellerus, aliàs Lamia 232.43
Helmoldi locus de Sclauorum dijs 34.40.& 39.41
Henrica uirgo quædam miserè à dæmonio exagitata 59.32
Henricus Vuestus iurisconsultus 297.22.& 807.2
Henrici Barzij Cliuensis cancellarij laus 7
Hensbergi in collegio dæmon sub felium specie uisus 422.18
herba lunaria 89.12
herbæ maleficia tollentes 581.15
herbis an homines in bestias transformari possint 466.1
dæmones allici minimè posse 580.15
Hercules Semideus 335.1 unde sit natus. ibid.4
Hercli Canopio, ut culices minus infestarent, litatum est 32.31
Hermogenes suos magicos libros Iacobo apostolo comburendos offert 660.14
Hermãni comitis Niuuernarij prudentia 716.8
Hermanno Vuolfratgen Buerfeldensi monacho testes exacti 458.27
Hermes magus 148.2
Hermiliana dæmon, amasia sacerdotis 359.39
Hermippus magus 147.46
Hermogenem fuisse magum 148. 32
Hermopolitani quid pro deo colue rint 31.41
Herodis animum cur dæmõ ita contra Iesum inflammarit 53.30
Herodoti historiæ quæ fides adhibenda 888.19
heroes unde dicti sint 329.37
Heronitus à quo pro deo sit cultus 35.2
Hesus deus à Gallis humanis hostijs cultus 39.35
Heueorum idolum 30.2
Hex quæ dicatur 233.1
Hibernorum idololatria 32.24
Hieremias Brachelius medicus 317. 18
Hieremiæ testimonium de Lamiarum impotentia 313.19
Hieronymi libri magici sub falso titulo circumferuntur 152.44 locus de omnipotentia Dei 129. 20 sententia de fœminei sexus debilitate 254.9
Hierophile Sibylla 862.33
Hilario dæmoniacum sanat 638. 21
Hilarionis lucta cum dæmonibus 602.13 sententia de dæmonum ueneficio 492.36
Hildegardis sententia de ligaturis 464.6
Hildesheimensis episcopi in aula dæmon uisibiliter multis apparuit 114.17
Hipocus magus 147.34
Hippocratis sententia Christiana 229.

229.32 contra uersutos medicos & sacrilegos magos 227.13 de epilepsia. ibid.4 de Lamiarum inani conatu 237.36
Hippolyto priuigno suo Phædra amatorium poculum propinat 385.18
hippomanes quid sit, & quid scriptores de eo sentiant 379.7 & 383.14 unde nomen habeat 380.6 in amore concitando parum ualet 381.33 eius usus 379.15
hircum Mendesij pro deo coluerũt 31.45
hirũdinum pulli ad quid utiles sint 380.44
Hispanus Phillippaldus medicus 373.24
Hispani cuiusdam clerici melancholia 257.41
Hispani qua ratione in Belgis se à malis & peste cõseruarint 513.13 unde uirginitatem dijudicent 327.8
Hispanorum superstitio in Belgis 513.34
historijs quibus in rebus author fidem non tribuat 887.23
historicis quibus fides sit adhibenda 888.11
histrionis cuiusdã historia 92.42
Holithæ herbæ uirtus aduersus dæmones 581.34
Hollerus magus trucidatus 157.7
Homeri umbram ab Appione euocatam esse 193.20 uersus 855.40
Homerica medicatio 574.26
homicidæ qui sint 757.32 quomodo sint puniendi secundũ legem Mosis 745.14
homicidium à quo primùm excogitatum, & unde ortum sit 26.40
homo à Deo qualis sit creatus 335.41 hostis Dei factus ex inobedientia 25.16 post lapsum quantis bonis à Deo sit priuatus. ibid.22 non nascitur nisi ex utroq; sexu 335.15
hominis anatome 593.19
homines quãtis bonis exornati fuerint ante lapsum 26.10 qui maximè dæmonum illusionibus expositi sint 252.13. & 271.35 quomodo decipiantur à dæmone 252.38
hominũ ante lapsum status 26.10 cogitationes dæmon ignorat 134.15. & 449.42 corpora quàm uariè dæmon transferre possit 60.5 corporibus cur se immergere cupiant dæmones 95.21 mactatorum ex uisceribus diuinatio 40.29 mentes quot modis diabolus constringat 58.33 transformatio phantastica in bestias quomodo fiat 268.36
hominibus quare Deus dæmonem aduersarium constituerit 95.12. & 102.43 quot modis dæmones insidias struant 96.5. & 98.10
homines an dæmones per aerem uehere possint 275.34 à dæmone in bestias transformari non posse 466.39 furiosos quæ herbæ faciant 320.21 impietatis pertinacis cur Deus aliquando magis excæcare & indurare faciat 187.9 magica arte per aerem ferri non posse 277.25 in bestias non transformari maleficio 464.18
in Homines quare aliquid diabolo permittatur 124.44
Honorij constitutio de magicis libris 661.4 libri magici sub falso titulo circũferũtur 152.34
Hornuar nomen dæmonis 119.32
horarum ictus rusticus quidam in corde sentiens 413.35
Horatij carmen de inani cõnatu lamiarum 247.24 item de quodam melancholico 257.27 dictum 802.20 locus de sortilegis 202.36
hospes quidam ob malitiosam imprecationem à diabolo aufertur 456.43
hostiæ humanæ à quo sint ortæ 37.15. & 40.3
hostiũ agmẽ quid trepidet 171.40
Houioulsira deus Americorũ 119.10
Hubertus Faber medicus 448.25 & 557.7
Huberto Ardennati canis rabidi curatio attribuitur 226.40
Hugonis Cluniacensis locus de Matisconensi comite 160.21
humani generis degeneratio 26.41 sanguinis uictima à quo sit inuenta 37.3 sexus immutatio naturalis 472.41
Hutgin spiritus 114.24
Hunni unde sint procreati 338.10
Hyæna unde nascatur 337.17
hydropicus uenenato potu præter spem curatur Romæ 374.8
hydropicorum curatio. ibid.19
hymenis membranæ ratione comõstrari certissimè, dæmonum cum mulieribus concubitum esse uanum 325.25
hymene omnes uirgines dotatæ sunt 325.46
hyosciomi succus ad quid utilis 316.18
hypericoni nullam inesse antipathiam contra dæmones 579.24

I.

Iacobus Cuiacius Iurisconsultus 901.36
Iacobus Iodoci de Rosa Cortricensis ob magicam artem exilio punitus 659.29
Iacobus Sauagius 904.33
Iacobi de Cusa uerba de apparitionibus dæmonum 62.38
Iacobi domini in Lichtenberg libellus de Lamijs reprehenditur 438.25 censura de Lamijs 765.44
Iada Hebraica uox quid significet 140.44
Iadua animal, deq; eo Hebræorum fabula

fabula 141.3
Iamblichus quomodo distinguat bonos à malis dæmonibus 121. 37 scholæ Aegyptiacæ Platonicæ patronus 148.43
Iamblichi opinio de dæmonibus 17.29 sententia de phantasia 260.43
Iannes unus ex Pharaonis magis 154.1
Ianus unus ex dijs selectis 33.22
Iasonis forma Medeæ maleficijs præponderata 236.30
iaspidis lapidis uirtutes 582.20
Ibim auem Aegyptij pro deo coluerunt 31.36
Ἰχνευμαντία quid sit, & qui ea sint usi 197.46
Idiota quidam à dæmone breui tempore doctißimus effectus 116.34
idololatra qui dicendus sit 756.3
idololatria & incantamentum 814.34 uaria 809.15 quando incœperit 27.33
idololatriæ in populo Dei 36.5
Ieiunari die Dominico utiliter 247.41
Ieiunium in die Dominico à quo sit interdictum 248.14
ieiunij encomion 248.1. & 624.32 in operibus diaboli uincendis energia 624.26
Ieremiæ insomnium 899.32
Iesus Syrach sententia de medicis 221.42 testimonium seu authoritas quantum ualeat in Ecclesia 188.6
Ignis cur ex remotiori loco clarius luceat 90.1 cur sit inter deos geniales connumeratus 33.27 fatuus inter quas res sit connumerandus 88.28 lambens inter quas res cõnumeretur. ibid. 40
ignem Orimasda Persæ pro deo coluerunt 31.46
ignorantis nullum esse consensum 783.33
Ibenæ magus quidam ob ueneficia cuidam fabro exhibita comburitur 159.14
Idonoïm qui uocentur 141.4
ijdoni Hebraica uox quid significet 140.43
Imaginatio corrupta melancholicorum 256.11 intensa sanationis efficax 568.9 quid sit 261.18 & 262.40 unde oriatur 261.22
imaginationis uis. ibid. 25
imaginatiua uis quomodo uitietur à diabolo 260.25 & 263.41. & 264.29
imagines damnosæ 542.45 quæ apparent in somnijs, quomodo ad caput ferantur 263.3
imagines somnorinæ 264.17 quomodo diuersas figuras capiant 263.1 unde accidant 848.17
imagines uanas quæ herba faciat 320.21
impij qui dicendi sint 228.16
impudicitiæ exemplum 251.28
imprecatione neminem lædi posse 695.37
imprecationes malitiosas inefficaces esse 453.36
imprecationum dæmoniacarũ punitarum exempla 455.30
imprecandi malum cõsuetudo uulgaris 454.9
Incantamentum & idololatria 814.34
incantamenta esse mulierc ularum figmenta 697.2 qui lapis pellat 582.25
incantare quid sit 144.34
incantatores Italia pulsi 660.34 quomodo sint puniendi 732.43 præstantißimi qui fuerint 150. 39
incantatorũ pœna inter statuta imperialia Germanica 667.44 quadruplex familia 825.40
incantatio quid sit 145.1
incantatione pluuiam cieri nõ posse 312.32
incantationes quid sint secundum Originem 250.7
incantationum bonam partem mera esse insomnia 889.2 modi apud Septentrionales 173.16 uerba nihil posse 299.1 uis & potestas 139.30
incubus unde dictus 322.42 uocem edit 355.1
incubi congressus exemplum ridiculum 352.19 dæmoniaci illusiones esse imaginarias 322. 32 illusionem infestare quandoque probas etiam matronas 351.34
incubum passus sacrificus 324.2 quomodo Germani appellent 323.30
ob Incubum uirgo religiosa apud Hollandos exusta 325.37
incubo dæmone puella grauida facta 353.31
incubi quando & quales sint creati, & cur sabbathum fugiant 34.6 qui proprie dicãtur 349. 12 quibus & quando contingant 323.31 unde fiant. ibid. 4
incuborum uariæ appellationes. ibid. 8
Indi quantum honorem magicæ arti tribuerint 150.12
indigetes dij 33.42
indulgentiarum ad D. Virginem potentia 597.24
indusium necessitatis 573. 19
infans posteriore naturæ parte solidus nascitur 90.9
infantes à magis quibusdam cocti & deuorati 240.36 tredecim à Lamijs deuorati 241.2
infantibus lactentibus qui dæmones infesti sint 118.2
infantes quomodo Lamiæ comedant 241.22 mortuos ex sepulchris effodi, delusorium est 246.1
inferis quãdo parentatũ sit 110.22
inimici lædendi impius modus 521. 32
insomnium quid sit 899.9
insomnia unde descendant 262.37

insomnijs quantum sit credendum 899.15
intemperantia quot malorum sit causa 95.43
inuisibilem qui lapis reddat 582.33
Ioannes Anglicus exorcista 593.29
Ioannes Antenanus uir celebris 428.19
Ioannis ab Essen crudelitas in filiam 459.22
Ioannis Baptistæ uerba de Lamiarum impotentia 314.2
Ioannis Brentij concio de Grandine 809.3 epistola ad D. Ioannem Vuierum 827.1
Ioannes Campanus iniustè Vuierum reprehendit 762.32
Ioannes Capella medicus insignis 893.27
Ioannis Cassiani locus de dæmonũ lapsu 22.44
Ioannes Cimisces Orientis Imperator ueneno necatus 372.7
Ioannis Cuspiniani locus de Turcarum religione 35.6
Ioannes Echtius medicus Colonien sis 374.2. & 556.29
Ioannes Euangelista in Pathmon insulam relegatur 639.3
Ioannis Euangelistæ in fugando dæmone contra magum Cynopa miracula 638.42
Ioannis Euangelij caput collo alligatum an uim contra dæmones habeat 535.35
D. Ioanni epilepsiæ curatio tribuitur à medicis ineptis 226.43
Ioannes Fernelius medicus 451.12 eius testimonium de quodam mago 172.41
Ioannis Francisci Pici historia de incubo dæmone 359.29 locus de uana spe magorum 159.43 iudicium de Rogerio Bachone 882.13 locus de magis 147.37 locus contra Porphyrium 149.2 libri de prænot. 213.23
Ioannis Francisci Ponzinibij censura de Lamijs 733.10 sententia de Lamiarum confessione 273.38
Ioannis Galeacei crudelitas in Astrologum quendam, qui ei uitæ finem prædicebat 215.11
Ioannes Gorcius Parisiensis 875.8
Ioannis Grammatici historia de Craca saga 292.29
Iohannis Herold libri de diis Gentium 29.5
Ioannes Kentman 440.45
Ioannes Langius uir celebris 415.43
Iohannes Legereti præsidens Sabaudus 286.3
Ioannis Leonis locus de asino & camelo docili 92.38 de Fessarum diuinationibus 209.28
Ioannes Lithodius medicus 352.36
Ioannes Maria Bettus medicus 373.24
Ioannis Patris figmenta 478.41
Ioannis Salisberiensis sententia aurea 594.38
Ioannes Sartorius exorcista 597.1
Iohannes Sohetius medicus 462.40
Ioannes Sleidanus 602.21
Ioannes Sturmius. *ibid.*18
Ioannem Teutonicum Halberstadeum una nocte tribus diuersis locis missam celebrasse 177.21
Ioannis Verneti præceptor 602.9
Ioannes uicesimus & uicesimus primus pontif. magi infames 503.41
Ioannes Vuinclelius pastor in Biecht 596.23
Iob maleficio affectus 389.31 in Iobum quatenus Deus diabolo potestatem dederit 126.11
Iobeth magus 147.25
Iones qua ratione peste liberati sint 37.30 singulis annis Dianæ Triclariæ iuuenem & puellam mactabant. *ibid.*35
Iosephus reprehenditur 587.29
Iosephum Israelis filium fuisse magum secundum Iustinum 153.6
Iosephum fuisse medicum 221.39
Iosephi argumenta cõtra scriptores, qui sinistrè de Mose senserunt 153.23 historia quid designarit. *ibid.*6 laus 744.41 locus de Astaroth dæmone 30.28
Iouialium malleorum usus apud Gothos 584.4
Ipes dæmon 915.46
Iphigenia filia Agamẽnonis uiua mactata 37.16
Iphigeniæ trãsmutatæ fabulæ explicatio 468.13
Irenæi locus de Carpocrate 250.37 de Marco mago 69.35
Irmgardis sacellum & festum 56.36 peregrinatio 55.41
Irmgardem crucifixum Romæ alloquitur 56.2
Isidis sacerdotes lenones 342.23 trucidantur 343.28
Isidem deum Aegyptij coluerunt 31.26
Isidori locus de Sortilegis 199.21
Issim quid 334.14
Israelitæ ob magiam à Deo puniti 658.45
Israelitarum idololatria 36.20 punitur. *ibid.*24
Isychius quomodo dæmonem definiat 109.6
Isychij sententia de magis & maleficis 667.16 uerba de dæmonum curatione 566.21
Italicæ scholæ Platonicæ patronus qui fuerit 148.42
Iubam Mauri coluerunt 32.7
Iudas diaboli membrum 110.6
Iudam cur diabolus ita contra Christum inflammarit 54.7
iudicis iniqui pœna 711.38 iudices iniqui & inquisitores, opes aliorum, non religionem quærunt 288.38
iudicum plebeiorum sinistra decreta 713.18 quorundam tyrannis 291.30
Iuditha uirgo religiosa Buscoducis à dæmone miserè uexata 419.3

Iulianus imperator qua diuinationum specie sit usus 19.1
Iulius Scaliger reprehendit Psellum 353.7
Iulius Scaligeri uerba ad Cardanum de maleficijs 312.15
Iulio simulachrum Cai Cassij appareat 73.23
iumenta si præter naturã quid pati uideantur, quid faciundum 649.32
iumentorum morbis prohibendis suffimentum utile 650.22
Iuniperus Christi nauta 596.16
è Iuncis lac non emulgeri 426.44
Iuno dea 33.14 inter deos Penates numerata 33.24 unde sit petita à Romanis 55.32
dæmon poeticus 119.34
Iunonis templum Romæ 55.35
responsum sinistrè interpretatum. ibid.26
Iunonem Sami pro dea coluerunt 32.8
Iupiter dæmon poeticus 119.36
deus 33.17 apud Enchadas humano sanguine placatus 39.12
Iouis Apameæ fanum communibus precibus destructum 623.46
Iouis Hammonis oraculum 57.10
à quo sit institutum 27.22
Iouis imber aureus 341.22
Ioui cœli imperium Græci tribuerunt 32.39
iurisconsultorum insignium censura de Lamijs 732.8
Iustì Blancuualt historici figmentum 888.28
Iustini locus de abolitione oraculorum 41.36 sententia de Samuelis apparitione 192.30
Iuuenalis uersus de hippomanes 380.4 de philtris 378.42
iuuenis pro Deo coit 342.43 quidam in asinum mutatus 269.8
iuuenis cuiusdam parentibus immorigeri insigne exemplum 76.31

K.

Καλλιάμων Cassio Parmensi apparet 72.45
καινομαντία quid sit 198.3
Karentina in urbe obscœnum diaboli ludibrium 46.6
Kasam Hebraica dictio quid significet 138.20. & 826.15
λιτομαντία quid sit 195.43
Kentorpij dæmon tragœdias monet 119.31
Kentorpio in monasterio uexatio diabolica ad Lamias relata 422.24
λιθομαντία quid sit 197.33
λιπομαντία quid sit. ibid.36
Kimbi opinio de Samuelis apparitione 188.38 quid per filios Dei intelligat 332.18
κλῆρομαντία quid & quotuplex sit 199.12
λύκτωρις quid 475.14
Kneckstein abbatia, ubi campanæ non baptizatæ è turri à dæmone fuerunt proiectæ 44.4
Κόβαλοι dæmones qui dicti sint 110.36
κονιομαντία quid sit 197.7
Κρυσταλλομαντία quid sit 196.4
Κωλυβρυσία quid 471.26

L.

Lac congelatum unde conficiatur 58.44 glutinosum 426.20 ne per incubos abstrahatur, coniuratio superstitiosa 646.45
lactis uaccini restitutio superstitiosa 647.46
lac à iuncis non emulgeri 426.44
consecratio ridicula 648.6
lacertæ cerebrum ad quid utile sit 380.33
lacertas fugiendi modus magicus 531.1
Lactantij locus de Beelzebub 29.
11 de dæmonum studijs 97.29
de dæmonum illusione 45.1
Lahas Hebraica dictio quid significet 139.46. & 826.26
lamia delusa à Germanis quomodo dicatur 142.44 pluuiam excitare non potest 367.29 quid sit, & circa quæ uersetur 233.6
lamiæ cuiusdam resipiscentia 898.29 & dæmonis cõgressum esse imaginarium 322.32
lamiæ à magis ut differant 9. & 747.37 à Rege Sueciæ in bellum ductæ ad deterrendos hostes 305.18 à ueneficis quomodo separentur 9.13 aliquot in Germania ob tempestates excitatas combustæ 308.26 an ex natatione super aqua sint dignoscendæ 683.10 an igne sint puniendæ 815.38 an miracula edere possint 130.37 an ob fœdus cum dæmone initum sint puniendæ 689.41 & 750.4 an per caminum & per aerem in longinqua loca deferantur 313.36 an propter characterem à dæmone impressum sint occidendæ 755.19 an sint apostatæ 757.11 an sint homicidæ. ibid.28 an ueneficium sine contactu inferre possint 365.21 commiseratione dignæ, non pœnæ 785.21 complures ob uitiatam tẽpestate uineam combustæ 301.41 complures in arce Forressensi captæ, & quæstionibus appositæ 286.1 complures Atrebati combustæ, earumq; confessiones 298.25 confitentes ea quæ sibi imponũtur, amentes sunt 778.25 cur dictæ sint 231.22 cur corpore non transferantur 273.35 cur fruges excantare non possint 303.10 cur non sint idololatræ 756.21 cur non maiori pœna puniendæ sint, quàm furiosi 785.33 cur non sint puniendæ 820.44 cur non sint statim occidendæ 752.31 cur pœna capitali non sint puniendæ 666.5 cur regulum apum deuorent 684.46 cur sint occidendæ, ratio Georgij Pictorij 765.21 & magi infames quid differãt 143.41. & 233.24 exilio uel alia mul-

lia mulcta puniendæ 824.41 hæreticis non sunt annumerandæ 679.40 in professione & fœdere cum dæmone quæ contra ecclesiæ statuta iurent 247.30 maleficio affectæ 393.14 melãcholicæ & amentes 697.6 nulli noxiæ quomodo sint reducendæ 739.20 naturalibus usæ pharmacis quandoque deludũtur à satana 313.32 nihil uoluntate, sed omnia coactæ & deceptæ faciunt 781.1 non possunt quod creduntur facere 769.4 pœnitentes euitant pœnas corporales 732.22 qua custodia & carcere sint retinendæ 681.27 qua pœna à Bononiensibus afficiãtur 736.4 qua ratione tam constantes sint in torturis 684.46 quam uim habeant nocendi 6.1 quàm crudelibus torturis aliquando exagitentur 668.35 quo pacto res duras in corpus inserere possint 438.36 quo pacto magicam artem ediscant 240.37 quibus lædere creduntur, res ridiculas esse 365.21 quibus rebus hominem interficere queant 6.7 quibus rebus fugentur 508.10 quomodo delusæ dæmonis opera putent esse sua 680.6 quomodo illudantur à dæmone in aere concitando 297.37 & 814.3 quomodo restituendæ sint 680.27 & 755.28 & 788.26 quomodo sint reducendæ & puniendæ 835.26 quomodo demententur à dæmonio, ut credant fateanturq; se fecisse, quæ prorsus non potuere 271.4 quomodo sint dignoscendæ, experimenta falsissima 682.32 quomodo sint castigandæ 824.30 quomodo sint puniendæ secundum censuram insignium iurisconsultorum 732.8 unde suam artem petant 9.& 365.2 supra centum in subalpinis montibus combustæ 734.14

lamiarũ actiones esse imaginarias 247.5 actionum anacephalæosis 769.1 in causa cur tot sint opiniones 906.25 confessio cur sit erronea 733.13 & 750.10 confessioni cur non sit standum 687.10 confessiones torturis expressæ, sæpius erroneæ 668.39 confessiones illusiones tãtùm esse 821.26 corpora an dæmon per aerem deferat 279.7 & dæmonis stipulatio cur sit dolosa 240.15 & 243.9 doctor phantasia 365.2 deceptio ex quibus causis maximè oriatur 288.16 error 783.31 fœdus cum dæmone quomodo fiat 240.2 fœdus cum dæmone nullum esse 779.37 impotentia 297.32 imprecationes inutiles esse 453.36 in somno uariarum imaginum causæ 315.41 innocenter ob maleficij opinionem punitarum exempla 709.30 inquisitiones quales esse debeãt 686.21 maleficia à quo exerceantur 389.4 maleficia falsò credita 408.20 mentionẽ nullam in sacris literis fieri 365.13 & 392.16. & 825.33 nomina in sacris literis 232.23 nostrarũ confessionem phantasticã esse, secundum Augustinũ 267.45 phãtasiam quomodo regat dæmon 273.24 professionis modus 239.34 & 242.4 quarundam in Morauia opera in Duffum regẽ 285.3 sexus & ætas considerandæ 789.27 stulta phantasia 292.10 tortura qualis 668.32 uariæ appellationes 232.32 uariæ descriptiones secundum diuersos scriptores 231.26 uariæ imaginationes unde oriantur 706.20 uis 782.1 uoluntas quomodo sit puniendu 776.36 unguentum secundum Cardanum 315.25 unguẽta unde cõficiantur 314.13

lamijs Germani nimium tribuunt 143.17 nullam potestatem esse 760.37 phantasiam esse corruptam 756.8

lamias alios non seducere 759.38 esse amentes 695.35 extra connatam naturæ humanæ uirtutẽ nihil posse 130.22 id nõ facere quod ijs imponitur, experientia docet 772.21 in spiritu equitare 274.15 nec Mosis, nec Christi tempore fuisse 741.34 non esse instrumenta dæmonis 762.22. & 771.28 non esse domi simul et alibi 283.10 non inuehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse. ibid. 35 nullo modo aerem turbare posse 297.32 pati, & non agere 762.14 sine tactu prorsus nihil posse 366.24 tempestates ciere non posse 662.2

de Lamijs hominum opinio 3

in Lamijs ignorantia facti proprij 784.12

de Lamijs prouerbium nostro tempore 827.23

Lampsaceni quem deum coluerint 32.10

Laodicensis concilij decretum contra magos & incantatores 665.1

lares familiares qui dicendi sint 111.33 aliquando futura præmunciant. ibid. 41 quid fuerint 33.31

laruæ dij qui dicti sint 111.19

larynx caput arteriæ asperæ 394.31

lapillus tussi reiectus 395.2 fabæ magnitudine, ex sinistris pulmonibus dissectus. ibid. 15

lapis auellanæ magnitudine in steatomate generatus 440.18 in cerebro repertus magnitudine & forma mori. ibid. 45 philosophorum qui sit 640.39

lapides

lapides maleficium tollẽtes 582.17
lapidibus cur sæpe pluat 279.45
Lappo insignis magus 173.44
T. Latinus à dæmone exagitatus 566.38
Latini cur Martẽ coluerint 33.25 *quomodo dæmones distinxerint* 111.13
Latopolitani piscem latũ pro deo coluerunt 31.40
latrocinij pœna apud Gallos 38.37
laurus cui cõsecrata fuerit 198.25
lauri uirtutes. *ibid.*20
Lausanensi in ducatu magos quosdam proprios infantes coxisse & comedisse 240.35
Legio cur diabolus nominetur 105.42
λιθανομαντία quid sit 195.10
lemures cur sabbathum fugiant 34.10 *dæmones* 111.23 *quando & quales sint creati* 34.5 *quibus rebus fugentur* 508.13
lemurum profligatio Paracelsistica 558.21
lenocinij pœna 343.26
Leo Suauius suggillatur 295.13
Leonis Suauij calumniæ in Vuierum refutantur 873.9
leonem Leontopolitani pro deo coluerunt 31.44
lepidotũ piscem Aegyptij pro deo coluerunt 31.37
Leuensteet in pago cuiusdam puellæ admirabilis historia 430.5
leuiathan quid significet 104.22
lex Imperatoria de quibus maleficis agat 828.38
lex Cornelia de sicarijs & ueneficis 745.39 *quibus conueniat* 766.5
lex de lamiarum potestate 312.37 *duodecim Tabularũ de his qui fruges excantarunt* 299.26.& 801.7
leges de maleficis an locum etiam habeant de lamijs 775.9 *unde sint sumptæ* 776.10
leges quid statuant de magis & ariolis, eosdemq; consulentibus 661.27
leges unde ferri debeant 832.45
λιθανομαντία quid sit 198.8
ligationes quot modis fiãt 463.24
ligatos curantia 583.3
ligaturæ fictæ exemplum 478.40 *magicæ formula* 521.20
ligaturæ physicæ 592.23 *uariæ* 461.22
ligaturas incantatione nullo modo fieri posse 462.1
lignum & cultri in uentriculo inuenti 416.20
Lilit Hebraica dictio quid denotet 232.24
Lindemannus exorcista repentina morte interijt 897.13
Liuia & Lucilla uenefica 382.20
Liuonienses lupi, Germanicè Vuer uuolff dicti, an ueri lupi sint 269.43
Locale loco suo conuenire debet 281.5
Lœlij uersus de philtris 378.44
lolij usus 316.20
Loray dæmon 915.24
Loth ebrij incestus 28.4 *uxor in salis petram mutata* 132.14
Lotharingus quidam Constantinopoli in Galliam per aerem delatus 278.29
Lucani locus de Tage 74.8 *de maleficijs* 236.5 *de Druidis* 38.45
Luciani metamorphosis 269.37
Lucifer dæmon 918.1
Lucilla uxor Lucretij marito suo uenenum propinat 382.17
Lucio Valerio Flacco Romæ multa spectra apparent 73.27
Lucius Lucullus amatorio poculo interemptus 382.44
Lucretius poeta amatorio poculo interemptus. *ibid.*12
ludorum inuentor 120.27
Ludouici Guarnæ Salernitani fistulæ duæ in uiros mutatæ 473.27
Ludouici Romani Patricij locus de Calechutorum dæmone 118.33
Ludouici Milichij censura de lamiarum pœna 765.43 *de lamiarum potentia* 438.33
Luna cur sit inter deos geniales numerata 33.28 *unde dicatur cœlo deduci* 237.45
Lunæ simulachrum à Iuda apostolo deuastatum 638.30
lunaria herba 89.13
lunaticus quomodo à dæmoniaco sit dijudicandus 487.37
lunatici curatio magica 593.29
lunaticos quid efficiat 381.15
lupina melancholia 471.24 *unde oriatur.* *ibid.*28
lupi in cauda pilus ad quid utilis 380.31 *stercoris usus* 387.17 & 579.3
lupum Lycopolitani pro deo coluerunt 31.40
lupi noxij in Liuonia, qui Germanicè Vueruuolff dicuntur, an ueri lupi sint 269.44 *quomodo ligari possint, ne armentis noceant* 463.1
luporũ capita ianuis affixa an dæmones aufugiant 579.29 *ingens turba Constãtinopolis apparet* 704.22 *in formam qui crediderunt se trãsmutatos fuisse, quomodo hæc confessio sit intelligenda* 698.10
in Lupos num Lamiæ uerè transformentur 270.35
de Lutheri ortu dæmoniaco commentum 338.32
Luthero monachi forma dæmõ apparet, & cũ eo disputat 87.39
Lutheranorũ secta oritur 288.40
lutræ & lacertæ in corporibus inuentæ 448.29
Lycaon Arcadiæ rex in lupum mutatus 472.4
λυκανθρωπία quid sit 471.22
lyncurij lapidis uirtutes 582.31
Lysimachi sinistra opinio de Mose 153.20

M.

Macedones quem deum coluerint 32.7

Macedoniam esse terram Cethim 49.2
Macedonij præsidis edictum contra hæreticos 726.22
Magdalena uirgo Constantiæ à dæmonio compressa 358.30
Magdalenæ Cruciæ Hispanæ & maleficæ historia admirabilis 673.44
Magdeburgi mulieris cuiusdam facinus 599.13
magia Aegyptiorum, Babyloniorum & Persarum unde originem trahat 146.20 à quibus ad Græcos peruenerit 148.8
magia infamis quãdo cœperit 27.18 quid sit, & unde originem trahat 145.4 cur sit detestanda 152.20
μαγία & γοητία quid differant 145.31
magia naturalis quid, & eius commendatio 151.3
magia unde originem trahat 146.7
magiæ artes quædam 170.8 origo 860.29 stipendia 160.41
magiam Aegyptiorum inauspicatam Calasiris 144.1
magiam infamem quis primum docuerit 923.41 qui coluerint 147.33. & 150.9. & 155.3 Carpocrates publicè docuit 250.40
magica ars Constantinopoli publicè docetur 210.35
magicæ artis potestas cur à Deo dæmonibus data sit 161.1 finis qui sit 179.39 uarij modi 170.25
magicæ artes earumq; sectatores à Moyse damnantur 230.41 à Nerone sublatæ. ibid.34 capitales 749.2
magicæ curationes 530.1 uoces nullæ cum imaginibus cœli conueniunt 534.13
magicarum diuinationum species uariæ 194.40
magicis uerbis & carminibus nulla efficacia ineſt 535.19
magicis artibus an uti liceat 795.37
magici libri sub falso titulo Adæ inscripti circumferuntur 152.33 cur palàm sint exurendi 660.28 Ephesi exusti 596.1 quo stylo sint scripti 161.25 qui sub titulo Adæ & aliorum patriarcharum circumferuntur, à quo sint scripti. ibid.22
magicorum librorum catalogus 162.6 medicorum punitio 656.29 oraculis cur non sit credendum 211.33
magus infamis quid sit 143.41 Magdeburgi in aera cum equulo conscendere uidetur 177.28 à serpente enecatur 160.32 uiuus à diabolo ablatus. ibid.4
magi resipiscentis historia 673.6
magi Aegyptij quomodo ad ueram fidem conuersi sint 182.39
magi an dæmones in seruitutem cogere possint 172.20 an uentos sedare possint 175.7 an miracula faciant 171.9 arioli qua pœna puniendi sint 657.14 Athenis expulsi 148.24 cur nesciant benedicere 405.34 cur non sint adeundi 211.33. & 214.39 transferũtur interdum 177.4 infames quibus nominibus & in quibus locis in ueteri testamento significentur 135.19 & Lamiæ quid differant 143.41. & 749.10 malefici 45.12 nostro tempore qui maximè floruerint 155.6 olim philosophi dicti 151.14 quare Christi nomen precationibus & exorcismis immisceant 594.11 qui dicantur 184.8 qui capitali supplicio sint puniendi 654.4 qui res perditas & furto ablatas incantatione recuperare studeant, quomodo sint puniendi 657.14 quot modis artes suas perficiant 170.25 quo pacto præstigias faciant 169.40 quo pacto dæmones aduocent 931.40 quomodo sint puniendi secundum leges & decreta 661.27 sacrilegi huius seculi 507.15 sub nomine qui comprehendantur 144.18 unde suam artem petant. ibid.1. & 653.31 Xerxis copias à tempestate liberant 175.11
magorum Aegyptiorum nomina 183.10 alios nonnulle lædentium pœna 655.6 apud uarias gentes nomina 147.33 ars omnis & potẽtia unde constet 144.23 blasphemiæ in euocandis dæmonibus 932.8 carminibus non obediunt beatorum animæ 185.20 curationes nihil ualere, multis argumentis probatur 563.15 infamium & diuinorum pœna inter edicta imperialia Germanica 667.4 instrumenta qualia sint 164.17 illusiones 45.12 ac Lamiarum artibus quædam esse communia 143.36 & Mosis operum discrimen 178.26 præstigiæ quomodo fiant 144.23 qui annulo uel uitro dæmonem captiuum circumferunt, pœna 659.4 quorundam funestus interitus 156.31 quorum mentio fiat in sacris literis 741.42 religiosorum mulcta 655.33 apud Septentrionales populos incantationum modi 173.20 signa cur mendacia dicantur 183.28
magis à Mose pœna constituta 658.13 omnibus non debet eadem infligi pœna 651.21 cur magicæ artis potestas data sit 161.2 infamibus qui dæmones inseruiant 120.31
magos quosdam in ducatu Lausanensi proprios filios coxisse & comedisse 240.35 consulentibus qualis pœna sit constituta 658.23 & 661.25

magnetis uirtutes 578.33
Mahometes qua astutia se regem fecerit 94.45 quibus artibus populum seduxerit. ibid.14.
Malaphar dæmon 915.32
malefica ut capillis suspendatur, imago 543.36
maleficæ accusatricis falsæ pœna 711.5 cuiusdam resipiscentis historia 673.35
maleficæ quid à morte acciderit 678.13
maleficarum mutua commixtio 345.22 pœna 664.32 quibus in locis sacræ scripturæ mentio fiat 748.4 trium exustarum confessiones excutiuntur ueris argumentis 689.12
maleficium quid sit 145.2
maleficij curatio 531.25 curandi formula superstitiosa 556.20 & 591.19 curationis sacrilegus modus 529.31 curatio magica 538.39 curãdi methodus certissima ex sacris literis 611.41 curationis per benedictionem formula 404.2
maleficio affecti qui 389.6 læsi ubi plures uno in loco sunt, qui faciundum 628.33 læsorum multa exempla 389.31 & 408.20
maleficia quibus uerbis resoluãtur 548.20 quibus materijs arceri possint 581.22 quomodo communibus precib. sanentur 621.16
maleficia cur aliquando permittat Deus 415.21 inferendi modus magicus 542.45 maleficijs repellere an liceat 795.43 omnia à diobolo exerceri 389.4
maleficus quidam à iudicibus igni deuotus ob maleficium, resipiscit ab amentia meliori uictu 697.27
malefici cuiusdam confessio 699.8 & maleficæ qua lege Mosis damnentur 136.38
maleficorum quadruplex familia 825.40
mali esu quidam factus dæmoniacus 451.11
maliciæ radix 26.6
malitiarum an diabolus sit author 135.3
mallei Iouiales 584.4
Malleus maleficarum 5
Malphas dæmon 922.22
mali origo unde 907.19
malum imprecandi consuetudo uulgaris 454.9
Mammona dæmon quid significet 104.36
Manasses cur à Deo sit punitus 638.44 quales deos ex æde Domini abstulerit 36.3
Manasis regis flagitia 145.45
Manichæorum hæresis 730.36
mandragora herba unde Helleruuna sit dicta 232.45
mandragoræ usus 316.23 ex radice homunculus 590.16
manes qui dij dicti sint 111.21
C. Manilij uersus de fascinatrice 235.9
μανθάνειν quid significet 138.25
maraka 198.31
Marbas dæmon 912.20
Marchocias dæmon 922.11
Marcionistæ hæretici 154.35
Marcionitarum secta 810.35
Marcoduri mulier quædam ob maleficij falsam opinionem torturis enecata 711.12
Marcus dæmonis cultor 66.32 magus quibus artibus homines deceperit 69.30
Marcus quibus rebus mulieres ad se attraxerit 384.16
Marci Seruilij temeraria credulitas 570.33
mares in fœminas nox transformari 474.19
Margaretha comitissa Burensis à dæmonio exagitata 419.24
Marmaridius magus 147.36
Mars deus 33.17
Martem quem deum ueteres nominarint 29.22
Marsilium Ficinum magicum amnulum gestasse 538.12
Martiani carmina de Minerua 255.44
Marthim dæmon 914.40
materias duras per solidas corporis partes diabolus in ipsa corpora immittere non potest 133.10 ore reiectas, non omnes fuisse in corpore 393.34 duras in corpus ingerendi ridiculus modus 438.18
Mathematici libri exusti 660.35 Senatusconsulto ex Italia pulsi. ibid.34
Matisconensis comes uiuus à diabolo ablatus 160.11
Matthæus Curtius medicus 373.23
Matuta dæmon poeticus 119.34
Maubusæ quidam se dæmoniacum esse ficte simulat 482.23
Mauri quem deum coluerint 32.7
Maxentij Imp. interitus 156.29
Maximi Imperatoris edictum contra hæreticos 723.16
Maximiliani uerba de cõsecratione campanarum 44.8
in Maximiliani 2. corde tres lapilli inuenti 441.7
Maximiliano Imperatori dæmon Hectoris, Achillis, & Dauidis in forma apparet 79.22
Mechasepha Hebraica uox quid significet 136.41. & 747.14. & 825.23
mechassephim quid significet 137.30
Medea uenefica 767.15
Medeæ descriptio 234.17
medicina artium uetustissima 217.29
medicinæ ueteris laus 222.6
medici indocti in quos referant inscitiam suam 220.25
medicorum encomion in sacris literis 221.42
medicos eximios alligationibus, characteribus, carminibus usos esse 574.11 doctissimos à dæmoniacis sæpe falli 449.25
Mediolani aliquot uenefici capti

373.2 quidam maleficus igni deuotus ab amentia resipiscit meliori uictu 697.27
Mediolanenses magum contra Fridericum Imperatorem mittũt 696.37
Medioxumi dij qui appellati sint 334.39
Megalopolicis in finibus fœmina quædam à dæmone ob nefaria iuramenta auehitur 457.1
Meineri Clatsij famulus à dæmonio miserè depopulatus 409.33
melancholiæ causa 260.19
melãcholiam esse diaboli balneum 476.39
melancholicus humor diabolo conuenientißimus 433.9 uapor qualia somnia commoueat 263.8
melancholicus quidã Athenis persuasum habebat, omnes naues in Piræum appellentes esse suas 257.12
melancholici confeßioni non est standum 686.42 cuiusdam rythmi de bellis in Gallia ortis, &c. 257.4 cuiusdam horribile exemplum 257.40
melancholici cur plerique dæmoniaci putentur 476.21 cur plerunq; sibijpsis necem inferant 256.22 maximè dæmonum illusionibus expositi 252.23 quomodo sint curandi, methodus certa 612.41 tres Groningæ adeò correpti, ut se Deum patrem, filium & spiritum sanctum crederent 256.38
melancholicorum corrupta imaginatio 256.11 uaria exempla 260.4 uariæ afflictiones 259.14
Melanchthon à dæmone irridetur 450.20
Melchiadis papæ edictum de ieiunio in die Dominico 248.14
Melchom dæmon 30.12
Meleagri interitus 289.42
memaphim & mechasephim qui dicantur 138.1
Memphis cuiusdam asini docilitas 92.39
memphitis lapidis uirtus 550.30
Menaidis usus in magia 171.35
Menalippus Dianæ mactatur 37.33
Menãdri hæreticũ dogma 154.22
mendacium à quo primùm inuentum sit 26.2
Mendicus Iustus fictè dæmoniacus 477.25
Menippus Lycius 176.11
mensam refertißimam hospitibus discubituris magus quidam ex improuiso apparabat. ibid.1
menstrui mulierum potus quid efficiat 381.13
Mercurius Alexãdriæ abbas 78.37
Mercurius deus 33.17 à Gallis humanis hostijs placatus 39.9
Mercurius magus 148.2
Mercurium suum qua herba Chimici fixum reddant 89.21
Merlinus semideus habitus 338.25
Merlini fabulæ 356.14
Messenij qua ratione contra Lacedæmonios uictoriam nacti sint 37.39
metallici dæmones 112.34
Methodius quomodo impotens sit factus 459.36
Methotin insignis magus occiditur 156.32
metus quid sit 782.35
Michael Villanouus 602.16
Middelburgi ciuitatis direptio prædicta 50.32
militis cuiusdam dormientis historia de bestiola ex eius ore egressa 67.24 & 841.20
Minerua dea 33.16 cur sine matre fingatur esse nata 255.40 à Scythis culta 32.5
Minotauro singulis annis Athenienses septem adolescentes & totidem puellas deuorandas miserunt 38.15
miracula spirituum bonorum ad quid conducant 122.28
miracula in brutis 92.35
miraculorum diaboli finis 102.35
Misraim filius Nobæ magiæ inuentor 27.16
Missa ad gehennam deturbans 601.19
Missæ usus in magicis artibus 164.44
Moabitæ quẽ deũ coluerint 29.21
ob Mœrorem dæmon multos superat 252.29
Moloch deus Ammonitarum sanguine humano placatus 37.5
moly nullam inesse antipathiã contra dæmones 579.23
monachus quidam à dæmone strãgulatus 81.37
monachi commixtio cum succuba 358.18 & 359.30 forma dæmon cuidã uiduæ apparet 87.10
monacho dæmon apparet, & unà cum eo per montes deuios equũ amissum quærit 77.15 sano uolentiq; testes exacti 458.23
monachorum Aureliæ figmentum 603.10 forma dæmones prope Spiram Rhenum trãsuecti 84.28 quorundam magica diuinatio 216.24 quorundam tragœdia uenefica 321.30
monialis uirginis Hispanæ admirabilis historia 673.39
moniales uirgines Neomagi à diabolo infestatæ 421.43
monialium curatarum apud Mariæ arborem prope Xanctos historia 629.40
monstrum nascitur 354.17 Coloniæ 447.3 apud Geldros 455.12
Montaniani hæretici 154.35
montani dæmones 112.26
Mopsum Aphri pro deo coluerunt 32.5
Morax dæmon 915.37
morbi qui grauißimi sint 489.20
morborum curatio diuis nõ est adscribenda 226.39 magicæ & superstitioſæ curationes 530.7 morbos

morbos quatenus dæmones sanent 563.12
Morphei fabula 70.2
mortis inuentor qui fuerit 26.5
Morsæ quæstoris filius à dæmonio exagitatus 411.44
mortuorum animas quomodo dæmon imitari soleat 62.37 *apparitiones quales sint, & quomodo Ethnici diiudicarint* 185.32 *suscitatio & apparitio unde dependeat* 193.23
mortuos diabolus ad uitam reuocare non potest 132.38
à Mortuis non quærenda ueritas 185.6
Mosis authoritati quantum sit tribuendum 17.40 *decretum de criminibus non in omnibus locis imitandum est* 749.21 *edictum contra magos quibus conueniat* 741.32 *edictum contra ueneficas* 10 *lex de quibus maleficis agat* 813.31 *præceptum contra magicas artes, earumq; sectatores* 230.43 *operum comparatio cum Pharaonis magorum operibus* 178.26
Mosen à Iosepho artem magicam accepisse 153.12
Mosselscolp 694.8
Muhazzimin magi & circulatores apud Fessas 207.36
mulier cur ad credēdum facilis sit 254.25 *à dæmone exagitata Bononiæ* 450.36 *Lutetiæ lapidem habēs in utero* 442.40 *maleficio læsa clauos & acus uomit* 408.23 *unde sit dicta* 254.35 *maleficio læsa* 391.37 *quædam acum deglutit* 397.13 *quædam uaria per urinam excreat* 397.12 *quædam Marcoduri innocenter tormentis enecata* 711.12 *Vuell in pago à dæmone exagitata* 633.4
mulieris cuiusdam maleficæ finis miserabilis figmentum 678.8 *cuiusdam Osnaburgi crudele facinus in maritum* 598.38 *dæmoniacæ de partu Lamiæ imputato, historia admirabilis* 362.11 *maleficæ constantia in tortura ferenda* 547.17 *phantasticæ uera historia* 296.27
mulieres ab initio ad ueneficium procliuiores 766.45 *albæ dæmones* 117.45 *complures Hammonæ captæ* 426.16 *maliciosæ cur dæmonum illusionibus maximè expositæ sint* 252.36 & 253.31
mulierum calculi 443.22 *molæ* 338.17 *proprium quod sit* 254.9
mulieribus cur ex lege tutores & curatores dati sint 255.37 *probis illusio incubi accidit* 351.40
mulieres facilius decipi, & desperare citius quàm uiros 254.29 *minus puniendas uiris* 738.36. & 824.20
mulierculæ quomodo à dæmone decipiantur 268.12
mulierculārum mutua commixtio 346.8 *innocenter ob maleficij opinionem punitarum exempla* 709.30 *trium exustarum confessiones excutiuntur* 689.12
mundi magni res naturales 88.22 *parui res naturales* 90.4
mundum alterum quomodo diabolus corruperit 27.11 *quomodo primùm diabolus corruperit* 24.7
murem arancum Athribitæ pro deo coluerunt 31.45
mures ne insidiarentur caseis, Apollinis Parnopæi numen inuocabatur 32.33
Murmur dæmon 925.18
muscæ ut facesserent, Cyrenaico Achori litatum est 32.29
Myrrhæ usus 581.23
Myrton 475.17
Mythræ simulachrum apud Persas 32.19

N.

NAberus dæmon 916.8
Nabuchadonezar maleficio læsus 126.2. & 390.26
Nabas Hebraica uox quid significet 139.7
Natalis Ramardus 602.5
natura quid sit 127.5
naturales res quandoq; iudicari dæmoniacas 88.19
Naucleri locus de Benedicto nono 81.13
Naucratitæ quem deum coluerint 32.5
Nazianzeni locus de angelorum natura 18.21
Neapoli duæ uirgines in uiros mutatæ 473.30
necromantia quid sit 192.39 *quamdiu durarit etiam in populo Dei* 194.7
necromantici quomodo dæmones adiuocent 931.40
νεκυομαντεῖαι 185.40
Neomagi mendici cuiusdam dæmoniaci figmentum 477.24
moniales à diabolo infestatæ 421.43 *quidam ouum integrum deglutiens, mox suffocatur* 394.18
Nereum ueteres Neptuno adiunxerunt 33.1
Nergal dæmon 29.40
Nero comperit magicas artes uanas esse 230.13
Nephilim quid 334.13 *qui dicantur* 329.6
Neptunus deus 33.17
Neptuno maris imperium Græci tribuerunt 32.39
Neuri populi Scythiæ se in lupos transformari posse crediderunt 472.15 *incantatores insignes* 150.39
Nibhas dæmon 29.46
Nicolaus Gottel Vuimariæ exustus 479.3
nimbi procellosi quando plerunq; fiant 307.40
Ninus quot annis ante tempora

Troiana uixerit 147.9
Niſroch dæmon 30.5
Noba primus inebriatur 27.13
Norici quem deum coluerint 32.6
Norimbergenſis magiſtratus prudentia ſumma 480.38
notoria ars 170.9
nothhembd 573.20
Nucem grandem Pomerani olim adorauerunt 31.16
Numa Põpilius hydromantiæ cultor 196.41 magicos libros ſecum recondi in ſepulchro uoluit 149.40 ludificator magicus 176.1 quo dæmone familiari ſit uſus 117.11
Nurſiæ infans poſteriore naturæ parte ſolidus naſcitur 90.11
Nymphæ 31.3. & 475.16

O.

OB Hebraica dictio quid ſignificet 140.1
Obotriti quem deũ coluerint 34.45
Oceanus dæmon poeticus 119.35
Ochoſiæ regis interitus cauſa 658.33
Octauianum carminibus magicis uſum fuiſſe 574.43
oculorum lippitudine cuiuſdã mulierculæ laborantis curatio magica 570.4
Oddo Danicus magus ſubmergitur 157.22
Odben Gothorum numen 34.17. & 39.23
odium quid conciliet 380.42
Oenothoræ uirtutes 578.36
Œſophagus 395.27
οἰωνίζεσθαι quid ſignificet 138.45
Olaus Magnus reprehẽditur 175.3
Olai magni locus de Gothorũ dijs 34.16 hiſtoriæ quanta ſit fides adhibenda 889.40
oleum ſomniferum 316.5 ex gagate ad quid utile 582.40
oliua à meretrice plantata, infructuoſa perpetuò manet 581.19
oliuæ rami ad quid utiles. ibid.18
Olympiadis uxoris Philippi Macedonis ſententia 386.1
Onen Hebraica dictio quid ſignificet 138.40 & 826.16
Onomacritus magus Athenis expulſus 148.24
ἐνομαντεία quid 200.20
Ophis quid ſecundũ Pherecydem 19.19
Ophitæ hæretici 154.31
Opilio Macrino qui uerſus obuenerint ex Homero 201.43
Opis dæmon poeticus 119.36
opium quibus in locis plantetur 319.15
opij uſus 316.21. et 318.43 et 550.13
oracula per inſomnia quomodo fiant ſecundum magorum doctrinam 164.5 dæmonum quando ceſſarint 41.31 poſt Chriſtum qualia fuerint 42.14. unde & ubi olim petita ſint 900.1
oracula qui lapis reddat 582.37
oratio & ieiunium cur ferè cõiungantur 248.10
orationis efficacia 624.20
orationum communium in maleficio ſanando efficacia 621.13
Oray dæmon 915.24
ore materies reiectas non omnes fuiſſe in corpore 393.34. & 407.39
Orias dæmon 927.14
Orientis dæmones qui ſint 913.1
orificium neruoſum & ualde ſenſile 395.34
Origenis ſententia de Samuelis apparitione 192.33
Orimaſda ignem Perſæ pro deo coluerunt 31.46
Orobas dæmon 929.1
ὀρνιθία quid ſit 200.40
Orpheum magum fuiſſe 149.7
Oſirim deum Aegyptij coluerunt 31.26
Oſnaburgi cuiuſdam mulieris crudele facinus in maritũ 598.38
Otis dæmon 914.31
Otto Imperator à Creſcentij uxore uenenis necatus 372.4
Oues ex terra naſcuntur 337.20 earũ peſtilentia unde 490.20
Ouidij locus de dijs præſtitibus 33.35 de dijs gentium 32.14 de hippomanes 380.1 & 381.41 de lamijs 234.8 de ſortilegis 203.1 de Strigis 231.26 de Vlyſſe & Circe 236.43
ouum integrum quidam Neomagi deglutiẽs, mox ſuffocatur 394.19
oua luſtralia ad quid utilia 582.45
Oxyrinchum Aegyptij pro deo coluerunt 31.38
Oze dæmon 928.27

P.

PAganorum luſtrationes facientes quomodo ſint puniendi 664.45
Pages ſacerdotes apud Americos 119.2
Palæſtinorum deus 30.27
palmæ Chriſti portatæ uſus 581.25
Paletheobori populi 369.11
paliurum exuccam Pariſijs denuò efflorueſſe 888.32
Panici terrores 74.39
Paphnutius uno uerbo dæmones fugauit 640.3
Paracelſus qualem præceptorem habuerit 882.33
Paracelſiſtæ cuiuſdam impudentia & inſcitia in terra Iuliacenſi 222.24 & 226.15
Paracelſiſtæ quibus characteribus in curatione utantur 884.22
Paracelſiſtarum curationes 875.9
Paracelſiſtica profligatio dæmonum 558.21
παράδεροι dæmones qui dicti ſint 111.4
parẽtum imprecationis exemplum horrendum 455.10
Parnopion quid ſignificet 32.35
parſimoniæ exemplum 300.14
Paſetes ludificator magicus 175.44
Paſtoris cuiuſdam commentum 218.1.37 & 219.20
paſtorum officium 268.9

Patauij agricola quidam se lupum esse credit 470.45 monachus quidam ueneficus captus 373.7
Pathmos insula 154.44
patrum quorundam sententiæ de Samuelis apparitione 189.45 aduersus dæmonum insidias 494.27 de dæmonum machinationibus 95.10 de dæmonum potentijs & studijs 100. 13 de seductis errore & hæreticis non enecandis 718.21
Paulina ui stupratur 343.1
Paulinæ probitas 341.36
Paulus an magus fuerit 152.43
Pauli diaconi locus de Valentis tyrannide 50.4
Pauli Grillandi locus de quodam melancholico 257.40 de materia uaria ac dura, sententia 406.20 uerba de fure tormenta nil curante 545.34 historia de quadam lamia 735.44 sententia de Lamijs 732.12
Pauli Schalichij errores & rapsodiæ 838.25 impius error 847.4 aduersus Paulum Schalichiũ Vueri apologia 836.40
Pauli Veneti locus de potu soporifero 321.40
Paymon dæmon 917.46
Peccatum unde 907.21
peccati author, ubi diabolus appelletur 106.14
peccata inæqualia 754.8
peccata quot modis committantur 787.32
pecora doloso maleficia acta 651.6
pecora ab esu quid exterreat 387. 17 et 651.9 uenenis tolli 387.11. & 489.45
pecoribus lac ne per incubos abstrahatur, coniuratio superstitiosa 646.45
in Pecoribus exagitandis dolus 387.17
penates qui fuerint 33.23
Penelopes proci quo pacto proditi sint 197.18
pentaphyllon herba ad quid utilis 581.15
periaptorum physicorum uirtutes 578.40 uanitas 535.29
periaptis quantum sit fidendum 579.11
de Perdicibus falsa 348.46
peripatetici negant esse dæmones 17.23
Persæ Mithræ bouem immolabãt 32.28 quantum honorem magiæ tribuerint 150.11 quid pro deo coluerint 31.46. & 146.31
Persarum & Athenienſium prælium 74.33 magiæ origo 27. 21. & 146.21 magi quam magiam coluerint 152.5 pœna contra ueneficos 767.44
apud Persas qui primò magiam excoluerint 147.29
pestilentia septuaginta millia uirorum cadunt 28.14 qua ratione in Ionia sit sedata 37.32 unde generetur 489.26
pestis remedium magicum à pontifice Romano Hispanis in Belgis exhibitum 513.12
pestes animantium 490.3. & 491.12
Petrus Aponus cuius magiæ cognitionem habuerit 881.44
Petri de Abano elementa magica 164.29
Petri Alphonsi locus de dæmonum lapsu 23.35
Petri Blesensis uerba de dæmonis mendacijs 213.44
Petri Brabantij uentriloqui dolus 205.29
Petri Damiani sentẽtia de Lamiarum confessione phantastica 269.30 locus de dæmonum lapsu 23.24
Petri lapsus & conuersio 245.33
Petri Lombardi locus de dæmonis potentia 160.45
Petri Polignensis cõfessio 699.8
Petri Pomponatij Mantuani opus de naturalium effectuum causis 799.21
Peuceri laus & doctrina 194.35
Phantasia quid sit, & quomodo uitietur à diabolo 260.40 & 296.25 Lamiarum doctor 365.2
phantasiæ effectus 261.20
phantasmata quid fuget 582.42
phantasticæ mulieris exemplum 296.27
phantastici qui dicantur. ibid.23
Pharao imago diaboli 110.8 inuitus Dei miracula agnoscit 182.6
Pharaonis insomnium 899.27
pharmaca in locis semotis sepulta à lamijs nõ posse nocere 366.14
φαρμακία 746.39
φάρμακον quid Iosephus appellet 745.28
φαρμακὸς 137.12. & 742.33
Pharsalici belli euentus à dæmone prædictus 193.5
Phauorini sententia de magorum uaticinijs 214.34
Phegor dæmon à quibus sit cultus 29.28
Pherecydis locus de dæmonum lapsu 19.18
Philetes magus 148.33
Philippus apostolus draconem in Scythia profligat 638.33 ab angelo delatus 276.16
Philippus Macedonum rex puellam quandam amat 385.29
Philippi Melanchthonis iudicium de dæmoniacis 643.41
Philippus Vuesselich Colonienſis, à dæmone exagitatus 631.21
Philistini quem deum coluerint 30.16
Philonis locus de nymphis 31.1
philosophi qui olim habiti & dicti sint 151.14
philosophorum sententia de dæmonibus 121.30
Philostrati historiæ quanta fides sit adhibenda 888.18
philtrum quid sit 378.38
philtra cur sint detestanda 386.11 in amore concitando parum ualent 381.33 mortem sæpius

accelerant 383.22 uaria 378.36 & 381.16 uera 386.7
phlegmaticus uapor qualia insomnia moueat 263.13
Phædra Hippolyto priuigno amatorium poculum propinat 385.18
Phœnix dæmon 930.43
Phorcis dæmon poeticus 119.35
phylacteria quid sint 663.42
Picus auis ad quid utilis 583.3
pila in bouis uentriculo unde nata 445.12
pilæ magnæ nigræ ex boum iuniorum uentriculo exemptæ 445.3
Pinneti amasia Florina dæmon 359.40
Pirithoum primùm à cœlo detraxisse lunam 238.4
pisces capiẽdi magicus modus 533.32
piscibus Aegyptij diuinos honores tribuerunt 31.37
pius qualis sit 496.11
Planetarum characteres quã uim habeant 553.35
Planipes nomen dæmonis 119.28
Platinæ locus de Benedicto octauo 89.45
Plato unde suam philosophiã hauserit 122.15 unde sit natus 338.2
Platonis opinio de dæmõnibus 17.26.& 47.32 de mulierum genere 255.46 de imprecatione parentum 455.21
Platonicarum scholarum patroni præcipui qui sint 148.37
Platonici quomodo distinguant dæmones 121.27
ex Platonicis qui magiam coluerint 148.37
Plinij locus de uarijs actionibus dæmoniacis 70.13 item de abolitione oraculorum 42.4 opinio de animis 68.13 item de Mose 153.13
Plotinus Italicæ scholæ Platonicæ patronus 148.42
Plotini opinio de dæmonibus 17.29
Plumifascis nomen dæmonis 119.27
Plutarchi locus de abolitione oraculorum 42.2
Plutoni imperium inferni Græci attribuerunt 32.41
Plutonem quem deum Græci appellarint 29.12
Plutus unus ex dijs selectis 33.22 pluuia & grando unde 811.20
pluuiam cieri non posse carminibus 312.32 lamia non potest excitare 367.28
πνιγαλίων quid sit 323.23
Podaga numen Vandalorum 34.46
Pœni quem deum coluerint 32.8
poetici dæmones qui dicti sint 119.34
Polaborum deus 34.43
Politiani carmen de uenefica 382.26
Pomerani olim grandem nucem adorauerunt 31.16
Pomponatius quomodo melancholicum curarit 613.3
Pomponatij locus de quodam circulatore 90.29 sententia de sanatione dæmonis 568.11
Pontani locus de tempestate incantatione excitata 306.10
Pontifices Romani qui arte magica pontificatũ sint adepti 503.35
Porenutij quem deum coluerint 34.35
poros minimè à diabolo distrahi innoxiè posse 439.11
Porphyrius magus 148.37
Porphyrij deliramenta 555.2 opinio de dæmonibus 17.28
Portumnus deus marinus 33.3
possibile punitur in criminalibus actionibus 773.9
potus dementans & soporiferus 321.37 tartareus 241.36
Potamantis herbæ usus 321.26
Prædictio cuius opus sit 213.26
prædictionis dæmoniacæ exemplũ 49.32
prædictiones dæmonũ unde 48.3
prænotiones dæmonum unde. ibid. 20
Præstantij pater in longo altoq; somno se equũ putabat factum 467.19
præstigiatores quibus nominibus in ueteri testamento significentur 137.20
præstigium quid sit 144.43
Præstites dij 33.35
Priapus dæmon 29.15
Primasij locus de dæmonum lapsu 22.43
principum quorundam singularis prudentia in accusatione ob maleficium 714.1
probationes in actione criminali quales esse debeant 687.6
Proclus Asiaticæ scholæ Platonicæ præceptor 148.44
Procli opinio de dæmonibus 17.28
prodigia uaria in uarijs locis 56.40
πρόμαντις 203.32
Propertij carmen de lunæ obnubilatione 238.7 de hippomanes 379.42 de lauro 198.17
prophetia donum spiritus sancti 865.26
prophetarum testimonia quibus in locis citentur 868.27
πρωρεύτης quid sit 144.7
Proserpina 29.16
Proue idolum Sclauorum 34.42
Prustus dæmon 912.30
Psalmi LXVIII. uis contra dæmones 536.30
psalmi CVIII. in magicis incantationibus usus 525.21
Psellus quomodo distinguat dæmones 121.5 quot genera dæmonum recenseat 113.6
Pselli locus de dæmonibus 66.31 nugamẽta de Euchetis & Gnosticis 250.14 opinio de dæmonia

monibus 17.28
Pseudomonarchia dæmonum unde sumpta sit 911.2
ψαλλίζοντες qui dicantur 120.10
Psyches uelitatio uenerea cum Cupidine 354.24
Psylli populi 369.1
Pucel dæmon 924.45
pudenda an dæmon uitiare possit 367.8
puella dæmoniaca 431.46 precibus communibus à dæmonio liberatur 623.6
puella à dæmone uexata 429.3. et 449.29 Romæ è mortuis suscitata 193.7 quædam sponsu in uirum transmutata 473.35 Vuerlensis epileptica, putatur dæmoniaca 481.16
puellæ dæmoniacæ historia memorabilis 400.6 figmentum Cliniæ 609.35
puellæ historia admirabilis, cuius è latere culter exectus est 430.1
puellæ ad septuaginta Romæ dæmoniacæ factæ 415.27
puer Beneuenti in uirginem mutatus secundū Ausonium 475.42 dæmoniacus nouem annorum 50.16 à dæmone abripitur 363.16 ex phantastica muliere natus 357.35
puerorum dæmoniacorum historia 414.3
pueros ad centum & triginta dæmon abducit 80.10 occidi non posse ceremonijs 245.43
puerperis qui dæmones infesti sint 118.2
pulueris Susati usus 685.44
de Purgatorio mortui Parisijs ficta querela 205.39
Pursan dæmon 915.4
Pythonicorum & Pythiarum uaticinia 204.35
Pythagorei cur fabis abstinuerint 900.13
Pythagoram ob magicam artem nationes longißimas acceßisse 150.4 uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuisse 177.10
Pythia mulier quæ dicta sit 203.31
Pythiæ quomodo uaticinentur 204.40
Pythiarum uatum origo 41.6. & 203.32
Pythias non esse consulendas, lege Mosaica prohibitum 41.10
Pytho unde, & Pythium oraculū 203.18
Python aut Pythonicus spiritus quid Hebraicè significet 140.2
Pythonissas consulentes quomodo sint puniendi 794.30

Q.

in Quæstionibus quomodo tacitur nitas inducí credatur 544.36
quercus in Epiro culta 54.40

R.

RAed in arce quædam muliercula falsò accusata 710.28
ranæ uiridis os ad quid utile sit 380.34
Raum uel Raym dæmon 925.37
Raymundi censura de Lamijs 732.34
Reatius quidam Mantuanus incredibilia miracula dexteritate manuum operatur 90.32
religionis falsæ usus 342.20
Rempha dæmon 30.42
Renerus Solenander medicus celebris 317.14
reorum custodia 681.28 pœna apud Gallos 38.36 stupor & taciturnitas an uerbis dissoluatur 548.16
reuelationum ars 170.10
Rhabarbari usus 557.19
Rhodij uentriloqua fœmina 205.5
Robertus Anglus cuius magiæ cognitionem habuerit 881.43
robur ingens 278.30
Rodicofano ad focum dormienti dæmon ignitum carbonem in manum tradit 297.27
Rodigast Obotritorum deus 347.45
Rogerius Bachon cuius magiæ cognitionem habuerit 881.43
Rollerus Danus matrem artem magicam exercētem inuenit 292.33
Romæ furis & mulieris maleficæ constantia in tortura ferenda 547.2 lapis reperitur, quo petijt diabolus S. Dominicum 280.8 multa spectra uisa, eorumq; significatio 73.28 multi ueneficijs horrendis necati 371.6 puellæ circiter septuaginta, simul una nocte dæmoniacæ factæ 415.26 quidam iuuenis immorigerus parentibus mirè à dæmonio exagitatus 78.2 quidam se dæmoniacum simulat 634.35 quidam hydropicus uenenato potu præter spem curatur 374.18
Romanus Argyrus Imperator Orientis ab uxore ueneno extinctus 372.11
Romanus populus à dæmone delusus 566.35
Romani Diti & Proserpinæ sub terra aram erigunt 73.22 dominationis natura cupidi 150.28 unde ritus sacrorum mutuati sint 37.12
Romanorum idololatria 33.9 & 34.25
Romanis & Albanis inter se belligerantibus diabolus monstrosa specie apparet 73.15
apud Romanos quis primùm ueneficium inuenerit 767.8
Roneue dæmon 920.46
Rosearbor nomen dæmonis 119.29
Roterodamensium uictus 693.39
Rudolphus episcopus Erfurdensis cur factus sit Fraciscanus 83.24

Rugiani miris modis à diabolo deluſi 46.7
Rugieuithi quem deum coluerint 34.34
Ruperti locus de abolitione oraculorum 41.46
ruſticus quidam horarum ictus in corde ſentiens 413.35 quidam uermem longitudinis octo pedum excreat 448.1
ruſticorum ſuperſtitio & incredulitas 312.3
rutæ uirtus 582.1

S.

SAadiæ opinio de Samuelis apparitione 188.45
Sabellici locus de dæmone Atheniensi quodam 70.31
Sabnac dæmon 922.41
ſacerdotum fraus olim 343.39
ſacerdotium regale 800.11
ſacræ ſcripturæ abuſus in curationibus morborum magicis 510.30
ſacrificus incubum paſſus 324.2
ſacrifici quidam inepti, maleficij morbum mentiuntur, & eius reas ſtatuunt inſontes 216.39
ſacrificorum ſuperſtitio 508.10 quorundam magica diuinatio 216.16
ſacrilegus qui propriè dicatur 527.42
Sadducæi negant eſſe dæmones 17.24
ſaga unde dicta 232.35
ſagæ lædendæ impius modus 521.32
ſagarum fœdus cum dæmone quomodo fiat 240.2
Sabacat mulieres ueneficæ 346.8
Saitæ ouem pro deo coluerunt 31.39
Saliceti conſtitutio de magis 663.15
ſalis exorciſati uſus uarius 586.19
Salmac dæmon 922.41
Salomon an magus fuerit 152.40 quem dæmonem in uaſe uitreo relegatum habuerit 919.37 quam deam coluerit 30.20 de Salomone necromãticorum figmentum 920.2.& 923.39
Saltzburgi incantator à ſerpente occiditur 160.32
Samaritanorum hæreſis 730.36
Samaritani quem deum coluerint 29.21
Samij quem deum coluerint 32.8
Samuelis apparitionis hiſtoria quomodo uerè ſit intelligenda 185.1
Sambethen unde dicatur 869.39
ſanguinis fluxus remedium magicum 530.35 humani uictima à quo ſit inuenta 37.3
ſanguinem ſiſtendi modus magicus 512.8
ad Sanhedrim qui admiſſi ſint 151.10
ſardij lapidis uirtutes 582.22
Sathan quid ſignificet 105.15 quomodo ſit fugiendus 619.1
ſathanæ uoluntas ſemper iniuſta 125.18
Saturnus dæmon poeticus 119.36 humanis hoſtijs ab Aſris placatus 39.4 unus ex dijs ſelectis 33.22
Saturni adulterium 343.38
ſatyri animalis deſcriptio 350.41
ſatyri cur ſabbathum fugiant 34.10 an ueri fuerint dæmones 350.10 quando & quales ſint creati 34.5
ſatyros olim locutos eſſe 351.21
Satyrides inſulæ 350.29
Saul cur iuſtè à Deo ſit punitus 187.1 ob quam cauſam pœnas dederit 41.13
Saulis interitus cauſa 187.44
Saxonis Grammatici hiſtoriæ ubi non ſit adhibenda fides 888.3
Saxonibus armatis dæmon horrẽda forma apparet 74.41
ſchedula ridicula collo appenſa 570.24
Scheidamenſium uictus 693.40
ſcillæ in domus limine ſuſpenſæ uirtus 581.29
Sclaui quem deũ coluerint 34.39
Scox dæmon 924.27
Scythæ cur nulla ſpectra ſeu imagines uideant 262.9 quem deum coluerint 32.5
Secretum Secretorum dæmon 931.16
Sedulij locus de dæmonum lapſu 22.46
Seinckmeß 600.20
ſemidei quales crediti 334.15
ſeminis per ſuccubum & incubum translati uanitas 347.1 profuſio in ſomnis unde eueniat 848.44
Sempronius Rufus magus 148.28
Sennacherib rex Aſſyriorũ quem adorarit 30.6
Senecæ ſententia de Lamiarum impotentia 298.39
Senenſium monachorum figmentum 606.39
Senones quales dicti 334.15
ſenſum quæ ſimplicia perturbent 316.20
Sepharuaim ciuitas quem deum coluerit 29.34
Septuaginta interpretũ laus 742.10
Septentrionalium populorum incantationes 173.16
Serapim Naucratitæ coluerunt 32.6 quem deum ueteres nominarint 29.16
ſerarum apertio diabolica 541.46
Q. Serenum carminibus magicis uſum fuiſſe 574.38
Sergius monachus præceptor Mahometis 94.14
ſerpens magum enecat 160.32 ſub oſtij limine repoſitus quid efficiat 367.2
ſerpentes à Nigritis faſcinari 516.11
ſerpentum coniurationis formula 515.13 & 531.3
Q. Sertorius dæmone familiari uſus 117.6
Seruius Tullus ſemideus habitus 338.

338.27 Laris filius & scorti 348.43
Setas porcinas quidam dæmoniacus cum excrementis deijcit 412.10
Seueri Sulpitij sententia de hæreticis non enecandis 723.13 de Gallorum rusticorum superstitione 57.38
Sibylla Erythræa quando uixerit 863.2 eius ætas. ibid.32 uaticinium 211.20
Sibyllæ Cumææ descriptio & origo 864.11 uersus 870.26
Sibyllæ albæ 117.45 quæ dictæ sint 858.38
Sibyllæ an uates diuinæ fuerint 865.7 quæ dictæ sint 869.17
Sibyllarum carmina abolita 872.20 doctrina qualis fuerit 867.39 honor apud ueteres. ibid.19 libri & uaticinia 41.14 miracula qualia 870.3 nomina 862.15 ortus incertus 861.31 prima quæ fuerit 862.1 sexus 867.3 uita & mores 870.14 uaticinia de Christo 41.23.& 862.12.& 868.7 uaticinandi ratio 866.15
Sibyllas spiritu diuino non fuisse præditas 889.45
Sidonij quem dæmonem coluerint 29.21.& 30.19
sigillorum magicorum nugæ 537.17
sigillis nullam uim inesse 553.23
signa dæmonum bonorum & malorum quid differant 122.20
silices ex ore cuiusdam dæmoniaci extrahuntur 410.5
Simon apostolus quo nomine simulachrum solis diminuerit 638.28
Simon magus unde sit natus 338.22.& 356.27 eadem hora in conclaui cum Nerone, & foris cum populo loquitur 283.28 quo dæmone familiari sit usus 117.14 hæresium seminarium 54.4 Clementis oculos effascinat 144.29 eius interitus 154.10
Simon Molitor ex Hassia insignis exorcista 598.31
Siuua numen Vandalorum 34.46
Smaragdi locus de dæmonum studijs & potentijs 102.6
Snebergius dæmon 112.42
Sobrij cur esse debeamus 248.2
Socrates dæmone familiari usus 116.46
Socratis locus de Valentis tyrannide 50.3 temperantia 470.10
Sodomæ & Gomorræ exitium 27.42
Sol cur sit inter deos geniales numeratus 33.27 unus ex dijs selectis. ibid.23
solis simulachrum à Simone apostolo dcuastatum 638.29
solanum maius herba 317.22
solani furiosi radix imagines uanas inducit 320.21
somnifera herba 317.3
somniferum oleum 316.5
somnia uera quæ arbor pariat 198.20
somniorum imagines quomodo diuersas figuras capiant 263.9
somnijs quibus maximè diabolus se insinuet 263.20
somnorinæ imagines 264.17.& 848.17
somnum furiosum quæ simplicia faciant 316.20
Sorciere Lamia Gallis dicitur 233.3
sortes uariæ 199.29
sortilegi unde dicti sint 202.33 qui dicantur 199.22 qua pœna sint puniendi 665.28.& 732.42
sortilegium quid & quottuplex sit 199.12
sortilegia quid sint 202.19
Sosigenis opinio de rebus, quæ in tenebris lucere uidentur 89.25
Sozomeni locus de Valentis tyrannide 50.4
Spectrum mirum 75.11
spectri picti historia lepida 609.1 horribilis exemplum 78.23
spectra quibus plerunq; appareãt 262.13
Spira unde sit dicta 84.34
Spiræ uaria spectra forma monachorum uisa 84.28
spiritus carnem & ossa non habet 331.11.& 700.10
spiritus boni & mali quomodo distinguantur 122.18.41 sitire aut esurire non possunt 331.16 unde plerunq; nomina sumpserint 30.23
spirituum apparitiones quomodo inquiri & agnosci debeant, si uerè aut fictè appareant 63.1 citatio per magos quomodo fiat 931.40
spiritibus quæ habitatio ab initio sit data 127.16
Spoleti ex muliere fit uir 473.14
Stabulum quid propriè dicatur 269.1
Stanitiæ quem deum coluerint 34.35
Statores fulminum dij 53.12
Steinhusius satrapa Graniæ 377.12
stella à magis uisa quid designarit 151.23
Stephanus eques Neapolitanus amatorio poculo in furorem excitatus 382.28
stipes fatalis 290.11
stipulatio dolosa cur non ualeat 243.9
στοιχειομαντία quid sit 201.11
Stolas dæmon 931.9
Straboni locus de dijs Aegyptiorum 31.32 sinistra opinio de Mose 153.7
striges qua uirga fugentur 231.38 quæ dicantur 315.4
studiosi cuiusdam resipiscentis historia 753.14
Stumpffij locus de Bernatium monachorum fraude 321.33

ſtuporem & taciturnitatem indu centia uerba 544.36
ſtupri pœna diuina 428.40
Subligaculum ex ore cuiuſdam dæ moniaci extrahitur 410.5
Succot Benoth dæmon 29.37
ſuccuba cum monacho rem habet 358.18
ſuccubi cur non ueri ſint 360.15
Sueciæ rex quatuor lamias ſecum in bellum contra Danos ducit 305.16
Sueones Iouiales malleos coluiſſe 584.16
ſulphuris uirtus in arcendis dæmo nibus 581.5
Suma muliebre numen apud Pola bos 34.44
Sumanus dæmon 29.14
ſuperbiæ inſtitutor qui fuerit 26.6
ſuperſtitio quomodo imitetur reli gionem 569.25
ſuperſtitionis authores qui fuerint. ibid. 32
Suuantenith deus Sclauorum hu manis uictimis cultus 39.42
ſuum peſtilentia 490.19
Sydonay dæmon 923.5
συνωμοσία quid ſit 198.7
Syliæ ſatyrus animal apparet 351.5
Syllij locus de Marſis 369.6
Syluani 349.17 quando & qua les ſint creati 34.5
Syluester dæmonem in capitolio claudit 638.40 quomodo pontificatum ſit adeptus 503. 35. & 672.3
Symmachus ſenator Romæ miſerè trucidatur à Theodorico rege Gothorum 74.11
Syneſij ſententia de dæmonum ſtu diis 99.10
Syri quem deum coluerint 32.6
Sytry dæmon 917.36

T.

TAbacum herba 321.14
Taciti ſiniſtra opinio de Mo ſe 153.13
taciturnitas & ſtupor an uerbis diſſoluatur 548.15
taciturnitatem & ſtuporem indu centia uerba 544.36
Tages aruſpicinæ & extiſpicinæ inuentor 73.40
talionis lex ubi locũ habeat 746. 31
tamaraka 198.31
Tamerini 118.37
Tap dæmon 923.31
tarantulæ morſus ſymptomata & curatio 488.26
Tartac dæmon 30.3
Tatianus Aſſyrius 564.19 eius lo cus de angelis & diabolo 25.25 ſcriptum de dæmonum ſtudijs 97.44
tauri Mahometici docilitas 94.32
Telchines populi omnia aſpectu ſuo in peius mutant 369.23
τελεταὶ quid ſint 145.25
tellus inter quos deos ſit connume rata 33.23
teli extractio magica 514.10
telorũ ictus quid prohibeat 573.22
tempeſtas incantatione excitata in Neapolitano regno 306.26
ingens in ditione Raueſtcinenſi 310.43
tempeſtatis ſedatio impia 648.16
tempeſtates an campanis baptiza tis pellantur 44.16 quibus rationib. auerti poſſint 814.28
tẽpeſtates à lamijs nudo pacto ex citari poſſe 297.32 quo pacto quidam populi auertant 585.11
contra Tẽpeſtates remedia 583.34
tentationis permiſſæ cauſa 125.16
tentationes diaboli fortiter ſunt fe rendæ 617.10
terniſtratores dæmones qui dicti ſint 111.9
terra cur inter deos geniales ſit nu merata 33.27
terrei uirunculi dæmones 111.28
Tertulliani locus de Aſrorum ui ctimis 39.3 de Claudia Ve ſtali uirgine 176.31 de cura tione dæmonis 564.10 de dæ monum diuinatione 48.1 de dæmonum operationibus 61. 42 de dijs gentium 28.42 de omnipotentia Dei 129.5 de uẽtriloquarum uaticinijs 204. 45 de Samuelis apparitione 192.27
teſtes monacho ſano uolentiq; exe cti 458.23 quomodo adimi poſſint 460.1
teſtes carmine non adimi 457.25
Teutates deus à Gallis humanis ho ſtijs placatus 39.35
Theangelidis uſus 321.18
Thebani ouem pro deo coluerunt 31.39 Creontis filium mactant pro patria 37.23
Θιλλτὸς quid Hebraicè ſignificet 140.9
Theod nomina habentes Valens imperator omnes interficit 49. 41
Theodoreti locus de omnipotentia Dei 129.31
Theoderici Gothorum regis cru delitas punita 74.20
Theodorus filius Ioan. Vuieri iure conſultus 92.29
Theodori Gronij laus 598.23
Theodori Lopors ancillæ conſecra tio ridicula 648.6
Theodori Zuuingeri epiſtola ad Vuierum 902.32
Theodoſiolus nobilis Hiſpanus à Valente interficitur 50.1
Theodoſius imperator per quod di uinationis genus ſit præcogni tus 200.37
Theodoſij conſtitutio de magicis li bris 661.4
theologi quomodo diſtinguant dæ mones 120.1 qui de dæmo num lapſu ſcripſerint 21.1
theologorum opinio de Lamijs 4
Pariſienſiũ determinatio ſuper quibuſdam ſuperſtitionibus no uiter exortis 793.6 quorũdam figmẽtum de ſuccubo & incu bo 347.6
Theophylacti ſententia de dæmo ne 103.9
Theophraſti medicina repreben ditur

ditur 221.10 *sententia de Lamiarum potestate* 438.27 *de periaptis* 579.15
Theraphim imagines quo pacto factæ sint 211.23
therionarcæ in Cappadocia et Misia usus 491.8
thesaurum inquirendi magicus modus 541.16
Thesphetion magus 147.39
Thessala gens veneficijs maximè dedita 767.38
θεσσαλικὸν γυνὴ, *prouerbiũ.* *ibid.*35
θεραγία *quid sit* 145.11
Theurgus magus 147.41
Theutus dæmon inuentor ludorũ & aleæ 120.26
Thibiorum genus in Ponto 368.36 & 683.42
Thilonem à dracone interfectum, herba quadam suscitatum esse 193.34
Tholuscol magus 147.25
Thomas Erastus medicus insignis 576.44 *eius doctissima in Paracelsum scripta* 883.7
Thomæ libri magici falso sub titulo circumferuntur 152.44
Thomæ sententia de transformatione hominum 469.5
Thor Gothorum numen 34.16
Thracia regio unde dicta 767.18 *uenefica.* *ibid.*
Thrasyllus magus Tiberio Cæsari gratus 148.26
thus ad quid conducat 581.23
Tiberium Cæsarem ut felem in tenebris uidisse 369.37
Tibulli uersus de fascinatrice 234.32 *de hippomanes* 379.40
Timixtitæ in America, idola sanguine hominũ conspersa 39.18
timor & amor imagines fortes gignunt 262.7
tipula quid sit 471.20
Tiresiæ & Calchantis uaticinia de humanis uictimis 37.17
Tiresiæ uatis Thebani transformatio 476.2
Tobiæ à quo angelo libri magici sint traditi 161.22
Toletanæ synodi constitutio de magis 663.36.& 665.8
Tonantes fulminum dij 33.12
tonitrua quid auertat 584.29
tophacei calculi in utero unde gignantur 442.43
tophi in iuncturis 440.38
tormentorum tolerantia an uerbis dissoluatur 548.17
tormentis fides non est adhibenda 895.34
tormenta nil curans fur 545.39 *quomodo quidam non sentiant* 544.20
torturarum tyrannis 668.35
Trallianus quatenus sit ab authore reprehensus 890.42
transformatio phantastica hominum in bestias quomodo fiat 268.36
Tremoniæ mulier uenefica marito suo argentum uiuum in olere cocto exhibet 376.9
Triglus triceps apud Stetinenses cultus 35.1
Trismegistus magus 148.1
Trismegisti locus de dæmonum lapsu 19.23
Trithemius in quot ordines dæmones partitus sit 167.39
Trithemij iudicium de Agrippa 881.18 *locus de dæmonũ metamorphosi* 69.37 *Steganographia culpatur & examinatur* 166.32 *uerba de quodam dæmone in aula episcopi Hildesiensis* 114.17
Troia quo anno post mundi creationem sit capta 147.20
Troianorum dij 33.14
Trulli dæmones 113.45
Tuccia uirgo uestalis aquam cribro haurit 176.21
Tullus Hostilius magus fulmine ictus 156.5
Tuneti gyromantiæ genus reperitur 209.41
Turca quidã per Italiæ urbes oberrãs mirabilia miracula manuũ dexteritate operatur 90.42
Turcæ Lecamãtiæ cultores 195.13 *natura superstitiosi & idololatræ* 210.38 *quod medicamentum contra febrem adhibeant* 533.1 *quomodo fugientes incantatione ligent* 463.11
Turcarum uarij dij 35.6 *magica diuinatio* 210.35 *prouerbium de opio* 319.34
Turcis λιχουρωτία *familiaris* 197.36 *opij usus frequens* 318.43
Turneri sententia de anseribus Scoticis 336.15
tutelares dij 33.45
Tyberius Aphrorum sacerdotes strangulat 39.6
Typho uentus 279.41
Tyranni sacerdotis Saturni adulterium & libido 343.39
Tyresius ichthyomãtia usus 198.1
τυχομαντία *quid sit* 197.45

V.

VAccæ ex Iberia cis Pyrenæos delatæ 279.39
Valens Imperator per quod diuinationis genus sui successoris nomen cognouerit 200.33
Valenti Imperatori quàm obliquè dæmon responderit 49.37
Valentini hæretici 154.35
Valerianæ herbæ usus 581.24
Valerij Maximi locus de dæmonũ technis 55.16 *de cacodæmone quodam* 72.44
Valefar dæmon 915.32
ualetudinis aduersæ deuotio unde 57.34
Vãdali quos deos coluerint 34.46
Vapula dæmon 929.10
uaticinari quomodo diabolus uideatur 266.1
uaticinia dæmonum qualia 57.25 *unde* 47.23
uaticiniorum dæmoniacorũ exempla, quæ nostro tempore acciderunt 50.10
Vegetij suffimentũ animantiũ morbis prohibendis utile 650.22
ueneficæ quomodo à lamijs sint di

gnoscendæ 825.17 puniendæ 820.40
ueneficarum aliquot nomina 767. 16 pœna apud Romanos 768. 30 pœnæ secundum uarios authores 766.5 quibus in locis mentio fiat 748.4
ueneficis à Mose pœna constituta 658.13
contra Veneficas edictum 10
uenefici cuiusdam famuli carnificis, eiusdemq; maleficæ cõiugis memoranda historia 376.36
uenefici qui propriè sint 370.21 circa quæ uersentur. ibid.28 quibus nominibus & in quibus locis in ueteri testamento significentur 135.19 quo pacto iuxta legem Mosis sint puniẽdi 746. 22 quomodo lædant animantia 387.11 à Lamijs quomodo seeparentur 9.13 ad centum Romæ comburuntur 371.33
ueneficium quis primùm apud Romanos inuenerit 767.8
ueneficia ex qua herba quidam parent 89.20 quid depellat 582.5
de Veneficijs Parisiensium theologorum determinatio 795.3
uenenosa quomodo carminibus fugiantur 531.3
uenenum quod efficacißimum sit 489.9
uenena intrò assumpta ibid.1 amatoria 380.30
Venereæ delusionis incubi historiæ 359.22
Venerei actus organa ubi desunt, desideratur effectus 764.18
Venetianellus funambulus 92.6
Venetijs fur quidam arte magica ex uinculis liberatur 541.44
uẽtos an magi sedare possint 175.7
uentriculi dolores 395.45
uentriloqua 140.38
uentriloquæ quomodo uaticinentur 204.40
uentriloqui cuiusdam Parisijs dolus 205.40
uentriloqui uiri quomodo uaticinentur 205.13
Venus dea 33.16 Sidonia 30.21
Venerem Arabes coluerunt 32.3
Vepar dæmon 922.31
uerbasci cum sua radice tusi usus 530.26
uerbenæ usus 581.24
uerbum Dei non mortua est litera, sed spiritus & uita 536.1
uerbi Dei genuinus usus 528.3
uerbis neminem lædi posse 695.34
uermis longitudinis octo pedum à quodam rustico excretus 447. 44
uermes duo in cadauere puellæ cuiusdam hydropicæ inuẽti 442. 28 equorum quo pacto magico remedio curentur 514.35
uermibus quæ potestas ab initio sit indita 128.30
Vespasiani miraculum 577.24
Vesta Troianorum dea 33.14
uetonicæ herbæ uirtus aduersus dæmones 581.32
uetula quædam ob zelotypiam marito arsenicũ propinat 375.42
uetulæ cuiusdam historia memorabilis 315.3
uetulæ idolum 433.28
uetulæ cur maximè dæmonum illusionibus expositæ sint 252.34
uetularum duarum prope Romam ficta transformatio 268.43
Victima humani sanguinis à quo sit inuenta 37.3
Victoria dea 33.26
uiduarum cura habenda 824.26
Vincentij historia de Merlino 356. 4
Vine dæmon 926.17
uinum ne uertatur, remedium 515. 9
uini penuria unde ueniat 811.45
uir ex muliere fit 473.4 quidam prudens credit lupũ se rapacem esse 470.37
uiri complures Atrebati combusti 290.25 cur grauiori pœna afficiendi sint, quàm mulieres 738.3
uiri multi Romæ ueneficijs necati 371.6
uiros in fœminas non transformari 474.19
Virgilij locus de aeris turbatione 311.19 de Anube 31.30 de hippomanes 379.23 de incantatoribus 139.28 de Lamijs 233. 37 de peste pecudum 490.23 de Vlyssis socijs 464.29
Virgilij uersus optimus qui sit 644.35
Virgilianæ sortes 201.29
uirginitatis hymen 327.29 zona & signum quod sit 325.43. & 327.1
uirginitatem unde Hispani dijudicent 327.8
uirgo in puerum transformatur 473.1 quædam incantatione in furorem concitata 551.14 religiosa apud Hollãdos ob incubũ præcipuè exusta 325.37
uirginis dæmoniacæ superstitiosa curatio 556.38
uirgines dæmoniacæ arbores conscendunt ut feles 419.18 duæ in uiros mutatæ 473.30 hymene dotatæ sunt 325.46
uirginum dæmoniacarum Vuerteti occlusarum historia horrenda 418.4 transmutatarum in uiros aliquot exempla 477.30
uirunculorum montanorum statura & forma 113.20
uisionis author manifestus 83.23
uisum qui lapis perstringat 582.33
Vitalis Besumbæus 602.15
Viti quem deum coluerint 34.34
uitrum quidam rusticus euomit 413.27
uituli aurei adorati 31.13. & 36. 20
Viuiani constitutio de magos consulentibus 663.16
Vlpiani constitutio de magis 663. 30 sententia de magicis libris 661.10
Vlricus Molitor iurisconsultus 358.2

Vlricus Neuſeſſer agricola miſerè à dæmone exagitatus 416.2
Vlyſſes cur non ſit in ſuem tranſmutatus 470.28
Vlyßis ſocij in beſtias mutati 184.7
Vlyßis ſociorum in feras tranſmutatorũ fabulæ explicatio 464.29. & 468.5
umbras inferorum qui lapis educat 582.36
unguentum lamiarum imaginariũ 246.9 lamiarum quando uim habeat 706.14 unde conficiatur 314.13 terribile lamiarum 241.32
Volac dæmon 927.24
uolucribus quæ poteſtas ſit data 128.24
uoluntas an ſit punienda 740.40 & 823.37 in lamijs an ſit punienda 777.10 lamiarũ quomodo ſit interpretãda 776.36 quid ſit 777.39 quomodo ſit diſtinguenda 740.42
Vpupæ pennæ ad quid utiles 582.42
Vranum Pœni pro deo coluerunt 32.8
Vrbanus pontifex ad Imperatorem Græcorum tres agnos Dei mittit 537.5
urſi transformationis imaginationes quid efficiat 472.24
urſum ſe eſſe, quidam Hiſpanus credit. ibid.27

VV.

VVal dæmon 930.23
Vualdat deus 31.11
Vuald ſaßiæ mulier phantaſtica capta 296.27
Vuellenſis mulieris obſeßio 633.4
Vuerteti incluſarum monialium uirginum hiſtoria horrenda 418.4
Vueruuolff an ueri ſint lupi 269.43
Vueſalienſis exorciſta 598.2
Vuierus cognomine Piſcinarius 602.3 quæ in inſula Creta uiderit 448.15 reprehenditur à Paulo Schalichio 840.20
Vuieri filij 205.24 iactura ex grandinis procella 310.41 parentes & fratres 112.2 peregrinatio in Prußiam 599.21 præceptor 365.35 ſententia uera. de lamijs, & defenſio contra Ioannem Campanum 762.37 uera & Chriſtiana fides 801.33
Vuiero quæ cauſa ſcribendi fuerit 3 uenenum exhibitum 375.25
Vuirtenbergico in ducatu paſcua pecoris ueneno inficiuntur 387.32
Vuiſenburgenſis ducatus Eccleſiæ Hildesheimenſi cõiunctus 114.46
Vulcanus deus 32.9. & 33.17
uulpes gallinam auferens, à quodam ligatus ne prædam auferret 462.21
Vulſtauus Vigornienſis epiſcopus magus 504.20
Vuolgaſti deus 35.4
Vuymariæ quidam impoſtor exuſtus 479.4
Vxorem impudicam uir quidam longè profecturus, dæmoni commendat 115.41

X.

XAnthi hiſtorici locus de quodã mortuo ſuſcitato 193.30
Xenophon de Circes potentia 470.7
Xerxis copiæ à tempeſtate magorum ope liberantur 175.10
Xurguminæ quæ dicantur 273.6

Z.

ZAbulus inuẽtor magicæ artis 147.29. et 665.45. & 860.35
Zacharias Babylonicus an magus fuerit 152.42
Zachariæ uaticinium de Chriſto 42.6
Zagen dæmon 927.5
Zairagia quid ſit 208.8
Zaleos dæmon 930.23
Zamares magus 147.44
Zamolxis magiæ cultor 147.29. & 860.36
Zaratus magus 147.35
Zarmocenidas magus. ibid.37
Zaroes magus fulguris ictu mortuus 155.42
zauberer quomodo aliâs dicantur 142.43
zauberey 746.46
zauberin & zauberſche quæ dicatur 233.1
Zenobia ab Aureliano Imperatore libera dimiſſa 739.3
Zepar dæmon 916.25
Zoe Romanum Argyrum maritũ ueneno necat 372.11
Zonaræ locus de Vincentis tyrannide 50.14
Zoroaſtres quis fuerit, & quãdo uixerit 147.1 eius interitus 155.40
Zymymar rex & dæmon 931.20

INDICIS FINIS.

BASILEAE, EX OFFICINA OPORINIANA, PER BALTHASARVM HAN, ET HIERONYMVM GEMVsæum, Anno Salutis humanæ M. D. LXXXIII. menſe Auguſto.